

שבוע פרשת נצבים-וילך

(29 August – 4 September 10)

י"ט – כ"ה אלול ה'תש"ע

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּרַתְכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַפָּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּנוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ פְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְּפִלָּל בְּתַפִּילִּין אֶת כָּל תַּפִּילַת שְׁחָרִית כּוֹלָל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי שְׂמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁחֲזוֹרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגֵּךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּדַבְּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד כבדו מפני שאלו ובאותו פעם היה לו חרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לְמַנְצֵחַ לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתַחוּ דִּבְרוּ אֹתִי לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וּדְבָרִי שְׁנָאָה סִבְבוּנִי וַיִּלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תִפְלָה: ה וַיִּשְׁימוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשְׁנָאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֹד עַל־יָמִינִי: ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתִפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יָקָח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְגֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשֹׁאֲלוֹ יִדְרָשׁוּ מִחֲרֹבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גִּוְשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּבְזוּ זָרִים יִגְיעוּ: יב אֶל־יְהִי־לֹו מִשָּׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חוֹנֵן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמֹם: יד יִזְכֹּר א עֲנֹן אֲבָתִיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אָמַר אֶל־תִּמְחָח: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֲרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר א לא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֲנִי וְאֶבְיוֹן וּנְכָאָה לִכְבֹּב לְמוֹתָת: יז וַיֹּאחֲזֵב קָלְלָה וּתְבוֹאָהּ וְלֹא־חִפֶּץ בְּבִרְכָּה וּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלְלָה בְּמִדּוֹ וּתְבֹא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲטָה וְלִמְזוֹחַ תָּמִיד יִחַגְרֶה: כ זֹאת א פְּעֻלַּת שְׁטָנִי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה א יְהוָה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אֹתִי לְמַעַן שִׁמְךָ בִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הַצִּילָנִי: כב כִּי־עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִפִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג כִּצְל־כְּנֻטוֹתָיו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי פֶּאֶרְכָּה: כד בְּרַפִּי כָּשְׁלוֹ מִצּוֹם וְכִשְׁרִי כָחַשׁ מִשְׁמֵן: כה וְאֲנִי א הֵייתִי חֲרָפָה לָהֶם יִרְאוּנִי יִנְעִוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כַחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִדְּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלֹל־הַפֹּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוֹ א וַיִּכְשׁוּ וַעֲבַדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֵׁתָם: ל אֹדְהָ יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבְתוֹד רַבִּים אֶהְלֹלָנוּ: לא כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נִפְשׁוֹ:

קי

בו יסופר חיאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר חיאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילולתם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור חולך על אברהם כשביל שהביר את בוראו בלדותו לכך זכת לשם:

א לְדָוִד מִזְמוֹר נָאֻם יְהוָה א לְאֲדֹנָי שֶׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֵיבֹיךָ תַּדָּם לְרַגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָרְךָ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקִרְבֹּב אֵיבֹיךָ: ג עֲמֹךְ נִדְבַת בְּיָם חִילְךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טַל יִלְדְּתֶךָ: ד גִּשְׁפַּע יְהוָה א וְלֹא יִנָּחֵם אֶתְּהִי־כֵהֵן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרֵתִי מִלְּפִי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי עַל־יָמִינֶךָ מִחֶץ בְּיוֹם־אָפּוֹ מְלָכִים: ו יִדִּין בְּגוֹיִם מְלָא גִּוִּיּוֹת מִחֶץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פָּן יָרִים רֹאשׁ:

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- (יט) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קלו
- (כ) שולחן ערוך הלכות ברכות שבסעודה
אדמו"ר הזקן קלח
- (כא) לקוטי תורה – ד"ה תחת אשר לא עבדת
אדמו"ר הזקן קלח
- (כב) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קמא
- (כג) דרך מצותיך – ספר המצוות
אדמו"ר ה"צמח צדק" קמב
- (כד) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קמב
- (כה) קונטרס החלצו
אדמו"ר מוהרש"ב קמג
- (כו) ספר המאמרים ה'תש"ב
אדמו"ר מוהריי"צ קמד
- (כז) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהריי"צ קמה
- (כח) ספר הזכרונות
אדמו"ר מוהריי"צ קמח
- (כט) אגרות קודש
אדמו"ר מוהריי"צ קנ
- (ל) ביאורים לפרקי אבות
פרק ה משנה ה קנא
- (לא) חומש לקריאת התורה פרשת נצבים-וילך
ע"פ חומש "תורה תמימה" קנב
- (לב) לוח זמנים לשבוע שבת פרשת נצבים-וילך קנח
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש קנט

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים ק"ט ק"י ג
- (ג) מאמר ד"ה אתם נצבים היום (עם ביאור בדרך
אפשר) ש"פ נצבים-וילך כ"ה אלול, ה'תשט"ז ה
- (ד) מכתב כללי ראשון דסליחות ה'תשי"ג יג
- (ה) שיחת שבת פרשת נצבים-וילך
כ"ה אלול, ה'תש"נ טו
- (ו) לקוטי שיחות פרשת נצבים (בלה"ק) כרך יד כה
- (ז) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כז
- (ח) שיעור יומי ושנים מקרא ואחד תרגום
לפרשת נצבים-וילך כח
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת נצבים-וילך מב
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע שבת
פרשת נצבים-וילך מג
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת נצבים-וילך נו
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם נח

שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:

- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת נצבים-וילך סא
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת נצבים-וילך צד
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת נצבים-וילך קא
- (טז) נביאים וכתובים
שמואל-א פרק טז, דברי הימים-ב פרק לד-לה קג
- (יז) עין יעקב מסכת שבת קה
- (יח) מסכת עבודה זרה עם ביאורים
מדף טו עד דף כא קו

47 במישרים¹¹. וצריך להבין א. מהו השמחה דיעלז שדי וכל
48 אשר בו מהמשפט, הלא זהו דין ומשפט, ולכאורה יותר
49 טוב בלי משפט כלל? ב. וביותר יפלא, שהרי אמרו רז"ל¹²
50 שאפלו כל העולם כלו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך
51 פרשע, ואמרו רז"ל¹³ ג' ספרים נפתחים בראש
52 השנה, צדיקים נכתבים
53 לאלתר [=מיד] לחיים,
54 רשעים כו', ואם כן, איך
55 אפשר להיות בשמחה?
56 ג. גם צריך להבין, הלא
57 פתיב¹⁴ כי המשפט

בס"ד, ש"פ נצבים וילך, כ"ה אלול*, ה'תשט"ז

(הנחה בלתי מוגה)

אתם נצבים היום כלכם לפני הוי' אלקיכם ראשיכם
שבטיכם גו' מחוטב עציך עד שואב מימך¹,
הנה פרשה² זו קורין לעולם קדם ראש השנה. ומרמז
במלת היום דקאי על ראש השנה, כמו שכתב³ רבנו
שקבל⁴ [אדמו"ר הזקן]
במסורת מרבו המגיד
ממעזריטש ורבו מרבו
הפעל שם טוב דהיום, וקמו
קאי על ראש השנה⁴
שהוא יום הדין, וקמו
שפתוב אצל איוב⁵ ויהי
היום, ותרגם ויהי יומא
דידינא רבא [=והיה יום הדין
הגדול], דראש השנה הוא
יום הדין ומשפט, וזוהי
הברכה אתם נצבים היום כלכם, שאתם כלכם מראשיכם שבטיכם עד
חוטב עציך ושואב מימך, נצבים קימים ועומדים⁶ והיינו שזוכים בדין.

(ב) והנה איתא במדרש⁷ על פסוק⁸ ולקחתם לכם ביום הראשון הדא הוא
דכתיב⁹ יעלז שדי וכל אשר בו, יעלז שדי זה העולם כו'¹⁰, וכל אשר
בו אלו הבריות וכו', לפני מי, לפני הוי', למה, כי בא בראש השנה ויום
הכפורים, מה לעשות, ישפוט תכל בצדק ועמים במישרים¹¹. וצריך להבין מהו
השמחה דיעלז שדי וכל אשר בו מהמשפט, הלא זהו דין ומשפט, ולכאורה
יותר טוב בלי משפט כלל. וביותר יפלא, שהרי אמרו רז"ל¹² שאפלו כל העולם
כלו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך פרשע, ואמרו רז"ל¹³ ג' ספרים נפתחים
בראש השנה, צדיקים נכתבים לאלתר לחיים, רשעים כו', ואם כן, איך אפשר
להיות בשמחה. גם צריך להבין, הלא פתיב¹⁴ כי המשפט לאלקים הוא, ועל

(*) התחלת וסיום המאמר - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ויצא לאור בשעתו בתור הוספה
ל"מאמר שופטים ושוטרים - תרל"ג" (שיצא לאור - בתוספת מ"מ והערות מכ"ק אדמו"ר שליט"א
- בקונטרס בפ"ע* (מוצאי ש"ק, כ"ה אלול, ה'תשט"ז), ולאח"כ בסה"מ תרל"ג ח"ב ע' תסא ואילך),
ונדפס לאח"כ בסה"מ מלוקט ח"א ע' תפט, ובסה"מ תרל"ג הנ"ל ע' תרח"ט. ב"פתח דבר" שם:
"המאמר שנאמר בש"פ נצבים וילך, כ"ה אלול שנה זו, הוא המאמר שופטים ושוטרים הנדפס בזה
- עם איזה שינויים ובהוספת התחלה וסיום". להלן בא גוף המאמר (מלבד ההתחלה והסיום) כפי
שנאמר ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א הנחה בלתי מוגה בתוספות מ"מ, ואיזה הערות מכ"ק אדמו"ר
שליט"א שנעתקו מקונטרס הנ"ל. 1) ר"פ נצבים. 2) ראה לקו"ת ר"פ נצבים (הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א בקונטרס הנ"ל). 3) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ג"ס ע"ת ואלך. נעתק ב"היום
יום" כה אלול. 4) ראה פענח רזא ס"פ נצבים. לקו"ת שם. 5) איוב ב, א. 6) ראה תנחומא ר"פ נצבים.
7) ויק"ר פ"ל, ד. 8) אמור כג, מ. 9) תהלים צו, יב. 10) עד כאן הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.
11) כ"ה במדרש לפנינו. וכן הועתק גם ברשימות הצ"צ לתהלים (צו, יג). וראה בפ"י מהרז"ו במדרש
שם (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בקונטרס הנ"ל). * ראה גם אגרות-קודש ח"י ע' ה. 12) נדה ל,
ב. 13) ר"ה טז, ב. 14) דברים א, יז.

1 אתם נצבים היום כלכם לפני הוי' אלקיכם ראשיכם
2 שבטיכם גו' מחוטב עציך עד שואב מימך¹ - דברי משה רבינו
3 לבני ישראל קודם פטירתו, הנה פרשה² זו קורין לעולם קדם
4 ראש השנה. ומרמז במלת היום אתם נצבים היום - כה"א הידיעה
5 (היום הירוע) - דקאי
6 [=שמוסב] על ראש השנה,
7 כמו שכתב³ רבנו
8 [=אדמו"ר הזקן] שקבל⁴
9 במסורת מרבו המגיד
10 ממעזריטש ורבו מרבו
11 הפעל שם טוב דהיום, וקמו
12 קאי על ראש השנה⁴
13 שהוא יום הדין, וקמו
14 שפתוב אצל איוב⁵ ויהי
15 היום, ותרגם ויהי יומא
16 דידינא רבא [=והיה יום הדין
17 הגדול], דראש השנה הוא
18 יום הדין ומשפט, וזוהי
19 הברכה אתם נצבים היום
20 כלכם, שאתם כלכם
21 מראשיכם שבטיכם עד
22 חוטב עציך ושואב
23 מימך, נצבים קימים
24 ועומדים⁶ והיינו שזוכים
25 בדין.
26 (ב) והנה איתא
27 במדרש⁷ על פסוק
28 נאמר ציווי נטילת לולב בחג
29 הסוכות⁸: ולקחתם לכם
30 ביום הראשון הדא הוא
31 דכתיב [=זהו מה שנאמר]
32 בתהילים⁹: יעלז
33 שדי [=השדה] וכל אשר בו
34 לפני ה' כי בא לשפוט את
35 הארץ" (נטילת הלולב בחג-
36 הסוכות מבטאת שמחה על הדין
37 ומשפט שבראש השנה ויום
38 הכיפורים). מבאר המדרש את
39 הפסוקים: יעלז שדי זה
40 העולם כו'¹⁰, וכל אשר
41 בו אלו הבריות וכו',
42 לפני מי? לפני הוי',
43 למה? כי בא בראש
44 השנה ויום הכפורים,
45 מה לעשות? ישפוט תכל
46 בצדק ועמים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לאלקים הוא, ועל בני ישראל נאמר¹⁵ אשר לו אלקים
2 קרובים אליו, כדכתיב¹⁶ בנים אתם לה' אלקיכם, וכתיב¹⁷:
3 למען אחי ורעי - הקדוש-ברוך הוא מכנה את בני ישראל בשם 'אחים'
4 אליו, ויהי ההלכה היא שקרוב פסול לדון¹⁸? ד. וגם צריך
5 להבין מה שכתוב ישפט

6 תבל בצדק, מהו ענין
7 בצדק, ומהו דיוק הלשון
8 תבל דוקא? להבין כל זאת,
9 יקדים לבאר החביבות שבשם
10 'תבל', השם השביעי שנקראת
11 בה הארץ (במדרש), וכל
12 השביעין חביבין.

13 אף הענין הוא, דהנה אמרו רז"ל במדרש¹⁹ כל
14 אמרו רז"ל במדרש¹⁹ כל
15 השביעין חביבין, בימים
16 שביעי חביב, יום השבת,
17 שנאמר²⁰ ויברך אלקים
18 את יום השביעי ויקדש
19 אותו (ואמרו רז"ל²¹
20 ברכו במן וקדשו במן -

21 "ברכו במן, שכל ימות השבוע
22 היה יורד להם עומר לגולגולת
23 [=מדה מוגבלת לכל אדם]
24 ובשישי להם משנה [=מידה
25 כפולה]. וקדשו במן, שלא ירד
26 כלל בשבת" (רש"י), וכן
27 אמרו רז"ל²² קדשו
28 במאור פניו של אדם,
29 שאינו דומה מאור פניו
30 של אדם בחול למאור
31 פניו של אדם בשבת,
32 בחדשים שביעי חביב,
33 חדש השביעי [=תשרי].
34 חודש השביעי מניסן הנקרא

35 בתורה 'חודש הראשון',
36 שהוא משפיע
37 מלשון 'שבע' בכל, שברכו
38 בגשמיית וברוחניות,
39 כמאמר רז"ל²³ גתות
40 בתוכו ברכות בתוכו,
41 שהוא עת האסיה
42 [=בחודש תשרי הוא זמן אסיפת
43 התבואה והפירות מהשדות],
44 וכמו כן ברוחניות, שיש
45 בו מצוות הרבה, שופר
46 ראש השנה ויום

ג) ולהבין זה צריך להקדים תחלה ענין המשפט,
שהוא על כללות העבודה בשנה שעברה
בקיום התורה ומצוות, בכל ג' הקיום התורה עבודה
וגמילות חסדים, שהם ג' הדברים שעליהם העולם עומד²⁶, שכללותם הוא ענין
של צדקה. דהנה, גם התורה הוא ענין של צדקה²⁷, שהרי התורה מצד עצמה היא

15) ואתחנן ד, ז. (16. פ' ראה יד, א. 17) תהלים קכב, ח. 18) מד"ר ר"פ שופטים (הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א בקונטרס הנ"ל). 19) ויק"ר פכ"ט, יא. 20) בראשית ב, ג. 21) ב"ר פי"א, ב. פרש"י עה"פ.
22) ב"ר שם. 23) ויק"ר שם, ח. 24) תהלים סח, ח. 25) חגיגה יב, ב. 26) אבות רפ"א. 27) ראה לקו"ת
שה"ש מד, ב (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בקונטרס הנ"ל).

בני ישראל נאמר¹⁵ אשר לו אלקים קרובים אליו,
כדכתיב¹⁶ בנים אתם לה' אלקיכם, וכתיב¹⁷ למען אחי
ורעי, ויהי קרוב פסול לדון¹⁸. וגם צריך להבין מה
שכתוב ישפט תבל בצדק, מהו ענין בצדק, ומהו דיוק
הלשון תבל דוקא.

אף הענין הוא, דהנה אמרו רז"ל במדרש¹⁹ כל
השביעין חביבין, בימים שביעי חביב, יום השבת,
שנאמר²⁰ ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו
(ואמרו רז"ל²¹ ברכו במן וקדשו במן, וכן אמרו רז"ל²²
קדשו במאור פניו של אדם, שאינו דומה מאור פניו של
אדם בחול למאור פניו של אדם בשבת), בחדשים
שביעי חביב, חדש השביעי, שהוא משפיע בכל שברכו
בגשמיית וברוחניות, כמאמר רז"ל²³ גתות בתוכו
ברכות בתוכו, שהוא עת האסיה, וכמו כן ברוחניות,
שיש בו מצוות הרבה, שופר ראש השנה ויום הכפורים
סכה וד' מינים ושמיני עצרת. ולכן גם בארץ שביעית
חביבה, דכשם שיששנם שבועה רקיעים, שמים ושמי
השמים ורקיע ושחקים זבול ומעון וערבות, וכתיב²⁴
סלו לרכב בערבות בנ"ה שמו, הינו, שערבות שהוא
השביעי הוא החביב, לפי שבו נמצאים נשמותיהם של
צדיקים כו'²⁵, ולכן הרי זה חביב אצל הקב"ה להיות
רוכב עליהם, כמו כן הוא גם בארץ, שיש לה שבועה
שמות, ארץ אדמה ארקה גיא צי' נשי' תבל, הנה תבל
שהוא השביעי הוא החביב, ועל זה נאמר ישפט תבל
בצדק, תבל דיקא.

ג) ולהבין זה צריך להקדים תחלה ענין המשפט,
שהוא על כללות העבודה בשנה שעברה
בקיום התורה ומצוות, בכל ג' הקיום התורה עבודה
וגמילות חסדים, שהם ג' הדברים שעליהם העולם עומד²⁶, שכללותם הוא ענין
של צדקה. דהנה, גם התורה הוא ענין של צדקה²⁷, שהרי התורה מצד עצמה היא

ג) ולהבין זה צריך להקדים תחלה ענין המשפט,
שהוא על כללות העבודה בשנה שעברה
בקיום התורה ומצוות, בכל ג' הקיום התורה עבודה
וגמילות חסדים, שהם ג' הדברים שעליהם העולם עומד²⁶, שכללותם הוא ענין
של צדקה. דהנה, גם התורה הוא ענין של צדקה²⁷, שהרי התורה מצד עצמה היא

15) ואתחנן ד, ז. (16. פ' ראה יד, א. 17) תהלים קכב, ח. 18) מד"ר ר"פ שופטים (הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א בקונטרס הנ"ל). 19) ויק"ר פכ"ט, יא. 20) בראשית ב, ג. 21) ב"ר פי"א, ב. פרש"י עה"פ.
22) ב"ר שם. 23) ויק"ר שם, ח. 24) תהלים סח, ח. 25) חגיגה יב, ב. 26) אבות רפ"א. 27) ראה לקו"ת
שה"ש מד, ב (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בקונטרס הנ"ל).

הכפורים סכה וד' מינים ושמיני עצרת. ולכן גם בארץ
שביעית חביבה, דכשם שיששנם שבועה רקיעים, שמים ושמי
השמים ורקיע ושחקים זבול ומעון וערבות, וכתיב²⁴ סלו
לרכב בערבות בנ"ה שמו [=רוממו לה' הרוכב על הרקיע הנקרא
ערבות. (מצודת דוד)], הינו,
שערבות שהוא השביעי
הוא החביב, לפי שבו
נמצאים נשמותיהם של
צדיקים כו'²⁵, ולכן הרי
זה חביב אצל הקב"ה
להיות רוכב עליהם, כמו
כן הוא גם בארץ, שיש
לה שבועה שמות, ארץ
אדמה ארקה גיא צי'
נשי' תבל, הנה תבל
שהוא השביעי הוא
החביב, ועל זה נאמר
ישפט תבל בצדק, תבל
דיקא.

ג) ולהבין זה צריך
להקדים תחלה ענין
המשפט בראש השנה,
שהוא על כללות
העבודה בשנה שעברה
בקיום התורה ומצוות,
בכל ג' הקיום התורה
עבודה - עבודת הקרבנות
ובזמן הזה - עבודת התפילה
וגמילות חסדים, שהם ג'
הדברים שעליהם העולם
עומד²⁶, שכללותם הוא
ענין של צדקה. דהנה,
גם התורה - מה שניתנה
תורה לישראל - הוא ענין
של צדקה²⁷, שהרי
התורה מצד עצמה היא

ג) ולהבין זה צריך
להקדים תחלה ענין
המשפט בראש השנה,
שהוא על כללות
העבודה בשנה שעברה
בקיום התורה ומצוות,
בכל ג' הקיום התורה
עבודה - עבודת הקרבנות
ובזמן הזה - עבודת התפילה
וגמילות חסדים, שהם ג'
הדברים שעליהם העולם
עומד²⁶, שכללותם הוא
ענין של צדקה. דהנה,
גם התורה - מה שניתנה
תורה לישראל - הוא ענין
של צדקה²⁷, שהרי
התורה מצד עצמה היא

ג) ולהבין זה צריך
להקדים תחלה ענין
המשפט בראש השנה,
שהוא על כללות
העבודה בשנה שעברה
בקיום התורה ומצוות,
בכל ג' הקיום התורה
עבודה - עבודת הקרבנות
ובזמן הזה - עבודת התפילה
וגמילות חסדים, שהם ג'
הדברים שעליהם העולם
עומד²⁶, שכללותם הוא
ענין של צדקה. דהנה,
גם התורה - מה שניתנה
תורה לישראל - הוא ענין
של צדקה²⁷, שהרי
התורה מצד עצמה היא

15) ואתחנן ד, ז. (16. פ' ראה יד, א. 17) תהלים קכב, ח. 18) מד"ר ר"פ שופטים (הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א בקונטרס הנ"ל). 19) ויק"ר פכ"ט, יא. 20) בראשית ב, ג. 21) ב"ר פי"א, ב. פרש"י עה"פ.
22) ב"ר שם. 23) ויק"ר שם, ח. 24) תהלים סח, ח. 25) חגיגה יב, ב. 26) אבות רפ"א. 27) ראה לקו"ת
שה"ש מד, ב (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בקונטרס הנ"ל).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 באין ערוך כו' - אין ערך לתורה כמו שמלוכשת ועוסקת בדברים גשמיים
2 לגבי התורה כמו שהיא מצד עצמה לפני ירידתה לעולם, והמשכיתה
3 בעולם הוא ענין של צדקה כמו ענין הצדקה למטה - השפעה
4 מלמעלה למטה להחיות רוח שפלים, כן ענין ירידת והמשכת אור התורה
5 למטה להאיר את נשמות
6 ישראל. וחבור זה
7 (שהתורה תמשך בעולם)
8 פועלים נשמות ישראל
9 על ידי עבודתם, והינו,
10 לפי שמשכתם של
11 ישראל קדמה אפלו
12 למחשבתה של תורה 28 -
13 שורש נשמות ישראל הוא
14 במהותו ועצמותו יתברך למעלה
15 משורש כל הנבראים כולם
16 ואפילו למעלה מהתורה. לכן
17 על ידי עבודתו של היהודי
18 נמשכים האורות הרוחניים
19 למעלה, כולל גם אור התורה.
20 וכמו כן עבודה, שהוא
21 ענין עבודת הקרבנות,
22 ובזמן הזה הוא ענין
23 התפלה, הרי זה קשור
24 עם צדקה, כמאמר
25 רז"ל²⁹ רבי אליעזר יהיב
26 פרוטה לעני והדר מצלי
27 [=רבי אליעזר היה נותן פרוטה
28 לעני ואחר כך היה מתפלל],
29 שגאמר³⁰ אני בצדקה -
30 צדקה) אחזה פניך -
31 תפילה). והינו, שעל ידי
32 הצדקה נעשה בתפלה
33 הענין דאחזה פניך, פניך
34 דיקא [=במדיק], בחינת
35 פנימיות האלקות (כמבואר
36 בסעיף הבא) שמתגלית על
37 ידי פנימיות הנשמה,
38 ולכן התפלה היא על
39 הנוי' (כמו שנאמר: ותתפלל חנה על הנוי')³¹, כיון שבתפילה מתגלית
40 פנימיות האלקות שלמעלה משם הנוי'. וזהו מה שכתוב ישפט
41 תבל בצדק, 'בצדק' פירושו ב' צדק, שהם ב' בחינות צדק,

42 בחינת הצדק שבגמילות חסדים ותפלה, שהוא ענין הצדקה
43 שבהגבלה, ובחינת הצדק שבתורה, שהוא ענין הצדקה בלי
44 הגבלה. לסיכום, המשפט בראש השנה הוא על כללות העבודה בשנה
45 שעברה בכל ג' הקיום: תורה, עבודה וגמילות חסדים, שכולם נקראו 'צדקה'.
46 (ד) ולהבין בפרטיות יותר
47 מעלת הצדקה שעל זה
48 נאמר רבי אליעזר יהיב
49 פרוטה לעני והדר מצלי
50 שנאמר אני בצדק אחזה
51 פניך, הנה, ענין הצדקה
52 הוא להחיות רוח
53 שפלים, שהוא העני
54 שאין לו כלום, וכאשר
55 נותן לו צדקה הרי הוא
56 מחיה אותו, ועל ידי זה
57 מעורר למעלה גם כן
58 ענין להחיות רוח
59 שפלים, שהם ג' עולמות
60 בריאה-יצירה-עשיה,
61 שנקראים שפלים, על
62 שם שמקור התהוותם
63 הוא רק מבחינת ספירת
64 המלכות שהיא בחינת
65 הארה בלבד, אך כמו
66 שכתוב³³ כי נשגב שמו
67 לבדו (ורק) הודו (זיו
68 והארה בלבד) על ארץ
69 ושמים הקדוש-ברוך-הוא
70 בכבודו ובעצמו רם ונישא
71 מהעולמות, ונמצא "לבדו" ללא
72 נתינת מקום למציאות העולמות
73 והנבראים. וספירת המלכות,
74 שהיא יציאת האור ממנו לברוא
75 את העולמות ולהחיותם, אינה
76 מגלה את עצמותו של הקדוש
77 ברוך הוא, אלא היא 'זיו והארה'
78 בלבד ממנו יתברך, ולכן
79 צריך להחיות רוח
80 שפלים, היינו, שגם בבריאה-יצירה-עשיה ירגש אור
81 האצילות, וזהו ענין הצדקה למעלה שנפעל על ידי הצדקה
82 למטה. ועל ידי זה נמשך אחר כך בתפלה גלוי אור

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁלֹמֶעֱלָה מֵהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת - אור בלי-גבול שאינו מוסתר בלבושים
2 וצמצומים שבעולמות, שְׁהוּא עֲנִין הָאֶרֶת אֹר אֵין סוֹף מִבְּחִינַת
3 פְּנִים - מלשון 'פנימיות'. האור האלוקי שמאיר בעולמות כפי הסדר הרגיל
4 הוא אור מכוסה ומצומצם ונקרא 'אחור', אך האור ש'למעלה מהשתלשלות'

5 נקרא 'פנים', שהוא גילוי אלוקות

6 (כמו שפנימיות האדם משתקפת
7 ומתגלה בפניו), וזוה מתבאר
8 דיוק לשון הפסוק: אני בצדק
9 אֶחָזָה פָּנֶיךָ.

10 ובפְּרָטִיּוֹת יוֹתֵר הִנֵּה
11 בְּעֵינֵי הַצִּדְקָה גּוֹפָא

12 [=עצמה] יִשְׁנָם ב' אֹפְנֵי
13 עֲבוּדָה. דְּהִנֵּה אֲמָרוּ
14 חַז"ל³⁴ הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה

15 לְעַנִּי מִתְּבָרֵךְ בְּשֵׁשֶׁה
16 בְּרָכוֹת וְהַמְּפִיֵּסוֹ [=מדבר
17 על לבו ומנחמו]

18 בִּי"א בְּרָכוֹת. וְהֵעֵינֵן
19 בְּזָה, שְׁנֵתִינַת פְּרוּטָה
20 לְעַנִּי הִיא לְצַרְךָ גּוֹפֵא,

21 וְכִינֵן שְׁעַל יְדֵי זֶה הוּא
22 מְחִיָּה אֶת גּוֹפּוֹ בְּלִבְד, ¹⁵
23 אָזִי גַם פְּעַלְתּוֹ בְּעֵינֵן
24 הַצִּדְקָה לְמַעַלָּה הִיא רַק

25 לְהַמְשִׁיךְ אֹר הָאֲצִילוֹת
26 לְבְרִיָּאָה-יִצְרֵיהָ-עֲשִׂיהָ.

27 וְכַמְרָמֵז גַּם בְּלִשׁוֹן
28 פְּרוּטָה, שְׁהוּא פֶּרֶט
29 וִי"ה³⁵, דְּהִינֵן לְהַמְשִׁיךְ

30 וְלִהְפָּרִיט בְּחִינַת הוּא"ו
31 אֶל הַה"א, וְכַמְבָּאָר
32 בְּסִדּוֹר [=סידור עם ביאור

33 התפילה על-פי חסידות]³⁶
34 בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל אֲדָנִי-
35 שְׁפָתֵי תִפְתָּח בְּעֵינֵן קוֹל

36 וְדִבּוּר, שְׁהַקוֹל הוּא
37 בְּחִינַת כָּלֵל, וְהַדְּבּוּר הוּא
38 בְּחִינַת פֶּרֶט שְׁמִפְרֵט מֵהַ

39 שְׁבִכְלָל, כִּי הַקוֹל הוּא
40 בְּחִינַת כָּלּוֹת עַל כָּל
41 הָאוֹתִיּוֹת, וְהָאוֹתִיּוֹת הֵם

זֶה נִמְשָׁךְ אַחֵר כֶּךָ בַּתְּפִלָּה גְּלוּי אֹר שְׁלֹמֶעֱלָה
מֵהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, שְׁהוּא עֲנִין הָאֶרֶת אֹר אֵין סוֹף מִבְּחִינַת
פְּנִים, אֶחָזָה פָּנֶיךָ.

וּבְפְּרָטִיּוֹת יוֹתֵר הִנֵּה בְּעֵינֵי הַצִּדְקָה גּוֹפָא יִשְׁנָם ב'
אֹפְנֵי עֲבוּדָה. דְּהִנֵּה אֲמָרוּ חַז"ל³⁴ הַנּוֹתֵן

פְּרוּטָה לְעַנִּי מִתְּבָרֵךְ בְּשֵׁשֶׁה בְּרָכוֹת וְהַמְּפִיֵּסוֹ מִתְּבָרֵךְ
בִּי"א בְּרָכוֹת. וְהֵעֵינֵן בְּזָה, שְׁנֵתִינַת פְּרוּטָה לְעַנִּי הִיא

לְצַרְךָ גּוֹפּוֹ, וְכִינֵן שְׁעַל יְדֵי זֶה הוּא מְחִיָּה אֶת גּוֹפּוֹ
בְּלִבְד, אָזִי גַם פְּעַלְתּוֹ בְּעֵינֵי הַצִּדְקָה לְמַעַלָּה הִיא רַק

לְהַמְשִׁיךְ אֹר הָאֲצִילוֹת לְבְרִיָּאָה-יִצְרֵיהָ-עֲשִׂיהָ. וְכַמְרָמֵז
גַּם בְּלִשׁוֹן פְּרוּטָה, שְׁהוּא פֶּרֶט וִי"ה³⁵, דְּהִינֵן לְהַמְשִׁיךְ

וְלִהְפָּרִיט בְּחִינַת הוּא"ו אֶל הַה"א, וְכַמְבָּאָר בְּסִדּוֹר³⁶
בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל אֲדָנִי-שְׁפָתֵי תִפְתָּח בְּעֵינֵן קוֹל וְדִבּוּר,

שְׁהַקוֹל הוּא בְּחִינַת כָּלֵל, וְהַדְּבּוּר הוּא בְּחִינַת פֶּרֶט
שְׁמִפְרֵט מֵהַ שְׁבִכְלָל, כִּי הַקוֹל הוּא בְּחִינַת כָּלּוֹת עַל

כָּל הָאוֹתִיּוֹת, וְהָאוֹתִיּוֹת הֵם בְּחִינַת פְּרָטִיּוֹת כו'. וְזֶהוּ
עֲנִין פְּרוּטָה לְהַפָּרִיט בְּחִינַת הוּא"ו אֶל הַה"א. וְלִכְּן

מִתְּבָרֵךְ בְּנֹא"ו בְּרָכוֹת, כְּנֶגֶד אוֹת וָא"ו דָּשֵׁם הוֹי'. אֲמָנָם,
פִּיּוּס הָעַנִּי אֵינוֹ עֲנִין הַנֶּצְרֶךָ לְגוֹפּוֹ בְּלִבְד, כִּי אִם עֲנִין

שֶׁל הַנְּחִת הַדְּעַת, וְהִינֵנוּ, שְׁהָעַנִּי מַצֵּד עֲצָמוֹ הוּא
בְּהַתְמַרְמְרוֹת כו', לְפִי שֵׁשׁ לוֹ תִרְעָמֶת עַל כֶּךָ שְׁהוּא

עֲנִי, וְכַמּוֹ שְׁכַתּוֹב³⁷ תְּפִלָּה לְעַנִּי כִּי יַעֲטֹף גו', שְׁתִּפְּלֹתוֹ
הִיא עַל עֲצָם הַיּוֹתוֹ עֲנִי, דָּעָם הַיּוֹת שְׁסִדֵּר הַבְּרִיָּאָה הוּא

בְּאִפְּן שְׁצָרִיף לַהֲיֹת הַחֲלוּק דְּעָשִׂיר וְעִנִּי³⁸, מִכָּל מְקוֹם,
טוֹעֵן לְמָה צָרִיף הוּא לַהֲיֹת הָעַנִּי. וְכַאֲשֶׁר מְדַבְּרִים עַל

לְבוֹ שֶׁל הָעַנִּי וּמִנִּיחִים אֶת דְּעָתוֹ כו' עַד שְׁמַתְפִּסֵּם, הָרִי
זֶה עֲנִין נִעְלָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר נִתְּינַת פְּרוּטָה לְצָרְכִי גּוֹפּוֹ

בְּלִבְד. וְלִכְּן עַל יְדֵי זֶה פּוֹעֲלִים (לֹא רַק הַמְשָׁכַת אֹר
הָאֲצִילוֹת בְּבְרִיָּאָה-יִצְרֵיהָ-עֲשִׂיהָ, אֲלֵא גַם) הַמְשָׁכַת

פְּנִימִיּוֹת הָאֱלֻקוֹת. וְזֶהוּ שְׁהַמְּפִיֵּסוֹ מִתְּבָרֵךְ בִּי"א בְּרָכוֹת,
כִּדּוּעַ שְׁמִסְפָּר י"א מוֹרָה עַל בְּחִינָה שְׁלֹמֶעֱלָה מַעֲשֹׂר

42 בְּחִינַת פְּרָטִיּוֹת כו' בַּהֲתָאָם לְבִיאוֹר זֶה, מִתְּבָאָר הַהִבְדֵּל בֵּין הִי' (קוֹל')
43 לִי' (דִּיבּוּר). וְזֶהוּ עֲנִין פְּרוּטָה לְהַפָּרִיט בְּחִינַת הוּא"ו אֶל
44 הַה"א בְּנִתְיַת הַפְּרוּטָה פּוֹעֵל שְׁמַהֲכֵל (וָא"ו, קוֹל) יוֹמֶשֶׁךְ אֶל הַפֶּרֶט (ה"א,
45 דִּיבּוּר), פִּירוּשׁ - אֹר הָאֲצִילוֹת הַכִּלְלִי, יוֹמֶשֶׁךְ בְּאֹפֶן מְפּוֹרֵט לְעוֹלָמוֹת

46 בְּרִיָּאָה-יִצְרֵיהָ-עֲשִׂי'. וְלִכְּן
47 מִתְּבָרֵךְ בְּנֹא"ו בְּרָכוֹת,
48 כְּנֶגֶד אוֹת וָא"ו דָּשֵׁם
49 הוֹי' וְכֹל זֶה הוּא כְּאִשֶּׁר נּוֹתֵן

50 'פְּרוּטָה' לְעַנִּי. אֲמָנָם, פִּיּוּס
51 הָעַנִּי אֵינוֹ עֲנִין הַנֶּצְרֶךָ
52 לְגוֹפּוֹ בְּלִבְד, כִּי אִם עֲנִין
53 שֶׁל הַנְּחִת הַדְּעַת, וְהִינֵנוּ,

54 שְׁהָעַנִּי מַצֵּד עֲצָמוֹ הוּא
55 בְּהַתְמַרְמְרוֹת כו', לְפִי
56 שֵׁשׁ לוֹ תִרְעָמֶת עַל כֶּךָ
57 שְׁהוּא עֲנִי, וְכַמּוֹ

58 שְׁכַתּוֹב³⁷ תְּפִלָּה לְעַנִּי כִּי
59 יַעֲטֹף גו' [יעטוף - יתפלל],
60 שְׁתִּפְּלֹתוֹ הִיא עַל עֲצָם
61 הַיּוֹתוֹ עֲנִי, דָּעָם הַיּוֹת

62 שְׁסִדֵּר הַבְּרִיָּאָה הוּא
63 בְּאִפְּן שְׁצָרִיף לַהֲיֹת
64 הַחֲלוּק דְּעָשִׂיר וְעִנִּי³⁸

65 [=הבריאה כולה נבראה באופן
66 של 'משפיע ומקבל'], מִכָּל
67 מְקוֹם, טוֹעֵן לְמָה צָרִיף
68 הוּא לַהֲיֹת הָעַנִּי. וְכַאֲשֶׁר

69 מְדַבְּרִים עַל לְבוֹ שֶׁל
70 הָעַנִּי וּמִנִּיחִים אֶת דְּעָתוֹ
71 כו' עַד שְׁמַתְפִּסֵּם, הָרִי זֶה

72 עֲנִין נִעְלָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר
73 נִתְּינַת פְּרוּטָה לְצָרְכִי גּוֹפּוֹ
74 בְּלִבְד. וְלִכְּן עַל יְדֵי זֶה

75 פּוֹעֲלִים (לֹא רַק הַמְשָׁכַת
76 אֹר הָאֲצִילוֹת בְּבְרִיָּאָה-
77 יִצְרֵיהָ-עֲשִׂיהָ, אֲלֵא גַם)

78 הַמְשָׁכַת פְּנִימִיּוֹת
79 הָאֱלֻקוֹת, בַּהֲתָאָם לְעִבּוּדוֹתוֹ.
80 וְזֶהוּ שְׁהַמְּפִיֵּסוֹ מִתְּבָרֵךְ

81 בִּי"א בְּרָכוֹת, כִּדּוּעַ
82 שְׁמִסְפָּר י"א מוֹרָה עַל

(34 ב"ב ט, ב. 35) של"ה רסג, סע"ב. 36) עם דא"ח רלו, ג ואילך. 37) תהלים קב, א. וראה סה"מ תרכ"ז ע' תכט ואילך. ד"ה ארשב"ג תר"ץ (סה"מ קונטרסים ח"א קיח, ב ואילך). וראה גם ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (קה"ת תשנ"ז. תשנ"ז) ע' 16. 38) ראה תנחומא משפטים ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בַּחִינָה שְׁלֹמֶעֱלָה מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת³⁹, וְעַל דֶּרֶךְ הַמְּבוּאָר (בסעיף
2 הַקּוֹדֵם) בְּנוּגַע לַפְסוֹק: לִפְנֵי הוֹי', ש'לפני' פירושו לַמַּעֲלָה מִהוֹי'⁴⁰.
3 וְזֶהוּ גַם שְׁפִיּוֹס אוֹתִיּוֹת יוֹסֵף, דְּהִנֵּה בְיוֹסֵף כְּתִיב⁴¹ אֵלֶּה
4 תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, וְהִינֵנו, שְׁעֵנִינוּ שֶׁל יַעֲקֹב הוּא בְּאֲצִילוֹת,

5 אֲבָל הַתְּכָלִית הִיא

6 שְׁיִמְשׁוּךְ גַּם בְּבְרִיאָה - סְפִירוֹת³⁹, וְעַל דֶּרֶךְ לִפְנֵי הוֹי', לַמַּעֲלָה מִהוֹי'⁴⁰. וְזֶהוּ גַם
7 יִצְרֵה-עֲשִׂיהָ, וְזֶהוּ עֲנִינוּ שְׁפִיּוֹס אוֹתִיּוֹת יוֹסֵף, דְּהִנֵּה בְיוֹסֵף כְּתִיב⁴¹ אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת
8 שֶׁל יוֹסֵף שֶׁהוּא הַמַּשְׁבִּיר בְּרִיָּה - סְפִירוֹת³⁹, וְעַל דֶּרֶךְ לִפְנֵי הוֹי', לַמַּעֲלָה מִהוֹי'⁴⁰. וְזֶהוּ גַם
9 בְּרִיָּה לְכָל הָאֶרֶץ⁴² [=יוסף] הוּא הַמַּסְפֵּק מִזֶּה, וְכֵן הוּא גַם
10 הוּא הַמַּסְפֵּק מִזֶּה, וְכֵן הוּא גַם
11 בְּרוּחַנוּת, יוֹסֵף מִפְּרָנִס גַּם בְּמִזְוֶה
12 רִחוּנִי, שֶׁהוּא עֲנִינוּ
13 הַמַּשְׁבִּיר לְמַטָּה, וְכִדִּי שְׁיִמְשׁוּךְ לְמַטָּה צְרִיכָה
14 שְׁיִמְשׁוּךְ לְמַטָּה צְרִיכָה
15 לְהִיּוֹת הַמַּשְׁבִּיר מִבְּחִינָה
16 נְעִלִית בְּיוֹתֵר כֹּי' הַעֲלִיָּן
17 בְּיוֹתֵר בְּכּוּחוֹ לִירֵד לְמַטָּה יוֹתֵר,
18 כְּמִשְׁלַל הַאֲבֻקָּה, כָּל שֶׁהִיא
19 גְּדוּלָּה יוֹתֵר כִּי הִיא מְאִירָה יוֹתֵר
20 לְמַרְחֹק. וְזֶהוּ עֲנִינוּ "רִבִּי
21 אֲלִיעֶזֶר יְהִיב פְּרוּטָה לְעִנִּי
22 וְהָדָר מַצְלִי", הִינֵנו
23 שֶׁתַּחֲלָה צְרִיךְ לְהִיּוֹת
24 יְהִיב פְּרוּטָה, וְעַל יְדֵי זֶה
25 בָּא אַחֲרָיָה לְהִיּוֹת אֲחִיזָה
26 פְּנִימִית, הַמַּשְׁבִּיר פְּנִימִית,
27 כְּמוֹ עַל יְדֵי עֲנִינוּ הַפִּיּוֹס.
28 לְסִיכּוֹם, בְּנִתִּינַת הַצֹּדֵקָה ב' ²⁹אֲפִינִים: צֹדֵקָה לְגִפּוֹר ("הַנּוֹתֵן
30 פְּרוּטָה") שְׂבוּהָ מִמִּשְׁכָּן אֹר
31 הַאֲצִילוֹת לְמַטָּה. ו"הַמַּפְיִיטוֹ"
32 שְׂבוּהָ מִמִּשְׁכָּן פְּנִימִיּוֹת הָאֲלוּקוֹת
33 שְׁלֹמֶעֱלָה מַאֲצִילוֹת.

34 (ה) וְהִנֵּה ב' הָאוֹפְנִים הַנִּלְבָּטִים בְּעִבּוּדַת הַצֹּדֵקָה (הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה
35 לְעִנִּי וְהַמַּפְיִיטוֹ) צְרִיכִים לְהִיּוֹת קֹדֶם הַתְּפִלָּה כִּיּוֹן שְׁמֵהוּיִים הַכְּנָה
36 לְתַפִּילָּה. וְהַעֲנִינוּ בְּזֶה, דְּהִנֵּה, בְּנוּגַע לְתַפִּילָּה אֲמָרוּ רַצְנוּ⁴³
37 תְּפִלּוֹת (ג) תְּפִלּוֹת שֶׁבִּלְבָּב (יוֹם) אֲבוֹת תִּקְנוּם: אֲבָרָהם תִּקְנוּ וְקִבְעוּ הַנּוּחָה
38 לְהַתְּפִילַת תְּפִילַת שְׁחִירָת, יִצְחָק - מִנְחָה, יַעֲקֹב - עֲרִבִית, וְכְמוֹ כֵּן אֲמָרוּ

39 רַצְנוּ⁴⁴ שֶׁג' הָרְגָלִים הֵם כְּנָגֵד ג' הָאֲבוֹת, פֶּסַח כְּנָגֵד
40 אֲבָרָהם, שְׁבוּעוֹת כְּנָגֵד יִצְחָק, וְסִפּוֹת כְּנָגֵד יַעֲקֹב. וְנִמְצָא,
41 שְׁעֵנִינוּ הַתְּפִלָּה וְעִנֵּנוּ הָרְגָלִים הֵם מְדֻרְגָּה אַחַת - כְּנָגֵד ג' הָאֲבוֹת.
42 וְהִנֵּה, בְּעִנֵּנוּ הָרְגָלִים כְּתִיב⁴⁵ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל

43 זְכוּרָךְ אֶת פְּנֵי הוֹי' ⁴⁴אֲלֵקִיךָ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר
45 יִבְחָר - מִצּוּת עֲלֵיהָ לְרַגֵּל
46 לְבֵית-הַמִּקְדָּשׁ בְּג' רְגִלִּים,
47 לְהִרְאוֹת לִפְנֵי ה', הִנֵּנו,
48 שְׂבָבִית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהִיא
49 מְכֻוֶּנֶת נֶגֶד הַהִיכָלוֹת
50 [=עוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים], "כִּי

51 לְמַעַל בְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת יֵשׁ כָּל
52 הַבְּחִינוֹת שֶׁבְּעוֹרָה וְהַשְׁלֹכּוֹת וְגַם
53 הַר הַבֵּית" (תּוֹרָה אֹר)⁴⁶ הִנֵּה
54 גְּלוּי פְּנֵי הוֹי' אֲלֵקִיךָ,
55 וְכְמוֹ כֵּן בְּתַפִּילָּה שְׁסֻדְרָה
56 נִתְקֵן נֶגֶד הַהִיכָלוֹת⁴⁷
57 [=כָּל חֲלָקִי הַתְּפִילָּה מְכוּוֹנִים
58 כְּנָגֵד בְּחִינוֹת שׁוֹנוֹת בְּעוֹלָמוֹת
59 הָעֲלִיוֹנִים. כְּגוֹן: "בְּרַכָּה רַאשׁוֹנָה
60 דִּיּוּצָר אֹר עַד אֶל בְּרוּךְ גְּדוֹל
61 דְּעָה - הוּא הֵיכַל 'לְבַנַּת הַסְּפִירָה',
62 וּמִשָּׁם עַד לְאֵל בְּרוּךְ - הוּא הֵיכַל
63 'עֲצַם הַשְּׁמַיִם', וּמִשָּׁם עַד
64 הַמִּחְדָּשׁ בְּטוּבּוֹ - הֵיכַל 'נֹחַ',
65 וּמִשָּׁם עַד אֶהְבֵּת עוֹלָם - הֵיכַל
66 'זִכּוֹת', וּמִשָּׁם עַד אִמַּת וִיצִיב -
67 הֵיכַל 'אֶהְבָּה', וּמִאִמַּת וִיצִיב הוּא
68 הֵיכַל 'רְצוֹן'; וּבְאִמַּת תְּהִלּוֹת
69 לְאֵל עֲלִיּוֹן גּוֹאֲלֵם - אִזּוּ הוּא
70 הַתְּחַלַּת הָעֲלִיוֹת מֵהֵיכַל הָרְצוֹן
71 אֶל הֵיכַל 'קִדְשֵׁי קִדְשִׁים', וְאִח"כ

72 בְּאִדְנֵי שְׁפָתֵי תַּפְתּוֹחַ הוּא הֵיכַל ק"ק עֲצֻמוֹ" (פְּרִי עֵץ חַיִּים) יֵשׁ בָּהּ הַגְּלוּי
73 דְּפְנֵי הוֹי' אֲלֵקִיךָ כְּבִית-הַמִּקְדָּשׁ; דְּרַגַּת 'פְּנֵי הוֹי' אֲלֵקִיךָ הִיא דְּרַגַּת
74 שְׁלֹמֶעֱלָה מִמִּדְרָגָה וְהַגְּבִלָּה (כִּנ"ל). וְהִנֵּה, הַגְּלוּי דְּפְנֵי הוֹי' אֲלֵקִיךָ
75 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הִיא נִעְשָׂה עַל יְדֵי עֲנִינוּ הַהִשְׁתַּחֲוָּאָה שֶׁל הָעוֹלָם
76 לְרַגֵּל, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב לְרִאוֹת וְלִהְשַׁתַּחֲוֹת כֹּי'. וְכְּעִנֵּנוּ

(39) ראה אוה"ת במדבר ע' קכח. ובכ"מ. (40) ראה גם לקו"ת אחרי כז, ד. ובכ"מ. (41) וישב לו, ב. וראה ביאורי הזהר פ' ויחי - לאדמו"ר האמצעי כט, ד ואילך. ולאדמו"ר הצ"צ ח"א ע' קסח ואילך. אוה"ת ויחי שפה, ב ואילך. שפה, ב ואילך. שצב, א ואילך. תצ, ב ואילך. (42) ע"פ מקץ מב, ו. (43) ברכות כז, ב. (44) בקונטרס הנ"ל: במד"ר. ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע מקומו. לע"ע מצאתי בזה"ג רנו, ב" (וראה גם סה"מ תרל"ג ח"א ע' ד. ובהמ"מ שם). (45) פ' ראה טז, טז. (46) ראה זח"ג קסא, ב. תו"א לך לך (יב, ג) - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בקונטרס הנ"ל. (47) סידור [האריז"ל] במקומו ועוד (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בקונטרס הנ"ל).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ההשתחוּאָה יֵשׁ ב' בְּחִינוֹת⁴⁸. הַשְׁתַּחֲוָאָה חִיצוֹנִית שֶׁהִיא
2 כְּדִמְיוֹן הַשְׁתַּחֲוָאָה הָעֶבֶד אֶל הָאֱדוֹן שֶׁהִיא בְּדֶרֶךְ כְּפִיָּה
3 וְהִכָּרַח, שִׁיכּוֹל לְהִיט שְׂאִין רְצוֹנוֹ לְזֶה כָּלֵל, אֲלֵא
4 שֶׁמִּשְׁתַּחֲוֶה מִצַּד יֵרָאֵת הָאֱדוֹן, בְּאִפֶּן שֶׁל קִבְּלַת עַל.

והשתחוּאָה פְּנִימִית

5 שֶׁהִיא בְּבַחֲבִינַת חֲפִץ 1
7 וְרָצוֹן, וּבְאִפֶּן שֶׁפֶּל 2
8 כְּחוּתָיו מִתְבַּטְּלִים כּו' 3
9 [=בדוגמת השתחוואה, שהיא
10 בכל קומתו של האדם]. וּב' 4
11 הַבְּחִינֹת שֶׁבַעֲנִין 5
12 הַשְׁתַּחֲוָאָה הֵם עַל דֶּרֶךְ 6
13 ב' הַבְּחִינֹת בְּאוֹפֶן הַשְׁתָּה 7
14 אֱלוֹקוֹת: דְּשִׁמְיעָה וְרֵאִיָּה, 8
15 [בְּרֵאִיָּה גִשְׁמִית כְּעִנְיָיִם 9
16 הַגִּשְׁמִיּוֹת יִשְׁנֵה הַתַּאמָּחוֹת חֻזָּק 10
17 מְאֹד, כֹּאשֶׁר רֹאֵה דָבָר נִחְקָק 11
18 צוּרְתוֹ בְּמוֹחוֹ בּוֹדְאוֹת גְּמוּרָה. 12
19 וְאִינֵה דְּרֹמָה כָּלֵל לְשִׁמְיעָה, 13
20 כֹּאשֶׁר שׁוֹמֵעַ אֹדוֹת הַדָּבָר אֵךְ 14
21 לֹא רֹאֵה אוֹתוֹ בַּעֲצֻמוֹ. כִּי יִשְׁנֵה 15
22 רֵאִיָּה רֹחֲנִית בְּעֵינֵי הַשְׁכָּל, 16
23 כֹּאשֶׁר מְבִין וּמְשִׁיג הַדָּבָר בְּאוֹפֶן 17
24 מוֹחָשִׁי כֹּאִילוֹ וְרֹאֵהוּ בְּעֵינָיו. אֵךְ 18
25 'שִׁמְיעָה' רֹחֲנִית הִיא הַשְׁתָּה 19
26 בְּלִבָּהּ, וְאֵף שֶׁמְבִין הַדָּבָר הֵיטֵב 20
27 בְּשִׁכּוֹל אִינוֹ מִתַּאמָּת אֲצִלוֹ 21
28 כְּבֵרֵאִיָּה]. דְּהִינּוֹ, שֶׁפֶּאֶרְשׁ 22
29 הָעֶבֶד הִיא בְּחִינַת 23
30 שִׁמְיעָה בְּלִבָּהּ, הָרִי זֶה 24
31 פּוֹעֵל הַשְׁתַּחֲוָאָה 25
32 חִיצוֹנִית בְּלִבָּהּ, אֵף 26
33 כֹּאשֶׁר הָעֶבֶד הִיא 27
34 בְּבַחֲבִינַת רֵאִיָּה, הָרִי זֶה 28
35 פּוֹעֵל הַשְׁתַּחֲוָאָה 29
36 פְּנִימִית. וְכִמוֹ כֵּן יֵשׁ 30
37 בְּתַפְּלָה ב' עֲנִיָּיִם אֵלוֹ, 31
38 דְּהִנּוֹ, הַתַּפְּלָה הִיא סֵלֶם מְצִב אֲרָצָה וְרֹאשׁוֹ מְגִיעַ הַשְׁמִימָה 32
39 גּוֹ⁴⁹, וְהִינּוֹ, שֶׁהִתְחַלַּת הַתַּפְּלָה הִיא בְּאִפֶּן דְּכִלְשׁוֹן הַפִּסְקָה: 33
40 אַחֲרֵי הָרִי אֲלֵקִיכֶם תִּלְכוּ⁵⁰ - 'אַחֲרֵי' מִלְשׁוֹן 'אַחֲרֵיכֶם', אַחֲרֵי 34
41 הָרִי הִינּוֹ לְמִטָּה מִהָרִי, וּבְבַחֲבִינַת אַחֲרֵיכֶם וְחִיצוֹנִיּוֹת 35

יֵשׁ ב' בְּחִינוֹת⁴⁸. הַשְׁתַּחֲוָאָה חִיצוֹנִית שֶׁהִיא כְּדִמְיוֹן
הַשְׁתַּחֲוָאָה הָעֶבֶד אֶל הָאֱדוֹן שֶׁהִיא בְּדֶרֶךְ כְּפִיָּה וְהִכָּרַח,
שִׁיכּוֹל לְהִיט שְׂאִין רְצוֹנוֹ לְזֶה כָּלֵל, אֲלֵא שֶׁמִּשְׁתַּחֲוֶה
מִצַּד יֵרָאֵת הָאֱדוֹן, בְּאִפֶּן שֶׁל קִבְּלַת עַל. וְהַשְׁתַּחֲוָאָה
פְּנִימִית שֶׁהִיא בְּבַחֲבִינַת חֲפִץ וְרָצוֹן, וּבְאִפֶּן שֶׁפֶּל כְּחוּתָיו
מִתְבַּטְּלִים כּו'. וּב' הַבְּחִינֹת שֶׁבַעֲנִין הַשְׁתַּחֲוָאָה הֵם
עַל דֶּרֶךְ ב' הַבְּחִינֹת דְּשִׁמְיעָה וְרֵאִיָּה, דְּהִינּוֹ, שֶׁכֹּאֲשֶׁר
הָעֶבֶד הִיא בְּחִינַת שִׁמְיעָה בְּלִבָּהּ, הָרִי זֶה פּוֹעֵל
הַשְׁתַּחֲוָאָה חִיצוֹנִית בְּלִבָּהּ, אֵף כֹּאֲשֶׁר הָעֶבֶד הִיא
בְּבַחֲבִינַת רֵאִיָּה, הָרִי זֶה פּוֹעֵל הַשְׁתַּחֲוָאָה פְּנִימִית. וְכִמוֹ
כֵּן יֵשׁ בְּתַפְּלָה ב' עֲנִיָּיִם אֵלוֹ, דְּהִנּוֹ, הַתַּפְּלָה הִיא סֵלֶם
מְצִב אֲרָצָה גּוֹ⁴⁹, וְהִינּוֹ, שֶׁהִתְחַלַּת הַתַּפְּלָה הִיא בְּאִפֶּן
דְּאַחֲרֵי הָרִי אֲלֵקִיכֶם תִּלְכוּ⁵⁰, אַחֲרֵי הָרִי הִינּוֹ לְמִטָּה
מִהָרִי, וּבְבַחֲבִינַת אַחֲרֵיכֶם וְחִיצוֹנִיּוֹת בְּלִבָּהּ, שֶׁזֹּהִי
הָעֶבֶד בְּאִפֶּן שֶׁל קִבְּלַת עַל. אֵף גְּמַר וְתַכְלִית הָעֶבֶד הִיא
לְהִיט אַחֲזָה פְּנִיָּה, בְּבַחֲבִינַת פְּנִימִיּוֹת, לְפָנֵי הָרִי,
דְּהִינּוֹ לְמַעַלָּה מִהָרִי. וּב' עֲנִיָּיִם הַנִּלְשָׁה בְּתַפְּלָה
שֶׁכָּלִלוּתָם קִבְּלַת עַל וְהַשְׁגָּה, בְּאִים עַל יְדֵי ב' אוֹפְנֵי
הָעֶבֶד בְּעֵנִין הַצִּדְקָה, הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעִנִּי וְהַמְפִּיֵּסוֹ.

ו) וּבְזֶה יוֹכֵן מֵה שֶׁפֶּתוֹב 1
מְבַאֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה⁵¹ שֶׁתִּבֵּל הוּא ב' פְּעָמִים 2
אַרְיָה, וְהִינּוֹ שֶׁבְּאִפֶּן הָעֶבֶד דְּאַרְיָה שֶׁהוּא עֲנִין עֲבוֹדַת 3
הָאֱהָבָה⁵² (כָּלִלוֹת הָעֶבֶד, כְּמֵאֲמָר⁵³ לִית פּוֹלְחָנָא 4
כְּפּוֹלְחָנָא דְּרַחֲמִימוֹתָא) יֵשׁ ב' בְּחִינוֹת, וּבְכָלִלוֹת הָרִי זֶה 5
הַהֲפָרֵשׁ שֶׁבִּין שְׂרָפִים לְאוֹפְנִים, שֶׁהַשְׂרָפִים אוֹמְרִים 6
קְדוֹשׁ לִפִּי שֶׁמְשִׁיגִים אֵיף שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ קְדוֹשׁ וּמְבָדֵל 7
מִגִּדְרָה עוֹלָמוֹת וְלִכֵּן הֵם רוֹצִים לְכָלֵל וְלִבְטֵל אֵלִיו 8
בְּתַפְּלָה ב' עֲנִיָּיִם אֵלוֹ, 9

עֲצֻמָּה יֵשׁ ב' בְּחִינוֹת, וּבְכָלִלוֹת הָרִי זֶה הַהֲפָרֵשׁ שֶׁבִּין שְׂרָפִים 10
[מִלְאָכִים שֶׁבְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה] לְאוֹפְנִים [מִלְאָכִים שֶׁבְּעוֹלָם הָעֵשֶׂר], 11
שֶׁהַשְׂרָפִים אוֹמְרִים קְדוֹשׁ לִפִּי שֶׁמְשִׁיגִים אֵיף שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ 12
קְדוֹשׁ וּמְבָדֵל מִגִּדְרָה עוֹלָמוֹת וְלִכֵּן הֵם רוֹצִים לְכָלֵל וְלִבְטֵל 13

42 בְּלִבָּהּ, שֶׁזֹּהִי הָעֶבֶד בְּאִפֶּן שֶׁל קִבְּלַת עַל עֲבוֹדַת ה' בְּכָל
43 מִצְוָה, לְמִדַּת שֶׁאִינוֹ מְשִׁיג גְּדוּלוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ. אֵף גְּמַר וְתַכְלִית הָעֶבֶד
44 הִיא לְהִיט כְּהַמְשָׁךְ הַפִּסְקָה: אֵיךְ בְּצִדְקָה אַחֲזָה פְּנִיָּה, בְּבַחֲבִינַת
45 פְּנִימִיּוֹת, לְפָנֵי הָרִי, דְּהִינּוֹ לְמַעַלָּה מִהָרִי. וּב' עֲנִיָּיִם
46 הַנִּלְשָׁה בְּתַפְּלָה
47 שֶׁכָּלִלוּתָם קִבְּלַת עַל
48 וְהַשְׁגָּה, בְּאִים עַל יְדֵי
49 ב' אוֹפְנֵי הָעֶבֶד בְּהַכְנָה
50 לְתַפְּלָה בְּעֵנִין הַצִּדְקָה:
51 הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעִנִּי,
52 וְהַמְפִּיֵּסוֹ. לְסִיכּוּם, ב' אוֹפְנֵי
53 נִתְּנָה הַצִּדְקָה שֶׁנִּתְּבָאֵר בְּסִפְרֵי
54 הַקּוּדֵם, צְרִיכִים לְהִיט קוּדֵם
55 הַתַּפְּלָה כְּהַכְנָה לְתַפְּלָה, שֶׁגַּם
56 בְּה שְׁנֵי אוֹפְנִים - הַשְׁתַּחֲוָאָה
57 חִיצוֹנִית (שְׁמִיעָה) וְהַשְׁתַּחֲוָאָה
58 פְּנִימִית (רֵאִיָּה). בְּסִפְרֵי הַבָּא
59 חוֹזֵר לְבִאֵר הַפִּסְקָה "שִׁשְׁפוּט תִּבֵּל
60 בְּצִדְקָה", שֶׁהִקְשָׁה בְּתַחֲלִיל
61 הַמֵּאמֶר, מְדוּעַ נִאֲמַר דּוֹקָא
62 'תִּבֵּל'?

ו) וּבְזֶה יוֹכֵן מֵה שֶׁפֶּתוֹב 1
יִשְׁפֹּט תִּבֵּל בְּצִדְקָה, דְּהִנּוֹ, 2
מְבַאֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה⁵¹ 3
שֶׁתִּבֵּל הוּא ב' פְּעָמִים 4
אַרְיָה - 432, וְהִינּוֹ 5
שֶׁבְּאִפֶּן הָעֶבֶד דְּאַרְיָה 6
שֶׁהוּא עֲנִין עֲבוֹדַת 7
הָאֱהָבָה⁵² בְּמֵרָא מְרַכְּבָה 8
הַעֲלִינָה שְׂרָא יִחְזָקָל הַנְּבִיא 9
נֹאמַר: "פְּנֵי אֲרִי" אֵל הַיָּמִין, 10
אַרְיָה הוּא עֲבוֹדַת הָאֱהָבָה 11
(כָּלִלוֹת הָעֶבֶד, 12
כְּמֵאֲמָר⁵³ לִית פּוֹלְחָנָא 13
כְּפּוֹלְחָנָא דְּרַחֲמִימוֹתָא 14
[אֵין עֲבוֹדָה מַעֲלָה כְּעֲבוֹדַת 15
הָאֱהָבָה]) וּבְעֲבוֹדַת הָאֱהָבָה 16

עֲצֻמָּה יֵשׁ ב' בְּחִינוֹת, וּבְכָלִלוֹת הָרִי זֶה הַהֲפָרֵשׁ שֶׁבִּין שְׂרָפִים 17
[מִלְאָכִים שֶׁבְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה] לְאוֹפְנִים [מִלְאָכִים שֶׁבְּעוֹלָם הָעֵשֶׂר], 18
שֶׁהַשְׂרָפִים אוֹמְרִים קְדוֹשׁ לִפִּי שֶׁמְשִׁיגִים אֵיף שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ 19
קְדוֹשׁ וּמְבָדֵל מִגִּדְרָה עוֹלָמוֹת וְלִכֵּן הֵם רוֹצִים לְכָלֵל וְלִבְטֵל 20

(48) ראה לקו"ת ברכה צח, ב (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בקונטרס הנ"ל). (49) ויצא כח, יב. זח"א רסו, ב. שו, ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א). (50) פ' ראה יג, ה. (51) סד"ה ואהי' אצלו (במדבר יח, ד). (52) ראה תו"א ויחי מה, סע"ד. לקו"ת ר"פ עקב. (53) ראה זהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. לקו"ת שלח מב, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֱלֹוֹי יִתְבָּרָךְ, וְזֶהוּ מַחְמַת הַטַּעַם וְהַהֲשָׁגָה בְּגִדְלַת אֹרֹךְ אֵין סוֹף
2 בְּרוּךְ הוּא, אֲבָל הָאוֹפְנִים הֵם בְּרַעַשׁ גְּדוֹל מַחְמַת הָעֶדֶר
3 הַהֲשָׁגָה. וְכִמּוֹ כֵּן יִשָּׁנָם ב' בְּחִינוֹת אֵלֹו בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ
4 בַּעֲלֵי דַעַה הַמְּשִׁיגִים גְּדֻלַּת הַבוֹרָא יִתְבָּרָךְ, וְהֵם רוֹצִים לְהַפְלִיל

מַחְמַת הַהֲשָׁגָה (שְׁזוּהִי

5 עֲבוּדָה שֶׁבְּבַחֲהִינָה רֵאִיָּה),
6 וְיֵשׁ בְּחִינַת הַמּוֹן עִם
7 שְׂאִינָם מְשִׁיגִים כָּלָל, וְעִם
8 כָּל זֶה הֵם רוֹצִים לְכַלֵּל
9 כּו', כְּדִמּוּן הָאוֹפְנִים
10 (שְׁזוּהִי עֲבוּדָה שֶׁבְּבַחֲהִינָה
11 שְׁמִיעָה, קִבְּלַת עַל), כִּי
12 כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
13 יָכוֹל לְבֹא לְבַחֲהִינַת אֲרִיָּה.
14 וְלָכֵן נֹאמַר יִשְׁפֹּט תִּבְל
15 דִּקְאָ, כִּי בְּבַחֲהִינַת תִּבְל (ב'
16 פַּעֲמִים אֲרִי) מְרַמְזִים ב'
17 הַבְּחִינוֹת שֶׁבְּנִשְׁמוֹת
18 יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ גַם מָה
19 שֶׁנֹּאמַר יִשְׁפֹּט תִּבְל
20 בְּצִדְקָה, ב' צִדְקָה, שֶׁהֵם ב' בְּחִינוֹת דִּצְדָק, וְצִדְקָה וְתַפְלָה, וְצִדְקָה דְּתוֹרָה (כַּנ"ל).
21 וְצִדְקָה, ב' צִדְקָה, שֶׁהֵם ב' בְּחִינוֹת דִּצְדָק, וְצִדְקָה וְתַפְלָה, וְצִדְקָה דְּתוֹרָה (כַּנ"ל).
22 הַפְּסוּק "יִשְׁפֹּט תִּבְל בְּצִדְקָה". תִּבְל
23 - ב' פַּעֲמִים אֲרִי, מוֹרָה עַל ב'
24 בַּחֲנוּת בַּעֲבוּדַת אֶהְיֶה: שְׂרָפִים
25 וְאוֹפְנִים, שֶׁהֵם ב' בְּחִינוֹת
26 בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל: בַּעֲלֵי דַעַה
27 וְהַמּוֹן עִם. בְּצִדְקָה - ב' סוּגֵי צִדְקָה:
28 צִדְקָה וְתַפְלָה, וְצִדְקָה שֶׁל הַתּוֹרָה.
29 אֲמָנָם עֲנִין הַמְּשִׁפֵּט
30 (יִשְׁפֹּט תִּבְל בְּצִדְקָה) אֵינוֹ
31 עֲנִין שֶׁל דִּין בְּלִבְד, אֲלָא
32 הַכּוֹנֵה הִיא שֶׁעַל יְדֵי זֶה
33 יִמְשֹׁךְ גְּלוּי אֹרֹךְ נַעֲלָה
34 בְּיוֹתֵר. וְהַעֲנִין כּוֹנֵה
35 שֶׁכָּלִלוֹת עֲנִין הַדִּין
36 לְמַעַלָּה הוּא בְּשִׁבְלִי שֶׁעַל
37 יְדֵי זֶה יִהְיֶה גְּלוּי אֹרֹךְ
38 נַעֲלָה יוֹתֵר, וְכַפִּי שֶׁמְצִינֵנו
39 גְּבִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְסִכּוֹת

43 וְשֶׁמְרַמְזִים בְּתַבְתִּי אֲרִיָּה (שְׁזוּהִי עֲנִין תִּבְל, ב' פַּעֲמִים אֲרִיָּה),
44 כִּידוּעֵ 54 שְׂאֲרִיָּה רֹאשִׁי תְּבוֹת אֱלֹוֹל רֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם הַכְּפוּרִים
45 הוֹשַׁעְנָא רַבָּה], שֶׁעַל זֶה נֹאמַר 55 שְׁמָאֵלֹו תַּחַת לְרֹאשִׁי וְיִמִּינוֹ
46 תַּחֲבִקֵנִי, הֵינּוּ, שֶׁבְּחִינַת שְׁמָאֵלֹו שְׁהוּא הַדִּין דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
47 הָרִי זֶה רַק בְּשִׁבְלִי לְהִיּוֹת

48 הַגְּלוּי דִּימִינוֹ תַּחֲבִקֵנִי
49 בְּחַג הַסְּכוֹת. וְיִתְרָה
50 מְזָה, שְׁלֹא זֶה בְּלִבְד
51 שֶׁעֲנִין הַדִּין הוּא בְּשִׁבְלִי
52 שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה גְּלוּי
53 אֹרֹךְ נַעֲלָה יוֹתֵר, אֲלָא
54 שֶׁמְלַכְתַּחֲלָה אֵין זֶה עֲנִין
55 שֶׁל דִּין כָּלָל, כִּי אִם, עַל
56 דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּזוּהָר 56 עַל
57 הַפְּסוּק 57 שְׁמִים לֹא זָכוּ
58 בְּעִינֵי, שֶׁעֲנִין זֶה הוּא
59 לְמַעַלְיוֹתָא [=לְשַׁבַּח],
60 שֶׁמְפָנִי חֲבִיבוֹתָן לָכֵן לֹא
61 זָכוּ בְּעִינֵי, וְכַמְּשָׁל
62 הָאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּלִי נֶאֱחָה
63 אוֹ בְּנִין נֶאֱחָה, שֶׁכָּל מָה
64 שֶׁהַכְּלִי חֲבִיב עָלָיו יוֹתֵר
65 הוּא מִתְקַנֶּה יוֹתֵר וְדוּמָה
66 לוֹ שֶׁעֲדִין לֹא נִתְקַנֶּה
67 הֵיטֵב וְצִרִיכָה תְּקוּן עֲדִין.
68 וְזֶהוּ גַם כֵּן מָה שֶׁנֹּאמַר 58
69 וְהוּא יִשְׁפֹּט תִּבְל בְּצִדְקָה,
70 וְהוּא דִּיקָא [=מְדִיק לֹמֵר
71 בְּלִשׁוֹן יְהוּא], וְכִידוּעֵ מִאֲמַר
72 רַז"ל 59 חֲמִשָּׁה פַּעֲמִים
73 מִצְאֵנוּ בַּפְּסוּקִים הוּא לְטוֹבָה
74 כּו' אֵית לָן חֵד הוּא טָבָא

ז) אֲמָנָם עֲנִין הַמְּשִׁפֵּט (יִשְׁפֹּט תִּבְל בְּצִדְקָה) אֵינוֹ עֲנִין
שֶׁל דִּין בְּלִבְד, אֲלָא הַכּוֹנֵה הִיא שֶׁעַל יְדֵי זֶה
יִמְשֹׁךְ גְּלוּי אֹרֹךְ נַעֲלָה בְּיוֹתֵר. וְהַעֲנִין כּוֹנֵה
הַדִּין לְמַעַלָּה הוּא בְּשִׁבְלִי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה גְּלוּי אֹרֹךְ
נַעֲלָה יוֹתֵר, וְכַפִּי שֶׁמְצִינֵנו גְּבִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְסִכּוֹת
וְשֶׁמְרַמְזִים בְּתַבְתִּי אֲרִיָּה (שְׁזוּהִי עֲנִין תִּבְל, ב' פַּעֲמִים
אֲרִיָּה), כִּידוּעֵ 54 שְׂאֲרִיָּה רֹאשִׁי תְּבוֹת אֱלֹוֹל רֹאשׁ הַשָּׁנָה
יוֹם הַכְּפוּרִים הוֹשַׁעְנָא רַבָּה], שֶׁעַל זֶה נֹאמַר 55 שְׁמָאֵלֹו
תַּחַת לְרֹאשִׁי וְיִמִּינוֹ תַּחֲבִקֵנִי, הֵינּוּ, שֶׁבְּחִינַת שְׁמָאֵלֹו
שְׁהוּא הַדִּין דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הָרִי זֶה רַק בְּשִׁבְלִי לְהִיּוֹת
הַגְּלוּי דִּימִינוֹ תַּחֲבִקֵנִי בְּחַג הַסְּכוֹת. וְיִתְרָה מְזָה, שְׁלֹא
זֶה בְּלִבְד שֶׁעֲנִין הַדִּין הוּא בְּשִׁבְלִי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה גְּלוּי אֹרֹךְ נַעֲלָה יוֹתֵר, אֲלָא
שֶׁמְלַכְתַּחֲלָה אֵין זֶה עֲנִין שֶׁל דִּין כָּלָל, כִּי אִם, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּזוּהָר 56 עַל
הַפְּסוּק 57 שְׁמִים לֹא זָכוּ בְּעִינֵי, שֶׁעֲנִין זֶה הוּא לְמַעַלְיוֹתָא, שֶׁמְפָנִי חֲבִיבוֹתָן לָכֵן
לֹא זָכוּ בְּעִינֵי, וְכַמְּשָׁל הָאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּלִי נֶאֱחָה אוֹ בְּנִין נֶאֱחָה, שֶׁכָּל מָה שֶׁהַכְּלִי
חֲבִיב עָלָיו יוֹתֵר הוּא מִתְקַנֶּה יוֹתֵר וְדוּמָה לוֹ שֶׁעֲדִין לֹא נִתְקַנֶּה הֵיטֵב וְצִרִיכָה
תְּקוּן עֲדִין.

וְזֶהוּ גַם כֵּן מָה שֶׁנֹּאמַר 58 וְהוּא יִשְׁפֹּט תִּבְל בְּצִדְקָה, וְהוּא דִּיקָא, וְכִידוּעֵ מִאֲמַר
רַז"ל 59 חֲמִשָּׁה הוּא לְטוֹבָה כּו' אֵית לָן חֵד הוּא טָבָא מִן כְּלָהוֹן, הוּא ה'

(54) של"ה ריש מסכת ר"ה (ריג, א). שם תושב"כ פ' שופטים (שעח, ב). סידור של"ה במקומו. וראה אוה"ת דרושים לר"ה ע' אתכב ואילך. נ"ך ח"ב ע' אינו ואילך. ע' א'תסז. 55) שה"ש ב, ו. 56) ח"א רז, א. 57) איוב טו, טו. 58) תהלים ט, ט. 59) ב"ר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מן כלהון [=יש לנו אחד (שנאמר בו) 'הוא', והוא טוב מכולם], וזהו
2 בפסוק: הוא ה' אלקינו⁶⁰, שמדת רחמיו לעולם. והענין בזה,
3 דהנה, ענין הדין ומשפט הוא מצד שם אלקים, כמו
4 שכתוב⁴¹ כי המשפט לאלקים הוא, ומכל מקום נאמר כאן
5 לפני הוי' כי בא לשפט?

6 אף הענין הוא, פידוע
7 שיש⁶¹ ב' בחינות שמות
8 אלקים, הא', הא', כמו
9 שכתוב⁶² וידעת גו' כי
10 הוי' הוא האלקים - הוי'
11 הוא מידת הגילוי ואלוקים הוא
12 מידת הצמצום [והפסוק מלמדנו
13 שלאמיתו של דבר 'הוי' הוא
14 האלוקים' ואינו שתי מידות
15 נפרדות]. והב', ששם הוי'
16 בעלותו לעתיד באלקים
17 יחשב - לגבי עצמותו ומהותו
18 יחברך נחשב שם הוי' רק
19 כ'אלוקים' וצמצום. וזהו מה
20 שנאמר לפני הוי' כי בא
21 לשפט, למעלה משם
22 הוי', והינו לפי ששם
23 הוי' עולה לעתיד, שלכן
24 באלקים יחשב, ששם
25 הוא ענין הדין ומשפט.
26 וזהו גם מה שכתוב והוא
27 ישפט תכל בצדק, והוא
28 דיקא, הוא דא עתיקא⁶³
29 [=דרגת 'הוא' (לשון נסתר)]
30 מורה על דרגת 'עתיד',
31 ובבחינה זו הנה גם הדין
32 הוא ענין של רחמים,
33 היינו שענינו הוא צחצוח
34 הפלי. לסיכום, המשפט הוא
35 התעוררות גילוי אור נעלה ביותר
36 - 'לפני הוי'', למעלה משם
37 הוי', דרגת שם הוי' כמו שהוא
38 בעלותו לעתיד שם נחשב
39 כ'אלוקים'.
40 (ח) וזהו⁶⁴ יעלו שדי וכל

אלקינו⁶⁰, שמדת רחמיו לעולם. והענין בזה, דהנה, ענין
הדין ומשפט הוא מצד שם אלקים, כמו שכתוב¹⁴ כי
המשפט לאלקים הוא, ומכל מקום נאמר כאן לפני הוי'
כי בא לשפט. אף הענין הוא, פידוע שיש⁶¹ ב' בחינות
שמות אלקים, הא', הא', כמו שכתוב⁶² וידעת גו' כי הוי'
הוא האלקים. והב', ששם הוי' בעלותו לעתיד באלקים
יחשב. וזהו מה שנאמר לפני הוי' כי בא לשפט, למעלה
משם הוי', והינו לפי ששם הוי' עולה לעתיד, שלכן
באלקים יחשב, ששם הוא ענין הדין ומשפט. וזהו גם
מה שכתוב והוא ישפט תכל בצדק, והוא דיקא, הוא
דא עתיקא⁶³, ובבחינה זו הנה גם הדין הוא ענין של
רחמים, היינו שענינו הוא צחצוח הפלי.

(ח) וזהו⁶⁴ יעלו שדי וכל אשר בו, להיות שעל ידי
הדין ומשפט דראש השנה נמשך אור נעלה
ביותר. וזהו גם כן מה דאמרו במדרש⁶⁵ הובא בטור
הלכות ראש השנה⁶⁶, אמה זו יודעת אפיה של אלקיה,
דכל האמות מתעטפים שחורים ולובשים שחורים, אבל
ישראל לובשים לבנים ומתעטפים לבנים, לפי שיוצאים
שהקב"ה יעשה להם גס. דלכאורה אינו מובן מהו
השמחה דלובשים לבנים, דאף אשר יודעים שיעשה
להם גס, מכל מקום, הרי היה יותר טוב שלא יהיה
משפט כלל. אף הענין הוא, שהמשפט דראש השנה
הוא בשביל המשכת אור נעלה יותר, ולזה היא
השמחה. וזהו מה שנאמר יעשה להם גס, דגס הוא
למעלה מהטבע, דהינו אור שלמעלה מהשתלשלות. כי
זה היום תחלת מעשיך, כי המלכות נכללה בבחינת
המלך המרום לבדו מאז, בחינת שמו בבחינת הוא
לבדו הוא, ומשם צריך להמשיך. אמנם להיות שנמשך
אור נעלה ביותר, הרי יש מקטרגים שלא ימשך האור,
לזה הוא אומר, אתם נצבים היום כלכם לפני הוי', דכל

אשר בו, להיות שעל ידי הדין ומשפט דראש השנה נמשך
אור נעלה ביותר. וזהו גם כן מה דאמרו במדרש⁶⁵ הובא
בטור הלכות ראש השנה⁶⁶, אמה זו יודעת אפיה של
אלקיה, דכל האמות (בזמן המשפט) מתעטפים שחורים
ולובשים שחורים, אבל
ישראל לובשים לבנים
ומתעטפים לבנים, לפי
שיוצאים שהקב"ה
יעשה להם גס. דלכאורה
אינו מובן מהו השמחה
דלובשים לבנים, דאף
אשר יודעים שיעשה
להם גס, מכל מקום, הרי
היה יותר טוב שלא יהיה
משפט כלל? אף הענין
הוא, שהמשפט דראש
השנה הוא בשביל
המשכת אור נעלה יותר,
ולזה היא השמחה. וזהו
מה שכתוב (במדרש),
יעשה להם גס, דגס הוא
למעלה מהטבע, דהינו
אור שלמעלה
מהשתלשלות. כי בראש
השנה אנו אומרים בתפילה: זה
היום תחלת מעשיך, כי
מידת המלכות המח' את
העולם, הנה בראש השנה
מתעלית לשורשה ונכללה
בבחינת המלך המרום
לבדו מאז, בחינת שמו
בבחינת הוא לבדו הוא,
ומשם צריך להמשיך ועם
ישראל ממשיכים מידת המלכות
בראש השנה. אמנם להיות
שנמשך אור נעלה
ביותר, הרי יש מקטרגים
שלא ימשך האור, לזה
הוא אומר, אתם נצבים
היום כלכם לפני הוי',

פלי"ז, ג. 60) תהלים קה, ז. דברי הימים א טז, יד. 61) ראה לקו"ת דברים סד, ג ואילך (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בקונטרס הנ"ל). 62) ואתחנן ד, לט. 63) זח"ג קעח, ב. 64) מכאן עד סוף המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א. 65) יל"ש ואתחנן רמז תתכה. 66) או"ח סו"ס תקפא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דָּכַל הַמִּדְרָגוֹת שֶׁבְּנִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל, רָאשֵׁיכֶם שְׂבִיטֵיכֶם גּוֹ' 14
 2 הֵינּוּ בַּעֲלֵי הַשָּׂגָה שֶׁעֲבוֹדָתָם הוּא עַל דֶּרֶךְ עֲבוֹדַת הַשָּׂרָפִים, יָאָהָר אֶל לַעֲבֹדֵיכֶם יָאָהָר אֵין אֶ פְּרִיִּלְעֶכְעֶר יָאָהָר [=שנה 15
 3 וְהַמִּשְׁךְ הַפְּסוּקָה: מַחֲוֹטָב שֶׁל בְּרִיאֹת, שְׁנָה שֶׁל חַיִּית, 16
 4 עֲצִיף עַד שׁוֹאֵב מִימֶיךָ 1 הַמִּדְרָגוֹת שֶׁבְּנִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל, רָאשֵׁיכֶם שְׂבִיטֵיכֶם גּוֹ' הֵינּוּ 17
 5 שֶׁעֲבוֹדָתָם הוּא בְּקִבְלָת 2 בַּעֲלֵי הַשָּׂגָה שֶׁעֲבוֹדָתָם הוּא עַל דֶּרֶךְ עֲבוֹדַת הַשָּׂרָפִים, וְשִׁנָּה שֶׁל שְׁמֹחָה] כָּכָל 17
 6 עַל לֵאלֹא הַשָּׁגָה עַל דֶּרֶךְ 3 מַחֲוֹטָב עֲצִיף עַד שׁוֹאֵב מִימֶיךָ שֶׁעֲבוֹדָתָם הוּא בְּקִבְלָת 18
 7 עֲבוֹדַת הָאֹפָנִים, הֵנָּה כָּל 4 עַל עַל דֶּרֶךְ עֲבוֹדַת הָאֹפָנִים, הֵנָּה כָּל הַמִּדְרָגוֹת נֶצְבִּים 19
 8 הַמִּדְרָגוֹת נֶצְבִּים קְיָמִים 5 קְיָמִים וְעוֹמְדִים וְזוֹכִים בְּדִין, שִׁימָשֶׁךְ לָהֶם הָאֹר נַעֲלָה, 20
 9 וְעוֹמְדִים וְזוֹכִים בְּדִין, 6 לְפָנֵי הָוִי, לְמַעַל מִשֶּׁם הָוִי, וְנִמְשָׁךְ זֶה לְמַטָּה מִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה כָּכָל עֲנִינִי 21
 10 שִׁימָשֶׁךְ לָהֶם הָאֹר 7 נַעֲלָה, לְפָנֵי הָוִי, לְמַעַלָּה 11
 11 נַעֲלָה, לְפָנֵי הָוִי, וְנִמְשָׁךְ זֶה 8
 12 מִשֶּׁם הָוִי, וְנִמְשָׁךְ זֶה 12
 13 לְמַטָּה מִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה 13

(67) ראה הגמ"י ה' תשובה פ"ג ה"ג בשם הרמב"ן. לקו"ת דרושי ר"ה נט, ב.

מכתב כללי

ב"ה, ראשון דסליחות, ה'תשי"ג

ברוקלין, נ.י.

אל אחינו ואחיותינו, בני ובנות ישראל,

די בכל אתר ואתר,

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

לקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לכל אחינו ואחיותינו בני ובנות ישראל באשר הם שם, ברכת כתיבה וחתימה טובה.

ראש השנה, ראש ותחילת השנה החדשה – שנת ה' אלפים תשי"ד לבריאת העולם – הנה, כידוע, אין זמנו וקביעותו ביום ראשון למעשה בראשית, אלא ביום ברוא אלקים אדם על הארץ. והגם אשר כל חלקי הבריאה – דומם, צומח, חי – קדמו לאדם, כמסופר בתורה, בכל זאת עושים אנו זכרון לבריאה דוקא ביום בריאת האדם. ביום זה דוקא מתחילה תקופה חדשה לכל התבל כולו – חי, צומח ודומם בכלל, וביום זה אנו אומרים: "זה היום תחילת מעשיך!"

מכאן הוראה ומוסר השכל לכל אחד ואחת מאתנו, להתבונן ולהסתכל בו, ובפרט בימי חשבון הנפש אלו:

זה היום: ראה ר"ן לר"ה טז, א. חדא"ג מהרש"א שם כז, א. ד"ה זה היום ה'תשי"ד (לכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע).

אגרות קודש

השמים והארץ וכל צבאם באים לתכליתם וצביונם רק – כשנברא האדם, תכלית הבריאה.

האדם הוא עולם קטן. כמו בכללות הבריאה, כן באדם עצמו ישן כל המדריגות – דומם צומח, חי ומדבר. במשך ימי חייו עובר האדם מדרגא לדרגא. בתחילה הוא במדריגת דומם, אח"כ – במדריגת צומח, במדריגת חי, ולאחרונה, כשעומד על דעתו ושכלו והרוחניות שלו, מגיע הוא למדריגת אדם. אבל גם אז, כשמגיע למעלת אדם, הנה באורח חייו ומעשיו ג"כ ישן כל מדריגות אלו. חלק מזמנו – משתווה הוא לדומם, כמה שעות ביום – פעולותיו בדוגמת פעולות הצומח והחי. וחלק ממעשיו מעיד על מעלת האדם, נברא שכלי ורוחני, גוף ונשמה שהיא חלק אלקה ממעל ממש.

ראש השנה מלמדנו: תחילה וראש כל הבריאה – הוא האדם. רק כשנברא אדם הראשון, אשר תיכף לבריאנו הודיע והכריז לכל: "בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו", ופעל זה בהם, ועל ידי זה עשה את העולם ומלואו מקדש ומשכן לשכינתו ית', אז נתמלאה הכוונה והתכלית של הבריאה, ואז הוא – ראש השנה, ראש לתקופה חדשה.

וכן הוא גם בחייו של כל אחד ואחת: עצם האדם בא לידי ביטוי רק אז – כאשר האדם אשר בו משפיע ומחדיר את חלק החי, חלק הצומח וחלק הדומם שלו. יתר על כן: רק כאשר גם חלקי חייו ופעולותיו שבהם משתווה לחי, צומח ואפילו דומם, מזככם מגבי' אותם ומקדשם עד שגם הם חזורים רוחניות וקדושה, אז רק אז הוא אדם באמת, נברא אשר כולו אומר: "בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו", על ידי אורח חיים בדרך התורה והמצוה אשר ה' עושנו נתן לנו, ואשר ביכלתו ותכלית בריאתו היא לפעול אשר כל הבריאה תכריז: "ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך לעולם ועד!".

בברכת כתיבה וחתימה טובה
לשנה טובה ומתוקה
בגשמיות וברוחניות,

מנחם שניאורסאהן

עולם קטן: תנחומא פקודי ג. ת"ז סט (ק, ב). וראה אדר"נ פל"א. תורה אור (לרבנו הזקן) פ' בראשית ד"ה להבין הטעם שנשתנה.

הודיע והכריז: זהר ח"א רכ"א, ב. פדר"א פי"א. פיה"מ סוף תמיד.

ואפילו דומם: ראה משנה ספ"ב דב"ק.

מלך, מלך, ימלוך: ראה ילקוט שה"ש תתקפ"ז: קשרתם כתר מלכות כו' ובפיה"מ להצ"צ ריז, א [אוה"ת סדור (תפלה) ע' פז]: כנגד מלכיות, זכרונות, שופרות.

בס"ד. שיחת שבת פרשת נצבים-וילך, כ"ה אלול ה'תש"נ.

בלתי מוגה

- א. אודות ענינו המיוחד דיום השבת קודש שלפני ראש השנה - ידועה תורת אדמו"ר הזקן ששמע מהמגיד בשם הבעש"ט, כפי שנתגלתה ונתפרסמה¹ על ידי כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו² בהזכרת שמותיהם של נשיאי החסידות שאמרו תורה זו, וזה לשונו:
- "אדמו"ר הזקן סיפר: בהיותי במעזריטש שמעתי ממורי ורבי הרב המגיד בשם מורי ורבו הבעש"ט: החודש השביעי שהוא החודש הראשון לחדשי השנה, הקב"ה בעצמו מברכו בשבת מברכים שהוא השבת האחרון דחודש אלול, ובכח זה ישראל מברכים את החדשים י"א פעמים בשנה".
- וממשיך לבאר שתוכן ברכתו של הקב"ה מבואר בפרשת השבוע - פרשת נצבים, שלעולם³ קורין לפני ראש השנה⁴:
- "כתיב אתם נצבים היום, דהיום קאי על ראש השנה שהוא יום הדין, וכמו שכתוב⁵ ויהי היום גו', ותרגם והוה יום דינא רבא, ואתם נצבים קיימים ועומדים והיינו שזוכים בדין. ובשבת שלפני ראש השנה שהוא השבת האחרון דחודש אלול קוראין אז פרשת אתם נצבים, דזהו ברכתו של הקב"ה בשבת מברכים חודש השביעי שהוא המושבע והמשביע ברוב טוב לכל ישראל על כל השנה", עד כאן לשונו.
- ב. ויש לבאר תחילה הטעם שבתורה זו מדגישים שאדמו"ר הזקן שמעה (בהיותו במעזריטש) מברכו המגיד בשם רבו הבעש"ט:
- ובהקדים שברבינו תורות של אדמו"ר הזקן לא מזכירים ששמע מהמגיד בשם הבעש"ט, וטעם הדבר - בשתיים⁶: (א) על דרך מאמר רז"ל⁷ אודות רבי אליעזר הגדול "שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם", ולכן לא היה צריך להזכיר שם רבו, כיון שהכל יודעים שתורתו היא של רבו⁸, ועל דרך זה יש לומר בנוגע לאדמו"ר הזקן, ש(רוב)תורתו היא (מיוסדת על) תורת רבו המגיד, בשם הבעש"ט. (ב) לאידך גיסא: כיון שאדמו"ר הזקן הוסיף חידוש (ועד לחידוש) עיקרי בתורה ששמע מהמגיד בשם הבעש"ט - החידוש דתורת חסידות חב"ד, שתורתם של המגיד והבעש"ט שהיא באופן של "נקודה" נמשכה ונתגלתה באופן של הרחבה, בפרטים ופרטי פרטים, בחכמה בינה ודעת⁹, שעל ידי זה ניתוסף ענין חדש, על דרך "תורה חדשה" - הרי מצד החידוש שניתוסף על ידו "נקראת (התורה) על שמו"¹⁰.
- ואף על פי כן, ב"תורות" מיוחדות מצינו שמזכירים סדר השתלשלות קבלת תורה זו (שאדמו"ר הזקן שמע מהמגיד בשם הבעש"ט), ובטעם הדבר יש לומר - על דרך שמצינו בהכרזה בנוגע לזמן הקרבת התמיד שהיו אומרים ש"האיר פני כל המזרח עד שבחברון"¹¹, "להזכיר זכות אבות"¹² (הקבורים בחברון¹³), היינו, הזכרת זכות אבות על ידי אמירה בדיבור, בגילוי ובפרסום. ועל דרך זה בנדון דידן - שב"תורות" מיוחדות מזכירים שמותיהם של אדמו"ר הזקן המגיד והבעש"ט, "להזכיר זכות אבות", "אבות החסידות".
- ג. ובפרטיות יותר - בנוגע להזכרת "זכות אבות" בתורה הנ"ל על דבר ברכת חודש השביעי: הצורך בהזכרת זכות אבות מודגש ביותר בנוגע לתפלה (כמו בהקרבת התמיד, "תפלות כנגד תמידין

(1) כולל גם הפירסום בדפוס - כידוע הפתגם שדבר שבדפוס הוא לדורות (אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' שפב).
 (2) קובץ מכתבים לתהלים אהל יוסף יצחק ע' 193. היום יום כה אלול. ובכ"מ.
 (3) תוס' מגילה לא, סע"ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"ב. טוש"ע או"ח סת"ח ס"ד.
 (4) ובכמה שנים (כבשנה זו) קורין גם פ' וילך ביחד עם פ' נצבים.
 (5) וראה לקמן ס"ח.
 (6) ראה גם סה"מ מלוקט ח"ב ע' רו הערה 99.
 (7) סוכה כז, ב. ויש"נ.

(8) ראה גם יבמות צו, ב.
 (9) להעיר ש"דעת הוא קיום המדות וחיותן והוא כולל חסד וגבורה, פי' אהבה וענפי' ויראה וענפי' (תניא ספ"ג).
 (10) ראה קידושין לב, סע"א ואילך. ע"ז יט, א.
 (11) תמיד רפ"ג. יומא כח, ריש ע"ב.
 (12) פרש"י שם - מירושלמי יומא פ"ג ה"א.
 (13) להעיר שחברון נקראת גם "קריית ארבע", ע"ש ד' הזוגות שקבורים בה (חיי שרה כג, ב ובפרש"י). ויש לומר, שרומז גם לארבע רגלי המרכבה - אברהם יצחק יעקב ודוד (וח"א רמח, ב), או רחל (מאו"א, א, פד), מארבע האמהות.

- 1 תקנום"14) - שהתחלה דכל התפלות (הן בימי החול, והן בשבתות וימים טובים, ועד ליום הקדוש) היא בברכת
2 אבות: "אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב"15, שזהו ענין הזכרת זכות אבות.
- 3 וגם לאחר הזכרת זכות אבות בתפלת שחרית, כנגד תמיד של שחר (שבו הזכירו זכות אבות על ידי ההכרזה
4 "האיר פני כל המזרח עד שבחברון"16), שכולל הקרבנות דכל היום, הן "תמידים כסדרם" והן "מוספים
5 כהלכתם", מוסיפים ומזכירים זכות אבות גם בתפלת מנחה (ובימים מיוחדים - גם בתפלת מוסף) - בכל תפלה
6 ותפלה בפני עצמה.
- 7 ועל פי זה יש לבאר הצורך בהדגשת זכות אבות בתורה הנ"ל בענין ברכת חודש השביעי - כי, ברכת החודש
8 הוא ענין של תפלה, ובתפלה גופא (לא רק תפלה פרטית, אלא) תפלה כללית על כל החודש, ועל אחת כמה
9 וכמה ברכת חודש השביעי, דכיון ש"בכח זה ישראל מברכים את החדשים י"א פעמים בשנה", היינו, שבברכת
10 חודש השביעי נכללת הברכה על כל חדשי השנה17, הרי היא ברכה ותפלה הכי כללית בנוגע לכל השנה כולה.
- 11 ד. ולאחרי הקדמת הזכרת זכות אבות (תורת אדמו"ר הזקן ששמע מהמגיד בשם הבעש"ט) בנוגע לברכת
12 חודש השביעי, באה הברכה עצמה - "אתם נצבים היום. . נצבים קיימים ועומדים והיינו שזוכים בדין":
13 הפירוש ד"נצבים" הוא "קיימים ועומדים", היינו, עמידה בתוקף, ועד להתוקף ד"מלך", כלשון הכתוב18
14 "נצב מלך".
- 15 ויש לומר ש"נצב מלך" כולל גם התוקף ד"מלכותא דרקייע"19, וב"מלכותא דרקייע" גופא כל הדרגות
16 שבמלכות, עד לשרשה ומקורה כו', ועד כפי שמושרשת בעצמותו ומהותו יתברך (למעלה גם מבחינת הכתר).
- 17 וזהו "אתם נצבים גו'" - שאצל כל בני ישראל יש התוקף ד"נצב מלך", אשר, "אמר מלכא עקר טורא"20,
18 היינו, שבכחם ויכלתם לבטל אפילו "טורא" (מציאות חזקה דהיפך הקדושה, "נדמה להם כהר"21), ויתירה מזה
19 - כדיוק הלשון "עקר טורא", עקירה ממקום למקום, היינו, שאין זה באופן של ביטול המציאות, אלא אדרבה,
20 שעוקרים ה"טורא" ממקומו הקודם ומביאים אותו למקום הקדושה22, שעל ידי זה ניתוסף העילוי דאתהפכא
21 חשוכא לנהורא23.
- 22 ויש להוסיף, שהתוקף ד"נצבים", "נצב מלך", הוא על ידי זה ש"אתם גו' כולכם", היינו, מצד ההתכללות
23 דבני ישראל להיות "לאחדים כאחד"24, ובזה גופא - לא רק באופן שנרגש הכלל שלמעלה מהתחלקות לפרטים,
24 אלא שנרגש גם מציאות הפרט, כפי שממשיך בכתוב "ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימך",
25 עשר סוגים דבני ישראל25 (שבהם כלולים כל בני ישראל26), ואף על פי כן, "נצבים גו' כולכם", וטעם הדבר
26 - (כפי שממשיך בכתוב) כיון ש"נצבים גו' לפני ה' אלקיכם".
- 27 ומדייק בכתוב "אתם נצבים היום" - דאף שמפרש ש"היום קאי על ראש השנה", הרי ישנו גם הפירוש
28 (הפשוט) שקאי על היום שבו קורין (ולומדים) פסוק זה בתורה, ובפרט על פי מאמר רז"ל27 "כל הקורא ושונה
29 הקב"ה קורא ושונה כנגדו", היינו, שבשעה שקורין פסוק זה בתורה אומר הקב"ה "אתם נצבים היום כולכם
30 לפני ה' אלקיכם" - היום כפשוטו, בשבת שלפני ראש השנה.
- 31 וכיון שבשבת שלפני ראש השנה "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם" - בודאי ש"זוכין בדין", ולא
32 עוד אלא שכבר בשבת שלפני ראש השנה נמשכת ברכתו של הקב"ה "ברוב טוב לכל ישראל על כל השנה".

(20) ב"ב ג, סוף ע"ב.

(21) סוכה נב, א.

(22) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 349 בשו"ג.

(23) ראה זח"א ד, א.

(24) לקו"ת ר"פ נצבים.

(25) זח"ב פב, א.

(26) ועד לדרגא הכי תחתונה - לא רק בשם ישראל יקרא, אלא גם

"בשם ישראל יכונה" (ראה לקו"ש ח"ח ס"ע 329 ואילך), כינוי בלבד, שגם הם בכלל ד"נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם", "היום" דייקא, (בשבת שלפני) ר"ה, ועאכו"כ שאין צורך להמתין עד יוה"כ, שבתחלתו אומרים "על דעת המקום כו' אנו מתירין כו'".

(27) ראה תדבאר רפיי"ח. ועוד.

(14) ברכות כו, ב.

(15) והמשך הברכה "א-ל עליון גומל חסדים טובים" - שבוה מודגש כללות ענין התפלה (שבשביל זה מקדימים להזכיר זכות אבות) - לפעול חסדים טובים למטה מטה, ע"י ההמשכה ממקום נעלה ביותר, "א-ל עליון" (ראה לקו"ת מסעי צ, ג).

(16) להעיר ש"חברון" הוא מלשון חיבור (זח"א קכב, ב) - שזהו"ע התפלה (תו"א תרומה עט, סע"ד. ובכ"מ).

(17) ובמק"א נתבאר דיוק הלשון "י"א פעמים בשנה", אף שבשנת העיבור מברכים ישראל את החדשים י"ב פעמים בשנה, כיון שניתוסף גם בחודש העיבור (ראה שיחת ש"פ נצבים תשמ"ה). ואכ"מ.

(18) מ"א כב, מח.

(19) ברכות נח, א.

- ה. והנה, אף שברכתו של הקב"ה בשבת שלפני ראש השנה היא בכל שנה ושנה²⁸, מכל מקום, יש בזה עילוי והוספה משנה לשנה:
- ידוע מה שכתב רבינו הזקן באגרת הקודש²⁹ ש"בכל שנה ושנה (בראש השנה) יורד ומאיר . . . אור חדש ומחודש . . . עליון יותר שלא היה מאיר מימי עולם אור עליון כזה", ומזה מובן שברכתו של הקב"ה בשבת שלפני ראש השנה דשנה זו היא באופן נעלה יותר וביתר שאת וביתר עוז מהברכה בשבת שלפני ראש השנה בכל השנים שלפני זה, כולל גם בזמן שבית המקדש היה קיים (הן בית ראשון והן בית שני), עד לראש השנה הראשון (יום ברוא אדם הראשון "בגן עדן מקדם"³⁰).
- ומזה מובן שצריכה להיות הוספה ביתר שאת וביתר עוז גם בעבודת האדם - דאף שמדובר אודות ברכתו של הקב"ה, הרי זה קשור גם עם (וניתוסף בזה עוד יותר על ידי) עבודת האדם³¹ בהענין ד"אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם", שזוהי תוכן הברכה, כנ"ל.
- ובפרט על פי מאמר רז"ל³² ש"צדיקים - כל אחד ואחד מישראל, כמו שכתוב³³ "ועמך כולם צדיקים"³⁴ - דומין לבוראם", שבזה מודגש עוד יותר הקשר והשייכות דעבודתם של ישראל לברכתו של הקב"ה.
- ו. ויש לומר, שההוספה בעבודתם של ישראל בקשר ובשייכות לברכתו של הקב"ה היא - לכל לראש - על ידי לימוד התורה בהענין ד"אתם נצבים היום כולכם גו'":
- התורה - "לא בשמים היא" (כמו שכתוב בפרשתנו³⁵), אלא ניתנה בארץ דוקא, ויתירה מזה - כדרשת חז"ל³⁶ (בפירוש הפסוק³⁷ "חברים מקשיבים לקולך השמעני") שהקב"ה אומר למלאכי השרת "אני ואתם נלך אצל בית דין של מטה כו'". ולכן, כאשר בני ישראל לומדים בתורה "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם", נעשה כן בפועל, ובמילא, ניתוסף על ידי זה בברכתו של הקב"ה הקשורה עם הענין ד"אתם נצבים היום", כנ"ל.
- וגם בענין זה מודגש העילוי וההוספה והחידוש משנה לשנה - שהרי לימוד התורה הוא באופן ד"בכל יום יהיו בעיניך כחדשים"³⁸, ועד ל"חדשים" ממש³⁹, ועד לחידוש שהוא על דרך וכדוגמת החידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא"⁴⁰.
- ז. ויש להוסיף, שבעבודתם של ישראל בלימוד התורה בהענין ד"אתם נצבים היום" נכלל גם לימוד התורה דג' אבות החסידות בנוגע לברכתו של הקב"ה בשבת מברכים חודש השביעי בהענין ד"אתם נצבים היום". ויתירה מזה - שבלימוד תורה הנ"ל ניתוסף עילוי מיוחד בכללות הענין דלימוד התורה, כי:
- (א) תורה הנ"ל היא בענין ברכת החודש, אשר, כללות הענין דברכת החודש הוא (לא מן התורה או מדברי סופרים, אלא) חידוש⁴¹ ד"מנהג ישראל", שיש בו עילוי מיוחד לגבי תורה שבכתב ותורה שבעל פה⁴².
- (ב) ועיקר: תורה הנ"ל היא תורתם של ג' אבות החסידות - תורת החסידות, פנימיות התורה.
- ולהעיר מהקשר והשייכות לח"י אלול (בשבת שלפני זה, שקשור ושייך גם לשבת זה) - יום הולדת שני המאורות הגדולים, הבעש"ט ואדמו"ר הזקן⁴³, המאורות הגדולים דתורת החסידות, כולל גם תורה הנ"ל על דבר ברכתו של הקב"ה בשבת זה שנאמרה על ידי שני המאורות הגדולים, הבעש"ט ואדמו"ר הזקן, על ידי המגיד, ששמע מהבעש"ט ומסר לאדמו"ר הזקן.

(36) דב"ר פ"ב, יד. וראה שמו"ר פט"ו, ב.

(37) שה"ש ח, יג.

(38) שו"ע אדה"ז או"ח סימן ס"ב.

(39) פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.

(40) ישע"י נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

(41) שהרי בזמן שהיו מקדשים ע"פ הרא"י לא היו מברכים החודש בשבת שלפניו (שהרי לא ידעו מתי ר"ח עד שב"ד קידשו החודש ע"פ הרא"י), כי אם, בזמן הזה, לזכר קידוש החודש ע"י ב"ד (ראה לקו"ש ח"ט ע' 187 ואילך. וש"נ).

(42) ראה לקו"ש דרוש סוכות פ, ג. ובכ"מ.

(43) סה"ש תש"ג ע' 141. 142. 146. ועוד.

(28) כמרומו גם בהפירוש ד"שנה" - מלשון "משנה", שחוזרים ונשנים כל הענינים שלפנ"ז, כל השינויים (שנה גם מלשון שינוי) האפשריים בכללות הזמן (ראה גם קונטרס משיחות ש"פ תבוא ס"ג. וש"נ).

(29) סימן יד.

(30) "מקדם" דייקא - לפני החטא, בהיותו בתכלית השלימות.

(31) ראה לקו"ש ח"ט ע' 184 ואילך.

(32) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

(33) ישע"י ס, כא. סנהדרין ר"פ חלק.

(34) כפי שאומרים גם בהקדמה לפרקי אבות, ובשבת(ות) שלפני

ר"ה - בהקדמה לשני פרקים, באופן כפול.

(35) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

- 1 ועל פי זה יומתק דיוק לשונו של אדמו"ר הזקן "בהיותי במעזריטש שמעתי ממורי רבי כו" - שמעמדו ומצבו
- 2 של אדמו"ר הזקן בהיותו במעזריטש הוא כמו התכללות ה"מאור" (נוסף על התכללות האור) ב"מאור" שלפניו,
- 3 היינו, לא רק "שני המאורות הגדולים" סתם, אלא כפי ש"מאור" אחד כלול ב"מאור" שלפניו.
- 4 ומזה מובן שעל ידי לימוד התורה דאבות החסידות בנוגע לברכתו של הקב"ה בשבת מברכים חודש השביעי
- 5 בענין "אתם נצבים היום" (שיש בה העילוי דמנהג ישראל, והעילוי דפנימיות התורה) - ניתוסף עוד יותר בברכתו
- 6 של הקב"ה בהענין ד"אתם נצבים היום", כולל גם שנעשה באופן ד"היום" מלשון אור וגילוי, כמו שכתוב⁴⁴
- 7 "ויקרא אלקים לאור יום", על ידי הגילוי ד"שני המאורות הגדולים".
- 8 ח. ובכל הנ"ל ניתוסף עילוי מיוחד בקביעות שנה זו, שבשבת מברכים חודש השביעי קורין ביחד עם פרשת
- 9 נצבים (שלעולם קורין לפני ראש השנה) גם פרשת וילך - נצבים-וילך כפי שמתחברים ונעשים פרשה אחת:
- 10 לכל לראש - על ידי החיבור דפרשת וילך לפרשת נצבים נעשית גם פרשת נצבים פרשה ארוכה, היינו, שעל
- 11 ידי ההוספה בכמות הפסוקים דתורה שבכתב שקורין בשבת זה (שתי פרשיות), ניתוסף ריבוי אור גם בכל עניני
- 12 פרשת נצבים⁴⁵ ("אורות מרובים", כפי שנמשכים ומתלבשים ב"כלים מרובים"⁴⁶), החל מההוספה בכללות הענין
- 13 ד"אתם נצבים היום".
- 14 זאת ועוד - שהענין ד"אתם נצבים היום" הוא באופן ד"וילך", היינו, שניתוסף בעילוי אחר עילוי באופן של
- 15 הליכה, כמו שכתוב⁴⁷ "ילכו מחיל אל חיל".
- 16 ט. ויש להוסיף בזה בפרטיות יותר - בנוגע להתוכן דפרשת וילך:
- 17 בפרשת וילך מדובר אודות מצות הקהל - "הקהל את העם האנשים והנשים והטף"⁴⁸, כדי לשמוע קריאת
- 18 התורה מפי המלך⁴⁹, ובאופן ש"יראה עצמו כאילו . . מפי הגבורה שומעה"⁵⁰.
- 19 וענין זה שייך גם לתוכן דפרשת נצבים - כי: (א) "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" הוא הענין ד"נצבים
- 20 היום כולכם גו' ראשיכם שביטכם גו' כל איש ישראל טפכם נשיכם וגו'"⁵¹. (ב) קריאת התורה מפי המלך היא
- 21 על דרך ובדוגמת הענין ד"נצבים" מלשון "נצב מלך", שמורה על התוקף והגבורה - "כשומע מפי הגבורה", על
- 22 שם תגבורת החיות⁵².
- 23 זאת ועוד:
- 24 בסיום פרשת וילך נאמר "וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תומם" - התמימות
- 25 (שלימות) דכל התורה כולה⁵³ נכמו שכתוב לפני זה⁵⁴ "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת", שמזה למדים⁵⁵
- 26 מצות כתיבת ספר תורה⁵⁶, ויש לומר, שהפירוש ד"תומם" הוא גם מלשון פנימיות, היינו, השלימות והפנימיות
- 27 דכל התורה - שבה מודגשת ההוספה שנעשית בברכתו של הקב"ה בהענין ד"אתם נצבים היום" על ידי לימוד
- 28 התורה (כנ"ל ס"ו-ז).
- 29 ובהתאם לכך נעשית גם ההוספה בברכתו של הקב"ה באופן ד"עד תומם", בכל השלימות והפנימיות.

הלימוד בתורה הוא באופן שלמעלה מהזמן, ועי"ז נמשך הענין ד"הקהל" כשלומדים זה בתורה "היום".

(52) ועפ"ז י"ל בפירוש ד"היום" ש"קאי על ראש השנה שהוא יום הדין . . יום דינא רבא" - שאין זה באופן של דין וגבורה, כי אם, באופן של תגבורת החיות.

(53) להעיר שסיום וחזרת הארבעים יום האחרונים (שהתחלת ברכ"ח אלול) הוא ביום הכיפורים, שניתנו בו לוחות אחרונות - השלימות דמ"ת ("עד תומם").

(54) שם, יט.

(55) רמב"ם הל' ס"ת רפ"ז.

(56) ולהעיר, שלדעת רוב מוני המצוות מצות כתיבת ס"ת שבפ' וילך היא מצות-עשה האחרונה שבתורה (משא"כ להדעות שמוסיפים גם המצוה דברכת התורה כפי שלומדים ממ"ש בפ' האזינו "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקיננו" (ראה רמב"ן בסהמ"צ בהוספות למ"ע טו)).

(44) בראשית א, ה.

(45) כלומר: אף שמספר הפסוקים, התיבות והאותיות שבה, הוא באופן ד"לא תוסיפו גו' (ועאכו"כ) ולא תגרעו" (ואתחנן ד, ב) - ניתוסף בהפירוש ("פירושה", תושבע"פ) בריבוי עד אין-סוף, ע"ד ובדוגמת ההוספה ד"תורה חדשה מאתי תצא".

(46) ולא באופן שנעשה שבירת הכלים, כפי שמצינו באורות מרובים דתוהו, אלא שגם האורות מרובים דתוהו נמשכים בכלים מרובים דתיקון.

(47) תהלים פד, ח.

(48) לא, יב.

(49) פרש"י שם, יא.

(50) רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ו.

(51) ובאופן ד"היום" - כשקורין ענין זה בתורה, דאף שקיום מצות הקהל הוא בזמן מיוחד ("במועד שנת השמיטה בחג הסוכות"), הרי,

- ויש לומר, שבדיוק הלשון "עַד תּוֹמָם" נכללת גם דרגא הכי נעלית שהיא באופן ד"עד ולא עד בכלל"⁵⁷,
 ואף על פי כן, גם דרגא זו נמשכת לישראל ("עד תּוֹמָם"), וכיון שמי יאמר לו מה תעשה, הרי גם לאחר
 השלימות ד"עד תּוֹמָם", מוסיף הקב"ה בברכותיו עוד יותר, עד איך-סוף.
 י. ובהמשך להחיבור דנצבים-וילך בקביעות שנה זו, ניתוסף בשבת מברכים חודש השביעי גם הקריאה
 שקורין במנחה - בפרשת האזינו:
 בהתחלת פרשת האזינו מודגשת בעלותו של משה רבינו על השמים והארץ (ובמילא גם כל מה שביניהם)
 - באמרו "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי", שמצווה לשמים וארץ שיאזינו וישמעו אליו. וכיון
 שענינו של משה רבינו נמשכים לכל אחד ואחד מישראל (ובפרט על ידי הקריאה בתורה), מובן, שאצל כל
 אחד ואחד מישראל נעשה גם (מעין ודוגמת) הענין ד"האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי", שנעשה
 בעל הבית על השמים והארץ ומה שביניהם.
 ויש לקשר זה עם הקביעות דשבת זה בימי החודש - בכ"ה אלול, שבו נברא העולם, יום ראשון לבריאת
 העולם, שבו נבראו שמים וארץ וכל מה שביניהם, "כל תולדות שמים וארץ נבראו ביום ראשון . . . הוא שכתוב
 את השמים לרבות תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותיה"⁵⁸, וכיון שבריאתם היא "בשביל ישראל"⁵⁹, מובן,
 שכל אחד ואחד מישראל הוא בעל הבית על השמים והארץ וכל צבאם, ולא עוד אלא שמגלה בשמים ובארץ
 ומה שביניהם שנבראו על ידי הקב"ה, היינו, שעל ידו חודר גילוי אלקות בשמים וארץ ומה שביניהם שמציאותם
 היא המציאות דאלקות, ובלשון הידוע⁶⁰ - שהיש הנברא נעשה "חד" עם היש האמיתי.
 ובקביעות זו ניתוסף גם בהמשכת הברכה דשבת מברכים חודש השביעי - שהמשכת הברכה "ברוב טוב
 לכל ישראל על כל השנה" היא הן בעניני שמים והן בעניני ארץ, כלומר, הן בענינים רוחניים (שמים, קיום
 התורה ומצוות) והן בענינים גשמיים (ארץ, עניני הרשות), ובזה גופא - באופן ד"קרוב לשמים ורחוק מן הארץ",
 היינו, שאצל כל אחד ואחד מישראל עניני שמים הם באופן של קירוב, ועניני ארץ הם באופן של ריחוק (ובלשון
 הידוע: נשמתם עיקר וגופם טפל⁶¹), אבל, ביחד עם זה, ישנם אצלו כל עניני ארץ בשלימותם, ולא עוד אלא
 שהוא בעל הבית עליהם, כנ"ל.
 יא. ויהי רצון שבעמדתו בשבת מברכים חודש השביעי שהוא המושבע והמשביע ברוב טוב לכל ישראל על
 כל השנה, תומשך ברכתו של הקב"ה לכל אחד ואחד מישראל בכל המצטרף לו על כל השנה כולה, שנה טובה
 ומבורכת בכל הברכות שנכללות באותיות האלף-בי"ת, כ"ב אותיות התורה שבהם נברא העולם (בכ"ה באלול).
 ועוד והוא העיקר - שתיכף ומיד ממש זוכים להברכה הכי עיקרית - גאולה האמיתית והשלימה על ידי
 משיח צדקנו, ובלשון הכתוב דפרשת השבוע: "אתם נצבים היום כולכם", "האנשים והנשים והטף" [כל
 הנמצאים כאן, בבית-הכנסת ובית-המדרש זה, בתוככי כל בני ישראל בכל מקום שהם] "לפני ה' אלקיכם",
 "במקום אשר יבחר"⁶² - בבית המקדש השלישי.
 ובפרט בעמדתו בסיומה של שנת החמישים, ה'תש"נ, ראשי תיבות היה תהא שנת נסים, ובזמן ההכנה לשנת
 החמישים ואחד, שניתוסף אות אל"ף (שרומז לאלופו של עולם) ועל ידי זה נעשה הראשי תיבות ד"נסים אראנו",
 באופן של ראייה, ויתירה מזה - כלשון הכתוב⁶³ "אראנו נפלאות" (למעלה מנסים), כולל גם "נפלאות" בערך
 להנסים דיציאת מצרים, כפירוש הזהר⁶⁴ בפירוש הכתוב "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", שהגאולה
 העתידה תהיה באופן של "נפלאות" לגבי "ימי צאתך מארץ מצרים"⁶⁵.
 וכן תהיה לנו בפועל ממש, ותיכף ומיד ממש - שכולם יחדיו, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁶⁶,
 יחד עם הבתי-כנסיות ובתי-מדרשות⁶⁷, החל מבית-כנסת ובית-מדרש (בית תורה תפלה וגמילות חסדים) זה,

(63) מיכה ז, טו.

(64) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). וש"נ.

(65) והפירוש ד"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", "כימי"

בכ"ף הדמיון - הוא למעליותא.

(66) בא יו"ד, ט.

(67) ראה מגילה כט, א.

(57) ראה לקו"ת פקודי ז, ג. ובכ"מ.

(58) פרש"י בראשית א, יד.

(59) פרש"י שם, א.

(60) ראה ביאורו ל"אדהאמ"צ בשלח מג, ג.

(61) ראה תניא רפ"ב.

(62) פ' ראה יב, יג. ועוד.

1 באים "עם ענני שמיא"⁶⁸ לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש ולבית המקדש השלישי, "מקדש
2 אדניי כוננו ירך"⁶⁹.

* * *

3 יב. ישנו ענין נוסף בשבת שלפני ראש השנה - שבו מפטירין ההפטרה השביעית ד"שבע דנחמתא"⁷⁰, היינו,
4 סיום וגמר ושלמות כללות הענין ד"שבע דנחמתא".

5 והענין בזה:

6 "שבע דנחמתא" מתחילים בהפטורה "נחמו נחמו עמי"⁷¹, היינו, שהתחלה ד"שבע דנחמתא" היא באופן של
7 "נחמה בכפלים"⁷², ועל פי הכלל "מעלין בקודש"⁷³, מובן, שלאחרי זה הולך וניתוסף בה"נחמה בכפלים" בעילוי
8 אחר עילוי, עד לגמר ושלמות ה"שבע דנחמתא" בשבת זה.

9 ובפרטיות יותר - שההוספה בהנחמה (בשבת הב') היא באופן שהתוספת מרובה על העיקר⁷⁴, ולאחרי
10 שתוספת זו נעשית קנינו של כל אחד ואחת מישראל, ניתוסף עוד יותר (בשבת הג') באופן שהתוספת החדשה
11 מרובה על העיקר החדש (שכולל גם ההוספה שלפני זה שהיתה מרובה על העיקר שלפני זה), וכן הלאה, עד
12 לשבת זה, גמר ושלמות ה"שבע דנחמתא".

13 וכל זה - מלבד העילוי שניתוסף בכללות הענין ד"שבע דנחמתא" משנה לשנה (על דרך האמור לעיל (סעיף
14 ה) בנוגע להוספה בברכתו של הקב"ה בשבת מברכים חודש השביעי), היינו, שה"שבע דנחמתא" דשנה זו הם
15 באופן נעלה יותר מה"שבע דנחמתא" דהשנים שלפני זה, כולל גם שנת "תשמט ירך"⁷⁵, ושנת תשמח ותשמח
16 ושנת הקהל (כמדובר בשנים שלפני זה).

17 יג. ויש לקשר ענין זה עם פרשת נצבים שקורין לעולם בשבת האחרון ד"שבע דנחמתא":
18 בפרשת נצבים נתפרש בתורה אודות הגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו - "התורה העידה
19 עליו (על מלך המשיח) שנאמר (בפרשת השבוע)⁷⁶ ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וגו' אם יהיה
20 נדחך בקצה השמים וגו'"⁷⁷, שבה מודגש הקשר והשייכות דפרשת נצבים לסיום ושלמות ד"שבע דנחמתא".
21 ובקביעות שנה זו ניתוסף גם הקריאה דפרשת וילך - שרומז על הענין ד"ילכו מחיל אל חיל" (כנ"ל סעיף
22 ח), שעל ידי זה "יראה אל אלקים בציון" (כהמשך וסיום הכתוב)⁴⁷, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח
23 צדקנו, בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בבית המקדש עד לקדש הקדשים - "בציון", הפנימיות דבית
24 המקדש עצמו (נוסף על הפנימיות דירושלים) - קדש הקדשים.

25 יד. ויש להוסיף ולקשר גם עם ברכת החודש בשבת שלפני ראש השנה:
26 אף שלא נתפרש הזמן המדויק דברכתו של הקב"ה בשבת מברכים חודש השביעי, מסתבר לומר, שברכתו
27 של הקב"ה היא באותו זמן שבו מברכים ישראל את החדשים י"א פעמים בשנה - לאחר אמירת "יקום פורקן"
28 ב' פעמים, שמורה על הכפל בענין הישועה ("פורקן"), על דרך "נחמה בכפלים".

29 ומודגש גם בהמשך התפלה לאחר זה - "אב הרחמים" (כמנהג חב"ד שבשבת שלפני ראש השנה אומרים
30 "אב הרחמים"), כמבואר בכמה מקומות⁷⁸ גודל העילוי ד"אב הרחמים" שהוא למעלה גם מ"אב הרחמן"⁷⁹,
31 ולאחרי זה "אשרי יושבי ביתך"⁸⁰ - בית המקדש, ועד לסיום התפלה ב"ישבו ישרים את פניך"⁸¹ - הגילוי ד"פניך"
32 (על דרך "יראה אל אלקים בציון") בקדש הקדשים.

33 וענין זה הוא בהדגשה יתירה בשבת האחרון (הרביעי) דחודש אלול - כי:

(68) דניאל ז, יג.
(69) בשלח טו, יד.
(70) טושו"ע או"ח סו"ס תכ"ח.
(71) ישעי' מ, א.
(72) איכ"ר ספ"א.
(73) ברכות כח, א. וש"נ.
(74) ראה ב"ר פס"א, ד.
(75) ל' הכתוב - ראה טו, ג.
(76) ל, ג-ד.
(77) רמב"ם הל' מלכים רפ"א.
(78) לקו"ת שה"ש יו"ד סע"ג ואילך. ועוד.
(79) וכ"ה בפשטות - ש"רחמים" קאי על עצם וכללות ענין הרחמים, ואילו "רחמן" הוא תואר על זה שיש לו מדת הרחמנות, כיון שנמשך אצלו מענין ה"רחמים".
(80) תהלים פד, ה.
(81) שם קמ, יד.

- ענינו של חודש אלול (ראשי תיבות אני לדודי ודודי לי⁸²) הוא כמשל המלך בשדה שמראה פנים שוחקות¹ לכולם, ודוגמתו בנמשל, ד"כתיב⁸³ יאר ה' פניו אליך, שהוא ענין הארת י"ג מדות הרחמים ("מבחינת א-ל שהוא ראשית כל הי"ג מדות ומקורן וכללותן כמו שכתוב⁸⁴ א-ל ה' ויאר לנו") שיהיה פנים בפנים⁸⁵.
- ובחודש אלול עצמו הולך וניתוסף בענין זה מיום ליום, עד לשבת האחרון דחודש אלול,
- ובפרט ב(סמיכות ל)ערב ראש השנה, כדאיתא בטור⁸⁶ (בשם המדרש⁸⁷) ש"לובשים לבנים ומתעטפים לבנים כו' לפי שיודעין שהקב"ה יעשה להם נס", "אומה זו (ש)יודעת אופיה של אלקי", כמו שכתוב⁸⁸ "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו", וסיומא דקרא "כה' אלקינו בכל קראנו אליו", "אליו ולא למדותיו"⁸⁹ – שזהו ענין ד"פניך",
- ועד לשלימות הגילוי ד"פניך" – ביום הכפורים, שאז נכנס הכהן גדול לקדש הקדשים [ודוגמתו בכל אחד ואחד מישראל, כפסק דין הרמב"ם⁹⁰ ש"כל איש ואיש כו' נתקדש קדש הקדשים"], היינו, שמאיר בגילוי ה"קדש הקדשים" במקום ובזמן ובאדם [ג' הבחינות דעולם שנה ונפש שעליהם מיוסד ספר יצירה⁹¹] – "פניך" בשלימות.
- ויש לומר, שמעין זה ישנו בכל העשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים – כמרומו בדיוק לשון חז"ל⁹² "עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים" (ולא נאמר בקיצור "עשרה ימים ראשונים" וכיוצא בזה), שבכל העשרה ימים ישנה המעלה דראש השנה ויום הכיפורים (שיש בזה ויש בזה)⁹³, ויתירה מזה – שמעין מעלת ראש השנה ויום הכיפורים ישנה גם בחודש אלול, כיון שכל הארבעים יום מראש חודש אלול עד יום הכיפורים הם ענין אחד, כמרומו בד' יודיין⁹⁴ שבסופי תיבות "אני לדודי ודודי לי"⁹⁵, ובפרט בסיומו של חודש אלול, בסמיכות לעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים.
- ומזה מובן שבברכת החודש בשבת האחרון דחודש אלול מודגש ביותר הגילוי ד"פניך" – ענין הגאולה.
- טו. ויהי רצון שבעמדתנו בשבת האחרון שבו נעשה גמר ושלמות ה"שבע דנחמתא" – תהיה שלימות הנחמה בפועל ממש, גאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.
- ובפשטות – שבשבת זה זוכים לקיום היעוד שבפרשת השבוע: "ושב ה' אלקיך את שבתך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים גו'", ובלשון הכתוב שאומרים במנחה דערב שבת: "מארצות קבצם ממזרח וממערב מצפון ומים"⁹⁶, ובאופן ש"יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם"⁹⁷ – ד' פעמים, כנגד ד' גאולות, ועד לדרגא החמישית – "חמישית לפרעה"⁹⁸, ד"אתפריעו ואתגליין מיניה כל נהורין"⁹⁹, בחינת היחידה¹⁰⁰.
- ועוד לפני תפלת המנחה ולפני קריאת התורה בפרשת האזינו, רואים בפועל ש"אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם", כיון שנעשה "וילך", "ילכו גו' אל אלקים בציון", ובאופן ד"הקהל את העם האנשים והנשים והטף", "במקום אשר יבחר ה'" – שכל בני ישראל באים לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש השלישי, ושומעים קריאת התורה מפי המלך, ועד "מפי הגבורה", החל מהקריאה דפרשת האזינו, ששומעים אותה מפי משה רבינו – כבפעם הראשונה ש"וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת¹⁰¹ עד תומם" – כיון שתקויים בקשתו של משה "שלח נא ביד תשלח"¹⁰², בגאולה האמיתית והשלימה על ידי "גואל ראשון הוא גואל אחרון"¹⁰³, משה רבינו ודוד מלכא משיחא, תיכף ומיד ממש.

* * *

(94) להעיר, שיר"ד מספרו עשרה (עשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ) - שליומות המספר (למעלה גם ממספר שבע, "שבע דנחמתא"), וביחד עם זה, הציור דאות יר"ד הוא נקודה, היינו, נקודה שכוללת הכל.

(95) ב"ח אר"ח ר"ס תקפא (ד"ה והעבירו).

(96) תהלים קז, ג.

(97) שם ח. טו. כא. לא.

(98) ויגש מז, כד.

(99) זח"א רי, א.

(100) ראה לקו"ת ס"פ פינחס. ובכ"מ.

(101) נוסף על ההדגשה בנוגע לכללות ספר החמישי, "משנה תורה", ש"משה מפי עצמו אמרן" (מגילה לא, ב ובתוס' שם).

(102) שמות ד, יג.

(103) ראה לקו"ת ש"ח"א ע' 8 ואילך. וש"נ.

(82) ש"ה ש"ו, ג ובשעה"פ עה"פ. ועוד.

(83) נשא ו, כה.

(84) תהלים קיח, כז.

(85) לקו"ת פ' ראה לב, ב.

(86) אר"ח סו"ס תקפ"א.

(87) ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג.

(88) ואתחנן ד, ז.

(89) ספרי - הובא בפרדס של"ב פ"ב.

(90) הל' שמיטה ויובל בסופן.

(91) בהקדמת ענין ה"בריאה", ולאח"ז נמשך גם ב"עשי", ואדרבה – "המעשה הוא העיקר".

(92) ר"ה יח, א. וש"נ.

(93) ויש לומר, שגם ברי"ה יש המעלה דיוהכ"פ, גילוי בחי' קדש הקדשים, שעי"ז נעשית הכתרת המלך ברי"ה באופן נעלה יותר.

- טז. רגיל להמשיך בענינים של מעשה בפועל - המעשה הוא העיקר¹⁰⁴:
- לכל לראש - בנוגע ליום השבת עצמו - "להקהיל קהלות בכל שבת להכנס בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ללמוד בהם תורה לרבים"¹⁰⁵, ובפרט הלימוד בענינים השייכים למעשה בפועל - כבכל שבת.
- ובהדגשה יתירה בשבת פרשת "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם" - שענין זה מודגש ביותר כשמתאספים כולם יחד בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, "לפני ה' אלקיכם", מקום קדוש, שיש בו ארון הקודש וספרי תורה, כך, שגם ילד קטן ("טפכם") שנכנס לבית הכנסת ורואה ארון הקודש מכוסה בפרוכת (עם ציורים כו'), מרגיש מיד בקדושת המקום, ובפרט ילד שקיבל חינוך יהודי כו'.
- ובודאי ישתדלו במיוחד בשבת זה ללכת - "וילך" - לבתי כנסיות ובתי מדרשות כדי להקהיל קהילות ("נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם") וללמוד תורה לרבים, ובפרט עניני תורה שהזמן גרמא, החל מתורת ג' אבות החסידות על דבר ברכתו של הקב"ה בשבת מברכים חודש השביעי בהענין ד"אתם נצבים היום", כנ"ל בארוכה.
- יז. וכן יש לעורר על דבר ענינים של מעשה בפועל בנוגע להכנה לראש השנה:
- כיון שבענינים השייכים לקדושת היום נכלל גם הענין ד"אכלו משמנים ושתו ממתקים"¹⁰⁶, כהמשך וסיום הכתוב "כי קדוש היום לאדוננו" - יש להשתדל שכל אחד ואחד מישראל יוכל לקיים הציורי "אכלו משמנים ושתו ממתקים כי קדוש היום לאדוננו", על ידי זה שיתנו צרכי החג לכל הזקוקים, ועל דרך זה בנוגע לצרכי החג במשך כל חודש תשרי.
- ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו - שראש השנה חל ביום חמישי וביום ששי, ומיד לאחר זה בא יום השבת, שמצוה לענגו בבשר שמן ויין¹⁰⁷, ובמילא, ניתוסף יותר בהשתדלות בנתינת צרכי החג והשבת בשביל ג' ימים רצופים, ובלשון הכתוב¹⁰⁸ "יחינו מיומים (ב' ימי ראש השנה) ביום השלישי גו'" (יום השבת), וקשור גם עם הגאולה¹⁰⁹, כמרומו גם באכילת בשר שמן ויין ישן ביום השבת, מעין ודוגמת הסעודה דליתן ושור הבר ויין המשומר לעתיד לבוא¹¹⁰, "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹¹¹.
- ועל דרך זה בנוגע לחג הסוכות, שקביעותו בחוץ-לארץ - הן בימים הראשונים והן בימים האחרונים, שמיני עצרת ושמחת תורה - היא גם ביום חמישי וביום ששי, ומיד לאחר זה בא יום השבת, ובמילא, צריכה להיות ההשתדלות היתירה בנתינת צרכי החג בשביל ג' ימים רצופים - שלשה פעמים (מה שאין כן בארץ ישראל, שהג' ימים רצופים הם בראש השנה בלבד¹¹²).
- וכדאי ונכון שאלה שהולכים להקהיל קהילות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות יעוררו גם אודות ההשתדלות היתירה בנתינת צרכי החג בשביל ג' ימים רצופים, שלשה פעמים (אם משיח צדקנו יתעכב חס ושלום עד חג הסוכות, שאז יחגגו בחוץ לארץ יום טוב שני של גלויות, ג' פעמים ג' ימים רצופים).
- יח. וענין נוסף בקביעות שנה זו - שכאשר ראש השנה חל ביום החמישי וביום הששי (ומיד לאחר זה בא יום השבת), אזי דוחים "צום גדליה" (בשלישי בתשרי שחל בשבת) ליום ראשון שלאחרי השבת.
- וכיון שצום גדלי' נדחה מפני השבת, ניתוסף עוד יותר בהשתדלות בצרכי יום השבת באופן של הרחבה, לענגו בבשר שמן ויין ישן - כההוראה ופסק דין דגדולי עולם שבשבת כזה (שדוחה תענית) יש להוסיף עוד יותר בעונג שבת, כדי שלא יהיה מקום לחשש שממעט בעונג שבת בגלל קביעותו ביום של תענית¹¹³.
- ועוד ועיקר - שבקביעות כזו מודגש יותר הקשר והשייכות לענין הגאולה:
- בקביעות כזו דחיית הצום היא דחיה כפולה, כי, צום גדליה נקבע מלכתחילה באופן של דחיה, שהרי המאורע דהריגת גדליה היה בראש השנה, ודחו התענית לשלישי בתשרי¹¹⁴, וכשג' בתשרי חל בשבת דוחים התענית בב' ימים, דחיה כפולה.

(104) אבות פ"א מ"ז.

(105) שו"ע אדה"ז או"ח ס"ז ס"ג.

(106) נחמ"י ח, יר"ד.

(107) ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס רמ"ב.

(108) הושע ו, ב.

(109) ראה פרש"י עה"פ.

(110) ראה ברכות לד, ב. ויק"ר פי"ג, ג. ועוד.

(111) תמיד בסופה.

(112) ראה בארוכה בהמכתב כללי דמוצש"ק פ' נצו", כ"ה אלול,

שנה זו.

(113) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1091. ועוד.

(114) ראה ב"י או"ח סו"ס תקמט.

- 1 ודחיית הצום, ובפרט דחיה כפולה, מדגישה ביותר את דחיית הצום לגמרי ("הואיל ונדחה ידחה" ¹¹⁵) - "כל
- 2 הצומות האלה עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה,
- 3 שנאמר ¹¹⁶ כה אמר ה' גו' צום השביעי גו' יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום
- 4 אהבו" ¹¹⁷.
- 5 ובפרט על ידי ההוספה באהבת ישראל ואחדות ישראל ("האמת והשלום אהבו"), שעל ידי זה מבטלים סיבת
- 6 הגלות ¹¹⁸, ובהבטל הסיבה בטל בדרך ממילא המסובב (הגלות), ונעשה גם הענין ד"אתם נצבים היום כולכם
- 7 לפני ה' אלקיכם" בתכלית השלימות, ועל ידי זה נעשית גם הכתרת המלך בראש השנה - "ברוב עם הדרת
- 8 מלך" ¹¹⁹ - בתכלית השלימות, דכיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא" ¹²⁰, התקוה חזקה שראש השנה יהיה כבר
- 9 לאחר ביאת משיח צדקנו, ובמילא, ידחה צום גדליה לגמרי, ויהפך ליום טוב.
- 10 יט. ומזה באים לחקירה בנוגע להקביעות דראש השנה לאחר ביאת משיח צדקנו:
- 11 החידוש בהקביעות דראש השנה בשני ימים - ש"אף בני ארץ ישראל עושין ב' ימים ראש השנה . . בזמן
- 12 שהיו מקדשין על פי הראיה . . (כי) בראש השנה שהוא יום טוב אין השלוחים יכולים לצאת חוץ לתחום" ¹²¹,
- 13 ויתירה מזה, ש"אף הבית דין עצמם שהיו מקדשין על פי הראיה היו עושין לפעמים ב' ימים . . פעם אחת
- 14 נשתהו העדים מלבוא עד אחר המנחה . . התקינו כו" ¹²².
- 15 וכיון שהסיבה לכך היא בגלל ש"פעם אחת נשתהו העדים מלבוא", יש לומר, שלעתיד לבוא, שכל הענינים
- 16 יהיו בשלימות, לא תהיה מציאות ד"נשתהו העדים לבוא" [כיון שישאל, ועל אחת כמה וכמה בית דין, יהיו
- 17 בעלי-בתים על הזמן], ובמילא, אין צורך שיהיו ב' ימים ראש השנה, אלא יום אחד.
- 18 ולאידך, כיון שאצל כל ישראל (הן בחוץ לארץ והן בארץ ישראל) נקבע ראש השנה לב' ימים, ועד ש"ב" ¹²³
- 19 ימים טובים של ראש השנה . . נחשבים כיום אחד ארוך וקדושה אחת" ¹²⁴, וקדושה לא זזה ממקומה ¹²⁵ - יש
- 20 סברא לומר שגם לעתיד לבוא יהיה ראש השנה ב' ימים.
- 21 ותן לחכם ויחכם עוד ¹²⁶.
- 22 כ. כאן המקום להזכיר אודות אלה שהכינו משקה המשמח עבור מסיבות והתוועדויות בקשר עם פעולות
- 23 טובות, וכרגיל, יעלו מלמטה למעלה ויכריזו פרטי הדברים, ומהם יראו וכן יעשו, להוסיף ביתר שאת וביתר
- 24 עוז בפעולות כאלה, ומתוך שמחה וטוב לבב (כמודגש במשקה המשמח), כמו שכתוב בפרשת השבוע שלפני
- 25 זה ¹²⁷ "עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב".
- 26 ועוד והוא העיקר - שפעולות אלה ימהרו ויזרזו עוד יותר את העליה מלמטה למעלה דכל בני ישראל,
- 27 שיוצאים מהגלות אל הגאולה האמיתית והשלימה, שאז יתוסף בכל עניני תורה ומצוות בתכלית השלימות,
- 28 "כמצות רצונך" ¹²⁸, ובשלימות השמחה, שמחה שלמעלה ממדידה והגבלה, "עד דלא ידע" ¹²⁹.
- 29 וכאמור, ש"נצבים היום כולכם" - כל הנמצאים כאן, בתוככי כל ישראל, נשמות בגופים ללא הפסק בינתיים,
- 30 מתוך בריאות הגוף בשלימות ¹³⁰, ביחד עם בני ישראל שבכל הדורות שלפני זה, "הקיצו ורננו שוכני עפר" ¹³¹,
- 31 ונשיא דורנו בראשנו - "לפני ה' אלקיכם", "במקום אשר יבחר ה'", בבית המקדש ובקדש הקדשים.

לחפש עצות (פרי חדש ובגד חדש) בשביל ברכת שהחיינו (שם ס"ה ואילך).

(125) ראה ע"ח ש"ד פ"ג. של"ד פ"ג. של"ה פ"א.

(126) משלי ט, ט.

(127) תבוא כח, מז.

(128) ראה תו"ח ר"פ ויחי. ובכ"מ.

(129) מגילה ז, ב.

(130) כמרומו גם בהחיבור ד"נצבים-וילך" - שגם ה"וילך", כח ההליכה שברגל (ועאכ"כ שאר הכחות שלמעלה ממנו, עד לכח השכל שבראש), הוא באופן ד"נצבים", בכל התוקף והשלימות. (131) ישע' כו, יט.

(115) מגילה ה, ריש ע"ב.

(116) זכרי' ח, יט.

(117) רמב"ם הל' תעניות בסופן.

(118) ראה יומא ט, ב.

(119) משלי יד, כח.

(120) עיקר הי"ב מ"ג העיקרים.

(121) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תר.

(122) שם ס"ד.

(123) שם ס"ג.

(124) ומטעם זה נעשה ספק בנוגע לברכת שהחיינו בקידוש ושופר דיום השני, "כיון שב' הימים הן קדושה א' וכיום א' הן חשובין א"כ נפטר בזמן של אתמול שהוא תחילת קדושת היום כו", ויש צורך

1 [לאחרי חלוקת המשקה - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון הקפות לאביו הרב לוי יצחק ז"ל. ואחר
2 כך הורה להשליח ציבור שיחי' לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש"].

* * *

3 כא. על פי המנהג לומר פרקי אבות בכל שבתות הקיץ¹³², כמנהג חב"ד - מסיימים פרקי אבות בשבת זה,
4 שבת שלפני ראש השנה, באמירת שני פרקים, פרק חמישי ופרק ששי.
5 ויש לקשר תוכן הפרקים שאומרים בשבת זה עם הקביעות דיום השבת בכ"ה אלול:

6 התחלת פרק חמישי: "בעשרה מאמרות נברא העולם" - בריאת העולם שהיתה בכ"ה באלול (כנ"ל סעיף י).
7 וסיום פרק ששי: "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כו', ואומר¹³³ ה' ימלוך
8 לעולם ועד" - תכלית כוונת הבריאה שיהיה גילוי אלקות בעולם, כמודגש בהבריאה בכ"ה באלול, יום ראשון
9 לבריאת העולם (שבו נבראו "כל תולדות שמים וארץ"⁵⁸, "כל מה שברא הקב"ה בעולמו"), שנקרא "יום
10 אחד"¹³⁴, "שהיה הקב"ה יחיד בעולמו"¹³⁵.

11 כב. ויש להוסיף ולקשר גם עם השבת שלפני זה - ח"י אלול, יום הולדת שני המאורות הגדולים דתורת
12 החסידות, הבעש"ט ואדמו"ר הזקן:

13 ענינו של אדמו"ר הזקן (שעל ידו נמשכים עניניו של הבעש"ט באופן דחב"ד, כנ"ל סעיף ב) מרומז בשמו:
14 שמו הראשון - "שניאור" - שני אור, רומז¹³⁶ על האור דנגלה דתורה והאור דנסתר דתורה¹³⁷, ושמו השני -
15 "זלמן" - אותיות "לזמן", רומז¹³⁶ על ההמשכה והגילוי ד"שני אור" בגדרי העולם, זמן (וגם מקום¹³⁸), שזהו
16 ענין ד"יפוצו מעינותיך (דהבעש"ט) חוצה", שגם ה"חוצה" נעשה חדור במעיינות ד"שני אור", שעל ידי זה
17 אתי מר, דא מלכא משיחא¹³⁹.

18 וזהו גם הקשר לפרק חמישי ופרק ששי - כי, על ידי הפצת המעיינות חוצה מתגלה בעולם כבודו של הקב"ה,
19 ועד לשלימות הגילוי ד"ה' ימלוך לעולם ועד", "לעתיד לבוא שכל המלוכה שלו"¹⁴⁰.

20 וכן תהיה לנו תיכף ומיד ממש - שבשבת שלפני ראש השנה יהיה כבר הגילוי ד"ה' ימלוך לעולם ועד",
21 ועל אחת כמה וכמה בראש השנה עצמו, ועד להגילוי דכל עניני ראש השנה ב"זמן שמחתנו"¹⁴¹, "שמחתנו
22 לשון רבים, שמתחברים ב' השמחות יחד, השמחה שמלמעלה למטה, ישמח ה' במעשיו"¹⁴², עם השמחה שממטה
23 למעלה, ישמח¹⁴³ ישראל בעושי¹⁴⁴, ויש להוסיף בהדיוק ד"שמחתנו" דייקא, שבזה מודגש שגם השמחה
24 שלמעלה נעשית על ידי עבודת האדם (ולא באופן ד"נהמא דכיסופא"¹⁴⁵) - שכל ענינים אלה יהיו לאחר הגאולה
25 האמיתית והשלימה, בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בבית המקדש ובקדש הקדשים, וכאמור, תיכף
26 ומיד ממש.

27 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה].

(132) סידור אדה"ז לפני פרקי אבות.

(133) בשלח טו, יח.

(134) בראשית א, ה.

(135) פרש"י עה"פ.

(136) ראה לקו"ח ח"ו ע' 37 ואילך. וש"נ.

(137) נוסף על הרמז בשני אור ותושב"כ ותושבע"פ.

(138) ראה לקו"ת ברכה צד, ב. ובכ"מ.

(139) אגה"ק דהבעש"ט - כש"ט בתחלתו.

(140) פרש"י בשלח שם.

(141) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, ריש ע"ד. ובכ"מ.

(142) תהלים קד, לא.

(143) שם קמט, ב.

(144) לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ד ואילך.

(145) ראה ירושלמי ערלה. פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, ריש ע"ד.

ובכ"מ.

לקוטי שיחות פרשת נצבים כך יד

תשמעו וגו'". ובפרשת וילך - אמר משה אחר כך: כי
אנכי ידעתי את מריך גו' שעל פי זה מוכנת הוודאות
ד"קם וזנה".

ולפי זה מבואר בנדון דידן, שאין כוונת הכתובים
לספר עתידות, אלא שבאים להעיד ולהודיע שבאם לא
ילכו בני ישראל (בבחינתם) בדרכי ה' ואשר בגלל זה
יבואו עליהם "הדברים" הלא-טובים - הנה על ידי זה
עצמו יתעוררו לשוב בתשובה שלימה. אבל אם כן
הדרא קושיא הנ"ל לדוכתא: מה ענינה של "הברכה"
להתעוררות תשובה, וכנ"ל?

ב. והביאור: בפרשה זו מבאר, כנ"ל דהרגש הצער
מ"הקללה" היא שתעורר את החוטא לשוב בתשובה,
וכפי שמסיים הכתוב - לתשובה נעלית כזו שהיא
"בכל לבבך ובכל נפשך". והשכל הפשוט מחייב,
שכשם שהתשובה היא באופן נעלה ביותר, עד
שחודרת תוך פנימיות לבבו ונפשו - כמו כן מחוייבת
להיות גם טיבתה, הרגש הצער של "הקללה", דהיינו
שגם הרגשת הצער הוא באופן המכאיב ביותר מכפי
הרגיל (על ידי "הקללה" איזו שהיא).

ומבאר הכתוב: "כי יבואו עליך כל הדברים האלה
הברכה והקללה" - והמובן בזה: שכל דברי (פרטי)
"הקללה" יבואו לאחר שבאו קודם לה כל פרטי
"הברכה" - ומטבע בני אדם שדבר לא טוב הבא
עליהם לאחר שקדמו דבר טוב אז נרגש וכולט חסרונם
של הלא-טוב הרבה יותר הן בכמות והן באיכות
(מאילו לא קדמו הטוב). וכידוע, שעשיר שנתהפך
עליו הגלגל ונעשה עני, הרי צערו גדול פי כמה ממי
שהוא עני מעודו.

ונוסף על זה שזהו בפשטות גם "לבן חמש למקרא",
הנה מובן הוא גם בפירוש רש"י שלפני פרשה זו:

בפרשת ראה על הפסוק "די מחסורו אשר יחסר
לו" פירש רש"י "די מחסורו - ואי אתה מצווה
להעשיר; אשר יחסר לו - אפילו סוס לרכוב עליו
ועבד לרוץ לפניו". ולכאורה, מכיון ש"אין אתה מצווה
להעשיר", למה יהא חייב לתת לו גם "אפילו סוס
לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו" שזהו בגדר עשירות
(ובפרט על פי הדיוק "לרכוב עליו" "לרוץ לפניו" (אף
שאין זה - לעבודת שדהו (פרנסתו) וכיצא בזה)?
נכון שזוהי דרשת חז"ל בגמרא - אבל מניין לו לרש"י

א. "והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה
והקללה והשכות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך גו'
ושבת עד ה' אלקיך גו' בכל לבבך ובכל נפשך".
והנה בהמשך הפרשה מובן, שהמכוון בפסוקים
הוא שבסופו של דבר ישוב כל אחד מבני ישראל
בתשובה שלימה לה': היינו שגם מי שעבר על דרכי
ה' וכו', הנה על ידי זה שיבואו עליו "כל הדברים
האלה גו' הקללה" יתעורר להשיב אל לבו עד שיגיע
ל"ושבת עד ה' אלקיך גו'".

אמנם לפי זה צריך להבין מה שכתוב "והיה כי
יבואו עליך וגו' הברכה": דהתינת בדבר שהוא היפך
הטוב, הוא גורם לשבירת הלב וכו' ומובן שזהו סיבה
להתעוררות תשובה; אבל איך יתעורר בתשובה על ידי
שתבוא עליו "הברכה"?¹

ומכיון שזה קשה גם בלימוד לפי "פשוטו של
מקרא", הרי יש בזה עוד תמיהה נוספת: מדוע אין
שום רמז לקושיא זו וישובה בפירוש רש"י, שענינו
ליישב ולבאר כל דבר הקשה והדרוש ביאור ב"פשוטו
של מקרא"? ועל כן צריך לומר דזה גופא הוכחה
שלפי "פשוטו של מקרא" אין מקום לקושיא זו
מעיקרא.

והנה אי אפשר לפרש את הכתובים האלו שהם
דברי עתידות², בדרך נבואה, מהמאורעות העתידים
לבוא על עם ישראל, ואשר על כן נאמר בהם "הברכה"
(ודוקא לפני תיבת "הקללה") כי כן יהיה (והיה) בסדר
המאורעות של בני ישראל בבואם לארץ ישראל:
דהיינו הראשונים יהיו ימי ברכה וטוב לבני ישראל,
ולאחר זמן, כשיחטאו, יבוא עליהם היפך הטוב.

א) סיפור העתידות בא להלן בפרשת וילך³ (ב
הכתובים דלהלן מפורש שזהו סיפור המאורעות
העתידים לבוא לאחר בואם לארץ ישראל - לא נזכר
שם מענין הברכה והטוב!)

ובכלל: הסברא נותנת שקבלת הטוב בעתיד אינו
דבר הבא ונאמר למפרע בדרך נבואה - והטעם: כי הרי
זהו דבר התלוי בבחירתו של האדם. וכמפורש בסוף
פרשתנו⁴ "נתתי לפניך היום את החיים גו' ובחרת
בחיים גו'", וכן מבואר בריש פרשת ראה (שהתלמיד
למדו כבר) "את הברכה אשר תשמעו והקללה אם לא

(1) פרשתנו ל, א-ב.

(2) וכקושיית הש"ך (ע"ת) והאזה"ח על אתר.

(3) וע"ד פי' הרמב"ן כאן.

(4) לא, טז ואילך.

(5) ל, טו.

(6) טו, ח.

1 לפרש ילפותא זו לפי "פשוטו של מקרא"?

2 אלא: נאמר בכתוב "די מחסורו", "אשר יחסר לו"
3 הרי מזה גופא מובן שאם הוא דבר החסר לו, אין זה
4 ענין של עשירות בשבילו אלא דבר הכרחי, (אף שלגבי
5 מי שלא הורגל בדבר הרי זה בחינת עשירות) - ולכן
6 חייבים לתת לו גם "סוס לרכוב וכו'".

7 מכל זה מובן שגם לפי "פשוטו של מקרא" מבואר
8 הטעם למה נאמרה "הברכה" בכתוב, כי בה ועל ידה
9 מוסבר הדבר איך שרגש "הקללה" מביא לידי תשובה
10 שלימה עד ל"בכל לבבך ובכל נפשך": כשה"קללה"
11 מורגשת בכל עוצמתה, דהיינו על ידי שקדמה
12 "הברכה", אז בכוחה לעורר גם התשובה בכל מעלתה
13 ותוקפה - "בכל לבבך וגו'".

14 ג. אמנם לפי זה צריך להבין: כוונת הכתוב לבאר
15 שהקב"ה יסבב הסיבות עד שכל אחד ואחד מבני ישראל
16 יעשה תשובה - ולכאורה, הדגשה זו (ששלימות
17 התשובה תלויה בתנאי של הקדמת ה"ברכה" לפני
18 ה"קללה"), שוללת את האפשריות של תשובה שלימה
19 במי ש"הקללה" היא אצלו בלי הקדמת "הברכה",
20 היפך כוונת הכתוב הנ"ל,

21 והביאור בזה: בתחילת פרשת ראה כתוב "ראה
22 אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר
23 תשמעו אל מצות ה' וגו'". ומפרש רש"י: אשר תשמעו
24 "על מנת אשר תשמעו". שבפשטות כוונתו לתרץ מה
25 שאמר הכתוב "אשר תשמעו" - שהרי זה תנאי, והוא
26 ליה למימר "אם תשמעו" (כמו שכתוב להלן - "אם
27 לא תשמעו"), כי הרי זה תלוי בבחירת האדם. ובכל
28 זאת פירש רש"י על מנת (ולא אם) - דמהאי טעמא
29 גופא ששינה הכתוב מרישא (אשר) לסיפא (אם)
30 ההכרח לומר שאין פירושו של "אשר תשמעו" במובנו
31 של "אם" ⁷ (תשמעו) ⁸.

32 וההפרש בין "על מנת" ל"אם" הוא בפשטות:
33 הלשון "אם" פירושה: תנאי המחייב את קיומו קודם
34 לדבר הניתן על ידו - אם יקיים את הענין הדרוש אז
35 יותן לו שכרו (הברכה). ואמנם כן הוא בנדון דידן
36 בנוגע להיפך הברכה: ש"אם לא תשמעו אל מצות ה'
37 אלקיך וגו'" אז (ולאחר זה) תבוא הקללה. "על מנת"
38 פירושו שהדבר ניתן מיד, אלא שנתניה זו היא על מנת
39 - בתנאי שיעשה דבר פלוני, וכן הוא בנדון דידן בענין
40 הברכה: הקב"ה נותן לבני ישראל "הברכה", וכדי
41 שתתקיים אצלם ברכה זו בא התנאי "אשר תשמעו".

(7) וכפ"י רש"י.

(8) אף שיש מקומות שפירושו כך, כפירש"י ויחי מח, ו - (וכפ"י
הש"ח).

42 לפי זה נמצא דאין לך אדם מישראל שלא קיבל את
43 הברכה: דגם מי שחטא ופגם ועבר את הדרך ונענש
44 על זה לאחר שחטא בדבר שהוא היפך הברכה, הרי
45 בכל זאת היתה "הברכה" בתחילה, אלא שלאחר כך
46 כשלא קיים את התנאי (לשמור את התורה ומצוות) בא
47 היפך הברכה.

48 נמצא דענין המבואר בפרשתנו ש"כל הדברים
49 האלה (של) הברכה (ושל) והקללה (אחר כך)" מביאים
50 לידי תשובה שלימה "בכל לבבך ובכל נפשך" ⁹ הרי זה
51 ענין השייך לכל אחד ואחד מישראל.

52 ד. ובענין הנ"ל אנו רואים דבר נפלא (השייך בפרט
53 בזמן שקודם ראש השנה - "יומא דדינא רבא"):
54 הקב"ה הבטיח לתת לכל אחד ואחד מבני ישראל
55 את "הברכה" מבלי הבט על מצבו - אלא שמוסיף
56 שהברכה התקיים אצלו "על מנת אשר תשמעו".

57 והטעם כמובן: מכיון שכל אחד ואחד מבני ישראל
58 הוא בן אברהם יצחק ויעקב, ובני ישראל הם "בני
59 מלכים" ¹⁰ ויתירה מזו: "מלכים" ¹¹, הרי הם ראויים
60 שינתן להם הכל בשלימות.

61 וכמבואר בכמה מקומות ¹² בענין פסיקת מזונות
62 לפועל ישראל: "אפילו אם אתה עושה להם סעודת
63 שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהם שהן בני
64 אברהם יצחק ויעקב", והרי "מה שמצוה לישראל
65 לעשות הוא עושה" ¹³.

66 ובדאי יקיים כל אחד ואחד אחר כך את התנאי
67 "אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיך". ותתקיים אצלו
68 "הברכה" בקביעות - ותשובתו תהיה לא על חטאים
69 וכו', כי אם בבחינת "והרוח תשוב אל האלקים אשר
70 נתנה" ¹⁴, בחינת תשובה עילאה - ובשמחה ובטוב לבב.

71 ובפרט בקביעות דשנה זו שהיא באופן של יום טוב
72 של ראש השנה שחל להיות בשבת, ומבואר באגרת
73 התשובה ¹⁵ ששבת אותיות תשב, ועבודתו היא בחינת
74 תשובה עילאה שהיא בשמחה רבה ¹⁶.

(משיחת שבת פרשת נצבים וילך תשל"ב)

(9) וב"ינה של תורה" שבפירש"י י"ל דהא דאינו מוסיף "בכל
מאדך" כב"ואהבת את ה'א" - אף שכוונתו לומר שיגיע לדרגא הכי
עליונה בתשובה - כי כל תנועת התשובה היא: יציאה מהגבלותיו, כל
ענינה הוא בבחי' "בכל מאדך"; ובא הכתוב להוסיף שתחזור תוך
כוחותיו הפנימיים "בכל לבבך ובכל נפשך".

(10) שבת סז, א. וש"נ. זח"א כז, ב.

(11) ברכות ט, ב. הקדמת תקו"ז (א, ב). וראה שבת (נט, ב).

(12) פג, א.

(13) שמו"ר פ"ל, ט.

(14) לקו"ת ר"פ האזינו.

(15) פ"י.

(16) אגה"ת פ"א.

נוסח התפלה

זכרנו לחיים, מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים, למענך אלקים חיים¹⁰

בראש השנה מבקשים חיים, כי שלש הבחינות, בני חיי ומזוני, כולן הם חיים, כמאמר רז"ל¹¹ ארבעה חשובין כמתים . . עני ומי שאין לו בנים, הרי שגם מזוני ובני הם בחינת חיים.

(ליקוטים ואגרות עמ' שפב)

ובכן תן כבוד . . במהרה בימינו¹²

כאן נאמר במהרה בימינו, מה שאין כן בובכן יתקדש וכן בובכן תן פחדך, לא נאמר מהרה.

טעם הדבר הוא, כי ובכן יתקדש הוא כנגד אברהם, חסד, ובכן תן פחדך הוא כנגד יצחק, גבורה, ובכן תן כבוד הוא כנגד יעקב, תפארת¹³ (וביעקב נאמר¹⁴ ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה).

בקו הימין אין מהירות, כי קו השמאל מעכב עליו, וכן בקו השמאל אין מהירות, כי קו הימין מעכב עליו. אך בתפארת, קו האמצעי, בריח התיכון המברית מן הקצה אל הקצה¹⁵, אין שום עיכוב ומניעה כלל והוא במהירות.

(הערות לזהר א עמ' רכו, הערות לתניא עמ' לח)

ויגבה ה' צבאות במשפט¹⁶

ויגבה — העלאה, שייך למשפט, גבורה. וכמו שטבע האש, גבורה, הוא לעלות למעלה.

(הערות לזהר א עמ' רטז)

מאמרי חז"ל מסכת ראש השנה

אין לומר בראש השנה אבינו מלכנו שיש בו הזכרת חטא או עון¹.

ראש השנה — הוא המשכת גבורות חיצוניות, מתבונה. לכן אסור להזכיר בו חטא ועון, כי מגבורות חיצוניות יכולה להיות יניקה ללעומת זה.

יום הכפורים — הוא המשכת גבורות פנימיות, מבינה עילאה². לכן צריך להתוודות בו ולומר על חטא, כי בינה עילאה היא רחמים ואין ממנה יניקה ללעומת זה. ואדרבה, משם נמשכות סליחה מחילה וכפרה.

(הערות לזהר ב עמ' רפט)

כשם שנכנסם לברית, כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים³.

ברית — היא בראש השנה, שאז הוא לעברך בברית ה' אלקיך⁴, ואומרים זוכר הברית⁵.

והוא על ידי תקיעת שופר בפה, וברית הלשון מכוון כנגד ברית המעור⁶.

ואם יש מילה בראש השנה והתוקע הוא המוהל, לא ירחץ הפה מדם המציצה ויתקע בפה מלוכלך בדם מילה, כדי לערב מצות מילה במצות שופר⁷.

ויוסף, שהוא בחינת ברית המעור, יצא מבית האסורים בראש השנה⁸. והיה אז בן שלשים שנה⁹, כנגד השלשים קולות דשופר.

וכשם שנכנס לברית בראש השנה, כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים, כי הכל תלוי בראש השנה, שהוא הראש של כל השנה.

(הערות לזהר א עמ' ט)

(1) סידור אדמו"ר הזקן.

(2) שם.

(3) סדר ברית מילה.

(4) נצבים כט, יא.

(5) תפלת מוסף של ראש השנה (ברכת זכרונות).

(6) ספר יצירה פ"א, ב.

(7) ט"ז או"ח ס' תקפד.

(8) ראש השנה י, ב.

(9) מקץ מא, מו.

(10) תפלת ימים נוראים.

(11) עבודה זרה ה, א.

(12) תפלת ימים נוראים.

(13) פרי עץ חיים שער תפלות ראש השנה פ"ז.

(14) ויצא לא, א.

(15) תרומה כו, כח. זח"א א, ב.

(16) תפלת ימים נוראים.

♦ יום ראשון י"ט אלול ♦

כ"ט • **מחטב עציף** • (תנחומא) מלמד שבאו קנענים להתגיר בימי משה, כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע, וזהו האמור בגבעונים: (יהושע ט) "ויעשו גם הקמה בערמה", ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים.

(יא) לעברך בברית יהוה • יא לעלותך בקמא דיין אלתך ובאלתו אשר יהוה אלתך ברת עמך היום:

כ"ט • **לעברך** • להיותך עובר בברית. ולא יתכן לפרשו כמו 'להעבירך', אלא כמו (לעיל ד) 'לעשותכם אותם'. **לעברך בברית** • דרך העברה. כך היו כורתי בריתות עושין מוזה מפיאן ומחצה מפיאן, ועוברים בנתיב, כמו שפאמר: (ירמיה לד) "העגל אשר כרתו לשנים, ויעברו בין בתינו". אור החיים

(יב) למען הקים אתך היום • יב בדיל לאקמא יתך יומא דיין אלתך והוא יהיה לך לאלהים באשר דבר לך ובאשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב:

כ"ט • **למען הקים אתך היום** • כל כך הוא נכנס לטרח למען קים אותך לפניו לעם. והוא יהיה לך לאלהים • לפי שדבר

כט (ט) אתם נצבים היום • ט אתון קימין יומא דיין פלכון קדם יי אלהכון רישכון שבטיכון סביכון וסרכיכון כל אנש ושמריכם כל איש ישראל:

כ"ט • **אתם נצבים** • מלמד שפנסם משה לפני הקדוש ברוך הוא ביום מותו להכניסם בברית. ראשיכם שבטיכם • ראשיכם לשבטיכם. וקניכם ושמריכם • החשוב חשוב קודם, ואחר כך "כל איש ישראל".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט עמ' 258)

שבנסם משה . . להכניסם בברית (רש"י כט, ט)

בסוף הפרשה הקדמת (תבוא כט, א) כתיב "ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אליהם", והיה אפשר לחשב, שאף "אתם נצבים היום פלכם" נאמר באותו מעמד. ורש"י מחדש, שהיה כאן כנוס מיוחד כדי להכניסם בברית (ולכן נקט "להכניסם", ולא "להעבירם"). ונמוקו עמו: א. אם הדברים נאמרו באותו מעמד, לא מתאים לומר "אתם נצבים", שהרי הם כבר עומדים קדם לבן. ב. "לפני ה' אלקיכם" אינו מתאים, שהרי הם עומדים לפני משה לשמע את דבריו. אור החיים

(י) טפכם נשיכם וגרף אשר • טפלכון נשיכון וגירוף בקרב מחניך מחטב עציף עד שאב מימך:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וכו' וכל מי שיש בידו למחות באנשי עירו נתפס על אנשי עירו, וכל מי שיש בידו למחות בבני ביתו נתפס על וכו', והוא מה שפירש הפ' כאן ואמר ראשיכם וגו' שכל אחד יתחייב כפי מה שיש בידו, ראשיכם הם הגדולים שבכלן שכולין למחות בכל ישראל אלו יתחייבו על הכל, שבטיכם כל שבט ושבט יתחייב על שבטו, וקניכם ושמריכם כל זמן יתחייב על משפחתו, כל איש ישראל הם הקמון כל אחד יתחייב על בניו, לזה הפסיק הכתוב כאן וסדר טפכם וגו' בפני עצמם כי אלו אחרי נתפסים עליהם שהם הרשומים בפסוק שלפניו כל אחד כפי מה שהוא, ואין הם נתפסים על אחרים, שהטף אינם בני דעה, והנשים כמו כן, הגרים גם כן אין להם להשתמר על ישראל, וכמו שדרשו ז"ל (דברים מ"ח:) בפסוק (לעיל י"ז ט"ו) שום תשים עליך וגו' כל משימות שאמה שם עליך לא יהיה אלא מקרב אחיך ולא גרים, אבל ישראל חייבין אליהם באומרים ז"ל (נדה י"ג) קשים גרים לישראל כספחת ופרשוהו לפי שאינם מלמדים אותם בכל

ט אתם נצבים. צריך לדעת פונת מאמר זה, עוד למה הוצרך לפרט ראשיכם וגו' טפכם וגו' ולא הספיק לומר בדרך כלל פלכם. עוד צריך לדעת טעם הברית הזו הלא בסמוך אמר אלה דברי הברית, ואם רצה לכלל גם האמור בפרשה זו בכלל הברית היה לו להקדים הדברים ויאמר על הכל אלה דברי הברית: ונראה כי פונת משה בברית זו הוא להכניסם בערבות זו על זו כדי שישתדל כל אחד בעד חברו לכלל עובר פי ה' ויהיו נתפסים זה בעד זה, והעד הנאמן מה שגמר אמר הנסתר לה' אלהינו והנגלת לנו וגו' הרי שכל הערבות מדבר הכתוב, ואין זה הברית שאמר בסוף פנישת תבוא כי אותו ברית הוא על עצמן, וזה ישתחייב כל אחד על אחיהו העברי כפי היכולת שבידו כל אחד:

ומעמה באנו להבין מאמר אתם נצבים שהפונת הוא על דרך אומרו (רות ב) הנצב על הקוצרים לשון מנוי, ואמרו פלכם פרוש פלם יש עליהם על זה כל א' לפי מה שהוא על דרך אומרים ז"ל במסכת שבת (נ"ד:) כל מי שיש בידו למחות בכל העולם נתפס על כל

הצורך, הא למדת שנתפסים עליהם: עוד רמז באומרו אתם נצבים וגו' לפני ה' לפי שכל שהוא מרחק מהקדשה קומתו נמוכה וראשו שפלה (כ"ר פ"ב ו'), לזה אמר כי להיותם לפני ה' נצבו ונשאו ראשם: (יא) לעברך בברית וגו' ובאלתו. טעם אומרו ובאלתו ולא הספיק בברית, יתבאר בהעיר עוד למה מעקרא הצורך לברית ולא הספיק גזרת מלך במורא העצמים הכתובים בתורה. אכן טעם הדבר הוא לפי שתבוא הסקרא לאדם לומר שיעבר עברה אחת והוא שימיר בעקר ויענש ענש א' על עברה אחת, ויותר נכון הוא לו מהיות מודה בה' ובתורתו ויתחייב על ל"ו בריתות וכמה מיתות ונעשים, אשר על כן נתחפס ה' והעבירים בברית לחיכם על כל פטר ופטר, ובאר השבועה שהוא על זה הדרך שששבעין קלמים כל דבר ואם יעברו ויכשלו אחד מהם תבוא עליו האלה הכתובה, והוא אומרו בברית וגו' ובאלתו, ומעמה הגם שיחשבו לכפר בעקר לא יספיק להם ענש אחד על עון זה ויתחייבו על כל עון ועון ככל אלות הברית:

שיעור יומי ליום ראשון י"ט אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – כט – פרשת נצבים-וילך כט

(טו) **כִּי־אַתֶּם יֹדְעֵתֶם אֶת אֲשֶׁר־יִשְׁכְּנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֵת אֲשֶׁר־עָבְרְנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָבַרְתֶּם:**
 (טז) **וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלְלֵיהֶם עַץ וְאֶבֶן בְּסֶף וְזֶה־בְּאֶשֶׁר עָמְהֶם:**
 (יז) **וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלְלֵיהֶם עַץ וְאֶבֶן בְּסֶף וְזֶה־בְּאֶשֶׁר עָמְהֶם:**

כט"י **כִּי־אַתֶּם יֹדְעֵתֶם וְגו'.** לפי שראיתם האומות, ושקמא השיא לב אהד מקם אותו ללכת אחריהם. אור החיים

(יז) **וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלְלֵיהֶם עַץ וְאֶבֶן בְּסֶף וְזֶה־בְּאֶשֶׁר עָמְהֶם:**
 (יח) **וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלְלֵיהֶם עַץ וְאֶבֶן בְּסֶף וְזֶה־בְּאֶשֶׁר עָמְהֶם:**

כט"י **כִּי־אַתֶּם יֹדְעֵתֶם וְגו'.** על שם שהם מאוסים פשקצים. גלליהם. ששקרוהם ומאוסין בגלל. עץ ואבן. אותן של עצים ושל אבנים ראיתם בגלוי לפי שאין העובדי כוכבים יראים שקמא יגנבו, אבל של כסף וזהב – עמקם, בחדרי משפיתם הם, לפי שהם יראים שקמא יגנבו.

(יז) **וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלְלֵיהֶם עַץ וְאֶבֶן בְּסֶף וְזֶה־בְּאֶשֶׁר עָמְהֶם:**
 (יח) **וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלְלֵיהֶם עַץ וְאֶבֶן בְּסֶף וְזֶה־בְּאֶשֶׁר עָמְהֶם:**
 (יט) **וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלְלֵיהֶם עַץ וְאֶבֶן בְּסֶף וְזֶה־בְּאֶשֶׁר עָמְהֶם:**
 (כ) **וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלְלֵיהֶם עַץ וְאֶבֶן בְּסֶף וְזֶה־בְּאֶשֶׁר עָמְהֶם:**
 (כא) **וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלְלֵיהֶם עַץ וְאֶבֶן בְּסֶף וְזֶה־בְּאֶשֶׁר עָמְהֶם:**

לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם באמה אחרת, לך הוא אוסר אתכם בשבועות הללו שלא תקניטוהו אחר שהוא אינו יכל להבדל מכם. עד כאן פרשתי לפי פשוטו של פירוש. ומדרש אגדה: (תנחומא) למה נסמכה פרשת "אתם נצבים" לקללות? לפי ששמענו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם, ואמרו: מי יוכל לעמוד באלו? התחיל משה לפסוק: "אתם נצבים היום", הרבה הכעסותם למקום ולא עשה אתכם קללה, והרי אתם קמים לפניו. היום. (סנהדרין ק"ב ב) פנים הנה שהוא קים והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם וכן עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורין מקימין אתכם ומציבין אתכם לפניו. ואף הפרשה שלמעלה מזו פיוסין הם: "אתם ראיתם את כל אשר וגו'". דבר אחר: "אתם נצבים", לפי שהיו ישראל יוצאין מפרנס לפרנס, ממושה ליהושע, לפיכך עשה אותם מצבה כדי לזרזם, וכן עשה יהושע, וכן שמואל: (שמואל א יב) "התנצבו ואשפטה אתכם", כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאלו. אור החיים

(יג) **וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְכֶם אֲנִי בִּרְת אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֵת הָאֱלֹהִים הַזֹּאת:** אור החיים

(יד) **כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנֹו פֶּה עֲמָנוּ עֹמֵד הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֶּה עֲמָנוּ הַיּוֹם:**
 כט"י **כִּי־אַתֶּם יֹדְעֵתֶם וְגו'.** ואף עם דורות העתידים להיות.

על הבאים אחריהם לא שיתחייבו העומדים שם לקבל עליהם בעד הבנים: (טו) כי אתם ידעתם וגו'. צריך לדעת לאיזה דבר נותן הכתוב טעם כי אתם ידעתם, ורמב"ן ז"ל פרש שהוא טעם להאמור אחריי בסמוך פן יש בכם וגו', והוא קצת דחק להקדים טעם למה שעתיד לומר אחריי, ואולי שדבר הכתוב בסדר זה להעיר דבר אחר, והוא כי לפי שהצריכם הכתוב להקנס לסיב עמקם גם הבאים אחריהם יאמר האומר ששורת הדין מנגזרת הדבר שחרי אין חבין לאדם שלא בפניו ולא תועיל קבלה זו שיקבלו האבות על הבנים, לזה אמר כי אתם ידעתם וגומר ותראו וגו'. פרוש ראיתם שאינם אלא ששקן ותועבה, ומעשה אינכם אלא זכים להם לרחקם מתועבות הגוים ולבחר באלהים חיים ויכולין אתם לחיכם כמותכם, והוא מה שדדק לקרותם שקוציהם וגלליהם לומר שידעו והשפילו השפלתם ומאוסותם:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הספיק באומרו את אשר ישנו וגו' שהם אותם שהיה מדבר עמקם ואת אשר וגו' ומוכן הדבר שלא אתם לבדם הוא כורת וגו'. אכן פגנת הכתובים הוא שבה לחיכם לקבל עליהם הכרית והאלה ועל זרעם הבאים אחריהם עד עולם, והוא אומר ולא אתכם לבדכם פרוש לסיב אתכם לבד אני כורת אלא בין אותם שהם עמנו בין אותם וגו', ומעשה אם לא היה אומר אלא את אשר וגו' ואת אשר וגו' אנכי כרת לא היה נשמע אלא שה' מסיב גם הבאים אחריהם אבל אינו מסיב את אשר ישנו עומד שם על זרעם אחריהם, ומאמרו לא אתכם לבדכם גלה פגנתו שגלה עצמה שכורת עם העומדים שם מוסיף לחיכם על הדורות, ושעור הכתוב הוא לא אתכם לבדכם אני מסיב על האמור אלא אף על דורות הבאים אחריכם, וזה לא היה נשמע אם לא היה אומר אלא את אשר וגו' ואת אשר וגו' אנכי כרת ברית, שהייתי אומר שהם דברי ה'

(יב) למען הקים אתך וגו'. פרוש טעם שאני מבקש להכרבות בענשים ובאלות הוא למען הקים אתך לו לעם ולא תכפרו בו כי תפתרו מעצם האלות אשר תתחייבו שתכפרו באלהותם ויגדו תתקיימו לעם ה': עוד ירצה לתת טעם לכרית הערבות, שלא יאמר אדם למה יעשה ה' כה לעבדיו להכביד עליהם לחיכם במעשה הוולת, לזה אמר כי אלהים חשבה לטובה למען הקים אתך לו לעם פרוש שוולת זה יהיו ישראל חוזרים לאחוריהם היום: פשע אחד בקלה ולמחר בחמורה והיו נשקטים מעצת הקדשה מעט מעט עד שיפשע ישראל מהיות עם ה', ובמה שעשאו ערבים יתנו לב לעובר עברה אחת קלה כבחמורה ויתקיימו לעם סגלה, הא למדת שכל מעשה ה' אינו אלא לטובתנו להקיימנו:

(יג) ולא אתכם לבדכם וגו' כי את אשר וגו'. קשה למה הצריך לומר ולא אתכם וגו' ולא

תרגום אוינקלוס: 'בְּדִיל לְאַסְפָּא לֵה חֲטָאֵי שְׁלוּמָא עַל זְדוּנָא',
שְׁאוּסִיף לוֹ אֲנִי הַשְּׁגָגוֹת עַל הַזְדוּנוֹת. הֲרֵינָה • שׁוּגָה, שֶׁהִיא עוֹשָׂה
כְּאֵדָם שֶׁכּוֹר שֶׁהִיא עוֹשָׂה שְׁלֵא מִדְעָתָה. הַצְמָאָה • שֶׁהִיא עוֹשָׂה
מִדְעָתָה וּבִתְאוּהָ •

(יט) לֹא־יֵאבֹהַּ יְהוָה סֶלַח לוֹ
כִּי אִזְּעָשׂוּ אֶפְרַיִם וּקְנָאֲתוֹ
בְּאִישׁ הַחַיִּי וּרְבֹצָה בּוֹ כָּל־
הָאָלֶה הַתְּבוּבָה בַּסֶּפֶר הַזֶּה
וּמִחֵה יְהוָה אֶת־שְׁמוֹ מִתַּחַת
הַשָּׁמַיִם:

דש"א יעשן אף-ה' • על ידי כעס, הגוף מתחמם והעשן יוצא מן האף, וכן: (ש"ב כב) "עלה עשן באפו", ואף על פי שאין זו לפני המקום, הכתוב משמיע את האזן כדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע, כפי דרך הארץ. **וקנאתו •** לשון חמה, אנפרטמוניט, אחיזת לבישת נקמה, ואינו מעביר על המדה. **אור החיים**

ויהי הכתוב ע"ש לזה תר על המקבילים
הקבית, ואמר לא יאבה וגו' פרוש הגם
שה' מדתו היא למחל ולסלח לעונות עמו
ישאל בשמחלין פניו בפרע זה האיש לא
יאבה ה', אמר לשון זה לא יאבה, נתפנן
לומר שה' הפך בו רצונו שסולח ולא יאבה
לסלח:

(ז) פֶּן יִשׁ בָּכֶם וְגו' לִלְקַח לַעֲבֹד וְגו'. כָּאֵן הַזִּהִיר
הַכְּתוּב עַל מַחֲשַׁבֶּת עֲבוּדָה וְרָה שְׂמֹזְהִיר
כְּאוֹמְרוֹ פֶּן עַל אֲשֶׁר לִבְבוּ פָּנָה לִלְקַח לַעֲבֹד
וְגו' :

וַיֵּצֵא מִדָּבָר זֶה כְּשֵׁלָא יֵאָכֵה ה' סִלְח לו
הוא כי אֵז גִּעְשֵׁן אָף ה' אֹמְרוּ אֵז
פְּרוּשׁ כְּשֵׁיחָט אַחֵר כִּף שְׁפָרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה
אֵז בְּמִקּוֹם שֶׁחָשַׁב לְהַקֵּל עֲנָשׁוֹ וְנִהְפָּךְ הוּא
שֶׁיִּעְשֶׂן אָף ה' וְנִקְנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא וְיִרְכָּצָה
בּוֹ כֹּל הָאֵלֶּה הַתְּנוּכָה בִּסְפָר הַזֶּה, וְנִמְצָא
כִּי מִלְכָּד שְׁלֵא הָרִיזִית כְּלוּם בְּמַחְשְׁבֹתוֹ הִרְצָה
שֶׁיִּהְיֶה כֹּל הִרְצָה תְּבַאֲנָה עוֹד לוֹ שֶׁתִּרְבֹּץ בּוֹ
כֹּל הָאֵלֶּה, מַה שְׁלֵא יִהְיֶה לוֹ כֵּן אִם יִקְבַּל
הַשְּׁבוּעָה עִתָּה, שֶׁהִגֵּם שִׁיתְחַיֵּב בָּהּ, כְּבֹא
עֲלֵיו הִרַע וַיִּקְרָא אֵל ה' סִלְח לוֹ וְלֹא תִרְבֹּץ
בּוֹ כֹּל הָאֵלֶּה כִּינּוּ שֶׁעָשָׂה מַה שֶׁעָלִיו וְקִבַּל
הָאֵלֶּה עִתָּה אֲלֵא שֶׁהִתְנַצַּח מִיִּצְרוֹ וַיִּחְמֵהוּ
עוֹשִׂהוּ, מַה שְּׂאִין כֵּן אָדָם הַכֹּלִיעַל שִׁכְטַל
הַשְּׁבוּעָה עִתָּה כְּלוּם שֶׁהוּא מִקִּשָּׁה עֲצָמוֹ
לְדַעַת וְגוֹרֵם רַעַה לַעֲצָמוֹ:

אכן כונת הכתוב הוא לכל יחשוב אדם בדעתו להקל מעליו על העונש ויסגר בדעתו שאינו עושה עול כזה אלא משתדל בשכלו לכל יתחייב בכל הקללות ולעולם אינו חושב בדעתו לעבר פי ה' גדולה וקטנה, וכנגד זה אמר הכתוב פן יש בכם שרש פרה ראש ולענה פרוש שעתה אינו אלא שרש, ומודיע שממנו יפרש ראש ולענה בפאר אבאר, ופרש הכתוב מה הוא השרש ואמר והיה בשמעו את דברי האלה, אמר והיה לשון שמחה פי ישמח בשמעו שהדבר חייבו הוא מצד האלה שזה יגיד שזולת האלה לא יתחייב, והתבאר בלכבו יבטח שלא תבוא עליו הקללה בסבת לכבו על זה הדרך, לאמר פרוש יאמר שלום יהיה לי כי בשרויות וגו' פרוש הגם שישביעם לשם ויענה אמן הוא יבטלנו בלבד, והעקר

ויהנה הגם שְאָמַר הַכְּתוּב בְּאִשׁ הַהִיא הוּא
הַדִּין מִשְׁפָּחָה אוֹ שֶׁכֵּט וַיָּכֻמוּ שְׁגָלָה
הַכְּתוּב לְבִסּוּף בְּאִמְרוֹ וְאָמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרִין
וְגו' וְרָאוּ אֶת מַכּוֹת הָאָרֶץ הַהִיא וְגו' תָּרִי כִי
לֹא לְאִישׁ א' יָחַד עֲנֵשׁ הָאָמּוֹר אֲלֵא גַם לְרַבִּים
אֲשֶׁר יִזְמוּ כֻכָּה:

וַיֹּאמְרוּ וּמָחָה ה' אֶת שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם.
דַּע כִּי שְׁרָשׁ נִשְׁמֹת עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יִסּוּדָתָם בְּהַרְרֵי קֹדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמַיִם בְּסוּד (יִשְׁעִי)

שיעור יומי ליום ראשון י"ט אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – כט – פרשת נצבים-וילך לא

(כא) וְאָמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרֹן
בְּגִיכֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם
וְהַנִּכְרִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאַרְץ
רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת־מִכּוֹת הָאָרֶץ
הַהִיא וְאֶת־תַּחֲלָאֶיהָ אֲשֶׁר־
חָלָה יְהוָה בָּהּ: אור החיים

(כב) גִּפְרִית וּמִלֹּחַ שְׂרָפָה כָּל־
אַרְצָהּ לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח
וְלֹא־יַעֲלֶה בָּהּ כָּל־עֵשֶׂב
בְּמַהֲפֹכַת סָדֶם וְעַמּוּדָה אֲדָמָה
וַיִּצְבּוּם אֲשֶׁר הִפָּךְ יְהוָה בְּאִפּוֹ
וּבְחִמָּתוֹ:

(כג) וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מֶה
עָשָׂה יְהוָה בְּכֹה לָאָרֶץ הַזֹּאת
מֶה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:
(כד) וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עֲזָבוּ
אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם
אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאֹ
אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

אלא גם הנכרי אשר יבא וגו' פרוש נכרי
הסמוך וגם הבא מארץ רחוקה, וכלאו אמר
ואשר יבוא וגו', וראו פרוש הנכרים הם
קרוב ורחוק את מכות הארץ וגו', ואמרו כל
הגוים גם הם נוסף על מאמר הדור האחרון
בגייכם וגו' על מה עשה וגו', והזכיר וראו
בנכרים ולא בדור האחרון בגיהם, לפי שאלו
מצויים הם במחוז ישראל ורואים הנעשה ולא
הצריך לומר בו וראו, ואמרו כל הגוים יודיע
הכתוב כי הורואים יגידו לכל את אשר הפליא
ה' עשות בעיר ההיא:
וכל מאמר זה הוא כנגד חלקה ראשונה
שהזכיר הכתוב פן יש בכם איש וגו'
או משפחה או שבט וגו' ללכת לעבד וגו',
לפי שהקללות שיתד עד עתה היו כנגד חלקה
ב' בעל שרש פרה ראש ולענה וכבר מזה
את שמו מתחת השמים ומכאן הוא מתחיל
ענין הראשון וראו את מכות וגו' ואמרו על
אשר עזבו וגו' וילכו ויעבדו וגו' כרשום
בתחלת המאמר ללכת לעבד, ולזה לא אמר
ומתה ה' את שמם אלא שממון ארצם
והתגלותם מעל אדמתם וישליכם אל ארץ
אחרת וגו':

(כ) וְהַבְדִּילֹ יְהוָה לְרַעְהָ מִכָּל־
שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־אֲלוֹת
הַכְּנִיָּה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר
הַתּוֹרָה הַזֶּה:

כ"י • הכתובה בספר התורה הזה • ולמעלה הוא אומר: (לעיל כח)
"בספר התורה הזאת, גם כל חלי וכל מכה וגו'" ? 'הזאת', לשון
נקבה, מוסב על התורה. 'הזה', לשון זכר, מוסב על הספר, ועל
ידי פסוק הטעמים הן נחלקים לשתי לשונות: בפרשת הקללות
הטפחא נתונה תחת בספר, והתורה הזאת דבוקים זה לזה, לכן
אמר: "הזאת", וכן הטפחא נתונה תחת התורה, נמצא 'ספר
התורה' דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריי, שהלשון
נופל על הספר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יד עמ' 110)
וּלְמַעַלָּה הוּא אוֹמֵר בַּסֵּפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, גַּם כָּל חָלִי וְכָל
מִכָּה (רש"י כט, כ)

יש לשאל, מדוע מציתק גם את התחלת הכתוב ("גם כל חלי
וכל מכה"). וגם, מדוע נקט בהמשך הדבור "בפרשת הקללות",
ולא כתב "למעלה". ויש לומר, דהנה הפסוק "גם כל חלי . .
אשר לא כתוב" בא להפחיד ברבוי קללות, נוסף על אותן
המפרשות בכתוב. מוכן אפוא, שהעקר הוא "התורה" (מלשון
הנזכר), הינו מה שיש להורות מתוך הכתוב; ולכן "התורה
הזאת" דבוקים. ואלו בפסוקנו יש לפרש כפשוטו, שהעקר הוא
"בספר": "הכתובה בספר (שתוכנו) התורה הזה".

ס"ו השמים כסאי, והנשמות הם תצובות
מתחת כסא כבודו יתברך והבן, וכבר ידעת
סוד השם כי היא הנשמה, וכן שם הארבעה
במקומות אחרים, ואמר הכתוב על המשמר
בלבבו ומה ה' שמו שהיא נשמתו משרשה
שהוא תחת השמים, וזו היא פריית הנפש
משרשה:
ואמרו והבדילו ה' לרעה. קשה אחר שמחה
ה' את שמו מה מקום להבדלה. אכן
לפי מה שנקדם לנו כי כל נשמות עם בני
ישראל שרש א' להם כאמרו (שע"ס) נצר
משעי, וכן שרמו רבותינו ז"ל (ויק"ר פד)
בפסוק כל הנפש הבאה לבית יעקב וגו'
שהגם שהם ע' קראם נפש לצד בחינת השרש,
לזה ששאר הכתוב ומה ה' את שמו באר
הכתוב שלא ישלט עליו חלק הרע לאבדו
לאיש המשמר בלבד עד שיבדילו ה' ויגביל
החלק שישלט בו הרצועה רעה כי הקלפה
השולטת תקרא רעה, וכן היא מדת ה' כשנשן
רשות למחבל מגביל לו מקום אשר ישלט
בו, וצא ולמד ממעשה רבא (מנחות כ"ד):
כשהטריח לה' כבכול לעשות גם שצוה עליו
אביו לכל יישן במקומו ושלטו המחבלים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

במשתו ולא חרץ ממנה, והוא משמע זה
עצמו:

ואמרו מפל שבטי ישראל. לפי שהנפש מסתככת
עם כל השבטים לזה יבדילהו מפלם
לבד תגיע רעתו לזולתו:

או יאמר על זה הדרך והבדילו וגו'. פרוש
שאמר שיימחה ה' את שמו שהוא נשמתו
יבדילו לרצועה הרעה להומו ולאבדו בפסות
המרים אשר מוכנים לו, והוא אמרו ככל
אלות וגו' לומר שהרעה שישליט ה' עליו
היא רעה שכוללת כל האלות אשר נתחכם
הוא להמלט ממנה:

כא) ואמר הדור וגו' וראו וגו'. קשה למה הקדים
האמירה לראיה שעליה הם אומרים,
שהיה לו לומר וראו הדור האחרון וגו' והנכרי
וגו' ואמרו וגו', ומה גם שלא היה צריך
לומר ואמר וגו' שחרי הוא אמר אחר כך
ואמרו וגו', עוד למה התחיל לדבר לשון
יחיד וגמר אמר ואמרו לשון רבים ואמרו כל
הגוים:

ונראה שפונת הכתוב הוא על זה הדרך ואמר
הדור האחרון שהם בגיכם, והדרך לפרט
לפי שיש דורות מהאמות, ולא הוא בלבד אמר

כס"י • ויתשם ה' • כתר גמול: 'וטלטלנו', נכן: 'הנני נותן' •
מעל אדמתם" •

(כח) הנסתר ליהוה אלהינו
והנגלת לנו ולבנינו ערעולם
לעשות את כל דברי התורה
הזאת:

כס"י • הנסתר לה' אלהינו • ואם תאמרו: מה בידינו לעשות,
אתה מעניש את הרבים על ההורי היחיד, שנאמר: "פן יש בכם
איש וגו'", ואחר כך "וראו את מכות הארץ היא", והלא אין אדם
יודע במטמונותיו של חברו? אין אני מעניש אתכם על הנסתרות,
שהן לה' אלהינו, והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות לנו ולבנינו,
לבער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין בהם, יעשו (את) הרבים.
(סנהדרין מג) נקוד על "לנו ולבנינו", לדרש שאף על הנגלות לא ענש
את הרבים עד שעברו את הירדן משקבלו עליהם את השבועה
בהר גריזים ובהר עיבל, ונעשו ערבים זה לזה • אור החיים

(כח) וילכו ויעבדו אלהים
אחרים וישתחוו להם אלהים
אשר לא ידעו ולא חלק
להם:

כס"י • לא ידעו • לא ידעו בהם גבורת אלהות, ולא חלק להם •
לא נתנם לחלקם. ואנקלוס תרגם: 'ולא אוטיבא להון', לא הטיבו
להם שום טובה. וישון "לא חלק", אותו אלה שפחדו להם לא
חלק להם שום נחלה ושום חלק •

(כו) ויחר-אף יהוה בארץ
ההוא להביא עליה את-כל
חנקללה הכתובה בספר הזה:

(כו) ויתשם יהוה מעל אדמתם
באף ובחמה ובקצף גדול
וישלבם אל-ארץ אחרת כיום
הזה:

♦ יום שני כ' אלול ♦

והשבת אל-לבבך בכל-הגוים
אשר הדיחת יהוה אלהיך
שמה: אור החיים

ל (א) והיה כייבאו עליך
כל-הדברים האלה הפרכה
והקללה אשר נתתי לפניך

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שדך הסובב תשובה הוא מוכר הקללה לא
היה לו לומר אלא כי יבוא עליך הקללה
ונראה כי בא להעיר דבר שבו ישוב אל לבו
לשוב בתשובה, והוא כי ישפיל בהטיבו מעשיו
לפני ה' ב"ה הפרכה אשר תסובבנו ועת אשר
נסור מני ארץ החיים הקללה אשר תבואהו
ומזה ישפיל להשיב אל לבו, כי זולת מבחן
הפרכה שיהיה בה בשעות רצונו תהיה לא
יצדיק סבת הקללה שהיא לצד עובו את ה':
והשבת אל לבך. פרוש לצד שהרשעים לבכם
טועה, לזה אמר והשבת אל לבך
שניהם הטועים בדרך לא טוב, ואמרו בכל
הגוים וגו' פרוש בכם טענת היותו גולה ונדה
בכל הגוים ויאמר ללבו ראה מה גרמו מעשי
הרעים ונדע כי רע ימר עובו את ה', והוא
אומר והשבת אל לבך בטענת כל הגוים
אשר הדיחת ה' שמה, וכאלו אמר כאשר
הדיחת ה' בכל הגוים, וטעם שדבר הכתוב
בדרך זה, להיות שמיצא המסית טענה לסתור
הוכחת הגליות באמרו כי הלא פמה וכמה
מהאמות שיקרה להם כזה שיגלו מעל
אדמתם, לזה אמר בכל הגוים כי אין גלות
בגלות ישראל אשר נתפרו בד' רוחות העולם,
והוא אמרו בכל הגוים אשר הדיחת ה' שמה:

אשר חבב אלהינו אותנו, הלא תראה כי
בזכרון הפרכה הגיע אותה עלינו ואמר כי
יבוא עליך הפרכה, ובזכרון הקללה אמר
והקללה אשר נתתי לפניך ולא עליך, ולטעם
זה אמר אשר נתתי לפניך ולא הספיק
במאמר כל הדברים האלה, גם אם היה
אומר כי יבוא עליך הפרכה והקללה אשר
נתתי לפניך הייתי מפרש מאמר אשר נתתי
לפניך על שניהם, אבל מאמרו כל הדברים
האלה גלה בזה יתור אשר נתתי לפניך
שכא להבדיל בין הפרכה לקללה כמו
שפרשתי, ולדרך זה אמרו כל הדברים
האלה חזרו אל הפרכה האמורה בסמוך
לה, ואל ידע בענין אמרו הדברים לשון
רבים והפרכה לשון יחיד, כי הפרכה דברים
טובים נכללו בפרכה:

הפרכה והקללה. פרוש לא מבטיח בעוד הטובה
עליהם אם הרשיעו וחרו בתשובה
שיהיו מרוצים אל ה', אלא אפילו אחר שנמצאו
בעיני ה' ושלח בם חרון אפו והדיחם מעל
פניו ולצד הצרה אשר תסובבם חוזרים
בתשובה כאמרו והשבת וגו' בכל הגוים אף
על פי כן ישיב ה' שבותם:

ויש להעיר למה הצדק לומר הפרכה כיון

(כח) הנסתר וגו' והנגלת. פרוש הוא תשובת
ישראל למשה, שהנסתרות לא יתחילו
בהם אבל הנגלות קימו וקבלו עליהם
הערכות, ואמרו ויבנינו עד עולם כאן קבלו
עליהם ועל ירעם אחריהם כמו שהתנה משה
בפסוק ולא אתכם וגו' כמו שפרשנו:

(א) והיה כי יבאו עליך כל הדברים וגו'. צריך
לדעת למה הצדק לומר כל הדברים האלה
ולא הספיק באמרו כי יבאו עליך הפרכה
והקללה אשר נתתי לפניך. ואולי שיבנו על
דרך אומרים ז"ל במסכת ברכות (נד) חייב
אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על
הטובה, והעמידוהו בגמרא (שם ס:) לקבל
הרעה בשמחה בדרך ששמת על הטובה, והוא
אמרו והיה שהוא לשון שמחה, כי יבאו
עליך כל הדברים תקבלם בשמחה בהשואה
יחד הפרכה והקללה, ואם היה אומר כי יבאו
עליך הפרכה והקללה אשר נתתי לפניך היה
נשמע הכתוב על זה הדרך והיה שהוא
השמחה כי יבאו עליך הפרכה, ותבת והקללה
נמשכת עם מאמר אשר נתתי לפניך שלא תהיה
ולא הייתי יודע שחזר מאמר והיה גם על
הקללה:

עוד הצדק ואראה מה נצמה חבת הקדש

שיעור יומי ליום שני כ' אלול ושנים מקרא ואחד תרגום - ל - פרשת נצבים-וילך

שגם קבוץ היחידים יהיה על ידי הקב"ה בעצמו, לא על ידי מלאך וכיוצא בזה - "הוא עצמו". אור החיים

(ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך יהוה אלהיך ומשם יקחך:

(ה) והביאך יהוה אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותי וירשתה וחיטבך והרבך מאבותיך:

(ו) ומל יהוה אלהיך את לבך ואת לבב ורעה לאהבה את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 167)

וקל ה' אלקיך את לבבך (ל, ו)

"ערלת לבבך" לא נאמר, אלא "לבבך". וקשה, מדוע לא באר רש"י מה ענינה של מילת הלב. ויש לומר, דהנה לעיל בתיב "ושבת עד ה' אלקיך" . כל לבבך, ונאם בן כתר הוסיף ערלת הלב, ומילת הלב ענינה דרגה נעלית יותר (וחיובית): "לאהבה את ה' אלקיך". בדרך כלל משפיע העין על הלב, וכפי שזאמר לעיל "ותראו את שוקציהם" . אפשר לבבו פונה; אבל כאשר הקב"ה "ימול" ויכרית את הקשר הזה בין העין ללב, יגיע האדם בדרך ממילא לאהבה ה'.

(ב) ושב יהוה אלהיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוה היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך: אור החיים

(ג) ושב יהוה אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מפל העמים אשר הפיצה יהוה אלהיך שמה:

רש"י ושב ה' אלקיך את שבותך. היה לו לכתוב: "והשיב את שבותך". רבותינו למדו מקאן בביכל שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם, וכשנגאלין הכתיב גאלה לעצמו, שהוא ושוב עמהם. ועוד יש לפרש, שגדול זום קבוץ גלויות ובקשי, כאלו הוא עצמו צריך להיות אחוז בידיו ממש איש איש ממקומו, כענין שזאמר: (ישעיה כז) "ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל", ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן: (יחזקאל כט) "ושבתי את שבות מצרים".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א א עמ' 19)

הוא עצמו . . אחוז בידיו ממש, איש איש ממקומו (רש"י)

ל, ג)

בתיב (ישעיה נז, ח) "נאום ה' אלקים מקבץ נדחי ישראל, עוד אקבץ עליו לנקבציו". ויש לפרש: מקבץ נדחי ישראל - הקבוץ של כל ישראל. אקבץ עליו לנקבציו - הקבוץ של כל יחיד בפני עצמו, "איש איש ממקומו". בתחלה קבץ הקב"ה את נדחי ישראל מאותם מקומות שבהם נמצא צביר מישראל, ואחר כך יקבץ גם את היחידים שצדין נשארו בגלות. ובתיב "אקבץ",

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

אחר שכל לבו לאהבה את ה' בכל לבו ובכל נפשו אין לך תשובה גדולה מזו:

אכן לפי מה שפרשתי בפגשתי כי תבוא בין בענין התשובה בין בענין הקלות שיש ג' דברים קלילות במצוות ה', א' היא עסק התורה, שנית שמירת מצוות לא תעשה, שלישית קיום מצוות עשה, לזה כשכא לומר תקון התשובה סדר שלשתם, כנגד תשובת תלמוד תורה אמר תשובה ראשונה ושב עד ה' וגמר אמר ושמעת בקלו שהוא תלמוד תורה, ולא הקביר עמו דבר אחר, וזו היא התחלת התשובה שצריך השב עשות, ואמר כנגדה ושב ה' את שבותך ושב וקבצך וגו' כאומרים ו"ל (והר ח"א ע"ב) שבוכות עסק התורה יהי ישראל נגאלין:

גם אמר (ירמ' ט) על מה אבדה הארץ על עונם את תורת, לזה כשישובו לתלמוד תורה יקבצם ה' ויביאם אל הארץ אשר ירשו וגו', וכנגד שמירת מצוות לא תעשה אמר ומל ה' וגו' את לבבך וגו', וידוע כי ערלת הלב הוא עשות רשע ואהבת הרשע שלבו של אדם מחמתו, וכנגדו אמר ומל וגו' לאהבה את ה' פרוש שמלביש האהבה אשר תפן בך התכן בריאתך בנעימות ידידות חבת אלקיך, ויחד שכן לזה שיהפך ה' כל הצרות מעלינו על שונאנו באומרו ונתן וגו' על אבך וגו', וכנגד קיום מצוות עשה אמר ואתה תשוב וגו' וישית את כל מצותי הרי זה מצוות עשה, ויחד להם שכן התרבת התועלת באומרו והויתרך וגו' וישוב לשוש וגו'.

(ב) ושב יהוה אלהיך. אומרו ושב ולא הספיק במה שאמר ושבבת אל לבבך, לפי מה שפרשתי כי ושבבת אל לבבך וגו' הוא טענת הנצחון ללבו הטועה וזה לענין להפיר כי לא טוב עשה, והתשובה לפני ה' להיטיב דרכיו הוא מאמר ושב עד:

(ג) ושב ה' וגו'. פרוש חלקי הקדשה שגשבו מצד מעשיך הרעים שקדמו ישיבם ה' מהשבאי, זה כנגד גאלה שבית העולם, וכנגד שבית הנגלה אמר ושב וגו'.

וקל ה' אלקיך וגו'. יש להעיר אחר שאמר למעלה ושב עד ה' ושמעת בקלו מה מקום לומר עוד וקל ה', עוד רואני שאומר עוד אחר כך ואתה תשוב וגו' שנתאם שמה שקדם צדין לא הגיע לתשובה, וזה אינו, כי

♦ יום שלישי כ"א אלול ♦

(לעיל יז) "פי יפלא", ותרגומו 'ארי יתפסיל'. (איכה א) "ותרד פלאים", ותרד במטמוניות, מקסה חבושה בטמון. אור החיים

(יב) לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: יתה ונעבדה: יסבבה לנו וישמענו יתה ונעבדה:

כ"א לא בשמים הוא • (עירובין נה) שאלו היתה בשמים, היית צריך לעלות אחריה ולקמדה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 167)

היית צריך לעלות אחריה ולקמדה (רש"י ל, יב) ולא כתב "ולקחתה", כלשון הכתוב. ויש לומר, שפונת הכתוב היא ללמדנו שהתורה היא בידם של ישראל ללמד אותה ולתבינה בראוי בכל מקום שהם, לא רק בארץ ישראל; היא אינה מצויה במקום רחוק (כמו השמים), הינו ארץ ישראל. ואם התורה אכן היתה ב"שמים", בארץ ישראל, היית חייב לנסע לשם כדי לקמדה. וזה בא בהמשך למה שנאמר לעיל "אם יהיה נדחך בקצה השמים", הינו רחוקים מאד מארץ ישראל.

(יג) ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבר לנו אל-עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: יתה ונעבדה: יסבבה לנו וישמענו יתה ונעבדה:

(יד) כי-קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו: יתה ונעבדה: יסבבה לנו וישמענו יתה ונעבדה: יסבבה לנו וישמענו יתה ונעבדה:

כ"א כי-קרוב אליך • התורה נתנה לכם בכתב ובעל פה.

ויתן יי אלהך ית כל לוטא האלין על בעלי דבך ועל סנאף די דכפך:

חאת תתוב ותקבל במימרא דיי ומעבד ית כל פקודיה די אנא מפקדך ימא דין:

ט ויתרנך יי אלהך בכל עובדי דך בולדא ומעבד ובלדא דכעירך ובקא דאנעך לטבא ארי תוב יי למחדי עלך לטב קמא די חדי על אבהתך:

י ארי תקבל במימרא דיי אלהך למטר פקודיה וקמיה דכתיבין בספרא דאורייתא דדין ארי תתוב קדם יי אלהך בכל לך ובכל נפשך:

יא ארי מפקדתא דא די אנא מפקדך ימא דין לא מפרשא היא מנף ולא רחיקא היא: כ"א לא-נפלות הוא ממך • לא מקסה היא ממך, כמו שצאמר:

(ז) ונתן יהוה אלהיך את כל האלות האלה על-איביך ועל-שנאיך אשר רדפוך:

(ח) ואתה תשוב ושמעת בקול יהוה ועשית את-כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום:

(ט) והויתריך יהוה אלהיך בכל מעשה ידך בפרי בטנך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך למטה פי ישוב יהוה לשוש עליך לטוב באשר-שש על-אבותיך:

(י) כי תשמע בקול יהוה אלהיך לשמור מצותיו וחקתיו הפתוה בספר התורה הוה פי תשוב אל-יהוה אלהיך בכל-לבבך ובכל-נפשך:

(יא) כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא-נפלות הוא ממך ולא-רחקה הוא כ"א לא-נפלות הוא ממך • לא מקסה היא ממך, כמו שצאמר:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לעבר הים לבוא אל הארץ לקים מצוותיה: והם שאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו, כלל יחד מניעת השגתה עם מניעת קיום מצוותיה, ולעולם עקר הדבר שנתפנן אליו במעבר לים היא על מניעת קיום מצוותיה:

ודקדק לומר היום פרוש בזמן שהיו סמוכים לקנס לארץ שאז היה קרוב אליהם הדבר לעשות, וקרא לירדן ים לפי שנשפך לתוכו ים המלח פאמר ביהושע (ז) והיירדים על ים הערבה ים המלח תמו נכרתו:

לא נפלות היא וגו' וחסור ופרש מה היא ההפלה ואמר לא בשמים וגו', כנגד העדר השגתה אמר לא בשמים היא וגו' פאשר היתה בתחלה שהרי משה עלה שמים ולקחה לנו והנה היא לפנינו, וכנגד מניעת השגת קיום מצוותיה אמר ולא רחקה, וחסור ופרש מה היא הרחוק ואמר לא מעבר לים הוא לאמר וגו' פרוש כמו שארע למשה שהגם שעלה שמים והוריד התורה נמנעה ממנו השגת קיום מצוותיה התלויות בארץ שהם כמה וכמה כמעט רבי תורה, מה שאין כן הם שהשיגו

(יא) פי המצוה וגו' אשר אנכי מצוך וגו'. צריך לדעת אומרו היום, עוד אומרו לא נפלות וגו' ולא רחקה הלא בכלל ההפלה היא הטרחה, עוד אומרו ולא מעבר לים וגו' בשלמא אומרו לא בשמים היא דבר נמנע מהשגה כי מי עלה השמימה אכל מעבר לים הלא אניות יעברו ויקחוה הגם שתהיה בא"י הים הרחוקים מאד: ואולי שייכו הכתוב לב' פרטי המניעה, א' מצד השגת ידיעת התורה עצמה, ושנית מצד קיום מצוותיה, כנגד מניעת ידיעת התורה אמר

♦ יום רביעי כ"ב אלול ♦

(ט) הַעֲדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־
הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים
וְהַמּוֹת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה
וְהַקְלָלָה וּבַחֲרַתְּ בַּחַיִּים לְמַעַן
תַּחֲיֶה אֶתְּהָ וְזֵרַעְךָ:

כ"י < הַעֲדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ • שָׁהֵם קִנְיָמִים
לְעוֹלָם, וְכֹאשֶׁר תִּקְרָה אֶתְּכֶם הָרָעָה, יִהְיוּ עֲדִים שְׂאֵנִי הַתִּרְיָתִי בָכֶם
בְּכָל זֹאת. (ספרי האזינו) דָּבָר אַחֵר: "הַעֲדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם
וְגו'", אָמַר לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִישְׂרָאֵל: הַסִּתְּכֶם בְּשָׁמַיִם
שֶׁבִּרְאֵתִי לִשְׁמֹשׁ אֶתְּכֶם, שָׁמָּה שָׁנוּ אֶת מִדְּתָם? שָׁמָּה לֹא עָלָה
גִּלְגָּל חֲמוֹהִי מִן הַמִּזְרָח וְהָאִיר לְכָל הָעוֹלָם? כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמָר: (קהלת א)
"וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וְכָא הַשָּׁמֶשׁ". הַסִּתְּכֶם בְּאָרֶץ שֶׁבִּרְאֵתִי לִשְׁמֹשׁ אֶתְּכֶם,
שָׁמָּה שָׁנְתָה מִדְּתָם? שָׁמָּה זָרַעְתָם אוֹתָהּ וְלֹא צִמְחָה, אוֹ שָׁמָּה
זָרַעְתָם חֲסִים וְהִעֲלָתָה שְׁעוּרִים? וְכֵּה אֵלּוֹ שֶׁנַּעֲשֶׂה לֹא לְשָׂכָר וְלֹא
לְהַפְסֵד, אִם זֹכִין אֵין מִקְבְּלִין שָׂכָר, וְאִם חוֹטְאִין אֵין מִקְבְּלִין פְּרָעֻנוֹת,
לֹא שָׁנוּ אֶת מִדְּתָם - אֶתֶּם שָׂאֵם זְכִיתֶם, תִּקְבְּלוּ שָׂכָר, וְאִם חֲטִאתֶם,
תִּקְבְּלוּ פְּרָעֻנוֹת, עַל אַחַת כְּמוֹהִי וְכְמוֹהִי • וּבַחֲרַתְּ בַּחַיִּים • אֵנִי מוֹדָה
לָכֶם שֶׁתִּבְחָרוּ בַּחֲלָק הַחַיִּים, כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לִבְנוֹ: 'בַּחֲרֵ לָךְ חֲלָק יְפֵה
בְּנִחְלָתִי', וּמַעֲמִידוֹ עַל חֲלָק הַיְּפֵה, וְאוֹמֵר לוֹ: 'אֶת זֶה בָּרַר לָךְ'. וְעַל
זֶה נֶאֱמָר: (תהלים טז) "ה' מִנֵּת חֲלָקִי וְכוּסִי, אֶתְּהָ תוֹמִיךְ גּוֹרְלִי", הַנִּחְתָּ
יְדִי עַל גּוֹרְלִי הַטּוֹב לֹאֹמֵר: 'אֶת זֶה קָח לָךְ'.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (מקוֹמֵי שִׁיחוֹת ט עמ' 276)

כָּאֵדָם הָאוֹמֵר לִבְנוֹ בַּחֲרֵ לָךְ חֲלָק יְפֵה בְּנִחְלָתִי (רש"י ל, ט)
וְלֹא נִקְט "כָּאֵדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ". וְיֵשׁ לוֹמֵר, דִּהְיָה הַמִּקְבָּל
חֵיב לְדַעַת שְׁנֵי דְבָרִים לְגַבִּי הַנּוֹתֵן: שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהוּא הַחֲלָק
הַיְּפֵה, וְשֶׁהוּא רוֹצֵה לְתֵת לוֹ חֲלָק זֶה. וְאַף בְּמִשְׁלַל כּוּ: א. הַחֲלָק
הוּא בְּנִחְלַת הַנּוֹתֵן, וְהוּא מִכִּירוֹ הַיֵּטֵב. ב. הָאֵב רוֹצֵה לְתֵת לִבְנוֹ,
יֹתֵר מִכָּל אֶחָד אַחֵר, אֶת הַטּוֹב בִּיחֹר. וְהוּא הַדִּין בְּנִמְשָׁל: א.
בוֹרָא הָעוֹלָם וּמִנְהִיגוֹ מִכִּירוֹ הַיֵּטֵב אֶת "נִחְלָתוֹ" וְהוּא יוֹדֵעַ מַהִי
הַדֶּרֶךְ הַנִּכְוֶנָה לְהַגִּיעַ לטוֹב וְלַחַיִּים. ב. יִשְׂרָאֵל הֵם בְּנִים לְמִקּוֹם,
וְאֵין סֶפֶק שֶׁהוּא רוֹצֵה בְּטוֹבָתָם. אוֹר הַחַיִּים

(טו) רָאָה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם
אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־
הַמּוֹת וְאֶת־הָרָעָה:
כ"י < אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב • זֶה תִּלְוִי בְּזֶה: אִם תַּעֲשֶׂה טוֹב, הָרִי
לָךְ חַיִּים, וְאִם תַּעֲשֶׂה רָע, הָרִי לָךְ הַמּוֹת, וְהַכְּתוּב מְפָרֵשׁ וְהוֹלֵךְ
הַיָּאֵךְ:

(טז) אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצִּוְךָ הַיּוֹם
לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְלַבֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו
וְחֻקֵּיהֶם וּמִשְׁפָּטָיו וְחִיֵּית וְרִבִּית
וּבְרִכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּאָרֶץ
אֲשֶׁר־אַתָּה בְּא־שְׁמָה
לְרַשְׁתָּהּ:

כ"י < אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצִּוְךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה • הָרִי הַטּוֹב, וְבוֹ תִּלְוִי • וְחִיֵּית
וְרִבִּית • הָרִי הַחַיִּים •

(יז) וְאִם־יִפְנָה לְבָבְךָ וְלֹא
תִשְׁמַע וְנִדְחַת וְהִשְׁתַּחֲוִית
לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבַּדְתָּם:
כ"י < וְאִם־יִפְנָה לְבָבְךָ • הָרִי הָרָע •

(יח) הַגִּדְתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבְדֶּה
תֹּאבְדוֹן לְאֶת־תֹּאבְרִיכֶן יָמִים
עַל־הַאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר
אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא שְׁמָה
לְרַשְׁתָּהּ:
כ"י < כִּי אֶבְדֶּה תֹּאבְדוֹן • הָרִי הַמּוֹת •

אוֹר הַחַיִּים עַל הַתּוֹרָה - מִהֲדוֹת בְּלוֹם, אֲבִרְמוֹבִיץ

וְגו', וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (ב"מ ק"ו.) שֶׁמִּדְּבַר
עַל יִצְיָאָתוֹ מִן הָעוֹלָם, וְלִזְהָ הַפְסִיק בְּמֵאֲמָר
נִתְחִי לְפָנֶיךָ בֵּין ב' יְעוּדִים הָרִאשׁוֹנִים לְב'
הָאֲחֵרוֹנִים:

וְלִזְהָ גָמַר אִמְרָ וּבַחֲרַתְּ בַּחַיִּים שֶׁהוּא יְעוּד
עוֹלָם הֵזָה כִּי יִתְקַרֵּב לֵב הָאָדָם בְּיוֹתֵר
לְמַה שֶׁלְּפָנֶיךָ, כִּדְרָךְ אוֹמְרוֹ וְהִזָּה אִם שָׁמַעַ
תִּשְׁמַעוּ וְגו' וְנִתְחִי מִטֵּר אֲרָצְכֶם, הָרִי שֶׁלֹּא
הַזְכִּיר לְהַטּוֹת לְכָב אֲנוֹשׁ אֵלָּא בְּדְבָרִים
הַנְּגִלִים בְּעוֹלָם הֵזָה, כְּמוֹ כֵּן אִמְרָ כָּאֵן
וּבַחֲרַתְּ בַּחַיִּים פְּרוֹשׁ יִתְחַבֵּב הַדְּבָר אֲפִלּוּ כְּפִי
טְבַע גְּשָׁמִי לְכַחֵר בַּחַיִּים, וְהִגַּם שֶׁפְּסוּק

הַחַיִּים וְגו', אוֹ אַחֵר שִׁיאֲמַר וְהִקְלָלָה יֹאמַר
נִתְחִי לְפָנֶיךָ:

אֲכַן פְּנֵת הַכְּתוּב הִיא לְהַעִיר כִּי ב' יְעוּדִים
א' טוֹב וְא' רָע הֵם בְּעוֹלָם הֵזָה, וְלִזְהָ
אִמְרָ בְּפִסּוּק זֶה הַחַיִּים וְהַמּוֹת נִתְחִי לְפָנֶיךָ
פְּרוֹשׁ שָׂכָר וְעִנְשׁ הַנְּתוּנִים לְפָנֶיךָ פְּרוֹשׁ בְּעוֹלָם
הֵזָה הֵם הַחַיִּים וְהַמּוֹת אִם יִיטִיבוּ יָחִיד וְאִם
יִרְשִׁיעוּ יְמוֹתוֹ אֵלּוֹ הַב' הֵם לְפָנֶיךָ בְּעוֹלָם
הֵזָה, וְיֵשׁ ב' אַחֵרִים וְהֵם הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה הֵם
יְעוּדִים לְעוֹלָם הַבָּא וְאֵינֶם לְפָנֶיךָ אֵלָּא לְאַחֵר
מִיחָה עַל דְּרָךְ אוֹמְרוֹ (לְעִיל כ"ח ו') בְּרוּךְ אַתָּה
בְּבֹאֶךָ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצִאֲתֶךָ, וְלִהְיוֹךְ אֲרוּרָה הוּא

(ט) הַעֲדֹתִי בָכֶם וְגו'. פְּסוּק זֶה מִיִּתֵּר שֶׁהָרִי
אִמְרָ בְּסִמּוּךְ רָאָה נִתְחִי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת
הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְגו', עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת לְמַה
שֶׁהָ מִסְדֵּר שֶׁאִמְרָ לְמַעַלָּה שְׁעוֹשֶׂה חֲלָקָה
הַטּוֹב בְּפָנֶי עֲצָמָה כְּאוֹמְרוֹ הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב
וְאֶת הַמּוֹת וְאֶת הָרָע וְכָאֵן אִמְרָ הַחַיִּים וְהַמּוֹת
וְגו' הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה, עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת לְמַה
לֹא אִמְרָ אֵלָּא וּבַחֲרַתְּ בַּחַיִּים וְלֹא אִמְרָ וְאֶת
הַטּוֹב:

וְנִרְאֶה בְּהַעִיר לְמַה הַפְסִיק בְּמֵאֲמָר נִתְחִי לְפָנֶיךָ
בֵּין מֵאֲמָר הַחַיִּים וְהַמּוֹת לְמֵאֲמָר הַבְּרָכָה
וְהַקְלָלָה שֶׁהִזָּה לוֹ לְהַקְדִּים וְלֹאֹמֵר נִתְחִי לְפָנֶיךָ

אוכל עוד לצאת ולבוא ויהוה
אמר אלי לא תעבר את
הירדן הזה:

כ"י וילך משה וגו'. כ"י לא-אוכל עוד לצאת ולבוא • כל שתשש כח? תלמוד לומר: (לקמן ד) "לא כהתה עינו ולא נס לחה". אלא מהו "לא אוכל"? איני רשאי, שנשלה ממני הרשות ונתנה ליהושע. וה' אמר אלי • זהו פרוש "לא אוכל עוד לצאת ולבוא", לפי שה' אמר אלי • אנכי היום • (ו"ה יא) היום מלאו ימי ושנותי, ביום זה נולדתי, וביום זה אמות. דבר אחר: "לצאת ולבוא", בדברי תורה, מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעניות החקקה. אור החיים

(ג) יהוה אלהיך הוא עבר לפניך הוא-ישמיר את-הגוים האלה מלפניך וירשתם יהושע הוא עבר לפניך באשר דבר יהוה: אור החיים

(כ) לאהבה את-יהוה אלהיך לשמע בקלו ולדבקה בו פי הוא חיוך וארץ ימיו לשבת על-האדמה אשר נשבע יהוה לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם: אור החיים

חסלת פרשת נצבים

פרשת וילך

לא וילך משה וידבר את-הדברים האלה אל-כל-ישראל: אור החיים

(ב) ויאמר אלהם בן-מאה ועשרים שנה אנכי היום לא-אנא יומא

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וי"י: שצמרו כי ארבעים יום קדם הפטירה נשמת האדם הולכת ממנו באומרו (שה"ש ד' ו') ונסו הצללים, ומבשרת מקום תנחתה במקום עליון והצדיקים יפירו בדבר, וצא ולמד מרבי שמעון בן יוחאי שהפיר ברבי יצחק באומר בספר הזהר (שם), ואמרו עוד כי השמות שיש לישאל הם שמות הנשמות, וכבר העירוני בזה בפרוש פסוק (משלי י') ושם רשעים ירקבו, וכמאמר חז"ל שצמרו (זהר ח"ב ק"ב) שאין הרשעים זוכרים את שמם, והטעם הוא כי הרשע אין לו נפש וכמו שרמזו בפסוק (משלי כ"ג) ושמת שפין בלעץ אם בעל נפש אמה, הא למדת שהרשע אינו בעל נפש כי נשפית היא ממנו, ולזה אין הרשעים מפירים את שמם כי אינם בעלי נפש בעלת השם. וכאן אמר וילך משה פרוש רוח החיים שבו שתקרא משה הלכה פסדו הרגיל למי שמגיע קצו, וכנה לנפשו לשון זכר, כי הוא סימן לגדל הנפש כשתהיה במדרגת זכר, והודיע הכתוב בזה שאמר וידבר את וגומר שהרגיש בהליכתו והפיר שהגיע קצו ביום ההוא באומרו בן מאה וגו' אנכי היום ואמר ו"ל (ו"ה י"א) היום מלאו ימי ושנותי, ואם תאמר מנין ידע משה בדיוק יום המיתה, הלא אמר ו"ל כי מיום שניסו הצללים עד יום המיתה הם ארבעים יום, ומי ידע הדברים יותר ממה שהשפיל וידע יום קצו, והכנה כזו משגת היא לגדולי עולם, וצנן מה שפרשתי בפסוק (בראשית מ"ו כ"ט) ויגברו ימי ישראל: וידבר את (כל) הדברים וגו'. אומר את (כל) הדברים, להעיר שהגם שהגיע יום פטירתו באומרו אנכי היום פרוש היום מלאו

ימי וגו' אף על פי כן היה בו כח הכולל דבר כל הדברים הנאמרים מכאן ועד סוף הספר מה שאין כח בזולתו עשוט כן בין בכתב הגופי בין בכתב השכל: (ב) לא אוכל עוד וגו'. לפי מה שפרשתי שהפיר בסלוק הנשמה הנקראת משה אמר לא אוכל על דרך אומרו בספר הזהר (ח"א ר"י: ו') "ז"ל פד נפקת נשמתא מבר נש באינון ארבעין יומין לית בר נש שליט בנשמתיה: עוד נתפנו לומר להם טעם שהפיר שהיום מלאו ימי ושנותי, והגם שאמרנו הטעם, מדרך הצדיקים להצליח השגתם אשר ישיגו יותר על בני דורם, ולזה אמר להם טעם הפקדתו בדבר משני טעמים, אחד לא אוכל עוד לצאת ולבוא שנשלה ממני הרשות ונתנה ליהושע, שנית שה' אמר אלי לא תעבר את הירדן הזה מזה הפיר כי קרבו ימי הפקידה. ולדרך זה נה' — נתן טעם להם לכוון היום ויבנינו בה על הזמן המזדמן לפניו שיתחסם אליו זכרון של היום כמו שפרשנו במקום אחר: עוד נתפנו בסמיכות נה' אמר אלי למאמר לא אוכל וגו' להודיע נאמנות עבודתו לבדו ברוך הוא, שהגם שלא יוכל עוד לצאת ולבוא אם יאמר אליו ה' עבר את הירדן יהיה מתאזר ועומד ומשמש להכניסם לארץ ולא היה נמנע מצד שלא היה יכול לצאת ולבוא אלא שה' אמר אליו לא תעבר וגו': (ג) ה' אלהיך הוא וגו' הוא ישמיר וגו'. הדרך לומר ב' פעמים הוא ולא הספיק באחד, נתפנו לנחמם על פטירתו ואשר יחסרו שני דברים גדולים וטובים, האחת כי היה להם למגן לפני ה' לבלתי פלותם כמו שמצינו

שלאפי זה אמר ראה נתתי לפניך היום והטוב יחד, שם נתפנו במאמר לפניך לבחר בהם, וכאן נתפנו במאמר לפניך לומר מה שלפניך, והעיר על זאת הפקדה בזה שפסדו באמצע היעודים כמו שפרשתי, גם בזה שצמרו אור וכתבת פחיים כמו שפרשתי: (כ) לאהבה את ה' וגו'. מאמר זה סמוך עם מה שלמעלה ממנו שאמר למען תחיה אתה וידעך וגמר אמר לאהבה את ה' פרוש ששעם חפץ בחיים הוא לאהבה את ה' לשמע בקלו וגו', ונתן טעם כי הוא חיוך, כי מה לאדם חיים אם לא רצונו יתברך שששית רצונו היא תסובב שידבק האדם בקונו באומרו וידבקה בו, וזה הוא עצמו החיים בעולם הזה וארץ ימים לעולם הבא והוא אומרו וארץ ימיו: ואומר לשבת על וגו', כאלו אמר ולשבת וגו', ודבר זה גם כן הוא מהשגת השלמות, כי ישיבת הארץ היא מצוה כוללת כל התורה, צא ולמד ממאמר ו"ל (פסכות ק"א). שכל ההולך בה ד' אמות יש לו חלק לעולם הבא שכלו חיים:

חסלת פרשת נצבים

(א) וילך משה. צריך לדעת להיכן הלך, וינתן תרגום שהלך למשכן בית אלתא, והמפרשים (רמב"ן ורמב"ם בתי) אמרו שהלך ממחנה לנהל למחנה ישראל באדם הנפטר מחברו, והכתוב סתום הוא ואין ממנו הכר לא' מהדברים. עוד צריך לדעת מי העיר את רוח משה לדעת שמלאו ימי ושנותיו והלא אמר בגמרא (שבת ל') שאין מודיעין לאדם ימיו ושנותיו ומי הודיעו למשה: ונראה לפרש על פי דבריהם ו"ל (זהר ח"א

שיעור יומי ליום חמישי כ"ג אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – לא – פרשת נצבים-וילך לז

אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתְכֶם: תפקידתא די פקדית יתכון:
(ו) חֲזָקוּ וְאַמְצוּ אֶל-תִּירְאוֹ וְאֶל-תַּעֲרָצוֹ מִפְּנֵיהֶם כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבֶךָ:

כס"י • לא ירפך • לא יתן לך רפיון, להיות נעזב כמנונ.

וְעָשָׂה יְהוָה לָהֶם כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְסִיחֹן וּלְעֹוג מַלְכֵי הָאֱמֹרִי וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם:

(ה) וּנְתַנֶּם יְהוָה לַפְּנִיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל-הַמִּצְוָה הַזֹּאת:

♦ יום חמישי כ"ג אלול ♦

(ט) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיַּתְנֶה אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנְּשָׂאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כס"י • ויכתב משה וגו' ויתנה • כשגמרה כלה נתנה לבני שבטו.

(י) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אוֹתָם לְאֹמֶר מִקֵּץ שִׁבְעֵ שָׁנִים בְּמוֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה בַּחֹג הַסְּפֹת:

כס"י • מקץ שבע שנים • בשנה ראשונה של שמיטה, שהיא שנה השמינית. ולמה קורא אותה "שנת השמיטה"? ששעדין שביעית נוהגת בה, בקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית.

(יא) כְּבֹא כָל-יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת-פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תַּקְרָא אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֹגֵד כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּאַזְנוֹתָם:

תבוא לקבע הפעשה בשם כי הוא המביא ואמר תביא לשלל זולתו ממין האנושי:
(ח) וה' הוא ההלך לפניך וגו'. ולא אמר אלהיך כדרך שאמר לישראל (פסוק ג'), לפי שאין מיחד שמו ותבדק על הצדיק בחיים חיותו, אכל לכללות ישראל: תיחד שמו באומרו (שמות כ' ב') אנכי ה' אלהיך. ואומרו הוא ההלך ולא הספיק לומר וה' הולך לפניך, להעיר שלא יוכל לכל המלחמות המזקנות לפניו, כי לא יוכלתם תלוי הדבר אלא בה' לבר הוא תלוי. והוא אומרו הוא ההלך ולא בשותף כח אחר: הוא יהיה עמך. אומרו הוא, להודיע כי מדרגה הגדולה שהיא כללות השכינה ההולכת לפני מחנה ישראל הדרגה זו תהיה עמו, והוא אומרו הוא יהיה עמך פרוש בחינה המזקרת בסמוך:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ
הנביא (יהושע ד') במלחמת העי כשנפל מישראל כשלישים וששה איש, ונפל יהושע על פניו, אמר אליו קם לך למה זה אתה נפל על פניך, ואמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין מד.) שאמר ה' אליו אתה גרמת שלא יצאת עמכם, והוא מה שאמר משה הוא עבר פרוש הדבר תלוי שיעבר הוא בעצמו לפניך ולא שלוחו:
(ז) כי אתה תבוא. ולא אמר תביא, כי ה' המביא אותם כמו שאמר למעלה ה' אלהיך הוא העבר וגו' הוא ישמיד אלא שהוא יבוא בראשם, ונהגם שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין ח.) בפסוק שאמר בסוף הפרשה כי אתה תביא שאמר הקדוש ברוך הוא דבר אחד לדור, לפי שמשמעות תבוא סובלת גם כן אחרים עמו לזה רצה הקדוש ברוך הוא שיפרש דבריו, ולעולם כוננת משה היתה להעיר כי ה' הוא המביא, נמצאת אומר אמר

(ז) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל חֲזָק וְאַמְצוּ כִּי אַתֶּם תָּבוֹאוּ אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם וְאַתֶּם תִּנְחִילֶנָּה אוֹתָם:

כס"י • כי אתה תבוא את-העם הזה • ארי את תעול עם עמא הדין'. משה אמר ליהושע: 'זקנים שבדור יהיו עמך, הכל לפי דעתך ועצתך, אבל הקדוש ברוך הוא אמר ליהושע: "כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם" (לקמן ג), תביא, על פרחם, הכל תלוי בך, טל מקל וזה על קדקדן, דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור (סנהדרין ח) • אור החיים

(ח) וַיְהִי הוּא הַהֹלֵךְ לְפָנֶיךָ הוּא יְהִי עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבֶךָ לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת:

כעגל ובמרגלים לולי משה בחירו, שנית כי הוא אבד ושב שני מלכי האמורי סיחון ועוג, ומי יקום במקומו ללחם המלחמות הגדולות אשר הם מצתדים לפניכם:
לזה אמר כנגד מה שנוגע לה' אמר ה' אלהיך הוא עבר לפניך על דרך אומרו (שמות י"ז) עבר לפני העם פרוש כי הוא העובר על פשעם ואליהם תחזיקו הטוב ולא לי, כמו שכן מצוינו שהוא העיר את רוח משה להתפלל עליהם במעשה עגל דכתיב (שמות י"ב) הניחה לי וגו', ואין בהעדר משה העדר העברת על פשע כי הוא יעבר לפניך:
וכנגד גבורת המלחמה אמר כי לא כח של משה הוא העושה חיל אלא ה' הוא הלוחם, והוא אומרו הוא ישמיד וגו', ויצד האמצעיות אמר יהושע הוא עבר לפניך, וקדקדק לומר הוא יתבאר על דרך מה שאמר

רש"י: תקרא את התורה הזאת • המלך היה קורא מקרא מתחלת "אלה הדברים", כדאיתא במסכת סוטה (טז), על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט עמ' 325)

על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה (רש"י לא, יא)

למדנו לעיל לגבי כלי המשכן, שהיו משמשים לתפקידם כל יום, ומוכן שכן היה גם בבית המקדש. וקשה: כיצד יתכן שתהיה בימה במקדש שהשתמשו בה אחת לשבע שנים? לכן מוסיף רש"י שהבימה היתה דבר ארעי, של עץ, שהיו עושין במיוחד בעת שנזקקו לה.

ואין רש"י צריך לפרש שלא היתה בזה האסור של נטיעת עץ אצל המזבח שלמדנו בפרשת שופטים (טז, כא), כי רש"י פרש שם: אזתרה לנוטע אילן ולבונה בית בהר הבית.

(יב) הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרד אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את יהוה אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת:

יב: כנ"ל • עמ' גברא ונשיא וטפלא וגירד די קארדיר בדיל די שמעון ובדיל די לפון (נ"א די לפון) וידעלון מקדש • אלחכון וישרון למעבד ית כל פתגמי אורייתא קדא:

♦ יום שישי כ"ד אלול ♦

רש"י: ויאצונו • ויאצונו • אור החיים

(טו) וירא יהוה באהל בעמוד ענן ויעמוד עמוד הענן על-פנת האהל:

טו: ואתגלי • • במשכנא בעמודא דעננא וקם עמודא דעננא על תרע משכנא:

(יד) ויאמר יהוה אל משה הן קרבו ימיה למות קרא את יהושע והתיצבו באהל מועד ויאצונו וילך משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד:

יד: ואמר • • למשה הא קריבו יומיה למת קרא ית יהושע ואתעטרו במשכן זמנא ואפסקוה ואזל משה ויהושע ואתעטרו במשכן זמנא:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שאמר (פתיגה ג.) וזה לשונם הנשים לשמע והאנשים ללמד ע"כ, והם דברנו עצמם, ונתחכמו להקדים הנשים לאנשים בסדר שהקדים הכתוב למען ישמעו ואחר כך ולמען ילמדו כמו שכתבתי:

(ג) ובניהם אשר וגו'. חלקה זו כנגד הטף שהזכיר בפסוק הקהל, אמר הטעם הגם שלא הגיעו עדין ללמד אף על פי כן ישמעו ולמדו ליראה את השם פרוש לחנכם ליראה את ה', ולזה לא אמר בדרך שאמר בפסוק הקהל ולמדו ויראו שהם שני דברים אלא ולמדו ליראה פרוש שבהם ולמדו יראת שמים, ואומרו כל הימים כי כשהקטנים מתחנכים מתחלתם ליראה יתפסד בהם יראת ה' כל ימיהם:

ורבותינו ז"ל אמרו (שם) וז"ל והטף למה, לתן שכר למביאייהם ע"כ, ואולי שנותנים טעם לקטני קטנים שאינם מבנים דבר שאם הם נקללים בכלל הטף שאמר הכתוב, ומה

שנתן הכתוב טעם ישמעו ולמדו הוא לבניהן אשר יתחילו בהן:

(יד) הן קרבו ימיה וגו'. טעם אומרו הן, להצדיק מאמר משה שאמר בן מאה וצושים שנה אנכי היום ודרשו רבותינו ז"ל (ר"ה י"א). היום מלאו ימי וכו' ע"כ, ובא דבר ה' אליו ואמר הן בדרך קרבו ימיה, ואומרו קרבו ימיה ולא אמר קרב יומי, על דרך אומרו (נתיב מ" כ"ט) ויקרבו ימי וגו' ופרשנוהו שם:

עוד יצא באומרו הן קרבו ימיה, על זה הדרך הגה ה' שם ששלף קרבו אצלף ותימים הם חלקי הנשמה המתקשרים בסוד (תהלים ק"ד) תסף רוחם יגעונו וכמו שפרשנו שם בפרשת ויחי, והודיעו כי טעם קרבת חלקי הנשמה הנקראים ימים הוא למות:

והתעצבו וגו'. כאן צוה שיתנהג יהושע בשררה לפני משה והוא אומרו והתעצבו לשון מנוי ושררה שניהם בהשואה על דרך שפרשנו בפרשת אתם נצבים, ואומרו ויאצונו לשון

(יב) הקהל את העם וגו' למען ישמעו ולמען ילמדו וגו'. צריך לדעת למה כפל ב' פעמים תבת למען ולא הספיק לומר למען ישמעו וילמדו. וכמו שאמר בפסוק שאחרי זה שאמר ישמעו ולמדו. ונראה כי לפי שאמר הכתוב הקהל את העם האנשים והנשים והטף לקרות ספר תורה באזניהם, ובכך קדם לנו כי הנשים אינם בגי תלמוד תורה דכתיב (לעיל י"א י"ט) ולמדתם אתם את בניכם ודרשו ז"ל (קדושין כ"ט). ולא בנותיהם, לזה חלק הכתוב שני הדרגות במצוה זו, ואמר בתחלה חלקה שהיא שונה באנשים ובנשים והוא למען ישמעו פרוש שישמעו מצוות התורה שחזבין הם לעשות, ודבר זה שוים הם בו שגם הנשים חייבים במצוות לא תעשה ובמצוות עשה שאין חזון גרמא, ואחר כך אמר חלקה בפני עצמו כנגד האנשים לבד והוא למען ילמדו שהוא תלמוד תורה, ולזה לא אמר למען ישמעו וילמדו שאז היה נשמע ששניהם בענין א'. שוב ראיתי מאמר חז"ל

שיעור יומי ליום שישי כ"ד אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – לא – פרשת נצבים-וילך

הפסוק נקט לשון הסתר, שהוא ביחס לזולת, ולא לשון פסוי, ששייך גם כשאנו מתייחס לדבר אחר. זהו שפרש רש"י "והסתירתי פני, כמו שאני רואה בצרתם": זהו הסתר בלבד (לא פסוי), כי אליבא דאמת ודאי שהקב"ה רואה ורואה את צרתם ואינו מעלים עין כלל, אלא שלבני ישראל נדמה שאין הדבר כן. אור החיים

(יח) ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל-אלהים אחרים: אור החיים

(יט) ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני-ישראל שימיה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל: אור החיים

כ"ט א"ת השירה הזאת • (למקו לז) "האנינו השמים", עד "וכפר אדמותו עמו". אור החיים

(מז) ויאמר יהוה אל-משה הנך שכב עם-אבותיך וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכרהארץ אשר הוא בא שמה בקרב ונעזבני והפך את-בריתי אשר בריתי אתו: כ"ט א"ת נכרהארץ • גוי הארץ • אור החיים

(יז) וחרה אפי בו ביום ההוא ונעזבתים והסתירתי פני מהם והיה לאכל ומצאהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על בייאין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה: כ"ט א"ת והסתירתי פני • כמו שאני רואה בצרתם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 194)

כמו שאני רואה בצרתם (רש"י לא, יז)

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

פני מהם, והוא אומרם הלא פרוש ודאי שעל שאין אלהי בקרבי מצאוני וגו' שאם היה בקרבי לא היו כל כך צרות באין עלינו, וצא ולמד שאמר הנביא (שופטים י') ותקצר נפשו בעמל ישראל כביכול:

(יח) ואנכי הסתר אסתיר. קשה למה הסתר פניו אחרי שהתודו את חטאתם ואמרו הלא על פי אין אלהי בקרבי, ואם נותן הפסוק טעם למה שעבר עד עתה שהסתיר פניו מהם, זה אינו צריך לאמרו כי רואה אני שהשעם שהסתיר הוא לפי שגנו אחרי אלהי נכר כמו שאמר למעלה, עוד יש להעיר בפסוק למה כפל הסתר אסתיר, עוד צריך לדעת למה האריך לשון לומר על כל הרעה וחרה לפרש כי פנה. אכן הפסוק בא לתת טעם להסתרת פנים, כי יאמר האומר ח"ו שה' לא שפט בצדק ח"ו משפט זה כי אמר הנביא (ישעיה כ"ז) בסאסא בשלחה וגו' ואמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין ק.) במדה שאדם מודד בה מודדין לו והוא שפט בצדק אל אמונה ואין עול, והנה בהסתרת פני ח"ו מהם יכול להיות שיהיו נפרעים על חטאתם יותר משעור הראוי להם לפי ענשם כי אין השופט חפץ לדעת את אשר יבוא עליהם מהצרות והרעות ואין זה משפט צדק ח"ו ואולי כי זה כלול במאמר שאומרים הלא על פי אין אלהי בקרבי מצאוני וגו':

ובא הפסוק להשיב תשובה נכונה ואמר ואנכי הסתר פרוש הסתרה זו יש לי בדין שאסתיר פני מהם, ולזה כפל הסתר אסתיר,

מלכות על דרך אומרם (ש"א י"ג) ויצננהו ה' לנגיד, וכן הוא אומר כי אפה תביא ודרשו ז"ל (סנהדרין ח.) קח מקל ותך על קרקעם: טז) וקם העם הזה וגו'. קשה וכי קימה היא לו והלא ירידה והשפלה היא לו הוזה אחרי אלהי נכר, ואולי שיכונן לומר על דרך אומרם (לקמן לב ט"ו) וישמן לשרון ויבטט, והוא אומרם וקם העם פרוש היתה לו קימה בעולם בירשת הארץ ועשר וכבוד וישמן ומזה נצא לו שיבטט וזנה אחרי וגו', וכן אמר בסמוך פתבו לכם את השירה הזאת וגו' כי אביאנו וגו' ואכל ושב ודשן ופנה אל אלהים אחרים וגו', הרי שהקדים שבע ודשן ויפנה, כמו כן במה שלפנינו הקדים לומר וקם ואחר כך וזנה:

עוד ירצה כי לא הדור ההוא עצמו וזנה אחרי אלהי נכר אלא הדור שיקום ממנו, וכן הוא אומרם בספר שופטים (ב) וימת יהושע וגו' וגם כל הדור ההוא נאסף אל אבותיו ויקם דור אחר וגו' ויעשו בני ישראל את הרע ויעבדו את הבעלים וגו' מאלה העמים אשר סביבותיהם, והוא אומרם וקם וגו' וזנה וגו' אשר הוא בא שמה בקרב:

(יז) ונעזבתם והסתירתי פני וגו'. הפנה כי אם יתן ה' ודעתו לדעת הצרות אשר יבואו עליהם יתנו ויחמיו ויסלק חרון אפו, לזה הוא מודיע כי יסתיר פניו ויכזה ומצאוהו צרות רבות. ואומרם ואמר ביום וגו' פרוש שישערו בדעתם לרב הצרה שראוין שאין זה אלא לצד הסתרת

ביום ההוא פרוש ביום שזנה אחרי אלהי נכר, ואמר השעם על כל הרעה אשר וגו' פרוש על דרך אומרם ז"ל (חזק ח.) כל המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כלה, והוא אומרם ששעם ההסתרה הוא על כל הרעה אשר עשה ומה הוא, כי פנה אל אלהים אחרים, ומעתה הגם שיבואו עליו כל הצרות שבעולם מחמת הסתרת פנים ראוי הוא לזה כשם שהוא עשה כל הרעה יבואו עליו כל הצרות וכן שורת הדין נותנת: ודע כי אין צרה ואין רעה בעולם שאינה כנגד עברה אחת כי ה' יסד וסוירן כנגד כל החטאים כדרך שקבע שור כנגד כל מעשה הטוב, וכיון שכן אדם שעבר על כל התורה כלה או על עבודה זרה ששקולה בכל התורה ענשו הוא לבוא עליו כל ענשין שבעולם ולזה הסתיר ה' פניו מהם:

(יט) ועתה כתבו וגו'. אומרם ועתה הגם שלא היה משה מתעבב לעשות מאמר ה' תכף ומיד, נתפנו לזרוז לכתב תכף ומיד קדם צויותו את יהושע את האמור בסמוך דכתיב קרא את יהושע, שהגם שהעדר היה לצויות יהושע דכתיב קרא את יהושע וגו' ואצאנו אף על פי כן חפץ ה' להקדים הכתיבה של השירה ולמדה, וכן תמצא שאמר הכתוב ויכתב משה את השירה וגו' וילמדה וגו' ואחר כך אמר ויצו את יהושע וגו' שהוא הקדוש ברוך הוא צוה את יהושע ותקנו להביא את ישראל, ומן הראוי היה לו לגמר

♦ שבת קודש כ"ה אלול ♦

(כ) כִּי־אֲבִיאֲנוּ אֶל־הָאֱדָמָה |
אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתָיו וְכָתָה
חֶלֶב וְדָבָשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשָׁן
וּפְנֵה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים
וְעַבְדוּם וְנִאֲצוּנִי וְהִפֵּר אֶת־
בְּרִיתִי:

כ"י • וְנִאֲצוּנִי • וְהִכְעִיסוּנִי, וְכֵן כָּל נֶאֱמָר לְשׁוֹן כַּעֲס.

כארי אצלנון לארצא די
קמית לאבנההון עבדא
חלב ודבש ויכלון
וישבעון ויתפנקון
ויתפנקון בטר טעות
עממא ויפלקנון וירגזון
קדמי וישנון ית קמית:

(כא) וְהָיָה כִּי־תִמְצְאוּ אֹתוֹ
רְעוֹת רְבוֹת וְצָרוֹת וְעָנִתָה
הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵי לֵעָד כִּי
לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ כִּי יִדְעָתִי
אֶת־יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה
הַיּוֹם בְּטָרֶם אֲבִיאֲנוּ אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי:

כא ויהי ארי יערן
יתה בישן סגיאן ועאן
ותחב תשבחתא קדא
קדמוהי לסהיד ארי לא
תתנשי מפס בניהון ארי
גלי קדמי ית יצרהון די
אנון עבדיו יומא דין עד
לא אצלנון לארצא די
קמית:

כ"י • וְעָנִתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵי לֵעָד • שֶׁהִתְרִיתִי בּוֹ בְּתוֹכָהּ עַל
כָּל הַמוֹצָאוֹת אוֹתוֹ. כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ • הִרִי זֶה הַבְּטָחָה
לְיִשְׂרָאֵל, שְׁאִין תּוֹרָה מִשְׁתַּפַּחַת מִזְרַעֲם לְגִמְרִי.

(כב) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה
הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כב וכתב משה ית
תושבחתא קדא ביומא
ההוא ואלפנה לבני
ישראל:

(כג) וַיִּצְוֵנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן
וַיֹּאמְרוּ חֹק וְאִמְרָן כִּי אֹתָהּ
תִּבְיֹא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם
וְאֲנֹכִי אֶחֱיָה עִמָּוְךָ:

כ"י • וַיִּצְוֵנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן • מוֹסֵב לְמַעַלָּה כְּלָפִי שְׂכִינָה, כְּמוֹ
שֶׁמִּפְרָשׁ: "אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם".

(כד) וַיְהִי כִּכְלֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב
אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת עַל־
סֵפֶר עַד תָּמֹם:

כד ויהי כד
למכתב ית פתגמי אורייתא
קדא על ספרא עד
דשלימו:

(כה) וַיִּצְוֵנוּ מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם
נִשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר:

כה ופקיד משה ית
נטלי ארון קמא דיי
למיקר:

(כו) לָקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה
וּשְׂמַתָּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־שֵׁם בֵּן־
לְעָד:

כו סיבו ית ספרא דאורייתא
הדין וקשיון יתה מסטר
ארנא קמא דיי אלחכון
ויהי תמן בן לסהיד:

כ"י • לָקַח • כְּמוֹ: "זָכוֹר", "שָׁמֹר", "הִלּוּךְ". מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־ה' •
נִחְלָקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּבִבְא בְּתָרָא: יֵשׁ מֵהֶם אוֹמְרִים: 'דָּף הִיָּה
בּוֹלֵט מִן הָאָרוֹן מִבְּחוּץ, וְשֵׁם הִיָּה מִנֵּחַ', וְיֵשׁ אוֹמְרִים: 'מִצַּד הַלּוּחֹת
הִיָּה מִנֵּחַ, בְּתוֹף הָאָרוֹן'.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת ט עמ' 199)

נִחְלָקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל (רש"י לא, כו)

כְּשֶׁר־יִי מִבִּיא שְׁנֵי פְרוּשִׁים, הַפְּרוּשׁ הָרֵאשׁוֹן קְרוֹב יוֹתֵר
לְפָשֻׁט, כִּי הַקָּשִׁי בַּפְּרוּשׁ הַשְּׁנִי עוֹלָה עַל הַקָּשִׁי שֶׁבַּפְּרוּשׁ זֶה. אֲבָל
כָּאֵן מִקְדִּים "נִחְלָקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל", כְּדִי לְלַמְּדֵנוּ שֶׁלְּפָנֵינוּ שְׁנֵי
פְרוּשִׁים "שְׂקוּלִים" מִבְּחוּיֵת חֲמִנֵת הַקָּשִׁי שֶׁיֵּשׁ בְּכָל פְּרוּשׁ.
לְפְרוּשׁ הָרֵאשׁוֹן - דַּחַק גְּדוֹל לומר שֶׁבְּשֵׁנֵת הָאֲרָבָעִים שָׁנוֹ אֶת
הָאָרוֹן, שֶׁהָיָה בְּפִרְשֵׁת תְּרוּמָה לֹא נִזְכָּר שֶׁהִיָּה דָּף בּוֹלֵט מִמֶּנּוּ.
לְפְרוּשׁ הַשְּׁנִי - דַּחַק גְּדוֹל לְפָרֵשׁ שֶׁ"מִצַּד אֲרוֹן" פְּרוּשׁוֹ "בְּתוֹף
הָאָרוֹן".

(כו) כִּי אֲנֹכִי יִדְעָתִי אֶת־מִרְיָךְ
וְאֶת־עֲרֻפְךָ הַקָּשָׁה הֵן בְּעוֹדֵנִי
חִי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמָּרִים הַיּוֹם
עִם־יְהוָה וְאַף כִּי־אַחֲרֵי מוֹתִי:

כו ארי אגא ידענא (ידענא)
ית סרבניהך וית קולך
דקשיא הא בעד אגא קנס
עמכון יומא דין מסרבין
תניתון קנס דיי ואף (ארי)
בטר דאמנות:

אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מֹשֶׁה דִּכְתִּיב וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַשִּׁירָה, ב' |
וַיְלַמְּדָהּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, ג' | וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנוֹ
כָּל קֶהֱל יִשְׂרָאֵל אֶת דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת פְּרוּשׁ
קָרָא אוֹתָהּ בְּגִרְסָא לָהֶם בְּדֶרֶךְ שִׁינְעוֹ לְאִמְרָה
בְּדֶרֶךְ שִׁאמְרָה לָהֶם, וְהוּא אוֹמְרוֹ שִׁימָה בְּפִיהֶם:
(כז) הֵן בְּעוֹדֵנִי חִי עִמָּכֶם. יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם
ז"ל (בְּרִכוֹת י"ח). צְדִיקִים מִיִּתְחַתֵּם קְרוּיִים
חַיִּים, וְהוּא אוֹמְרוֹ בְּעוֹדֵנִי חִי עִמָּכֶם פְּרוּשׁ
בְּעוֹד שֶׁחַיִּים שְׁלִי עִמָּכֶם הָא לְמַדָּת שֶׁאֲחִירִי

כָּל מִאֲמָר יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר יִצְוֶה וְאֲחֵר כֶּף קִימָו
מִצְוֹתָיו לְכַתֵּב הַשִּׁירָה וּלְלַמְּדָהּ, אֲלֵא הַטַּעַם
הוּא לְפִי שֶׁ' צִוָּה לְכַתֵּב וּלְלַמֵּד תִּכְרָ, וְזִרְיוֹת
זוֹ לֹא בָא אֲלֵא שְׁלֵל לְעַבֵּב עַד שִׁיִּצְוֶה אֶת
יְהוֹשֻׁעַ:

וְלַמְּדָהּ וְגו' שִׁמָּה בְּפִיהֶם וְגו'. ג' מִצְוֹת צִוָּה ה',
אֲחַת לְכַתֵּב, שְׁנִית לְלַמְּדָהּ אֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל שִׁינְעוֹ בְּגִנַּת דִּבְרֵי הַשִּׁירָה, שְׁלִישִׁית
לְשִׁמָּה בְּפִיהֶם לִידַע קְרִיאָתָהּ, וּשְׁלִשְׁתֵּן עֲשֶׂה

שיעור יומי לשבת קודש כ"ה אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – לא – פרשת נצבים-וילך מא

תחבולו ותסוטון מן ארץ
די פקדית יתכון ותעברע
יתכון בשפא פסוף יומיא
ארי תעבדון ית דביש
קדם יי לארנא קדמוהי
בעובדי ידכון:

מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם
וְקִרְאת אֶתְכֶם הָרְעָה
בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים פִּי־תַעֲשֹׂו
אֶת־הָרֶעַל בְּעֵינֵי יְהוָה
לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם:

מפמיר (כח) הקהילו אלי את
כל־זקני שבטיכם ושטריכם
ואדברה באזניהם את
הדברים האלה ואעידה בם
את־השמים ואת־הארץ:
כח פנישו לנתי ית כל סבי
שבטיכון וסרביכון
ואמלל קדמיהון ית
פתגמא קאלין ואסחד
בהון ית שפמא ונת
ארעא:

כח"י אחרי מותי כִּי־הִשְׁחַת תִּשְׁחַתּוּ • וְהָרִי כָל יְמוֹת יְהוֹשֻׁעַ לֹא
הִשְׁחִיתוּ, שְׁנָאֹמֶר: (שופטים ב) "וַיַּעֲבְדוּ יִשְׂרָאֵל אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ"
מפאן שתלמידו של אדם חביב עליו כגופו, שכל זמן שיהושע חי,
היה נראה למשה פאלו הוא חי.

(ב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנוֹ לְכָל־קָהָל
יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת עַד הַמָּוֶת:

כח"י הקהילו אלי • ולא תקעו אותו היום בפצצרות להקהיל את
הקהל, לפי שנאמר: (במדבר י) "עֲשֵׂה לך", ולא השליט יהושע עליהם,
ואף בחייו נגזזו קדם יום מותו (ספרים אחרים: ביום מותו), לקדם
מה שנאמר: (קהלת ח) "וְאִין שְׁלֹטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת". וְאֵעִידָה בָּם
אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ • ואם תאמר: הרי כבר העיד למעלה: (לעיל
ג) "העידתי בכם היום וגו'" הֲתֵם לִישְׂרָאֵל אָמַר, אֲבָל לַשָּׁמַיִם
וְאָרֶץ לֹא אָמַר, וְעַכְשָׁו בָּא לֹמֹר: "הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וגו'".

(כט) כִּי יִדְעִיתִי אַחֲרֵי מוֹתִי
כִּי־הִשְׁחַת תִּשְׁחַתּוּ וְסִרְתֶּם

ל' ועם מ' של נצבים ע' פסוקים אדני"ה סימן חסלת פרשת וילך
פ פ פ

הפמרת נצבים-וילך לשנים מקרא ואחד תרגום בהושע פרק יד

יָד בַּשּׁוֹכֵחַ יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כִשְׁלַת בַּעֲזֹנְךָ: גָּקָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֲמָרוּ
אֵלָיו כִּלְתִּישָׂא עוֹן וְקַח־טוֹב וְנִשְׁלַמָּה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ: ד אֲשׁוּר | לֹא יוֹשִׁיעֵנוּ עַל־סוֹם לֹא נִרְכָּב וְלֹא־נֹאמַר
עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ אֲשֶׁר־בָּךְ יִרְחֵם יְתוֹם: ה אֲרַפֵּא מִשׁוֹכֶתָם אֲחֻבָּם נִדְבָה כִּי שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ:
ו אֲחִיָּה כִּמְלִי לִישְׂרָאֵל יִפְרָח בְּשׁוֹשְׁנָה וַיֵּךְ שָׁרָשָׁיו פִּלְבָּנוֹן: ז יִלְכּוּ יוֹנְקוֹתָיו וַיְהִי כְּזִית הוֹדוֹ וְרִיחַ לוֹ
פִּלְבָּנוֹן: ח יִשְׁבּוּ וְיִשְׁכְּבוּ בְּצֵלֹי יַחֲיוּ דָגָן וַיִּפְרְחוּ כַגֶּפֶן זָכְרוּ בִּינֵן לְבָנוֹן: ט אֲפָרִים מַה־לִּי עוֹד לְעַצְבִּים אָנִי
עָנִיתִי וְאֲשׁוּרָנוּ אָנִי כַּבְרוֹשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פָרִיךְ נִמְצָא: י מִי חָכֵם וַיְבִן אֱלֹה נָכוֹן וַיִּדְעֵם כִּי־יִשְׂרָאֵל דְּרָכֵי
יְהוָה וְצִדִּיקִים יִלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָּם: ז יִהְיֶה מִי־אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂא עוֹן וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרֵית נִחְלָתוֹ
לֹא־תִחְזֹק לְעַד אֲפֹ כִי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא: יט יִשְׁוּב יִרְחֻמֶּנּוּ יִכְבֹּשׁ עוֹנֵתֵינוּ וְתִשְׁלַח בְּמַצְלוֹת יָם
כִּלְתִּישָׂאֲתָם: כ תִּתֵּן אֲמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ מִיְּמֵי קָדָם:

הפמרת נצבים-וילך לקריאה בציבור נדפסה בעמוד קנה

אגרות קודש

ב"ה, ה' אלול, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... לפלא שאינו מזכיר בלימודים הנלמדים ברבים גם לימוד תניא בכל יום ועכ"פ ביום ב' וה' נוסף

על השי"ק שכלשון רז"ל לא יהי' שלשה ימים בלא תורה פנימיות התורה.

בברכת הצלחה וכוח"ט.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת נצבים-וילך

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מניין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו עניין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום רביעי - כ"ב אלול מפרק קו עד סוף פרק קז ופרקים סד-סו	יום ראשון - י"ט אלול מפרק צ עד סוף פרק צו ופרקים נה-נז
יום חמישי - כ"ג אלול מפרק קח עד סוף פרק קיב ופרקים סז-סט	יום שני - כ' אלול מפרק צז עד סוף פרק קג ופרקים נח-ס
יום שישי - כ"ד אלול מפרק קיג עד סוף פרק קיח ופרקים ע-עב	יום שלישי - כ"א אלול מפרק קד עד סוף פרק קה ופרקים סא-סג
שבת קודש - כ"ה אלול פרק קיט מפסוק א עד סוף פסוק צו ופרקים עג-עה	

יום ראשון י"ט אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קבב, והנה כללות הי"ס... עד עמ' קבג, מדרותיהם.

43 שהוא בְּגֵד צָבוּעַ בְּגוֹנִים הַרְבֵּה מְעַרְבִים [בו בכתב יד ליתא]
44 בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא תַּפְאֶרֶת וְנוֹי, מִה שֶׁאֵין בּוֹ בְּגֵד הַצָּבוּעַ בְּגוֹן אֶחָד
45 - לֹא שֶׁיֵּךְ בּוֹ לְשׁוֹן תַּפְאֶרֶת. - שכן, "תפארת" היא רק התכללות
46 של כמה גוונים, ומפני שבמדת ה"רחמים" ישנה התכללות של חסד

וגבורה - היא נקראת בשם

47 "תפארת". וְאַחֵר בָּהּ, -

48 אחרי שישנה ההתעוררות

49 להשפיע, אם שההתעוררות

50 היא מצד מדת ה"חסד" או

51 מצד מדת ה"גבורה", או

52 מצד מדת ה"רחמים", כְּבֹא

53 הַהִשְׁפָּעָה לִידֵי מַעֲשֶׂה,

54 דְּהִינוּ בְּשַׁעַת הַהִשְׁפָּעָה

55 מִמֶּנִּי²⁶ - כלומר, לא

56 כשהוא לומד את הענין

57 לעצמו, אלא - בהכנה

58 להשפיע אותו ענין ממש

59 לאחר מכן, צָרִיךְ לְהַתְעִיץ

60 - ולהתבונן, אֵיךְ לְהַשְׁפִּיעַ,

61 בְּדֶרֶךְ שִׁיּוּבֵל הַמִּקְבֵּל

62 לְקַבֵּל הַהִשְׁפָּעָה²⁷, בְּגוֹן

63 שְׂרוּצָה לְהַשְׁפִּיעַ דָּבָר

64 חֲכָמָה לְלִמּוּדָה לְבָנוֹ, -

65 שלאב יש חשק גדול

66 להשפיע לבן מה שיותר, אִם

67 יֵאמְרֶנָּה לוֹ בְּלֶה כְּמוֹ

68 שֶׁהוּא בְּשִׁבְלוֹ - לא יוכל

69 לְהַבִּין וּלְקַבֵּל, - גם

70 מפני שהשכל כפי שהוא אצל האב (המשפיע) עדין מדי מכדי שהבן

71 יוכל להבין ולקלטו - אלא הוא מוכרח קודם להלביש את השכל

72 בענין אחר לא כל כך עדין (כמו במשל שלמטה מהנמשל), וגם מפני

73 שכל העשירות של השכל על כל פרטיו וסברא הנוטה לצד אחד

74 וסברא הנוטה לצד השני - הרי זה עשיר מדי מכדי שיוכל הבן

75 (המקבל) לקבל את השכל, אלא הוא מוכרח מקודם להפריד את

76 השכל לחלקים, לא לגלות לו את כל הפרטים, אלא פרטים

77 מסויימים של השכל, שיהיה קל לו לקבל, רַק שֶׁצָרִיךְ לְפָדֵר לוֹ

78 בְּסִדֵּר וְעֵינָיו אַחֵר, - משל, שהוא ענין שני, לא אותו ענין של השכל

79 והנמשל, דָּבָר דָּבָר עַל אַפְגָּיו, - כלומר, שאין הוא מגלה לו שתי

80 הסברות שזן לחיוב ולשלילה, אלא באופן אחד - או את הסברא

81 הנוטה לזכות או הסברא הנוטה לחיוב, או להכשיר או לפסול

82 וכדומה, וכל זאת כדי שיוכל לקבל את השכל, מַעֲטָה מַעֲטָה, - מן

83 השכל הוא משפיע לו, ולא כל השכל. כלומר, גם באורך השכל,

84

1 וְהֵנָּה, כְּלָלוֹת הִי' סְפִירוֹת שֶׁבְּנִשְׁמַת הָאָדָם נֹדַע לְכָל [בְּדֶרֶךְ]

2 כְּלָל בכתב יד ליתא], שֶׁהַמְדוֹת נִחְלָקוֹת בְּדֶרֶךְ כְּלָל לִי' מְדוֹת,

3 וְכָל פְּרָטֵי הַמְדוֹת שֶׁבְּאָדָם - נְטִיּוֹתָיו הַשּׁוֹנוֹת שֶׁל הָאָדָם, אִם הֵן

4 נְטִיּוֹת חִיּוּבִיּוֹת, שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ אֲלֵיהֶן, או נְטִיּוֹת שְׁלִילִיּוֹת, שֶׁהוּא עוֹמֵד

5 בְּנִפְרֵד מֵהֶן, כְּאֹת מֵאֲחָת

6 מִי' מְדוֹת אֱלֹהִים, שֶׁהֵן -

7 שבע המדות, שֶׁרֶשׁ כָּל

8 הַמְדוֹת וּכְלָלוֹתָן, - שורש

9 כל המדות והנטייות באדם,

10 הם שבע מדות אלו, ובהן

11 ישנם כל הפרטים באופן

12 כללי, לפני שהם באים

13 בפרטים של נטיות פרטיות,

14 שֶׁהֵן: - שבע המדות הן:

15 מְדַת הַחֶסֶד לְהַשְׁפִּיעַ בְּלִי

16 גְּבוּלָה, - כלומר, גם עצם

17 ההשפעה היא בלי הגבלה,

18 וגם אל מי שמשפיעים הוא

19 בלי הגבלה, ההשפעה היא

20 לכל, וּמְדַת הַגְּבוּרָה

21 לְצַמְצֵם מִלְּהַשְׁפִּיעַ בְּלִי בָּהּ,

22 - כלומר, שההשפעה, היא

23 בהגבלה, עד כמה להשפיע,

24 או שֶׁלֹא לְהַשְׁפִּיעַ [נֶפֶשׁ]

25 אַחֵר: כָּל עֵקֶר] כְּלָל, -

26 כלומר, שלמקבלים

27 מסויימים לא תהיה

28 ההשפעה כלל, או כפי

29 שכתוב בחצאי הריבוע: "כל עיקר", לא להתחיל להשפיע להם כלל,

30 וכל זה בא מצד ה"גבורה" שהיא מדת הדין והצמצום, וּמְדַת

31 הַרְחָמִים לְרַחֵם עַל מִי שֶׁיֵּשֶׁךְ לְשׁוֹן²⁴ רַחֲמָנוֹת עָלָיו, - שלמרות

32 שאין הוא ראוי שישפיעו לו, אך מצד הרחמנות צריכים לרחם עליו

33 ולהשפיע לו, וְהִיא - מדת הרחמים, היא מְדַת מַמְצָעַת בֵּין גְּבוּרָה

34 לְחֶסֶד, שֶׁהִיא - מדת ה"חסד" היא לְהַשְׁפִּיעַ לְכָל, גַּם לְמִי שֶׁלֹא

35 יֵשֶׁךְ לְשׁוֹן רַחֲמָנוֹת עָלָיו כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ חֹסֵר בְּלוֹם וְאֵינוֹ

36 שְׂרוּי בְּצַעַר כְּלָל²⁵. - ובכל זאת, מצד מדת ה"חסד", שהיא חסד

37 והשפעה בלי הגבלה, יוצא להשפיע גם לכזה, אך, מצד מדת

38 ה"רחמים" שיש בה גם התכללות של "גבורה", קיימת הגבלה שלא

39 להשפיע לאחד כזה, ולעומת זה מי שרחמנות עליו, הרי למרות

40 שאין הוא ראוי, נדרש מצד רחמנות להשפיע לו. וְלִפִּי שֶׁהִיא -

41 מדת ה"רחמים", היא מְדַת מַמְצָעַת - שיש בה גם "חסד" וגם

42 "גבורה", נִקְרָאת "תַּפְאֶרֶת", כְּמוֹ בְּגֵדֵי תַּפְאֶרֶת, עַל דֶּרֶךְ מִשְׁלֵל,

24. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים", שהמלה "לשון", "לשון רחמנות", מיותרת לכאורה. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש לגבי המבואר בכ"מ - דחסד משפיע גם לזה שמדה"ר אומרת לא להשפיע (אף שחסד) או גם שאסור לרחם עליו". 26. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים" ש"בד"ה כי ידעתי סו"ג (אור התורה צח, ב) תיבות אלו אינן". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזוה - מל' ויסוד כדלקמן".

1 בירידת ובהורדת השכל, מן ההכרח שיהיה צמצום בהתאם לכוח
2 הקליטה של המקבל, וגם ברוחב השכל, בפרטיו הרבים של השכל,
3 מן ההכרח שיהיה צמצום, כדי שהמקבל יוכל לקלוט אותם, ובחינת
4 עצה זו – המייעצת לו איך להשפיע את השכל, נקראת "נצח"
5 ו"הוד", שהן "כליות
6 יועצות"; – כשם שבגוף

אגרת הקדש

7 האדם יש לכליות (גם)
8 תפקיד של עצה (מייעץ), כך
9 גם בנפש, מדות "נצח"
10 ו"הוד" הן הכליות המייעצות
11 כיצד להשפיע, וגם [נפש]
12 אחר: [הן] – ברוחניות,
13 "תרין ביעין", – שני הביעין
14 המבשלים הורע, – כמו
15 שבגשמיות, ביסול הורע
16 הוא על ידי ה"תרין ביעין",
17 כך ברוחניות, בדבר
18 השפעה, זה על ידי המדות
19 "נצח" ו"הוד", שהיא הטפה
20 הנמשכת מהמח, דהיינו
21 דבר חכמה ושכל הנמשך
22 משכל האב, – המשפיע
23 שכל לבנו, שלא ימשך כמו
24 שהוא שכל דק מאד
25 במחו ושכלו, רק ישתנה
26 קצת מדקות שכלו
27 ויתנהו שכל שאינו דק
28 כל כה, כדי שיוכל הבן
29 לקבל במחו והבנתו, והוא

30 ממש, על דרך משל, כטפה – של זרע, היורדת מהמח שהיא
31 דקה מאד [מאד], ונעשית נסה וחמריית ממש בכליות ותרין
32 ביעין. – זוהי הירידה וההגשמה שנעשה בשכל המשפיע, שיהיה
33 לפי ערך שכל המקבל. וגם "נצח" ו"הוד" נקראים "שחקים"
34 ו"רחים" ששוחקים מן לצדיקים, – השם של רקיע "שחקים" הוא
35 על שם ש"שוחקים מן לצדיקים"²⁸, וזה ענין נוסף ב"נצח" ו"הוד" שהן
36 מחלקות את השכל לחלקים רבים. ובלשון רבנו הזקן: כמו הפוחן
37 [חטים] ברחים, על דרך משל, שמפזר החטים לחלקים דקים
38 מאד – כך צריך האב להקטין השכל ודבר חכמה שרוצה
39 להשפיע לבנו, ולחלקם לחלקים רבים, ולומר לו מעט מעט –
40 מן השכל, במועצות ודעת. – מה לומר לו ומה לא לומר לו, ענין
41 חלוקת השכל וגילוי חלקים מסויימים בלבד מהשכל, הוא צמצום
42 בעומק השכל, נוסף על הצמצומים האמורים לעיל באורך ורוחב
43 השכל, כך שבכל ששת הקצוות של השכל, אורך, רוחב ועומק –
44 ישנה ה"פעולה" של הכליות היועצות של "נצח" ו"הוד". וגם בכלל,
45 בחינת "נצח" הוא לנצח ולעמוד נגד כל מונע ההשפעה

46 והלמוד מננו מבית ומחוץ, – גם דברים שהם פנימיים ומונעים
47 מלהשפיע לו ומללמוד אתו, וגם דברים שהם מניעות חיצוניות,
48 מבית – תינו להתחזק נגד מדת הגבורה והצמצום שבאב
49 עצמו, שהיא מעוררת דינים ברצונו על בנו, לומר שאינו
50 ראוי לכך עדן – להשפיע
51 לו חכמה עמוקה ושכל
52 עמוק זה – אלא עליו
53 להתחזק כנגד זה –
54 ולהשפיע לו. זו משמעות
55 "נצח" לגבי המניעות מבית,
56 להשתלט על המניעות
57 הפנימיות שבתוכו הוא.
58 (ככתב יד נרשם: חסר). –
59 בכתבי היד שעיינו בהם כדי
60 להשוות לאגרות הקודש
61 הנדפסות – כשהכינו "תניא"
62 זה לדפוס²⁹ – נרשם "חסר".
63 ההסברה לכך היא: א)
64 מניעות "מחוץ", מניעות
65 חיצוניות, אין רבנו הזקן
66 מסביר. וכותב על כך הרבי
67 שליט"א: שצריך עיון אם
68 המניעות מחוץ יותר
69 פשוטות מאשר המניעות
70 "מבית", ואדרבא – "מבית"
71 יותר פשוט. אלא – כותב
72 הרבי שליט"א – הביאור על
73 המניעות "מחוץ" כלול במה
74 שצוין כאן שחסר באגרת.

75 ב) בהתאם למה שלמדנו הפירוש של "ובכלל בחינת נצח", שבכלל
76 ובבחינת "נצח" כלול גם ענין הנצחון, להתגבר על המניעות
77 והעיכובים נגד ההשפעה – לא חסר כלום במה שרבנו הזקן אינו
78 מסביר ענין כזה בבחינת "הוד", שכן ב"הוד" אין ענין דומה שיוכלל
79 בכלל של בחינת "הוד" – כפי שהדבר ב"נצח", ענין הנצחון. ברם,
80 אפשר גם ללמוד פירוש המלים "וגם בכלל בחינת נצח", בצורה
81 אחרת, שהכוונה היא ל"נצח" בכלל – לא פרט במדת ה"נצח" שבו
82 היא משתווה למדת "הוד", ששתיהן הן "כליות יועצות", ו"תרין
83 ביעין", ו"שחקים ששוחקים מן", אלא ענין ה"נצח" בכלל – כללות
84 ענין ה"נצח", ושעל כך הוא אומר שזה ענין הנצחון, כשלומדים
85 באופן כזה, חסר כאן הביאור: מהו ה"כלל" של ענין ומדת "הוד" –
86 וזהו הכוונה ב"חסר". להלן יסביר רבנו הזקן בחינת ה"יסוד".
87 ובחינת "יסוד" היא, על דרך משל, להתקשרות שמקשר האב
88 שכלו בשכל בנו בשעת למודו עמו באהבה ורצון, שרוצה
89 שיבין בנו; – שמצד הרצון ישנה ההתקשרות, ההתמסרות
90 וההתקשרות של שכל האב (המשפיע) עם שכל הבן (המקבל).

28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל סוף שהיחווה"א, מחגיגה יב, ב". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ככתוב בהקדמת הר"א שו"ב הגיהו אגה"ק שנדפסו בהשוואה לכת"י (לא דאדה"ז עצמו)".

1 וּבִלְעָדִי זֶה, – בלי ההתקשרות של מדת ה"יסוד", גַּם אִם הָיָה
2 הָבֵן שׁוֹמֵעַ דְּבוּרִים אֵלּוּ עֲצָמָם מִפִּי אָבִיו [שְׁמַדְבֵּר בְּעֵדוֹ וְלִזְמַד
3 לְעֲצָמוֹ] (בכתב יד קודש אדמו"ר בעל צמח צדק נשמתו עד, בדרוש
4 "כי ידעתיו" סעיף י"ג שהועתק שם לשון זה), ליתא תיבות אלו] –

5 לֹא הָיָה מִבֵּין כָּל בֶּךְ כְּמוֹ
6 עֲבָשׁוֹ, שְׁאֵבִיו מִקְשָׁר
7 שְׁכָלוֹ אֵלָיו וּמְדַבֵּר עִמּוֹ
8 פָּנִים אֶל פָּנִים³⁰ בְּאַהֲבָה
9 וְחֶשֶׁק, שְׁחֹשֶׁק מֵאֵד
10 שְׂיָבִין בָּנוּ, – שזה לא רק
11 רצון, מה שהוא רוצה שהבן
12 יבין, אלא חשק ורצון, רצון
13 שכלול בו תענוג (שזה ענין
14 "יסוד", סוג כזה של
15 התקשרות). אחרי המלים
16 "שמדבר בעדו ולומד
17 לעצמו", כתוב באותיות
18 קטנות: בכתב יד קודש
19 אדמו"ר בעל "צמח צדק"
20 (בדרוש כי ידעתיו סעיף
21 י"ג³¹ שהועתק שם לשון זה)
22 ליתא – אין – תיבות אלו] –
23 שכן, לא זו בלבד שאינו
24 דומה בשלומד אותו ענין
25 לעצמו לשלומד אותו עם
26 בנו באהבה, אלא גם
27 כשהוא לומד ומשפיע לבנו
28 בלי התקשרות וכו' – אין זה
29 באותו אופן כמו בשעה

30 שהוא משפיע לבנו בהתקשרות וכו', החשק וההתקשרות מוסיפים
31 בהבנת הבן. וְכָל מֶה שֶׁחֶשֶׁק וְהַתְּעִנּוּג גְּדוֹל³² – בְּךָ הַשְּׁפָעָה
32 וְהַלְמוּד גְּדוֹל, שֶׁהֵבֵן יוֹכֵל לְקַבֵּל יוֹתֵר, וְהָאֵב מִשְׁפִּיעַ יוֹתֵר, –
33 עצם העובדה שהבן "קולט" במדה מרובה יותר וטוב יותר, גורם
34 שהאב ישפיע יותר, כִּי עַל יְדֵי הַחֶשֶׁק וְהַתְּעִנּוּג מִתְרַבֶּה וּמִתְגַּדֵּל
35 שְׁכָלוֹ – שֶׁל הָאֵב, בְּהִרְבֵּה תַדְעָת הַשְּׁפִיעַ וְלִלְמַד לְבָנוֹ (וכמו
36 עַל דֶּרֶךְ מִשְׁל בְּגִשְׁמִיּוֹת מִשֹּׁשׁ, – בבחינת ה"יסוד" בזיווג גשמי,
37 רַבּוֹי הַזֶּרַע הוּא מֵרֵב הַחֶשֶׁק וְהַתְּעִנּוּג, וְעַל יְדֵי זֶה מִמְּשִׁיר
38 הֶרְבֵּה מִחֵמָה, – משם באה טיפת הזרע, וְלָבֵן הַמְּשִׁילוֹ חֲכָמִי
39 הָאֵמֶת לְזוּג גִּשְׁמִי, – שכן, בהשפעת השכל ישנם ענינים כמו
40 שהם בהשפעה של משפיע למקבל בזיווג גשמי, כְּמוֹ שִׁתְּקַבֵּר.
41 – על כל פנים, ענינה של בחינת ה"יסוד" – הוא ההתקשרות בחשק

אגרת הקדש

דבורים אלו עצמם מפי אביו [שמדבר בעדו ולומד
לעצמו. ככ"ק אדמו"ר בעל צ"צ נ"ע (בדרוש כי ידעתיו סעי' י"ג
שהועתק שם לשון זה) ליתא תיבות אלו] לֹא הָיָה מִבֵּין כ"כ כמו
עכשיו שאביו מקשר שכלו אליו ומדבר עמו פא"פ
באהבה וחשק שחושק מאד שיבין בנו וכל מה
שהחשק והתענוג גדול כך ההשפעה והלימוד גדול
שהבן יוכל לקבל יותר והאב משפיע יותר כי ע"י
החשק והתענוג מתרבה ומתגדל שכלו בהרחבת
הדעת להשפיע וללמד לבנו (וכמו עד"מ בגשמיות
ממש רבוי הזרע הוא מרוב החשק והתענוג וע"י
ממשך הרבה מהמוח ולכן המשילו חכמי האמת
לזיווג גשמי כמו שית'). והנה מדות אלו הן בחי'
חיצוניות שבנפש ובתוכן מלוכשות מדות פנימיות
שהן בחי' אהוי"ר כו' דהיינו עד"מ באב המשפיע
לבנו מחמת אהבתו ומונע השפעתו מפחדו ויראתו
שלא יבא לידי מכשול ח"ו. ומקור ושרש מדות אלו
הפנימיות והחיצוניות הוא מחב"ד שבנפשו כי לפי
שכל האדם כך הן מדותיו כנראה בחוש שהקטן
שהחב"ד שלו הן בבחי' קטנות כך כל מדותיו הן
בדברים קטני הערך וגם בגדולים לפי שכלו יהולל
איש כי לפי רוב חכמתו כך הוא רוב אהבתו וחסדו

המדות, שישנן מדות שהן פנימיות לגבי המדות שהן חיצוניות של
הנפש. ומקור ושרש מדות אלו, הַפְּנִימִיּוֹת וְהַחִיצוֹנִיּוֹת, הוּא
מִחְכְּמָה־בִּינָה־דַעַת שֶׁבִּנְפִשׁוֹ, כִּי לִפִּי שְׁכָל הָאָדָם – בְּךָ הֵן
מְדוּתָיו, – אם שכלו גדול – מדותיו הן בענינים גדולים, ואם
שכלו קטן – מדותיו הן בענינים קטנים, בְּנִרְאָה בְּחוּשׁ, שֶׁהַקָּטָן
שֶׁהַחֲכָמָה־בִּינָה־דַעַת – השכל שֶׁלֹּא הֵן בְּבִחִינַת קְטָנוּת – בְּךָ
כָּל מְדוּתָיו הֵן בְּכָבָרִים קְטָנִי הָעֶרְףִּי. – וכשהוא גדל, שאז
שכלו מתגדל – מדותיו הן אז בענינים גדולים יותר, וְגַם בְּגְדוּלִים
– במבוגרים עצמם, תלוי הדבר גם בקטנות וגדלות שכל המבוגר,
לִפִּי שְׁכָלוֹ יִהְיֶה אִישׁ³⁴, – "איש" הוא תואר המדות, כפי
שכתוב³⁵: "כאיש גבורתו", הרי שבח והילול המדות גם הם
בהתאם לשכל, כִּי לִפִּי רֵב חֲכָמָתוֹ – בְּךָ הוּא רֵב אֲהֲבָתוֹ

ותענוג מהמשפיע אל המקבל³³. וְהֵנָּה, מְדוּת אֵלּוּ – שהוסברו
כאן בענין ההשפעה, הֵן בְּחִינּוֹת חִיצוֹנִיּוֹת – המדות החיצוניות,
שֶׁבִּנְפִשׁוֹ, וּבְתוֹכָן מְלַכְשׁוֹת מְדוּת פְּנִימִיּוֹת, – מדות שהן יותר
נפשיות, והן הסיבות למדות החיצוניות המתבטאות בענין
ההשפעה, שֶׁהֵן – המדות
הפנימיות, הֵן בְּחִינּוֹת
אֲהֲבָה וִירְאָה כו'. דְּהֵינּוּ,
עַל דֶּרֶךְ מִשְׁל, בָּאֵב
הַמְּשִׁיעַ לְבָנוֹ מִחֵמָה
אֲהֲבָתוֹ, – הרי פנימיות
מדת החסד וההשפעה היא
האהבה, ומדת ה"חסד" היא
חיצוניות בלבד לגבי
האהבה, וּמוֹנֵעַ הַשְּׁפָעָתוֹ
מִפְּחָדוֹ וִירְאָתוֹ, שֶׁלֹּא
יָבֹא לִידֵי מְכַשׁוֹל חֵם
וְשָׁלוֹם. – הרי שהפחד
והיראה הם הפנימיות של
מדת ה"גבורה", שענינה
שלא להשפיע או למעט
בהשפעה, וכשם ששאר
המדות הן ענפים מאהבה
ומיראה (כפי שאומר בפרק
השלישי של החלק הראשון
של ספר ה"תניא") – הרי
כפי שהדבר באהבה
וביראה, שהן הפנימיות של
מדות "חסד" ו"גבורה", כך
הדבר גם בענפיהן, בשאר

המדות, שישנן מדות שהן פנימיות לגבי המדות שהן חיצוניות של
הנפש. ומקור ושרש מדות אלו, הַפְּנִימִיּוֹת וְהַחִיצוֹנִיּוֹת, הוּא
מִחְכְּמָה־בִּינָה־דַעַת שֶׁבִּנְפִשׁוֹ, כִּי לִפִּי שְׁכָל הָאָדָם – בְּךָ הֵן
מְדוּתָיו, – אם שכלו גדול – מדותיו הן בענינים גדולים, ואם
שכלו קטן – מדותיו הן בענינים קטנים, בְּנִרְאָה בְּחוּשׁ, שֶׁהַקָּטָן
שֶׁהַחֲכָמָה־בִּינָה־דַעַת – השכל שֶׁלֹּא הֵן בְּבִחִינַת קְטָנוּת – בְּךָ
כָּל מְדוּתָיו הֵן בְּכָבָרִים קְטָנִי הָעֶרְףִּי. – וכשהוא גדל, שאז
שכלו מתגדל – מדותיו הן אז בענינים גדולים יותר, וְגַם בְּגְדוּלִים
– במבוגרים עצמם, תלוי הדבר גם בקטנות וגדלות שכל המבוגר,
לִפִּי שְׁכָלוֹ יִהְיֶה אִישׁ³⁴, – "איש" הוא תואר המדות, כפי
שכתוב³⁵: "כאיש גבורתו", הרי שבח והילול המדות גם הם
בהתאם לשכל, כִּי לִפִּי רֵב חֲכָמָתוֹ – בְּךָ הוּא רֵב אֲהֲבָתוֹ

30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפ"ל: "פה אל פה" בלא אמצעי (ראב"ע - בהעלותך יב, ח), אבל פנים אל "פנים" בחי' נעלית יותר, והרי כאן מדבר במעלות יסוד הכי נעלות - ועד "שחושק מאד". וגם - עפ"ז דוקא ה"ז הפכו דמדבר בעדו". 31. נדפס באוה"ת וירא שם (צח, ב).
32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי צ"ל: גדל (במקום גדול)". 33. על מה שאין רבנו הזקן מבאר בחינת "מלכות" - מציין הרבי שליט"א: "כנראה הטעם: בבי' כל ו' המדות שע"ע מבאר: להשפיע (ההשפעה), לצמצם כו' בכוא ההשפעה לידי מעשה - שזמה מוכן שישנה קודם שבאה לידי מעשה - בשלימותה במשפיע וזהו מל' (אוועקלייג של המשפיע כי ההשפעה היא עדיין בהמשפיע, אבל בשלימותה בערך הגבלות המקבל)". 34. משלי יב, ח. 35. שופטים ח, כא.

של המדות, כְּנִרְאָה בְּחֹשֶׁה, כִּי לִפִּי שְׁנוֹי דְּעוֹת - של בחינת
 "דעת", בְּנִי אָדָם זֶה מֶזֶה - כֵּךְ הוּא שְׁנוֹי מְדוּתֵיהֶם. - כפי
 מדת ה"בר דעת" של האדם
 - כך הן מדותיו: אם הוא
 ברי־דעת גדול יותר -
 מדותיו גדולות ויציבות
 יותר; אם אין הוא ברי־דעת
 גדול - מדותיו קטנות
 ובלתי יציבות, שכן, "דעת"
 היא הקיום והחיות של
 המדות, כפי שרבונו הזקן אומר בפרק שלישי של החלק הראשון
 של ספר ה"תניא".

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכג, והנה כ"ז הוא... עד עמ' 246, באימה וביראה.

בבמותיה, וכמו שהקב"ה הוא רחום – כך הוא רחום, וכמו שהקב"ה
הוא חפץ חסד – הרי זה המניע הפנימי הטמון ברצונו לעשות חסד
– וזאת כדי להתדבק בהקב"ה. **וְכֵן בְּמִדַּת הַנְּבוֹרָה**, – חיצונית
דיראה – היא גם כן רק בענינים של אלקות, **לְהַפְרֵעַ מִן הָרָשָׁעִים**
וּלְעֲנֹשׁם בְּעֵנֶשׁ הַתּוֹרָה, –
שזה ענין של "גבורה", **וְכֵן**
לְהַתְּנֵבֵר עַל יָצְרוֹ, וּלְקַדֵּשׁ
אֶת עַצְמוֹ – להיבדל,
בְּמִתְרָ לֹו, וּלְעֲשׂוֹת נֶדֶר
וּסִיג לַתּוֹרָה – כל זה הוא
מִפְּנֵי פֶחַד ה' וְיִרְאָתוֹ, פֶּן
יָבֹא לִיְדֵי חֲטָא חָס וְשָׁלוֹם.
– שבגלל כך הוא מקדש
עצמו בהרבה "שערים" של
היתר, שלא יבוא לידי שער
אחד אל איסור³⁷, ומצד זה
הוא עושה לעצמו גדרים
וסייגים לענינים של תורה –
כדי שלא יעבור חס ושלום
על אף חטא, הרי,
שה"יראה", שהיא המדה

והנה כ"ז הוא

76 הפנימית, היא להקב"ה, וה"גבורה", המדה החיצונית, היא גם כן
77 בענינים של הקב"ה - ענינים של תורה ומצוות. וְכֵן - במדת
78 ה"תפארת", לְפָאֵר אֶת ה' וְתוֹרָתוֹ בְּכָל מִינֵי פָאֵר, - כמו ספר
79 תורה הדור, תפילין יפות, וכדומה, שזו מדת ה"תפארת", מלשון יופי,
80 וְלִדְבָרָהּ בְּשִׁבְחָיו - במתן שבח להקב"ה, בְּכָל בְּחִינֹת נִפְשׁוֹ, -
81 שזה "תפארת", מלשון "לפאר" ולשבת, דְּהֵינּוּ בְּהַתְבַּנְנוּת שִׁבְלוֹ
82 וּמִפְשָׁבָתוֹ - שמה שהוא מפאר ומשבח את הקב"ה, יהיה מתוך
83 התבוננות עמוקה של שכלו ושל מחשבתו בגדלות הקב"ה, גַּם
84 בְּדַבְּרוֹ. - שאמירתו שבחיו של הקב"ה בדיבור, לא תהיה דיבור

1 בפה בלבד, אלא גם מתוך התבוננות עמוקה של שכל ושל מחשבה.
2 כך שישנן כאן כל בחינות נפשו, שכל ומדות — מדת ה"תפארת" —
3 ומחשבה ודיבור, שדיבור הוא הרי "מעשה זוטא"³⁸ — הרי זה גם כן
4 בחינת מעשה; או שהכוונה היא לכל בחינות הנפש השייכות בענין
5 השבחים, והן, שכל ומחשבה
6 ודיבור. וכן — במדת
7 ה"נצח", לעמוד בנצחון נגד
8 כל מונע מעבודת ה'
9 ומלדבקה בו, ונגד כל
10 מונע מלהיות כבוד ה'
11 מלא — ובהתגלות, את כל
12 הארץ, במלחמות ה' אשר
13 נלחם דוד המלך עליו
14 השלום. — שענין המלחמות
15 והנצחונות בא מצד מדת
16 ה"נצח" של הנפש האלקית,
17 וכן — במדת ה"הוד",
18 להשתתחות ולהודות לה',
19 — בבחינה של הודאה ושל
20 ביטול, שהוא מודה למרות
21 שאין הוא מבין, אשר מתייחס
22 ומתחזה את הכל, והכל
23 בטל במציאות אצלו,
24 ובכל קמיה — הכל לגבי
25 הקדוש ברוך הוא, כלל
26 חשיב, — נחשב לכלום, וכאין ואפס ממש. ואף שאין אנו
27 משיגים איך הוא הכל אפס ממש קמיה — לגביו. שכן, הקב"ה
28 הרי ברא הכל, והרי זו בריאה "יש" מ"אין" — גם מצד הכוח האלקי
29 המהווה והבורא, אף על-פי-כן, מודים אנחנו בהודאה אמיתית
30 — הנחה אמיתית בנפש, המרגישה את האמת, שכן הוא באמת
31 לאמתו. — שהאמת האמיתית היא כמו "דעת עליון", שהכל הוא
32 "כלל ממש" ובטל במציאות לגבי הקב"ה, שלא כפי שהוא ב"דעת
33 תחתון" שקיים "יש" אלא שה"יש" בטל לאלקות³⁹, זה בא מצד מדת
34 ה"הוד", ההודאה והביטול לאמת למרות שלא מבינים אותה.

אגרת הקדש

וכן לעמוד בנצחון נגד כל מונע מעבודת ה' ומלדבקה
בו ונגד כל מונע מלהיות כבוד ה' מלא את כל הארץ
כמלחמות ה' אשר נלחם דהע"ה וכן להשתתחות
ולהודות לה' אשר מחיה ומחיה את הכל והכל בטל
במציאות אצלו וכולא קמיה כלא חשיב וכאין ואפס
ממש ואף שאין אנו משיגים איך הוא הכל אפס
ממש קמיה אעפ"כ מודים אנחנו בהודאה אמיתית
שכן הוא באמת לאמיתו ובכלל זה ג"כ להודות לה'
על כל הטובות אשר גמלנו ולא להיות כפוי טובה
ח"ו ובכלל זה להודות על כל שבחיו ומדותיו ופעולותיו
כאצי' ובריאות עליונים ותחתונים שהם משובחים עד
אין תכלית [ג"א חקר] וגאים וראוים אליו ית' וית' והוא
מלשון הוד והדר וכן במדת צדיק יסוד עולם להיות
נפשו קשורה בה' חיי החיים ולדבקה בו בדביקה
וחשיקה בחשק ותענוג נפלא ובמדת מל' לקבל עליו
עול מלכותו ועבודתו כעבודת כל עבד לאדונו באימה
וביראה

נפשו קשורה בה' חיי החיים, — המחיה את החיים עצמם,
ולדבקה בו — בהקדוש ברוך הוא, בדביקה וחשיקה, בחשק
ותענוג נפלא. — שזה מצד מדת ה"יסוד", ההתקשרות באלקות
בחשק ותענוג נפלא, ובמדת מלכות, — של הנפש האלקית שהיא
באלקות, לקבל עליו על מלכותו ועבודתו פעבודת כל עבד
לאדונו באימה וביראה. — כך יעבוד את הקדוש ברוך הוא באימה
וביראה מצד ה"קבלת-עול" שקיבל על עצמו עול מלכות שמים.
רבנו הזקן הסביר כאן כל שבעת המדות, מ"חסד" עד "מלכות", כפי
שהן כולן באלקות — בנפשו האלקית של יהודי.

יום שלישי כ"א אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 246, ומקור ושורש כל... עד עמ' קכד, במקומו.

אגרת הקדש

ומקור ושורש כל המדות הן מחב"ד דהיינו
החכמה היא מקור השכל המשיג את ה' וחכמתו
וגדולתו ומדותיו הקדושות שמנהיג ומחיה בתן כל
העולמות עליונים ותחתונים ובינה היא ההתבוננות

69 להלן יסביר רבנו הזקן את
70 הכוחות והספירות של
71 חכמה — בינה — דעת —
72 בנפש האלקית. ומקור⁴⁰
73 ושורש כל המדות הן
74 מחכמה-בינה-דעת,
75 דהיינו: החכמה היא מקור
76 השכל המשיג את ה'

1 הַתְּבוֹנָנוֹת בְּהִשָּׁגָה זוֹ – שֶׁל גְּדוּלַת ה' וְשֶׁל מְדוּתוֹ, בְּאַרְבֵּי וְרַחֲב
2 וְעֵמֶק בִּינְתּוֹ, – כְּפִי שֶׁהוֹסֵב בְּלִמְדוֹנוּ הַפֶּרֶק הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל הַחֵלֶק
3 הָרִאשׁוֹן שֶׁל סֵפֶר ה'תניא", שֶׁבִּשְׂכַל יִשְׁנֵן שֶׁשָּׁה קִצּוֹת שֶׁל אֹרֶךְ,
4 רֹחֵב וְעוֹמֵק: "אֹרֶךְ" – יִרְדַּת הַשֶּׁכֶל בְּמִשְׁלִים וְכְדוּמָה, שִׁיחִיה מוֹבֵן

5 גַּם לְמִי שֶׁאִינוּ מִשִּׁיג אֶת
6 הַשֶּׁכֶל הָעֵמוּק כְּפִי שֶׁהוּא

7 לְפָנֵי הִירִידָה; "רֹחֵב" –
8 רַחְבוֹת הַשֶּׁכֶל בְּפֶרֶטִים
9 וְהַסְתַּעְפוּיּוֹת רַבּוֹת שֶׁל
10 הַשֶּׁכֶל; "וְעוֹמֵק" – הָעֵמֶקוֹת
11 מִמֶּה שֶׁשִּׁשׁ בִּשְׂכַל עוֹמֵק לְפָנִים
12 מִעוֹמֵק, לְהִבִּין דְּבָר מִתּוֹךְ
13 דְּבָרִי⁴¹, וְלִהְיוֹת מְהֻשָּׁגָה זוֹ
14 תוֹלְדוּתִיָּה, שֶׁהֵן מְדוּת
15 אֶהְיָ וְיִרְאָה – שֶׁהֵן
16 תוֹלְדוֹת הַהִשָּׁגָה, שֶׁעַל יְדֵי
17 הַבְּנֵתוֹ גְּדוּלוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
18 הוּא, נוֹלַדַת בּוֹ אֶהְיָ
19 לְהַקְבִּי"ה אוֹ יִרְאָה מוֹחֶקֶב"ה,
20 וְשִׁאֲרֵי מְדוּת הַנּוֹלְדוֹת
21 בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, הַמְּשַׁבֵּלֶת
22 וּמִתְּבוֹנָנָת בְּגִדְלַת ה'. בִּי
23 "לְגִדְלָתוֹ אֵין חֶקֶר", וְיִשׁ
24 בְּחִינַת גִּדְלַת ה', שֶׁעַל יְדֵי
25 הַתְּבוֹנָנוֹת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית
26 בָּהּ – תַּפַּל עָלֶיהָ אֵימָתָהּ
27 וְפֶחֶד שֶׁהִיא יִרְאָה תַּתְּנָהּ,
28 – יִרְאָה תַּחְתּוֹנָה, שֶׁהִיא
29 בְּחִינַת מַלְכוּת, וְיִשׁ בְּחִינַת
30 גִּדְלַת ה' שְׁמִמְנָה בָּהּ
31 יִרְאָה עֲלָאָה, – יִרְאָה
32 עֲלִיוֹנָה, יִרְאָה בִּשְׁתִּי –

33 שֶׁהוּא בּוֹשׁ מִגְּדוּלַת הַקְבִּי"ה, וְיִשׁ בְּחִינָה – בְּגִדְלַת ה', שְׁמִמְנָה בָּהּ
34 בְּחִינַת וּמִדְרִיגַת אֶהְיָ, הַנִּקְרָאת אֶהְיָ רַבָּה, וְיִשׁ בְּחִינָה –
35 בְּגִדְלַת ה', שְׁמִמְנָה בָּהּ אֶהְיָ זִמְנָה. – הַמְּדִרִיגָה הַקְּטַנָּה יוֹתֵר
36 בְּאֶהְיָ; כֹּל הָאִמּוֹר הוּא בְּמִדּוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל אֶהְיָ וְשֶׁל יִרְאָה –
37 הַבָּאוֹת מִחֻכְמַת לִבְיָה־דַעַת, מִהִבְנָה וּמִהַתְּבוֹנָנוֹת בְּגִדְלַת ה', וְכֵן
38 בְּמִדּוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁהֵן: חֶסֶד בּוֹי. – וְ"גְבוּרָה" וְכו' – הֵן בָּאוֹת
39 כּוֹלֵן מִחֻכְמָה – בִּינָה – דַּעַת, מִהַתְּבוֹנָנוֹת בְּגִדְלַת ה', וְכַבֵּלָן – בְּכָל
40 הַמְּדוּת, צָרִיף לְחִיּוֹת מַלְבָּשׁ בְּהֵן בְּחִינַת דַּעַת, שֶׁהוּא בְּחִינַת
41 הַתְּקַשְׁרוֹת הַנֶּפֶשׁ, תְּקַשּׁוּרָה וְתִקְוָעָה בְּהִשָּׁגָה זוֹ שְׁמִשְׁנָת אֵיזוֹה
42 עֵינֵן מְגִדְלַת ה', שְׁמִמְנָה נוֹלַדָה בָּהּ – בְּנֶפֶשׁ, אֵיזוֹה מְדָה
43 מִהַמְּדוּת, – הִרִי בִשְׁעָה שֶׁהִנֵּפֶשׁ מִבִּינָה אֶת הָעֵינֵן, נִדְרַשׁ שִׁיחִיה כּוֹחַ
44 ה'דַּעַת", שִׁיחִיה קֶשׁוֹר וְנִתּוֹן בְּעֵינֵן שֶׁהוּא מִשִּׁיג, בִּי בְּהֶסֶח דַּעַת
45 בְּרַגְעַ מְהֻשָּׁגָה זוֹ – מִסְתַּלְקֶת נִם בֵּן הַמְּדָה הַנּוֹלַדָה מִמְנָה,

אגרת הקדש

בְּהִשָּׁגָה זוֹ בְּאֹרֶךְ וְרוֹחֵב וְעוֹמֵק בִּינְתּוֹ לְהִבִּין דְּבַר
מִתּוֹךְ דְּבַר וְלִהְיוֹת מְהֻשָּׁגָה זוֹ תוֹלְדוּתִיָּה שֶׁהֵן מְדוּת
אֶהְיָ וְשִׁאֲרֵי מְדוּת הַנּוֹלְדוֹת בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית הַמְּשַׁבֵּלֶת
וּמִתְּבוֹנָנָת בְּגִדְלַת ה' כִּי לְגִדְלָתוֹ אֵין חֶקֶר וְיִשׁ בְּחִי'
גְּדוּלַת ה' שֶׁעַל יְדֵי הַתְּבוֹנָנוֹת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית בְּהַ תַּפּוּל
עָלֶיהָ אֵימָתָהּ וּפֶחֶד שֶׁהִיא יִרְאָה תַּתְּנָהּ שֶׁהִיא בְּחִינַת
מַלְכוּת וְיִשׁ בְּחִי' גְּדוּלַת ה' שְׁמִמְנָה בָּהּ יִרְאָה עֲלָאָה
יִרְאָה בּוֹשֶׁת וְיִשׁ בְּחִינָה שְׁמִמְנָה בָּהּ אֶהְיָ רַבָּה
וְיִשׁ בְּחִינָה שְׁמִמְנָה בָּהּ אֶהְיָ זִמְנָה וְכוּ' וְכֵן בְּמִדּוֹת
הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁהֵן חֶסֶד בּוֹי וְכַבֵּלָן צָרִיף לְחִיּוֹת מְלוּבֶשׁ
בְּהֵן בְּחִינַת דַּעַת שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתְּקַשְׁרוֹת הַנֶּפֶשׁ
הַקְּשׁוּרָה וְתִקְוָעָה בְּהִשָּׁגָה זוֹ שְׁמִשְׁנָת אֵיזוֹה עֵינֵן מְגִדְלַת
ה' שְׁמִמְנָה נוֹלַדָה בְּהַ אֵיזוֹה מְדָה מִהַמְּדוּת כִּי בְּהִסּוֹס
הַדַּעַת כְּרַגַּע מְהֻשָּׁגָה זוֹ מִסְתַּלְקֶת גַּ"כ הַמְּדָה הַנּוֹלַדָה
מִמְנָה מִהַגִּלּוֹי בְּנֶפֶשׁ אֶל הַהֶעֱלֵם לְחִיּוֹת בְּהַ בְּכַח
וְלֹא בְּפוּעֵל וְכֵן נִקְרָא הַזִּיּוּג בְּלִשׁוֹן דַּעַת מִפְּנֵי שֶׁהוּא
לִשׁוֹן הַתְּקַשְׁרוֹת וְזֵהוּ בְּחִי' דַּעַת תַּחְתּוֹן [גַּ"כ הַדַּעַת
הַתַּחְתּוֹן] הַמִּתְּפַשֵּׁט בְּמִדּוֹת וּמִתְּלַבֵּשׁ בְּהֵן לְהַחֲיוֹת
וְלִקְיִימֵן וְיִשׁ בְּחִינַת דַּעַת הָעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא בְּחִינַת
הַתְּקַשְׁרוֹת וְחִיבוּר מְקוֹר הַשֶּׁכֶל הַמְּשִׁיג עוֹמֵק הַמוֹשֵׁג
שֶׁהוּא כְּנֻקְדָה וְכִבְרֶק הַמְּכַבֵּר עַל שֶׁכֹּל שִׁתְּפַשֵּׁט
לְמַטָּה וְיִבֵּא עוֹמֵק הַמוֹשֵׁג לְיַדִּי הַבְּנָה בְּהַרְחַבַת הַבִּיאוֹר
בְּאֹרֶךְ וְרוֹחֵב שֶׁהִיא בְּחִינַת בִּינָה הַנֶּק' רַחְבוֹת הַנֶּהַר
כְּמוֹ שִׁתְּבִאָר בְּמִקּוּמוֹ:

מִהַגִּלּוֹי – שִׁיחִיהָ לְפָנֵי זֶה בְּגִלּוֹי, בְּנֶפֶשׁ אֶל הַהֶעֱלֵם, – שֶׁבִּנְפֶשׁ
הִיא בְּאֹפֶן שֶׁל הָעֵלֶם, לְחִיּוֹת בָּהּ – רַק בְּכַח וְלֹא בְּפוּעֵל. – שֶׁרַק
בְּכוֹחַ יֵשׁ לוֹ הָאֶהְיָ אוֹ הִירְאָה, אֲבָל בְּפוּעֵל וּבְגִלּוֹי אֵין לוֹ אוֹתָהּ
מִדָּה. מִי מִבִּיא שֶׁהָאֶהְיָ אוֹ הִירְאָה תִּהְיֶה בְּפוּעֵל – הִרִי זֶה כּוֹחַ
ה'דַּעַת", שֶׁכֵּן, עַל יְדֵי
הַהִתְקַשְׁרוֹת אֶל הַשֶּׁכֶל
בְּאֹפֶן שֶׁאֵין הוּא מְסִיחַ דַּעַתוֹ
מִמְּנוֹ אִף לֹא לְרַגַּע אֶחָד –
הַמְּדוּת הַנּוֹלְדוֹת מִן הַשֶּׁכֶל
הֵן בְּהַתְּגַלּוּת ו"בְּפוּעֵל", וְכֵן
נִקְרָא הַזִּיּוּג בְּלִשׁוֹן
"דַּעַת"⁴², מִפְּנֵי שֶׁהוּא
לִשׁוֹן הַתְּקַשְׁרוֹת. –
וּמִהַתְּקַשְׁרוֹת כּוֹז, יִשְׁנָה
תוֹלְדָה, וּבְעֵינֵן הַהִתְקַשְׁרוֹת
שֶׁל שֶׁכֶל יִשְׁנָה תוֹלְדָה שֶׁל
מְדוּת, וְזֵהוּ בְּחִינַת דַּעַת
תַּחְתּוֹן – הַמְּדִרִיגָה
הַתַּחְתּוֹנָה בְּבִינַת "דַּעַת",
[פֶּסֶח אֶחָד: הַדַּעַת
תַּחְתּוֹן], הַמִּתְּפַשֵּׁט
בְּמִדּוֹת וּמִתְּלַבֵּשׁ בְּהֵן
לְחִיּוֹת וְלִקְיִימֵן. וְיִשׁ
בְּחִינַת דַּעַת הָעֲלִיּוֹן, –
הַמְּדִרִיגָה הָעֲלִיוֹנָה בְּבִינַת
"דַּעַת" שֶׁהוּא בְּחִינַת
הַתְּקַשְׁרוֹת וְחִיבוּר מְקוֹר
הַשֶּׁכֶל הַמְּשִׁיג עוֹמֵק
הַמוֹשֵׁג, שֶׁהוּא בְּחִינַת
וְכִבְרֶק הַמְּכַבֵּר עַל שֶׁכֹּל,
– יִקְשֶׁר כֹּל זֹאת שִׁתְּפַשֵּׁט
לְמַטָּה, וְיִבֵּא עוֹמֵק הַמוֹשֵׁג
לְיַדִּי הַבְּנָה, בְּהַרְחַבַת הַבִּיאוֹר וְרַחֲב, שֶׁהִיא בְּחִינַת בִּינָה,
הַנִּקְרָאת "רַחְבוֹת הַנֶּהַר", כְּמוֹ שִׁתְּבִאָר בְּמִקּוּמוֹ⁴³: – כְּלוּמֹר,
זֶה בְּחִינַת ה'דַּעַת" הַמַּחְבֵּרַת "חֻכְמָה" ל"בִּינָה", ש"חֻכְמָה" שֶׁהִיא
נְקוּדָה, וְכִבְרֶק הַמִּתְּגַלָּה וְנֶעֱלַם מִיָּד, מַחְבֵּרַת בְּחִינַת ה'דַּעַת" שֶׁתּוֹבֵא
בְּהִשָּׁגָה שֶׁל "בִּינָה" וְלֹא בְּצוּרָה שֶׁל נְקוּדָה, אֲלֵא בְּהַתְּפַשְׁטוֹת
וּבְהַרְבֵּה פֶּרֶטִים בְּהִשָּׁגָה, וּמִשְׁלִים וְחִסְרִים הַמּוֹרִידִים אֶת הַשֶּׁכֶל
לְמַטָּה יוֹתֵר – הִרִי זֶה הַכּוֹחַ וְהַבְּחִינָה שֶׁל "דַּעַת" הַמַּחְבֵּרַת וּמִקְשֶׁרַת
נְקוּדַת ה'חֻכְמָה" ל"בִּינָה", "חֻכְמָה" מְשׁוּלָה לְמַעַן שֶׁהִמִּים נּוֹבְעִים
מִמְּנוֹ טִיפֵין טִיפֵין, ו"בִּינָה" מְשׁוּלָה לְנֶהַר שֶׁהִמִּים שׁוֹפְעִים בּוֹ
בְּהַתְּפַשְׁטוֹת וּבְהַתְּרַחְבוֹת – וְהַכּוֹנֵה הִיא שְׁמִמְעִין הַחֻכְמָה יִבּוֹא
לְנֶהַר הַבִּינָה, וְאֵילוֹ "דַּעַת תַּחְתּוֹן" מְקַשֵּׁר אֶת הַמוֹחִין לְמְדוּת,
שֶׁמִּשְׁכַּל וּמִהֻשָּׁגָה יִבּוֹא עֵינֵן הַמְּדוּת, וְהוּא מְעַנֵּק לְמְדוּת חִיּוֹת וְקִיּוֹם.
עַל כָּל פְּנִים מוֹסֵב כֵּאֵן אֵיךְ כֹּל עֶשְׂרֵת הַכּוֹחוֹת וְהַסְפִּירוֹת בְּנֶפֶשׁ

41. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' פ' (אוה"ת בראשית ע' 2048 ואילך)". 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ח"ג ספ"ג". 43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע כוונתו 'במקומו' – ואולי הכוונה להמקומות בח"א (ראה מפתחות) וכן בלקו"ת וכו'".

- 1 האלקית הם בעיני אלקות, ועל ידם הרי "מבשרי אחזה אלקה",
 2 יבולים להבין בספירות העליונות.
 3 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א לאגרת הקודש סוף סימן ט"ו
 4 לכאורה כמה ענינים (ושמות) בחו"ב ובאן מדייק הנ"ל (דרך, רח"ג).

יום רביעי כ"ב אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קבר, טז אהובי אחי... עד עמ' 248, דף פ'.

- 9 לאנשי קהלת וכו' כנוצר לעיל, רבות מאגרות הקודש שלו, כתב רבנו
 10 חזק, בקשר לענין הצדקה בכלל, וצדקת ארץ ישראל (בשביל אלה שעוסקים
 11 בתורה ובעבודה בארץ ישראל) בפרט, חלק מאגרות הקודש הופנו לקהלות
 12 מסוימות בהזדמנויות מסוימות. אגרת הקודש סימן טז, נכתבה לקהלה
 13 מסוימת, כפי שצוין בראשית
 14 האגרת: "לאנשי ק' וכו'", וכפי
 15 הנראה מתוכן האגרת, היה מצב
 16 הפרנסה באותה קהלה ירוד
 17 מאד, ונתקבלו ידיעות אצל רבנו
 18 חזק, שה"מעמד" של אותה
 19 קהלה עבור "כולל חב"ד" (צדקת
 20 ארץ ישראל) קטן בגלל כך. לכן
 21 כותב להם רבנו חזק, שידוע לו
 22 מצב פרנסתם, שנתדלדל מאד
 23 בזמנים האחרונים, ובכל זאת
 24 נוגע הדבר בנפשם, שמבלי הבט
 25 על מצבם, יחזיקו את ה"מעמד"
 26 לצדקת ארץ ישראל, ומצוין
 27 טעמים על כך גם על פי דין וגם
 28 לפני משורת הדין.

אגרת הקדש

לאנשי ק' וכו'

טז אהובי אחי ורעי אשר כנפשי הנה לא

נעלם ממני צוק העתים אשר
 נתדלדלה הפרנסה ובפרט הידועים לי ממחנכים אשר
 מטה ידם בלי שום משען ומשענה וממש לוויים
 ואוכלים ה' ירחם עליהם וירחיב להם בצר בקרוב ועם
 כל זה לא טוב הם עושים לנפשם לפי הנשמע אשר
 קפצו ידם הפתוחה מעודם עד היום הזה ליתן ביד
 מלאה ועין יפה לכל הצמרכות ההכרחיים לדי מחסורי
 האביונים נקיים אשר עיניהם נשואות אלינו ואם אנו
 לא נרחם עליהם ח"ו מי ירחם עליהם וחי אחיך עמך
 כתיב ולא אמרו חייך קודמין אלא כשביד אחד קיתון
 של מים וכו' שהוא דבר השווה לשניהם בשווה לשתות
 להשיב נפשם בצמא. אבל אם העני צריך לחם לפי
 הטף ועצים וכסות בקרה וכו"ג כל דברים אלו קודמין
 לכל מלבושי כבוד וזבח משפחה בשר ודגים וכל
 מטעמים של האדם וכו"ב ולא שייך בזה חייך קודמין
 מאחר שאינן חיי נפש ממש כמו של העני שווה
 בשווה ממש כדאיתא בנדרים דף פ'.

- 45 הפתוחה מעודם עד היום הזה, לתן - לתת, ביד מלאה ועין
 46 יפה⁴ לכל הצמרכות ההכרחיות לדי מחסורי האביונים
 47 נקיים⁵, אשר עיניהם נשואות אלינו, - שנבוא לעזרתם, הכוונה
 48 לעניי ארץ ישראל שאין להם שום מקור לפרנסה רק מה שעוזרים
 49 להם מה"כולל", ואם אנו
 50 לא נרחם עליהם, הם
 51 וישלום - מי ירחם
 52 עליהם? "וחי אחיך עמך"
 53 כתיב! - כלומר, גם
 54 בצרכי החיים המוכרחים
 55 ביותר, יתחלקו עם יהודי
 56 שני, ולא אמרו - חכמינו
 57 ז"ל: "חייך קודמין", אלא
 58 כשביד אחד קיתון של
 59 מים וכו', - מה שחכמינו
 60 ז"ל אומרים שחיו של אדם
 61 באים לפני חיו של הזולת,
 62 ו"וחי אחיך עמך" הכוונה,
 63 שאתה בעצמך (חייך אתה)
 64 בא תחילה, הם אמרו זאת
 65 רק כשיש ביד אחד כד מים
 66 המספיקים להחזקת חיו של
 67 אדם אחד בלבד, עד שיגיעו
 68 למקום ישוב שיש שם מים,
 69 ואם יתחלק במים אלה עם
 70 יהודי שני, שניהם לא
 71 ישארו בחיים, שאז אומרים
 72 "חייך קודמין לחיי חבריך", שהוא - כד המים, דבר השווה לשניהם
 73 בשווה - לגבי שניהם מדובר על צורך נפש שווה, לשתות להשיב
 74 נפשם בצמא, אבל אם העני צריך לחם לפי הטף ועצים
 75 וכסות בקרה וכו' חייך קודמין - צרכי חיים דומים, כל דברים אלו
 76 קודמין לכל מלבושי כבוד - מלבושים שלא זקוקים להם בגלל
 77 קור וכדומה, אלא הם מלבושי כבוד, וזבח משפחה בשר ודגים
 78 וכל מטעמים של האדם וכו' בלי שייך - לומר בזה
 79 "חייך קודמין", מאחר שאינן חיי נפש ממש כמו של העני
 80 שווה בשווה ממש, כדאיתא בנדרים דף פ' -

- 35 מצוין שני הביטויים "אחיי"
 36 ו"רעיי", שהאגרת נכתבה מתוך האהבה בשני האופנים. הנה לא
 37 נעלם ממני צוק העתים, - הללו, אשר נתדלדלה הפרנסה,
 38 ובפרט הידועים לי ממחנכים - מקהלתכם, אשר מטה ידם -
 39 ומצב פרנסתם ירד מטה, בלי שום משען ומשענה, - כלומר,
 40 שלא הבעל ולא האשה מרוויחים לפרנסה, וממש לוויים
 41 ואוכלים³, - נאלצים ללוות כספים כדי לקנות צרכי אוכל, ה'
 42 ירחם עליהם וירחיב להם בצר בקרוב, - הרי מצב זה - כותב
 43 רבנו חזק - ידוע לי, ועם כל זה - מבלי הבט על המצב האיום,
 44 לא טוב הם עושים לנפשם, לפי הנשמע, אשר קפצו ידם

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד חילוק אחותי רעיתי - לקו"ת ר"פ בהר. ובכ"מ". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו שאין מרוויחים
 עתה". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו (1) שאין להם מלפנים ג"כ, (2) שגם לאכילה אין (חיי נפש)". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 "שוה מוסיף בכמות הנתינה (תרומות פ"ד מ"ג)". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תואר בלתי רגיל לאביון. ואפ"ל דתיתי משמע גם מל'
 נקי מנסיון". 6. בהר כה, לו. 7. ב"מ סב, א.

1 "מעין של בני העיר – חיייהן אחריהם – חיייהן קודמין לחיי אחרים;
2 (שתיית) בהמתם (ובהמת אחרים – בהמתם) קודמת לבהמת אחרים;
3 כביסתן וכביסת אחרים – כביסתן קודמת לכביסת אחרים" ואילו אם
4 מדובר במים ל"חיי אחרים וכביסתן – חיי אחרים קודמין לכביסתן" –
5 מפני שאצל האחרים זה יותר ענין של חיים. הרי, שאם הצרכים אינם

6 שזה בשוה ממש, גם אם מדובר בדבר נחוץ מאד, בכל זאת לא
7 אומרים "חייך קודמין לחיי חבריך", בשעה שלגבי אותם עניים מדובר
8 אודות לחם לפי הטף, עצים ומלבושים להגן מפני הקור, הרי זה קודם
9 וחשוב יותר אפילו מצרכים חשובים למשפחה העצמית, למרות
10 שלפי הבנתם הם – אלה הם דברים מאד חשובים להם.

יום חמישי כ"ג אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 248, והנה זהו עפ"י... עד עמ' קכה, ונפש.

11 והנה, זהו על פי שורת הדין גמור, – צרכי חיים של הזולת
12 קודמים לצרכי הסתמיים הוא, ומה גם לצרכי הלוקסוס שלו, אבל
13 באמת גם אם הוא ענין דלא שייך כל כך האי טעמא – טעם
14 זה, שחיי ממש של הזולת קודמים לצרכי הסתמיים הוא, הרי גם
15 במצב כזה כשלא מדובר

44 לרחמים, וכל המאמץ לבבו וכו' רחמיו, יהיה מאיזה טעם
45 שיהיה – גורם כך למעלה, לבפש' וכו' – את הרחמים שלמעלה,
46 הם ושלום. – כל זה הוא הרי ענין הנוגע לעתיד (ובהווה, ופועל
47 שיתן עד שיהי' בשוה עמך – הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א); אך, יש
48 בזה ענין הנוגע גם לעבר

אגרת הקדש

והנה זהו עפ"י

16 אצלו בבשר ודגים וכל
17 מטעמים, אלא כדי שיתן
18 צדקה עליו לתת חלק
19 מלחמו, או כשאצל המקבל,
20 העני, לא מדובר על ענין של
21 לחם ממש לילדיו הקטנים
22 או צרכי חיים אחרים, אלא
23 סתם דברים נצרכים, ראוי
24 לכל אדם שלא לדקדק
25 להעמיד על הדין, – לנהוג
26 אך ורק כפי שהדין מחייב,
27 רק לדקדק חיי' ולקבץ לפני
28 ולפנים משורת הדין, – גם
29 אם על פי דין לא מוטל עליו,
30 באותו מקרה, להתחלק עם
31 הזולת – יעשה זאת מצד
32 לפנים משורת הדין, ולדאג
33 לעצמו ממאמר ר"ל⁸, –
34 גם כשעל פי דין "שלך קודם
35 לשל כל אדם", אבל אומרת

49 (הוספת כ"ק אדמו"ר
50 שליט"א: ופועל שיתן יותר
51 מאשר יהי' לעצמו – כיון
52 שזהו) לשם כפרת עוונות
53 ותיקון עוונות של העבר,
54 ומה גם, כי אדם – אין
55 צדיק בארץ אשר יעשה
56 טוב תמיד ולא יחטא¹¹,
57 והצדקה מכפרת¹² ומגנה
58 מן הפגיעות וכו'¹³,
59 ולוא – ולכן, היא –
60 הצדקה היא, רפואת הגוף
61 ונפש¹⁴ ממש, "אשר עור
62 בעד עור וכל אשר לאיש
63 יתן בעד נפשו"¹⁵. – הרי
64 שלא שייך להגביל עצמו
65 לתת רק עד לסכום מסוים,
66 כשם שלא שייך להגביל את
67 הסכום שמוציאים בשביל
68 רפואה, שכן, אדם נותן כל

36 הגמור, שכל המדקדק בך – וכפי שרש"י מפרש, שאין הוא נכנס
37 "לפנים משורת הדין" אלא נוהג כפי שהדין מחייב בלבד, סוף בא
38 לידו, כה, – שיצטרך להזדקק לצדקה, חס ושלום⁹. – כלומר,
39 המדקדק בזה לעשות רק כמו שהוא על פי דין – סופו שבא לידי כך
40 חס ושלום, שיצטרך הוא עצמו להזדקק לקבלת צדקה ח"ו, וגם¹⁰,
41 כי בלגו צריכים לרחמי שמים בכל עת, – רחמים מן השמים
42 הנמשכים על ידי באתערותא דלתתא – בהתערורות העבודה
43 למטה דוקא בכל עת ובכל שעה, לעורר רחמינו על הצריכים

69 אשר לו לשם רפואתו, ולשם הצלת נפשו. כל זה מדובר אודות
70 נתינה; אך, לאמיתו של דבר, אין זו "נתינה", שכן, הקדוש ברוך הוא
71 משלם זאת ובהכפלה. ובלשון רבנו חזקוני: פשטם, אנו מאמינים בנני
72 מאמינים, כי הצדקה אינה רק הלוואה להקדוש ברוך הוא¹⁶,
73 בדרבתיב: – כמו שכתוב¹⁷: "מלוה ה' חנון דל, ונקמלו ישרם לו"
74 בפסלים – לא רק בעולם הבא. אלא גם בעולם הזה, דשכר כל
75 המצות ליבא – אינו בעולם הזה, לבד מצדקה¹⁸, – שאת שכרה
76 משלמים בעולם הזה, לפי שהוא טוב לבריות¹⁹, בראיתא – כפי

8. ב"מ לג, א. בגמ' שם: "כל המקיים (ופרש"י מדקדק) בעצמו כך סוף בא לידו כך ח"ו". (לעין בד"ס). 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דאגה: (1) מהעתיד, (2) בנוגע לממון (מוזני)". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בנוגע: (1) להווה, (2) גם לבני וחיי". 11. קהלת ז, כ. 12. ראה דבר"ר פ"ה, ג. 13. ראה ויק"ר רכ"ז. 14. ראה תנחומא משפטים טו. 15. איוב יא, יד. וראה אגרת התשובה ספ"ג. 16. ראה ב"ב י, סע"א ופרש"י וחדא"ג מהר"ל שם. 17. משלי יט, יז. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה שלילת השכר דמצות בעוה"ז אינו נוגע בנדוד" (כ"א רק החיוב דישנו בצדקה). וי"ל דמרמז עוד טעם: סגולה לפרנסה בעוה"ז – בכל המצות אינה לבד בצדקה (וכמש"נ – בכפליים מנתינתו). 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי נפק"מ כאן הטעם? וי"ל דבזה מוסיף דאפילו אינו בסוג וחי אחיך – בכ"ז שייך הנ"ל, כיון

- 1 שאנו מוצאים ב' - מסכת קדושין סוף פרק קמא²⁰. וגם יש
2 לחוש לענין²¹, חס ושלום, כשחבריו נמנים לדבר מצוה והוא
3 לא נמנה עמהם²², -
4 כשאחרים מבני הקהלה
5 נותנים ה"מעמדות" שלהם
6 "כולל" והוא אינו נותן -
7 הרי זה שהם מצטרפים יחד
8 ונמנים לדבר מצוה ואילו
9 הוא אינו מצטרף אתם,
10 בנודע ממאמר ר"ל²³. -
- על כך את הפסוק²⁴ "וחסרון לא יוכל להמנות". ולשומעים ינעם,
ותבוא עליהם ברכת טוב, בכל מלי דמיטב, הטיבה ה'
לפניהם וישרים²⁵, בנפשם
ונפש - כרצונם וכרצון
הדורש שלומם מכל לב
ונפש: - כוונת רבנו הזקן,
שהטוב שיעשה אתם
השי"ת יהי זה כפי רצונם
הם וכפי רצונו של רבנו
הזקן.

אגרת הקדש

לבריות בדאיתא בקדושין ס"פ קמא וגם יש לחוש
לעונש ח"ו כשחבריו נמנים לדבר מצוה והוא לא
נמנה עמהם כנודע ממאור"ל ולשומעים יונעם ותבוא
עליהם ברכת טוב בכל מלי דמיטב הטיבה ה' לטובים
וישרים כנפשם ונפש הדו"ש מכל לב ונפש:

יום שישי כ"ד אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכה, יז נודע דבאתערותא... עד עמ' 250, וע"ש היטב.

- 21 יז. נודע¹ דב"אתערותא דלתתא", - על ידי ההתעוררות של
22 עבודת האדם למטה, שהאדם מעורר בלבו מדת החסד -
23 לעשות צדקה וחסד, ו - מעורר רחמנות - שלו, על כל הצריכים
24 לרחמים - הוא מעורר על ידי כך "אתערותא דלעילא", -
25 התעוררות למעלה, לעורר
26 עליו רחמים רבים
27 ממקור הרחמים, - לא
28 רק מדת הרחמים שבסדר
29 ההשתלשלות, שהיא
30 רחמים בהגבלה, אלא
31 ממקור מדת הרחמים,
32 שמשם הרחמים הם בלי
33 הגבלה, כנזכר בפרק מ"ה
34 בחלק הראשון של ספר
35 ה"תניא", שזה נקרא "אב
36 הרחמים" (לא "אב הרחמן")
37 כי אם "אב הרחמים", מקור
38 הרחמים, משם נמשכים
39 רחמים על האדם, להשפיע
40 לו הפירות בעולם הזה, והקדן לעולם הבא². להלן יפרש רבנו
41 הזקן, שהשפעת הפירות בעולם הזה, אין הכוונה רק ההשפעה
42 בעניני עולם הזה, בבני חיי ומוזני, כי אם זה כולל גם ההשפעות
43 וההשגות של גן עדן, שכל זה נקרא "עולם הזה" בהשוואה ל"עולם
44 הבא" שהוא זמן תחיית המתים. כלומר, למרות שבהשוואה לעולם
45 הזה ממש נקרא גן עדן בשם עולם הבא, שכן זה בא אחרי (ובתור
46 שכר על) העבודה של עולם הזה³, הרי, אבל, בהשוואה ל"עולם
47 הבא" של זמן התחייה, נקרא כל סדר ההשתלשלות, גם העולמות
48 הרוחניים וגן עדן בשם "עולם הזה", שכן, הם כולם ענינים ובחינות
- השייכות (גם כעת) לגילוי השגה "הזה" הוא לשון גילוי, ואילו
"עולם הבא" של זמן התחייה, הוא למעלה מגילוי השגה, כפי
שיסביר להלן⁴. פרוש, "הפירות" - היא השפעה הנשפעת -
ונמשכת, ממקור הרחמים וחיי החיים ברוח-הוא, ונמשכת
למטה מטה בבחינת
השתלשלות העולמות
מלמעלה למטה בו, -
שמעולם ומדרגה נעלים
יותר היא נמשכת לעולם
ולמדריגה תחתונים יותר,
ומאותו עולם ומדרגה,
לעולם ולמדריגה תחתונים
עוד יותר, עד שמתלבשת -
ההשפעה, בעולם הזה
הנשמי ב"בני חיי ומוזני"
בו. - בכל הענינים של
השפעה גם בענינים
הרוחניים ועד שההשפעה
באה למטה בענינים גשמיים
- הרי כל זה נקרא "פירות", שכשם שפירות האילן אינם כמו האילן
עצמו שהוא תמיד אותו אילן ואילו הפירות מתחלפים, כך משתנה
ההשפעה מעולם לעולם, ו"הקדן" - הוא במו שפירות⁵: "רחבה
מצותך מאד", והיו ליה למימר - היה לו לומר, "מצותך לשון
רבים" - לפי הפירוש הפשוט, שהכוונה היא למצוות בכלל, שאין
להן קץ, היה צריך לומר "מצותך" לשון רבים, (וגם לשון "רחבה
אינו מובן); - שכן, הלשון הרגיל בזה הוא: גדולה, רבה, רמה,
נישאה, אלא "מצותך" ידקא, - המצוה שלך דוקא היא בבחינת
"רחבה מאד", כלי רחב ל"מאד" שלמעלה, היא מצות הצדקה,

שהוא בכלל בריות (ראה פל"ב) ועפ"ז יומתק שבאווראנט (שלא לדקדק) כל הג' הגבלות: אע"פ שנאמר: (1) וחי - לא ידקדק בזה, (2) אחיך - יתן גם לבריות, (3) עמך - לא יהי בשווה כ"א יותר להמקבל²⁰. מ, א. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא רק מניעת שכר". 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובמילא גם אם נתן כבר לצדקה כדורש לפני" ובמילא נתעלמו כל הענינים דלעיל - צריך ליתן עוד בעת המנין כו' - חידוש אגה"ק ז". 23. חגיגה ט, ב. ברכות כו, א. 24. קהלת א, טו. 25. ל' הכתוב - תהלים קכה, ד. 1. זח"א פה, א. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משנה ריש פאה. פיה"מ שם. וראה ד"ה כל המרחם תש"ט (סה"מ תש"ט ע' 7 (הב)). 3. רמב"ם הלי תשובה פ"ח ה"ח. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה פמ"ח". 5. תהלים קיט, צו.

1 שהיא מצות ה' ממש, מה שהקדוש ברוך הוא כבודו
2 ובעצמו עושה תמיד להחיות העולמות, ויעשה - כך, לעתיד
3 ביותר שאת ועו, - בכמות ובאיכות, מה שהקדוש ברוך הוא מחיה
4 כעת העולמות ומה שיחיה לעתיד את העולמות ביתר חיות ובסוג
5 חיות נעלה יותר, הרי זה
6 ענין של צדקה מהקב"ה,
7 לכן נקראת מצות הצדקה
8 "מצותך", המצוה שלך,
9 שכן, הקב"ה בעצמו עושה
10 תמיד ענין הצדקה, וכמו
11 שכתוב: "ושמרו דרך ה'
12 לעשות צדקה בו", - הרי
13 נקראת צדקה "דרך ה'",
14 שהיא דרך ה', שהוא הולך
15 בה, כמו דרך שהולכים
16 בה מעיר לעיר, על דרך
17 משל, כך הצדקה היא
18 בחינת גילוי והארת אור
19 אינסוף ברוך הוא "סוכב
20 כל עלמיו", - מקיף וסובב
21 על העולמות ומחיה אותם
22 בחיות שאינה מצומצמת
23 בהתאם למדרגתם, אלא
24 היא למעלה מעלה מזה,
25 שיאיר ויתגלה עד עולם
26 הנה, ב"אחרותא"
27 דלתתא", - על ידי
28 התעוררות למטה, בתורת
29 צדקה וחסד חנם, - זה יתגלה ויאיר לעתיד בתחית המתים,
30 ביותר שאת - בכמות, ויתר עו - באיכות, לאין קץ מבחינת גילוי
31 (הארה) [ההארה] בגן עדן התחתון והעליון, - לעתיד תהיה
32 כאן למטה התגלות הרבה יותר עליונה מאשר ההתגלות שבגן עדן
33 התחתון ובגן עדן העליון, ההוכחה על כך היא, שהרי כל נשמות
34 הצדיקים והתנאים והנביאים, שהם עתה בגן עדן העליון
35 ברום המעלות, והמדרגות, יתלבשו בגופותיהם לעתיד¹⁰,
36 ויקומו בזמן התחייה¹⁰ להנות מזיו השכינה. - שיאיר בעולם
37 הזה לנשמות בגופים, מן ההכרח הרי לומר, שתהיה זו התגלות
38 עליונה בהרבה מאשר ההתגלות שבגן עדן העליון, שבגלל זה
39 כדאי שהנשמות הנמצאות בדרגות העליונות ביותר בגן עדן
40 העליון, תתלבשנה בגוף כדי לקבל הגילוי של זמן תחיית המתים,
41 וזהו גילוי שהוא רק ענין של צדקה וחסד חנם, שכן, אין בכוח
42 ההתעוררות למטה להמשיך סוג גילוי כזה, ההתעוררות למטה
43 היא רק בבחינת "כלי" לקליטת גילוי זה. במה, איפוא, הגילוי
44 שלעתיד נעלה יותר אפילו מן הגילוי שבגן עדן העליון? יסביר רבנו

אגרת הקדש

מה שהקב"ה בכבודו ובעצמו עושה תמיד להחיות
העולמות ויעשה לעתיד ביתר שאת ועו וכמ"ש ושמרו
דרך ה' לעשות צדקה בו כמו דרך שהולכים בה
מעיר לעיר עד"מ. כך הצדקה היא בחי' גילוי והארת
אור א"ס ב"ה סוכב כל עלמין שיאיר ויתגלה עד עוה"ז
באתערותא דלתתא בתורת צדקה וחסד חנם לעתיד
בתחיית המתים ביתר שאת ויתר עו לאין קץ מבחינת
גילוי (הארה) [ההארה] בג"ע התחתון והעליון שהרי
כל נשמות הצדיקים והתנאים והנביאים שהם עתה
בג"ע העליון ברום המעלות יתלבשו בגופותיהם לעתיד
ויקומו בזמן התחייה ליהנות מזיו השכינה לפי
שההארה והגילוי שבג"ע היא בחינת ממלא כל עלמין
שהוא בחינת השתלשלות ממדרגה למדרגה ע"י
צמצומים עצומים וכמארו"ל ביו"ד נברא עוה"ב והיא
בחינת חכמה עילאה הנקראת עדן העליון המשתלשלת
ומתלבשת בכל העולמות כמ"ש כולם בחכמה עשית
כו' והחכמה תחי' כו' ובג"ע היא בבחינת גילוי ההשגה
לכל חד לפום שיעורא דילי' כנודע שעונג הנשמות
בג"ע הוא מהשגת סודות התורה שעסק בעוה"ז בנגלה
כראיתא בזוה"ק פ' שלח ובגמ' בעובדא דרבה בר

הזקן להלן: לפי שההארה והגילוי שבגן עדן היא בחינת
"ממלא כל עלמין"¹¹, - ממלא כל העולמות - החיות האלקית
המצומצמת ומותאמת לדרגת הנברא, ומתלבשת בפנימיות בנברא,
שהוא בחינת השתלשלות ממדרגה למדרגה - החיות יורדת
ומשתלשלת ומצומצמת
ממדרגה למדרגה, על ידי
צמצומים עצומים, -
המצומצמים ומקטנים את
החיות ואת הגילוי,
וכמאמר רבותינו וברונו
לברכה¹²: "ביו"ד נברא
עולם תפא", - כלומר, גן
עדן, שנברא באות יו"ד,
והאות יו"ד היא הרי צמצום
של נקודה, והיא בחינת
חכמה עילאה, - יו"ד היא
בחינת חכמה עליונה, שכן,
היו"ד של שם הוי' רומזת
על "חכמה עילאה"
(עליונה), הראשונה מעשר
הספירות של עולם
ה"אצילות", הנקראת -
"חכמה" נקראת "עדן"
העליון, - "עדן" שהוא
למעלה והוא מקור גן
עדן, המשתלשלת
ומתלבשת בכל
העולמות, - בחינת וספירת
ה"חכמה" משתלשלת ומתלבשת בכל העולמות להוותם
ולהחיותם, כמו שכתוב¹³: "כלם בחכמה עשית כו'", - הרי
שהתהוות כל הנבראים היא מבחינת ה"חכמה", ו"החכמה תחיה
כו"¹⁴, - הרי ש"חכמה" היא החיות של העולמות, ובגן עדן -
בחינת ה"חכמה" היא בבחינת גילוי החשנה לכל חד לפום
שיעורא דיליה, - לכל אחד לפי שיעורו, החיות האלקית של
בחינת "חכמה" בעולמות, היא בהעלם, ואילו בגן עדן היא באופן
של גילוי, שהנשמות מבינות ומשיגות אלקות בהשגת המהות,
בנודע שענג הנשמות בגן עדן הוא מהשגת סודות התורה
שעסק בעולם הזה בנגלה, - ובגן עדן הוא מבין ומשיג את
הסודות שבתורה, כדאיתא - כמו שכתוב בזהר הקדוש פרשת
שלח¹⁵, - שם מבואר סדר ה"מתיבתא" של משה רבינו ו"מתיבתא
דריקע", עד גם של נשים צדקניות ומרים הנביאה, ובגמרא¹⁶
בעובדא - בסיפור של דרבה בר נחמני, - שם מביאה הגמרא,
שבענין של ספק אם "בהרת קדמה לשער לבן" או "שער לבן קדמה
לבהרת" - פלוגתא (מחלוקת) במתיבתא דריקע (הקב"ה אומר

6. וירא יח, יט. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מצוות". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תורה". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גילוי אלקות". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר שמחלק לב' זמנים (ובמילא מובן שזהו גם ב' ענינים): לעתיד, בתחי'. וצ"ע". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה פמ"ח". 12. מנחות כט, ב. 13. תהלים קד, כג. 14. קהלת ז, יב. 15. קסג, א. 16. ב"מ פו, א.

- 1 טהור ומתיבתא דרקיע אומרים טמא), ואומרים מי מכריע
2 במחלוקת זו – רבה בר נחמני שהוא יחיד בנגעים ויחיד באהלות.
3 ב"לקוטי תורה" של רבנו
4 הזקן, פרשת תזריע, ישנו
5 מאמר¹⁷ המסביר בפרוטרוט
6 ענין מחלוקת זו וענין
7 מתיבתא דרקיע בכלל. על
8 כל פנים, הגילוי שבגן עדן
9 הוא גילוי בבחינת "ממלא
10 כל עלמין" – אור מצומצם.
11 אכל גילוי ההארה
12 שבתחית המתים יהיה מבחינת "סובב כל עלמין", שאינה
13 בבחינת צמצום ושיעור וגבול, אלא בלי גבול ותכלית, כמו
- 14 שנתבאר בלקוטי אפרים – ספר ה"תניא", פרק מח באור ענין
15 "סובב כל עלמין", – "סובב כל העולמות", שאינו כמשמעו כמו
16 עגול, חם ושלום, –
17 שמשמעותו תהיה אור
18 שהוא למעלה לגמרי
19 מהדבר ושאנו נמצא בתוך
20 הדבר, אלא
21 בבחינת התלבשות וכו',
22 – אלא המדובר הוא באור
23 שאינו מתלבש בפנימיות
24 הדבר על ידי צמצומו
25 בהתאם למדריגת הדבר, אלא הוא למעלה במדריגה תוך דימצאו
26 והשפעתו בדבר, ועין שם היטב.

אגרת הקדש

שבת קודש כ"ה אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 250, וזהו שארז"ל ועטרותיהם... עד עמ' קכו, וד"ל.

- 27 וזהו שאמר רבותינו זכרונם לברכה¹⁸: – "העולם הבא אין בו
28 לא אכילה ולא שתיה וכו' אלא צדיקים יושבין ויעטרותיהם
29 בראשיהם ונהנין בו"¹⁹, – מזיו השכינה, עטרה היא בחינת
30 מקף וסובב, – כלומר, אור שאינו מתצמצם ושאנו מתלבש
31 בפנימיות בהתאם לדרגתו
32 של כל עולם או נברא, אלא
33 הוא אור היורד למטה²⁰
34 ומאיר באופן שהוא מקף
35 על הכל בשווה, ונקרא
36 "בתר" מלשון "בותרת"²¹,
37 – כפי שמובא במלכים א'
38 פרק ד' על הכותרות שנתן
39 שלמה לעשות לעמודים,
40 אפשר שזו ההוספה ב"כתר" לגבי "עטרה", עטרה – היא הרי על
41 הראש, "תשית לראשו עטרת פז"²², "ועטרותיהם בראשיהם", ואילו
42 כתר מלשון כותרת – הוא על עמודים, וכיוון שגילוי אור הכתר
43 לעתיד בתחיית המתים בא הרי על ידי קיום המצוות, שתר"ג
44 המצוות שמן התורה זו מצוות דרבנן, הם תר"ך עמודי אור (תר"ך
45 אותיות "כתר")²³, אפשר שלכן הוא מביא הלשון "כותרות" המובאת
46 בקשר לעמודים, שכן, זה כתר על עמודי המצוות, והוא – בחינת
47 ה"כתר" היא בחינת ממצע המהפך הארת – והתגלות המאציל
- אין סוף פרודיה הוא להנאצלים, – של עולם ה"אצילות", המאציל
הוא הרי "אין סוף" והנאצלים הם הרי ב"עולם", ש"עולם" בכלל הוא
הרי ענין של גבול – הרי הממוצע בין המאציל לבין הנאצלים, הוא
בחינת וספירת ה"כתר"; פנימיות הכתר שייכת למאציל, וחיצוניות
הכתר שייכת לנאצלים, ועל
ידי כך בחינת ה"כתר" היא
ממוצעת בין המאציל
לנאצלים – כלומר, על ידי
ה"כתר" נמשך מ"אור אין
סוף" אל הנאצלים של עולם
ה"אצילות", ולעתיד יאיר
ויתגלה בעולם תהיה לכל
הצדיקים שיקומו בתחיה
– בתחיית המתים, ("ועמך כלם צדיקים"²⁴ בו²⁵). – כלומר
שלעתיד זה יתגלה לכל בני ישראל. הרי, שהאור השייך כעת
לנאצלים של עולם ה"אצילות" בלבד, יאיר ויתגלה לעתיד לבוא
למטה בעולם הזה, ולא כפי שאמר לעיל בקשר לגן עדן, שהאור
המאיר בגן עדן מבחינת ה"חכמה", הוא בבחינת גילוי והשגה לכל
אחד בהתאם למדריגתו, שכן, מדובר באור פנימי המשתלשל
ומתצמצם ממדריגה למדריגה ובא בהתגלות לכל אחד בהתאם
למדריגה שלו – אלא, האור והגילוי של תחיית המתים, שהוא אור

אגרת הקדש

וזהו שארז"ל

ועטרותיהם בראשיהם ונהנין בו עטרה היא בחינת
מקף וסובב ונקרא כתר מלשון כותרת והוא בחי'
ממוצע המהפך הארת המאציל א"ס ב"ה להנאצלים
ולעתיד יאיר ויתגלה בעוה"ז לכל הצדיקים שיקומו
בתחייה (ועמך כולם צדיקים בו). וזה שארז"ל עתידים

– בתחיית המתים, ("ועמך כלם צדיקים"²⁴ בו²⁵). – כלומר
שלעתיד זה יתגלה לכל בני ישראל. הרי, שהאור השייך כעת
לנאצלים של עולם ה"אצילות" בלבד, יאיר ויתגלה לעתיד לבוא
למטה בעולם הזה, ולא כפי שאמר לעיל בקשר לגן עדן, שהאור
המאיר בגן עדן מבחינת ה"חכמה", הוא בבחינת גילוי והשגה לכל
אחד בהתאם למדריגתו, שכן, מדובר באור פנימי המשתלשל
ומתצמצם ממדריגה למדריגה ובא בהתגלות לכל אחד בהתאם
למדריגה שלו – אלא, האור והגילוי של תחיית המתים, שהוא אור

17. ד"ה קא מיפלגי במתיבתא דרקיע. 18. ברכות יז, א. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועטרותיהם בראשיהם (מקף - ועוד ענין) ונהנין בו (פנימי)". 20. הרבי שליט"א העיר, שלמרות שהאור מאיר גם למטה, אי אפשר לומר שהוא מאיר למטה כמו למעלה, שכן "סובב" - גילוי של בעולם העליון והתחתון שווה, ויש עוד ענין שונה לגמרי - האם כמו שהוא למע' כך מתגלה: התנשאות המלך על כל בני המדינה בשווה, אבל אינו דומה כלל לכמו שהיא בעצמו (לא בעצמותו כ"א אפילו בגילוי ובהרגש דעצמו). 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהו נוגע כאן, ולא הענין שהוא מל' כתר לי - שתיקה וביטול (לקו"ת במדבר סט, א. תער"ב בתחלתו)". 22. תהלים כא, ד. 23. תפלת ר' נחנוניה בן הקנה, הובאה ונתבארה להלן סימן כט (קמט, סע"ב ואילך). 24. ישעי' ס, כא. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הובא כאן כי זה מחילוקי תח"מ וגו': בתה"מ "ועמך כולם צדיקים", משא"כ ג"ע שלא כל העם זוכה - ראה תו"א יתרו עג, ב. לקו"ת וכו'". ולמרות שהוא אומר להלן "אך א"א להגיע למדריגה זו עד שיהא בג"ע תחלה" - הוסיף הרבי שליט"א, שלעיל כשהוא אומר "ועמך כולם צדיקים" הכוונה היא רק ש"כולם" - יעמדו בתח"מ, ויהיו אז: משה והאבות כו' ועד שואב מימין. ופשיטא - גודל החילוק שבין זל"ז בהגילויים דאז, וכאו"א לפוס שער"ד (בג"ע) וכו'".

1 מקיף של "כתר" אינו מתצמצם אלא מאיר לכולם בשווה, ויהיה זה
2 בהתגלות גמורה, בהשגת המהות, שמשיגים את המהות, כפי
3 שהדבר בענין הראיה שרואים את המהות של הדבר, כפי שנאמר
4 על לעתיד²⁶ "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו", ראיית המהות.

5 וזה שאמרו רבותינו

6 זכרונם לברכה²⁷:

7 "עתידיים צדיקים שיאמרו

8 לפניהם קדוש", - כפי

9 שאומרים בעת "קדוש" לפני

10 הקדוש ברוך הוא, כי

11 "קדוש" הוא בחינת

12 מכלל, שאינו בגדר השגה

13 ודעת, כי הוא למעלה

14 מעלה מבחינת החכמה

15 ודעת שגנו עדו, כי

16 "החכמה מאין תמצא"

17 בתיב²⁸, הוא בחינת "כתר

18 עליון" הנקרא "אין" בזה

19 הקדוש²⁹, והשפעתו והארתו בבחינת גלוי, - שיוכלו להשיגו

20 בהשגת המהות, הוא דוקא כשהנשמה תתלבש בגוף וְ יצא

21 אחר התהייה, - אחרי תחיית המתים, ומדוע הדבר כך, שבגן עדן,

22 כשהנשמה היא בלי גוף, אין היא יכולה להשיג בגילוי את אור

23 הכתר, ואילו לעתיד לבוא בתחיית המתים, כשהנשמה תהיה

24 מלוכשת בגוף (כידוע³⁰ ההכרעה כדעת הרמב"ן³¹, שתכלית השכר

25 תהיה דוקא לנשמה בגוף בזמן תחיית המתים), דוקא אז תוכל

26 להשיג בגילוי את אור הכתר? אומר על כך רבינו הזקן: כי "נעוין

27 תחלתו" - המדריגה העליונה ביותר שב"תחלה", בסופו"ן דוקא, -

28 ככתוב בספר יצירה³² ומשמעות הדבר, כפי פירוש החסידות³³,

29 שה"תחלה" שלמעלה גם מה"ראש המתפשט" (כמו המדריגות

30 העליונות ביותר של השתלשלות) - נמצאת ב"סוף" דוקא, במדריגת

31 ה"כתר" שלמעלה מהשתלשלות (למעלה אפילו מהמדריגה

32 הגבוהה ביותר של השתלשלות, שהיא "חכמה" הנקראת "ראשית",

33 שהיא היא ראשית ההשתלשלות). היכן זה יורד בגילוי? - "בסופן"

34 דוקא - בגוף גשמי, שלכן דוקא כשהנשמה תהיה מלוכשת בגוף

35 בזמן התחייה - תתגלה בה אז ההתגלות הנעלה ביותר של אור

36 הכתר, גילוי שאין בכוח הנשמה בגן עדן לקבלו. והכוונה היא: לא

אגרת הקדש

צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש כי קדוש הוא בחי' מובדל שאינו בגדר השגה ודעת כי הוא למעלה מעלה מבחינת החכמה ודעת שבג"ע כי החכמה מאין תמצא כתיב הוא בחינת כתר עליון הנקרא אין בזה"ק והשפעתו והארתו בבחינת גילוי הוא דוקא כשהנשמה תתלבש בגוף וְ יצא אחר התהייה כי נעוין תחלתו בסופן דוקא וסוף מעשה במחשבה תחלה כו' כנודע. אך א"א להגיע למדרגה זו עד שיהא בג"ע תחלה להשיג בחינת חכמה עילאה (כו') [אפשר צ"ל כל חד] כפום שיעורא דיליה וטל תורה מחייהו והקיצות היא תשיח כו' וד"ל.

זו בלבד שלגבי אור זה, כיוון שהוא למעלה מהשתלשלות, אין לגביו שום הבדל בין נשמה לגוף. - לגבי הגילוי של גן עדן שכאמור לעיל הוא גילוי היורד בהשתלשלות - קיים הבדל בין נשמה לגוף, לנשמה בגן עדן הוא יכול להתגלות, ואילו לנשמה בגוף אין הוא יכול להתגלות, אך, לגבי אור ה"כתר" שהוא למעלה לגמרי מהשתלשלות, אין שום הבדל בין נשמה לגוף - אלא אדרבה, בגוף דוקא, שהוא "סופן" - דוקא שם "נעוין" (נמצא) "תחלתו" אור ה"כתר", ו"סוף מעשה במחשבה תחלה כו'", פנוי. - במחשבה ישנם "תחלת המחשבה" ו"סוף המחשבה", ובמעשה ישנם "תחלת המעשה" ו"סוף המעשה" - והרי "סוף

מעשה" דוקא הוא בתחלת המחשבה, שלכן, על ידי מצוות מעשיות דוקא הנעשות על ידי נשמה המלוכשת בגוף גשמי - על ידי זה דוקא ממשיכים את אור ה"כתר", כפי שהוא אומר כאן על ידי ענין הצדקה, וכללות המצוות הרי נקראות בשם צדקה³⁴, שעל ידי מצוות ממשיכים אור ה"כתר", שכן, מצוות מעשיות שהן "סוף מעשה" - הן דוקא הינן ב"תחלה" של מחשבה - תכלית הכוונה ב"כתר" ו"רצון" לבריאת העולמות. על כל פנים מוסבר מדוע יאמרו לעתיד לצדיקים "קדוש", שכן, לצדיקים ("ועמך כולם צדיקים" - כל בני ישראל) יומשך ויתגלה אור שהוא קדוש ומובדל ולמעלה מהשגה, וכיוון שהם יתעצמו עם האור שיהיה בהם בהתגלות - לכן הם עצמם "קדוש". אך אי אפשר³⁵ להגיע למדרגה זו, - לקלות בהתגלות את האור הסובב כל העולמות, עד שיהא בגן עדן תחלה להשיג בחינת חכמה עילאה - חכמה עליונה, כו') [אפשר צ"ל³⁶: כל חד] כפום שיעורא דיליה, - כל אחד כפי שיעורו ומדריגתו, (הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ולאח"י יקום בתחלה"מ - ע"י טל תורה - כמחז"ל³⁷) ו"טל תורה" מחייהו, - כפי שחכמינו ז"ל אומרים "כל העוסק בתורה טל תורה מחייהו" - בתחיית המתים, (הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ולאח"י ש) ו"הקיצות היא תשיח

26. ישע"י מ, ה. 27. ב"ב עה, ב. 28. איוב כח, יב. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "במקום שהחכ' נמצאת (ג"ע) הכתר הוא בעולם 'אין'". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה משפטים קכא, סע"א: והחכמה כו'. ובכ"מ". 30. ספר המצוות להצ"צ (דרמ"צ) מצות ציצית. וראה גם לקו"ת צו טו, ג. 31. בשער הגמול. 32. פרק א' משנה ז'. 33. המשך תרס"ו ע' שמו. 34. ראה ח"א פל"ו. לקמן סימן לב. 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מה ענין פיסקא זו כאן? - וי"ל דבא לתרץ: ע"פ הנ"ל אינו מובן מחז"ל בכ"מ (וראה ג"כ לקמן סכ"ט) דשכר המצוות בג"ע (וכולל - מצות הצדקה). - והתירוץ עפ"משנ"ל לעיל ס"ג, אבל ה"ז רק "הארה דהארה" וכו' - כן אינו מובן "נשמות הצדיקים כו' שהם עתה בג"ע" כמה אלפי שנים (שהזכיר כאן לעיל) מאי נפק"מ ואהני להו להשכר (דתחלה"מ). - ולזה מוכרח להמשיך הבה" אך א"א כו'. ומוסיף עוד ענין - תוס' ב"י: תחלה"מ בא ע"י שטל תורה מחייהו - שזהו שייך ותלוי (כמחז"ל זה) שיהי' בסוג "כל העוסק בתורה", ובמילא תלוי גם בהשגת "בחי" ח"ע כפום שיעורא דילי" שזהו בג"ע דוקא. ומוסיף עוד ענין - תוס' ב"י: לאחר תחלה"מ - השכר ד"תשיחך" - וה"ז "היא (דוקא) תשיחך" (התורה, ח"ע דכפום שיעורא דילי' בג"ע). עפ"י יומתק ג"כ שמסכים בבי' סיום הכתוב: לכל תכלה גוי, אף שלא הביאו (ולא רמזו אפילו) ע"ע! אלא שמסתייע להענין שקדמו - וממתיק ע"י גם הסדר דבכתוב, שתחלה צ"ל "כל תכלה" (כי א"פ כו' - כנ"ל) ורק אח"י יבוא לרחבה מצותך מאד. אבל בתחלת האגרת אין מקום להזכיר "כל תכלה גוי" - שהרי ענינה ב"י הרחבות שע"י הצדקה דלמטה". 36. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "במקום כו' - שלכאורה אינו מובן - ולכן הקיפוהו בחצ"ע"ג - כ"ח. ז. א. כל חד". 37. הערת כ"ק אדמו"ר

- 1 כו"ק³⁸, וְדִי לְמַבִּין. – שכפי המוסבר במסכת אבות³⁹ זה מוסב על
 - 2 עולם הבא, שכן התחלת הפסוק⁴⁰ היא "יחיו מתיך וגו' הקיצו ורננו
 - 3 שוכני עפר", ולאחר מכן מסיים "כי טל אורות טליך" שעל כך
 - 4 דורשת הגמרא "כל העוסק בתורה אור תורה מחייהו", כשהכוונה
 - 5 היא על "טל תורה". הרי כדי להגיע למדרגה שתהיה בתחיית
 - 6 המתים, שיוכלו לקבל בגילוי את האור ה"סובב כל עלמין", מן
 - 7 ההכרח שהנשמה תהיה לפני זה בגן עדן ותשיג "חכמה עליונה"
 - 8 בהתאם לשיעורה ולמדריגתה, למרות שהשגת הנשמה בגן עדן
 - 9 היא בבחינת "ממלא כל עלמין" בלבד, אור פנימי (כמוסבר לעיל),
 - 10 אבל, הרי מאיר בה גם בחינת ה"כתר" באופן של "מקף", שלא
 - 11 בהתגלות ובהשגת המהות, אלא באופן של "ידיעת המציאות" –
- דבר זה נותן כוח בנשמה, שבזמן התחייה תוכל לקבל את האור
ה"סובב" בהתגלות ובהשגת המהות (כמובא במאמר "קא מיפליגי
במתיבתא דרקי"ע" ב"לקוטי תורה" פרשת תזריע, ש"אור הסובב"
מאיר לנשמה בגן עדן באופן של "מקף", הרי, שבגן עדן שהשגת
הנשמה היא בבחינת "ממלא כל עלמין" (אור פנימי), שם ההתגלות
של ענין ה"תורה" שהיא ענין של "מזון" ואור פנימי, "ותורתך בתוך
מעיי"י⁴¹, כמובא בפרק ה' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", אלא
שמאירה גם הארה מענין המצוות (שהן לבושים ומקיפים לנשמה,
כפי המובא ב"תניא" שם), ולעתיד, בתחיית המתים יהיה עיקר
ההתגלות מאור ה"סובב כל עלמין" על ידי ענין המצוות, ועל ידי
ועם ענין התורה "טל תורה" – ש"מחייהו" ו"היא תשיחך".

שליט"א: "ראה כתובות קיא, ב. לעיל ספ"ו". 38. משלי ו, כב. 39. ספ"ו. 40. ישעי' כו, יט. 41. תהלים מ, ט.

אגרות קודש

ב"ה, ה' אלול, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, נהניתי ממה שרואה הצלחה בלימודי דא"ח עם תלמידי בית ספר למלאכה, ומי"ש שהרבה לא הצליח בלימודו הוא, הרי זה היפך דברי רבנו הזקן בעל התניא - פוסק בנסתר דתורה - והשולחן ערוך - פוסק בנגלה דתורה - שכותב בספרו תורה אור בתחלתו שעל ידי מעשה הצדקה נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה,

(אלא שמשלשון זה עצמו מובן שרק שנזדככו המוח והלב ובאופן מפליא היינו אלף פעמים ככה, ועי"פ ביאור הצ"צ והגהות ללקו"ת לגי' פרשיות שם הרי זה לא רק הגדלה בכמות אלא גם באיכות ושלא בערך כי הוא מעולם העשי' לעולם האצילות, אבל לאחכ"ז ה"ז רק הזדככות שפירשו שאם ילמוד אח"כ שעה יצליח כבאלף שעה, אבל עכ"פ שעה זו צריך ללמוד, ולימוד פירושו אליבא דנפשי' ואח"כ גם לשמה וכמבואר בחסידות כל המדריגות בזה).

והשי"ת יצליחו בכל הנ"ל ושיראה הפעולה באופן שלא ישאר מקום להסתת הלעו"ז.

בברכת הצלחה וכוח"ט ולבשר טוב מהטבת מצב בריאות אביו שי'.

נ.ב.

מי"ש שיש סברא שיהי' בביתו בימי ר"ה הבע"ל אף שכמה מתלמידי תו"ת יהיו בימי סגולה האלו בכותלי הישיבה והטעם לזה מפני שמצב בריאות אביו שי' אינו כדבעי. הנה נפלאותי ונבהלתי על חוסר הבטחון כ"כ בהשי"ת, שבשילחי מנ"א כבר קובעים ובטוחים ח"ו שתהי' בריאות אביו שי' לאחר חדש שלא כדבעי ובמילא מקבל סברא שצריך הוא למעט בעבודת התפלה וכו', והרי הי' טוב ומתאים יותר להוראת נשיאנו הקי' טראכט גוט וועט זיין גוט ולהיות בטוחים שבודאי יוטב מצב בריאות אביו שי' ובודאי יוכל הוא להוסיף בעבודתו עבודה שבלב ככל הצורך.

ה'תש"ג

יט אלול

יום ראשון

שיעורים. חומש: נצו", פרשה ראשונה עם פירש".
תהלים: צ"צו. נה"נו.
תניא: טז. אהובי . . . 248 דף פ'.

רבינו הזקן זייענדיג נאך אין וויטעבסק, האט אמאל געזאגט א תורה אויפ'ן פסוק אתם נצבים גו', און האט געטייטשט מחוטב עצך ל' עצה, מ'דארף אויסהאקען די רבות מחשבות בלב איש, שואב מימך אויסשעפען די מים וואס מצמיחים כל מיני תענוג.

רבינו הזקן, עוד בהיותו בוויטעבסק, אמר פעם תורה על הפסוק "אתם נצבים גו'", ופרש: "מחטב עצך" לשון עצה, יש לעקר [=לחטב] את ה"רבות מחשבות בלב איש", "שאב מימך" – לשאב [החוצה] את המים שמצמיחים כל מיני תענוג.

ה'תש"ג

כ אלול

יום שני

שיעורים. חומש: נצבים וילך, שני עם פירש".
תהלים: צז"קג. נח"ס.
תניא: והנה זהו . . . לב ונפש.

דער וואס איז נידעריג און גראב הערט ניט אן די אייגענע גראבקיט און נידעריקייט.

זה שנחות וגם, אינו חש את גסותו ונחיתותו הוא.

ה'תש"ג

כא אלול

יום שלישי

שיעורים. חומש: נצבים וילך, שלישי עם פירש".
תהלים: קד"קה. סא"סג.
תניא: יז. נודע . . . 250 וע"ש היטב.

אבינו הראשון – אברהם, בגלל עבודתו במסירת נפש לפרסם אלקותו יתברך – אל אחד – לכל בני העולם, זכה להנחיל לזרעו עד סוף כל הדורות את האמונה הטהורה בה' ובתורתו, וכל איש ואשה בישראל יש להם הכח והעז למסור נפשם על התורה הקדושה.

ה'תש"ג

כב אלול

יום רביעי

שיעורים. חומש: נצבים וילך, רביעי עם פירש".
תהלים: קו"קז. סד"סו.
תניא: וזהו שארז"ל . . . מנוחה כו'.

תורת החסידות דורשת, כי תחלה להוכיח צריכים להסיר את הצפרנים, ניט שטעכען זיך, כי בטופרהא אחידן, יעדער שטאך איז קליפה וסטרא אחרא, ואחר נטילת הצפרנים צריך להיות נטילת ידים, כמבואר ענינה בדא"ח, המשכת המוחין למדות.

תורת החסידות דורשת, כי תחלה להוכיח צריכים להסיר את הצפרנים, לא לדקר, כי "בטופרהא אחידן" [=בצפרנים נאחזות], כל דקירה היא 'קליפה' ו'סטרא אחרא'; ואחר נטילת הצפרנים צריך להיות נטילת ידים, כמבאר ענינה בדא"ח [דברי אלקים חיים, חסידות], המשכת המוחין למדות.

ה'תש"ג

כג אלול

יום חמישי

שיעורים. חומש: נצבים וילך, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב. סז-סט.
תנאי: יח. כתיב . . . 252 בלק"א.

ר' משה, בנו של רבנו הזקן, בלמדו – והוא אז כבן ח"א שנה – הסוגיא בשבחו של חכמים בגטין (סז א) גסתפק במאמר רשב"י [=רבי שמעון בן יוחאי] שם "שנו מדותי", שיש בזה שני פירושים: למדו תורתו (רש"י) או מדותי בפשוטו. בתוך כך נכנס רבנו הזקן ואמר – בנגון, כדרכו בקדש: תורה שנתנה לנו בלה מדות טובות, אפלו הענשין שבה הם באמת חסד וטוב, ושני הפרושים אחד הם, והא בזה תליא [=זה בזה תלוי]: אי אפשר להיות מדות טובות בלי תורה, ואי אפשר לתורה בלי מדות טובות. ככל הנ"ל קרה גם לה"צמח צדק" בהיותו בגיל ח"א שנה.

ה'תש"ג

כד אלול

יום שישי

שיעורים. חומש: נצבים וילך, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קית. ע-עב.
תנאי: והשנית היא . . . דעהו.א

אמאל איז יעדער ווארט וואס מ'האט געהערט געווען א תורה, און יעדער זאך וואס מ'האט געזעהן – א הוראה אין עבודה און הדרכה.

בעבר, כל אמרה ששמעו היתה תורה, וכל דבר שראו – הוראה בעבודה והדרכה.

ה'תש"ג

כה אלול

שבת

אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התעודות.
סליחות – אחר חצות לילה ובסמוך לה. אבל בשאר הימים – באשמרת הבקר.
באשר נצבים וילך גפרדות, מתחילין למפסיר וכן לשביעי – שבת פרשת נצבים – ראה נתתי לפניך גו'.
שיעורים. חומש: נצבים וילך, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. עג-עה.
תנאי: יט. עוטה . . . "254" דאצילות.

אדמו"ר הזקן ספר: בהיותי במעזריטש, שמעתי ממורי ורבי הרב המגיד בשם מורו ורבנו הבעל שם טוב נשמתו ע"ד: החדש השביעי שהוא החדש הראשון לחדשי השנה, הקדוש ברוך הוא בעצמו מברכו בשבת מברכים שהוא השבת האחרון לחדש אלול, ובכח זה ישראל מברכים את החדשים י"א פעמים בשנה. כתיב "אתם נצבים היום", ד"היום" קאי על ראש השנה שהוא יום הדין, וכמו שכתוב "ויהי היום גו'" ותרגם "והיה יום דינא רבא", ו"אתם נצבים" – קיימים ועומדים, והינו שזוכים בדין. ובשבת שלפני ראש השנה, שהוא שבת האחרון לחדש אלול, קוראין אז פרשת "אתם נצבים", דהו ברכתו של הקדוש ברוך הוא בשבת מברכים חדש השביעי, שהוא המשבע והמשביע ברב טוב לכל ישראל על כל השנה.

יום ראשון י"ט אלול ה'תש"ע

הפרשת תרומה משלו על של אחרים

המפרש. (ב) התרת השאר מאיסור טבל. ולגבי החלת הקדושה בודאי אין ההפרשה בשליחות בעל הפירות, כי מאחר שהוא עצמו לא יכול להפריש מפירות אלו כי אינם שלו, אין בידו למנות שליח לכך.

וגם לגבי התרת הפירות יתכן שאין צורך בשליחות שהרי אינו עושה פעולה בממון הבעלים אלא די בהסכמתם. וכן מצינו בדין 'אין אדם אוסר דבר שאינו שלו', שרק התנגדות הבעלים היא המונעת את החלת האיסור, אך אם יסכימו יוכל לאסור אף שאינו שלוחם.

ולשיטה זו, ניתן להקנות לקטן מזה אחת ויפריש משלו על של האחרים, אך אם לא יקנו לו, לא יוכל להפריש כי כאשר ההפרשה נעשית מממון הבעלים המפריש צריך להיות שליח ואין שליחות לקטן (הר צבי אור"ח ח"ב סי' ב).

הלכות תרומות פרק ד, הלכה ב: אָבֵל הַתּוֹרֵם מִשְׁלוֹ עַל שְׁלֵ אַחֲרָיו - הָרִי זֶה תְּרוּמָה וְתֵקֵן פְּרוּתֵיהֶם.

הפרשת תרומה בשבת ויום טוב אסורה מדרבנן. ומה יעשה מי שנזכר לבלי פסח שלא הפריש חלה מהמצות ואין לו כל אפשרות להשיג אחרות?

הנה פתרון מקורי: נער בין גיל 12 ל-13 שנדריו נדרים יכול להפריש תרומות ומעשרות (להלן הלכה ה), אך לענין איסורים עדיין הוא קטן, ויכול לעבור על איסור דרבנן לצורך מצוה (ראה 'חנך' לנער' פל"ז הערה ג).

ואולם, הדבר תלוי בטעם הדין שאדם יכול להפריש משלו על אחרים: לדעת הר"ן (נדרים לו, ב) הוא מדין שליחות, וכיון שאין שליחות לקטן לא יוכל הקטן לתרום לאחרים.

ואילו לדעת הרשב"א (שם) אין צורך בשליחות לשם כך כי בהפרשת תרומה יש שני חלקים: א) החלת קדושת תרומה על

יום שני כ' אלול ה'תש"ע

מתי יוצאים הכוכבים?

להלכה, בגמרא נפסק שיש להחמיר כשתי השיטות. מי שצריך להמתין לצאת הכוכבים – אם זה לענין צאת השבת, או טבול יום – יחכה לצאת הכוכבים שלפי רבי יוסי. אך לענין קבלת השבת, יש להקדים כדעת רבי יהודה. אמנם שיטת רבנו תם היא, שגם לאחר ששקעה השמש לעינינו עדיין היא משפיעה ואין זו שקיעה על פי ההלכה. לדעתו, בין השמשות מתחיל רק כשעה לאחר השקיעה הנראית. אך רוב הגאונים והראשונים נחלקו עליו, שהרי דעתו היא "נגד החוש". ולכן ההלכה, כאמור, שבצאת ג' כוכבים בינוניים כבר תם היום והתחיל הלילה.

(פסקי הסיידור לאד"ה, סדר הכנסת שבת)

הלכות תרומות פרק ז, הלכה ב: אִין הַמַּמָּאִים אוֹבְלִין בְּתְרוּמָה עַד שִׁיעָרִיב שְׁמִשָּׁן וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשָׁה כּוֹכָבִים בִּינוּנִיִּים, וְזוֹ הָעֵת בָּמוֹ שְׁלִישׁ שָׁעָה אַחֵר שְׁקִיעַת הַחֲמָה.

מה המועד המדויק של צאת הכוכבים? לרבי יהודה שיעור 'בין השמשות' – הזמן שבין השקיעה לצאת הכוכבים – הוא כעשרים דקות, ולרבי יוסי צאת הכוכבים מתאחר בעוד דקות ספורות (ראה שבת לה).

וכתב אדמו"ר הזקן בסידורו, ששיעור זה שכתב הרמב"ם, נאמר בארץ ישראל בימי ניסן ותשרי, שהם ימים שוים. אך בקיץ, וכן בחול"ל השיעור ארוך יותר, ומשתנה לפי נטיית המדינות לצפון העולם.

יום שלישי כ"א אלול ה'תש"ע

הפרשת תרומה ונתינתה

אך לדעת הרמב"ן (סהמ"צ שם) ההפרשה והנתינה הן שתי מצוות נפרדות. ואם כן, מדוע אין הבעלים חייבים להטפל בתרומה ולהביאה לכהנים כדי לקיים מצוות נתינה?

מיישב הגר"פ פערלא (בביאורו לסהמ"צ לרס"ג עשה ס"ה):

ב'זרוע ולחיים וקיבה', שצריך כל שוחט בהמה טהורה לתת לכהן, אמרו בגמרא (חולין קלד, ב) שאם הפריש ולא נמצא שם כהן, אינו חייב לחפש כהן אלא מעריך את שוויין ונותן המעות לכהן כשיבוא.

ואם במתנות שאין בהן אלא מצוות נתינה (שהרי אין איסור לאכול מבהמה שלא הפרישו ממנה את המתנות, כך שבמתנות אלו אין דין 'הפרשה'), לא חל חיוב לחפש אחר הכהן, הרי גם בתרומה, אף להאומרים שבנוסף למצוות ההפרשה יש בה גם מצוות נתינה, אינו חייב לחפש כהן אלא יתנה לו כשיבוא.

הלכות תרומות פרק יב, הלכה יז: אִין יִשְׂרָאֵל חֵיבִין לְהַטְפִּיל בְּתְרוּמָה וּלְהַבִּיאָהּ מִן הַנֶּהֱרָן לְעִיר... אֲלָא בְּהֵנִים יוֹצְאִין לְגִרְנוֹת וַיִּשְׂרָאֵל נוֹתְנִים לָהֶם חֶלְקֵן שָׁם. וְאִם לֹא יֵצְאוּ - הָרִי זֶה מִפְּרִישׁ וּבְמִיָּהָ בְּנֵן.

מדוע אין הישראלים חייבים להביא את התרומה לכהנים? מבאר הגר"ח קזיס ב'קנאת סופרים' (ספר המצוות, שורש יב):

עיקר המצוה היא ההפרשה ולא הנתינה, כמשמעות הכתובים "תרימו תרומה לה'" (במדבר טו, יט), ו"את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה'" (שם יח, כד), כי ההפרשה היא ה'מתקנת' את הפירות מטבל לחולין ועושה את התרומה קודש לה', ואילו הנתינה לכהן אינה חלק מהמצוה אלא השבת חוב לבעליו, כי נעשתה ממון כהנים שמונח ביד ישראל כפקדון. וכיון שהנתינה אינה חלק ממצוות התרומה אין ישראל חייבין להטפל בתרומה ולהביא אותה מן הגורן.

יום רביעי כ"ב אלול ה'תש"ע

מכנה משותף לארבע תרומות

תרומה גדולה, תרומת מעשר, חלה וביכורים. ואכן בפסוקים ישנו מכנה משותף לארבע המתנות הללו - המילה 'ראשית' המופיעה בכלן, ולמעשה החובה להקריב את הראשית בכל אחת מהן: תרומה - "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתם"; תרומת מעשר - "והרמתם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר" והכוונה לראשית שבתרומה; חלה - "ראשית עריסותכם חלה תרמו תרומה"; ביכורים - "ראשית ביכורי אדמתך". ומכנה משותף זה בא לידי ביטוי בהלכות משותפות לארבעת הדברים כדברי הרמב"ם (הל' תרומות טו, כא): "לפיכך דין ארבעתן לענין אכילה ודימוע אחד הוא, כולן עולין באחד ומאה, ומצטרפין זה עם זה ואם נטמאו ישרפו".

הלכות תרומות פרק טו, הלכה כ: תְּרֻמָּה גְּדוּלָּה וְתִרְמַת מַעֲשֵׂר וְחֻלָּה וְהַבְּכֻרִים - בָּלֵן נִקְרָאוּ תְּרֻמָּה. בפרשת מתנות כהונה כתוב: "וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי לכל קדשי בני ישראל לך נתתם למשחה ולבניך לחק עולם" (במדבר יח, ח). בפסוק זה הקב"ה מפקיד בידי אהרן למשמרת את התרומה השייכת לו, אך אין הכתוב מדבר רק בתרומה גדולה אלא גם במתנות נוספות. לדברי ה'ערוך השולחן' (הל' תרומות סי' ג, ד) הכוונה לכ"ד מתנות כהונה המנויות בהמשך הפרשה ואילו ה'כפתור ופרח' כותב כי מדובר בתרומה גדולה, תרומת מעשר וחלה. והנה, מהגמרא (מעילה טו, ב) עולה כי המושג תרומה כולל ארבעה דברים, ויתכן שגם בפסוק זה הכוונה לדברים אלו:

יום חמישי כ"ג אלול ה'תש"ע

ברכות תפילין ותרומות

ויש לומר: כאשר מברך "על המצוות", אין בנוסח הברכה פירוט של המצוות שמקיים, אך כשמברך "להפריש תרומות ומעשרות" הרי ב'תרומות', לשון רבים, נכללים כל סוגי התרומות, וב'מעשרות' נכללים כל המעשרות. והוא הדין בתפילין - מאחר ובברכת 'להניח תפילין' על תפילין של יד אין רמז למצוה נוספת של תפילין של ראש, יש לברך על כל מצוה בפני עצמה (מגן גבורים אור"ח סכ"ה סק"ו). ואילו הסוכרים שיש לברך ברכה אחת על שתי התפילין, סוכרים שהדבר דומה להפרשת כמה תרומות ומעשרות, ולא לסוכה ולולב שלא נפטרות בברכה אחת כי כל אחת מהן היא מצוה בתוכן שונה, ואילו כל התרומות משתייכות לסוג אחד וכך גם התפילין, כי ה'של יד' וה'של ראש' הן מסוג אחד (ארצות החיים שם סקמ"ז).

הלכות מעשר פרק א, הלכה טז: וְאִם הִפְרִישׁ הֶבֶל זֶה אֶחָד זֶה מִיָּד וְלֹא סֵךְ בִּיְנֵיהֶן - בּוֹלָלִין בְּבִרְכָּה אֶחָת וּמִכָּרְדִּי: לְהַפְרִישׁ תְּרֻמֹּת וּמַעֲשֵׂרוֹת. נחלקו הראשונים בברכת התפילין: יש אומרים שמברכים ברכה אחת על של יד וברכה נוספת על של ראש, ויש אומרים שמברכים ברכה אחת לשתיהן. ולכאורה הלכה זו שהמפריש כמה תרומות ומעשרות מברך ברכה אחת לכולן היא הוכחה לדעה השניה (ביאור הגר"א אור"ח סכ"ה). אמנם, הלכה זו סותרת לכאורה להלכה אחרת: נחלקו תנאים (סוכה מו, א) במי שהיו לפניו כמה מצוות, כגון נטילת לולב ושיביבה בסוכה. יש אומרים שמברך "אשר קדשנו... על המצוות", ויש אומרים שמברך על כל מצוה בפני עצמה. ופסק הרמב"ם (הל' ברכות פ"א ה"י) כדעה השניה. ומדוע בהפרשת כמה תרומות ומעשרות פסק שמברך ברכה אחת לכולן?

יום שישי כ"ד אלול ה'תש"ע

אימתי החצר קובעת למעשרות?

מכאן שבמינים רבים גם בפרי אחד החצר קובעת למעשרות. והראב"ד (פ"ה ה"ג) חולק ואומר שהבוצר אשכול שלם לא יוצר צירוף. וייתכן שזוהי גם דעת רש"י (עירובין ז ע"א ד"ה שליקט אתרוג) והריטב"א (ר"ה יד ע"א ד"ה ת"ר) שהעמידו חיוב מעשרות באתרוג, דווקא במי שלקט את כל העץ ולא פרי בודד. אבל שאר הראשונים והאחרונים נוקטים כדעת הרמב"ם (וראה שו"ע י"ד סי' שלא סעי' צא; ערוה"ש סי' קב סעי' ז). ובהסבר ההבדל שבין תאנה לפירות אחרים, כתב ה'חכמת אדם' (שערי צדק פ"ג סעי' טז"ז), שפרי הנאכל אחד אחד (כגון: תפוח או אתרוג) דינו כאשכול ורימון, למרות שלא מקובל לחלק אותו לחתיכות, ורק פירות הנאכלים כמה ביחד אינם נקבעים בחצר. וכן פסקו עוד אחרונים (ראה כרם ציון אוצר התרומות, הלכות פסוקות פרק ז סעי' ה, ח).

הלכות מעשר פרק ד, הלכה ז: בְּשֵׁם שְׁחֵבִית קוֹבֵעַ לְמַעֲשֵׂה, כִּי הַחֲצֵר קוֹבֵעֶת לְמַעֲשֵׂה; וּמִשִּׁבְנָסוֹ לְחֲצֵר דְּרָךְ הַשָּׁעַר נִקְבָּעוּ, אֵין עַל פִּי שְׁלֹא הִכְנִיכֻן לְתוֹךְ הַבֵּית. חצר הבית קובעת למעשרות אם הביאו לחצר פירות שגדלו מחוץ לחצר, כגון במטע, אבל אם הפירות גדלו בחצר הבית אין החצר קובעת, ומותר לאכול מהן ארעי ללא הפרשה. וכן כתב הרמב"ם (להלן ה"ט): "תאנה העומדת בחצר - אוכל ממנה אחת אחת, ופטור. ואם צירוף (שני פירות) - חייב במעשר". כלומר: צירוף שני פירות ביחד קובע למעשרות בחצר גם אם העץ הוא בחצר, וכן הדין לעניין מקח, שקובע למעשרות כאשר יש צירוף של שני פירות ביחד (להלן פ"ה ה"ג). והרמב"ם (להלן ה"י) מוסיף ומפרט: "גפן שנטועה בחצר - לא יטול את כל האשכול ויאכל, אלא מגרגר אחד אחד. וכן ברימון... וכן באבטיח, כופתו בקרקע ואוכלו שם..."

נתינת מעשר כספים מראש

שבת קודש כ"ה אלול ה'תש"ע

אמנם, בתרומה נחלקו בגמרא (גיטין ל, א), האם התורם צריך לזכות את התרומה לכהן על ידי אחר כדי שתתקיים בכך מצות נתינה ושוב יחזור ויטול מהם לפירעון החוב, או שהדבר נחשב כאילו זכו הכהן והלוי ממילא והתקיימה מצות נתינה. ופסק הרמב"ם שצריך לזכות על ידי אחר, אך הרמ"א לא הזכיר תנאי זה.

ונראה כי הרמב"ם החמיר בתרומות ומעשרות כי הם מהתורה, והרמ"א היקל במעשר כספים כי הוא מדרבנן (נודע ביהודה י"ד סקמ"א טע"ג).

ואפילו לפי הדעות שמעשר כספים מהתורה, יש לחלק: בתרומות ומעשרות נאמר דין 'נתינה' ופירעון חוב אינו נתינה, אך במעשר כספים לא נאמרה 'נתינה' אלא הוא נרמז בכתוב 'כבד את ה' מהונך', וגם בפירעון חוב למעשה העני נהנה (משיב דבר ח"ב סמ"ט).

הלכות מעשר פרק ז, הלכה ה': המלך מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני... מפרש עליהן... ומזכה בהן על ידי אחר לאותו בהן או הלוי או העני שהלחם.

הרמ"א (יו"ד סי' רנו ס"ה) הביא דין זה לגבי מעשר כספים, שאפשר להלוות לעני ולקזו מהחוב את דמי מעשר הכספים. ולכאורה ההיתר הוא רק כשהכסף ניתן לעני מראש בתורת הלוואה, ולכן הפחתת החוב נחשבת כנתינת מעשר, אך אם הכסף ניתן לעני בתורת צדקה, כיון שאין על העני שום חיוב כלפיו, אינו יכול לעכב לעצמו את המעשר.

אך מנהג העולם להקל בכך, כי אף שבהלוואה רגילה אין להלוות בלא להודיע למקבל שמדובר בהלוואה, כאן אין זו הלוואה גמורה, שהרי העני אינו חייב להשיב כי ההלוואה נועדה רק על מנת לנכות מהמעשר (להלן הלכה ט). ולכן, אפילו אם נתן לו בסתם סומך על כך שזהו מנהגו ובודאי לכך נתכוון.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שישי עמ' ב

שהושלמה גדילתה ומוכנה לקצירה) על מנת לקצור וקוצר, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר, אין מוצרין אלא תבואה שהיא כבר קצורה.

בשלשה אופנים: וצריכא – הוצרך התנא בברייתא לפרש את מחלוקתם כך, דאי אשמעינן – שאם היה התנא משמיע את מחלוקתם רק באופן של אילן, היה מקום לומר שדווקא בזהא וקאמר רבי מאיר שאין מועיל תנאי שיקצוץ, בין דלא פסיד – כיון שהגוי לא יפסיד אם ישאיר את האילן מחובר, ולכך יש לחוש שמא משהי ליה – ישהה מלקוצצו, אבל האי – קמה דבי משהי לה פסיד – שאם הגוי ישאירנה מחוברת הוא יפסיד, כיון שתבואה שהושלמה גדילתה ונשארת מחוברת, הרי היא הולכת ונפסדת, אימא מודי ליה – שמא נאמר שמודה לו רבי מאיר לרבי יהודה שמותר למוכרה מחוברת בתנאי שיקצוץ. ולכן השמיענו התנא שאף בקמה אוסר רבי מאיר למכור.

ואי אשמעינן את מחלוקתם רק בהני תרתי – באלו השניים וקמה ואילן ולא בתבואה, היה מקום לומר שדווקא בהם סובר רבי יהודה שמועיל התנאי שיקצוץ, משום דלא ידיע שבחיהו – שאין ניכר שיש בהם שבח כשנשארים מחוברים, שהרי באילן לא ניכר שהוא משביח וחולך, ובקמה לא רק שאין שבח אלא יש הפסד בהשהייתה, ולכך אין לחשוש שמא ינמנע הגוי מלקצוץ, אבל שחת ידיע שבחיהו – שניכר לעינינו שהשהייתה בקרקע משביחתה, אימא מודי ליה רבי יהודה לרבי מאיר שלא מועיל התנאי שיקצוץ, כיון שבוש יש לחשוש שמא הגוי לא יקצוץ, וחידישה הברייתא שאף בזה מתיר רבי יהודה למכור בתנאי שיקצוץ.

ואי אשמעינן בזהא – רק בשחת, היה מקום לומר שדווקא בזהא קאמר רבי מאיר שאין מועיל התנאי, כיון שניכר השבח ויש לחשוש שהגוי לא יקצוץ, אבל בזהא – באילן וקמה שאין ניכר השבח במה שנשארים מחוברים, אימא – שמא נאמר שמודי ליה רבי מאיר לרבי יהודה שמועיל התנאי, משום שאין לחשוש בהם שמא הגוי לא יקצוץ. מסימת הגמרא: צריכא – לכן צריך להשמיענו את המחלוקת בכל שלשת האופנים, לפי שלא היינו יכולים ללומדם זה

מזה.

התבאר לעיל (יד) שאסור למכור לגוי בהמה גסה, עגלים וסייחים, הגמרא מבררת האם לרבי יהודה מותר למוכרם לגוי על מנת שישחוטם: איבעיא להו, המוכר בהמה גסה לגוי על מנת לשחוט, מהו – מה הדין בזה לפי רבי יהודה, האם דינו כמוכר אילן מחובר על מנת לקצוץ, שהתיר רבי יהודה.

מבאר הגמרא את צדדי הספק: הצד לאסור, כיון שהתם, במוכר לגוי מחובר על מנת שיקצוץ מעמא מאי שרי – מה הטעם שמתיר רבי יהודה, משום דלאו ברשותיה קיימי – הקרקע אינה ברשות הגוי לאחר המכירה, שהרי קנה רק את האילן או התבואה, ולא מצי משהי להו – אין הגוי יכול להשהות את התבואה בקרקע נגד רצון הישראלי, אלא יכפנו לקצוץ. אבל בהמה, בין דברשותיה דעובד פובכים קיימא – כיון שלאחר המכירה הבהמה עומדת ברשות הגוי, יש לחשוש שמא משהי לה – ישאיר אותה ולא יקיים את התנאי לשוחטה. או דלמא – או שמא נאמר, לא שנא – אין חילוק בין מכירת בהמה למכירת אילן, ולעולם סובר רבי יהודה שמועיל תנאי. הגמרא מוכיחה שאף בבהמה מתיר רבי יהודה למכור בתנאי שישחוט: תא שמע, דתניא בברייתא, מוכר אדם בהמה גסה לגוי על מנת לשחוט, ושוחט, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר, אין מוצרין לו אלא שחוטתה.

משנה

המשנה מלמדת את האיסור למכור ולהשכיר לגוי בתים ושדות בארץ ישראל. ומקור איסור מכירה התבאר בברייתא לעיל (ע"א) מהפסוק 'לא תחנם' (דברים יא) האוסר ליתן לגוי חניה בארץ ישראל. אין משבירין להם – לגוים פתים בארץ ישראל, שמא יבוא גם למכור להם ויעבור בזה על איסור תורה. ואין צריך לומר שאסור להשכיר להם שדות לפי שבוש אם ימכור לגוי יעבור על שני איסורים, וכל שכן שגזרו על כך שמא יבוא למכור. ובסוחרא, הסמוכה לארץ ישראל ואין דינה לגמרי בארץ ישראל, לפי שנכבשה רק בכיבוש יחיד על ידי דוד המלך,

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"ט כ"ה אלול ה'תש"ע

יום ראשון י"ט אלול ה'תש"ע

הלכות תרומות

פרק רביעי

- 1 א. עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות; שונאמר: בן תרימו גם אתם - לרבות שליחכם. ואין עושין שליח עובד כוכבים ומזלות, שונאמר: גם אתם; מה אתם - בני ברית, אף שליחכם - בני ברית.
- 2 ב. חמשה לא יתרמו, ואם תרמו - אין תרומתן תרומה: חרש, והשוטה, והקטן, והעובד כוכבים ומזלות שתרם את של ישראל ואפלו ברשותו², והתורם את שאינו שלו שלא ברשות הבעלים³. אבל התורם משלו על של אחרים - הרי זו תרומה⁴ ותקן פרותיהם. וטובת הנאה - שלו⁵, שנותנה לכל כהן שירצה.
- 3 ג. התורם שלא ברשות, או שירד לתוך שדה חבירו ולקט פרות שלא ברשות כדי שיקחם ותרם: אם בא בעל הבית ואמר לו: כלך אצל יפות, אם היו שם יפות ממה שתרם - תרומתו תרומה, שהרי אינו מקפיד⁶; ואם לא היו שם יפות - אין תרומתו תרומה, שלא אמר לו אלא על דרך מחוייב.
- 4 ד. חמשה לא יתרמו, ואם תרמו - תרומתן תרומה: חרש מדבר ואינו שומע⁸, מפני שאינו שומע הפרכה⁹; והאלם, ששומע ואינו מדבר, והערם, מפני שאינו יכולין לברר¹⁰;

- 24 והשכור¹¹ והסומא, מפני שאינן יכולין לכנו ולתפריש את היפה¹².
- 25 ה. קטן שהגיע לעונת נדרים¹³, אף על פי שלא הביא שתי שערות ולא נעשה גדול, אם תרם - תרומתו תרומה, ואפלו בתרומה של תורה; הואיל ונדריהן וקדשן קמין מן התורה, כמו שבארנו בנדרים.
- 26 ו. האומר לשלוחו: צא ותרם לי, והלך לתרם, ואינו יודע אם תרם ואם לא תרם, ובא ומצא כרי תרם - אין חזקתו תרם. שאין אומרים באסורין חזקת שליח עושה שליחותו להקל, אלא להחמיר; וחושש שמא אחר תרם שלא ברשות¹⁴.
- 27 ז. האומר לשלוחו: צא ותרם - תורם כדעתו של בעל הבית: אם היה יודע בזה¹⁵ יודע בזה¹⁶ שהוא בעל עין רעה - מפריש אחד מששים; ואם היה יודע בפשע¹⁸ - מפריש אחד מארבעים. ואם אינו יודע דעתו - מפריש לו בינונית, אחד מחמשים. נתפנו לבינונית, ועתה בידו אחד מארבעים או אחד מששים - תרומתו תרומה¹⁹. ואם נתפנו להוסיף על הבינונית²⁰ ותרם אפלו אחד מתשעים ותשעה - אין תרומתו תרומה.
- 28 ח. פרות השתפין - חביות בתרומה ומעשרות; שונאמר: מעשרתיכם - אפלו של שנים. והשתפין אינן צריכין לטל רשות²¹ זה מזה, אלא כל התורם מהן - תרומתו תרומה. תרם אחד מהן, ובא השני ותרם תרומה שניה, שהרי לא ידע שחברו תרם: אם היו ממחין²² זה על זה - תרומת השני אינה תרומה²³; ואם לא היו ממחין²⁴, ותרם הראשון

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) שאינו שומע ואינו מדבר והרי הוא כשוטה. ואף על פי שחרש בלשוננו הוא שאינו שומע - חז"ל קוראים גם לזה שאינו שומע ואינו מדבר בשם "חרש", "לפי שסיבת האלמות היא חרשות יחדש בעובר בעודו בבטן אמו ולא ישמע, מה שמדברים לו". וכשנולד האדם החרשות אחר ששמע (ואם כן הוא מדבר) או נשתק אחר שהיה מדבר (ואם כן הוא שומע), תרומתם תרומה. [ומה שכתב שם משנה ב "מותר לו לתרום", לאו דווקא הוא ורוצה לומר שתומתו תרומה]. (2) שאין הגוי נעשה שליח. (3) והמדובר כשלא היה אחר כך גילוי דעת מהבעלים [=שהם מסכימים למעשיו]. (4) שזכות היא לבעל הפירות, שמתקנים פירותיו והרי הוא כשלוחו, שזכייה מטעם שליחותו. (5) של התורם. (6) ואינו חושש משום גזל. ואם כן כשתרם בשביל בעל הבית תרומתו תרומה וכשלקחם לעצמו הרי הם כשלו וממילא תרומתו תרומה. (7) כלומר, דרך מחאה: אילו מצאת יפות מאלו היית גוזל. (8) שם משנה ב. ואף על פי שבמשנה ו שם נאמר חמישה: "האלם והשיכור והערום והסומא ובעל קרי" - השמיט רבינו בעל קרי, מפני שאמר בברכות כב. "בטלוח לטבילות דבעל קרי" - ומותר לו לברך, ואם כן יכול לתרום גם לכתחילה. (9) ו"כל הברכות כולן צריך שישמע לאזנו מה שהוא אומר". (10) האלם שאינו מדבר, והערום משום שנאמר: והיה מחניך קדוש ולא ייראה בך ערות דבר", בשעה שאתה מדבר בו לא ייראה בך ערוה. (11) שאינו יכול לדבר בפני המלך. אבל לא הגיע לשכרותו של לוט, שאם הגיע לשכרותו של לוט הרי הוא כשוטה. (12) "ודין התרומה לברור מן היפה למאמר השם ית": את כל חלבו". (13) ו"עונת נדרים הוא הזמן שנדרי האדם קיימים בו, והוא שיהיה בזכר מבין שנים עשרה ויום אחד, והנקה בת עשתי עשרה שנה ויום אחד". (14) ואין תרומתו תרומה. (15) השליח. (16) בבעל הבית. (17) בעל הבית. (18) ביטוי לעין יפה. (19) כיוון שיש תורם אחד מארבעים ויש תורם אחד מששים, יכול השליח לאמר לו: בכך אמדתך. ודווקא שליח, אבל בעל הבית בעצמו שתרם, אפילו עלתה בידו אחד מעשרים - תרומתו תרומה. (20) כשאינו יודע דעתו של בעל הבית, שדינו בבינונית. (21) ומה שאמר "אתם ולא השותפין" אין הלכה כן, אלא "השותפין תורמין אחד בלא רשות חבירו". (22) וממחין הוא מלשון המחאה כמו "המחאה אצל חנווני", כלומר, שכל אחד מהם סומך על מה שעושה חבירו. (23) שאילו ידע שחבירו תרם, לא היה הוא תורם. (24) כלומר, לא ידוע שהם סומכים זה על זה.

תורה שאינה תרומה, לפי שאינן חייבין; ומדבריהן גזרו⁴⁴ 24
שתהיה תרומתו תרומה, משום בעלי כיסין, שלא יהיה זה 25
המזון של ישראל ויתלה אותו בעובד כוכבים ומזלות כדי 26
לפטור⁴⁵. ובדקין את העובד כוכבים ומזלות שהפריש 27
תרומה⁴⁶: אם אמר: בדעת ישראל⁴⁷ הפרשתה - תנתן 28
לכהן; ואם לאו - טעונה גזירה⁴⁸, שמא בלבד לשמים⁴⁹. 29
במה דברים אמורים? בארץ ישראל; אבל עובד כוכבים 30
ומזלות שהפריש תרומה בחוצה לארץ - לא גזרו עליה. 31
ומודיעין אותו שאינו צריך ואינה תרומה כלל. 32
טז. המתכבן לומר תרומה ואמר מעשר, מעשר ואמר 33
תרומה - לא אמר כלום, עד שיהיה פיו ולבו שוין. הפריש 34
תרומה במחשבתו ולא הוציא בשפתיו כלום - הרי זו 35
תרומה; שנאמר: ונחשב לכם תרומתכם פדגן מן הגרן - 36
במחשבה בלבד תהיה תרומה. 37
יז. המפריש תרומה על תנאי: אם נתקיים התנאי - הרי היא 38
תרומה, ואם לאו - אינה תרומה. וכן המפריש תרומה 39
ומעשרות⁵⁰ ונחם עליהן - הרי זה נשאל לחכם ומתיר לו, 40
בדרך שמתירין לו שאר גזרים, ותחזר חלין כמו שהיתה, 41
עד שיפריש פעם שניה אותה שהפריש תחלה או פרות 42
אחרות. 43
יח. התורם בור של זין ואמר: הרי זה⁵¹ תרומה על מנת 44
שתעלה שלם - [צריך שתעלה] שלם מן השכר ומן 45
השפיקה⁵², אבל לא מן הטמאה⁵³. ואם נשברה - אינה 46

כשעור - (אין תרומת השני תרומה; לא תרם הראשון 1
כשעור²⁵) - תרומת שניה תרומה²⁶. 2
ט. האומר לשפתו או לכן ביתו²⁷ או לעבדו²⁸ או לשפתו 3
לתרם, והלכו לתרם, ובטל שליחותו קדם שיתרמו: אם לא 4
שנה השליח - תרומתו תרומה²⁹; ואם שנה, כגון שאמר 5
לו: תרם מן הצפון, ותרם מן הדרום, הואיל ובטל שליחותו 6
מקדם³⁰ - אינה תרומה. 7
י. אריס שתרם³¹, וכא בעל הבית ועבד: אם עד שלא תרם 8
עבד - אין תרומתו תרומה³², ואם משתרם עבד - תרומתו 9
תרומה. והאפטרופסין תורמין³³ מנכסי יתומים. 10
יא. הגנב והגזלן והאנס³⁴ - תרומתן תרומה³⁵. ואם היו 11
הבעלים רודפין אחריהן³⁶ - אין תרומתן תרומה. 12
יב. הבן והשכיר והעבד והאשה - תורמין על מה שהן 13
אוכלין; אבל לא יתרמו על הכל, שאין אדם תורם דבר 14
שאינו שלו. הבן כשאוכל עם אביו³⁷ והאשה בעסתה³⁸ - 15
תורמין, מפני שהן ברשות. 16
יג. הפועלים - אין להן רשות לתרם שלא מדעת בעל 17
הבית, חוץ מן הדורכין בגת³⁹; שאם ירצו לטמא את היין 18
- הרי הן מטמאים מיד, ולפי שמסר להן והאמינן על בן⁴⁰ 19
- הרי הן כשליחותי⁴¹, ואם תרמו - תרומתן תרומה. 20
יד. פועל שאמר לו בעל הבית: כנס לי גרני ותרם, ותרם 21
ואחר כך כנס - תרומתו תרומה⁴². 22
טו. העובד כוכבים ומזלות שהפריש תרומה משלו⁴³ - דין 23

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(25) כלומר, כשיעור שתרם חברו. (26) שכיוון שלא תרם הראשון כשיעורו של השני, בוודאי אין השני מסכים לתרומתו ואינו שליח לתרום על שלו, וגם הראשון אינו מסכים לתרומתו של השני, נמצא כל אחד ואחד מפריש על חלקו. (27) משמשו. (28) עבד כנעני, שנעשה שליח לתרומה, מפני שהוא בן ברית. (29) במשנה שם: "בטל אם עד שלא תרם בטל, אין תרומתו תרומה, ואם משתרם ביטל תרומתו תרומה". (30) אבל אם לא ביטל שליחותו, אף על פי ששינה בזה תרומתו תרומה, שאין דרכו של אדם להקפיד על זה. (31) שיש לו חלק בתבואה, תמורת עבודתו. (32) ומה שאמרו "אתם ולא אריסין" אין הלכה כן. ובתוספתא שם נוסף: "אבל אין רשאי להוציא מעשר אלא על חלקו בלבד" ורבינו השמיט כל זה. וייתכן כי הכוונה למצוות נתינה, שאף על פי שהפרשתו קיימת, אינו רשאי להוציא ולתת, אלא על חלקו. (33) "כדי להאכילן, שאין מאכילין את היתומים דבר האסור, אבל לא יעשרו ולא יתרמו כדי להניח פירות מתוקנין". (34) שהכריח את חברו לתת לו. (35) ממה שכתב רבינו בסמוך "ואם היו הבעלים רודפין", משמע שכאן המדובר כשלא היו רודפין אחריהם, ואם כן נתיימשו. ויש כאן גם יאוש בעלים וגם שינוי השם: מעיקרא (=מקודם) חולין, והשתא (=ועכשיו) תרומה. (36) תוספתא שם. שכיוון שרודפין אחריהם וודאי לא נתיימשו. (37) היינו שהוא סמוך על שולחן אביו. והבן שהזכיר למעלה ואינו תורם אלא מה שהוא אוכל, היינו באינו סמוך על שולחן אביו. (38) אין לפרש שקמצה מעיסתה, כלומר מן המזונות שלה, - שאלו הם שלה, ואינה צריכה רשות הבעל. אלא עיסתה היינו כל העיסה של הבית, והמדובר בחלה, שכיוון שזוהי המצוה שלה בוודאי נותן לה רשות ומפרישה גם שלא מדעת. (39) שמותר להם לתרום, והיינו שהלכו בו שתי וערב. (40) [כלומר, האמינם על כך, שלא יטמאו]. (41) לתרום, אם יראו צורך בכך, לפני שיבוא ליד טומאה. (42) שאף על פי שאמר לו "כנס ותרום", וודאי אינו מקפיד שיתרום קודם, שהרי כן הוא הדרך, וכמו שמסיים שם: "שאין הגורן נכנס אלא אם כן נתרם". ושם: "ואם אמר לו בעל הבית כנס לי גרני, תרומתו תרומה". ולא נזכר שאמר לו "כנס - ותרום". ועיקר החידוש הוא שאף על פי שלא אמר לו במפורש לתרום - תרום, כיוון שאין הגורן נכנס אלא אם כן נתרם. (43) כן הוא בגיטין שם. שאם תרם של ישראל, אינה תרומה כלל. (44) היינו אף על פי שגדלו בידו והגיעו לעונת המעשרות אצלו והוא מירחם, שאינם חייבים כלל בתרומות ומעשרות ולא גזרו חכמים אלא בפירות ישראל שמירחם הגוי - אם תרם הגוי, גזרו משום בעלי כיסין, ואמרו שתרומתו תרומה. (45) שהרי רואים שגם תרומת הגוי תרומה. ושתי גזירות היו בזה מאותו הטעם: א. אם מירח הגוי פירותיו של ישראל - שחייבות בתרומות ומעשרות. ב. אם תרם הגוי מפירותיו, שפטורים לגמרי מתרומות ומעשרות - שתרומתו תרומה. והכל כדי שלא ימסרו לגוי למרחם ולהפקיעם מחיוב תרומות ומעשרות. (46) היינו: משלו, כמו שכתב למעלה. (47) "שלמקום שתרומת ישראל הולכת תלך זו". (48) ואסורה בהנאה. (49) לשם הקדש. ובזמן הזה עסקינן דהקדש אסור בהנאה. (50) ועוד לא נתנם לכהן או ללוי, שאם כבר נתנם - אינו יכול להישאל עליהם. (51) דלי יין שמעלה מן הבור. (52) שאלו אדם מעלה על דעתו כשמעלה מן הבור, שמא יישבר או יישפך וידמע את החולין שנשארו בבור. (53) שטומאה אינה מצוייה ולא עלה על דעתו.

מין תאנים וגורגרות ודבלה - אחד, ותורם מזה על זה. וכל
שהוא בלאים בחרו - לא יתרם מזה על זה, אפלו מן
היפה על הרע. כיצד? היו לו חמשים סאה חטין וחמשים
סאה שעורים בבית אחד, והפריש על הכל שני סאין חטין
- אינן תרומה. וכל שאינו בלאים בחרו - תורם מן היפה
על הרע, אבל לא מן הרע על היפה; ואם תרם - תרומתו
תרומה. חוץ מן הזונון על החטים, מפני שאינן אכל אדם.
ד. אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא
נגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר
שלא נגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על
דבר שנגמרה מלאכתו; שנגמרו: כדגן מן הגרן וכמלאה מן
היקב - מן הגמור על הגמור. ואם תרמו - תרומתן תרומה.
ה. מאימתי תורמין את הגרן? משפיר. בור מקצת -
תורמין מן הבור על שאינו בור. המכניס שבלים לתוך
ביתו לעשותן מלילות - הרי זה תורם מן שבלים.
ו. מאימתי תורמין את הגת? משיהלכו בה שתי וערב.
מאימתי תורמין את הזיתים? משפיר.
ז. אין תורמין מן הטהור על הטמא; ואם תרם - תרומתו
תרומה. והלכה למשה מסיני, שעגול של דבלה שנגמא
מקצתו - תורמין לכתחלה מן הטהור שבו על הטמא שבו.
ולא העגול בלבד, שהוא גוף אחד, אלא אפלו אגדה של
זרק, אפלו צרמה של חטים, שנגמא מקצתה - תורמין מן
הטהור שבה על הטמא שבה. אבל אם היי שני עגולים או
שתי אגדות או שתי צרמות, אחת טמאה ואחת טהורה
בצדה - לא יתרם מן הטהור על הטמא לכתחלה. ותורמין
תרומת מעשר מן הטהור על הטמא לכתחלה; שנגמרו: את
מקדשו ממנו - טל מן המקדש שבו.
ח. אין תורמין מן הטמא על הטהור. ואם תרם: בשוגג -
תרומתו תרומה; במזיד - לא תקן את השפיר, וזה שהרים
- תרומה, ויחזור ויתרם. במה דברים אמורים? שלא ידע
בטמאה; אבל אם ידע ושגג שמתר לתרם מן הטמא על
הטהור - הרי הוא במזיד. וכן בתרומת מעשר.
ט. אין תורמין מן המזכר על התלוש, ולא מן התלוש על

מדמעת⁵⁴. הניחה במקום שאם תשבר שם או תתגלגל לא
תגיע לבור⁵⁵ - הרי זו מדמעת, שכתב נתקיים התנאי⁵⁶.
יט. במה דברים אמורים? בתרומה גדולה⁵⁷; אבל בתרומת
מעשר, שמתר לתרם שלא מן המקף - כיון שעלתה נתקיים
תנאו⁵⁸, והרי היא תרומת מעשר ואף על פי שגשברה או
שגשפכה, ואין צריך לומר שנטמאת.
כ. האומר: שלמעלה תרומה ושלמטה חלין, או שלמעלה
חלין ושלמטה תרומה - דבריו קיימין, שהדבר תלוי⁵⁹ בדיעת
התורם⁶⁰.
כא. התורם את הגרן - צריך שיכנין את לבו שתהיה זו
תרומה על הכרי ועל מה שבקטעין⁶¹ ועל מה שבצדדין⁶²
ועל מה שבתוך התבן⁶³. התורם את היקב⁶⁴ - צריך שיכנין
את לבו לתרם על מה שבחוצנין⁶⁵ ועל מה שבבזנין⁶⁶.
התורם את הבור של זין - צריך שיכנין את לבו לתרם על
מה שבגפת⁶⁷. ואם לא נתפון, אלא תרם סתם - נפטר הכל;
שתנאי בית דין הוא, שהתרומה על הכל. התורם כלפלה
של תאנים ונמצאו תאנים בצד הכלפלה - הרי אלו פטורין,
מפני שבלבו לתרם על הכל.

פרק חמישי

א. אין תורמין אלא מן היפה, שנגמרו: בהרימכם את חלבו
ממנו. ואם אין שם כהן - תורם מן המתקיים, אף על פי
שיש שם יפה שאינו מתקיים. כיצד? תורם תאנים על
הגורגרות, ובמקום שאין שם כהן - תורם גורגרות על
התאנים. ואם רגיל לעשות תאנים גורגרות - תורם מן
התאנים על הגורגרות אפלו במקום שאין שם כהן. אבל
במקום שיש בו כהן - אין תורמין מן הגורגרות על התאנים
אפלו למקום שידרך לעשות תאנים גורגרות.
ב. תורמין בצל שלם, אף על פי שהוא קטן; אבל לא חצי
בצל, אף על פי שהוא גדול. בכל מקום אין תורמין ממין
על שאינו מינו; שנגמרו: כדגן מן הגרן וכמלאה מן היקב.
ואם תרם - אין תרומתו תרומה.
ג. הקשות והמלפפון - מין אחד, כל מין חטים - אחד, כל

(54) כלומר, אינה אוסרת בדימוע, לפי שאינה תרומה שהרי לא נתקיים התנאי. (55) לא תיפול אל הבור. (56) שזה נקרא כבר
עלה מן הבור. (57) שניטלת מן המוקף. (58) כלומר: רק בתרומה גדולה, שאינה ניטלת אלא מן המוקף, ולא היה יכול להוציא
את דלי היין לתרומה מן הבור ולקרוא עליו שם תרומה במקום שלא יהיה חשש של שבירה ושפיכה שיגרמו דימוע היין שבבור,
- רק בה מסתבר שמה שאמר "על מנת שתעלה שלם", שכוונתו שיעלה שלם למקום שאם תישבר ותתגלגל לא תגיע לבור, ואם
נשבר או נשפך אל הבור, לא נתקיים תנאו. אבל תרומת מעשר, שרק תלמידי חכמים תורמים אותה מן המוקף, אבל מן הדין היא
ניטלת אף שלא מן המוקף, אם כוונתו למנוע דימוע היה לו להוציא דלי היין למקום שלא יחשוש לגלגול לתוך הבור ולדימוע
ולקרוא לו שם בשם תרומת מעשר, ומכיוון שלא עשה כן, נראה שלא הייתה כוונתו למנוע דימוע. ולפיכך מיד כשעלה מן הבור
הרי זו תרומה אף על פי שנשבר אחר כך. (59) לקבוע מקום תרומתו, בצפון או בדרום, למעלה או למטה. (60) [נראה שהמדובר
בתורם את המנורה (=אוצר של תבואה), ומשמיענו בזה שאוכל ממה שלמעלה או ממה שלמטה, ואינו חושש לדימוע. שאף על
פי שנתערבו כמה חטים בחולין, ולא יהיו בתערובת, מאה של חולין כנגדם - כיוון שאיסור דימוע אינו אלא מדרבנן, יש לסמוך
כאן על "ברירה" שהחטים שלמעלה או שלמטה, שיפריש לבסוף, הם הם התרומה ולא יותר. שהרי באיסורי דרבנן סומכים על
ברירה. (61) שיבולים קטועות שלא נידושו. (62) שבצדי הכרי. (63) שאי אפשר בלא חטין, כלומר, מוציא על כל הנגלה
והנסתר. (64) חיבור שלפני הגת שהיין יורד לתוכו. (65) שבגרעינים. (66) שבקליפות. (67) היא פסולת של זיתים. וצריך עיון
הרי מדובר בבור של יין.

49 יז. התורם מן הדמאי על הדמאי ומן הדמאי על הדמאי - תרומתו תרומה, ויחזור ויתרם מכל אחד ואחד בפני עצמו.
50 תרם מן הדמאי על הדמאי - תרומתו תרומה, ולא תאכל
51 עד שיצא עליה תרומה ומעשרות.
52 יח. אין תורמין שבילים על החטים, וזיתים על שמן,
53 וענבים על זין. ואם תרם - אינה תרומה; וגו' שמא יטריח
54 הכהן לדרך ולקטש. אבל תורמין שמן על הזיתים הנקבשין,
55 וזין על ענבים לעשותן צמיקין. למה זה דומה? לתורם
56 משני מינין שאינן פלאים זה בזה מן הפסח על הרע. וכן
57 תורמין מזיתי שמן על זיתי כבש, אבל לא מזיתי כבש על
58 זיתי שמן. מינין שאינן מבשל על המבשל, אבל לא מן
59 המבשל על שאינו מבשל. מן הצלול על שאינו צלול, אבל
60 לא משאינו צלול על הצלול. מתאנים על גרוגרות במנין,
61 מגרוגרות על התאנים במדה, אבל לא תאנים על גרוגרות
62 במדה, ולא גרוגרות על התאנים במנין, כדי שיתרם לעולם
63 בעין יפה. ותורמין חטים על הפת, אבל לא מן הפת על
64 החטים לפי חשבון. ובכל אלו, אם תרם - תרומתו תרומה.
65 יט. אין תורמין שמן על הזיתים הנקבשין, ולא זין על
66 ענבים הנדרכות; שזה דומה לתורם מדבר שנגמרה
67 מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו. ואם תרם - תרומתו
68 תרומה, ויחזור ויתרם מן הזיתים והענבים בפני עצמן.
69 הראשונה מדמעת בפני עצמה, והאוכלה - חיב עליה
70 כשאר תרומות גמורות; אבל לא מן השניה.
71 כ. מי שתם שמן על זיתים שדעתו לאכלן, או זיתים על
72 זיתים ודעתו על הכל לאכילה, או שתם זין על ענבים
73 שהם לאכילה, או ענבים על ענבים והכל לאכילה, ונמלך
74 לדרך, ודרך הזיתים והענבים שפך תרם עליהם - אינו
75 צריך לחזור ולתורם.
76 כא. אין תורמין חמץ על זין, אבל תורמין זין על חמץ;
77 שזיין והחמץ מין אחד הן. (היה בלבו לתורם מן הזין על
78 הזין, ונמצא בידו חמץ - אינה תרומה.) היה בלבו לתורם
79 חמץ על חמץ, ונמצא החמץ שתם זין - תרומתו תרומה.
80 כב. התורם חבית של זין על הזין, ונמצא חמץ: אם ירדע
81 שהיתה חמץ עד שלא תרמה - אינה תרומה; ואם אחר
82 שתרמה החמיצה - הרי זו תרומה; ואם ספק - תרומה,
83 ויחזור ויתרם. וכן התורם קשות ונמצאת מרה, אבטיח
84 ונמצא סרוח, או שנמצאו נקורין. תרם חבית של זין
85 ונמצאת מגלה שאסור לשותתה - תרומה, ויחזור ויתרם
86 שניה. ואין אחת משתיהן מדמעת בפני עצמה, והאוכל
87 אחת משתיהן - אינו חיב חמץ.
88 כג. כיצד? נפלה אחת מהן על החלין - אינה מדמעת; נפלה
89 שניה למקום אחר - אינה מדמעת; נפלו שתיהן למקום אחד
90 - מדמעות בקטנה שבשתיהן. וכן אם אכל זר שתיהן -
91 משלם בקטנה שבשתיהן וחמישה. וכיצד הוא עושה
92 בשתיהן? נותן לכהן אחד ונוטל מן הכהן דמי הגדולה.
93 כד. הבדוק את החבית והניחה להפרישה תרומה על
94 אחרים עד שתעשה פלה תרומה ויתננה לכהן, ולאחר זמן
95 בדקה ומצאה חמץ: מצת שבדקה תחלה עד שלשה ימים

1 המחקר. כיצד? היו לו פרות תלושין ואמר: פרות אלו יהיו
2 תרומה על פרות אלו המחקרים, אפלו אמר לכשיתלשו;
3 או שהיו לו שתי צרונות ואמר: פרות צרונה זו תלושין
4 יהיו תרומה על פרות צרונה זו מחברים; או שאמר: פרות
5 צרונה זו מחברים יהיו תרומה על פרות צרונה זו תלושין
6 - לא אמר כלום. אבל אם אמר: פרות צרונה זו תלושין
7 יהיו תרומה על פרות צרונה זו לכשיתלשו, ונתלשו, הואיל
8 ובגידו לתלשן - אינו מחסר מעשה, ולכשיתלשו שניהם -
9 דבריו קמיין. והוא שביאיו שליש בעת שאמר.
10 י. אין תורמין מן הלח על היבש, ולא מן היבש על הלח;
11 ואם תרם - תרומתו תרומה. כיצד? לקט ירק היום ולקט
12 ממנו למחר - אין תורמין מזה על זה, אלא אם כן דרכו
13 להשתמר שני ימים. וכן ירק שדרכו להשתמר שלשה ימים,
14 כגון המלפפונות, כל שלקט בשלשת ימים - מצטרף,
15 ותורם מזה על זה. ירק שדרכו להשתמר יום אחד בלבד,
16 ולקט בשחרית ולקט בערב - תורם מזה על זה.
17 יא. אין תורמין מפרות שנה זו על פרות שנה שעברה, ולא
18 מפרות שנה שעברה על פרות שנה זו. ואם תרם - אינה
19 תרומה; שנאמר: שנה שנה. לקט ירק ערב ראש השנה עד
20 שלא באה השמש, וחרור ולקט אחר שבאה השמש - אין
21 תורמין מזה על זה; שזה חדש, וזה ישן. וכן אם לקט אתרוג
22 בערב חמשה עשר בשבט עד שלא באה השמש, וחרור ולקט
23 אתרוג אחר משבאה השמש - אין תורמין מזה על זה. מפני
24 שאחד בתשרי - ראש השנה למעשרות תבואה וקטניות
25 וירקות, וחמשה עשר בשבט - ראש השנה למעשרות האילן.
26 יב. אין תורמין פרות הארץ על פרות חוצה לארץ, ולא
27 מפרות חוצה לארץ על פרות הארץ. [ולא מפרות הארץ על
28 פרות סוריא, ולא מפרות סוריא על פרות הארץ.] ולא
29 מפרות שאינן חיבין בתרומה, כגון לקט שכחה ופאה, או
30 פרות שנתרמה תרומתן על פרות שחיבין בתרומה, ולא
31 מפרות שחיבין בתרומה על פרות הפטורין. ואם תרם -
32 אינה תרומה.
33 יג. המפריש תרומה ממעשר ראשון שלא נטלה תרומתו
34 או ממעשר שני והקדש שלא נפדו על פרות אחרות - אין
35 תרומתן תרומה.
36 יד. אין תורמין מדבר שהוא חיב מן התורה על דבר שהוא
37 חיב מדבריהן, ולא מן המחייב מדבריהן על החיב מן
38 התורה; ואם תרם - תרומתו תרומה, ויחזור ויתרם.
39 טו. עציץ נקוב - הרי הוא פאריך. וכמה? כנאב? כדי
40 שרש קטן, והוא פחות מקזית. ורע תבואה בעציץ שאינו
41 נקוב והביאה שליש, ואחר כך נקבו ונגמרה התבואה והוא
42 נקוב - הרי הוא כצומח בשאינו נקוב, עד שיקבנו קדם
43 שביא שליש.
44 טז. התורם מפרות הגדלין בארץ על הגדלין בעציץ נקוב,
45 או מפרות עציץ נקוב על הגדלין בארץ - תרומתו תרומה.
46 תרם משאינו נקוב על הנקוב - תרומתו תרומה, ויחזור
47 ויתרם. תרם מן הנקוב על שאינו נקוב - תרומתו תרומה,
48 ולא תאכל עד שיצא עליה תרומה ומעשרות ממקום אחר.

48 - הרי היא אסורה לאכל בתרומות לעולם, כדן כל חלל,
49 שהחלל כן לכל דבר. ואם תנשא לישראל - הרי היא
50 אסורה לאכל במונח מן הקדשים, שהוא חזה ושוק,
51 לעולם, אף על פי שגורשה או מת.
52 ח. אבל התרומה - אוכלת אחר שגורשה הישראל או מת,
53 אם לא הניח בן ממנה; שנאמר: ובת כהן כי תהיה אלמנה
54 וגורשה וזרע אין לה, ושבה אל בית אביה כנעניה, מלחם
55 אביה תאכל.
56 ט. מפי השמועה למדו: מלחם - ולא כל לחם; חוזרת היא
57 לתרומה, ולא לחזה ושוק.
58 י. ולא הכהנת בלבד, אלא אפלו לוי' וישראלית שנבעלה
59 לאסור לה, הואיל ונעשית זונה - אסורה לאכל בתרומה
60 לעולם, ואף על פי שיש לה זרע מכהן.
61 יא. לפיכך השבוייה אינה אוכלת בתרומה, ואף על פי
62 שאומרת טהורה אני. וכל שבוייה שנאמנת לומר טהורה
63 אני, או שיש לה עד כדי שתהיה מתרת לבעלה - הרי זו
64 אוכלת בתרומה. והנרבעת לכהן - לא נפסלה מן הכהנה
65 ואוכלת.
66 יב. ישראלית שיש לה זרע מכהן - אוכלת בשביל בנה,
67 בין זכר בין נקבה, ואפלו טמטום ואנדרוגינוס, ואפלו זרע
68 הזרע עד סוף כל העולם; שנאמר: וזרע אין לה.
69 יג. כשם שזרע ישראל מכהנת פוסל אותה, כך זרע כהן
70 מישראלית מאכיל אותה, ואף על פי שהוא זרע פסול.
71 כיצד? בת ישראל שנשאת לכהן או כהנת לישראל, וילדה
72 ממנו בת, ובא על הבת מי שהוא ערוה עליה או שנשאת
73 לממזר, ומתה הבת והרי הממזר קנס. היתה אם אמו בת
74 לישראל לכהן - תאכל בתרומה; בת כהן לישראל - לא
75 תאכל.
76 יד. הא למדת, שהיא אוכלת בשביל זרעה ואף על פי
77 שאותו הזרע פסול, ואפלו אינו ישראלי. ואין צריך לומר,
78 שאם היתה לה בת מכהן, אף על פי שהבת נשואה
79 לישראל, ואפלו נתחללה - הרי אמה אוכלת בשביל הבת
80 הפסולה.
81 טו. פיוצא בו, הכהנת שאינה אוכלת מפני זרעה
82 שמישראל אף על פי שאותו הזרע כהנים. כיצד? בת כהן
83 שנשאת לישראל וילדה ממנו בת, והלכה הבת ונשאת
84 לכהן וילדה ממנו בן - הרי זה ראוי להיות כהן גדול,
85 מאכיל את אמו ופוסל את אמו, ואף על פי שמתה אמו.
86 וזאת אומרת: לא כפן בתי כהן גדול, שהוא פוסלני מן
87 התרומה.
88 טז. העבד - אינו פוסל משום זרע ואינו מאכיל. כיצד?
89 כהנת שנשאת לישראל או ישראלית שנשאת לכהן, וילדה
90 ממנו בן, והלך הבן ונכבש על השפחה וילדה ממנו עבד,
91 ומת הבן והרי העבד קנס: היתה אם אביו של עבד זה בת
92 לישראל לכהן - לא תאכל בתרומה; היתה בת כהן לישראל
93 - תאכל. שאין זה זרע, שהעבדים אין להם יחוס.
94 יז. בת ישראל שנשאת לכהן ומת, ולו ממנו בן, וחזרה
95 ונשאת לישראל - לא תאכל בתרומה. מת הישראל וזה

1 - ודאי זין, וכל זין שחשב אותן הימים שהתרומה שלו
2 בחבית זו - הרי הוא מחקן; מכאן ואילך - ספק, וצריך
3 להפריש ממנו תרומה שניה.
4 כה. בשלשה פרקים צריך לבדק את הזין שהניחו להפריש
5 עליו שמא החמיץ. ואלו הן: בקדים של מוצאי חג,
6 ובהוצאת הסדר, ובשעת כניסת מים לבסר. וזין מגתו -
7 מפרישין עליו בחזקת שהוא זין [עד] ארבעים יום.
8 כו. המניח פרות להיות מפריש עליהן עד שיגעשו תרומה,
9 אף על פי שאין מפרישין לכתחלה אלא מן המקף, אם
10 הפריש - הרי הן בחזקת קמין. מצאן שאבדו - הרי זה
11 חושש לכל מה שתקן שמא לא הפריש עליהן אלא אחר
12 שאבדו. לפיכך מפריש תרומה שניה.

פרק ששי

13
14 א. תרומה ותרומת מעשר נאכלת לכהנים, בין גדולים בין
15 קטנים, בין זכרים בין נקבות, הם ועבדיהם הפנענים
16 ובהמתן; שנאמר: וכהן פי יקנה נפש קנין פספו וגומר.
17 עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה - הרי אלו אוכלין.
18 ב. תרומה של תורה - אין אוכל אותה אלא כהן ממש;
19 אבל כהני חזקה - אוכלין בתרומה של דבריהן בלבד.
20 ותרומה טהורה - בין תרומה גדולה בין תרומת מעשר, בין
21 של תורה בין של דבריהן - אינה נתנת אלא לכהן תלמיד
22 חכם; מפני שאסור לאכל תרומה טמאה, וכל עמי הארץ
23 בחזקת טמאה. לפיכך נותנין תרומה טמאה לכל כהן
24 שירצה.
25 ג. ישראלית שנשאת לכהן, אפלו קטנה בת שלש שנים
26 ויום אחד - תאכל בתרומה וזרע ושוק. ודין תורה שתאכל
27 משנתאסרה, שהרי היא קנינו; אבל אסרו חכמים שתאכל
28 עד שתכנס לחפה, גזרה שמא תאכיל תרומה לאביה
29 ולאחיה כשהיא ארוסה בבית אביה.
30 ד. תרשת ושוטה ונשואה לכהן - אינה אוכלת בתרומה,
31 אפלו השיאה אביה; גזרה שמא ישא חרש כהן חרשת
32 וינאכלנה, לפיכך גזרו שלא תאכל חרשת בת ישראל כלל.
33 ה. הזר אסור לאכל תרומות, שנאמר: וכל זר לא יאכל
34 קדש. אפלו היה תושב כהן או שכיר, שנאמר: תושב כהן
35 ושכיר לא יאכל קדש. תושב - זה שכיר עולם, שכיר - זה
36 שכיר שנים. ועבד עברי - הרי הוא כתושב ושכיר. וכהנת
37 אשת הזר - הרי היא פזר; שנאמר: וכל זר - בין הוא בין
38 אשתו.
39 ו. זר שאכל תרומה בזדון - בין שהיה טמא בין שהיה
40 טהור, בין שאכל תרומה טהורה בין שאכל טמאה - חיב
41 מיתה בידי שמים; שנאמר: ומתו בו פי יחללהו. ולוקה על
42 אכילתה. ואינו משלם דמי מה שאכל, שאינו לוקה ומשלם.
43 ואם אכל בשגגה - מוסיף חמש; שנאמר: ואיש כי יאכל
44 קדש בשגגה ונסף חמשתו וגומר.
45 ז. ובת כהן כי תהיה לאיש זר, היא בתרומת הקדשים לא
46 תאכל. שני עננים נכללו בלאו זה: שאם תבעל לאסור לה
47 ותעשה זונה או חללה, כמו שבארנו בהלכות אסורי ביאה

- ממנו בן - לא תאכל בתרומה מפני בנה שמישראל. מת
בנה מישראל - אוכלת בשביל בנה הראשון.
יח. בת כהן שנשאת לישראל ויש לה ממנו בן, וחזרה
ונשאת לכהן - תאכל בתרומה. מת וְלֹא מִמֶּנּוּ בֶּן - תאכל
בתרומה. מת בנה מכהן - אסורה לאכל מפני בנה
שמישראל. מת בנה שמישראל - חוזרת לבית אביה
כנעוריה, ואוכלת בתרומה, לא בחזרה ושוק.
יט. בת ישראל שנשאת לישראל תחלה ויש לה ממנו בן,
וחזרה ונשאת לכהן - אוכלת בתרומה. מת וְלֹא מִמֶּנּוּ בֶּן -
אוכלת מפני בנה האחרון, שהרי הוא מאכילה כמו
שהאכילה אביו.
יום שני כ' אלול ה'תש"ע
פרק שביעי
א. כהן טמא אסור לאכל תרומה, בין טמא בין טהור;
שנאמר: איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב, בקדשים
לא יאכל - אי זהו קדש שאוכלין אותו כל זרע אהרן, זכרים
ונקבות? הרי אומר: זו תרומה. אלא שקל טמא האוכל
תרומה טהורה - חייב מיתה בידי שמים, ולפיכך לוקה;
שנאמר: ושמרו את משמרתי ולא ישא עלי חטא. וטמא
שאכל תרומה טמאה, אף על פי שהוא בלאו - אינו לוקה,
שהרי אינה קדש.
ב. אין הטמאים אוכלין בתרומה עד שיעריב שמן ויצאו
שלשה כוכבים⁶ אחר שקיעת החמה⁷; שנאמר: ובא השמש
וטהר - עד שיהיה הקריץ מן האור⁸, ואחר יאכל מן
הקדשים.
ג. כהן טהור שאכל תרומה טמאה - אינו לוקה, מפני
שהוא בעשה⁹; שנאמר: ואחר יאכל מן הקדשים - מדבר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) פרט לקדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ובגמרא שם הוסיפו שתורומה נאכלת גם לחזרת, היינו בת כהן שנישאת לישראל ומת, פרט לחזה ושוק, שאינה חוזרת אליהם. (2) שנאמר "ומתו בו כי יחלוהו". (3) שכל חייבי מיתות בידי שמים, לוקים. (4) אבל איסור יש לאכול תרומה טמאה, ועיין ביבמות עג: הא איסורא איכא ופירש רש"י לאכול תרומה טמאה. ודורשים זה מהפסוק "בשערך תאכלנו", לזה ולא לאחר, ולאו הבא מכלל עשה, עשה. (5) שנאמר "ומתו בו כי יחלוהו", פרט לזו שמחוללת ועומדת. (6) בגמרא שם נאמר: "צאת הכוכבים" ובשבת לה: אמרו: "כוכב אחד יום, שני כוכבים בין השמשות, שלושה לילה". ושם אמר ר' יוסי: "לא כוכבים גדולים הנראים ביום ולא כוכבים קטנים שאינם נראים אלא בלילה, אלא בינונים". (7) וזה העת כמו שליש שעה אחר שקיעת החמה. (8) בברכות שם: "מאי וטהר וטהר יומא, כדאמרי אינשי איערב שימשא ואדכי יומא". וברש"י שם: "אדכי לשון עבר, נתפנה העולם מן השמש". (9) כלומר, מפני שאין בו לאו אלא עשה. (10) שנעקר זרע מגופו. (11) "שלא יצא הזרע עד שיבלע את התרומה שבפיו, דתנן: הזב ובעל קרי אין מטמאים עד שתצא טומאתן לחוץ". (12) וכשירצו להאכילו תרומה יבדקו בכיס. ומדוע של נחושת? מפני שאינו בולע, וכשיראה קרי יהיה ניכר בכיס. (13) כלומר, בלא אוכף. (14) הראב"ד השיג ממה שאמרו שם בגמרא: והוא שהטבילה במטה שלא זזה ממקומה, אבל אם הלכה לטבילה, חוששין שמא נשתיר ממנו ופלט. ונראה שרבינו גורס בגמרא "אלא לא קשיא כאן במתהפכת כאן בשאינה מתהפכת", ואם כן חזרו ממה שאמרו קודם, ולפי זה אין צורך להטבילה במטה. (15) לא ג' ימים שלמים אלא עד היום השלישי. (16) ושם כתב שאינה מטמאה אלא שלוש עונות, ועונה היא יום או לילה, ואם שמשה בליל שבת, בליל יום א' וביום א', ולא יותר. (17) אף על פי שלתרומה של ארץ ישראל אינו ראוי אלא לאחר הערב שמש - לענין תרומה של חוצה לארץ הוא ראוי לאחר טבילה, שכיוון שטבל טהר מטומאה היוצאת מגופו, וחלה עליו טומאה קלה של טבול יום, שאינו אלא שני לטומאה, ואינה אלא כטמא מגע בלבד שאוכל בתרומת חוצה לארץ. (18) שאין טומאה יוצאה מגופו. (19) שאין לנו היום אפר פרה, להזות שלישי ושביעי. (20) אבל גדול הוא בחזקת טומאה עד שיטבול. (21) כן נראה בפסחים סז: שמצורע הרי הוא כזב לענין זה. (22) ולא כהן מוחזק. ו"אזיהו כהן מיוחס? כל שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן ופלוני בן פלוני הכהן עד איש שאינו צריך בדיקה, והוא הכהן

1. כהן ערל אסור לאכל בתרומה מדין תורה. שהרי נאמר
 2. תושב ושכיר בתרומה, ונאמר תושב ושכיר בפסח; מה
 3. תושב ושכיר האמור בפסח - ערל אסור בו, אף תושב
 4. ושכיר האמור בתרומה - ערל אסור בו. ואם אכל - לוקה
 5. מן התורה²³. משום²⁴ מתר לאכל בתרומה ואף על פי
 6. שנקראה כערל. ומדברי סופרים, שימול²⁵ פעם שניה עד
 7. שיראה מהול.
 8. יא. הנולד מהול - אוכל בתרומה²⁶. והשטמים - אינו
 9. אוכל, מפני שהוא ספק ערל. ואנדרוגינוס - מל ואוכל²⁷.
 10. יב. הערל וכל השמאין, אף על פי שהן אסורין לאכל
 11. בתרומה - נשיהן ועבדיהן אוכלין²⁸.
 12. יג. פצוע דכא²⁹ וקריות שפכה³⁰ - הם ועבדיהן אוכלין,
 13. ונשיהן לא יאכלו³¹. ואם לא ידע³² את אשתו משנעשה
 14. פצוע דכא וקריות שפכה³³ - הרי אלו יאכלו. וכן אם נשא
 15. בת גרים - הרי זו אוכלת³⁴.
 16. יד. פצוע דכא כהן שקדש בת כהן - אינה אוכלת³⁵. סרים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שימש על גבי המזבח. ו"מי שהעידו עליו שני עדים שראוהו שהיה אוכל בתרומה של תורה הרי זה מיוחס". (23) שאף על פי שדבר הנלמד מגזירה שווה, אינו מן התורה ולפיכך מנאו רבינו (ספר המצוות שורש ב) - מצאנו לחכמים שאמרו שאיסור אכילת תרומה לערל הוא מן התורה ולפיכך מנאו רבינו ללא תעשה. (24) שנמשכה ערלתו וכסתה את העטרה. (25) מלשון רבינו נראה שלא אסורו חכמים לאכול בתרומה, אלא הטילו עליו חובת מילה, כדי שייראה כמהול. (26) [ואף על פי שצריך להטיף ממנו דם ברית - כיון שאין כאן חיוב למול כבכל ערלה, אלא להטיף דם ברית בלבד, ובוה יצא ידי חובה - אינו נקרא ערל אף לפני הטפת דם ברית]. (27) מל הזכרות שבו ואוכל בתרומה, ממה נפשך: בין שהוא איש בין שהוא אשה בין שהוא בריה בפני עצמה, זרעו של כהן הוא. (28) שאף על פי שהם אסורים בתרומה - יש בהם קדושת כהונה. (29) שנפצעו הביצים שלו. (30) שנכרת הגיד ושוב אינו יורה קילוח זרע, אלא שופך ושותת, ואינו מוליד. ושניהם אסורים לבוא בקהל. (31) שהן נעשות חללות בביאתם מכיוון שנבעלות לפסול להן. (32) לא בא עליה, מלשון "והאדם ידע את חוה אשתו". (33) כן היא לשון המשנה ומשמע שהייתה נשואה לו קודם לכן, וכן פירש רש"י שם. ולכך היא אוכלת בתרומה, אף על פי שהיא משתמרת, כלומר עומדת, לביאה פסולה, מאחר שכבר אכלה. אבל אם נישאה והוא פצוע דכא, אפילו לא ידעה, אינה אוכלת, מאחר שהיא משתמרת לביאה פסולה דאורייתא. (34) שאין בהם איסור נישואין כלל, לא משום "לא יבוא פצוע דכא בקהל ה'" - שגזירת אינה בכלל קהל ה'. ולא משום זונה לכהן - שפצוע דכא אינו בקדושת כהונה ואינו אסור בה. (35) כיוון שמשתמרת לביאה פסולה, נתחללה ופסולה מלאכול אפילו בתרומת בית אביה, ואפילו אם רק קידש אותה, ולא ידעה משנעשה פצוע דכא. ומה שמותרת לאכול בתרומה אם נישאה קודם שנעשה פצוע דכא, משום שהייתה אוכלת קודם, אין זה אלא שתחילת אכילתה הייתה על ידי נישואין אלו שהיו כשרים אז, ואף על פי שעכשיו נעשה פצוע דכא, כיוון שאותם הנישואין שהכשירוהו לאכילה קיימים עוד, אוכלת גם עכשיו, מאחר שכבר אכלה. אבל כאן מה שאכלה מבית אביה, נפקע לגמרי על ידי הקידושין, שאז יצאה מרשות אביה. (36) שנולד סרים מבטן אמו והוא על ידי שנתחממה אמו ביום הצהריים וחוס התנור ששתתה משקה חזק. (37) שסרים חמה שלא נסתרס בידי אדם, אלא בידי שמים, אינו אסור לבוא בקהל. (38) שמה נקבה הוא ואין קידושו קידושין. ואנדרוגינוס שהוא ברייה בפני עצמה ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה, ולפיכך אינו מאכיל בתרומה על ידי קידושו. (39) מפני שאין לחרש שוטה וקטן קניין אלא על ידי בית דין או אפוטרופוס. ואין אני קורא בו "קניין כספו הוא יאכל בו". (40) שקטן נוחל. (41) ירושלמי יבמות פרק ח הלכה ו "נבעל (האנדרוגינוס) נפסל מן התרומה כנשים", פירוש אם נבעל לפסול מן התרומה. שאם היה כשר לתרומה, אינו פוסלו, ממה נפשך: מצד דין נקבות של שניהם, אין כאן ביאה כלל. מצד דין זכרות של שניהם - אין זכר פוסל זכר. ומצד שהבועל זכר והנבעל נקבה, בוודאי שאינו פוסלה, שהרי ביאה כשרה היא. ומכיוון שאמר "כנשים", נראה שנפסל בין בדרך נקבותו ובין בדרך זכרותו, שהרי האשה נפסלה בין בכדרכה ובין שלא כדרכה. (42) שהרי נתחלל מן הכהונה. (43) שאם הוא כשר - אינו פוסל. (44) ירושלמי שם: "רבי יוחנן ברבי סבא ר' יונה בשם רב המנונה, אפילו מין במינו (=אנדרוגינוס שבעל אנדרוגינוס) כל שהוא (= בין שבעלו דרך נקבותו בין שבעלו דרך זכרותו), וקשיא אם זכר הוא (=כלומר, אם אנדרוגינוס דינו כזכר, ואם כן שניהם דין אחד להם) אין זכר פוסל זכר, אם נקבה היא (= כלומר, לשניהם דין נקבה) אין נקבה פוסלת נקבה, צד זכרותו של זה פוסלת צד נקיבתו של זה". ולדעת רבינו היינו אם בעלו בדרך נקבותו, הוא פוסלו, מפני שצד זכרותו של זה פוסלת צד נקבותו של זה. שאז אנו דנים את הבועל כזכר ואת הנבעל כנקבה. אבל אם בעלו בדרך זכרותו אומרים ממה נפשך: אם זה זכר אף זה זכר, ואין זכר פוסל זכר, ואם שניהם נקבות - אין ביאתו ביאה כלל. (45) [כלומר, כל השותפין היו כהנים כשרים, שאוכלים תרומה ומאכילים לעבדיהם, ואחד מהם היה פסול שאינו מאכיל עבדו בתרומה]. (46) בירושלמי שם: "מניין לכהן שקנה עבד ולישראל בו שותפות, אפילו אחד ממאה בו, שאינו מאכילו בתרומה תלמוד לומר וכהן כי יקנה" משמע שכולו קנוי לכהן המאכיל. (47) שהבעל משתמש בעבודתם כאכילת פירות. (48) שהכניסה בנדוניא והבעל קיבל אחריות עליו. (49) עבדי צאן ברזל יאכלו לפי שהם ברשותו.

- 1 שְׁקֵנוּ עֲבָדִים וְעַבְדֵי אֲשֶׁתוֹ שְׁקֵנוּ עֲבָדִים - יֹאכְלוּ; שְׁנָאָמֶר:
 2 כִּי יִקְנֶה נָפֶשׁ קָנָן בְּסָפוֹ - אֶפְלוּ קָנָן הַקָּנִינִי⁵⁰. וְקָנָן הָאוֹכֵל
 3 - מֵאֲכִיל (אֲחֵרִים), וְקָנָן שְׁאִינוֹ אוֹכֵל⁵¹ - אִינוֹ מֵאֲכִיל.
 4 יט. בַּת כֹּהֵן שֹׁשְׁמֶט לְיִשְׂרָאֵל וְהַכְּנִיסָהּ לוֹ בֵּין עַבְדֵי מְלוֹךְ
 5 בֵּין עַבְדֵי צֶאֱן בְּרוֹל - הָרִי אֵלָיו לֹא יֹאכְלוּ⁵².
 6 כ. אֶלְמָנָה לִכְהֵן גְּדוֹל⁵³, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה⁵⁴ לִכְהֵן הַדִּיּוֹט, בֵּין
 7 כֹּהֲנֵת⁵⁵ בֵּין יִשְׂרָאֵלִית, וְכֵן שָׂאֵר חִבֵּי לְאוֹיָן⁵⁶, וְהַכְּנִיסָהּ לוֹ
 8 עַבְדֵי מְלוֹךְ וְעַבְדֵי צֶאֱן בְּרוֹל - עַבְדֵי מְלוֹךְ לֹא יֹאכְלוּ⁵⁷, אָף
 9 עַל פִּי שֶׁהוּא חֵיב בְּמִזְנוּתָם; וְעַבְדֵי צֶאֱן בְּרוֹל יֹאכְלוּ, מִפְּנֵי
 10 שֶׁהֵם שָׁל בַּעֲלָם⁵⁸. נִשָּׂא שְׁנִיָּה⁵⁹ - הִיא אוֹכֵלֶת⁶⁰, וְעַבְדֵי מְלוֹךְ
 11 שָׁלָה לֹא יֹאכְלוּ⁶¹.
 12 כא. כֹּהֲנֵת אֶלְמָנָה⁶² שֹׁשְׁמֶט אֶרְסָה לִכְהֵן גְּדוֹל אוֹ גְּרוּשָׁה לִכְהֵן
 13 הַדִּיּוֹט⁶³, הוֹאִיל וְהֵן מִשְׁמֹרוֹת⁶⁴ לְבִיָּאָה פְסוּלָה שֶׁל תּוֹרָה -
 14 הָרִי אֵלָיו לֹא יֹאכְלוּ. וְכֵן אִם נִכְסוּ לַחֲפָה בְּלֹא אֲרוּסִין -
 15 אִינָן אוֹכְלוֹת, שֶׁחֲפָה⁶⁵ פּוֹסְלֶתָם⁶⁶ מִלְּאָכֵל. נִתְּאֲלָמְנוּ אוֹ
 16 נִתְּגָרְשׁוּ: מִן הָאֲרוּסִין - חֲדָרֵי הַלְּכָשָׁרָן⁶⁷ וְאוֹכְלוֹת; מִן
 17 הַנִּשְׁוֹאִין - לֹא יֹאכְלוּ, שֶׁכֵּבֶר נִתְּחַלְלָה⁶⁸.
 18 כב. כֹּהֲנֵת⁶⁹ שִׁמְת בַּעֲלָה כֹּהֵן וְנִפְלָה לִפְנֵי יָבָמִים שִׁישׁ בֶּהֶן
 19 חָלָל - לֹא תֹאכֵל מִפְּנֵי זִקַּת הַחֲלָל⁷⁰. וְאֶפְלוּ עֲשֶׂה בָּהּ אֶחָד
 20 מִן הַפְּשָׁרִים מֵאֲמָר⁷¹, שְׁאִין הַמֵּאֲמָר קוֹנֶה בִּיבְמָה קָנָן גָּמוּר.
 21 כג. כֹּהֵן שִׁנְתָּ גִט לִיבְמָתוֹ הַכֹּהֲנֵת, שֶׁהָרִי נֶאֱסָרָה עָלָיו
 22 וְעִדֵּן זִקַּתָּ עָלֶיהָ - הָרִי זֶה אוֹכֵלֶת בְּתִרּוּמָה⁷², מִפְּנֵי שֶׁהִיא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ועבדי מלוג ששייכים לה יאכלו, שזהו כקניינו שקנה קניין. והמדובר כשהקנו להם העבדים והתנו עמהם שאינם קנויים להם אלא לכך וכך, שבאופן זה אינם קנויים לאדון כלל. (50) עבדים שקנו עבדים וקניין קניינו של הקניין (=עבדי אשתו שקנו עבדים). (51) כגון אלמנה לכהן גדול שאינה אוכלת בתרומה, שהרי היא חללה. (52) עבדי צאן ברזל לא יאכלו, מפני שהם של הבעל. ועבדי מלוג, לפי שהם שלה, ואף היא נפסלה מן התרומה על ידי נישואיה עם הישראל. (53) ונהיינו בנישואין, שהרי מדובר כאן גם בבית ישראל, שאף בנישואין כשרים אינה אוכלת אלא לאחר נישואין. (54) גרושה או חלוצה, ששתייהן אסורות לכהן. ונאף על פי שחלוצה אינה אסורה אלא מדרבנן, ואינה נעשית זונה, כיוון שהיא מאיסורי כהונה היא נעשית חללה על ידן. (55) שאפילו בת כהן האוכלת בתרומת אביה, נתחללה ונפסלה מתרומה בנישואי איסור. (56) נשואי איסור שיש בהם לאו, שאף על ידם נעשית זונה ואסורה בתרומה. ונקט חייבי לאוין, לפי שבחייבי כריתות, אין קידושין תופסין כלל. (57) מפני שהם שלה וקניין שאינו אוכל אינו מאכיל, והיא עצמה פסולה בתרומה, שנעשית זונה או חללה. (58) הכהן, לפי שהם באחריותו. (59) שנייה לעריות, האסורה מדרבנן. ומכיוון שאמר "נשא", וודאי המדובר בבית ישראל שאינה אוכלת מן האירוסין אלא מן הנישואין. (60) ביבמות פה. "שניות מדברי סופרים - היא כשרה וולדה כשר". שאינה נעשית זונה, כיוון שאינה אסורה עליו מן התורה ואינה נעשית חללה, כיוון שאינה מאיסורי כהונה. (61) ירושלמי שם. ושם: "עבדי שניות - היא אוכלת ועבדיה אינם אוכלים" ומפרשה רבינו בניחותא, ולא בתמיהה, כמו שפירשו המפרשים שם. ולא נתברר למה אינם אוכלים, הרי היא אוכלת, וקניין האוכל - מאכיל. ועבדי צאן ברזל אוכלים, שהם של הבעל. (62) וכתב "כהנת" לפי שהמדובר כאן בנתארסה, ובת ישראל לכהן אינה אוכלת אלא אם כן נישאה. (63) במשנה שם נזכרה גם "חלוצה" אבל אין זו אלא "שיגרא דלישנא" אגב גרושה, שהרי חלוצה אינה פסולה אלא מדרבנן, ולפיכך השמיטה כאן רבינו, וכתבה להלן (הלכה כג) שמותרת. (64) מצפות, כלומר עומדות לכך. (65) בלא קידושין. (66) אף על פי שחופה אינה קונה - כיוון שנכנסה לחופה לשם ביאה, הרי היא משתמרת לביאה פסולה. (67) שהרי לא נבעלו, ומעתה אינן משמרות עוד לביאה פסולה. (68) מכיוון שנבעלו לפסול, אבל אם נכנסו לחופה ולא נבעלו, אף על פי שדינן כבעולות - לא נתחללו מן התרומה, שהרי כן אמרו בפצוע דכא, שאם לא ידע את אשתו לאחר שנעשה פצוע דכא, הרי אלו יאכלו. וכל שכן שאם נכנסו לחופה בלא אירוסין, שכל פסולה אינו אלא מפני שמשתמרת לביאה פסולה, שוודאי לא נתחללו. (69) בת כהן ואשת כהן. (70) שזקוקה גם לו, כשם שזקוקה לכל האחים, לייבום או לחליצה. (71) הוא קידושי כסף שהיבם מקדשה. (72) היינו בתרומת בית אביה, שהרי היא כהנת, אבל בת ישראל אינה אוכלת, בשביל היבם שהוא כהן. (73) לפי שהמדובר באירוסין נקט "כהנת" שהרי בת ישראל אינה אוכלת באירוסין. (74) שהן משתמרות לביאה פסולה מדרבנן. (75) בתרומת בית אביה, שהשתמרת לביאה פסולה מדרבנן אינה נפסלת. אבל חלוצה שנישאת - נתחללה. ושנייה שנישאת היא אוכלת, אבל עבדי מלוג שלה אינם אוכלים, ובנתארסה גם עבדיה אוכלים. (76) משנה ביבמות סא. ודלא כר' יהודה שאמר שכיוון שאינה לפריה ורביה הרי היא כזונה. ונקט "כהן הדיוט" לפי שלר' יהודה אסורה גם לכהן הדיוט, אבל להלכה הוא הדין בכהן גדול.

אחר, אלא הפל מרגנין אחריה בזה הכהן. וכן כהנת שבא
עליה ישראל שוטה או שאנסה או פתה אותה ונתעברה -
אינה אוכלת מפני העבר. נתחתף העבר - הרי זו תאכל.
טו. אשת איש שבאו עליה עדי קנוי ועדי סתירה - הרי זו
אסורה לאכל בתרומה עד שתשתה מי המרים, מפני שהיא
ספק זונה. מת בעלה קדם שישקנה, או שהיתה מן הנשים
שאינן שוות ולא נוטלות כתבה - הרי זו אסורה לאכל
בתרומה לעולם. וכל אשת כהן שאמרה טמאה אני - הרי
זו אסורה לאכל בתרומה.
טז. קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שלא מדעת אביה, בין
בפני אביה בין שלא בפניו, אף על פי שקדשה אביה -
אינה אוכלת בתרומה; שאם מכה - תעשה וזה למפרע,
וזה שרואה ושותק - כוּעס הוא, לפי שנשאת שלא לדעתו.

פרק תשיעי

א. האשה אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה או ליד
שליחה שעשתה לקבלה. וכל שהיא ספק גרושה - הרי זו
לא תאכל. האשה שעשתה שלית לקבל לה גטה - אסורה
לאכל בתרומה מיד. ואם אמרה: קבל לי גטי במקום פלוני
- אינה אסורה עד שיגיע שלית לאותו מקום. שלחה שלית
להביא לה גטה - אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה.
האומר לאשתו: הרי זה גטך שעה אחת קדם למיתתי -
אסורה לאכל בתרומה מיד.
ב. עיר שהקיפוה פרקום, וספינה המטרפת בים, והיוצא
לדון - הרי אלו בחזקת קמיין; ואין צריך לומר מפרש
ויוצא בשירא. אבל עיר שפבשוה פרקום, וספינה שאבדה
בים, והיוצא להרג מבתי דיני עובדי כוכבים, ומי שגורתו
חיה או נפלה עליו מפלת או שטפו נהר - נותנין לו חמרי
מתים וחמרי חיים. לפיכך, אם היו נשותיהן בת כהן
לישראל או בת ישראל לכהן - הרי אלו לא יאכלו. אבל
מי שנגמר דינו בבית דין והניחוהו בבית הסקילה להרג -
הרי זה בחזקת מת, ולא תאכל אשתו.
ג. הניחה בעלה גוסס במדינה אחרת, בין שהיתה כהנת
אשת ישראל או ישראלית אשת כהן - לא תאכל; שרוב
גוססין למיתה. אחד אומר מת, ואחד אומר לא מת - הרי
זו לא תאכל.
ד. אמרה לה צרתה, או אחת מהחמש נשים שאינן נאמנות
להעידה, שמת בעלה, הואיל ואינה נשאת על פיהן - הרי
זו אוכלת בתרומה בחזקת שבעלה קיים, עד שיעיר לה מי
שהוא נאמן להשיאה על פיו.
ה. המשחרר את עבדו - משיצקה לו בגט שחרור פסלו
מלאכל בתרומה. וכל עבד שצא לחרות ועדין הוא מעבד
גט שחרור, כמו שיתבאר בהלכות עבדים - אף על פי כן
הרי הוא אסור לאכל בתרומה.
ו. הכותב נכסיו לאחר וזכה לו על ידי אחר, והיו כהן
עבדים, ושתק זה שנתנו לו ואחר כך צוה - הרי זה ספק,
אם זה שצוה הוכיח סופו על תחלתו ועדין לא יצאו
מרשות ראשון, או זה שצוה אחר ששתק חזר בו. לפיכך

ה. היכם ביצד? בת ישראל הזקוקה ליכם כהן - לא
תאכל; שנאמר: וכהן כי יקנה נפש, וזה עדין לא קנאה.
ובת כהן הזקוקה לישראל - אסורה מפני יבמה; שנאמר:
ושבה אל בית אביה כנעניה - פרט לשומרת יכם.
ו. יכם כהן שבא על יבמתו באנס או בשגגה, או שהערה
בה ולא גמר, אף על פי שקנאה כמו שבארנו בהלכות יבום
- אינו מאכילה בתרומה עד שיבעל בעילה גמורה ברצון.
במה דברים אמורים? שנתאלמנה מן הארוסין; אבל מן
הנשואין, הואיל והיתה אוכלת - תאכל בביאה זו.
ז. הארוסין ביצד? בת כהן שנתארסה לישראל - אסורה
לאכל; שהרי יש לו בה קנין. ובת ישראל שנתארסה לכהן
- לא תאכל עד שתפגס לחפה; שמה מאכיל לבני בית
אביה, כמו שבארנו.
ח. ישראל שאמר לכהנת: הרי את מקדשת לי אחר שלשים
יום - הרי זו אוכלת בתרומה כל השלשים, שעדין לא
נתארסה. ואם אמר לה: הרי את מקדשת לי מעכשיו ולאחר
שלשים יום - הרי זו אסורה לאכל מיד. וכן שאר התנאים
כיוצא בזה.
ט. החרש ביצד? כהנת שנשאת לישראל חרש - לא תאכל;
שהרי קונה בתקנת חכמים שתקנו לו נשואין. ובת ישראל
שנשאת לכהן חרש - לא תאכל; שאינו קונה מן התורה,
שאינו בן דעת.
י. נתארסה לכהן פקח, ולא הספיק לכנסה עד שנתחרש -
אינה אוכלת. מת ונפלה לפני יכם חרש ויבמה - אינה
אוכלת. אבל אם נשאה כשהוא פקח ונתחרש - הרי זו
אוכלת. מת ונפלה לפני יכם חרש ויבמה - הרי זו אוכלת,
הואיל והיתה אוכלת בתחלה. ואשת חרש שילדה ממנו -
הרי זו אוכלת בשביל בנה.
יא. בן תשע שנים ויום אחד ביצד? מי שנבעלה לאסור
לה והוא בן תשע שנים ויום אחד, הואיל וביאתו ביאה -
נפסלה מן הכהנה ואסורה מלאכל בתרומה, מפני שנעשית
זונה או תללה, כמו שבארנו. אפלו היה שחוף. ובת ישראל
שנשאת לכהן בן תשע שנים ויום אחד, אף על פי שביאתו
ביאה - אינה אוכלת בשביל הקטן, לפי שאינו קונה עד
שיגדיל. ספק שהוא בן תשע שנים ויום אחד ספק שאינו;
נשאת לכן שלש עשרה שנה ויום אחד, ספק שהביא שתי
שערות ספק שלא הביא - הרי זו אסורה לאכל.
יב. כל אלו, כשם שאין מאכילין בתרומה של תורה, כך
אין מאכילין בתרומה של דבריהם; וגורר שמה יאכילו בשל
תורה.
יג. ואלו לא פוסלין ולא מאכילין: האונס, והמפתה,
והשוטה שנשאה אשה. אלא אם כן היתה אסורה להן, שהן
פוסלין אותה בביאתם, מפני שנעשית זונה וחללה, כמו
שבארנו.
יד. מי שנשאת לכהן שוטה, או שאנס אותה או שפתה
אותה כהן, וילדה - אוכלת בשביל בנה. ואף על פי שהדבר
ספק, הואיל ובלא קדושין היא, שמה מאחר נתעברה - הרי
הולד בחזקת זה שבא עליה. והוא שלא יצא עליה קול עם

1 אין אוכלין בתרומה, בין שהיה רבו שני ישראל והראשון
2 כהן בין שהיה רבו ראשון ישראל והשני כהן.
3 ז. ישראל ששכר בהמה מכהן - מאכילה תרומה; וכהן
4 ששכר בהמת ישראל, אף על פי שהוא חייב במזונותיה -
5 לא יאכילה תרומה, מפני שאינה קנין כספו.
6 ח. ישראל ששם פרה מכהן לפטמה ולהיות השבח ביניהן
7 - לא יאכילה תרומה, אף על פי שיש לכהן חלק
8 בשבח. אבל כהן ששם פרה מישראל לפטמה, אף על פי
9 שיש לישראל חלק בשבח, הואיל וגופה לכהן, שהרי שמה
10 על עצמו - הרי זה מאכילה תרומה.
11 ט. פרתו של ישראל שילדה בכור - מאכילו תרומה,
12 שהבכור לכהנים. ואוצר אדם פרישני תרומה לתוך שוכו,
13 ואינו חושש שמא יבואו חיונים שלו ויאכלו אותן.
14 י. יראה לי, שאם מכר הכהן פרתו לישראל ולקח הדמים,
15 אף על פי שצדין לא משך הלוקח - הרי זה אסור להאכילה
16 תרומה; שדין תורה מעות קונות, כמו שיתבאר בהלכות
17 מקח וממכר. ואם מכר ישראל לכהן, אף על פי שנתן
18 הדמים - לא תאכל בתרומה עד שימשה.

יום שלישי כ"א אלול ה'תש"ע

פרק עשירי

21 א. זר שאכל תרומה¹ בשגגה - משלם קרן וחמש². אף על

22 פי שיועד שהיא תרומה ושהוא מזוהר עליה, אבל לא ידע
23 אם חייב עליה מיתה³ אם לאו - הרי זו שגגה ומשלם קרן
24 וחמש.
25 ב. אחד האוכל דבר שדרכו לאכל⁴, ואחד השותה⁵ דבר
26 שדרכו לשתות, ואחד הסף דבר שדרכו לסוף; שנאמר: ולא
27 יחללו את קדשי בני ישראל - לרבות את הסף. ואחד
28 האוכל תרומה טהורה או טמאה⁶ בשגגה - משלם קרן
29 וחמש. ואינו חייב בחמש עד שיאכל פזית⁷; שנאמר: כי
30 יאכל קדש בשגגה, ואין אכילה פחותה מפזית. וכשם
31 שאכילת תרומה בכזית, כך שתיה בכזית⁸.
32 ג. אכל וחזר ואכל, שתה וחזר ושתה, אם יש מתחלת
33 אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס⁹,
34 ומתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי שתית
35 רביעית¹⁰ - הרי אלו מצטרפין לכזית.
36 ד. התרומה¹¹ ותרומת מעשר, בין של דמאי בין של ודאי,
37 והחלה והפגורים - כלן מצטרפין לכזית לחיוב עליהן
38 מיתה¹² וחמש, שכלן נקראו תרומה¹³. ומן הדין היה שאין
39 חייבין חמש על תרומת מעשר של דמאי, שאין חייבין על
40 מעשר [שני] שלו, כמו שיתבאר; אבל אמרו חכמים: אם
41 לא יתחייב עליה¹⁴ חמש - יתלולו בה¹⁵.
42 ה. אכל תרומה במזיד [והתירו בו] - לזקה ואינו משלם; לא
43 התירו בו: אם היתה טהורה - משלם הקרן ואינו משלם
44 את החמש¹⁶; ואם היתה טמאה - משלם דמי עצים¹⁷, מפני

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) תרומות פרק ו משנה א. שנאמר: "ואיש כי יאכל קודש בשגגה ויסף חמישיתו עליו". ונקודש זה אינו קדשי המקדש (=הקרבנות), אלא קדשי הגבול (=תרומה), שהרי כל הפרשה כולה מדברת שם בתרומה, שנאמר: "ויבא השמש וטהרה", והיינו תרומה הנאכלת אחר הערב שמש. ובספרא למדו זאת בגזירה שווה "קודש - קודש", נאמר להלן "בערתי הקודש מן הבית" - "מה קודש האמור להלן בקדשי הגבול (=מעשר שני) הכתוב מדבר (ולא בקדשי המקדש), אף קודש האמור כאן, בקדשי הגבול (=תרומה) הכתוב מדבר". (2) מלבר (=מחוץ), כלומר, אם אכל שווה ארבעה משלם שווה חמישה, מפירות חולין מתוקנים. ואינו משלם אלא דמי תרומה, שהם פחותים מדמי חולין, שאם אכל סאה של תרומה, אינו משלם סאה שלימה של חולין, אלא פחות מזה, לפי ערך השיווי. (3) בידי שמים. וכרבי יוחנן ששגגת כרת הרי היא שגגה לחייבו קרבן. וכרבי ששגגת מיתה בידי שמים, מחייבתו חומש, כשם ששגגת כרת, מחייבתו קרבן. (4) שאז נקראת אכילה, ובאין דרכו לא חשוב אכילה. [ומקור דבריו בתוספתא תרומות תחילת פרק ז: "הסך יין של תרומה שוגג משלם את הקרן ואינו משלם את החומש", לפי שיין אין דרכו לסיכה. (5) ששתייה בכלל אכילה. (6) [ומפשטות הלשון נראה, שכשם שבתרומה טהורה משלם דמים שלמים, כמו כן בתרומה טמאה משלם דמים שלמים, ולא דמי עצים בלבד, ורק להלן בהלכה ה גבי מזיד כתב, שאינו משלם אלא דמי עצים, מפני שאינה ראוייה אלא להסקה - לפי שבמזיד אין התשלומין תרומה, אבל בשוגג שהתשלומים תרומה, אם ישלם כשיווי דמי עצים בלבד, כשאחר כך ייעשו תרומה, לא ישוו אפילו דמי עצים של התרומה, צריך הוא לשלם מן החולין כשיווי כזה, שלאחר התשלומין כשיעשו תרומה, יהיו שווים לדמי עצים של התרומה. ומסתבר שהוא הדין למשלם חולין טהורים, שכשם שתשלומין של תרומה טהורה נעשים כמותה (=תרומה טהורה), כמו כן תשלומי תרומה טמאה, ואף אם משלם חולין טהורים, הם נעשים תרומה טמאה. אולם בהלכה הקודמת כתבנו בדעת רבינו לעניין אוכל תרומה טהורה בשוגג, שאינו משלם אלא בשיווי של התרומה, ואף שאחרי שיעשו תרומה יהיו שווים פחות, וצריך עיון]. (7) ואין צריך שיהא בו שווה פרוטה. (8) ואף על פי שלעניין נזיר כתב רבינו "נזיר שאכל כזית ענבים וכו' ושתה רביעית יין וכו' הרי זה לוקה", הרי ששתייה ברביעית ולא בכזית - אין זה אלא בנזיר שנאמר בו במפורש: "חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה", אבל בתרומה שלא נאמרה בה שתייה במפורש, אלא היא בכלל אכילה - שיעורה כאכילה. וכיצד משער משקין בכזית? - מביא כוס מלא יין ומביא זית ונותן לתוכו ושופע (=נשפך ממנו), אם שתה כיצא בו חייב. (9) פרס הוא חצי והכוונה לחצי כיכר של שש ביצים, דהיינו שלוש ביצים. (10) ומה שאמרו בכריתות יג. שאף בשתייה בעינן בכדי אכילת פרס, וכן פסק רבינו בפרק ח מהלכות אבות הטומאות הלכה יא - אין הדברים אמורים אלא בשתייה ששיעורה ברביעית, אבל שתייה ששיעורה בפחות מזה, מצטרפת בכדי שתיית רביעית. (11) תרומה גדולה. (12) פשוט הוא שאין זה מוסב על תרומת דמאי שאינה אלא מדרבנן, ואין בה מיתה. (13) בחלה נאמר: "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה", ובביכורים נאמר: "ותרומת ידך" וקבלו חז"ל שהכוונה לביכורים. (14) על התרומה. (15) ולא חששו אלא לתרומה בלבד, שוודאה במיתה ולא למעשר שני, שוודאו אינו במיתה. (16) ש"ל חייב השם יתברך בחומש אלא למי שאכל בשגגה, והוא אמרו: "ואיש כי יאכל קודש בשגגה", אבל במזיד אין חייב חומש, כי עונו גדול מנשוא, ולא יתכפר בתשלומים". (17) תוספתא תרומות. [ומפשטות דברי התוספתא שם

- 1 שְׁאִינָה רְאוּיָה אֶלָּא לְהִסְקָה. לְפִיכָף, אִם אָכַל תְּרוּמַת תּוֹתִים
2 וְרִמּוֹנִים¹⁸ וְכִי יֵצֵא בָהֶם¹⁹ שְׁנֵטְמָאוּ - פֶּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין,
3 שְׁהָרִי אֵינֶם רְאוּיִין לְהִסְקָה.
4 ו. הָאוֹכֵל תְּרוּמַת חֶמֶץ בְּפֶסַח, בֵּין בְּזֶדֶן בֵּין בְּשִׁגְגָה²⁰, בֵּין
5 טְמֵאָה בֵּין טְהוֹרָה - פֶּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין. אֲפִלּוּ הַפְּרִישָׁה
6 מִצָּה וְהַחֲמִיצָה²¹ - פֶּטוּר. וְאֲפִלּוּ דְּמֵי עֲצִים אֵינּוּ מְשֻׁלָּם,
7 שְׁהָרִי אֵינָה רְאוּיָה לְהִסְקָה; מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֲסוּרָה בְּהֶנְגָּה, אֵין
8 לָהּ דְּמִים.
9 ז. אֲכָל הַשּׁוֹגֵג שְׁאֲכָל תְּרוּמָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים²² אוֹ שְׁאֲכָל
10 תְּרוּמָה נְקוּדָה²³, וְהַשּׁוֹתֶה יֵין תְּרוּמָה שְׁנִתְּגַלָּה²⁴, וְהִסֵּף יֵין
11 וְשָׁמֶן בְּאֶחָד²⁵, אוֹ שִׁשְׁתֶּה שָׁמֶן וְחֶמֶץ²⁶ בְּאֶחָד, אוֹ שִׁפְסָס²⁷
12 אֶת הַחֲטִיטִים²⁸ אוֹ גִמַּע אֶת הַחֶמֶץ²⁹ - הָרִי זֶה מְשֻׁלָּם קֶרֶן
13 וְחֶמֶשׁ.
14 ח. הִיָּה שְׁבַע³⁰ וְקָץ בְּמִזְנוֹ וְהוֹסִיף עַל שְׁבַעוֹ בְּאֶכִילַת
15 תְּרוּמָה - אֵינוֹ מְשֻׁלָּם אֶת הַחֶמֶשׁ; שְׁנֵטְמָאוּ: כִּי יֹאכַל - לֹא
16 שְׁיִזִּיק אֶת עֲצָמוֹ³¹. וְכֵן הַכּוֹסֵס אֶת הַשְּׁעוּרִים - פֶּטוּר מִן
17 הַחֶמֶשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהִזִּיק עֲצָמוֹ.
18 ט. זֶר שֶׁבִלְע³² שְׁזִפִּין שֶׁל תְּרוּמָה וְהִקְיָאן, וְכֹא אַחֵר וְאֶכֶלָן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

נראה, שהמדובר גם בשוגג, וכן כתב בתוספתא כפשוטה שם. ורבינו העתיק דין זה באוכל במזיד, אף על פי שבשניהם אינו משלם אלא דמי עצים בלבד, לפי שבשוגג צריך הוא לשלם לפי שוויה האמיתי אלא שהתשלומים ייעשו כתרומה טמאה, ויהיו אחר כך לדמי עצים, ואילו במזיד, שאין התשלומין נעשים תרומה, אינו משלם לכתחילה אלא דמי עצים בלבד. (18) שם הגירסא "ותותים וענבים", שגם ענבים אינם ראויים לכלום, שהרי אסור לזלף ביין את הבית, גזירה שמא יבואו לשתותו. (19) שאר פירות, שאין המשקה שלהם ראוי להדלקה. (20) כרבי עקיבא שם, הסובר שכשהוא משלם, משלם הוא לפי דמים, כלומר, לפי שווייה של התורה. (21) ורוצה לומר: לא רק אם גזל תרומת חמץ בפסח מכהן ואכלה, אינו חייב לשלם, אלא אף אם הפרישה מצה והחמיצה אצלו, שגרם לה להפסד, אינו משלם כלום. (22) והיינו שהיה שוגג גם על התרומה וגם על יום הכיפורים, שאם התרו בו באחד מהם - הרי זה לוקה ואינו משלם. (23) שאסורה באכילה, שמא ניקרה הנחש. ואף על פי כן משלם, שכיוון שאכלה ולא הוזק, הוברר הדבר למפרע שלא ניקרה הנחש, והוא הדין ליין מגולה שבסמוך. (24) שאסור בשתייה, שמא שתה ממנו נחש. (25) [בתוספתא שם לפי כתב-יד עהרפורט "הסך יין וחומץ משלם קרן וחומש" ונראה שרבינו גרס שם "הסך יין ושמן כאחד משלם קרן וחומש", שהרי מפורש בתוספתא שם סוף פרק ט, שיין וחומץ אין דרכם בסיכה]. (26) שאף על פי שהשותה שמן לבד אינו חייב חומש - אם שתהו בידד עם חומץ - דרכו בכך. (27) שדרך אכילה הוא, שהרי מברכים עליהם בורא פרי האדמה. (28) כשהן בלתי מבושלות. וכל שהוא אוכלו שלא כדרך אכילתו הרי הוא "כוסס". (29) ירושלמי שם: "רבי אבהו בשם ר' יוחנן המגמיע חומץ של תרומה לוקה". והוא הדין שמשלם קרן וחומש אם אכלו בשוגג. (30) ביומא פ: "אמר ר' ירמיה אמר ריש לקיש זר שאכל תרומה אכילה גסה, משלם את הקרן ואינו משלם את החומש, כי יאכל, פרט למזיק". (31) וברש"י שם פירש: "פרט למזיק את התרומה". (32) בלא כסיסה. שאם כססם ובלעם וחזר והקיאם, אינם ראויים אפילו להסקה, ואין השני חייב כלום. (33) שאף בליעה היא דרך אכילה. (34) שכיוון שבלעה הראשון, נתחללה, והרי זה ככהן שסך תרומה, שכן בתו ישראל מתעגל עליה. ואינו משלם אלא כמזיק ממון חברו. (35) שפסק עמהם להאכילם חולין. (36) שנתחייב לתת להם סעודה של חולין. (37) ולא המאכיל. (38) כלומר, מעות כשיווי סעודה של חולין, כמו שנתחייב להם. (39) שהם שילמו פירות חולין כפי השווי של התרומה בלבד, כלומר: אם אכלו סאה תרומה, לא שלמו סאה שלמה של חולין, אלא פחות מזה, לפי ערך השיווי של התרומה. ואילו הוא, מחזיר להם דמי סאה של חולין. והיינו כתנא קמא במשנה שם ולא כרבי מאיר שאמר שהוא משלם את הקרן בדמי תרומה לכהן, והם משלמים את החומש. (40) כלומר: "נפשו של אדם קצה באכילת איסור אף על פי שאינו יודע בדבר, שליכו נוקפו, ואינה נחשבת לו אכילה". (41) זר. (42) שאינם בני חיוב. (43) הכנענים, שכל מה שקנו - קנה רבם, ואין להם מה לשלם. (44) שאינה אלא מדרבנן. (45) במשנה שם נזכרה רק "אכילה" ורבינו כתב גם שתייה, שאף היא בכזית. (46) והטעם הוא, שכיוון שחזן מאיסור תרומה אסור עליו היין מצד שהוא נזיר - שתיית איסור אינה שתייה לעניין זה. ואף על פי שהאוכל בשוגג תרומה ביום הכיפורים, משלם קרן וחומש - אין זה אלא ביום הכיפורים שאינו אלא "איסור גברא", אבל נזיר הוא "איסור חפצא". [אבל עדיין לא מיושב מה בין נזיר ששתה יין להאוכל תרומת הקדש, שאף היא אסורה מטעם הקדש חזן מאיסור תרומה, ואף על פי כן חייבים עליה חומש]. (47) שמזיק. (48) ואף על פי שנפסלה מלאכול בתרומה - אינה משלמת את החומש, הואיל ולא הייתה זה מתחילתה. אבל הקרן משלמת כדין גזול חברו. (49) כגון שנבעלה לפסול לה. (50) בת ישראל הנשואה לכהן. (51) וכגון שאמרה לשלוחה קבל לי גיטי במקום פלוני, שאינה אסורה בתרומה עד שיגיע השליח לאותו מקום והיא לא ידעה שכבר הגיע השליח לאותו מקום. (52) עבד כנעני של כהן שאכל בתרומה. (53) כגון בן בתו שנישאת לישראל. (54) על ידי אחרים, שזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו. (55) הרי הוא חלל, ואסור לאכול בתרומה. (56) ולא חומש. האשה והעבד - לפי שאכלו

1 תרומת חמץ והיה ערב הפסח - הרי אלו פטורין מלשלם⁵⁷;
 2 מפני שזמנה בהול⁵⁸, נחפזו לאכל ולא בָּדְקוּ. וכלן שהיתה
 3 להן תרומה בתוך פיהן כשידעו שהן אסורין לאכל - הרי
 4 אלו יפלטו⁵⁹.
 5 יג. היה אוכל ואמר לו: נטמאת או נטמאת התרומה, טמא
 6 היתה⁶⁰ או טמא היתה התרומה; או נודע שהוא טבל, או
 7 מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, או מעשר שני והקדש שלא
 8 נפדו; או שטעם טעם פשפש⁶¹ לתוך פיו⁶² - הרי אלו יפלטו⁶³.
 9 יד. שתי קפות, אחת של תרומה ואחת של חלין, ונפלה
 10 תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאי זו נפלה - הריני
 11 אומר: לתוך של תרומה נפלה⁶⁴. אין ידוע אי זו היא של
 12 תרומה, אכל זר אחת מהן - הרי זה פטור מן התשלומין⁶⁵,
 13 שהמוציא מחברו עליו הראיה, והשניה נוהג בה בתרומה.
 14 אכל אחר את השניה - אף הוא פטור. אכל אחד את שתיה
 15 - משלם פקטנה שבשתייה⁶⁶; אם מזיד - קרן, ואם שוגג -
 16 קרן וחמש.
 17 טו. האוכל את החמש בשגגה - הרי זה מוסיף עליו
 18 חמש⁶⁷, שהחמש בקרן⁶⁸ לכל דבר. וכן מוסיף חמש על
 19 חמש לעולם⁶⁹. כל המשלם קרן וחמש - הרי התשלומין
 20 בתרומה לכל דבר⁷⁰, אלא שאם נזרעו - גדליהן חלין⁷¹. ואם

1 רצה הכהן למחל - אינו מוחל⁷². וכל המשלם את הקרן
 2 בלבד - הרי התשלומין חלין, ואם רצה הכהן למחל - מוחל.
 3 טז. בת ישראל שאכלה תרומה⁷³ ואחר כך נשאת לכהן⁷⁴:
 4 אם תרומה שלא זכה בה כהן⁷⁵ אכלה - משלמת קרן וחמש
 5 לעצמה⁷⁶; ואם תרומה שזכה בה כהן אכלה - משלמת קרן
 6 לבצלים⁷⁷, וחמש לעצמה. שכל המשלם קרן וחמש⁷⁸ -
 7 משלם הקרן לבצלים, והחמש לכל כהן שירצה.
 8 יז. לא הספיקה לשלם⁷⁹ עד שנתגרשה - בין כך ובין כך⁸⁰
 9 אינה משלמת לעצמה, והרי היא כמי שלא נשאת לכהן
 10 מעולם.
 11 יח. כל האוכל תרומה, בין בשוגג בין במזיד⁸¹ - אינו
 12 משלם אלא מן החלין המתקנים שהוציאו מהן תרומות
 13 ומעשרות⁸². ומשלמין מן הלֶקֶט ומן השִׁבְחָה ומן הפֶּאֶה
 14 ומן ההֶפְקֵר⁸³, וממעשר ראשון שנטלה תרומתו⁸⁴, אף על
 15 פי שעדיין לא נטלה תרומה גדולה שיש בו אם הקדים
 16 המעשר לתרומה⁸⁵. ומשלמין ממעשר שני והקדש שנפדו,
 17 ואף על פי שנפדו שלא כהלכה⁸⁶, ומן החדש על הישן⁸⁷.
 18 אכל לא ממין על שאינו מינו; שנאמר: ונתן לפניה את
 19 הקדש - פקדש שאכל.
 20 יט. האוכל קשואין של ערב שביעית⁸⁸ - ימתין לקשואין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מקודם, ואינם זרים בתחילה. וכן גרושה הואיל ואם עבד במקדש, עבודתו כשרה בדיעבד, אינו זר גם לעניין תרומה, שאף היא כעבודה, ולכך פטור מן החומש. וקרן חייב לשלם, כיוון שאינו ראוי לאכול תרומה. (57) אפילו קרן. (58) והרי זה אונס ופטור מלשלם אף קרן. (59) יוציאו מפייהם, מאחר שאסורים בה. ואין אנו חוששים להפסד. (60) ואכלת תחילה באיסור. (61) מין תולעים אדומים כצורת העדשים. (62) היינו בעת שאוכל התרומה הרגיש גם טעם פשפש בפיו. וזה מונע אותו מלאכול גם התרומה, מפני הטינוף והמאוס. (63) גם התרומה, אף על פי שמאבד אוכלי תרומה. (64) ותולין לקולא כדי להחזיר שניהם. ואף על פי שאם היו שתי סאין, אחת של חולין ואחת של תרומה, ונפלו אלו לתוך אלו, כתב רבינו שאין אנו אומרים "חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך התרומה", אלא בתרומה דרבנן, ואילו בתרומה של תורה לא הותר אלא אם רבו החולין על התרומה, באופן שמן התורה אין כאן איסור אפילו אם נפלה תרומה לתוך חולין, לפי שבטלה ברוב - כאן לא חילק רבינו בזה, ומשמע שאפילו בתרומה של תורה, ואפילו אם לא רבו החולין על התרומה, אנו תולין להקל, לפי שכאן, שלא נפלה אלא סאה אחת אנו מעמידים את החולין בחזקתם, אבל בשנפלו שתי סאים, שגם בחולין נפלה איזו סאה, כבר נתעזרה חזקתם. (65) והיינו מן החומש, שהרי הקרן חייב לתת לכהן ממנה ממה נפשך: אם השנייה היא התרומה, הרי היא לכהן, ואם הראשונה הייתה תרומה, והשנייה חולין, נותנה לכהן בתשלומין עבור התרומה. (66) שהמוציא מחברו עליו הראיה. (67) "וזה הוא עניין מה שאמר בו השם ית' בזולת זה המקום וחמישיתו יוסף עליו. ואמר: מלמד שהוא מוסיף חומש על חומש". (68) דינו ודין התרומה שווה. (69) שהתורה ריבתה חמישית הרבה לקרן אחת. (70) שאף על פי שהם חולין מתוקנים, הם נעשים תרומה. (71) ירושלמי שם: "אמר ר' זירא בשם ר' חנינא: תשלומי תרומה הרי הן כתרומה לכל דבר אלא שגידוליהן חולין". שאף על פי שגזרו חכמים על גידולי תרומה ואסורם לזרים - לא גזרו כן על תשלומי תרומה. (72) שאינו ממון אלא כפרה, שהרי אפילו אוכל תרומת עצמו, שלא גזל כלום, משלם כפרה לעצמו וחומש לכהן. והא ראיה: שהחולין של התשלומים נעשים תרומה. (73) שהפרישה משל עצמה. (74) והרי היא מותרת באכילת תרומה. (75) שלא נתנה עוד לכהן. (76) לאכלם בתורת תרומה. שאילו הייתה התרומה בעין לא הייתה מחוייבת עתה ליתן לכהן, שהרי נעשתה כהנה בנישואיה. (77) לכהן שזכה בה. (78) כלומר, באכילת תרומה, וכן הוא במשנה שם: "מפני שאמר האוכל תרומה בשוגג משלם קרן לבעלים וחומש לכל מי שירצה". (79) כלומר, לא הפרישה עוד את התשלומין, שאילו הפרישה בעודה תחת בעלה הרי הן כבר שלה. (80) בין שזכה בה הכהן ובין שלא זכה בה הכהן. (81) [בפרק ז שם משנה א אמרו, שהאוכל במזיד תשלומי חולין, ומתוך זה למד רבינו שהתשלומים הם פירות הראויים להיות קודש, ולא מעות, שאם משלם מעות מה שיך לומר "התשלומין חולין" ואיזה חידוש הוא, והיה לו לתנא לומר "התשלומין מעות"]. (82) שנאמר: "ונתן לכהן את הקודש" - "דבר הראוי להיות קודש", כלומר, דבר הראוי להיות אחר כך קודש, ולא שיש בו עכשיו קודש. והוא הדין לחומש, שנלמד מן הפסוק "ויסף חמישיתו עליו" - עליו, שהוא כמו הקרן. (83) שכולם פטורים מתרומה ומעשר, והרי הם כחולין מתוקנים. (84) תרומת מעשר. (85) כלומר, שהקדימו בשיבולים שהוא פטור מתרומה גדולה. אבל לא ניטלה תרומה כלל אין משלמין, שאינו מתוקן. (86) היינו: שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, שבדיעבד הוא פדוי. אבל רבינו בפירוש המשניות שם כתב: מעשר שני שנפדה על ידי אסימון וההקדש שנפדה על הקרקע. וצריך עיון שהרי באופנים אלו אינם פדויים אפילו בדיעבד. (87) חדש של שנה זו וישן של השנה שעברה. (88) ואכלם בשביעית, שאז אינם מצויים

1 של מוצאי שביעית וישלם מהן; שאינו יכול לשלם חובו
2 מפרות שביעית, כמו שיתבאר במקומו.
3 כ. אכל תרומה טמאה - משלם חלין בין טמאין בין
4 טהורין⁸⁹. אכל תרומה טהורה - משלם חלין טהורין⁹⁰. ואם
5 שלם חלין טמאין, בין בשוגג בין במזיד⁹¹ - תשלומיו
6 תשלומין⁹², ויחזיר וישלם מן הטהורין⁹³.
7 כא. אכל תרומת חברה⁹⁴ - משלם לו. אכל תרומת עם הארץ
8 - משלם לחבר, ונוטל דמיה ממנו ונותן לעם הארץ⁹⁵.
9 שאכל תרומתו; שאין מוסרין טהרות⁹⁶ לעם הארץ.
10 כב. גזל תרומה מאבי אמו כהן ואכלה, ואחר כך מת אבי
11 אמו - אינו משלם לעצמו⁹⁷, אלא ליוגרש אחר משאר
12 השבט. וכן אם נפלה לו תרומה מאבי אמו ואכלה, ובעל
13 חוב שגבה תרומה בחובו והאשה בכתבתה ואכלה -
14 משלמין קרן וחמש לכהן חבר, והחבר⁹⁸ נותן להם דמים⁹⁹.
15 שהיו מוכרין בה¹⁰⁰ אותה התרומה כמו שאכלו.
16 כג. הגונב תרומה ולא אכלה - משלם תשלומי כפל
17 לבצעלים¹⁰¹. ויש לו לשלם מדמי תרומה¹⁰². גנבה ואכלה -
18 משלם שני קרנין וחמש; קרן וחמש - מן החלין¹⁰³, וקרן¹⁰⁴
19 - אפילו מדמי תרומה¹⁰⁵.
20 כד. היתה התרומה הקדש לבדק הבית¹⁰⁶ וגנבה ואכלה -
21 אינו משלם תשלומי כפל; שאין תשלומי כפל בהקדש¹⁰⁷,
22 כמו שיתבאר במקומו. אכל משלם קרן ושני חמשים¹⁰⁸:
23 חמש משום אכל תרומה, וחמש משום שגנהגה מן

ההקדש¹⁰⁹. ולמי משלם? אם היה בה פזית ואין בה שנה
פרוטה - משלם לכהנים¹¹⁰; ואם יש בה שנה פרוטה, בין
שיש בה פזית¹¹¹ בין שאין בה פזית¹¹² - משלם להקדש.
כה. וימפני מה חל אסור הקדש על אסור התרומה¹¹³?
מפני שהתרומה אסורה לזר וימפנת לכהן, הקדישה -
נאסרה על הכהן, לפיכך נוסף בה אסור אף על ישראל, על
דרך שבאנו בהלכות ביאות אסורות ואסורי מאכלות.
כו. הגזל תרומה ואכלה¹¹⁴ - משלם קרן וחמש אחד,
שהחמש שחייב בו משום תרומה יצא בו ידי גזל¹¹⁵;
שנאמר: ונתן לכהן את הקדש - אינו חייב אלא בחמש של
קדש בלבד¹¹⁶. גזלה והאכילה לאחר¹¹⁷ - האוכל משלם
קרן וחמש. כל מקום שאמרנו משלם קרן וחמש, אם אכל
שנה ארבעה - משלם שנה חמשה¹¹⁸ ממין שאכל¹¹⁹. וכל
מקום שאמרנו משלם קרן ושני חמשים, אכל שנה ארבעה
- משלם ששה. וכל מקום שאמרנו משלם שני קרנין וחמש
אחד, אכל שנה ארבעה - משלם דמי תשעה¹²⁰. ולעולם¹²¹
אינו משלם אלא לפי דמים שהיתה שנה בשעת אכילה¹²²,
בין שהזלה בשעת תשלומין בין שהוקרה.

פרק אחד עשר

א. התרומה נתנת לאכילה ולשתיה ולסיכה; שהסיכה היא
בשתיה, שנאמר: ותבא כמים בקרבך וכשמן בצעמותיך,
והשתיה בכלל אכילה. לאכל דבר שדרכו לאכל, ולשתות

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

קישואים של שישית. (89) [לפי מה שכתבנו למעלה בהלכה ב, שבאוכל תרומה טמאה בשוגג, אף חולין טהורים נעשים תרומה טמאה, מוסברים הדברים היטב מה שמשלם בין חולין טהורים ובין חולין טמאים, שהרי שניהם יהיו תרומה טמאה]. (90) כמו התרומה שאכל. (91) ולדעת ריב"ן הכוונה לשוגג ומזיד בעת האכילה, ולפיכך שאלו שם על רבי מאיר שאמר: "במזיד אין תשלומי תשלומין" - "תבוא עליו ברכה, שאכל ממנו תרומה שאינה ראוייה לו בימי טומאתו, ומשלם לו חולין טמאים שהם ראויים לו בימי טומאתו", שלדעת המפרשים שהמדובר באכילת שוגג, אלא שהיה מזיד בעת ששילם, קשה מאוד הלא התשלומין הם תרומה, ואם כן אינם ראויים עוד בימי טומאתו, אבל אם נפרש שהמדובר במזיד בעת האכילה, לא קשה כלל, שהרי במזיד אין תשלומי תרומה. (92) ומשמע שבשוגג והם נעשים תרומה טמאה. (93) להשלים הפסדו של כהן. (94) כהן חבר. (95) לפייסו. (96) [אף על פי שכתבנו למעלה, שהאוכל תרומה טמאה בשוגג ומשלם חולין טהורים, הם נעשים תרומה טמאה, ואם כן גם כאן כשמשלם עבור תרומת עם הארץ, שהיא תרומה טמאה, התשלומין כמותה, והרי תרומה טמאה מוסרים לעם הארץ? - ייתכן כי חששו שמא לא הייתה התרומה טמאה ביד עם הארץ, ואם כן התשלומין הם תרומה טהורה, ועכשיו ייטמאו בידו]. (97) כרבי יוחנן שם, שצריך להוציא הגזילה מתחת ידו. (98) הכהן. (99) דמי הקרן. (100) שהיורש את התרומה רשאי למכור את התרומה, וכן הבעל-חוב והאשה שגבו בחובם, הואיל וממונם הוא. והיינו משום שבהיתר באה לידם, אבל בגזל תרומה מאבי אמו כהן לא אמרו כן, מפני שבאיסור באה לידו. (101) ואין התרומה דומה להקדש שאין לו בעלים, ולפיכך אין בו תשלומי כפל. (102) כלומר, משלם מעות בשיווי התרומה ואינו צריך לשלם פירות הראויים להיות קודש. ואין כאן חידוש שמשלם רק בשיווי התרומה, שזה נוהג גם באוכל תרומה, אלא עיקר החידוש הוא שמשלם מעות ולא פירות. (103) מה שהוא חייב בה אפילו לא הייתה גנובה, ולפיכך אינו משלם תרומה אלא חולין. (104) כפל. (105) מעות בשיווי התרומה. (106) שהפרישה כהן שהיא ברשותו לבדק הבית. (107) "כמאמר השם יתברך: ישלם שניים לרעהו, לרעהו ולא להקדש". (108) כלומר, ייתכן שיהא כן, אם יש בו גם כזית וגם שווה פרוטה. (109) "כי העיקר אצלנו הנהנה מן ההקדש בשווה פרוטה מעל, ומשלם מה שהפסיד מן ההקדש בשעה שנהנה ממנו, בתוספת חומש. (110) חומש משום אכילת תרומה, שבתרומה אין צורך בפרוטה, אבל משום שנהנה מן ההקדש אין כאן, משום שאין בו שווה פרוטה. (111) ומשלם שני חומשים, אחד משום אכילת תרומה ואחד משום הנאת הקדש. (112) ומשלם חומש אחד משום הנאת הקדש לבד. (113) הרי אין איסור חל על איסור. (114) והיינו כשגזל תרומה ונשבע ואחר כך הודה, שחייב לשלם חומש. (115) יוצא בו משום חומש בשביל הגזל. (116) של תרומה ולא דבר אחר. (117) והאחר היה שוגג. (118) היינו חומש מלבר. (119) שכשם שאין משלמין את הקרן ממין אחר, כן אינו משלם את החומש ממין אחר. (120) שהחומש אינו משתלם אלא מקרן אחד. (121) אפילו אם אכל תרומה בשוגג. (122) הואיל ובשוגג אכל את התרומה, אינו גוזל משעה שלקח את התרומה, אלא משעת אכילה הוא כגזול, וכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה.

י. עקצי תאנים וגרוגרות, והפליסים והחרובין, ומעי
 אבטיח וקלפי אבטיח, ואחריו ומלפפון, אף על פי שאין
 בהן אכל, וקניבת ירק שמשליכין בעלי בתים - הרי אלו
 אסורים לזרים. אבל קניבת ירק שמקנבים הגננין - מתרת
 לזרים. קלפי פולין ושמשמיין: אם יש בהן אכל - אסורין;
 אין בהן אכל - מתרין.
 יא. גרעיני אתרוג - מתרים. גרעיני זיתים ותמרים וחרובין,
 אף על פי שלא כנסן הכהן - הרי אלו אסורין לזרים. ושאר
 הגרעינין: בזמן שפנסן ויש בהן לחלוטית למצין אותן -
 אסורין לזר; ואם השליכן - מתרות.
 יב. הסבין של חטים חדשות - אסור, מפני שהוא ראוי
 למאכל אדם; ושל ישנות - מתר. ועד מתי נקראו חדשות?
 כל זמן שבני אדם רגילין לחבט בין הגרנות.
 יג. הנצולות והרקבניות של תרומה - אסורות; ואם העלו
 אבק - מתרות. שמרים של תרומה שנתן עליהם מים -
 הראשון והשני אסור לזרים, והשלישי מתר. ואם לא נתן
 עליהם מים, אלא מסגן היין מעל השמרים בלבד - אף
 השלישי אסור לזרים.
 יד. מגרה שפנה ממנה חטי תרומה - אין מחיבין אותו
 להיות יושב ומלקט אחת אחת ואחר כך יתן לתוכה חלין,
 אלא מכבד בדרך ונותן לתוכה חלין. וכן חבית של שמן
 תרומה שנשפכה - אין מחיבין אותו להיות יושב ומטפח,
 אלא נוהג בה בדרך שנוהג בחלין.
 טו. המערה בד של שמן תרומה - הרי זה מערה עד
 שיפסק העמוד ויתחיל השמן לנטף מעט מעט, וכוון
 שנשטפו שלש טפים זו אחר זו - די, ומתר לתן בכד שמן
 חלין. הרי שלא נתן, אלא הניח הכד עד שנתמצית - אותה
 התמצית תרומה.
 טז. ממלא הכהן גר שמן שרפה ונותנו לישראל לעלות בו
 לעליה ולהפנס לחדר לעשות צרכי הכהן, אבל לא צרכי
 ישראל. ואם היה שתרף עמו - מתר.
 יז. ישראל שהיה אורח אצל כהן והדליק לו שמן שרפה,
 ועמד הכהן והלך לו - אינו חייב לכבותו עד שיכבה מאליה.
 וטובל הישראל פתילה בנר הכהן ומדליק לילך בה.
 יח. בקרו של כהן שהיה עומד אצל בקרו של ישראל,
 וכליו של כהן שהיה נארג אצל כליו של ישראל - הרי זה
 מדליק עליהן שמן שרפה שלא ברשות הכהן. וכן מדליקין
 שמן שרפה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות
 האפלים שלא ברשות כהן. ומי שאין לו חלין להדליק גר
 חנכה - מדליק שמן שרפה שלא ברשות הכהן. מדליקין
 שמן שרפה על גבי החלין ברשות כהן.
 יט. בת ישראל שנשאת לכהן והיא למונה אצל אביה -
 מדליק ברשותה. מתר לכהן להדליק שמן שרפה אפלו
 בבית האכל או בבית המשתה שיש שם ערוב, ואין
 חוששין שמא יסתפקו ממנה; בבית המשתה - שמפני נקיון
 פליהם אין נוגעין בו, ובבית האכל - מפני שאין להם פנאי
 מפני האכל.
 כ. הזורע את התרומה: בשוגג - יחפף, במזיד - יקיים.

דבר שדרכו לשותות, ולסוף דבר שדרכו לסוף. לא יסוף יין
 וחמץ; אבל סף הוא את השמן הטהור, ומדליק את השמא.
 וזהו הנקרא שמן שרפה בכל מקום.
 ב. תמרים של תרומה - מתר לחבצן ולקבצן כעגול
 הדבלה, ואסור לעשות מהם שכר. וכן אין עושין תמרים
 דבש, ולא תפוחים יין, ולא פרות הסתו חמץ. וכן שאר כל
 הפרות אין משניין אותן מדרגתן בתרומה, חוץ מזיתים
 וענבים בלבד. עבר ועשה האכל משקה - הרי זה שותהו.
 וזר שאכל דבש תמרים ויין תפוחים וכיוצא בהן בשוגג -
 אינו חייב לשלם. ואם אכל במזיד - מכין אותו מכת מרדות.
 ג. אין נותנין דבלה וגרוגרות לתוך המוריס, מפני שהוא
 מאבדן; אבל נותנין את היין לתוך המוריס. ואין מפסמין
 את השמן, מפני שהוא מוציא מכלל מאכלות ועושהו שמן
 משקה; אבל מערבין יין ודבש ופלפלין וכיוצא באלו
 לאכלן.
 ד. אין מבשלין יין של תרומה, מפני שהוא ממצטו. אין
 כופשין בצלים של תרומה בחמץ של תרומה, מפני
 שמפסיד החמץ. אין מערבין תבואה בקטניות. וכל דבר
 שיתפרש זה מזה כשוכרין אותו - מערבין. ומשחרבה
 יהודה התחילו לערב תבואה בתבואה וקטנית בקטנית,
 אבל לא תבואה בקטנית.
 ה. בדרך שמרקדין את הקמח בחלין, כך נוהג הכהן
 בתרומה: מרקד לאכל ומשליך את המרסן. הרי שרצה
 לעשות סלת מנפה בנפיות הרבה, עד שיוציא קב או קבים
 מן הסאה - לא ישליך את השאר, מפני שהוא ראוי
 לאכילה, אלא יניחיהו במקום מצנע.
 ו. שמן של תרומה - אין חוסמין בו תנור וכירים, ואין
 סכין בו מנעל וסנדל. ולא יסוף רגלו והיא בתוך מנעל
 וסנדל. אבל סף את רגלו ולובש המנעל או הסנדל, וסף כל
 גופו ומתעגל על גבי קטובליא חדשה; ואף על פי שהן
 נסוכין - אינו חושש. אבל לא יתן שמן על גבי טבלא של
 שיש להתעגל עליה, מפני שמאבדו.
 ז. כל האוכל תרומה, אפלו פרות - צריך נטילת ידים, אף
 על פי שהיו ידיו טהורות, כמו שיתבאר במקומו. ואינה
 נאכלת עם הזר על השלחן, גזרה שמא יאכל ממנה.
 ותרומת חוצה לארץ - נאכלת עם הזר על השלחן, ואינה
 צריכה נטילת ידים, בחלין. ואין סכין תרומה בידים
 מסאבות. נפל על בשרו - משפשו בידים מסאבות. אבל
 סכין את הקטן בשמן תרומה בתוך שבעה, שהנולד כל
 שבעה אינו חשוב ערל.
 ח. סף הוא הכהן עצמו בשמן של תרומה ומביא בן בתו
 ישראל ומעגילו על גביו. ואם סף עצמו בשמן ונכנס
 למרחץ - מתר לזר למשחו במרחץ אף על פי שהוא נסוף
 ממנו.
 ט. כהנת שחפפה ראשה בתלתן של תרומה - אין
 הישראלית מתרת לחף אחריה. אבל מעגלת שערה בשערה.
 ומפני מה התרו הכהנים לחף שערן בתלתן של תרומה?
 מפני שאינו ראוי למאכל אדם.

לֶאֱרֹץ בְּטִמְאֹת שֶׁל תּוֹרָה, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִינָה טִמְאָה אֶלָּא
בְּאֶרֶץ הָעַמִּים, שֶׁהִיא מִדְּבָרֶיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁעָקַר חִיּוּבָהּ
מִדְּבָרֶיהֶם. לְפִיכָךְ, נִדְּהָ קוֹצֶה לָהּ חֻלָּה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ;
שְׁאִינָה מְזַהֶרֶת אֶלָּא לְאֶכְלָהּ, לֹא לִגְע בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
ב. תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמָאת בְּסֶפֶק - לֹא אוֹכְלִים וְלֹא שׁוֹרְפִין, אֶלָּא
תִּהְיֶה מְנַחֵת עַד שֶׁתִּטְמָא טִמְאָה וְדֹאֵית וְתִשְׂרָף. וְיֵשׁ שֵׁם
סִפְקוֹת שֶׁשׁוֹרְפִין עֲלֶיהָ אֵת הַתְּרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעֵנֶן
טִמְאָה וְטָהֳרָה.
ג. חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנּוֹלַד לָהּ סֶפֶק טִמְאָה - הֲרִי זֶה לֹא
יִחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר: לֹא יִזְיָנָה מִמְּקוֹמָהּ וְלֹא יִגְלָנָה, אֶלָּא יִנְיָחָנָה
עַד שֶׁתִּטְמָא וְדֹאֵי וְתִשְׂרָף; וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא תֵּאֶכֶל.
ד. חֲבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּגַת הָעֲלִיּוֹנָה, וְהַתְּחִתּוֹנָה טִמְאָה: אִם
יָכוֹל לְהַצִּיל מִמֶּנָּה רִבְעִית בְּטָהֳרָה - יִצִּיל; וְאִם לֹא - יִצִּיל
בְּיָדוֹ בְּלֹא נְטִילַת יָדַיִם וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִטְמָאָה, כְּמוֹ
שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעֵנֶן טְהוֹרוֹת.
ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּחֲבִית שֶׁל יֵזַן, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בְּגַת
הַתְּחִתּוֹנָה פְּחוֹת מִמָּאָה, שֶׁהֲרִי יִדְמַע הַכֹּל וְיִפְסֹל; אֲבָל אִם
הִיָּה בַּתְּחִתּוֹנָה מֵאָה בְּזוֹ הַחֲבִית, שֶׁהֲרִי הִיא עוֹלָה בְּאַחַת
וּמֵאָה, אוֹ שֶׁיִּהְיֶה חֲבִית שֶׁל שֶׁמֶן - תִּרְדַּד וְתִטְמָא, וְאֵל
יִטְמָאנָה בְּיָדוֹ; שֶׁהֲרִי הַכֹּל רֹאֵי לְהַדְלָקָה, וְאִין שֵׁם הַפֶּסֶד
מִרְבָּה. וְכֵן חֲבִית שֶׁמֶן שֶׁנִּשְׁפָּכָה: אִם יָכוֹל לְהַצִּיל רִבְעִית
בְּטָהֳרָה - יִצִּיל, וְאִם לֹא - יִצִּיל בְּטִמְאָה; שֶׁכֵּינן שֶׁנִּשְׁבְּרָה
הַחֲבִית - אֵינוֹ מְזַהֵר שֶׁלֹּא לְהַצִּיל בְּטִמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
בְּהוֹל.
ו. הִיָּה עוֹבֵר מִמְּקוֹם לְמִקְוֶה וּבִיָּדוֹ כְּפֻרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה, אָמַר
לוֹ הַנֶּכְרִי: תֵּן לִי אַחַת מֵהֶן, וְאִם לֹא, הֲרִינִי נֹגֵעַ בְּכֶלֶן
וּמִטְמָאֵן - נֵיחַ לְפָנָיו אַחַת עַל הַסֵּלַע וְאֵל יִתְנַהֵן לְתוֹךְ יָדוֹ,
כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְמָא הַתְּרוּמָה בְּיָדָיו.
ז. הַתִּלְתָּן וְהַפְּרָשִׁינִן שֶׁל תְּרוּמָה, הוּאִיל וְאֵינוֹ מֵאֶכֶל אָדָם
- הֲרִי זֶה מִתֵּר לַעֲשׂוֹת כָּל מַעֲשִׂיהֶן בְּטִמְאָה. וְאֵינוֹ נִזְהָר
אֶלָּא בְּעַת שְׂרִיתָן בְּמִים, שֶׁאִם שָׂרָה אוֹתָם בְּטִמְאָה הֲרִי טִמְאָה
אוֹתָם בְּיָדָיו; אֲבָל אַחֵר הִשְׂרִיָּה - אֵינוֹ נִזְהָר, לֹא בְּעַת שֶׁשָּׂף
הַפְּרָשִׁינִן וְלֹא בְּעַת שֶׁמֶאֱכִילֵן לְבִהְמָה. לְפִיכָךְ נֹתְנִין תְּרוּמַת
תִּלְתָּן וּכְרָשִׁינִן לִכְהֵן עִם הָאֶרֶץ.
ח. אִין מִפְּקִידֵין תְּרוּמָה אֶעֱלֶה כְּהֵן עִם הָאֶרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁלְּבוֹ
גַם בָּהּ לְאֶכְלָהּ. אֲבָל מִפְּקִידֵין אוֹתָהּ אֶעֱלֶה יִשְׂרָאֵל עִם הָאֶרֶץ
בְּכָלִי חֲרַשׁ הַמֶּקֶף צְמִיד פְּתִיל; וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִהְיוּ פְּרוֹת
מִכְשָׁרִין, גִּזְרָה שֶׁלֹּא תִסִּיטֵם אֶשְׁתוֹ נִדְּהָ.
ט. אִין עוֹשִׂין לַעֲם הָאֶרֶץ תְּרוּמַת זִיתֵּי בְּטָהֳרָה; אֲבָל
עוֹשִׂין לוֹ זִיתֵּי חֲלִין בְּטָהֳרָה, מִשּׁוּם כְּדֵי חֲזִיו שֶׁל בְּדָד
(לְבָד). וְכִיצַד עוֹשֶׂה? נוֹטֵל כְּדֵי הַתְּרוּמָה וּמִנִּיחָהּ בְּכָלִי
שְׂאִינִי מִקְבֵּל טִמְאָה, כְּגוֹן כְּלֵי אֲבָנִים, וְכִשְׁבִּיבֹא עִם הָאֶרֶץ
לְטַל הַחֲלִין וְהַתְּרוּמָה - אוֹמְרִין לוֹ: הִזָּהֵר שְׁמָא תִּגַּע
בַּתְּרוּמָה, שֶׁלֹּא תִחַזֵּר לְטַבְּלָהּ.
י. יִשְׂרָאֵל שֶׁעוֹשֶׂה פְּרוֹתֵיו בְּטִמְאָה - אִין בּוֹצְרִין עֲמוֹ, וְאִין
צֹרֵף לֹמֵר שְׂאִין דּוֹרְכִין עֲמוֹ, מִפְּנֵי הַתְּרוּמָה שֶׁתִּעֲשֶׂה
בְּטִמְאָה; אֲבָל מוֹלִיכִין עֲמוֹ חֲבִיּוֹת לִגְת, וּמִבִּיאִין מִן הַגֵּת.
יא. זִיתִּים וְעִנְבִּים שֶׁנִּטְמָאוּ - סוֹחֲטִין וְעוֹשֶׂה אוֹתָן תְּרוּמָה.

הַבִּיאָה שְׁלִישׁ, בֵּין בְּמִזִּיד בֵּין בְּשׁוּגָג - יָקִים. וְאִם הִיָּה
פֶּשְׁטָן, אֶפְסֵלוֹ הַבִּיאָה שְׁלִישׁ וְאֶפְסֵלוֹ בְּמִזִּיד - יִהְפֹּךְ; קִנְס קִנְסוֹ
בוֹ, שֶׁלֹּא יִזְרַע וְיִתְכַנֵּן לְהִנּוֹת בְּעֶצְיוֹ.
כא. גְּדוּלֵי תְּרוּמָה - הֲרִי הֵן כְּחִלִּין לְכָל דָּבָר, אֶלָּא
שְׁאִסוּרִים לְזָרִים. גִּזְרֵי חֻמְרִים עֲלֵיהֶן שֶׁיִּהְיוּ אִסוּרִין לְזָרִים
כַּתְּרוּמָה, מִשּׁוּם תְּרוּמָה טִמְאָה שֶׁכִּיד הַכֵּהן, שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנֵּה
אֶעֱלוֹ כְּדֵי שֶׁיִּזְרַענָה וְתִצָּא לְחִלִּין, וְנִמְצָא בָּהּ לִידֵי
תַּקְלָה. לְפִיכָךְ מִתֵּר לְאֶכֶל הַגְּדוּלִין בְּיָדַיִם טִמְאוֹת, וּמִתֵּר
לְטַבֹּל יוֹם, כְּחִלִּין.
כב. גְּדוּלֵי גְּדוּלִין - חֲלִין לְכָל דָּבָר. וְאֶפְסֵלוֹ דָּבָר שְׂאִין וְרַעוֹ
כָּלָה, אִם רַבּוֹ הַגְּדוּלִין עַל הָעֶקֶר בַּגְּדוּלֵי הַגְּדוּלִין - הֲרִי
הַגְּדוּלִין הַשְּׁנִיִּים מַעֲלִין אֵת הָעֶקֶר, אֵף עַל פִּי שְׂאִין וְרַעוֹ
כָּלָה, וְיִהְיֶה הַכֹּל מִתֵּר לְזָרִים. וְכֵן תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ
וְהַמִּדְמַע וְהַתּוֹסֶפֶת תְּרוּמָה וְנִזְרַעוֹנִי גִּזְרֵי שְׂאִינִם נֶאֱכָלִים, כְּגוֹן
וְרַע לֶפֶת וְעֵנָן, אֵף עַל פִּי שְׂאִינֵיהֶם לֶפֶת וְעֵנָן תְּרוּמָה -
גְּדוּלֵיהֶן מִתֵּרִין, וְהֲרִי הֵן חֲלִין לְכָל דָּבָר. וְכֵן הַזֶּרַע פֶּשְׁטָן
שֶׁל תְּרוּמָה - הַגְּדוּלִין מִתֵּרִין לְזָרִים.
כג. הַזֶּרַע תְּרוּמָה טִמְאָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהַגְּדוּלִים טְהוּרִין -
הֲרִי הֵן אִסוּרִין בְּאֶכְלָהּ. הוּאִיל וְהַתְּרוּמָה שֶׁנִּזְרַעָה אִסוּרָה
בְּאֶכְלָהּ הִיָּה, כְּכֵן נִזְהָר.
כד. חֲתָף אֵת הָעֲלִין שֶׁצִּמְחוּ, וְיִצְאוּ עֲלִין שְׁנִיִּין וְחִתְכֵּן -
הֲרִי אֶכֶל שֶׁיִּצָּא אַחֵר כֶּף מִתֵּר בְּאֶכְלָהּ.
כה. שְׁתִּילֵי חֲלִין שֶׁנִּטְמָאוּ וְנִזְרַעֵן וְעִשְׂאָן תְּרוּמָה - הֲרִי אֵלוֹ
מִתֵּרִין; שֶׁהֲרִי טְהוֹרֵי בְּזִירְעָה, וְלֹא נִטְמָאוּ כִּשְׁהֵן תְּרוּמָה כְּדֵי
שֶׁיִּהְיוּ אִסוּרִין.
כו. שִׁבְלַת שֶׁהִיָּתָה בְּתוֹךְ הַכְּרִי, וּמִרְחַ הַכְּרִי פָּלוּ - הֲרִי
אוֹתָהּ הַשִּׁבְלַת טָבֵל, הוּאִיל וְנִמְרָחָהּ בְּתוֹךְ הַכְּרִי. שְׁתִּילָהּ
וְאַחֵר כֶּף קָרָא עֲלֶיהָ שֵׁם וְעִשְׂאָה תְּרוּמָה - הֲרִי זֶה סֶפֶק
תְּרוּמָה, הוּאִיל וְנִזְרַעָה, שְׁמָא פָּרַח הַטָּבֵל מִמֶּנָּה וְנִעֲשִׂית
כְּפֻרוֹת שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמְרוּ. אֲבָל אִם עִשְׂאָה תְּרוּמָה קִדְּם
שֶׁיִּזְרַענָה - הֲרִי זֶה תְּרוּמָה. לְפִיכָךְ, אִם תִּלַּשׁ מִמֶּנָּה וְאֶכֶל
בְּמִזִּיד - חֻבַּ מִיתָה, בְּשׁוּגָג - מִשְׁלֵם אֵת הַחֻמֶּשׁ. וְאִם גִּזְזָן
וְאֶכֶל בְּפִיו מִן הָאֶרֶץ - בְּטִלָּה דַּעְתּוֹ אֶעֱלֶה כָּל אָדָם, שְׂאִין
דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם בְּכָף; לְפִיכָךְ פְּטוּר מִן הַמִּיתָה וּמִן הַחֻמֶּשׁ אִם
הִיָּה שׁוּגָג.
כז. שְׂדֵה שֶׁל גְּדוּלֵי תְּרוּמָה - חִיבָת בִּלְקֹט שִׁכְחָהּ וּפָאָה
וּבַתְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת וּבְמַעֲשֵׁר עֲנִי. וְעֲנִי יִשְׂרָאֵל וְעֲנִי כֹהֲנִים
נוֹטְלִים מִמֶּנָּה מִתְּנּוֹת אֵלוֹ; עֲנִי כֹהֲנִים אוֹכְלִין אֵת שְׁלֵהֶם,
וְעֲנִי יִשְׂרָאֵל מוֹכְרִין אֵת שְׁלֵהֶם לְכֹהֲנִים בְּדָמֵי תְּרוּמָה,
וְהַדָּמִים שֶׁל עֲנִיִּים. וְכֵן כֵּן לֹוי מוֹכֵר הַמַּעֲשֵׁר שְׁלוֹ לְכֹהֲנִים.
כח. הַחֻבֵּט גְּדוּלִין אֵלוֹ - מִשְׁבָּח. וְהַדָּש בְּכִהְמָה כִּיצַד
יַעֲשֶׂה? תּוֹלָה כְּפִיפּוֹת בְּצוֹנָרֵי בִּהְמָה וְנוֹתֵן לְתוֹכָן מֵאוֹתוֹ
הַמֵּין. נִמְצָא לֹא זִמְמָה אֵת הַכִּהְמָה וְלֹא מֵאֶכֶל אֵת הַתְּרוּמָה.
פֶּרֶק שְׁנִיִּים עֶשְׂרִי
א. אִסוּר לְטַמָּא אֵת הַתְּרוּמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּשְׂאֵר
הַקִּדְּשִׁים, וְלֹא יִבְיָאנָה לִידֵי טִמְאָה, וְלֹא יִפְסִידנָה; אֶלָּא
אוֹכֵל הַטְּהוֹרָה וּמִדְּלִיק הַטִּמְאָה. וּמִתֵּר לְטַמָּא תְּרוּמַת חוּצָה

יט. נתן תרומה לכהן על מנת להחזירה - יצא ידי נתינה.⁴³
 ואסור לעשות כן, מפני שנמצא כמסיע בבית הגרנות. וכן
 אסור להן שיחטפו תרומות ומעשרות, ואפלו לשאל חלקן
 בפיהן - אסור, אלא נוטלין בכבוד. שעל שלחן המקום הם
 אוכלין, ועל שלחנו הם שותים, ומתנות אלו לשם הם,
 והוא זכה להן; שנאמר: ואני נתתי לך את משמרת תרומתי.
 כ. לא יתן אדם תרומה לשומר גתו, ולא בכור לשומר
 עדרו, ולא מתנות לרועה בהמתו. ואם נתן - חלל, אלא אם
 כן נתן להם שכר שמירתן תחלה. ורשאי ישראל לומר
 לישראל אחר: הא לך סלע זו, ונתן תרומה או בכור או שאר
 מתנות לפלוני הכהן, כן בתי או כן אחותי, וכל פיוצא בזה.
 כא. במה דברים אמורים? פשהו הפעלים רוצים לתן
 אותם לאחד משני כהנים אלו או לאחד משני לויים אלו
 בחדם, ואמר לו חברו: הא לך ונתן לזה; אבל הפעלים
 שאמרו לכהן או ללוי: הא לך חלק זה בטובת הנאה - הרי
 זה אסור. וכן אסור לעשות סחורה בתרומות, אף על פי
 שהוא לוקח מכהן ומוכר לכהן.
 כב. עשרה אין חולקין להן תרומה בבית הגרנות, אף על
 פי שהן אוכלין אותה או מאכלין אותה. ואלו הן: החרש
 והשוטה והקטן שאין בו דעת לפרש חקו, מפני שאין באלו
 דעת. והטמטום והאנדרוניוס, מפני שהן ברירה בפני עצמן.
 והעבד, שמא יראהו העובדים בשדה ויעידו עליו שהוא
 כהן. והעצל והטמא, מפני שהן מאוסין. והאשה, שמא
 תתגרש, ומפני היחוד. והנושא אשה שאינה הוגנת לו -
 קנסו אותו שלא יחלק בבית הגרנות עד שיגרשנה. וכלן
 משלחין להן לביתיהן וחולקין להן בשאר קדשי הגבול;
 חוץ מן הנושא אשה שאינה הוגנת לו והטמא והעצל, שאין
 משלחין להן כלל.

יום רביעי כ"ב אלול ה'תש"ע

פרק שלשה עשר

א. התרומה עולה באחד ומאה.¹ כיצד? סאה תרומה
 שנפלה למאה סאה של חלין ונתערב הכל - מפריש מן
 הכל סאה אחת ונותנה לכהן,² והשאר מתר לזרים.³ וכל
 תרומה שאין הכהנים מקפידין עליה,⁴ כגון תרומת הפליסין
 והחובבין והשעורים של אדם - אינו צריך להגביה; הואיל
 ונפלה במאה - בטלה במעוטה, והכל מתר לזרים.
 ב. נפלה סאה תרומה לפחות ממאה - נעשה הכל מדמעה,⁵
 ומכר הכל לכהנים בדמי תרומה,⁶ חוץ מדמי אותה סאה.⁷
 במה דברים אמורים? שנעטרב מין במינו;⁸ אבל מין
 בשאינו מינו - בנותן טעם:⁹ אם יש בכל טעם תרומה -

1 ואם נטמאו אחר שנעשו תרומה, וסוחטין פחות פחות
 2 מכביצה - הרי המשקה היוצא מהן מתר בשתייה לכהנים.
 3 ואפלו לנסכים היה ראוי. שהמשקה באלו הוא מפקד בתוך
 4 האכל. ולא אמרו פחות פחות מכביצה, אלא גזרה שמא
 5 יעשה יותר מכביצה, ונמצא המשקה מתטמא בכביצה. ואם
 6 היו פרות אלו שלישי לטמאה - דורכן בגת ובבית הבד,
 7 והמשקה תרומה טהורה; שאין שלישי עושה רביעי
 8 בתרומה, כמו שיתבאר בענין טהרות.
 9 יב. פת תרומה שננטמא - משליכה לבית העצים עד
 10 שישרפנה. וכן שמן שננטמא - נותנו בכלי מאוס עד
 11 שינדליק, כדי שלא יהיה תקלה לאחרים ויאכלוהו. וחטים
 12 שננטמאו - שולקן ומניחן בכלי מאוס, כדי שלא יהיו ראויין
 13 לאכילה, ואחר כך יסיק בהן תנור וכירים. ומשקין שאין
 14 ראויין להדלקה שננטמאו, כגון חלב - קוברין אותן.
 15 יג. זין תרומה שנתגלה, הואיל ואסור בשתייה - ישפך. וכן
 16 תאנים וענבים וקשואים ודלועין ואבטיחין ומלפפונות של
 17 תרומה שנמצאו מנקרות - הרי אלו אסורין באכילה מפני
 18 סכנת נפשות. מה יעשה בהן? ישליך לים או יקברו.
 19 יד. עסה שנלושה במים מגלים, אף על פי שהיא תרומה
 20 - תשרף.
 21 טו. אסור לכהן לטל תרומה או שאר מתנות שלו עד
 22 שיפרישו אותם הפעלים. שנאמר: ראשיתם אשר יתנו לי
 23 לך נתתם; ונאמר: אשר ירמו כני ישראל לי נתתי לך -
 24 עד שירימו ואחר כך יזכה בהם. ולא יטלם אחר שהירמו
 25 אלא מדעת בעלים, שהרי הם של בעלים לתת לכל כהן
 26 שירצו; שנאמר: ואיש את קדשיו לו יהיו. ואם לקח שלא
 27 מדעת בעלים - זכה בהן; שאין לבעלים מהן אלא טובת
 28 הנאה, וטובת הנאה אינה ממון.
 29 טז. כהן שנתנו לו תרומה ומצא בה דברים אחרים - הרי
 30 אלו אסורין משום גזל, שמא אחרים הניחום שם עד
 31 שיטלו.
 32 יז. אין ישראל חביב להטפל בתרומה ולהביאה מן הגרן
 33 לעיר ומן המדבר לשוב, אלא כהנים יוצאין לגרנות
 34 וישראל נותנים להם חלקן שם. ואם לא יצאו - הרי זה
 35 מפריש ומניחה בגרן. ואם היתה חיה או בהמה אוכלתה
 36 שם ואינה משתמרת שם מהם - התקינו חכמים שיטפל בה
 37 ויביאה לעיר ויטל שכר הבאתה מכהן; שאם הפרישה
 38 והניחה לבהמה ולחיה - הרי זה חלול השם.
 39 יח. אסור לכהנים ולויים לסייע בבית הגרנות כדי לטל
 40 מתנותיהן. וכל המסייע - חלל קדש השם, ועליהם נאמר:
 41 שחתם ברית הלוי. ואסור לישראל להניחו שיסייעהו, אלא
 42 נותן להם חלקן בכבוד.

(1) ולמה סמכו על שיעור מאה בתרומות? שהרי תרומת מעשר אחד ממאה ומקדש הכל, שנאמר את מקדשו ממנו, אמרו חכמים: דבר שאתה מרים ממנו אם חזר לתוכו מקדשו. (2) משום גזל השבט, שתרומה ממון כהנים. (3) שסאה תרומה שנפלה, בטלה בתערובת. (4) ואין כאן גזל השבט. (5) מעורב (= חולין עם תרומה). (6) בזול, כיוון שהכל אסור לזרים. (7) מפני שהיא תרומה והיא של כהן. (8) שבכל האיסורים בטל ברוב ובתרומה בטל במאה. (9) השיעור של ביטול.

- 1 נעשה הכל מדמ, וימכר לפנהנים חוץ מדמי תרומה שבו;
- 2 ואם טעם הכל טעם חלין - הכל מתר לזרים.
- 3 ג. סאה תרומה שנפלה למאה, והגביה סאה¹⁰ מן הכל,
- 4 ונפלה הסאה שהגביה למקום אחר - אינה מדמעת¹¹ אלא
- 5 לפי חשבון¹². וכן סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה
- 6 ונעשה הכל מדמ, ונפל מן המדמ למקום אחר - אינו
- 7 מדמע אלא לפי חשבון. ביצד? הרי שנפלו עשר סאין של
- 8 תרומה לתשעים סאה חלין ונדמעו הכל: אם נפל ממדמע
- 9 זה עשר סאין לפחות ממאה חלין - נדמע, שהרי יש בעשר
- 10 של מדמע סאה של תרומה; נפל לתוך פחות מעשר סאין
- 11 - אינן מדמעות.
- 12 ד. במה דברים אמורים? בדבר שאין דרכו להבדל, כגון
- 13 חטים לחטים¹³ או קמח לקמח; אבל דרכו להבדל, כגון
- 14 שמן תרומה לשמן חלין או יין תרומה ליין חלין - הולכין
- 15 אחר הרב: אם רב תרומה - הרי זה מדמע פתומה; ואם
- 16 רב חלין - הרי הוא פחלין ואינו מדמע, אף על פי שהכל
- 17 אסורים לזרים¹⁴.
- 18 ה. סאה תרומה שנפלה למאה, הגביהה ונפלה אחרת,
- 19 הגביהה ונפלה אחרת - הרי החלין מתירין¹⁵, עד שתתקב
- 20 תרומה עליהן; שאם נפלו לתוך המאה חלין מאה סאה
- 21 ועוד¹⁶ של תרומה סאה אחר סאה - נעשה הכל מדמע.
- 22 ו. סאה תרומה שנפלה למאה, ולא הספיק להגביהה עד
- 23 שנפלה סאה אחרת, אם ידע בראשונה קדם שתפל השניה
- 24 - לא נדמע, אלא מפריש סאתים והשאר מתר; הואיל והיה
- 25 לה לעלות, הרי היא באלו עלתה. ואם לא ידע בסאה
- 26 ראשונה אלא אחר שנפלה השניה - הרי זה מדמע, וכאלו
- 27 נפלו שתייהן פאחת.
- 28 ז. אין פסלת של תרומה מצטרפת עמה לאסור חלין, אבל
- 29 פסלת חלין מצטרפת עם החלין להעלות התרומה. ביצד?
- 30 סאה חטים יפות של תרומה שנפלה למאה סאה חטים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(10) שצריך להרים סאה. (11) אוסרת בתערובת. (12) כי סאה תרומה שנפלה למאה והגביהה נחשב אותה שאין בה מתרומה וודאית אלא חלק מק' בסאה, לפי שהיא במאה סאה נתערבה. ואם נפלה למקום אחר עם סאה אחת בלבד אינה מדמעת שאנחנו אומרים חלק מק' בסאה נפל בסאה ואינו מדמע, אבל תעלה באחד ומאה, ואם נפלה בפחות מסאה אז הכל מדמע. (13) שאינן נבללות, וכל אחת ניכרת בפני עצמה. (14) כלומר, ובכל זאת, אם נפל מן התערובת למקום אחר - אין התערובת הזאת, שרובה חולין, מדמעת את התערובת השנייה. (15) ואין מצטרפות הסאין של תרומה זו עם זו לאסור, כיוון שכבר הראשונה בטלה, ונמצא שנגד כל סאה יש מאה סאין חולין, ותרומה עולה באחד ומאה. (16) כן מפרש רבינו מה שאמרו במשנה שם: "עד שתרכה תרומה על החולין". והראב"ד מפרשה בפילת חמישים ואחת סאים של תרומה, סאה אחר סאה למאה סאה חולין, שמא הגביה החולין, והתרומה נשארת שם, והרי יש באותו הכרי חמישים ואחת של תרומה וחמישים של חולין. ודעת רבינו שאין אומרים שמא הוא מגביה החולין והתרומה נשארת, אלא ראשון ראשון [=וכפי שהיה הרבי מורה להוסיף למשקה שהוא היה נותן. המו"ל] מתבטל והכל חולין. (17) כלומר, אינו חייב להוציא את השמרים מתוך היין, כדי להרים אחר כך לוג יין צלול לכהן כמו שנפל. (18) כמו שהוא מעורב עם השמרים. (19) שגם בשמרים יש איסור תרומה. (20) כלומר, אין המים והיין מצטרפים להעלות את התרומה, לפי שאין שיעוריה שווים, שהמים ביין בנותן טעם ויין במים שיעורו במאה, וכיוון שאין שיעוריהם שווין לביטול התרומה - אין מצטרפין. (21) הוסיף. (22) הוסיף עד מאה כדי לבטל את התרומה. (23) כלומר, תרומה, שיעקר איסורה מן התורה, אבל תערובתה במאה אינה אלא מדרבנן. (24) לפנינו שם: "רמי תרי נטלי דחולין וחדא נטלי דתרומה ושקיל חד". וזוהי נוסחת הראב"ד. ולפי זה ייתכן כי לתת עוד לוג של תרומה לתוך השלושה אסור, כי מעתה יהיו מחצה על מחצה (=שנים חולין ושניים תרומה). אבל נוסחת רבינו שם הייתה כנראה: "רמי תרי נטלין דחולין וחדא נטלי דתרומה [ורמי תו חד נטלי דתרומה] ושקיל חד". ומכיוון שקמא קמא בטל, אין כאן מחצה על מחצה. (25) "שם למקום זרוע מן הארץ" והיינו ערוגה. (26) קל הוא שהקילו

1 פֶּלֶה בְּקֶרֶק, כְּגוֹן חֲטָטִים וְהַשְׁעוּרִים וְכִיּוּצָא בְּהֵן; אָבֵל
2 דְּבַר שְׂאִין זֶרְעוֹ נִפְסַד בְּאַרְצָן, כְּגוֹן הַשּׁוּם²⁷ וְהַבְּצָלִים, אֶפְלוֹ
3 מֵאָה לְגִנָּה שֶׁל חֲלִין וְלִגְנָה אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה תַּעֲרֹכֶת בִּיגִינָה
4 - הָרִי הַכֹּל מְדַמְעֵה²⁸. וְאִם נִתְלַשׁ²⁹ הַכֹּל - תַּעֲלֶה הַתְּרוּמָה
5 בְּמֵאָה וְאַחַד. וְלֹא יִתְלַשׁ לְכַתְחִלָּה³⁰.

6 יג. שְׁתֵּי קָפוֹת, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַת שֶׁל חֲלִין, וְאִין יְדוּעַ
7 אִי זֶה הִיא, אוֹ שֶׁנִּפְלָה סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה לְתוֹךְ אַחַת³¹ מֵהֶן,
8 וְאִין יְדוּעַ לְהִיכֵן נִפְלָה, וְאַחַר כֵּךְ נִפְלָה אַחַת מִשְׁתֵּי
9 הַקָּפוֹת³² לְתוֹךְ הַחֲלִין - אֵינָה מְדַמְעֵת³³. וְכֵן אִם זֶרַע אַחַת
10 מֵהֶם - הַגְדוּלִין חֲלִין לְכָל דְּבַר. וְהַשְּׂנִיָּה - נוֹהֵג בָּהּ
11 כְּתְרוּמָה³⁴. נִפְלָה הַקָּפָה הַשְּׂנִיָּה לְמָקוֹם אַחֵר - אֵינָה
12 מְדַמְעֵת. וְכֵן אִם זֶרַע אַחֵר אֶת הַשְּׂנִיָּה - הַגְדוּלִין חֲלִין. נִפְלו
13 שְׁתֵּיהֶן לְמָקוֹם אֶחָד - מְדַמְעֵת כְּקִטְנָה שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן³⁵. זֶרַע
14 אֶחָד אֶת שְׁתֵּיהֶם: בְּדָבָר שֶׁזֶרְעוֹ פֶּלֶה - הַגְדוּלִין חֲלִין,
15 וּבְדָבָר שְׂאִין זֶרְעוֹ פֶּלֶה - הַגְדוּלִין מְדַמְעֵ. בְּמֵה דְּבָרִים
16 אֲמוּרִים? בְּזֶרַע אֶת הַשְּׂנִיָּה עַד שֶׁלֹּא קָצַר אֶת הָרֵאשׁוֹנָה³⁶;
17 אָבֵל קָצַר אֶת הָרֵאשׁוֹנָה וְאַחֵר כֵּךְ זֶרַע אֶת הַשְּׂנִיָּה, אֶפְלוֹ
18 בְּדָבָר שְׂאִין זֶרְעוֹ פֶּלֶה - הַגְדוּלִין חֲלִין; שְׂאִין תְּלוּשׁ
19 וּמִחְבְּרִין נַעֲשִׂין חוֹבָה זֶה לָזֶה³⁷.

20 יד. שְׁתֵּי קָפוֹת, אַחַת שֶׁל חֲלִין וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה, וְלִפְנֵיהֶן
21 שְׁתֵּי סָאִין, אַחַת שֶׁל חֲלִין וְאַחַת שֶׁל תְּרוּמָה, וְנִפְלו אֵלוֹ
22 לְתוֹךְ אֵלוֹ - מִתְרִין; שְׂאִין אוֹמֵר: חֲלִין לְתוֹךְ חֲלִין נִפְלוֹ,
23 וְתְרוּמָה לְתוֹךְ הַתְּרוּמָה. וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא רַבּוֹ חֲלִין עַל
24 הַתְּרוּמָה. בְּמֵה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתְרוּמָה בְּזִמְן הִזָּה, שֶׁהוּא
25 מְדַבְּרִיהֶם; אָבֵל בְּתְרוּמָה שֶׁל תּוֹרָה - עַד שֶׁיִּרְבּוּ חֲלִין עַל
26 הַתְּרוּמָה.

27 טו. סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ הַכֶּרִי³⁸, וְאַמְרָה³⁹: תְּרוּמַת
28 הַכֶּרִי זֶה לְתוֹכוֹ - בְּמָקוֹם שֶׁנִּפְלָה אוֹתָהּ סָאָה שֶׁם נִסְתִּימָה⁴⁰
29 תְּרוּמַת הַכֶּרִי, וְנִדְמַע הַכֹּל⁴¹ בְּתְרוּמָה שֶׁנִּפְלָה וּבְתְרוּמַת
30 הַכֶּרִי. אָמַר: תְּרוּמַת הַכֶּרִי בְּצִפּוֹנוֹ - חוֹלְקִין אוֹתוֹ לְשָׁנִים,
31 וְהַחֲצִי שֶׁבְּצִפּוֹן - לְשָׁנִים, וְנִמְצָא רִבִּיעַ הַכֶּרִי, שֶׁהוּא צִפּוֹן
32 צִפּוֹנִי, הוּא הַמְדַמְעֵ.

33 טז. הָיוּ לִפְנֵינוּ שְׁנֵי כְּרִיִּים, וְאַמְרָה: תְּרוּמַת שְׁנֵי כְּרִיִּים בְּאַחַד
34 מֵהֶן - הָרִי שְׁנִיָּה מְדַמְעִין⁴². הָיוּ לִפְנֵינוּ שְׁתֵּי סָאִין וְכִרִי

אָחָד, וְאַמְרָה: הָרִי אַחַת מִן הַסָּאִין הָאֵלּוּ עֲשׂוּיָה תְּרוּמָה עַל
הַכֶּרִי הַזֶּה - הָרִי אַחַת מֵהֶן תְּרוּמָה, וְאִין יְדוּעַ אִי זֶה הִיא.
הָיוּ לִפְנֵינוּ שְׁנֵי כְּרִיִּים וְסָאָה אַחַת, וְאַמְרָה: הָרִי זֶה תְּרוּמָה עַל
אָחָד מִן הַכְּרִיִּים הַלָּלוּ - הָרִי הִיא תְּרוּמָה, וְנִתְקַן אָחָד מֵהֶן,
וְאִין יְדוּעַ אִי זֶה הוּא הַמִּתְקַן מִן הַטָּבֵל.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

א. חֲמִשִּׁים תַּאנּוֹת שְׁחִירוֹת וְחֲמִשִּׁים לְבָנוֹת שֶׁנִּפְלָה לְתוֹכָן
תַּאנָּה אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה: הִיתָה לְבָנָה - הַשְּׁחִירוֹת מִתְּרוֹת,
וְהַלְבָּנוֹת מְדַמְעוֹת; הִיתָה שְׁחִירוֹה - הַשְּׁחִירוֹת מְדַמְעוֹת,
וְהַלְבָּנוֹת מִתְּרוֹת. וְאִם אִין יְדוּעַ אִם שְׁחִירוֹה הִיתָה וְאִם לְבָנָה
עוֹלָה בְּאַחַד וּמֵאָה מִן הַכֹּל. יְדַע מֵה הִיתָה אַחֵר שֶׁנִּפְלָה
וְשִׁכַּח - הָרִי כֵּלֵן מְדַמְעוֹת.

ב. וְכֵן עֲגוּלֵי דְבָלָה וּמִלְבָּנִים שֶׁל דְּבָלָה שֶׁנִּפְלָה עֲגוּל אוֹ
מִלְבָּן שֶׁל תְּרוּמָה לְתוֹכָן, וְאִין יְדוּעַ אִם מִלְבָּן הִזָּה אוֹ עֲגוּל
- הָרִי הַעֲגוּלִין מְצִטְרָפִין לְמִלְבָּנִים וְתַעֲלֶה הַתְּרוּמָה בְּאַחַד
וּמֵאָה מִן הַכֹּל. עֲגוּלֵי דְבָלָה גְּדוּלִים וְקִטְנִים שֶׁנִּפְלָה עֲגוּל
דְּבָלָה לְתוֹכָן, וְאִין יְדוּעַ אִם גְּדוּל הִזָּה אִם קִטָּן - הָרִי הֵן
מַעֲלִין בֵּין בְּמִנְיָן בֵּין בְּמִשְׁקָל. בִּיצֵד? נָפַל עֲגוּל לְמֵאָה
עֲגוּלִין גְּדוּלִים וְקִטְנִים - הָרִינִי אוֹמֵר קִטָּן נָפַל, וּמִגְבִּיָּה אָחָד
מִן הַקִּטְנִים. נָפַל עֲגוּל לְתוֹךְ אַרְבָּעִים עֲגוּלִים, מֵהֶן עֲשָׂרִים
עֲגוּל מִשְׁקָל כָּל אֶחָד אַרְבַּע לִיטְרִין, וּמִהֶן עֲשָׂרִים עֲגוּל
מִשְׁקָל כָּל אֶחָד לִטְרָא, הוֹאִיל וּמִשְׁקָל הַכֹּל מֵאָה לִיטְרִין
וְאַחַד - הָרִינִי אוֹמֵר קִטָּן נָפַל, וּמִגְבִּיָּה אָחָד מִן הַקִּטְנִים.

ג. וְהַקָּמַח וְהַסֵּלֶת - אֵינָן מְצִטְרָפִין לְהַעֲלוֹת אֶת הַתְּרוּמָה.
ד. סָאָה שֶׁל חֲטָטִים שֶׁנִּפְלָה עַל פִּי מִגּוֹרָה שֶׁל חֲטָטִים - אִין
מִשְׁעָרִין אוֹתָהּ בְּאַחַד וּמֵאָה; שְׂאִין מִשְׁעָרִין אֶלָּא אִם נִבְלָלָה
תְּרוּמָה עִם הַחֲלִין, אוֹ אִם אִין יְדוּעַ בְּאֵיזָה מָקוֹם נִפְלָה
הַתְּרוּמָה. וְכִיצֵד יַעֲשֶׂה? רוֹאִין אֶת הַתְּרוּמָה כְּאֵלּוּ הִיא חֲטָטִים
עַל גְּבִי שְׁעוּרִים, וּמִפְרִישׁ הַתְּרוּמָה עֲצָמָה שֶׁנִּפְלָה עַל גְּבִי
הַמִּגּוֹרָה עִם מַעֲט מִן הַחֲלִין שֶׁנִּפְלָה עֲלֵיהֶן, כְּמִי שֶׁמֵּאֲסָף
חֲטָטִים מֵעַל גְּבִי שְׁעוּרִין.

ה. שְׁתֵּי קָפוֹת אוֹ שְׁתֵּי מִגּוֹרֹת שֶׁנִּפְלָה תְּרוּמָה לְתוֹךְ אַחַת
מֵהֶן וְנִבְלָלָה, וְאִין יְדוּעַ לֹא זֶה מֵהֶן נִפְלָה: אִם הָיוּ שְׁתֵּי

בגידולי תרומה, שערוגה אחת של חולין מתרת מאה ערוגות. וראה למעלה פרק י"א הלכה כ"ב שעוד הקלו, שגידולי מדומע - הם חולין. (27) שהשומים הם דבר שאין זרעו כלה. (28) שאין קרקע עולה באחד ומאה. ובפירוש המשנה כתב רבינו: "לפי שהתרומה מופרשת היא ולא נתערבה בחולין". (29) ממקום חבורו. (30) משום שאין מבטלין איסור לכתחילה. (31) הכוונה לשתי קופות של חולין, ונפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן. וגם זה בכלל מה שאמרו במשנה שם: "אין ידוע איזו היא של תרומה וכר". (32) שאחת מהן תרומה ואחת מהן חולין, או אחת מהן מדומעת ואחת מהן חולין. (33) שמא הייתה אותה של חולין. (34) מספק. (35) "אם יהיה באחת על דרך הדמיון סאה ובשנייה סאתיים ונפלו השלוש סאין בחולין צריכים אנו לדעת שיעור אותן חולין ונחשב כי סאה תרומה נפלה בהן והיא קטנה שבשתייהן ואם היה באותן חולין מאה סאין תעלה במאה ואחד, ואם הוא פחות יהיה הכל מדומע". (36) ושתייהן מחוברים והרי זה כזרע שתיהן יחד. (37) בדפוס רומי: "נעשין הונח זה לזה". ובירושלמי שם: "אין תלוש ומחובר נעשה הוכיח". כלומר, הבא ראייה ותוכיח מי הוא המותר ותאכל, דכל חדא באנפי נפשיה הוא ואין כאן איסור מוחזק דהוה להו כשני מינין. (38) של טבל, והיה שם מאה כנגד התרומה ודינה שתעלה ואינה עושה הכרי מדומע. (39) אחרי כן. (40) נקבעה במקום מסוים אצל הסאה שנפלה. (41) שעכשיו נתרבתה התרומה ועושה הכל מדומע [ואף על פי שלמעלה (הלכה ו) כתב רבינו שסאה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה סאה אחרת, אם ידע בראשונה קודם שתיפול השנייה, לא נדמעו - כאן כיוון שנתחברו שתי הסאין ביחד, מצטרפות הן ומדמעות]. (42) שאין אנו יודעים באיזה מהם התרומה.

מִדְמַע זֶה פָּחוֹת מִכְּבִיצָה, שְׁאִין אֶכֶל טָמֵא מִטָּמֵא אֶכֶל אַחֵר
עַד שִׁיְהִיָּה כְּבִיצָה. או יתחלק מִדְמַע זֶה פָּחוֹת מִכְּבִיצָה בְּכֹל
עֶסֶה, כְּדֵי שֶׁלֹא תִטָּמֵא הַתְּרוּמָה שָׁבוּ.
יג. סָאָה תְּרוּמָה טָמֵאָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה חֲלִין טְהוֹרִין, וְכֵן
סָאָה תְּרוּמָה טְהוֹרָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה חֲלִין טָמֵאִין - תִּעֲלֶה
בְּאֶחָד וּמֵאָה, וְתֵאָכֵל קְלִיּוֹת או תְּלוּשׁ בְּמֵי פְּרוֹת או פָּחוֹת
מִכְּבִיצָה; שְׁאִין הַסָּאָה שֶׁנִּפְלָה הִיא הַסָּאָה עֲצֻמָּה שֶׁעָלְתָה.
יד. סָאָה תְּרוּמָה טָמֵאָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה
טְהוֹרָה - בְּטֵלָה בְּמַעֲוֵט וְאוֹכְלִין הֵכֵל בְּטְהוֹרָה. וְאִם נִפְלָה
לְפָחוֹת מִמֵּאָה - יֵנִיחַ הֵכֵל עַד שִׁירָקָב.
טו. שְׁתֵּי קָפוֹת שֶׁנִּפְלָה סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן
וְנֹדַע לֹאִי זֶה מֵהֶן נִפְלָה, וְאַחֵר כִּף נִפְלָה סָאָה שְׁנֵיָּה וְאִין
יִדְוַע לֹאִי זֶה מֵהֶן נִפְלָה - אוֹמְרִים: לְמָקוֹם שֶׁנִּפְלָה רֵאשׁוֹנָה
נִפְלָה שְׁנֵיָּה, לְפִי שֶׁתּוֹלִין אֶת הַקְּלָקְלָה בְּמִקְלָקֵל. נִפְלָה סָאָה
רֵאשׁוֹנָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶם וְאִין יִדְוַע לֹאִי זֶה מֵהֶן נִפְלָה, וְאַחֵר
כִּף נִפְלָה סָאָה שְׁנֵיָּה וְנֹדַע לֹאִי זֶה מֵהֶן נִפְלָה - אִין אוֹמְרִים:
לְמָקוֹם שֶׁנִּפְלָה שְׁנֵיָּה נִפְלָה רֵאשׁוֹנָה, אֲלֵא שֶׁתִּיְהִי מְקַלְקֵלֹת.
טז. הֵיוּ שְׁתֵּי קָפוֹת, אַחַת טָמֵאָה וְאַחַת טְהוֹרָה, וְנִפְלָה סָאָה
שֶׁל תְּרוּמָה לְאַחַת מֵהֶן, וְאִין יִדְוַע אִי זֶה הִיא - אוֹמְרִין:
לְתוֹךְ הַטָּמֵאָה נִפְלָה.
יז. שְׁתֵּי קָפוֹת, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְאַחַת שֶׁל חֲלִין
טָמֵאִין: נִפְלָה סָאָה תְּרוּמָה טְהוֹרָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן -
אוֹמְרִין: לְתוֹךְ שֶׁל תְּרוּמָה נִפְלָה, וְהַחֲלִין יֵאָכְלוּ בְּטְהוֹרָה
בְּתְרוּמָה.
יח. נִפְלָה סָאָה תְּרוּמָה טָמֵאָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן - אוֹמְרִין:
לְתוֹךְ שֶׁל תְּרוּמָה נִפְלָה, וְהַחֲלִין יֵאָכְלוּ קְלִיּוֹת (בְּטְהוֹרָה)
בְּתְרוּמָה גְּדוּלָּה.
יט. סָאָה תְּרוּמָה טָמֵאָה שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן - אוֹמְרִין:
לְתוֹךְ שֶׁל תְּרוּמָה נִפְלָה, וְהַחֲלִין יֵאָכְלוּ קְלִיּוֹת או יִלוּשׁוּ
בְּמֵי פְּרוֹת.
כ. שְׁתֵּי קָפוֹת, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה טָמֵאָה וְאַחַת שֶׁל חֲלִין
טְהוֹרִין, וְנִפְלָה סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן -
אוֹמְרִין לְתוֹךְ שֶׁל תְּרוּמָה נִפְלָה, וְהַחֲלִין יֵאָכְלוּ קְלִיּוֹת.
כא. נִפְלָה סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה טָמֵאָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן -
שִׁתִּיָּהן אֲסוּרוֹת. שֶׁסֶּפֶק תְּרוּמָה טָמֵאָה - אֲסוּר, וְסֶפֶק
הַמִּדְמַע - מֵתָר; מִפְּנֵי שֶׁאֲסוּר תְּרוּמָה טָמֵאָה - מִן הַתּוֹרָה,
וְאֲסוּר הַמִּדְמַע - מִדְּבָרֵיהֶן, עַל הַעֲקָרִים שֶׁבִּאֲחֻנּוֹ בְּהִלְכוֹת
אֲסוּרֵי מֵאֲכָלוֹת.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

א. חֲבִית סְתוּמָה - מִדְמַעַת בְּכֹל שֶׁהוּא. בִּיצַד? חֲבִית
סְתוּמָה שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּכַמָּה אֲלָפִים חֲבִיּוֹת סְתוּמוֹת
- נִדְמַע הֵכֵל. נִפְתָּחוּ הַחֲבִיּוֹת - תִּעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאָה.
ב. חֲבִית סְתוּמָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאָה חֲבִיּוֹת, וְנִפְלָה אַחַת
מֵהֶם לִים הַגְּדוֹל - הַתְּרוּ פֶלֶן, וְאוֹמְרִין: שֶׁל תְּרוּמָה הִיא
שֶׁנִּפְלָה. מֵה שְׁאִין בֵּן בִּתְּאֵנָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה, וְנִפְלָה אַחַת
מֵהֶן לִים הַגְּדוֹל; אֲלֵא צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ אַחַת. לְפִי שֶׁהַחֲבִית
- נִפְלְתָה נִפְרָת, וְתֵאֵנָה וְכִיּוּצָא בָּהּ - אִין נִפְלְתָה נִפְרָת.

מגורות בבית אחד - הרי אלו מצטרפות, ותעלה באחד
ומאה מן הכל באלו היו שתייהן מגורה אחת. והקפות
מצטרפות ואפלו היתה קפה בבית זה וקפה בבית אחר,
לפי שקרוב הדבר לקבץ שתייהן בבית אחד. אבל אם היו
שתי הקפות בשתי צירות - אינן מצטרפות.
ו. וכיצד מעלה סאה שנפלה? אם רצה להעלות מאחד
משתייהן - מעלה, ואם רצה להעלות חצינה מזו וחצינה מזו
- מעלה. בדים מלאים תאנים של חלין, שדרס ליטרא
תאנים של תרומה בפי בד אחד מהם, ואין ידוע אי זו היא:
אם היו שם מאה בד וכד - הרי זו תעלה, ולוקח בד אחד
מהם ומוכרה לכהן חוץ מדמי אותה ליטרא, והשאר
מתרין; ואם היו פחות ממאה - הפמין פלן מדמעות,
והשולים מתרין.
ז. וכן אם דרסה על פי כנרת או על פי עגול, ואין ידוע
אי זה הוא. דרסה על פי העגול ואין ידוע אם בצפונה או
בדרומו ולא אי זה עגול הוא - רואין אותם באלו הם
פרודות, ותעלה לפי המשקל; אם יש בכל העגולין מאה
ליטרין - תעלה. והוא שיש בכל עגול מהן יתר על שני
ליטרין, כדי שתבטל התרומה ברב; שספק התרומה בטל
ברב החלין.
ח. התרומה - ודאה אוסר במאה, וספקה אוסר בחמשים,
ואין לה היתר אלא ברב; ואם היה ביתר מחמשים - אינה
צריכה רב. ביצד? תאנה אחת תרומה שנפלה לתשעים
ותשע, והרי המאה קממין - הכל אסור לזרים, כמו שבאננו.
ט. נפלה אחת מחמשים ואבדה אחת מן הכל, שמה אחת
מן החלין היא שאבדה או האחת שנפלה היא שאבדה -
הרי אלו אסורות, עד שיצרכה עליהן חלין ממקום אחר
ויסיף עליהן חמשים תאנים ואחת יותר על הכל. ואם
נפלה אחת של תרומה לתוך חמשים ואחת ואבדה אחת מן
הכל - היתר השאר לזרים.
י. סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה מעשר ראשון שלא
נטלה תרומתו או למעשר שני והקדש שלא נפדו, ונדמע
הכל: אם למעשר ראשון נפלה - יקרא שם לתרומת מעשר,
וימכר הכל לכהנים חוץ מדמי תרומה שנפלה ומדמי
תרומת מעשר שבו; ואם למעשר שני והקדש נפלה - הרי
אלו יפדו וימכרו לכהן חוץ מדמי תרומה.
יא. סאה תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה חלין או
מעשר ראשון או מעשר שני או הקדש, בין טמאין בין
טהורין, הואיל ונדמע הכל - הרי הכל בתרומה טמאה
שאסורה באכילה לכל, והרי הכל אסור לעולם, ומניחים
אותן עד שיצרכו. במה דברים אמורים? בדבר שאין דרכו
להאכל חי; אבל בדבר שדרכו להאכל חי - לא ניחן, שמה
יתקל בהם ויאכל מהן; אלא ידליק הכל בדרך שמדליקין
תרומה טמאה.
יב. סאה תרומה טהורה שנפלה לפחות ממאה חלין טמאין
- ימכר הכל לכהנים חוץ מדמי תרומה. והכהן אוכל מדמע
זה קליות, או ילוש אותו במי פרות שאינן מכשירין, כדי
שלא תטמא התרומה שבו מן החלין הטמאין. או ילוש

יב. השבת: עד שלא נתנה טעם בקדירה - יש בה משום
תרומה; משנתנה טעם בקדירה - אין בה משום תרומה.
יג. הרוזה פת חמה ונתנה על פי חבית של זין תרומה:
אם היתה פת חטים - הרי זו מתרת; ושל שעורים - אסורה,
מפני ששואבות.
יד. תנור שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת -
הפת מתרת; שאין בה טעם כמון, אלא ריחו, והריח אינו
אסור.
טו. שעורין של תרומה שנפלו לבור של מים, אף על פי
שהבאישו מימיו - הרי הן מתרין; שאין נותן טעם לפגם
אוסר.
טז. תלתן של תרומה, הוא וצצו, שנפל לתוך בור של זין,
אם יש בצורע התלתן כדי לתן לבורו טעם ביין - הרי היין
אסור לזרים.
יז. שני כוסות של זין, אחד תרומה ואחד חלין, מזג כל
אחד במים ואחר כך ערבן - רואין את זין החלין כאלו אינו,
וכאלו זין התרומה נתערב במים, שהרי אינו מינו: אם ראוי
אותו המים לבשל טעם זין התרומה - הרי הכל מתר לזרים,
ואם לאו - אסור; שפכר בארנו, שאין המים מעלין את
הזין.
יח. זין של תרומה שנפל על גבי פרות - ידיחם והם
מתרות. וכן שמן של תרומה שנפל על גבי פרות - ידיחם
והם מתרות. נפל השמן על גבי זין - יקפה אותו, והזין
מתר לזרים. נפל על גבי הצייר - יקפה אותו ויטל קלפה
מעל הצייר, כדי שיסיר כל הצייר שבו טעם השמן.
יט. קדירה שבשל בה תרומה - לא יבשל בה חלין; ואם
בשל - בנותן טעם. ואם שטף הקדירה במים או ביין - הרי
זה מתר לבשל בה. בשל במקצת הקלי - אין צריך לשטף
את בלו, אלא שוטף מקום הבשול בלבד.
כ. תרומה גדולה ותרומת מעשר והחלה והבפורים - כלן
נקראו תרומה. בתרומת מעשר נאמר: והרמתם ממנו
תרומת זי. ואומר: בתרומת גרן. ובחלה נאמר: חלה תרימו
תרומה. ונאמר: לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך
תירשך ויצהרך וגו' ותרומת ידך; ואין לך דבר שטעון
הבאת מקום שלא פרטו בפסוק זה חוץ מן הבפורים, ובהן
נאמר: ותרומת ידך. הא למדת, שהן קרויין תרומה.
כא. לפיכך, דין ארבעתן לענין אכילה ודמוע - אחד הוא:
כלן עולין באחד ומאה, ומצטרפין זה עם זה, ואם נטמאו
- ישרפו. ודין תרומת מעשר של דמאי בכל אלו הדרכים
- בתרומת מעשר של ודאי, אלא שאין לזקין על אכילתה.
כב. כל האוכל תרומה - מברך ברפת אותו מאכל, ואחר
כך מברך: אשר קדשנו בקדשתו של אהרן וצנינו לאכל
תרומה. וכך קבלנו וראינו אותם מברכין אפלו בחלת חוצה
לארץ. שגם אכילת קדשי הגבול כעבודה, שנאמר: עבדת
מתנה אתן את כהנתכם.
סלקו להו הלכות תרומות בסיעתא דשמיא

ג. חבית סתומה שנתערבה במאה חביות ונפתחה אחת
מהן - נוטל ממנה אחד ממאה ושותה אותה החבית; אבל
שאר החביות - אסורות עד שיפתחו. וכל אחת ואחת
שתפתח מהן - נוטל ממנה כדי דמועה ושותה השאר.
הנתערבה חבית במאה וחמשים חביות, ונפתחו מהם מאה
- נוטל מהם כדי דמועה חבית אחת ושותה המאה; וישאר
החמשים אסורות, ואין מחזיקין לאותה חבית של תרומה
שהיא ברב. אפלו היו כמה אלפים חביות - כלן מדמע, וכל
מה שיפתח - נוטל הימנו אחד ממאה, והשירים שותה,
והשאר מדמע.
ד. קבר בארנו בהלכות אסורי מאכלות, שהמחמץ והמתבל
אוסר בכל שהוא. לפיכך, אם רסק תפוח של תרומה ונתנו
לתוך העסה והחמיצה - כל העסה מדמעת ואסורה לזרים.
ה. ביצה שנתבלה בתבלין של תרומה - אפלו חלמון שלה
אסור, מפני שהוא בולע.
ו. שאור של תרומה שנפל לתוך העסה, והגביהו ואחר כך
נתחמצה - הרי זו מתרת.
ז. קבר בארנו, שאם נתערב (תרומה) מין בשאינו מינו -
בנותן טעם. לפיכך, בצל מחתך שנתבשל עם התבשיל, אם
הבצל תרומה והתבשיל חלין, ויש בו טעם הבצל - הרי
התבשיל אסור לזרים; ואם הבצל חלין והתבשיל תרומה,
ונמצא טעם התבשיל בבצל - הרי הבצל אסור.
ח. עדשים שנתבשלו ואחר כך השליף לתוכן בצל יבש:
אם היה שלם - הרי זה מתר, ואם היה מחתך - בנותן טעם.
ואם בשל הבצל עם העדשים, בין שלם בין מחתך -
משערין אותו בנותן טעם. וישאר כל התבשיל - בין
שהשליף הבצל אחר שנתבשל בין שבשלו עם התבשיל,
בין שלם בין מחתך - משערין אותו בנותן טעם. ומפני מה
בצל שלם לתוך עדשים שנתבשלו אין משערין אותו? מפני
שאינו שואב מהן, שהרי הוא שלם; ולא פולט לתוכן,
שפכר נתבשלו. ואם היו בצלים רכים - הרי הן כמחתך.
וכן אם נטלה פטמתו וקלפתו החיצונה, או שהיה לח - הרי
הוא כמחתך. והקפלוט - בין לח בין יבש, בין שלם בין
מחתך - בנותן טעם.
ט. הכובש ירק של חלין עם ירק של תרומה - הרי זה מתר
לזרים. חוץ ממניני בצלים וחיציר ושומים, שאם כבש ירק
של חלין עם בצלים של תרומה, או בצלים של חלין עם
בצלים של תרומה - הרי אלו אסורין. כבש ירק של תרומה
עם בצל של חלין - הרי הבצל מתר לזרים.
י. זיתי חלין שבבשן עם זיתי תרומה: אם היו פצועין אלו
ואלו, או שהיו חלין פצועין ושל תרומה שלמים, או שבבשן
במי תרומה - הרי אלו אסורין; אבל אם היו שניהן שלמים,
או שהיו זיתי תרומה פצועין וזיתי חלין שלמים - הרי אלו
מתרין. לפי שהפצועין שואבות מן השלמים.
יא. מי כבשים ומי שלקות של תרומה - הרי הן אסורין
לזרים.

הלכות מעשר

מִצְוָה אַחַת וְהוּא לְהַפְרִישׁ מֵעֵשֶׂר רִאשׁוֹן בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה
מִשְׁנַת הַזְּרִיעָהּ וּלְתַנּוּ לְלוּיִם.
וּבְאִזְרֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרָקִים אֵלֶּי:

פָּרָק רִאשׁוֹן

- 1 א. אַחֲרֵי שֶׁמִּפְרִישִׁין³ תְּרוּמָה גְדוּלָּה⁴ מִפְּרִישׁ אֶחָד מֵעֵשֶׂרָה
- 2 מִן הַנֶּשְׂאָר. וְזֶהוּ הַנֶּקֶדָּה מֵעֵשֶׂר רִאשׁוֹן. וְבוֹ נֶאֱמַר: כִּי אֶת
- 3 מֵעֵשֶׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לִי וְגוֹמֵר. וְהַמֵּעֵשֶׂר הַזֶּה⁵
- 4 לְלוּיִים⁶, זְכָרִים וְנָקִיבוֹת⁷; שְׁנֵאֱמַר: וְלִבְנֵי לֹוִי⁸ הִנֵּה נָתַתִּי כָּל
- 5 מֵעֵשֶׂר בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה.
- 6 ב. מֵעֵשֶׂר רִאשׁוֹן מִתֵּר בְּאִכְלָהּ לְיִשְׂרָאֵל⁹, וּמִתֵּר לְאֶכְלוּ
- 7 בְּטִמְאָה¹⁰; שְׂאִין בּוֹ קִדְשָׁה כָּלָל. וְכָל מְקוֹם שְׁנֵאֱמַר
- 8 בְּמַעֲשֵׂרוֹת קִדֵּשׁ אוֹ פְדִיָּה - אֵינּוּ אֵלָּא מֵעֵשֶׂר שְׁנִי. וּמִנֵּין
- 9 שֶׁמֵּעֵשֶׂר רִאשׁוֹן חֲלִין? שְׁנֵאֱמַר: וְנִחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כִּדְגָן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) למעט שנת השמיטה שאינה שנת זריעה. (2) שכן הוא סדר ההפרשה. (3) ואף שעדיין לא נתן התרומה לכהן - מפריש מעשר ראשון, שמה שנאמר: "מלאתך ודמעך לא תאחר" לא נאמר אלא על סדר ההפרשות, ולא על סדר הנתינות. (4) נקראת "תרומה גדולה" ביחס לתרומת מעשר שהיא אחד ממאה, ואילו תרומה גדולה היא אחד מחמישים. (5) בניגוד למעשר שני שהוא לבעלים. (6) כדעת רבי עקיבא, ולא כר' אלעזר בן עזריה שאמר: מעשר ראשון אף לכהן. (7) שהרי גם לווייה שנשביה או נבעלה בעילת זנות, נותנים לה מעשר ואוכלת, אלא שאין חולקין לה בבית הגרנות משום ייחוד. (8) מפסוק זה לא למד אלא שהמעשר ללוויים, אבל שהוא ניתן גם לנקבות אין ללמוד ממנו, שהרי אדרבא "ולבני לוי" יש לדרוש: "ולא לבנות לוי". (9) דלא כרבי מאיר שאמר "מעשר ראשון אסור לזרים". (10) למדו זאת בספרי (מן הפסוק "ואכלתם אותו בכל מקום", "אפילו בקבר". (11) שהופרשו מהם תרומות ומעשרות. (12) אבל קודם שניטלה תרומתו אסור באכילה משום תרומת מעשר המעורבת בו. (13) לפי שהוא חולין. (14) וחוששים שמא נבעלה לגוי. (15) לגוי או לעבד כנעני. שאם הייתה בת כהן הייתה נפסלת מתרומה. (16) ולא קנסו אותה, כדלהלן בשמעה שמת בעלה, משום שזנות אינה שכיחה. (17) מפי גוי המסיח לפי תומו או מפי עד ששמע מפי עד אחר או מפי עבד ושפחה, שכל אלה אינם כשרים לעדות אחרת. (18) נראה שאם העידו לה שני עדים וניסת ואחר כך בא בעלה - לא קנסה. [ואף על פי שלענין חזרה לבעלה פסק רבינו שם פרק י הלכה ה, שאפילו ניסת בשני עדים תצא מזה ומזה - לענין מעשר לא קנסה, שהרי נבעלה בעילת זנות לא קנסה, משום שזנות לא שכיחה, כמו כן נישואין בעדים ואחר כך יבוא בעלה ויתברר ששני העדים העידו שקר, גם זה לא שכיח]. (19) אבל אם לא ניסת אלא נתקדשה בלבד, לא קנסה, שהרי לא עשתה איסור. (20) משמע שאסורה אף באכילת מעשר. (21) הקדים לויים לכהנים, לומר לך שלא רק לויים מפרישים מעשר ראשון רק כדי להפריש ממנו תרומת מעשר ולא כדי ליתנו ללוי אחר, אלא גם לכהנים מפרישים שלא על מנת ליתן ללוי. (22) ומשאירים לעצמן. ואף על פי שבישראל עיקר מצוות ההפרשה ליתנה ללוי או לכהן ואם הפריש על דעת שלא לתת לו, כגון שום מצוה, - בלויים וכהנים אין הדבר כן. (23) כלומר, בשניהם אין הפרשת המעשר כדי ליתנו לאחרים ובכל זאת יש הבדל ביניהם: הלוויים מפרישים מעשר כדי להפריש תרומת מעשר ולינתה לכהן, ואילו הכהנים מפרישים מעשר ראשון כדי להפריש תרומת מעשר לעצמם. (24) כגון תרומה וחלה וביכורים, שכולן נקראות תרומה. (25) אין הדברים מובנים, שהרי במעשר שני ובמעשר עני אין לכהן חלק [וה"פרישה" כתב שמעשרות לא דווקא אלא הכוונה למעשר ראשון. אבל גם זה לא מיושב שהרי מעשר ראשון כבר הוזכר למעלה. ונראה שהיה כתוב "שאר תרומה", כלומר: שאר תרומות. וטעמו וכתבו "שאר תרומה", ושוב פנחנו "שאר תרומות ומעשרות" או "שאר תרומות ומעשר"]. (26) כלומר, נוטלים תרומות מן הישראלים ומן הלוויים ואוכלים אותן וכיוון שכן היה מקום לטעות שיהיו מותרים לאכול טבל, שהרי כל איסור טבל הוא מחמת תערובת התרומות. (27) מעשר ראשון. (28) וכל שכן שאין מוציאים אותו מיד הלוויים. (29) כן הוא בספרי. "ישראל נותנים מעשר ללוויים, אבל אין כהנים נותנים מעשר ללוויים". וכן הוא בספרי זוטא שם: "מאת בני ישראל אתם לוקחים את המעשר, אין אתם לוקחים את המעשר מיד הכהנים, מכאן אמרו אין מוציאים המעשר מיד הכהנים". (30) תרומות, זרוע ולחיים וקביה. (31) [ומה שאמרו שם: שתורומה ותרומת מעשר וחלה מוציאים מידם - היינו מיד הלוויים, ולא מיד הכהנים]. (32) ראה למעלה (הלכה א) שדעת רבינו כרבי עקיבא, שמעשר ראשון רק ללוויים ולא לכהנים. ואף על פי כן קנסם עזרא שלא יתנו להם [=ללוויים] כלל אלא רק לכהנים. אולם קנס חמור זה לא היה אלא בזמנו של עזרא אבל לאחר מיכן לא קנס, אלא שלמי שרצה יתן: לכהן או ללוי. ועיין במנחת חינוך (מצוה שצה) שהעיר איך עקר עזרא מצוה מן התורה, וכתב שלדעת רבינו שתורומות ומעשרות בזמן עזרא אינם מן התורה אתי שפיר. (33) אבל אין מוציאים מן הלוי מעשר ראשון שלו, וכן בדיעבד אם נתן ישראל ללוי מעשר ראשון, הרי הוא שלו, שכן אמרו בחולין שם: "אימרו דקנסינהו עזרא דלא יהיבין להו, משקל מיניהו מי אמר". (34) והמקור לזה, שלא עלו עימו לירושלים, הוא בעזרא ח, טו: "ואבינה בעם ובכהנים

- 1 ה. האוכל פירותיו³⁵ טבלין³⁶, וכן לוי שאכל המעשר
2 בטבלין³⁷, אף על פי³⁸ שהן חייבין מיתה לשמים³⁹ - אין
3 משלמין המתנות⁴⁰ לבעליהן⁴¹; שגגמר: אשר זרימו לה' -
4 אין לה בזה פלוגתא עד שזרימו אותן. ובחוצה לארץ⁴² מתר
5 לאדם להיות אוכל והולך תחלה ואחר כך מפריש תרומה
6 ומעשרות.
7 ו. מעשרין במקום זה⁴³ על מקום אחר, ואינו צריך לעשר
8 מן המקנה⁴⁴. אבל אין מעשרין ממין על שאינו מינו⁴⁵, ולא
9 מן החיב על הפטור, ולא מן הפטור על החיב; ואם עשר
10 - אינו מעשר.
11 ז. כל שאמרנו בתרומה: אין תורמין מזה על זה⁴⁶, כך
12 במעשר: אין מעשרין מזה על זה. וכל שאמרנו בתרומה:
13 אם תרם - תרומתו תרומה⁴⁷, כך במעשר: אם הפריש -
14 מעשרותיו מעשרות. וכל שהוא פטור מן התרומה⁴⁸ - פטור
15 מן המעשר; וכל התורם⁴⁹ - מעשר. כל שאמרנו בזה: לא
16 יתרמו, ואם תרמו - תרומתן תרומה, כך אם עשרו -
- 17 מעשרותיהן מעשרות. וכל שאין תרומתו תרומה⁵⁰, כך אין
18 מעשרותיהן מעשרות⁵¹.
19 ח. האומר לחברו: הריני מעשר על ידיך⁵² - אינו צריך
20 לעמד עמו עד שיפאח אס יעשר או לא יעשר⁵³. ואם אמר
21 הוא לחברו: עשר על ידי - צריך לעמד עמו⁵⁴.
22 ט. התרומין⁵⁵ - אינן חייבין במעשרות אלא מדבריהם⁵⁶,
23 לפי שאינן מאכל [רב⁵⁷] אדם. והשקדים המרים, בין בגדלן
24 בין בקטנן - פטורין⁵⁸, לפי שאינן אכל⁵⁹.
25 י. אילן שנטעו בתוך הבית - פטור ממעשרות; שגגמר:
26 עשר תעשר את כל תבואת זרעך הוצא השדה⁶⁰. ונראה לי,
27 שהוא חייב במעשרות מדבריהם⁶¹. שהרי תאנה העומדת
28 בחצר - חייב לעשר פירותיה אם אספן כאחת⁶².
29 יא. בצלים⁶³ שהשרישו זה בצד זה, אפילו השרישו בקרקע
30 עליה - פטורין מן המעשרות. נפלה עליהן מפלת⁶⁴ והרי
31 הן מגלין - הרי אלו פנועין בשדה וחייבין במעשרות.
32 יב. הקשור שדה⁶⁵ מפני ענביו, ובא אחר ואסף את

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ומבני לוי לא מצאתי שם". (35) דווקא פירותיו, אבל על פירות טבל של אחר אינו חייב מיתה. (36) תבואה שלא הפריש ממנה תרומה, או מעשר ראשון, אבל אם הפריש תרומה ומעשר ראשון ולא הפריש מעשר עני, אינו חייב מיתה. (37) כלומר, שלא הפריש ממנו תרומת מעשר. (38) ורוצה לומר: אף על פי שחייב מיתה בטבל הוא מחמת תערובת התרומות שבו ואם כן הרי הוא כאוכל תרומה - אף על פי כן אינם משלמים, לפי שלא זכה בהם הכהן אלא לאחר ההפרשה. (39) כן הוא בסנהדרין פג. ובתורת כהנים פרשת אמור סוף פרק ו' "מנין לאוכל את הטבל שהוא במיתה דכתיב ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה' בעתידים לתרום הכתוב מדבר וילף חלול חלול מתרומה מה תרומה במיתה אף כאן במיתה". ובתרומה אמרו ביבמות פו. "אמר קרא (בתרומה) ומתו בו כי יחללוהו". (40) והיינו כשאכל בשוגג, אבל אם אכל במזיד פטור הוא מלשלם אפילו בתרומה, מפני שאינו לוקה ומשלם. (41) הכהנים והלויים הינם בעלי המתנות, אלא שיש לנותני המתנות טובת הנאה בהן לתת אותן למי שהם רוצים. (42) היינו מצרים, שנער ועמון ומואב. (43) כלומר, מתבואה הנמצאת במקום זה על תבואה הנמצאת במקום אחר. (44) כלומר, סמוך כמו "אין מקיפין שתי חביות". ולמד רבינו דין זה ממה ששינוי בפרק ב' במכירות, משנה ה' "תרומת מעשר נישלח לארץ מן המוקף". וסובר רבינו שכל שכן שהמעשר נישלח לארץ מן המוקף, שכתב למעלה שתלמידי חכמים אין תורמין אלא מן המוקף, זה אינו אלא בתרומת מעשר, כדי שלא יתחלף להם בתרומה גדולה הנתרמת רק מן המוקף, אבל במעשר אין כל חשש. (45) כן הוא בירושלמי תרומות פרק ב' הלכה ד': "ואף אני מרבה שני מינין שבדגן שני מינין שבתבואה שאין תורמין ולא מעשרין מזה על זה". הרי שהשווה תרומה ומעשר לענין זה. (46) כגון מן המחובר על התלוש, פירות שנה זו על פירות שנה אחרת ופירות חוץ לארץ על פירות הארץ. (47) כגון מן הרע על היפה, מדבר שלא נגמרה מלאכתו, מן הטמא על הטהור בשוגג. (48) כגון דבר שאינו מאכל אדם, או הלקט והשכחה והפאה והפרט והעוללות. (49) זה שאינו בכלל החמישה שלא יתרמו, ואם תרמו אין תרומתם תרומה. (50) כגון המדבר ואינו שומע והאלם ששומע ואינו מדבר והערום והשיכור והסומא. (51) כגון אחד מהחמישה המנויים שם. (52) כלומר, הריני מתקן המעשרות בשבילך. (53) שאף על פי שאין אומרים "שליח עושה שליחותו" להקל אלא להחמיר, היינו כשביקש המשלח את השליח, אבל אם השליח הציג עצמו, אומרים חזקה שליח עושה שליחותו אף להקל. (54) שכיוון שהוא ביקש מהשליח אין אומרים חזקה שליח עושה שליחותו. (55) הכוונה לחרובי צלמונה שאינן חייבין אלא מדרבנן, אבל שאר חרובין מאכל רוב בני אדם הם וחייבין מן התורה. (56) מדברי סופרים, כלומר מדרבנן. (57) כן צריך להיות. וכן העתיק הראב"ד, ובדפוס רומי הגירסא: "לפי שאינן מאכל אדם", אבל גירסתנו היא הנכונה, שאם אינם מאכל אדם, אינם חייבים אפילו מדרבנן. ומקור דברי רבינו מן הספרי ומן הירושלמי: "מפרי העץ לרבות פירות האילן, יכול שאני מרבה חרובי שיטה וחרובי צלמונה וכו' תלמוד לומר מפרי העץ ולא כל פרי העץ", וסובר רבינו שמעשר האילנות מן התורה, ולפי זה נתמעטו חרובי צלמונה רק מחיוב דאורייתא. אבל דעת הראב"ד שמעשר האילנות (חוץ מתירוש ויצהר) אינו אלא מדרבנן, ואם כן חרובי צלמונה פטורים לגמרי. (58) כר' ישמעאל בר' יוסי שאמר בשם אביו "זה וזה לפטור". ופירש רבינו "זה וזה" שקדים מרים בין גדולים בין קטנים. (59) כלומר, בגדלן אינם אוכל מחמת מרירותם, ובקטנן, אף שהם מתוקים, הרי עדיין לא נגמרו. ולפיכך הקדים רבינו "בגדלן" ל"בקטנן", משום שבגדלם פשוט יותר לפטרם ממעשר. (60) דווקא בשדה חייבים. (61) מדרבנן. (62) מעשרות פרק ג' משנה ח': "תאנה שהיא עומדת בחצר אוכל אחת אחת ופטור. ואם צירף חייב", הרי שהנטעו בחצר כהנטעו בשדה, ובכדי שלא יסתרו דברי המשנה שם לדברי הירושלמי הנ"ל, על כורחנו שכוונת הירושלמי לפטור מן התורה, וכוונת המשנה שם לחייב מדרבנן. [וכל זה אינו אלא לדעת רבינו, שמעשר אילנות מן התורה, אבל לדעת הראב"ד שמעשר אילנות מדרבנן, על כורחנו סותרים דברי המשנה הנ"ל לדברי הירושלמי הנ"ל ועיין בהשגת הראב"ד]. (63) ומתוך זה שכתב רבינו הלכה זו כאן, נראה שהפטור הוא מפני שגג דינו כבית, שאין חיובו אלא מדרבנן, ומכיוון שאינו רוצה בהשרשתם של הבצלים לא חיביהו חכמים. (64) היינו שמתמוטט גג העלייה ומעתה אינו בית אלא שדה. (65) ויש בו גם תאנים וגם ענבים.

ג. פרות שאינן ראויים לאכילה בקטנן, כגון הבסר וכיוצא
בו - אינן חייבין במעשר עד שיגדלו ויעשו אכל; שנאמר:
מזרע הארץ מפרי העץ - עד שיהיה פרי. וכן התבואה
והקטניות; שנאמר: את כל תבואת ורעף - עד שתעשה
תבואה. וזו היא עונת המעשרות. וקדם שתגיע התבואה
והפרות לעונה זו - מתר לאכל מהן כל מה שיירצה ובכל
דרך שיירצה.
ד. פרות שהן ראויין לאכילה בקטנן, כגון הקשואים
והמלפפונות, שאין מניחין אותן אלא כדי להוסיף בגופן
בלבד, אבל ראויין הן מתחלה לאכילה - הרי אלו חייבין
במעשר בקטנן; שמתחלת יציאתן באו לעונת המעשרות.
ה. אי זו היא עונת המעשרות? משיגיעו הפרות הריצ
ולצמח, הפל לפי מה שהוא הפרי. כיצד? התאנים -
משיעשו רכים עד שיהיו ראויים לאכילה אחר עשרים
וארבע שעות משעת אסיפתן. הענבים והבאושים, והם
הענבים הדקים המדבריות - משיצאה החרצן שלהם
מבחוץ. הרמונים - משימס הפרח שלהן בין האצבעות
ויצא ממנו מים. התמרים - משיפתחו כשאור. האפרסקין
- משיטילו גידים אדמים. האגוזים - משיתפרש האכל
מהקלפה החיצונה. השקדים המתוקים - משתתפרש
קלפתן החיצונה; המרים - פטורין לעולם. ושאר כל בעלי
קלפות, כגון האצטרבולין והלוט והבטנים - משיעשו
קלפה התחתונה הסמוכה לאכל. היתים - משיעשו שמן
אחד מתשעה ממה שהן ראויין לעשות כשיגמרו, וזה
שליש שלהן. התפוחים והאטרונים - משייתעגלו, מפני שהן
ראויין לאכילה כשהם קטנים. התותים והאוג - משיאדימו.
וכן כל שדרפן להאדים - משיאדימו. התרובין - משיעשו
נקדות נקדות שחורות. וכן כל שדרפן להשחיר - משינקדו.
האגסים והקרוסטמלין והפרישים והעזרדין - משיעשו
קרחות קרחות לבנות. וכן כל שדרפן להלבין - משינקחו
קרחות. התבואה - משתביא שלישי. התלתן - משיהיה
ורעף ראוי לצמיחה אם נרע. ובירק: הקשואין והדלועין
והאבטיחין והמלפפונות וכל פיוצא בהן - חייבין בקטנן,
כמו שבארנו; ושאר הירק שאינו ראוי לאכילה עד שיגדיל
- אינו חייב עד שיהא ראוי לאכילה. אשכול שהגיע בו
אפלו גרגיר יחידי - פלו חבור למעשרות, וכאלו הגיע פלו.

התאנים הנשארות באותה שדה, או שהיה משמר שדהו
מפני המקשאות והמדלעות⁶⁶, ובא אחר ואסף את הענבים
הנשארים שם המפזרים בשדה: בזמן שבעל השדה מקפיד
עליהן⁶⁷ - אסורין משום גזל, ולפיכך חייבין במעשר
ובתרומה⁶⁸; אין בעל הבית מקפיד עליהן - מתרין משום
גזל, ופטורין מן המעשר⁶⁹.
יג. אין מעשרין אלא מן המבחר. שנאמר: בהרימכם את
חלבו ממנו, ונחשב ללויים כתבואת גרן וכתבואת יקב;
כשם שמעשר⁷⁰ שמפרישים הלויים - מן החלב שב⁷¹, כך
מעשר שמפרישים ישראל מן הגרן ומן היקב - מן החלב
שב⁷².
יד. אין מעשרין באמד⁷³, אלא במדה או במשקל או
במנין⁷⁴. וכל המדקדק בשעור - משבח⁷⁵. והמרבח
במעשרות - מעשרותיו מקלקליו, שהרי הטבל מערב
בהן⁷⁶, ופרותיו מתקנין.
טו. המפריש מקצת מעשר⁷⁷ - אינו מעשר⁷⁸, אלא כמי
שחלק את הערמה⁷⁹; אבל צריך [להפריש] מזה החלק
שיצא⁸⁰ מעשר שלו. כיצד? היו לו מאה סאה, הפריש
מהם חמשה לשם מעשר - אינו מעשר, ואינו יכול להפריש
על החמש סאין מעשר במקום אחר⁸¹, אלא מפריש מהן⁸²
חצי סאה, שהיא המעשר שלהן.
טז. המפריש מעשר זה⁸³ מברך תחלה⁸⁴, בדרך שמברכין
על המצות⁸⁵. וכן מברך על מעשר שני ועל מעשר עני ועל
מעשר מן המעשר. מברך על כל אחד בפני עצמו⁸⁶; ואם
הפריש הכל זה אחר זה מיד ולא סח ביניהן - כוללן
בברכה אחת ומברך: להפריש תרומות ומעשרות⁸⁷.

פרק שני

א. אינו חייב להפריש מן התורה אלא הגומר פרותיו לאכלן
לעצמו. אבל הגומרן למכרן - פטור מן התורה וחייב
מדבריהם; שנאמר: עשר תעשר וגו' ואכלת - אינו חייב
אלא הגומר תבואתו לאכלה.
ב. וכן הלוקח - פטור מן התורה, שנאמר: תבואת ורעף,
וחייב מדבריהם. במה דברים אמורים? בשלקחן אחר
שנגמרו מלאכתן ביד מוכר; אבל אם נגמרו ביד לוקח -
חייב לעשר מן התורה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(66) מקום צמיחת הקישואין והדלועין. (67) היינו, שירדעין בו שהוא מקפיד שלא יטלו מהם. (68) כלומר, אם גזל מן הפירות
או אם נתן לו בעל השדה. (69) משום שהן הפקר והפקר פטור מן המעשר. (70) כלומר, תרומת מעשר, שהיא מעשר מן המעשר.
(71) כלומר, מן החלב שבמעשר, שנאמר "בהרימכם את חלבו ממנו". (72) שתורמים מן היפה. (73) דווקא מעשר, אבל תרומה
ניטלת דווקא באומד ותרומת מעשר כמעשר. (74) תפס הסדר הרגיל בתלמוד, אבל להלכה המונה משובח והמודד משובח מן
המונה והשוקל משובח משניהם. (75) כלומר המודד משובח מן המונה, והשוקל שהוא מדוקדק יותר, משובח משניהם.
(76) כלומר, העודף על העשירית אין שם מעשר עליו, והרי הוא טבל. (77) כלומר, הפריש פחות מעשירית התבואה שלפניו.
והמדובר כשהיה בדעתו להוסיף ולהשלים. ומה שאמרו בתוספתא: "הממעט במעשרות מעשרותיו מתוקנים ופירותיו מוקלקלין"
היינו כשאין בדעתו להשלים. (78) כיוון שלא השלים. (79) כלומר, כמי שחלק את הטבל סתם לשני חלקים, והרי שתי ערוגות
טבל לפניו. (80) שהפריש בתורת מעשר ולא חל. ודווקא ממנו, ולא ממקום אחר שנראה כמפריש מן החיוב על הפטור.
(81) כלומר, ממקום אחר. (82) מחמשת הסאין. (83) מעשר ראשון. (84) לפני ההפרשה. (85) "כל המצוות מברך עליהן עובר
לעשייתן". (86) "צריך לברך חמש ברכות". כלומר, על תרומה גדולה ועל ארבע המעשרות. וכל זה במפריש כל אחד לחוד,
בהפסקה, ביניהן. (87) וראה בפרק י"א מהלכות ברכות, שהמפריש לאחרים מברך "על הפרשת תרומה".

48 הכנים שפלים לעשות מהן עסה - לא נקבעו; לאכלן
49 מלילות - נקבעו למעשר. במה דברים אמורים? בתבואה;
50 אכל בקטניות - לא נקבעו למעשר.
51 ו. מתר להערים על התבואה להכניסה במוץ, כדי שתהיה
52 בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר. וזוהי מעט מעט אחר
53 שהכנים לביתו ופטור לעולם מן התרומה ומן המעשרות,
54 שהרי אינו מתחיל לגמר הכל.
55 ז. הגומר פרותיו של חברו שלא מדעתו, וכן הקובע
56 פרותיו באחד מן הששה דברים שקובעים למעשר שלא
57 מדעתו - הרי אלו טבלו למעשר.
58 ח. אי זהו גמר מלאכתן של פרות? הקשואין והדלועין
59 והאבטיחין - משישפשוף בידו ונסיר הצהוב שעליהן, כמו
60 שער דק. ואם אינו משפשוף - משיעמיד ערמה; ובאבטיח
61 - משיסדיר אותו במקצה אבטיח בצד אבטיח. הנה
62 משפשוף אחת אחת - כיון שגמר כל צרכו נגמרה מלאכתו.
63 ותורמין קשואין ודלועין אף על פי שלא הסיר הצהוב
64 מעליהן.
65 ט. הירק הנאגד - משיאגד. אם אינו אוגד - משיםלא את
66 הכלי. [אם] אינו ממלא - הרי זה אוכל עראי עד שילקט
67 כל צרכו.
68 י. בלפלה - משיתפה הפרות שבה בעלים ובהוצין וכיוצא
69 בהן. אם אינו מחפה - משיםלא את הכלי. אם אינו ממלא
70 - עד שילקט כל צרכו.
71 יא. כלי גדול שדעתו למלא את חציו - כיון שםלא חציו
72 נטבל. הנה בדעתו למלא את כלו - אינו נטבל עד שיםלא
73 את כלו. היו שנים וברעתו למלא את שניהם - לא נטבלו
74 עד שיםלא שניהם.
75 יב. אגד הירק אגד גדול בשדה, אף על פי שבדעתו לאגדו
76 אגדות קטנות לשוק - הרי זה נטבל. הפרד והצמקין
77 והחרובין - משיעמיד ערמה בראש גגו. והבצלים -
78 משיסיר העלים והקלפות שדרכו להשליכם מעליהן. ואם
79 אינו מסיר - עד שיעמיד ערמה.
80 יג. התבואה - משיםרח. ואי זהו ממרח? זה המזפה פני
81 הפרי של תבואה ברחת בסוף כל דבר, כדרך שעושין
82 כשגומרין כל מעשיה. אם אינו ממרח - עד שיעמיד ערמה.
83 הקטניות - משיקבר. ונוטל מתחת הכברה ואוכל. [אם]
84 אינו כובר - עד שיםרח. ואף על פי שמרח - מתר לטל מן
85 הקוטעים ומן הצדדין וממה שבתוך התבן ואוכל.
86 יד. היין - משיעיטנו בסביות וישלה הזגין והחרצנים מעל
87 פי הסבית. אכל כשהוא בתוך הבור, כשיגביהנו להעמידו
88 בסבית - שותה עראי וקולט מן הגת העלינה ומן הצנור
89 ומכל מקום ושותה.
90 טו. השמן - משירד לעיקה. אף על פי שירד - נוטל מן
91 העקל ומן הממל ומבין הפסין ונותן לקצרה קטנה ולתמחוי
92 לתוך התבשיל, אף על פי שהוא חם, מפני שאינו מתבשל
93 בכלי שני. ואם היה חם ביותר כדי שיקנה את היד - לא
94 יתן לתוכו, מפני שהוא מתבשל.
95 טז. העגול של דבלה - משיתליקנו. הגורגרות - משידוש.

1 ולא אותו אשכול בלבד, אלא כל הרוח שיש בה אותה
2 הגפן שיש בה האשכול. וכן רמון שהגיע בה אפלו פרידה
3 אחת - בלה חבור.
4 ו. לא ימכר אדם פרותיו משבאו לעונת המעשרות למי
5 שאינו נאמן על המעשרות. ואם בכרו - נוטל את הבכורות,
6 ומתחיל למכר השאר שעדין לא הגיע לעונת המעשרות. וכן
7 לא ימכר אדם את גפתו ואת זגיו למי שאינו נאמן על
8 המעשרות להוציא מהן משקין; שהמשקין היוצאין מהם
9 חייבין במעשרות. ולא את תבנו ללקט ממנו תבואה למי
10 שאינו נאמן; שהתבואה שתלקט מן התבן חייבת במעשר.
11 ז. שמרי יין שנתן עליהם מים וסננן: אם נתן שלשה ומצא
12 ארבעה - מוציא מעשר מזה היתר ממקום אחר. ואינו
13 מפרש עליו תרומה; שהתורם בתחלה - בלבו על הכל,
14 כמו שבארנו בתרומה. מצא פחות מארבעה, אף על פי
15 שמצא יתר על מדתו ואף על פי שיש בהן טעם יין - פטור.
16 ח. המקדיש פרותיו בשהן מחבירין עד שלא באו לעונת
17 המעשר ופדאן, ואחר שפדאן הגיעו - חייבין במעשר. ואם
18 באו לעונת המעשרות והם ביד הגזבר ואחר כך פדאן -
19 פטורין.
20

פרק שלישי

21 א. פרות שהגיעו לעונת המעשרות ונתלשו ועדין לא
22 נגמרה מלאכתן, כגון תבואה שקצרה ודשה ועדין לא זרה
23 אותה ולא מרחה - מתר לאכל מהן אכילת עראי עד
24 שתגמר מלאכתן. ומשתגמר מלאכתן - אסור לאכל מהן
25 עראי.
26 ב. במה דברים אמורים? בגומר פרותיו למכרן בשוק; אבל
27 אם היתה פגתו להוליכן לבית - הרי זה מתר לאכל מהן
28 עראי אחר שנגמרה מלאכתן עד שיקבעו למעשר.
29 ג. אחד מששה דברים קובע הפרות למעשרות: החצר,
30 והמקח, והאש, והמלח, והתרומה, והשבת. וכלן אין
31 קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו.
32 ד. כיצד? פרות שדעתו להוליכן לבית, אף על פי שנגמרה
33 מלאכתן - אוכל מהן אכילת עראי עד שונכנסו לבית; ונכנסו
34 לבית - נקבעו למעשרות, ואסור לאכל מהן עד שיעשר.
35 וכן אם מכרן, או בשלן באור, או כבשן במלח, או הפריש
36 מהן תרומה, או נכנסה שבת עליהם - לא יאכל עד שיעשר,
37 אף על פי שלא הגיעו לבית. הכניסן לבית קדם שתגמר
38 מלאכתן - הרי זה אוכל מהן עראי. התחיל לגמר מלאכתן
39 מאחר שונכנסו לבית - חייב לעשר הכל. כיצד? הכנים
40 קשואין ודלועין לבית קדם שישפשוף - משיתחיל לשפשוף
41 אחת נקבעו הכל למעשר. וכן כל פיוצא בזה. וכן התורם
42 פרות שלא נגמרה מלאכתן - מתר לאכל מהן עראי. חוץ
43 מפלפלת תאנים, שאם תרמה קדם שתגמר מלאכתן -
44 נקבעה למעשר.
45 ה. המביא לבית סוכי תאנה ובהם תאנים, מכבדי תמרה
46 ובהם תמרים: אם הכניסום תינוקות או פועלים - לא
47 נקבעו למעשר; ואם הכניסן בעל הבית - חייב במעשר.

אסור לאכל ממנה עראי, ומתקנה דמאי; ובמקום שהרב
מכניסין לבתים - אוכל ממנה עראי, ומתקנה ודאי; מחצה
למחצה - דמאי; ואם הכניסה לבית - מתקנה ודאי. במה
דברים אמורים? בדבר שאין לו גמר מלאכה; אבל בדבר
שיש לו גמר מלאכה, אף על פי שהוא מעשר ודאי - אינו
צריך להפריש תרומה, שחזקתו שהפריש מהן תרומה
בשעה שנגמרה מלאכתו.
כג. חדרי הנמלים שלנו בצד הערמה החיצת - הרי הנמצא
בהן חיב במעשרות; שידוע שמדבר גמור היו גוררין כל
הלילה.
כד. המוצא זיתים תחת תחת וחרובין תחת החרוב - חזבין
במעשר; שחזקתן שמאילן זה נפלו. מצא תאנים תחת
התאנה - הרי הם ספק; שהרי משתנות ומתלכלכות בעפר,
שלא מתאנה זו נפלו או מתאנים שנתעשרו.
כה. המקדיש פרות תלושין ופדאן קדם שתגמר מלאכתו
- חיב לעשר. ואם נגמרה מלאכתו ביד ההקדש ואחר כך
פדאן - פטורין מן המעשרות; שבשעת חובתו היו פטורין
מן המעשרות. המקדיש קמה למנחות - פטורה מן
המעשרות.

יום שישי כ"ד אלול ה'תש"ע

פרק רביעי

א. איני הטבל נקבע למעשרות מן התורה עד שיכניסנו
לביתו³; שנאמר: בערתי הקדש מן הבית⁴. והוא שיכניסנו
דרך השער; שנאמר: ואכלו בשעריך⁵. אבל אם הכניס
תבואתו דרך גגות⁶ וקרפפות⁷ - פטור מן התרומה⁸ ומן
המעשרות⁹.
ב. יראה לי, שאין לוקין מן התורה על אכילת הטבל עד
שיקבע בכניסתו לביתו, כמו שבארנו מפי השמועה; אבל
אם נקבע בשאר הששה דברים שמנינו¹⁰ - אין לוקין עליו
אלא מפת מרדות מדבריהן. וכן האוכל מפרות שדעתו
להוליכן לשוק אחר שנגמרה מלאכתו¹¹ - אינו לוקה אלא
מפת מרדות, כמו שבארנו; שאין הגומר למכור חיב במעשר
אלא מדבריהם.
ג. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות - אינו
קובע¹². וכן הגגים אינן קובעין, אף על פי שהבית שלמטה
קובע¹³. ואם לא היה בגג ארבע אמות על ארבע אמות,

ואם הכניסין למגורה - משיעגיל בידו על פי המגורה. היה
דש הגורגרות בחבית או העגול על פי המגורה, נשברה
החבית או שנפתחה המגורה - הרי זה לא יאכל עד
שיעשר.
יז. תאנים וענבים שבמקצה - מתר לאכל מהן עראי
במקומן. אבל אם נטל מן המקצה והוליד למקום אחר -
לא יאכל מהן עראי, שהרי נגמרה מלאכתו, אף על פי שלא
קישו כל צרכן.
יח. החרובין עד שלא פנסן לראש הגג - מוריד מהן
לבהמה ופטור; מפני שהוא מחזיר את המותר ליבשו,
ונמצא מאכיל עראי.
יט. מעשר ראשון שהקדימו בשבילים - אסור לאכל ממנו
עראי קדם שיפריש תרומתו; ואם אכל - מפין אותו מפת
מרדות. כיצד היא אכילת עראי? כגון שהיה מקלף שעורים
ואוכל - מקלף אחת אחת. ואם קלף וקנס לתוף ידו - חיב
לעשר. היה מולל מלילות של חטים - מנפה מיד ליד
ואוכל. ואם נפה לתוף חקו - חיב לעשר. ואין צריך לומר
אם נפה בכלי, שאין זה עראי. וכן נוטל מן היין ונותן
לקצרה לתוף תבשיל צונן ואוכל, אבל לא לתוף הקדרה
אף על פי שהיא צוננת, מפני שהיא כבד קטן. וכן סוחט
זיתים על בשרו, אבל לא לתוף ידו. וכן כל פיוצא בזה.
כ. וכשם שמתר לאכל עראי מפרות שלא נגמרה מלאכתו,
כך מתר להאכיל מהן לחיה ולבהמה ולעופות כל מה
שירצה ומפקיר מהן כל מה שירצה קדם שיעשר. ואם
גמרו, אף על פי שלא נקבעו למעשר - לא יפקיר ולא
יאכיל לבהמה ולחיה ולעופות אכילת קבע עד שיעשר.
ומתר להאכיל לבהמה עראי מן הטבל ואפלו בתוף הבית.
ומאכיל פקיעי עמיר עד שיעשם חבילות.
כא. המוצא קציצות בדרך, אפלו בצד שדה קציצות - הרי
אלו פטורין מן המעשר. מצא גורגרות, אם דרסו רב
הגורגרות רב האדם - חיב לעשר; שחזקתן שנגמרה
מלאכתן. וכן אם מצא פלחי דבלה; שידוע שהם מדבר
הגמור.
כב. מצא פריכות: פרישות היחיד - חיב לעשר, פרישות
הרבים - פטורות. והאלמות - בכל מקום חיבות במעשר.
מצא תבואה מרוחה - עושה אותה תרומות ומעשרות על
פרות אחרות ואינו חושש. מצא כלפלה מחפה - חיצת
במעשרות. מצא כלפלה: במקום שהרב מכניסין לשוק -

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) כר' ינאי בבבא מציעא פח. ולא כר' יוחנן שם שגם חצר קובעת מן התורה. (2) בין בעל התבואה ובין אחר. (3) אבל לא לבית של אחר. (4) ופשוטו של מקרא כשנכנסו לבית כדרכן דרך הפתח. אבל מדבריהם נקבע על ידי שישה דברים ואף על פי שלא נכנס לבית. (5) ומדובר בתבואה שנגמרה מלאכתה, שאם לא כן, אין הבית קובע למעשר. (6) שלא נכנסו לבית בדרך הרגילה, אלא דרך ארוכה שבגג. והגג עצמו אינו קובע. (7) שנכנסו לבית בדרך אחורית. והקרפף עצמו אינו קובע, שאינו לדירה. ובברכות לה: אמרו: "דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות, דרך חצרות, דרך קרפפות, כדי לפטור מן המעשרות". [ואף שם הכוונה שהכניס דרך חצר שאחורי הבית. והמדובר בחצר שאינה משתמרת, שאינה קובעת שהרי מימרא זו היא של רבי יוחנן, והוא עצמו אמר שם שחצר קובעת מן התורה]. (8) יש להעיר שבתחילת ההלכה לא הזכיר רבינו "תרומה". (9) אבל מדבריהם אסור באכילת קבע. (10) שאין ששת הדברים קובעים למעשר אלא מדבריהם. (11) שאסור לאכלם עראי כאילו נקבע באחד מששת הדברים הקובעים. (12) שאינו ראוי לדירה ואינו קריי בית. (13) [במשנה שם: "הגגות פטורין אף על פי שהם של חצר החייבת". ורבינו שינה וכתב "אף על פי שהבית שלמטה קובע", והכוונה שאין מסביב חצר המחייבת, וכגון שאינה משתמרת -

- 1 כגון שהיה הבית משפיע ועולה - אינו פוטר מן המעשר, אלא הרי גג זה כמקצת אור הבית.¹⁴
- 2 ד. הצריפין¹⁵ והברגנין¹⁶ ובתי הקיץ, והוא ארבעה עמודים ותקרה על גביהן, שנמצא בלא כתלים, וכן ספות שעושין בגי הקרמים ובגי הגנות בימי הקיץ, אף על פי שדריין בהן כל ימי הקיץ ויש בהם רחים ותנגולין - אינן קובעין למעשר. וכן ספת היוצרים¹⁷ החיצונה¹⁸ וספת החג בחדג¹⁹ - אינן קובעין. שפך אלו אין דירתן קבע.²⁰
- 3 ה. הצריפין²¹ והברגנין - טובלין לבעליהן, אף על פי שאינן טובלין לכל אדם²². וכן²³ בית הספר²⁴ ובית המדרש²⁵ - טובלין לזה שיושב ומלמד, מפני שהם כביתו²⁶, ואין טובלין לאחרים.
- 4 ו. בית הנסות ובית המדרש: אם יש בהן בית דירה²⁷ - קובעין²⁸, ואם לאו - אין קובעין. האונקאות²⁹ והאוצרות שבשדות העשויות למכנס³⁰ - אינן קובעין³¹; ואם היו לדירה³² - קובעין.
- 5 ז. כשם שהבית³³ קובע למעשר, כך החצר קובעת

- 18 למעשר³⁴; ומשכנסו³⁵ לחצר דרך השער³⁶ נקבעו, אף על פי שלא הכניסו לתוך הבית.
- 19 ח. אי זו היא חצר הקובעת? כל שהפלים נשמרין בתוכה³⁷, או שאין אדם בוש מלאכל בתוכה³⁸. או חצר, שאם יכנס אדם לה - אומרין לו: מה אתה מבקש³⁹? וכן חצר שיש בה שני דיורין⁴⁰ או שהיא לשני שתפין, שאחד פותחה ונכנס ואחד בא ונכנס או יוצא ונוצל, הואיל והן פותחין ונוצלין - הרי זו קובעת.
- 20 ט. בית שער⁴¹ של חצר והאכסדרה⁴² והמרפסת - הרי הן כחצר: אם היתה קובעת⁴³ - קובעין⁴⁴, ואם לאו - אינן קובעין⁴⁵.
- 21 י. שתי חצרות זו לפנים מזו - שתיהן קובעות⁴⁶. ספת היוצרים זו לפנים מזו - הפנימית קובעת⁴⁷, והחיצונה אינה קובעת⁴⁸. והנחות - קובעת כבית⁴⁹.
- 22 יא. המוליך פרוטיו ממקום למקום⁵⁰, אף על פי שהוא נכנס בהן⁵¹ לכתים ולחצרות בדרך - לא נקבעו⁵², אלא אוכל עראי⁵³ עד שיגיע למקום שהוא סוף מגמתו. וכן בחורה⁵⁴.
- 23
- 24
- 25
- 26
- 27
- 28
- 29
- 30
- 31
- 32
- 33
- 34

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

לפי שבירושלמי הקשו על המשנה שם, למה לא נטבלו בחצר? ותיצרו: תפתר כר' יוסי בן רבי יהודה שאמר "הביא תאנים מן השדה והעבירן לחצרו לאוכלן בראש גגו - פטור". אבל רבינו פסק כרבי שחייב. [14] צריך עיון: הרי סוף סוף לא נכנס לבית דרך השער, אלא דרך הגג. [15] וצריך הוא כמו אוהל, בלי גג, צר מלמעלה והולך ומרחיב למטה. [16] מגדלים העשויים לשמור בדרכים. [17] דרכם של יוצרי כלי חרס שעושים שתי סוכות זו לפנים מזו, בפנימית הוא דר ומצניע קדרותיו ובחיצונה הוא עושה מלאכתו ומוציא קדרותיו למכור. [18] אבל הפנימית קובעת. [19] כלומר, בחג הסוכות, אבל אם המשיך לדור בסוכה לאחר החג - הרי היא דירת קבע, וקובעת למעשר. [20] שעל הדריים בצריפין, אמרו בערובין נה: חייהן אינם חיים, ואף השאר אינן אלא להתקרב בקיץ, ולא לדור בהם בקביעות. ועל בורגנין, אמרו "בורגנין חזו למילתייהו (=ראויים לתפקידם)", ולא לדירה ממש. סוכת היוצרים החיצונה אינה דירת היוצר, אלא הפנימית. וסוכת החג אינה אלא דירת עראי בלבד. [21] "שהן טובלין לבעל הבורגנין". ומזה למד רבינו גם לצריפין, ולא פירש מה דינם של בתי הקיץ וסוכת היוצרים. [22] יש לעיין הרי גם בית, שהיא דירת קבע, אינו טובל למי שאינו שלו. ויש אומרים כי זה אינו אלא במכנים פירותיו לבית חבירו דרך העברה בעלמא (ומכאן שבביתו נקבע אפילו אם הכניס דרך העברה), אבל אם הכניס דרך קבע - קובע למעשר. ואילו צריפין ובורגנין, שאינן דירת קבע, אינן טובלים לכל אדם, אפילו אם הכניסו הפירות דרך קבע. [23] ירושלמי שם כגירסת כתב-יד רומי: "בית ספר ובית תלמוד טובלין לסופר למשנה". [24] שמלמדים בו מקרא. [25] שמלמדים בו משנה וגמרא. [26] ולא "ביתו" ממש, שהרי אינם דרים שם ולפיכך אינם קובעים לאחרים. [27] לחזן או לשמש. [28] כאן לא חילק רבינו בין אותם הדריים שם לבין כל אדם, לפי שכאן ישנה דירת קבע לשמש בית הכנסת, והרי הוא כבית הקובע גם לאחרים, אם הכניסו בו פירות בקביעות, ואף על פי שהדירה אינה בתוך בית הכנסת גופו, אלא בחדר שעל ידו - קובע גם בית הכנסת, שהוא כבית שער ומרפסת לדירת הקבע. [29] מחסנים. [30] לכנס בהם התבואה לאחר גמר מלאכתה. [31] שאינן דירה. [32] כלומר, גם לדירה וגם למכונס, שאם לא כן פשוט הוא שקובעים. [33] בירושלמי מעשרות פרק ג הלכה ג: "ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן כולהון (כל דיני חצר הקובעת למעשר האמורים במשנה) מן הבית למדור". [34] מדבריהם. בתוס' דיבור המתחיל עד, שאף לר' ינאי הסובר שרק בית קובע מן התורה - קובעת חצר מדבריהם. [35] הפירות. [36] בבא מציעא שם לעניין בית, ומשם למד רבינו לעניין חצר. [37] והיינו שישנו שומר בצד הפתח, ואף על פי שאין בחצר זו יתר הדברים הנזכרים להלן, שהלכה כדברי כולן (כל התנאים במשנה שם) להחמיר. [38] ואף על פי שאין הכלים נשמרים בתוכה. [39] ואף על פי שאינה נשמרת ואדם בוש לאכול בתוכה. [40] שכנים. [41] כי לחצירות גדולות שני שערים, ומה שבינתיים הוא בית שער. [42] מקום מקורה המוקף משלוש רוחותיו. [43] למעשר. [44] שהם טפלים לחצר. [45] שהם אינם דירה. ואף שבבית השער עומד שומר - אינו אלא כבורגנין. [46] גם החיצונה, ואף על פי שיש לפנימית דריסת הרגל עליה - אינה כחצר שאינה משתמרת. [47] שדירת קבע היא, אף שאינה אלא לימות החמה. [48] שאינה דירת קבע כנ"ל. ואף שבית שער טפל לחצר - אין אומרים החיצונה טפלה לפנימית ותקבע למעשר, שאין הפנימית חשובה כל כך להיות לה החיצונה בית שער. [49] ואף שאינו דר בבית, כיוון שכל תשמישו בחנות, קובעת היא למעשר כחצר. [50] יש אומרים כי המדובר כשמוליכם למכרם, ואף על פי שהגומר פירותיו למכרם בשוק נקבעו מיד - כיוון שאינו רוצה למכרם אלא במקום מיוחד, לא נקבעו מיד. [51] עמהם. [52] שאין בית חבירו וחצרו קובעים אלא אם כן אין לו מגמה סופית לפירותיו. [53] אבל אכילת קבע אסורה. [54] היינו, שלפני שהגיע לסוף מגמתו חזר בו ונמלך והחזירם - אינם נקבעים עד שיחזירם למקום המיועד.

- 1 יב. הרוכלין המפוזרין בפרדות⁵⁵, שהן נכנסין מחצר לחצר
 - 2 - אוכלין עראי⁵⁶ עד שמגיעין לבית שלגין בוי⁵⁷.
 - 3 יג. המביא תאנים מן השדה לאכלן בחצר הפטורה מן
 - 4 המעשרות⁵⁸, שכח והכניסן לתוך ביתו - הרי זה מתיר
 - 5 להוציאן ולאכל מהן עראי⁵⁹. וכן⁶⁰ אם שכח והעלה לגג -
 - 6 אוכל מהן בגג עראי. הביאן לאכלן בראש גגו, ושכח
 - 7 והכניסן לתוך חצר חבירו⁶¹ - נקבעו, ולא יאכל עד שיעשר.
 - 8 יד. חצר⁶² שהיא נעדרת⁶³ - הרי היא כגנה, ואוכלין בתוכה
 - 9 עראי⁶⁴. והוא שיעדר רבה⁶⁵. ואם זרע רבה - אין אוכלין
 - 10 עראי. וכן אם נטע רבה⁶⁶. ואם נטע לנוי חצר⁶⁷, הואיל
 - 11 והיא נעדרת⁶⁸ - הרי זה אוכל עראי מאותן אילנות⁶⁹.
 - 12 טו. תאנה העומדת בחצר⁷⁰ - אוכל ממנה אחת אחת⁷¹
 - 13 ופטור; ואם צרף⁷² - חייב במעשר⁷³. במה דברים אמורים?
 - 14 בשהיה עומד בקרקע; אבל אם עלה לראש התאנה⁷⁴ -
 - 15 ממלא חיקו⁷⁵ ואוכל⁷⁶ שם⁷⁷; שאין אור חצר קובע
 - 16 למעשר⁷⁸.
- טז. היתה⁷⁹ עומדת בחצר ונוטה לגנה⁸⁰ - הרי זה אוכל ממנה כגנה כדרכו⁸¹ כאלו היתה נוטעה בגנה⁸². היתה נוטעה בגנה ונוטה לחצר - הרי זה פטורה בחצר, שאינו אוכל שם אלא אחת אחת [אחת]⁸³.
- יז. גפן שנוטעה בחצר⁸⁴ - לא יטל את כל האשכול ויאכל, אלא מגרגר אחד אחד⁸⁵. וכן ברמון - לא יטל את כל הרמון, אלא פורט⁸⁶ את הרמון באילן⁸⁷, ואוכל הפורט⁸⁸ משם. וכן באבטיח - כופתו⁸⁹ בקרקע⁹⁰ ואוכלו שם⁹¹. הנה אוכל באשכול⁹² בגנה⁹³, ונכנס מן הגנה לחצר⁹⁴, אף על פי שיעצא מן החצר⁹⁵ - לא יגמר עד שיעשר⁹⁶.
- יח. בספר⁹⁷ הנוטעה בחצר⁹⁸ - מקרסם⁹⁹ עלה עלה ואוכלו¹⁰⁰; ואם צרף¹⁰¹ - חייב לעשר¹⁰². וכן כל פיוצא בזה.
- 29 **פרק חמישי**
- 30 א. הלוקח פרות תלושין לאכלן - נקבעו למעשר
- 31 מדבריהם, כמו שבארנו. ומאימתי יקבעו? משיתן את

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(55) למכור בשמים לנשים. (56) מפירות שנטלו לאכלם בעצמם, שאם למכרם נטלו - נקבעו מיד למעשר. (57) שכיוון שאין לפירות מגמה אחרת - אף בית אחר קובע למעשר. (58) שאינה משתמרת. (59) שאין הבית קובע אלא אם הכניסו מדעת, אבל בתוך הבית אסור לאכול, אפילו עראי. (60) תוספתא שם. ושם נאמר: "שכח והעלה לראש הגג אפילו בתוך ביתו אוכל מהן עריי". ויתכן כי צריך להיות "מתוך ביתו", כלומר העביר לגג דרך ביתו ואף על פי שביתו קובע אפילו בדרך העברה - כיוון שלא היה בדעתו, אלא בשכחה, אינו קובע. (61) צריך להיות: "הבית" (תוספתא כפשוטה), כלומר, העביר פירותיו דרך חצרו המשתמרת אף שהעלה לגג בהעברה בעלמא, נקבעו למעשר, שחצירו קובעת בהעברה אם הייתה בדעתו. וכן הוא בירושלמי "הביא תאנים מן השדה והעבירן לחצירו לאוכלן בראש גגו רבי מחייב. (62) "תני בשם ר' נחמיה חצר שהיא נעדרת, הרי היא כגנה אוכלין בתוכה עראי. (63) נחרשת. (64) שהחרישה שאינה תשימש של חצר, מבטלת שם חצר ממנה. (65) [שכיוון שנעדרה רובה, בוודאי ימשיכו לעדור כולה, ולכן בטל דין חצר גם מן המיעוט שעדיין לא נעדר]. (66) בירושלמי שם: "תני זרע רובה חייבת, נטע רובה פטורה, אמר רב חסדא והיא שנטעה לנוייה של חצר, הדא ילפא (= לומדת) מן ההיא (= מבריייתא של רבי נחמיה) וההיא ילפא מן הדא. הדא ילפא מן ההיא (זרע רובה חייבת) [נטע רובה פטורה - כן צריך להיות, הרי"י קורקוס] והוא שתהא נעדרת, וההיא ילפא מן הדא שאם הייתה נעדרת שהיא פטורה, והוא שעידר רובה" [נפירושם של דברים: אף על פי שאם נעדרה רובה, בטלה מתורת חצר, היינו מפני שנראים הדברים שבוודאי ימשיכו לעדור כולה, אבל לאחר שזרעה ונטעה, סימן הוא שהמיעוט שנשאר בלתי מעודר - יישאר כך. ומסתבר כי זריעה ונטיעה בחצר, אינן קבע, ובוודאי יעקרון בבוא המועד לכך, לפיכך אין בכוחו של הרוב, שנזרע או ניטע שלא בקביעות, לבטל אליו את המיעוט שלא נעדר כלל, והמיעוט נשאר בתורת חצר, ואם כן הרוב הרי הוא כבית שער לחצר, שגם הוא קובע למעשרות כמו החצר עצמו. (67) שנטיעה זו היא לקביעות, ולפיכך בטל המיעוט, שלא ניטע ולא נעדר, אל הרוב שניטע ונעדר. (68) ירושלמי שם, לפי מה שהגיה הרי"י קורקוס: "נטע רובה פטורה (= בנטעה לנוי) והוא שתהא נעדרת". שאם לא נעדרה, אפשר להלך ולהשתמש בכל השטח שסביב האילנות. (69) הוא הדין אם הכניס לתוכה פירות מן החצר. (70) החייבת (הרי"י קורקוס). וכגון שלא ניטע רובה, או שלא נעדרה. ועיין מה שכתב רבינו, שגם תאנה העומדת בבית, חייבת במעשר מדבריהם, ולמד דין זה מכאן. (71) כלומר, קוצץ אחת ואוכל, קוצץ אחת ואוכל וכן הלאה. שאין חצר קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו. (72) שקצץ שניים. (73) שהרי זה כנגמרה מלאכתו, שבידו עשאו כגורן. והסמיכו דבר זה על הפסוק "כי קבצם כעמיר גורנה", ואין קיבוץ פחות משניים. (74) וראש התאנה לאו דווקא, אלא כיוון שאינו עומד על הקרקע, הרי הוא כאוויר החצר. (75) אף על פי שזהו גמר מלאכתו. (76) אכילת עראי. (77) "ובלבד שלא יוריד לחצר". (78) מכלל שאוויר הבית כן קובע. (79) שם משנה י': "תאנה שהיא עומדת בחצר ונוטה לגינה, אוכל כדרכו ופטור". (80) שענפיה ופירותיה נוטים לגינה. (81) ואף שצירף בידו, אינו חייב. ומותר באכילת עראי. (82) ואף על פי שאמרו "שדי נופו בתר עיקרו" (שהענף בטל לגבי העיקר) - כאן הדבר תלוי בראיית פני החצר וכשנוטה לגינה ואוכל בגינה, הרי אינה רואה פני החצר (הרי"י קורקוס). (83) אבל אם צירף שניים, חייב. ואף כאן, אף על פי שהנוף בטל לעיקר, כיוון שראה פני הבית - חייב לעשר. (84) החייבת. (85) כלומר, מן האשכול בעודו מחובר לגפן, אבל שניים לא יאכל, שהוא גרנו, והרי זה כנגמרה מלאכתו. (86) מלשון "ופרט כרמך". ויש מפרשים כמו "פורד". (87) בעודו מחובר. (88) גרגיר הרימון. (89) ובר"ש (פרק ב שם): "כופף ואוכל, עץ שהאבטיח מחובר כופף אותו שיגיע האבטיח לפיו ונושך ואוכל". אבל במשנה שם ושם: "וסופת באבטיח", "וסופת ואוכל". והוא מלשון חתיכה. (90) במחובר. (91) אכילת עראי. (92) כלומר, מאשכול. (93) שתלשו שם והתחיל לאכלו בהיתר. (94) בכוונה. שאילו שכח ונכנס - אין החצר קובעת. (95) שרק אז מתיר ר' אליעזר לגמור. (96) שכיוון שתלש אשכול זה לאכלו, נגמרה מלאכתו, וחצר קובעת למעשר. (97) והוא זרע גד האמור בתורה. (98) וזריעה אינה מבטלת שם החצר. (99) תולש. (100) כשהסכסר מחוברת לקרקע. (101) שניים. (102) שנגמרה מלאכתו, והחצר קובעת.

עמקן שיאכלו מה שלא זפתה להן תורה, כגון שהתנה
 עמקן הפועל שיאכלו בניו עמו, או שיאכל בנו בשכרו, או
 שיאכל אחר גמר מלאכתו בתלוש - הרי זה אסור לאכל
 עד שיעשר; הואיל ואוכל מפני התנאי, הרי זה כלוקח.
 י. שכרו לנפש עמו בזיתים, והתנה הפועל שיאכל בזיתים
 - הרי זה אוכל מן האילן אחת אחת ופטור; ואם צרף -
 חיב.
 יא. שכרו לנפש בבצלים, והתנה לאכל ירק - מקרסם עלה
 עלה ואוכל; ואם צרף - חיב. קצץ הפועל שיאכל ליטרא
 של זיתים - אוכל אחת אחת; ואם צרף - חיב לעשר.
 הואיל והוא אוכל דבר קצוב - הרי זה כלוקח, שאם צרף
 - נקבע. לא קצץ, אלא היה אוכל פדיו תורה - מצרף ואוכל
 כל מה שירצה. והוא שלא יספת במלח. אבל אם ספת
 במלח: אחת אחת - מתר; שפטים שפטים - אסור, שהרי
 נקבעו [במלח].
 יב. פועל שהיה עושה בלבסין - לא יאכל בכנות שבע,
 בכנות שבע - לא יאכל בלבסין, עד שיעשר. אבל יש לו
 למנע עצמו עד שיגיע למקום היפות.
 יג. המוציא פועלים לעשות לו מלאכה בשדה: בזמן שאין
 להן עליו מזונות - אוכלין מפרות שבשדה ופטורין מן
 המעשר; והוא שלא נגמרה מלאכתן. אבל אם יש להן עליו
 מזונות - לא יאכלו ואף על פי שלא נגמרה מלאכתן; שאין
 פורעין חוב מן הטבל. אבל אוכלין אחת אחת מן התאנה,
 אבל לא מן הסל ולא מן הקפה ולא מן המקצה.
 יד. אחד המבשל ואחד השולק ואחד הפוכש - קובע
 למעשר. אבל המעשין את הפרות עד שהכשירן - הרי זה
 ספק.
 טו. הטומן פרות באדמה או בתבן או בזבל עד שהכשירן
 לאכילה - לא נקבעו למעשר.
 טז. הנותן יין לתבשיל חם, או שנתן שמן לקדרה באלפס
 כשהן מרתחין - נקבעו למעשר. מזג יין במים חמים -
 נקבע. ואין צריך לומר, אם בשל היין ואפלו בנת - שאסור
 לשתות ממנו עד שיעשר.
 יז. השום והשחלים והחרדל ששחקן בשדה בשמן -
 נטבלי למעשר. וכן הסוחט אשכול לתוך הכוס - נקבע;
 לתוך התמחוי - אינו נקבע.
 יח. המולח פרות בשדה - נקבעו. טבל הזיתים אחד אחד
 במלח ואכל - פטור. הפוצע זיתים כדי שיצא השרף מהם
 - פטור. הנוטל זיתים מן המעטן - טובל אחד אחד במלח
 ואוכל; ואם מלח ונתן לפניו - חיב. וכן כל פיוצא בזה.
 יט. התורם פרותיו תרומה שצריך לתרם אחריה שניה -
 נקבעו למעשר, ולא יאכל מהן עראי עד שיוציא התרומה
 השניה ויעשר.
 כ. פרות שנגמרה מלאכתן וחשכה עליהן לילי שבת -
 נקבעו, ולא יאכל מהן אפלו לאחר השבת עד שיעשר.
 כא. תינוקות שטמנו תאנים לשבת ושכחו לעשרן - לא
 יאכלו למוצאי שבת עד שיעשרו.

הדמים, אף על פי שלא משף. הרי שלא נתן דמים, והיה
 בורר ומניח בורר ומניח, אפלו כל היום בלו, ואף על פי
 שגמר בלבו לקח - לא נתחייב לעשר. ואם היה ירא שמים
 - משגמר בלבו מעשר, ואחר כך יחזיר למוכר, אם רצה
 להחזיר.
 ב. הלוקח במחבר לקרקע או שלקח תלוש לשלח לחברו
 - לא נקבעו, ויש לו לאכל מהן עראי.
 ג. האומר לחברו: הא לך אסר זה ונתן לי בו חמש תאנים
 - הרי זה אוכל אחת אחת ופטור; ואם צרף - חיב לעשר.
 הא לך אסר זה בעשרים תאנים שאבר לי - בורר אחת אחת
 ואוכל. באשכול שאבר לי - מגרגר ממנו באילן ואוכל.
 ברמון שאבר לי - פורטו באילן ואוכל. באבטיח שאבר לי
 - כופת בקרקע ואוכל. ואם קצץ את התאנים וצרפם, או
 שקצץ האשכול או האבטיח - חיב לעשר, שהרי לא קנה
 אלא הנתלש. אבל אם אמר לו: הא לך אסר בשתי תאנים
 אלו, בשני אשכולות אלו, בשני רמונים אלו, בשני
 אבטיחים אלו - קוצץ בדרך אוכל עראי ופטור; שלא
 נקבעו במקח, שהרי לקחן במחבר.
 ד. המחליף עם חברו: זה לאכל וזה לאכל - שניהן נקבעו
 למעשרות, שהרי לקחו בתלוש. זה לקצות וזה לקצות -
 שניהן לא נקבעו; שאין המכר קובע דבר שלא נגמרה
 מלאכתו, כמו שבארנו. לקח האחד פרות שהחליף לאכילה,
 ולקח האחר חליפיהן להקצותן - זה שלקח לאכילה חיב
 לעשר, וזה שלקח להקצותן לא נקבע למעשר.
 ה. האומר לחברו: צא ולקט לך עשרים תאנים משלי, ואני
 אמלא את כרסי משלך - שניהם פטורים, שאין זה חליפין
 כדי שיהיה מכר. ואם צרף ואכל - חיב.
 ו. והמתנה אינה קובעת כמכר. עם הארץ שהיה עובר
 בשוק ואמר: טלו לכם תאנים - אוכלים ופטורין, שאין
 המתנה קובעת. ואם הכניסו לבתייהן: אם רב העם מכניסים
 לבתים - מעשרים ודאי; ואם רב העם מכניסים לשוק -
 אין מתקנים אלא דמאי, שמא עשר ואחר כך הביא לשוק.
 ואם אמר: טלו לכם והכניסו לבתים - כשמכניס לבית
 מעשר דמאי. נתן לו דבר מרבה, אפלו אמר לו: טל ואכל
 - הרי זה כמי שאמר לו: טל והכנס, שאינו אוכל עד שימתקן
 דמאי. וכן אם נתן לו דבר שאין דרכו להאכל חי, או שהיה
 אדם גדול שאין דרכו לאכל בשוק - הרי זה מתקן דמאי.
 ז. הרי שנים, אמר לאחד: טל ואכל, ואמר לשני: טל והכנס
 - זה אוכל ופטור, וזה אוכל וחיב.
 ח. וכן אנשים שהיו יושבים בשער או בחנות, ואמר להם:
 טלו ואכלו - הרי אלו אוכלין ופטורין, ובעל השער או בעל
 החנות לא יאכלו עד שיעשרו דמאי. שנגמץ כאומר לאלו:
 טלו והכניסו לבתיכם, שהרי הם כבתיהם. וכבר בארנו,
 שאין הבית שאינו שלו קובע לו כשיעברו הפרות בתוכו.
 ט. השוכר את הפועלים לעשות עמו בפרות, בין בתלושין
 בין במחברין, הואיל ויש להם לאכל מן התורה כמה שהן
 עושין - הרי אלו אוכלין ופטורים מן המעשר. ואם התנה

ח. המוכר פרות לחברו, מוכר אומר: על מנת שהן טבל
מכרתי, ולזקק אומר: לא לקחת ממך אלא מעשרין -
כופין את המוכר לתקן. קנס הוא לו מפני שמכר טבל.
ט. אין פורעין חוב מן הטבל, מפני שהוא כמוכרו.
י. מי שלקחו בית המלך את פרותיו והם טבלים: אם
מחמת שהוא חייב להן - צריך להוציא עליהן מעשרות;
ואם לקחו באנס - אינו צריך לעשר עליהם.
יא. הלוקח טבל משני מקומות - מעשר מזה על זה.
המקבל שדה מישראל או מן הנכרי - חולק ונותן לבעל
השדה בפניו, כדי שידע שטבל נטל. אבל החובר שדה
מישראל: אם נתן לו מזרע אותה שדה - תורם ואחר כך
נותן לו מזו שקצץ לתן לו, ובעל השדה מעשר לעצמו;
ואם נתן לו מזרע שדה אחרת או ממין אחר - מוציא
המעשר ואחר כך נותן לו.
יב. החובר שדה מן העובד כוכבים - מעשר ואחר כך נותן
לו. קנס קנסוהו בזה, כדי שלא יחזר מן העובד כוכבים,
ונמצאת השדה בורה לפניו, עד שיצטרף וימכרנה לישראל.
וכן המקבל שדה אבותיו מן העובד כוכבים - קנסוהו
שיעשר ואחר כך יתן חלקו לעובד כוכבים מעשר, כדי
שלא יקפץ ויקבלה ממנו מפני שהיא שדה אבותיו, עד
שתשאר לפניו בורה, כדי שימכרנה לישראל.
יג. אי זהו חובר ואי זהו מקבל? חובר - שחבר הקרקע
בדבר קצוב מן הזרע, בכך וכך סאה, בין עשתי הרבה בין
עשתי מעט. מקבל - הוא שיקבל אותה בחלק ממה
שתעשה, חציו או שלישו או מה שיתנו ביניהן. שוכר -
הוא ששוכר הקרקע במעות.
יד. שנים שקבלו שדה בארסות או ירשו או נשתתפו -
יכול האחד לומר לחברו: טל אתה חטים שבמקום פלוני
ואני חטים שבמקום פלוני, אתה זין שבמקום פלוני ואני
זין שבמקום פלוני; אבל לא יאמר: טל אתה חטים ואני
שעורים, אתה זין ואני שמן, מפני שמוכרין את הטבל.
טו. כהן או לוי שלקחו פרות מישראל אחר שנגמרה
מלאכתו - מוציאין את התרומה והמעשרות מידיהן ונותנין
אותם לכהנים וללויים אחרים. קנס הוא להם, כדי שלא
יקפצו לגרנות ולגתות ויקנו טבלים, כדי להפקיע מתנות
אחיהם הכהנים. ואם קנו קדם שתגמר מלאכתו - אין
מוציאים מידם.
טז. כהן או לוי שמכרו פרות תלושין לישראל קדם
שתגמר מלאכתו, ואין צריך לומר אם מכרו במחבר - הרי
התרומה או המעשר שלהם. ואם מכרו אחר גמר מלאכה
- הרי התרומה והמעשר של לזקק, ומפריש ונותן לכל כהן
או לוי שירצה.
יז. כהן ולוי שקבלו שדה מישראל - פשם שחולקין בחלקין,
כך חולקין בתרומה ובמעשרות; והישראל נוטל חלקו ונותן
לכל כהן או לוי שירצה. אבל ישראל שקבל שדה מכהן או
מלוי - התרומה או המעשר לבעל השדה, ושאר המתנות
- חולקין.
יח. המקבל זיתים להוציא מהן שמן, בין ישראל מכהן או

כב. תאנה שהיתה מיוחדת לו לאכל פרותיה בשבת, ולקט
ממנה כלכלה - לא יאכל עד שיעשר; הואיל ופרות אלו
מיוחדין לשבת, והשבת קובעת.
כג. היה אוכל באשכול וחסכה עליו לילי שבת - לא יגמר
אכילתו בשבת עד שיעשר. ואם הניחו לאחר שבת - הרי
זה גומר.
פרק ששי
א. מחליקין בתאנים ונעבים של טבל, ואין בזה משום
הפסד. וכל שאסור לזרים לאכלו בתרומה, כגון הגרענין
וכיוצא בהן - כך אסור לאכלו מן הטבל ומן המעשר שלא
נטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו. וכל שמתר
לזרים לאכלו בתרומה מדברים אלו - כך מתר בטבל
ובמעשר שלא נטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו.
ב. אין מדליקין בטבל טמא אפלו בחל, ואין צריך לומר
בשבת. שגאמר: את משמרת תרומתי; מה תרומה טהורה
- אין לה בה אלא משעת הרמתה, אף תרומה טמאה - אין
לה להנות בה אלא משעת הרמתה ואילך.
ג. אין מחפין בטבל, ואין זורעין את הטבל. ואפלו פרות
שלא נגמרה מלאכתן - אסור לזרע מהן עד שיעשר. במה
דברים אמורים? בתבואה וקטניות וכיוצא בהן; אבל העוקר
שתילים שיש בהן פרות ממקום למקום בתוך שדהו - הרי
זה מתר, ואינו כוזרע טבל, שהרי לא אסף הפרות. וכן
העוקר לפת וצננוות ושתלם במקום אחר, אם נתפנו להוסיף
בגופן - מתר. ואם שתלן כדי שיקשו ויזקח הזרע שלהן -
אסור, מפני שהוא כוזרע חטים או שעורים של טבל.
ד. ליטרא מעשר טבול שזרעה והשביחה והרי היא עשר
ליטרי - חביב במעשר, ואותה ליטרא מעשר עליה ממקום
אחר לפי חשבון. ליטרא בצלים שתקנם וזרעם - אינו
מעשר לפי חשבון התוספת, אלא מעשר לפי כלו.
ה. זרעונים שהביאו שליש ומרחן ועשרן ואחר כך זרען
והוסיפו, ואין זרעם כלה - הרי זה ספק אם חביב במעשר
מדבריהם, הואיל והוסיפו, או אין חביבין, שהרי הזרע
שעדין הוא קים ולא אבד מעשר הוא. ואין אלו דומים
לכצלים, שהבצלים אין דרכן להזרע.
ו. הזורע את הטבל, בין דבר שזרעו כלה בין דבר שאין
זרעו כלה: אם אפשר ללקטו - קונסין אותו ומלקטו; ואם
צמח - אין מחביבין אותו לעקר. והגדולין חלין. ואם היה
דבר שאין זרעו כלה - אפלו גדולי גדולין אסורין, עד שלש
גרנות; והרביעי - מתר. ומפני מה הגדולין אסורין? מפני
תרומת מעשר ותרומה גדולה שבה. וכן הדין בזרע מעשר
שלא נטלה תרומתו. אין מוכרין את הטבל אלא לצורך
ולחבר. ואסור לשלח את הטבל ואפלו חבר לחבר, שמא
יסמכו זה על זה ויאכל הטבל.
ז. המוכר פרות לחברו ונזכר שהם טבל, ורץ אחריה לתקנו
ולא מצאו: אם גזע שאין קימין ושקבר אבדו או נאכלו -
אינו צריך לעשר עליהם; ואם ספק שהם קימין או אין
קימין - צריך להוציא עליהן מעשרות מפורות אחרות.

שבת קודש כ"ה אלול ה'תש"ע

1 לוי בין כהן או לוי מישראל - כֶּשֶׁם שְׁחֻלְקִין בְּחֵלְדִין, כֶּף
2 חֻלְקִין בְּתְרוּמָה וּמַעֲשֹׂרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהִשְׁמַן חָשׁוּב הוּא.
3 יט. כֹּהֵן שֶׁמָּכַר שְׂדֵה לְיִשְׂרָאֵל וְאָמַר לוֹ: עַל מִנֹּת שֶׁהִמְעָשָׂר
4 שְׂלָה שְׁלִי לְעוֹלָם - הָרִי הֵן שְׁלוֹ. בֵּין שָׁמַר עַל מִנֹּת -
5 נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁשִּׁיר מְקוֹם הִמְעָשָׂר. וְאִם מֵת הִכְהֵן - הָרִי כֵּנו
6 כִּשְׂאָר הַכֹּהֲנִים. וְאִם אָמַר לוֹ: עַל מִנֹּת שֶׁהִמְעָשָׂרוֹת לִי
7 וְלִבְנִי, מֵת הוּא - יִטְלַם כֵּנו. עַל מִנֹּת שֶׁהִמְעָשָׂרוֹת שְׁלִי כֹל
8 זְמַן שֶׁהָיָא לְפָנָיִךְ, מִכְּרָה לְאַחֵר, אִף עַל פִּי שְׁחֹזֵר וְלִקְחָה -
9 אֵין לִכְהֵן אוֹתָם הִמְעָשָׂרוֹת.
10 כ. יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּבַל שְׂדֵה מִכֹּהֵן וְלֹא וְאָמַר לוֹ: עַל מִנֹּת
11 שֶׁהִמְעָשָׂרוֹת שְׁלִי אֲרָבַע אוֹ חֲמֵשׁ שָׁנִים - מִתֵּר; עַל מִנֹּת
12 שֶׁהֵן שְׁלִי לְעוֹלָם - אֲסוּר, שְׂאִין כֹּהֵן עוֹשֶׂה כֹּהֵן. וְכֵן בֶּן לֹאִי
13 שֶׁהָיָה עָלָיו חוֹב לְיִשְׂרָאֵל - לֹא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל זֶה גוֹבֵה
14 מֵאַחֲרֵים וּמִפְּרִישׁ עַד שִׁפְרָע כְּנֶגֶד חוֹבוֹ; שְׂאִין לֹאִי זֶה
15 עוֹשֶׂה בְּעַל חוֹב שְׁלוֹ כְּלוֹי אַחֵר שִׁיגְבֶה מִעֲשֹׂר מֵאַחֲרֵים.
16 כא. יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּרְשׁ טֶבֶל מִמֶּרַח מֵאֲבִי אִמּוֹ כֹּהֵן, וְאוֹתוֹ אֲבִי
17 אִמּוֹ יִרְשׁוּ מֵאֲבִי אִמּוֹ יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה מִפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ
18 מִעֲשֹׂרוֹתָיו וְהֵן שְׁלוֹ; שֶׁהִמְתַּנּוּת הָרְאוּיוֹת לְתָרֵם - כְּמוֹ
19 שֶׁהוֹרָמוּ הֵן, אִף עַל פִּי שְׁלֹא הוֹרָמוּ.
20 כב. הַנּוֹתֵן שְׂדֵהוּ בְּקִבְלָה לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים אוֹ לְמִי שֶׁאִינוֹ
21 נֶאֱמָן עַל הִמְעָשָׂרוֹת, אִף עַל פִּי שְׁלֹא בָּאוּ לְעוֹנֹת מַעֲשֹׂרוֹת
22 - צָרִיף לַעֲשׂוֹר עַל יָדָם. נִתְּנָה לָעַם הָאָרֶץ: עַד שְׁלֹא בָּאוּ
23 לְעוֹנֹת הִמְעָשָׂרוֹת - אִינוֹ צָרִיף לַעֲשׂוֹר עַל יָדָם; וּמִשְׁבָּאוֹ
24 לְעוֹנֹת הִמְעָשָׂרוֹת - צָרִיף לַעֲשׂוֹר עַל יָדָם. בֵּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה?
25 עוֹמֵד עַל הַגֶּרֶן וְנוֹטֵל, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְמָה שֶׁאֵכְלוּ, שְׂאִין אֲנוּ
26 אַחֲרָיִן לָהֶן.

27

פָּרֶק שְׁבִיעִי

28

29 א. מִי שֶׁהָיָה לוֹ מֵאָה לֶגַל שְׁלִי יִזְוִי טְבוּל מִן הַתּוֹרָה², וְאָמַר:
30 שְׁנֵי לֶגֶן שֶׁאֵנִי עֹתִיד לְהַפְרִישׁ מִהֵן הָרִי הֵן תְּרוּמָה³, וְעֲשֶׂה
31 מִעֲשֹׂר רֹאשׁוֹן, וְתִשְׁעָה מִעֲשֹׂר שְׁנִי⁴ - לֹא יִתְחִיל וְיִשְׁתָּה עַד
32 שְׁנֵינִת בְּסוֹף שְׁעוֹר תְּרוּמָה וּמַעֲשֹׂרוֹת, אֲלֵא יִפְרִישׁ וְאַחֵר כֶּף
33 יִשְׁתָּה. וְאֵין אוֹמְרִין: זֶה שֶׁהֵנִים בְּסוֹף כָּאֵלוֹ נִבְרַר תַּחֲלָה⁵,
34 מִפְּנֵי שֶׁחֵיב תְּרוּמָה וּמַעֲשֹׂרוֹת מִן הַתּוֹרָה⁶, וְאֵין אוֹמְרִין
35 בְּשֵׁל תּוֹרָה: נִחְשַׁב כָּאֵלוֹ נִבְרַר⁷, עַד שִׁיבְרַר⁸.
36 ב. הַקּוֹבֵעַ מִעֲשֹׂרוֹתָיו בְּפִי הַחֲבִית⁹ - לֹא יִשְׁתָּה מְשׁוּלִיָּה¹⁰,
37 בְּשׁוּלִיָּה - לֹא יִשְׁתָּה מִפִּיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהִמְשָׁקִין מְעַרְבִּין¹¹. אָכֵל
38 הַקּוֹבֵעַ¹² בְּפִי הַמְּגוֹרָה¹³ - אוֹכֵל מְשׁוּלִיָּה, קֹבֵעַ בְּשׁוּלִיָּה -
39 אוֹכֵל מִפִּיהָ¹⁴.
40 ג. וַיֵּשׁ לְאָדָם לְקַבֵּעַ¹⁵ מִעֲשֹׂר שְׁנֵי וּפְדוּתָהוּ¹⁶ וְעוֹשֶׂהוּ מִעֲשֹׂר
41 רֹאשׁוֹן עַל אוֹתָן הַפְּרוֹת¹⁷ אוֹ תְּרוּמַת מִעֲשֹׂר¹⁸ לְמִקְוֵם אַחֲרֵי¹⁹.
42 ד. הַמֵּנִיחַ פְּרוֹת לְהִיּוֹת מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן²⁰ מִעֲשֹׂרוֹת²¹ -
43 מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן בְּחֻזְקַת שֶׁהֵן קִיָּמִין וְאוֹכֵל וְשׁוֹתָה, עַד שִׁיעֲשׂוּ
44 כֹּל אוֹתָן הַפְּרוֹת שֶׁהֵנִים מִעֲשֹׂר וְנוֹתֵן לָלוֹי. מִצָּאָן שֶׁאֲבָדוּ -
45 הָרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ לְכֹל שֶׁהִפְרִישׁ²², וְאִינוֹ מִעֲשֹׂר וְדֹאִי²³.
46 ה. הַמְּלִיָּה מַעוֹת אֵת הַכֹּהֵן וְאֵת הַלֹּוי וְאֵת הָעַנִּי לְהִיּוֹת
47 מִפְּרִישׁ עַל אוֹתָן הַמַּעוֹת²⁴ מִחֻלְקִין²⁵ - מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן בְּחֻזְקַת
48 שֶׁהֵן קִיָּמִין, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ²⁶ שֶׁמָּא מֵתוֹ הַכֹּהֵן אוֹ הַלֹּוי²⁷ אוֹ
49 הָעַנִּי שֶׁהֵנִי²⁸.
50 ו. בֵּיצֵד מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן²⁹? מִפְּרִישׁ תְּרוּמָה אוֹ מִעֲשֹׂר רֹאשׁוֹן
51 אוֹ מִעֲשֹׂר שְׁנִי³⁰ מִפְּרוֹתָיו, וּמִזְכָּה בֶּהֶן עַל יְדֵי אַחֵר לְאוֹתוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) ברייתא בגיטין כה. ושם: "הלוקח יין מבין הכותים וכו'", ולא כתב זאת רבינו, לפי שבריייתא זו נשנתה לפני שגזרו חכמים על הכותים לעשותם כגויים, אבל לאחר שגזרו עליהם הרי יינם אסור. (2) כלומר, בזמן שהיו תרומות ומעשרות נוהגות מן התורה. (3) כלומר, אחד מחמישים, שהיא עין בינונית. (4) עשרה ותשעה לאו דווקא, שהרי לאחר שהופרשה התרומה, לא נשארו אלא תשעים ושמונה. (5) כלומר, ונאמר הוברר הדבר למפרע שמה שנשתייר בסוף, כאילו הופרש מתחילה. (6) מיתור לשון רבינו נראה, שכוונתו שאף על פי שאין תרומות ומעשרות נוהגות בזמן הזה אלא מדבריהם - כיוון שיש להם עיקר מן התורה, אין אומרים בהם בריה. (7) כלומר, הוברר הדבר למפרע. (8) כלומר, משיבירו חלה הפרשתו, אבל לא למפרע. (9) של יין, שקבע שביין שלמעלה, יהיו התרומות והמעשרות. (10) כלומר, אפילו מתחתית החבית. (11) ונמצא שבכל טיפת יין מעורבין תרומות ומעשרות. (12) תרומות ומעשרות. (13) אוצר של תבואה. (14) שהרי תבואה דבר יבש היא ואינה מתערבת. (15) להפריש. (16) מחללו על כסף. (17) המדובר כשהקדים מעשר שני למעשר ראשון. אבל תרומה גדולה כבר הופרשה ממנו. (18) הוא הדין שיכול לעשותו תרומה גדולה אם עוד לא הפרישה, שהרי כתב רבינו למעלה פרק ה מהלכות תרומות הלכה יג: "המעפרים תרומה וכו' ממעשר שני וכו' שלא נפדו וכו' אין תרומתן תרומה", הרי שאם הפריש ממעשר שני שנפדה - תרומתו תרומה. (19) אבל על אותם הפירות, אינו יכול להפריש, "שאינו רשאי להפריש תרומת מעשר קודם המעשר לכתחילה". (20) כלומר, שאותן פירות יהיו מעשרות על פירות שלפניו. (21) במשנה שם: "תרומה ומעשרות", ורבינו השמיט כאן תרומה, לפי שכאן מדובר בהפרשה לכתחילה, ואילו תרומה אינה ניטלת לכתחילה אלא מן המוקף. אבל לעשר אפשר אף שלא מן המוקף. (22) כלומר, למפרע, מעת שהתחיל להפריש, ואף שבמשנה אמר ר' אלעזר: "הרי זה חושש מעת לעת", הרי אמרו בגמרא "חלוקין עליו חבירי על ר' אלעזר וכו' ופסק רבינו כרבים. (23) כלומר, אינו חוזר ומעשר פעם שנייה אלא מספק, ולא מוודא, שאפשר שהיו הפירות קיימים בשעה שהפריש עליהן. (24) כלומר, המלווה הזה כשיפריש תרומותיו ימכור התרומה ויעכב הדמים לעצמו בפירעון חוב זה שיש לו על הכהן, וכן יעכב לעצמו מעשר ראשון ומעשר עני בפירעון חוב שיש לו על הלוי והעני. (25) צריך להיות "מחלקן". (26) כלומר, שאם מתו אינו יכול להפריש עד שיטול רשות מן היורשין. (27) שם כח: "רבא אמר שמא מת לא חיישינן". (28) שם ל: "עשירות לא שכיחא". (29) כלומר, איך יוצא ידי חובת נתינה? (30) בכתב־יד אברבנאל: "מעשר עני".

- 1 פהן או הלוי או העני שהלך לטל ממנו
 - 2 והוא רגיל שלא יתן אלא להן - אינו צריך לזכות על ידי
 - 3 אחר³². ואחר שפירש מחשב כמה שנה זה שהפריש
 - 4 ומנפה מן המלכה³³, עד שיפירע כל חובו. ומוכר התרומה
 - 5 לכל פהן שירצה³⁴, ואוכל המעשרות³⁵.
 - 6 ז. כשהוא מחשב כמה שנים הפרות שהפריש³⁶ - יש לו
 - 7 לחשב פשע הזול³⁷, ואינו חושש משום רבית. ואין
 - 8 השביעית משמטת חוב זה³⁸. ואם בא בעל הבית לחזר -
 - 9 אינו חוזר³⁹; אבל אם רצו אלו שלקחו המעות לחזר -
 - 10 חוזרין⁴⁰. נתיאשו מהן הבעלים⁴¹ - אין מפרישין עליהן⁴²;
 - 11 שאין מפרישין על האבוד⁴³. מת הפהן או הלוי או העני
 - 12 שהלך - אינו יכול להפריש עליהן מלקחן בדרך זה עד
 - 13 שיטל רשות מן היורשין⁴⁴. והוא שניח להן קרקע אפלו
 - 14 מלא מחט⁴⁵; אבל אם הניח כספים - אין רשות היורש
 - 15 מועלת⁴⁶. ואם הלך בבית דין על מנת שפירש על מעות
- אלו מחלקם - אינו צריך לטל רשות מן היורשין⁴⁷. העשיר
- העני - אין מפרישין עליו, אף על פי שהלך בבית דין,⁴⁸
- וזכה להלכה כמה שבידו⁴⁹.
- ח. ישראל⁴⁹ שאמר לכן לוי⁵⁰: כר מעשר⁵¹ יש לך ביד⁵²
- ושאין⁵³ בן לוי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר⁵⁴
- אף על פי שלא משך⁵⁵. ואם נתנו הישראל ללוי אחר⁵⁶ -
- אין לו עליו אלא תרומת⁵⁷.
- ט. מי שהיה לו פרות במגורה⁵⁸, ונתן סאה ללוי וסאה
- לעני⁵⁹ - לא יפריש שמונה סאין⁶⁰ מן המגורה ויאכלם,
- אלא אם כן יודע ששתי סאין של מעשרות קימן; אבל אם
- אכלו מהן הלוי והעני - אינו מפריש עליהן אלא לפי
- חשבון הנשאר משתי הסאין⁶¹.
- י. עניים שהחליפו מתנותיהן עם בעל הבית, כגון שנתנו
- לו סאה של לקט או שכתה ופאה ומעשר עני⁶² ונטלו סאה
- מן הגרן⁶³ - זה שנטל מהם⁶⁴ פטור מן המעשר, אף על פי

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(31) ואותו אחר מחזירם לו. (32) שכיוון שאינו נותן אלא להם, כבר הסיחו כל הכהנים דעתם מן המתנות הללו, וכאילו באו לידיהם. ומעשר שני הנזכר כאן, הוא מעשר עני המתחלק בבית, שיש בו טובת הנאה לבעלים. (33) שאם אינו מנכה מן המלוה הרי הוא גזול, וגם נוטל מהם רבית. (34) שתרומה אסורה לזרים. (35) שמוותרים לזרים. (36) כדי לנכות מן המלוה. (37) אף על פי שבכל הלוואה פסק רבינו בפרק ט מהלכות מלוה ולוה הלכה א "אין פוסקין על הפירות (אין מלווים מעות כדי לקבל פירות תמורתם), עד שיצא השער (שייקבע מחיר קבוע בשוק) וכו'", הרי שצריכים שני תנאים: א) שיפסק בפירוש עם הלוה על שער הזול. וב) שיצא השער - בנידון שלנו כיוון שהלוה שלא על מנת להיפרע, הרי זה דומה למכר, ולכן התירו אף על פי שלא פסק בפירוש, ואף על פי שלא יצא השער. ואף על פי שבשעת ההלוואה היו ארבעה סאים בסלע ועתה בשעת ההפרשה נמכרים עשרה סאין בסלע, אינו חושש משום רבית. (38) שאין שביעית משמטת אלא חוב שיכול לתבעו, שאם יתבענו יעבור ב"לא יגוש", אבל כאן אינו יכול לתבעו, שהרי לא התנה איתו שיפירע חובו, אלא ינכה מתרומות או מעשרות, ואם נשתדפו שדותיו של מלוה ולא היו פירות לתרום ולעשר, אין לו עליו כלום. ועוד שהחוב כבר נגוש ועומד, שהרי הפרעון ברשות המלוה. (39) תקנת חכמים היא כדי שיישארו המעות בידם. (40) שהרי שנינו "נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו". (41) כגון שנשתדפו שדותיו ושמעו שאמר "ווי ליה לחסרון כס", והוא התנה עמהם שיפריש עליהם מתרומות ומעשרות של שנה זו, ומכיוון שתבואות שנה זו, נשתדפו, אין לו עליו כלום. (42) אם לאחר מיכן הצמיחה התבואה. (43) כלומר, על החוב שנתיאש ממנו. (44) ואף על פי שאביהם הסכים שייקח הלה תרומותיו במעות שהלוה לו, שמה הם [=היורשים] אינם מסכימים לכך. (45) כיוון שקרקעות היורשים משועבדים לבעל חוב, מועטה רשותם. (46) כי מטלטלים של יתומים אינם משועבדים לבעל חוב, והם אינם חייבים לפרוע חוב אביהם, הרי נפקע החוב. (47) ואפילו אין להם קרקע מפריש על מעות הלוואתו, שיש כוח ביד בית דין להטיל חוב זה על כל הכהנים הלויים והעניים ותקנת חכמים היא, כדי שימצאו מלווים כשיצטרכו להלוואה. (48) כלומר, הלוה הזה זכה במעות שבידו שהרי אין כאן הלוואה על מנת לשלם אלא על מנת לנכות ממעשר עני ומכיוון שהעשיר העני, אין לו עליו כלום. ואף על פי שבמיתה תקנו חכמים לטובת הכהן והלוי והעני - עשירות אינה שכיחה כלל ולא תקנו בזה. (49) ודווקא ישראל, אבל כהן או לוי אינם חייבים לתת מעשרותיהם. (50) כל לוי קרי בן לוי. וייתכן שהכוונה לסתם לוי, שאינו תלמיד חכם, שאם לא כן הרי אינו תורם אלא מן המוקף. (51) דווקא כשאמר לו כמות המעשר שבידו, אבל אמר לו סתם "מעשר יש לך ביד", לא יוכל הלוי לעשותו מעשר מן המעשר, כי אינו יודע מה כמות המעשר. (52) שעשירתי מפירותי ואתננו לך. (53) מן הדין. אבל תלמידי חכמים מחמירים על עצמם לתרום מן המוקף אפילו תרומת מעשר. (54) כי אינו גרוע מנות רשות לחבירו שיתרום מכרי שלו על תבואתו (שיטה מקובצת שם בשם הרא"ש). ואין לחשוש שמא נתנו הישראל ללוי אחר, שהרי נאמר "שארי ישראל לא יעשו עוולה ולא ידברו כזב", ומכיוון שאין לישראל במעשר זה אלא טובת הנאה, שבידו לתיתו לכל לוי שרוצה, הרי הוא כנותן ללוי מתנה מועטת, שסמכה דעתו של המקבל כשהבטיחו, ולכן אם יחזור בו הרי הוא ממחוסרי אמנה, כלומר, מחוסרי אמן. (55) כך העמידו הברייתא בבבא מציעא שם, כי אם משך וחזר והפקיד אצלו, מדוע אמרו להלן: "אין לו עליו אלא תרומת" - "כיוון דמשיכה ממונא אית ליה גביה". (56) שעבר על דברי חכמים הנ"ל. (57) ואף על פי שלא עשה בו שום קניין, יש לו עליו תרומת כיוון "שהבטיחו בתוחלת נכזה ועוד, שכיוון שנתן המעשר לאחר, אין תרומת הלוי תרומה, ונמצא שהכשילו באכילת טבלים. (58) אוצר שמכניסים שם הפירות. (59) ואמר להם: לכשאפריש מן המגורה שמונה סאים לאכילה, יהיו אלה עליהם מעשר ראשון ומעשר עני. (60) אין זה בדיוק שהרי לאחר שנתן סאה ללוי אינו חייב להפריש אלא עשירית מן הנשאר, ואם כן נותרו שמונה סאין ועשירית הסאה. (61) ואין לפרש דבריו שיחולו המעשרות לכשיפריש ולמפרע מעכשיו, כי הלא בדבר שהוא מן התורה אין אנו אומרים "ברירה". (62) שהם פטורים ממעשרות. (63) שהוא חייב במעשרות. (64) בעל הבית מהעניים.

פחות מן החלין או מרבה על החלין - מגביה הטבל וכדי
תרומת מעשר שבטבל מן החלין; או כדי תרומה ותרומת
מעשר, אם היה הטבל טבול לתרומה.
ד. וכן אם נתערב מעשר טבול בחלין מתקנין - אוסר בכל
שהוא. אם יש לו מעשר אחר - מוציא אותו על מעשר
הטבול תרומת מעשר לפי חשבון; ואם אין לו מעשר -
מגביה המעשר שנתערב, ומפסיד מן החלין המתקנין כדי
תרומת מעשר שבמעשר הטבול.
ה. כיצד? מאה מעשר שנתערב במאה חלין מתקנין -
מפריש מן הכל מאה ועשר, וכל שהפריש - מעשר,
והתשעים הנשארות הן חלין כשהיו. וכן אם היו החלין
מרבין על המעשר הטבול או פחותים ממנו - מפריש
המעשר וכדי תרומת מעשר שבמעשר הטבול מן החלין.
ו. טבל שנתערב במעשר טבול, אם היה הטבל כמעשר -
מפסיד מן הטבל כדי תרומת מעשר שבו. כיצד? מאה סאה
טבל שנתערב במאה סאה מעשר - מפריש אחד ומאה, וזה
שהפריש - מעשר, ותשעים ותשע הנשארות - טבל. היה
הטבל מרבה על המעשר - מפריש המעשר בלבד, ולא
יפסיד מן הטבל כלום; שאם יקרא שם לתרומת מעשר
שנטבל, נמצא המעשר מדמע בתרומת מעשר של טבל
שעלתה עמו. היה המעשר מרבה על הטבל - קורא שם
לתרומת מעשר שבטבל, ומפריש הטבל וכדי תרומת מעשר
של טבלו, אחד ממאה, מן המעשר; ויהיה הטבל כלו
מדמע, וימכרנו לכהן חוץ מדמי שתי תרומות שבו. ונמצא
מפסיד מן המעשר אחד ממאה שבו, שהוא כמו תרומת
מעשר שבטבל. כיצד? מאה טבל עם מאתים מעשר -
מפריש מאה ושלש, והשלש הן תרומת מעשר של מאה
טבל וישעור תרומת מעשר ממאתים, כדי שלא יבוא לטעות
אם נתערבו בכמותו, וישאר קצ"ו, והם מעשר כשהיו.
ז. מי שהיה לו עשר שורות של עשר עשר כדי יין, וקבע
כד אחת משורה החיצונה מעשר על מקום אחר, ואין ידוע
אי זו שורה החיצונה היא - נוטל שתי חביות באלכסון
ומערב שתיהן ומפריש מהן.
ח. קבעה בחצי שורה החיצונה, ואין ידוע אי זו חצי שורה

שנעשה ברשות בעל הבית⁶⁵; וזה שנטלו ממנו⁶⁶ חב⁶⁷, אף
על פי שהוא חלף מתנותיהן הפטורין⁶⁸.
יא. מי שהיה לפניו שתי פלגות של טבל שנטלה
תרומתן⁶⁹, ואמר: מעשרות זו⁷⁰ בזו⁷¹ - הראשונה
מעשרת⁷². אמר: מעשרות זו בזו וזו בזו - הראשונה
מעשרת, שהרי קבע מעשרותיה בשניה; ואין השניה
מעשרת, שאין מפרישין מעשר מן הראשונה שכבר נפטרה
על השניה שצדין היא חבית במעשר⁷³ שתיהן.
יב. אמר: מעשרות שתי פלגות אלו מעשר כל אחת מהן
קבוע בחברתה - קרא שם⁷⁴, וכבר קבע מעשרותיהן בהן,
ומוציא המעשרות שלהן, ואינו יכול להוציא עליהן
מעשרות ממקום אחר.
יג. וכיצד מעשרן? מוציא מעשר שתיהן מאחת מהן⁷⁵ או
מעשר כל אחת מהן ממנה, אם היו שוות⁷⁶. ואם היתה
אחת גדולה מחברתה - מפריש מן הקטנה מעשר
הגדולה⁷⁷, ומן הגדולה⁷⁸ מעשר הקטנה⁷⁹.

פרק שמיני

א. הפרות שהיו מן תרומה גדולה ותרומת מעשר - הן
הנקראין חלין. ואם הפריש מהן שאר מעשרותיהן - הן
הנקראין חלין מתקנין בכל מקום.
ב. טבל שנתערב בחלין מתקנין מין במינו, שאי אפשר
להלף אחר הטעם: אם יש לו פרות אחרות - מוציא על
אותו טבל תרומה ומעשרות לפי חשבון; ואם אין לו פרות
אחרות להוציא על אותו טבל - הרי הכל אסור עד
שיפריש. וכשהוא מפריש, מפסיד מן החלין המתקנין כדי
תרומת מעשר שבטבל.
ג. כיצד? מאה סאה של טבל שנתערב במאה סאה של
חלין מתקנין - מפריש מן הכל אחד ומאה, וכל שהפריש
- טבל, וישאר תשעים ותשע חלין מתקנין, נמצא מפסיד
סאה אחת. וכן אם היה אותו טבל טבול לתרומה - מפסיד
מן החלין המתקנין כדי תרומה ותרומת מעשר. ולמה
מפסיד סאה זו? כדי שלא יאמר: מאה שהפריש הן מאה
של חלין, והמאה שנטארו הוא הטבל. וכן אם היה הטבל

(65) כלומר: אם החליפין היו שלא מדעת בעל הבית, אלא שנתחלפו להם לעניים שלו בשלהם, וודאי שחלקם של העניים פטור מן המעשרות, אלא אפילו אם היו החליפין מדעתו של בעל הבית, שהרי זה כמקח, ומקום קובע למעשרות כשמצרף שניים ואוכל - בכל זאת פטור מן המעשרות. ואף על פי שאם עשאוהו גורן בשדה, הוקבעו למעשרות, שאין הכל יודעים שהם של לקט שכחה ופאה - כאן בחליפין אין לחשוש למראית העין, שמי ששמע מהחליפין ישמע גם שהחליפין היו עם מתנות העניים הפטורות ממעשר. ויש אומרים שבנידון זה אפילו אם עשאוהו גורן בשדה, לא נתחייבו, כי קול יוצא לחליפין. (66) העניים מבעל הבית. (67) במעשר. ואם נגמרה מלאכתם ביד העניים, חייבים הם במעשר מן התורה, כדין לוקח. (68) אם כוונת רבינו לומר, שכיוון שהוא חלף מתנותיהם הפטורות היה מקום לפטרם ממעשרות, דבריו צריכים עיון רב, כי איך אפשר לפטרם מטעם זה. (69) כן הוא בתוספתא שם. שאם לא ניטלה תרומתו, אינו יכול לומר תרומת זו בזו, כי צריך לקבוע לה מקום בצפון או בדרום, מה שאין כן במעשרות. וצריך לומר, שגם תרומת מעשר כבר ניטלה, שאם לא כן לא תוקנה הכלכלה, שהרי אי אפשר להפריש ממנה תרומת מעשר. (70) כלכלה אחת. (71) בכלכלה שנייה. (72) כי מעשרותיה בכלכלה שנייה. (73) כי אין תורמין ומעשרין מן הפטור על החיוב. (74) כלומר, חלה הפרשותו, לעניין זה שאינו יכול להוציא עליהן מעשרות ממקום אחר. (75) אם היו שוות. (76) ומזו על זו ומזו על זו אינו יכול להפריש, שאם הפריש מן הראשונה על השנייה, שוב אינו יכול להפריש מן השנייה על הראשונה, מפני שהוא מן הפטור על החיוב. (77) כלומר, מפריש מן הקטנה מעשר על חלק מן הגדולה, השווה לגודל הקטנה, ומשאייר בגדולה חלק טבל שממנו יפריש על הקטנה. (78) כלומר, מן היתר שנשאר טבל. (79) ומעשר עצמו.

ז. וכן המזמין את חברו שיאכל אצלו, והוא אינו מאמינו
 על המעשרות - אומר מערב שבת: מה שאני עתיד
 להפריש למחר הרי הוא מעשר, ושאר מעשר סמוך לו; וזה
 שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר על שאר הסמוך לו;
 ומעשר שני בצפונה או בדרומו, והרי הוא מחלל על
 המעות. מפני שמתר לאדם להתנות תנאים אלו על הדמאי
 אף על פי שאינו ברשותו. אבל בודאי - אינו מתנה אלא
 על דבר שברשותו.
 ח. ביצד? היו לו מאה תאנים של טבל בביתו והוא בבית
 המדרש או בשדה, ומתירא שמא תחשף ואינו יכול לעשר
 בשבת - אומר: שני תאנים שאני עתיד להפריש הרי הן
 תרומה; ועשר שאני מפריש אחריהן - מעשר ראשון; ותשע
 שאני מפריש אחריהן - מעשר שני. ולמחר מפריש ואוכל.
 ט. וצריך לרחש בשפתיו בשעה שמפריש זו אחר זו; ואינו
 כמתקן בשבת, שהרי הקדים תנאו. וטבל שיש עליו תנאי
 זה - מתר לטלטלו בשבת קדם שפירש. ונותן עניו בצד
 זה ואוכל את השאר.
 י. נתן לו עם הארץ כוס לשתות - אומר: מה שאני עתיד
 לשיר בשולי הכוס הרי הוא מעשר, ושאר מעשר סמוך לו;
 וזה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר על השאר הסמוך
 לו; ומעשר שני בפי הכוס, והרי הוא מחלל על המעות.
 ושותה ומניח כדי תרומת מעשר בשולי הכוס.
 יא. וכן אם זמנו חברו לשתות בשבת - מתנה כתנאי זה
 מערב שבת על כל מה שירצה שיעד אצלו. וכן פועל
 שאינו מאמין לבעל הבית - נוטל גרוגרת אחת ואומר: זו
 ותשע הבאות אחריה עשויות מעשר על המאה שאני עתיד
 לאכל; וזו האחת - תרומת מעשר על העשר הבאות
 אחריה; ומעשר שני הוא העשר האחרונות, והרי הוא
 מחלל על המעות. ונותן הגרוגרת שהפריש לכהן, והפועל
 מפריש לעצמו דמי מעשר שני; שתנאי בית דין הוא,
 שתהיה תרומת מעשר משל בעל הבית, ומעשר שני משל
 פועל.
 יב. הנחתומים - לא חיבים חכמים להפריש מעשר שני מן
 הדמאי, אלא תרומת מעשר בלבד, כדי שיפרישנה בטהרה
 עם החלה. והלוקח מפריש מעשר שני. במה דברים
 אמורים? במוכר בתנותו או על פתח חנותו; אבל המוכר
 לפלטר או בחנות הסמוכה לפלטר - חייב להפריש אף
 מעשר שני.
 יג. שנים שבצרו פרמיהן בתוך גת אחת, והאחד מהם אינו
 נאמן על המעשרות, אף על פי שעשר זה הנאמן על חלקו
 - כשהוא נוטל חלקו מן היין חייב להפריש ממנו מעשר
 דמאי על חלק עם הארץ. ביצד? היו מחצה למחצה, ונוטל
 בחציו מאתים לג יין - הרי זה מפריש ממנו לג אחד תרומת
 מעשר, ועשר מעשר שני, כנגד המאה לג; שהרי הפריש
 המעשר של ודאי תחלה על חצי כל שדרכו בגת. וכן אם
 היה שלישי או רביעי - מפריש לפי חשבון.

היא - נוטל ארבע חביות מארבע זויות. קבעה בשורה אחת
 מהן, ואין ידוע אי זו שורה היא - נוטל שורה אחת
 באלכסון. קבעה בחצי שורה, ואין ידוע אי זו חצי שורה
 היא - נוטל שתי שורות באלכסון, שהרי נוטל חבית מכל
 חצי שורה, ומערב ומפריש.
 ט. קבע המעשר בכר אחת מהן, ואין ידוע אי זו היא -
 נוטל מכל כר וכד מן המאה ומערב ומפריש כדי כר אחת
 ומעשר.

פרק תשיעי

א. בימי יוחנן כהן גדול, שהיה אחר שמעון הצדיק, שלחו
 בית דין הגדול ובדקו בכל גבול ישראל, ומצאו שהכל זהירים
 בתרומה גדולה ומפרישין אותה, אבל מעשר ראשון ומעשר
 שני ומעשר עני עמי הארץ מישאל מקלין על עצמן ולא
 היו מפרישין אותן. לפיכך גזרו, שלא יהא נאמן על
 המעשרות אלא אנשים נאמנים; אבל עמי הארץ - פרוהיהן
 ספק, ואין נאמנין לומר מעשרין הן. וזהו הנקרא דמאי.
 ב. והתקינו, שלא יהא אדם מפריש מן הדמאי אלא תרומת
 מעשר, מפני שהוא עון מיתה, ומעשר שני, שאין בזה
 הפסד, שהרי בעליו אוכלין אותו; אבל מעשר ראשון
 ומעשר עני - אין מפריש מן הדמאי, מפני שהוא ספק,
 והמוציא מחברו עליו הראיה. לפיכך אומר ללוי או לעני:
 הבא ראיה שאינו מעשר נוטל מעשרות.
 ג. אף על פי שאין מפרישין מעשר עני מן הדמאי - צריך
 לקרות לו שם, ואינו מפריש. ואומר: עשור מה שיש כאן
 מעשר עני. כדי לקבע מעשר שני; שמעשר עני בשלישית
 וששית - במקום מעשר שני של שאר שני השבוע.
 ד. כשמפרישין מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני - אין
 מברכין עליהן, לפי שהוא ספק. לפיכך מתר להפריש
 כשהוא ערם.
 ה. ביצד מעשרין את הדמאי? מפריש כדי תרומת מעשר,
 שהוא אחד ממאה מן הכל, ומניחה בצד הפרות, ואומר:
 זה מעשר, ושאר מעשר סמוך לו. ואחר כך אומר: זה
 שאמרת עליו שהוא מעשר הרי הוא תרומת מעשר על
 שאר המעשר הסמוך לו. ונוטל אותה ונותנה לכהן. שאינו
 רשאי להפריש תרומת מעשר קדם המעשר לכתחלה. ואחר
 כך מפריש מעשר שני.
 ו. ומתר להפריש מעשר שני קדם הראשון בדמאי. ואם
 רצה, אומר: מעשר שני של פרות אלו בצפונה או בדרומם,
 והרי הוא מחלל על המעות. וכן הלוקח כפר מן הנחתום
 - מפריש ממנו כדי תרומת מעשר וחלה, ואומר: אחד
 ממאה ממה שיש כאן הרי הוא מעשר, ושאר מעשר סמוך
 לו; וזה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר על השאר
 הסמוך לו; והיתר על אחד ממאה שיש בזה שהפרישתי הרי
 הוא חלה; ומעשר שני בצפונה או בדרומה, והרי הוא
 מחלל על המעות. ואוכל.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ט כ"ה אלול ה'תש"ע

יום ראשון י"ט אלול ה'תש"ע

הלכות ביאת המקדש

פרק שמיני

א. כל המומין המיוחדין באדם - תשעים. וזהו פסול:
שמונה בראש, ואלו הן: מי שאמצע קדקדו שוקע למטה
כמו שדחקו בידו. מי שאמצע קדקדו עולה למעלה כמו
ביצה. מי שפאת ראשו יוצא כנגד פניו כמו מקבת. מי
שראשו יוצא מאחוריו כנגד ערפו. מי שראשו רחב ויוצא
מפאן ומפאן, עד שתמצא ראשו על צוארו כמו ראש הלפת
על העלין שלו. הקרח שאין בכל ראשו שער כל עקר. ואם
יש בו שיטה של שער מקפת מאחוריו מאזן לאזן - פשר.
מי שהיה השער מקיף מאזן לאזן מלפניו בלבד, ושאר
הראש קרע הוא - הרי הוא פסול. מי שהיה השער שלו
מקיף את כל הראש סביב מלפניו ומאחוריו ואין שם שער
באמצע - גם זה קרע ופסול.
ב. שנים בצואר, ואלו הם: מי שצוארו שוקע הרבה עד
שנמצא ראשו כאלו הוא מנח על כתפיו. מי שצוארו ארך
הרבה עד שנראה כשמוט מבין כתפיו.
ג. ארבעה באזן, ואלו הן: מי ששתי אזניו קטנות הרבה.
מי ששתי אזניו נפוחות, דומות לספוג. מי שאזניו מדלדלות
למטה. מי שאחת מאזניו משנה מחברתה במראה.
ד. חמשה בגבינים, ואלו הן: מי שאין לו שער בגביניו.
והוא גבן האמור בתורה. מי שגביניו שוכבין. מי שאין לו
אלא גבין אחד. מי שיש לו גבינין יתר על שנים. מי שאחד
מגביניו משנה מחברו. בין ששערו של זה ארך ושערו של
זה קצר, בין ששערו של אחד שחור ושערו של השני לבן
או אדם, הואיל ויש ביניהם שנוי זה - הרי זה פסול.
ה. ארבעה בריס העין, ואלו הן: מי שאין לו שער כלל
בריס עינו. מי ששער ריסו עינו מרבה מעבה הרבה. מי
ששער אחד מריס עינו משנה משער ריס אחר. כגון
שאחד שחור ואחד לבן, או שאחד נושר והשני מעבה. מי
שעפעפיו סגורות מעט ואינן נפתחות הרבה כשאר כל
האדם.
ו. אחד עשר בעינים, ואלו הן: מי שהיו שתי עיניו למעלה
מן המקום הראוי להם, קרובות מפדחתו. מי שהיו שתי
עיניו למטה ממקום הראוי להם. מי שהיו שתי עיניו עגלות
ואינם נמשכות בארץ מעט כשאר העינים. מי שעיניו
מוזרות והן יוצאות כעיני הנמר וכמי שהוא מסתכל בעת
שכועס כעס הרבה. מי שעיניו גדולות הרבה כשל עגל. מי
שעיניו קטנות כשל אנו. מי שדמעיניו זולפות תמיד. מי
שלחלוחית נמשכת מראש עינו מכנגד החטם, או מזנב עינו
מצד צדעיו. מי שמקבץ ריסו עינו ועוצמן מעט בשעה

שרואה אור או בשעה שהוא רוצה לרקדק בראיה. מי
שראית עינו מערפבת עד שרואה את החדר ואת העליה
כאחת. ויודע דבר זה בעת שידבר עם חברו ונראה כאלו
הוא מסתכל באיש אחר. מי שאחת מעיניו משנה מחברתה,
בין במקומה בין במראה. כגון שהיתה אחת שחורה ואחת
פתיכה, או אחת קטנה ואחת גדולה, הואיל ויש בין שתיהן
שנוי מכל מקום - פסול.
ז. ששה בחטם, ואלו הן: מי שעקר חטמו שוקע, אף על
פי שאינו כוחל שתי עיניו כאחת. וזה חרום האמור בתורה.
מי שאמצע חטמו בולט למעלה. מי שעקץ חטמו נוטף
למטה. מי שחטמו עקם לצד אחד. מי שחטמו גדול
מאיבריו. מי שחטמו קטן מאיבריו. וכיצד משערין אותו?
באצבע קטנה שעל ידו. אם היה חטמו גדול ממנה או קטן
ממנה - הרי זה מום.
ח. שלשה בשפתים, ואלו הן: מי ששפתו העליונה עודפת
על התחתונה. מי ששפתו התחתונה עודפת על העליונה.
מי שפיו רפוי ורירי יורד מפיו.
ט. שלשה בבטן, ואלו הן: מי שפרסו צבה. מי שטבורו
יוצא ואינו שוקע כשאר בני אדם. מי שדדיו שוכבין על
בטנו כדדי אשה.
י. שלשה בגב, ואלו הן: מי ששדרתו עקמה. מי שיצאתה
חליא משדרתו. בין שבלטה לחוץ או נכנסה לפנים או
נטתה לצדדין. וזהו בעל חטוטרת. מי שתפח בשר בגבו
ונעשה כחטוטרת, אף על פי שלא זזה חליא ממקומה -
הרי זה מום.
יא. ששה בידים, ואלו הן: מי שיש בידו אצבע יתרה
באצבעות ידיו, אפלו היו שש ושש. ואם חתך את היתרה
- פשר. ואם היה בה עצם, אפלו חתכה - פסול. מי שחסר
אצבע מידו. מי ששתי אצבעות ידיו קלוטות עד למטה מן
הפרק. ואם חתכן והפרישן עד הפרק - פשר. באי זה פרק
אמרו? בפרק ראשון הסמוך לכף היד. מי שאצבעותיו
מרפבות זו על גבי זו. מי שפקה יוצאת מגודלו. מי שהוא
אטר יד ימינו. ואם היה שולט בשתי ידיו - פשר.
יב. ארבעה באיברי הנרע, ואלו הן: מי שקיס הביצים גדול
וארך עד שמגיע לארבעותיו. מי שהגיד שלו ארך עד
שמגיע לארבעותיו. מי שנמרחו אשכיו, והם הכיס של
ביצים. מי שהרוח באשכיו. והוא מרוח אשך האמור
בתורה.
יג. חמשה עשר בשוקים וברגלים, ואלו הן: מי ששוקיו
עקמות, עד שמחבר רגל לרגל ואין ארבעותיו נוגעות זו
בזו. מי ששקתו יוצאת. והפקה היא העצם העגל שלמעלה
מן העקב מצד פנים, והוא דומה לפקה שטות בה הנשים.
מי שעקבו יוצא לאחוריו, עד שנמצא השוק כאלו הוא
באמצע רגלו עומד. מי שפרסותיו רחבות כשל אנו, אף על
פי שאינן קלוטות כשל אנו. מי שפקה יוצאה מגודלו. מי

תמה, לא על עבודה שיש אחריה עבודה. ואין הזר חייב
מיתה אלא על ארבע עבודות בלבד: על הנריקה, ועל
ההקטרה, ועל נסוף המים בחג, ועל נסוף היין תמיד.
ג. כיצד על הנריקה? בין שזרק בפנים, בין שזרק בחוץ,
בין שהיה הזאה אחת מכל הזיות הדים, בין שהיה הזאה
אחת מכל הזיות קרבנות המצדע - הרי זה חייב מיתה.
ד. כיצד על ההקטרה? הקטיר איברים או קמץ או לבונה
על המזבח, אפילו הפך באיברים שלא נתעכלו וקרב שרפתן
- חייב מיתה. והוא שהקטיר פזית. וכן אם הקטיר קטרת
על מזבח הזהב - משיקטיר פזית חייב. אבל המקטיר קטרת
ביום הכפורים בקדש הקדשים - אינו חייב מיתה עליה עד
שיקטיר מלא חפניו, שעור המפרש בתורה.
ה. והמסדר שני גזרי עצים על המצדע - הרי הוא
כמקטיר איברים וחייב מיתה; שהעצים קרפן הוא. אבל
היוצק והבולל, והפזות והמולח, והמניף והמגיש, ומסדר
את לחם הפנים או את הבזיכין על השלחן, והמטיב את
הנרות, והמצית אש במזבח, והקומץ והמקבל דמים, אף
על פי שנפסלו והרי הוא מזוהר על כל אלו ולוקה - אינו
חייב מיתה; מפני שקל אחת מהן עבודה שאחריה עבודה,
ואינה גמר עבודה.
ו. שחיטת הקדשים כשרה בזרים, אפילו קדשי קדשים, בין
קדשי יחיד בין קדשי צבור; שנאמר: ושחט את בן הבקר
לפני יי, והקריבו בני אהרן - מקבלה ואילך מצות כהנה.
וכן ההפשט והנחת והולכת עצים למזבח - כשרה בזרים.
שנאמר באיברים: והקטיר הכהן את הכל המזבחה - זו
הולכת איברים לכבש; הולכת איברים היא שצריכה כהנה,
ולא הולכת עצים.
ז. וכן הדלקת הנרות כשרה בזרים. לפיכך, אם הטיב הכהן
את הנרות והוציאן לחוץ - מתר לזר להדליקן.
ח. הרמת הדשן צריכה כהן, שנאמר: ולבש הכהן מדו בד
וגומר. ואם הרים ישראל - לוקה, ואינו חייב מיתה, אף על
פי שאין אחריה עבודה. שנאמר: עבדת מתנה. עבודת
מתנה הוא שתהיה בכהן לבדו, ואם קרב לה הזר - חייב
מיתה; אבל עבודת סלוק - אין חייבין עליה מיתה. [וכן אם
דשן מזבח הפנימי והמנוחה - אינו חייב מיתה].
ט. סדר המצדע - פורקה, וחוזר הכהן וסודרה, מפני
שסודרה פסול.
י. הטמא ובעל מום ושלא רחוק ידים ורגלים ששמש
במקדש - אינן חייבין אלא על עבודות שהזר חייב עליהן
מיתה, ועל שאר העבודות - באזהרה.
יא. כהן טבול יום ומחסר כפורים שנטמא, והרי הוא מחסר
בגדים ושלא רחוק ידים ורגלים, ועבד - חייב על כל אחד
ואחד. ואם היה זר - אינו לוקה אלא אחת, משום זרות.
יב. זר ששמש בשבת - חייב משום שבת ומשום זרות. וכן
בעל מום ששמש בטמא - חייב משום טמא ומשום בעל
מום.
יג. כל כהן שעבד עבודה זרה, בין במזיד בין בשוגג, אף
על פי שחזר בתשובה גמורה - הרי זה לא ישמש במקדש

שיש ברגלו אצבע יתרה, אפילו שש ושש. ואם חתכה -
כשר. והוא שלא יהיה בה עצם. מי שחסר אחת מאצבעות
רגליו. מי שאצבעותיו מרפכות זו על גבי זו. מי שהיו
אצבעות רגליו קלוטות עד למטה מן הפרק. ואם היו עד
הפרק, או שחתכן והפרישן - כשר. מי שרגלו כלה שוה,
שנמצא רחב פס אצבעותיו כרחב עקבו וכאלו היא חתיכה
שוה. מי שרגלו עקמה, דומה למגל, שנמצא פס רגלו שיש
בו האצבעות עם עקבו כאלו הם שני ראשי הקשת. מי
שרגלו חלולה. והוא שיהיה אמצעה גבוה מעל הארץ,
ונמצא כשעומד - עומד על עקבו ועל אצבעות רגליו.
המקיש בקרסליו בעת שמהלך. מי שמקיש בארבעותיו
בעת שמהלך. מי שהוא אטר ברגל מינו.
יד. ארבעה בכל הגוף, ואלו הן: מי שגופו גדול מאיבריו.
מי שגופו קטן מאיבריו. הארץ ביותר. הננס, והוא הקצר
ביותר. עד שיהיו מפלגין משאר העם.
טו. שמונה בעור הבשר, ואלו הן: הכושי. הלכן ביותר
כמו גבינה. האדם כשני. בעלי נגעים טהורים. שנשתנה
העור מחמת עצמו, כמו הבהק; שנשתנה העור מחמת דבר
אחר, כגון צרבת המכה. וזה בכלל נגעים טהורין. מי
שהיתה בעור פניו שומא שיש בה שער, אף על פי שאינה
כאיסר אלא כל שהוא. מי שהיתה בעור פניו שומא כאיסר
או יותר. בעלי הדלדולין. והוא שידלדל העור והבשר, או
הלחלוחית שיש בעור שידלדל באי זה מקום שיהיה מכל
הגוף - הרי זה מום.
טז. ועוד יש שם באדם ארבעה מומין אחרים, ואלו הן:
החרש. השוטה. והנכפה, אפילו לימים רבים. מי שרוח רעה
מבעתתו תמיד או בעתים ידועים.
יז. נמצאו כל המומין הפוסלים בכהנים מאה וארבעים.
וזהו כללם: שמונה בראש. ושנים בצואר. ותשעה באזנים.
וחמשה בגבינים. ושבעה בריס העין. ותשעה עשר בצינים.
ותשעה בחטם. ותשעה בפה. ושלשה בבטן. ושלשה בגב.
ושבעה בידים. וששה עשר באיברי הזרע. וששה ברגלים.
ושמונה בכל הגוף. ושמונה בעור הבשר. ושבעה בכת
הגוף וריחו. וכבר נפרטו פלן אחד אחד. ואלו פסול מפי
מראית העין: מי שנשרו ריסי עיניו, אף על פי שנשארו
השער בעקרון. ומי שנשלו שניו.

יום שני כ' אלול ה'תש"ע

פרק תשיעי

א. זר שעבד במקדש - עבודתו פסולה, וחייב מיתה בידי
שמים. שנאמר: והזר הקרב יומת. מפי השמועה למדו,
שאין חייב זה אלא לקרב לעבודה. והיכן הזהיר עליו: וזר
לא יקרב אליכם. אי זהו זר? כל שאינו מזרע אהרן הזכרים.
שנאמר: וערכו בני אהרן, והקטירו בני אהרן; בני אהרן -
ולא בנות אהרן.
ב. אף על פי שהזרים מזוהרין שלא יתעסקו בעבודה
מעבודות הקרבנות - אין חייבין מיתה אלא על עבודה

בַּעֲלֵי מוֹמִיִּין. אֶפְלוּ הִקְדִּישׁוּ לְדָמִי [נִסְכִּים] - לֹקֶה, שֶׁבִּזְיוֹן
 ג. הַמִּתְכַּנֵּן לֹמֵר 'שְׁלָמִים' וְאָמַר 'עוֹלָה', 'עוֹלָה' וְאָמַר
 'שְׁלָמִים' - לֹא אָמַר כָּלוּם, עַד שֶׁיִּהְיֶה פָּנָיו וְלִבּוֹ שׁוֹיִם.
 לְפִיכָף, הַמִּתְכַּנֵּן לֹמֵר עַל בָּעַל מוֹם 'עוֹלָה' וְהִקְדִּישׁוּ
 שְׁלָמִים, אוֹ 'שְׁלָמִים' וְאָמַר 'עוֹלָה', אִם עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּנֵּן
 לְאִסּוּר - אֵינוֹ לֹקֶה. מִי שֶׁדָּמָה שֶׁמֶתֶר לְהִקְדִּישׁ בָּעַל מוֹם
 לַמִּזְבֵּחַ וְהִקְדִּישׁ - הֵרִי זֶה קֶדוֹשׁ, וְאֵינוֹ לֹקֶה.
 ד. הַשּׁוֹחֵט בָּעַל מוֹם לְשֵׁם קֶרְבֵּן - לֹקֶה. שֶׁהֵרִי נֶאֱמַר בְּבַעֲלֵי
 מוֹמִיִּין: לֹא תִקְרִיבוּ אֵלָה לָהּ; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה
 אֲזַהֲרָה לְשׁוֹחֵט. וְכֵן הַזּוֹרֵק דָּם בְּעַלֵּי מוֹמִיִּין עַל הַמִּזְבֵּחַ -
 לֹקֶה. שֶׁהֵרִי נֶאֱמַר בָּהֶן: לֹא תִקְרִיבוּ (אֵלָה) לָהּ; מִפִּי
 הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה לְזוֹרֵק. וְכֵן הַמַּקְטִיר אֲמוּרֵי בְּעַלֵּי
 מוֹמִיִּין עַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹקֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִשָּׁה לֹא תִתֵּנוּ מֵהֶם עַל
 הַמִּזְבֵּחַ - אֵלֵי הַחֲלָבִים. נִמְצָאתָ לְמַד, שֶׁאִם הִקְדִּישׁ בָּעַל מוֹם
 וְשִׁחֲטוֹ זֶזֶק דָּמּוֹ וְהִקְטִיר אֲמוּרֵי - לֹקֶה אַרְבַּע מִלְּקִיּוֹת.
 ה. אֶחָד בָּעַל מוֹם קָבוֹעַ אוֹ בָּעַל מוֹם עוֹבֵר, אִם הִקְרִיבוּ -
 עוֹבֵר בְּכָל אֶלּוּ. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִזְבַּח לָהּ אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה
 אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה לְבָעַל
 מוֹם עוֹבֵר. כְּגוֹן שֶׁיִּהְיֶה בְּהֶמְהָה גֶּרֶב לֹחַ אוֹ חֲזוּזִית, אִם
 הִקְרִיבָהּ - לֹקֶה.
 ו. וְלֹא קֶרְבָּנוֹת יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד, אֲלָא אִם קֶרְבָּנוֹת עוֹבְדֵי
 כּוֹכָבִים, אִם הִקְרִיבֵן וְהֵן בְּעַלֵּי מוֹמִיִּין - לֹקֶה; שֶׁנֶּאֱמַר:
 וּמִיָּד בֶּן נֹכֵר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֵלָה.
 ז. הַמְטִיל מוֹם בְּקֶדְשִׁים, כְּגוֹן שֶׁסָּמָא עֵינָיו אוֹ קָטַע יָדוֹ -
 לֹקֶה. שֶׁהֵרִי נֶאֱמַר בְּקֶרְבֵּן: כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ; מִפִּי
 הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה שֶׁלֹּא יִתֵּן בּוֹ מוֹם. וְאֵינוֹ לֹקֶה
 אֲלָא בְּזִמְנֵי שֶׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ קָדְשׁ, שֶׁהֵרִי הִיָּה רְאוּי לְקֶרְבֵּן
 וּפְסָלוֹ; אֲבָל בְּזִמְנֵי הַזֶּה, אִם עַל פִּי שֶׁעוֹבֵר בִּלְאֵ תַעֲשֶׂה -
 אֵינוֹ לֹקֶה.
 ח. הַטִּיל מוֹם בְּקֶדְשִׁים וְכֹא אַחֵר וְהַטִּיל בָּהּ מוֹם אַחֵר -
 הַשְּׁנִי אֵינוֹ לֹקֶה.
 ט. אֶחָד הַמְטִיל מוֹם בְּקֶדְשִׁים עֲצֻמָּן אוֹ בְּתַמּוּרְתָּן. חוּץ מִן
 הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֹׂר, שֶׁהַמְטִיל מוֹם בְּתַמּוּרְתָּן - אֵינוֹ לֹקֶה,
 לְפִי שֶׁאֵינֶן רְאוּיִין לְקֶרְבֵּן, כִּמּוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בַּמִּקּוֹמוֹ. וְכֵן
 הַמְטִיל מוֹם בְּתִשְׁבִּיעַ שֶׁל טְעוֹת עֲשִׂירֵי - אֵינוֹ לֹקֶה.
 י. הַמִּקְדִּישׁ בָּעֵלֶת מוֹם לַמִּזְבֵּחַ, אִם עַל פִּי שְׁלוּקָה - הֵרִי
 זֶה נִתְקַדְּשָׁה, וְתַפְדָּה בַּעֲרֹךְ הַכֹּהֵן וְתִצָּא לְחֵלִין, וְיִבְיֵא בְּדַמְיָהּ
 קֶרְבֵּן. וְכֵן הִדִּין בְּהֶמְהָת קֶדְשִׁים שֶׁנִּפְלָה בָּהּ מוֹם. וּמִצּוֹת עֲשֶׂה
 הוּא לְפָדוֹת קֶדְשִׁים שֶׁנּוֹלַד בָּהֶן מוֹם וְיִצְאוּ לְחֵלִין וְיִאָּכְלוּ.
 שֶׁנֶּאֱמַר: רַק בְּכָל אֹתָּה נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח וְאִכְלָתָּ בָּשָׂר; מִפִּי
 הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁהַפְּתוּב מְדַבֵּר בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁיִּפְדּוּ.
 וַיִּכְּר בְּאַרְנוֹ בַּעֲרִכִּין, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם כָּל בְּהֶמָּה טָמְאָה
 אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרְבֵּן לֵי, שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּבַעֲלֵי מוֹמִיִּין
 שֶׁנִּפְדּוּ.
 יא. מִה בֵּין בָּעֵלֶת מוֹם קָבוֹעַ לְבָעֵלֶת מוֹם עוֹבֵר? שֶׁבָּעֵלֶת
 מוֹם קָבוֹעַ, אִם יִלְדָה וְהִיא קֹדֶשׁ - יִפְדָּה הַזֶּה וְיִצָּא לְחֵלִין,

לְעוֹלָם; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יִגְשׁוּ אֵלַי לַכֹּהֵן לִי. אֶחָד הַעוֹבֵד אוֹתָהּ
 בְּשָׂרוֹת, כְּגוֹן שֶׁנַּעֲשֶׂה כְּמֹר לְעִבּוּדָה זָרָה, אוֹ הַמְשַׁתְּחָה לָהּ,
 אוֹ הַמּוֹדָה בָּהּ וְקִבְּלָהּ עָלָיו בְּאֵלוֹהֶ - הֵרִי זֶה פְּסוּל לְעוֹלָם.
 עוֹבֵר וְהִקְרִיב - אֵין קֶרְבָּנוֹ רִיחַ נִיחּוֹחַ, אִם עַל פִּי שֶׁיִּהְיֶה שׁוֹגֵג
 בָּעֵת שֶׁשִּׁירָתָה אוֹ שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה אוֹ שֶׁהוֹדָה. אֲבָל הַשּׁוֹחֵט
 לְעִבּוּדָה זָרָה בְּשׁוֹגֵג, אִם עוֹבֵר וְהִקְרִיב - קֶרְבָּנוֹ רִיחַ נִיחּוֹחַ
 וְנִתְקַבַּל; שֶׁהֵרִי לֹא שִׁירָתָה וְלֹא נַעֲשֶׂה כְּמֹר, אֲלָא שִׁחַט בִּלְבַד,
 וְהוּא שׁוֹגֵג. וְאִם עַל פִּי כֵן לְכַתְּחָלָה לֹא יַעֲבֹד.
 יד. מִי שֶׁעוֹבֵר וְעֲשֶׂה בֵּית חוּץ לְמִקְדָּשׁ הַקָּרִיב בּוֹ קֶרְבָּנוֹת
 לְשֵׁם - אֵינוֹ בְּבֵית עִבּוּדָה זָרָה; וְאִם עַל פִּי כֵן, כָּל כֹּהֵן
 שֶׁשִּׁמַּשׁ בְּבֵית כְּזֶה - לֹא יִשְׁמַשׁ בְּמִקְדָּשׁ לְעוֹלָם. וְכֵן כָּלִים
 שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן שֵׁם - לֹא יִשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן בְּמִקְדָּשׁ לְעוֹלָם,
 אֲלָא יִגְזָזוּ. וַיִּרְאֶה לִי, שֶׁאִם עוֹבֵד כֹּהֵן שֶׁשִּׁמַּשׁ שֵׁם בְּמִקְדָּשׁ
 - לֹא פָּסָל.

טו. נִמְצָאוּ כָּל הַפְּסוּלִין לְעִבּוּדָה שְׂמוֹנָה עָשָׂר, וְאֵלּוּ הֵן:
 הַעוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה. הָזֵר. בָּעַל מוֹם. הָעָרֵל. הַטָּמֵא. טָבוּל
 יוֹם. מַחֲסֵר כְּפוּרִים. הָאוֹנֵן. הַשְּׂכּוֹר. מַחֲסֵר בְּגָדִים. יָתֵר
 בְּגָדִים. פְּרוּם בְּגָדִים. פְּרוּעַ רֹאשׁ. שֶׁלֹּא רָחַץ יָדָיו וְגִלְמִים.
 הַיּוֹשֵׁב. מִי שֶׁיֵּשׁ בֵּין יָדוֹ וּבֵין הַכֵּל דָּבָר חוּצָין. מִי שֶׁיֵּשׁ בֵּין
 רִגְלוֹ וּבֵין הָאָרֶץ דָּבָר חוּצָין. מִי שֶׁעוֹבֵד בְּשִׁמְאָלוֹ.
 כָּל אֵלּוּ פְּסוּלִין לְעִבּוּדָה, וְאִם עוֹבְדוֹ - חָלָל; חוּץ מִפְּרוּעַ
 רֹאשׁ וּמִקְרוּעַ בְּגָדִים וְהַשּׁוֹחֵט לְעִבּוּדָה זָרָה בְּשׁוֹגֵג, שֶׁאִם
 עוֹבְדוֹ - עִבּוּדָתָן כְּשִׁירָה.

סִלְקוּ לָהּ הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ

יום שלישי כ"א אלול ה'תש"ע

הלכות איסורי מזבח

יֵשׁ בְּכָלֶּן אַרְבַּע עֲשָׂרָה מִצְוֹת. אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְעֲשֹׂר
 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פֶּרֶט: (א) לְהִקְרִיב כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת
 תְּמִימִים. (ב) שֶׁלֹּא לְהִקְדִּישׁ בָּעַל מוֹם [לַמִּזְבֵּחַ]. (ג) שֶׁלֹּא
 יִשְׁחוּט [בָּעַל מוֹם]. (ד) שֶׁלֹּא יִזְרַק דָּמוֹ. (ה) שֶׁלֹּא יִקְטִיר
 (חֲלָבּוֹ). (ו) שֶׁלֹּא יִקְרִיב בָּעַל מוֹם עוֹבֵר. (ז) שֶׁלֹּא יִקְרִיב בָּעַל
 מוֹם אֶפְלוּ בְּקֶרְבָּנוֹת הַעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. (ח) שֶׁלֹּא יִטִּיל מוֹם
 בְּקֶדְשִׁים. (ט) לְפָדוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין. (י) לְהִקְרִיב מִיּוֹם
 הַשְּׁמִינִי וְהַלָּאָה, וְקֹדֶם זֶמַן זֶה הוּא נִקְרָא מַחֲסֵר זְמַן וְאֵין
 מִקְרִיבִין אוֹתוֹ. (יא) שֶׁלֹּא לְהִקְרִיב אֶתֶּנָּן וּמַחֲרִי. (יב) שֶׁלֹּא
 לְהִקְטִיר שָׂאֹר וּדְבַשׁ. (יג) לְמַלֵּחַ כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת. (יד) שֶׁלֹּא
 לְהַשְׁבִּית מֶלַח מֵעַל הַקֶּרְבָּנוֹת.
 וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

פָּרָק רִאשׁוֹן

א. מִצְוֹת עֲשֶׂה לְהִיּוֹת כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת תְּמִימִין וּמַבְחָרִין.
 שֶׁנֶּאֱמַר: תְּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן - זֶה מִצְוֹת עֲשֶׂה.
 ב. וְכָל הַמִּקְדִּישׁ בְּהֶמָּה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מוֹם לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ - עוֹבֵר
 בִּלְאֵ תַעֲשֶׂה, וְלֹקֶה עַל הִקְדָּשׁוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם
 לֹא תִקְרִיבוּ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה לְמִקְדָּשׁ

היתה שלש - בשר. ונב הגדי שהיה רך ומדלדל דומה לשל
חזיר. אם נשבר עצם מן הזנב. אבל אם נשבר עצם
מצלעותיו - בשר, מפני שאינו בגלוי.
ה. בעלת חמש רגלים, או אין לה אלא שלש רגלים. אם
היתה אחת מרגליו וידיו פרסטה עגלה כשל חמור, אף על
פי שהיא סדוקה ופרוסה. אם היתה ידו או רגלו קלוטה
כשל חמור. וזהו קלוט האמור בתורה. אם נגממו טלפיה
וזכרותן עמהן, אף על פי שנשאר מזכרותן מעט קרוב
לבשר.
ו. כל מום משלשה ושבעים מום המנויין בבהמה פוסלין
אותה מן הקרבן. ואם נפל אחד מהם בתמימה שהיא קדש
- תפדה ותצא לחלין. חוץ מזקן וחולה ומזהם, שאף על
פי שאינו בשר לקרבן - אינו נפדה, אלא יהי קים ורועה
עד שיולד בו מום אחר קבוע משאר המומין ויפדה. וכן
בהמת קדשים שנולד בה מום עובר - אינה קרבה ולא
נפדית.
ז. ארבעה מומין עוברים יש באדם ובבהמה, ואלו הן: גרב
לח. חזזית שאינה מצרית. מים שיורדין בעין ואינן קבועין.
סגורין שאינן קבועין.
ח. יש שם ארבעה חליים אחרים, אם נמצא אחד מהם
בבהמה - אין מקריבין אותה, לפי שאינה מן המבחר,
והכתוב אומר: מבחר נדרך. ואלו הן: מי שבלבן עינו
יבלת שאין בו שער. אם נגממו קרניו אף על פי שנשאר
מזכרותן מעט סמוך לבשר. אם נגממו חטיו הפנימיות. אם
היה אחד מאלו בקדשים - לא קרבינ ולא נפדין, אלא ירעו
עד שיפל בהן מום. ואם הקריבין - יראה לי שהרצו.
ט. וכן בהמת קדשים שנעבדה בה עברה או שהמיתה את
האדם בעד אחד או על פי הבועלים - לא קרבה ולא נפדית
עד שיולד לה מום קבוע.
י. בהמה שנולד בה אחת מן הטרפיות האסורות אותה
באכילה - אסורה לגבי המזבח. הרי הוא אומר: הקריבהו
נא לפחתך הירצה או תישא פניו. ואף על פי שאינה ראויה
לקרבן - אין פודין אותה, שאין פודין את הקדשים
להאכילן לפלבים, אלא ירעו עד שימותו ויקברו.
יא. נשחטה ונמצאת טרפה - הרי זו תצא לבית השרפה.
וכן אם נמצא אחד מאיברי הפנימין חסר, אף על פי
שאינה טרפה, כגון שנמצאת בכליא אחת או שנשלט הטחול
- הרי זו אסורה למזבח ותשרף. לא מפני שהיא בעלת מום,
שאין חסרון שבפנים מום, אלא מפני שאין מקריבין חסר
כלל, שנאמר: תמימם יהיו לכם. וכל היתר - כחסר. לפיכך,
אם נמצא שם שלש פליות או שני טחולים - פסולה.
יב. אי זו היא סגורין קבועים? כל ששקה שמונים יום ולא
ראה, ובדקין אותו שלש פעמים: ביום שבעה ועשרים
מעת שהרגישו בו, וביום ארבעה וחמשים, וביום שמונים.
אם ראה - מונים לו שמונים מעת שפסקה הראיה.
יג. ובמה יודע שהמים קבועים? כשאכלה עשבים לחים
מראש אדר עד חצי ניסן, ואכלה אחרי כן עשבים יבשים
אלול וחצי תשרי, ולא נתרפאה - הרי אלו מים קבועים.

אף על פי שהוא תמים, כדי שלא יהיה טפל חמור מן
העקר. ואם נתעברה קדם שתפדה ולדה אחר פדיון - הנולד
חלין. ואם מתה קדם שתפדה - נפדית אחר שתמות; שהרי
לא חלה קדשה גמורה על גופה, אלא על דמיה, מפני
שהיתה בעלת מום קבוע. אבל המקדיש בעלת מום עובר,
או תמימה ואחר שהקדישה נולד לה מום קבוע, אם מתה
קדם שתפדה - תקבר כשאר הקדשים התמימים, מפני
שהיא צריכה העמדה והערכה, כמו שבארנו בערכין. ואם
נשחטה קדם שתפדה - הרי זו נפדית כל זמן שהיא
מפרנסת ואחר כך תאכל. ואם ילדה - יקרב ולדה. נתעברה
קדם שתפדה ולדה אחר שנפדה - הנולד אסור, ואינו נפדה.
אלא כיצד יעשה? סמוך לפדיון אמו מתפס זה הנולד לשם
אותו הזבח. לפי שאינו יכול להקריבו [מפח אמו], מפני
שבא מפח קדשה רחוקה.
יב. כל פסולי המקדשין כשיפדו מתר לשחטן בשוק של
טבחים, ולמכרן שם, ולשקל בשרם בליטרא, כשאר החלין;
חוץ מן הבכור ומן המעשר, מפני שמכירתם בשוק מוסיף
בדמיהן. שאר הקדשים, שדמיהן חוזרין להקדש, שהרי
מביא בדמיהם בהמה אחרת - מוכרין אותן בשוק לחלין;
אבל הבכור והמעשר, שאין דמיהם להקדש, אלא נאכלין
במומן, כמו שיתבאר - אין שוחטין אותם בשוק של
טבחים, ואין מוכרין אותם שם. אפלו התפס בכור לבדק
הבית - אינו נשקל בליטרא, ולא ימכר בשוק; שאינו יכול
להתפס אלא דבר הקנוי לו קנן גמור.

יום רביעי כ"ב אלול ה'תש"ע

פרק שני

א. כל המומין הפוסלין באדם ובבהמה - חמשים. ויכבר
נמנו.
ב. ויש מומין אחרים מיחדין בבהמה ואינן ראויין להיות
באדם, ושלשה ועשרים ושלשה הם, ואלו הן: אם היה
גלגל עינה עגל כשל אדם. עינה אחת גדולה כשל עגל
והשניה קטנה כשל אנו. אבל אם היתה אנו גדולה ואנו
קטנה, אפלו קטנה עד כפול - בשר. אם יש בלבן עינה
יבלת שיש בה שער. אם נקב העור שבין שני חוטמיה
במקום הנראה. פיה דומה לשל חזיר, פרוס אף על פי
שאינו מחדד כשפוד.
ג. חטיה החיצונית שנקבו או שנפגמו, אף על פי שנשאר
מקצתו, או שנגממו. אם נעקרו חטיה הפנימיות, שהרי בעת
שפותחת פיה וצוחת הן נראין חסרין.
ד. אם נשלו קרניה וזכרותן עמהן ולא נשאר מהן כלום.
אבל נקבה שיש לה קרנים - בשרה. אם נפגם העור שחופה
את גיד הבהמה. אם נפגמה הערוה של נקבה. אם נפגם
הזנב מן העצם, אבל לא מן הפרק. אם היתה ראש הזנב
מפצל לשנים בשני עצמים. אם היה בין חליא לחליא מלא
אצבע בשר. אם היה הזנב קצר. ועד כמה? בגדי: חליא
אחת - מום, שתיים - בשר. ובטלה: ארץ שתי חליות - מום,

כָּבֵשׁ, אֵף עַל פִּי שֵׁשׁ בּוֹ מִקְצַת סִימָנִין, הוֹאִיל וְהוּא דוֹמָה
לְמִין אַחֵר - פֶּסוּל כִּבְעֵל מוֹם קְבוּעַ; שְׁאִין לָךְ מוֹם קְבוּעַ
גְּדוֹל מִן הַשְּׁנוּי.

ו. וְכֵן הָרֹבֵעַ וְהַנֶּרְבַּע וְהַמִּקְצָה לַעֲבוּדָה זָרָה וְהַנֶּעֱבָד, אֵף
עַל פִּי שֶׁהֵן מִתְרִין בְּאַכִּילָה - הָרִי הֵן פֶּסוּלִין לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ.
שְׁנֶאֱמַר: כִּי מִשְׁחָתָם בָּהֶם - כָּל שֵׁשׁ בּוֹ הִשְׁחָתָה פֶּסוּל.
וְכַעֲבֹרָה הוּא אוֹמֵר: כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר. וְכַעֲבוּדָה זָרָה
כְּתִיב: כִּי שָׁחַת עַמְּךָ. וְכֵן בִּהְמָה וְעוֹף שֶׁהִרְגוּ אֶת הָאָדָם -
הָרִי הֵן כְּרֹבֵעַ אוֹ נֶרְבַּע וּפְסוּלִין לַמִּזְבֵּחַ.

ז. וַיִּרְאֶה לִי, שְׂאֵף עַל פִּי שְׁאִין כָּל הַפְּסוּלִין הָאֵלּוּ רְאוּיִין
לַמִּזְבֵּחַ לְקָרְבָן, אִם עֶבֶר וְהִקְרִיבָן - אֵינוֹ לֹקָה מִן הַתּוֹרָה,
לִפִּי שֶׁלֹּא נִתְפָּרֵשׁ אֲזֵהֶרְתָּן. אָבָל אֲתֵנָּה זֹנָה וּמַחֲרִי כָּלָב
אֲסוּרִין לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְהַמִּקְרִיב אֶחָד מֵהֶן אוֹ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד
- לֹקָה אַחַת; שְׁנֶאֱמַר: לֹא תָבִיא אֲתֵנָּה זֹנָה וּמַחֲרִי כָּלָב.
וּמִפְּנֵי מַה לֹקָה אַחַת עַל שְׁנֵיהֶן? מִפְּנֵי שְׁנֶאֱמָרוּ בְּלֹא אֶחָד.
ח. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהִקְרִיב כָּל הַקִּרְבָּנוֹת מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלֵּאָה,
שְׁנֶאֱמַר: וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אֲמוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלֵּאָה
יִרְצָה. וְכָל שְׁבַעַת הַיָּמִים נִקְרָא מַחֲסֵר זָמָן. וְאֵף עַל פִּי
שֶׁמַּחֲסֵר זָמָן פֶּסוּל, אִם עֶבֶר וְהִקְרִיבוּ - אֵינוֹ לֹקָה, מִפְּנֵי
שֶׁהוּא לֹא הִבָּא מִכָּל עֲשֵׂה, וְלֹא נִרְצָה הַקִּרְבָּן.

ט. תּוֹרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זָמָנָם, שֶׁהֵן מַחֲסֵר זָמָן בִּבְהֵמָה, וּבְנִי
יוֹנָה שֶׁעֶבֶר זָמָנָם - הַכֹּל כִּבְעֵל מוֹם; וְהַמִּקְרִיבָן - אֵינוֹ לֹקָה,
אֵף עַל פִּי שֶׁהַקִּרְבָּן פֶּסוּל וְלֹא נִרְצָה.

י. הַמִּקְדִּישׁ טַמְטוֹם וְאֶנְדְּרוֹגִינוֹס וּטְרָפָה וְכִלְאִים וְיוֹצֵא דָפֶן
לַמִּזְבֵּחַ - הָרִי זֶה מִמִּקְדִּישׁ עֲצִים וְאֲבָנִים, לִפִּי שְׁאִין קִדְּשָׁה
חֻלָּה עַל גּוֹפָן, וְהָרִי הֵן חֲלִין לְכָל דָּבָר, וְיִמְכְּרוּ וְיִבִּיא
בְּדַמֵּיהֶם כָּל קִרְבָּן שִׁירְצָה. וְאֵינָן כִּבְעֵל מוֹם, שֶׁכִּבְעֵל מוֹם יֵשׁ
בְּמֵינוֹ קִרְבָּן. אָבָל הַמִּקְדִּישׁ רֹבֵעַ וְנֶרְבַּע וּמִקְצָה וְנֶעֱבָד
וְאֲתֵנָּה וּמַחֲרִי - הָרִי זֶה מִמִּקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם עוֹבֵר, וְיִרְעוּ עַד
שֶׁיִּפְּלֵ בָּהֶן מוֹם קְבוּעַ וְיִפְּדוּ עָלָיו. וְכֵן הַמִּקְדִּישׁ מַחֲסֵר זָמָן
- הָרִי זֶה מִמִּקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם עוֹבֵר, וְאֵינוֹ לֹקָה, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יא. נִמְצָאוּ כָּל הָאֲסוּרִין לַמִּזְבֵּחַ הָרִי הֵן אֲרֻבָּעָה עָשָׂר, וְאֵלּוּ
הֵן: בַּעַל מוֹם. וְשְׁאִינוֹ מִן הַמִּבְחָר. וּמַחֲסֵר אֶבֶר מִבְּפָנִים.
וּטְרָפָה. וְכִלְאִים. וְיוֹצֵא דָפֶן. וְרֹבֵעַ. וְנֶרְבַּע. וְשִׁהֲמִית הָאָדָם.
הַנֶּעֱבָד. הַמִּקְצָה. הָאֲתֵנָּה. הַמַּחֲרִי. מַחֲסֵר זָמָן.

יב. כָּל הָאֲסוּרִין לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ אֲסוּרִין בְּכָל שָׁחַ. אֶפְלוּ
נִתְעַרְבַּ אֶחָד בְּרֹבֹא - נִפְסַד הַכֹּל וְנִפְסַל לַמִּזְבֵּחַ. וְכֵלָן
וְלִדְוִיתֵיהֶן מִתְרִין לַמִּזְבֵּחַ; חוּץ מִיֹּלֵד נִרְבַּעַת וְנֶעֱבָדַת וּמִקְצִית
וְשִׁהֲמִיתָה אֶת הָאָדָם, שְׁוֹלְדָן אֲסוּרִין לַמִּזְבֵּחַ כְּמוֹתָן.

יג. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כִּשְׁנַעֲבֹדָה בָּהּ עֲבֹרָה אוֹ שִׁהֲמִיתָה
כִּשְׁהִיתָה מַעֲבֵרָתָה, שֶׁחָרִי הַיֹּלֵד מִצּוֹי עִמָּה בַּעַת שֶׁנִּפְסְלָה
וְהָיָה כְּאֶבֶר מֵאִיבָרִי; אָבָל אִם נִתְעַבְּרָה אַחֵר שֶׁנֶּעֱבָדָה בָּהּ
עֲבֹרָה אוֹ אַחֵר שִׁהֲמִיתָה - הָרִי וְלָדָה כָּשָׁר לַמִּזְבֵּחַ. אֶפְלוּ
נִרְבַּעָה כִּשְׁהִיא מִקְדָּשֶׁת וְאַחֵר כֶּף נִתְעַבְּרָה. וְאֵין צָרִיךְ לִזְמַר,
אִם נִרְבַּעָה וְהָיָה חֲלִין וְאַחֵר כֶּף הַקִּדְּשָׁה וְנִתְעַבְּרָה, שְׁוֹלְדָה
מִתֵּר. וְכֵן אֶפְרוּחַ בִּיצַת טְרָפָה מִתֵּר לַמִּזְבֵּחַ.

יד. הַמִּשְׁתַּחֲוִּיָּה לְקָמָה - חֲסִיָּה מִתְרִין לְמִנְחוֹת, שֶׁהָרִי

יד. וְכִמָּה תֹאכַל מִעֲשָׂבִים אֵלּוּ הַלְחִים בְּזָמָן הַלַּח וְהַיָּבֵשִׁים
בְּזָמָן הַיָּבֵשׁ? בְּגִרְוֹגְרָתָה אוֹ יוֹתֵר קִדְּם סַעֲדָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל כָּל
יָמִים בְּשִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים אֵלּוּ. וְצָרִיךְ שֶׁתֹּאכַל אוֹתָן בְּכָל יוֹם
אַחֵר שְׁתִּיָּה, וְתִהְיֶה מִתְרָה בְּשָׂדֶה בַּעַת אֲכִילָה, וְלֹא תִהְיֶה
לְבָדָה, אֲלֹא הִיא וּבִהְמָה אַחֲרֵת לְצוֹת עִמָּה. אִם נַעֲשֶׂה לָּהּ
כָּל אֵלּוּ וְלֹא נִתְרַפְּאָת - הָרִי אֵלּוּ קְבוּעִין וְדָאִי; וְאִם חָסַר
אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ - הָרִי זֶה סָפֵק, וְאֵינָה קִרְבָּה וְלֹא נִפְדִּיתָ.

טו. בִּיצָד? אֲכִלָה הַלַּח כִּמְשֻׁפָּטוֹ בְּאֶדָר בָּלוּ וְחֲצִי נִיסָן,
וְאֲכִלָה אַחֲרָיו הַיָּבֵשׁ כִּמְשֻׁפָּטוֹ בְּחֲצִי נִיסָן וְאִיר, שְׁנֶאֱמַר
שֶׁאֲכִלָה בְּשִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים עַל הַסֵּדֶר, אוֹ שֶׁאֲכִלָה בְּגִרְוֹגְרָתָה
אַחֵר אֲכִילָה אוֹ קִדְּם שְׁתִּיָּה, אוֹ שֶׁהִיתָה קְשׁוּרָה, אוֹ שֶׁהִיתָה
לְבָדָה, אוֹ שֶׁהִיתָה בְּגִינָה הַסְמוּכָה לְעִיר, וְלֹא נִתְרַפְּאָת -
מִכָּל אֵלּוּ סָפֵק קְבוּעִין אוֹ עוֹבְרִים. לְפִיכָךְ, אִם הִטִּיל בָּהּ
מוֹם אַחֵר - אֵינוֹ לֹקָה. אֲכִלָה כִּמְשֻׁפָּטָה בְּזָמָן הָאֲכִילָה וְלֹא
נִתְרַפְּאָה - הָרִי הִיא בַּעֲלַת מוֹם קְבוּעַ.

טז. יֵשׁ בְּדָבָר סָפֵק, אִם לְמִפְרַע הִיא בַּעֲלַת מוֹם קְבוּעַ מַעַת
שְׁבָאוּ לָהּ הַמִּיּוּמִים אוֹ מַעַת שְׁנִיתָאֲשׁוּ מִרְפוּאָתָה. לְפִיכָךְ,
הַפּוֹדָה אוֹתָה קִדְּם שְׁנִיתָאֲשׁוּ מִרְפוּאָתָה וְנִהְיָה בְּאוֹתוֹ
הַפְּדִיּוֹן אַחֵר שְׁנִיתָאֲשׁוּ מִרְפוּאָתָה - הָרִי זֶה סָפֵק מוֹעֵל,
וְאֵינוֹ מִבִּיא קִרְבָּן מְעִילָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּמִקְוָמוֹ.

יום חמישי כ"ג אלול ה'תש"ע

פרק שלישי

א. אֵין הַמִּיּוּמִין פּוֹסְלִין בַּעוֹף. וְכֵן אֶחָד הַזָּכֵר וְאֶחָד הַנִּקְבָּה
בַּעוֹף. שֶׁלֹּא נֶאֱמַר 'תָּמִיד זָכָר' אֲלֹא בִּבְהֵמָה בְּלָבָד. בְּמַה
דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִיּוּמִין קִטְנִים; אָבָל עוֹף שֶׁיָּבֵשׁ גִּפּוֹ אוֹ
נִסְמִית עֵינָיו אוֹ נִקְטָעָה רִגְלוֹ - אֲסוּר לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, שְׁאִין
מִקְרִיבִין חֶסֶר כָּלָל. וְכֵן אִם נוֹלַד בּוֹ אַחַת מִן הַטְּרָפוֹת
שְׁאֲסוּרִין אוֹתָה בְּאַכִּילָה - הָרִי זֶה נִפְסַל לְקָרְבָן.

ב. תּוֹרִים קִטְנִים - פֶּסוּלִין, וּבְנֵי יוֹנָה גְּדוֹלִים - פֶּסוּלִין;
שְׁנֶאֱמַר: מִן הַתֵּרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה. תַּחֲלַת הַצְּהוּב בָּהּ
וּבָהּ - פֶּסוּל. וְעַד מַתִּי יִהְיֶה בְּנֵי יוֹנָה כְּשֵׁרִים? כָּל זָמָן
שֶׁעוֹקֵר כְּנָף וּמִתְמַלֵּא מְקוֹם עֶקְרוֹ דָּם. וְהַתּוֹרִים כְּשֵׁרִים
מִשְׁיֻנְהָבוּ.

ג. הַטַּמְטוֹם וְהָאֶנְדְּרוֹגִינוֹס, אֵף עַל פִּי שְׁאִין לָךְ מוֹם גְּדוֹל
מֵהֵן - הָרִי הֵן פֶּסוּלִין לַמִּזְבֵּחַ מִדְּרָךְ אַחֲרָת: לִפִּי שֶׁהֵן סָפֵק
זָכֵר סָפֵק נִקְבָּה - הָרִי הֵן כְּמִין אַחֵר. וּבְקִרְבָּנוֹת נֶאֱמַר: זָכֵר
תָּמִיד וּנְקִבָּה תָּמִידָה - עַד שֶׁהִיתָה זָכֵר וְדָאִי אוֹ נִקְבָּה
וְדָאִית. לְפִיכָךְ אֵף הָעוֹף שֶׁהוּא טַמְטוֹם אוֹ אֶנְדְּרוֹגִינוֹס פֶּסוּל
לַמִּזְבֵּחַ.

ד. וְכֵן הַכִּלְאִים וְיוֹצֵא דָפֶן וּמַחֲסֵר זָמָן פֶּסוּלִים, אֵף עַל פִּי
שְׁאִין בָּהֶם מוֹם. שְׁנֶאֱמַר: שׂוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֹז - עַד שֶׁהִיתָה
כָּל מִין מִמֵּין בְּפָנָי עֲצָמוֹ, לֹא שֶׁהִיתָה מְעַרְבַּ מִכָּבֵשׁ וְעוֹ. כִּי
יֹלַד - פֶּרֶט לְיוֹצֵא דָפֶן. וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים - פֶּרֶט לְמַחֲסֵר
זָמָן. תַּחַת אֲמוֹ - פֶּרֶט לְתוֹם, שְׁנוֹלַד אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַטָה אֲמוֹ.
ה. הַנֶּדְמָה, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ כִּלְאִים - הָרִי הוּא פֶּסוּל
לַמִּזְבֵּחַ. בִּיצָד? רַחַל שְׁלֵדָה כְּמִין עֹז, וְעוֹ שְׁלֵדָה כְּמִין

ממנה גזרים למערכה. וכן המשתחוה לבהמה - בשם
שנפסלה למזבח, כך צמר שלה פסול לבגדי כהן, וקרניה
פסולין לחצוצרות, ושוקיה לחלילין, ובגיה מעיה לנימין,
הכל פסול.

ח. כל שיש בו שם לעבודה זרה - לא יעשה למלאכת
הקדש, אף על פי שהוא מתר בהנאה. אי זהו איתן? האומר
לזונה: הא ליה דבר זה בשכר. אחד זונה כותית או שפחה
או ישראלית שהיא ערוה עליו או מחיבי לאוין. אבל
הפנויה, אפלו היה כהן - איתנה מתר. וכן אשתו גדה -
איתנה מתר, אף על פי שהיא ערוה.

ט. נשא אחת מחיבי לאוין - כל שיתן לה מחמת בעילה
הרי זה איתן ואסור. והזכור - איתנו אסור. נתנה האשה
איתן לבועל - הרי זה מתר משום איתן.

י. האומר לחברו: הא לך דבר זה ותלין שפחתך אצל עבדי
העברי - הרי זה איתן. והוא שאין לו אשה ובנים; אבל
אם יש לו אשה ובנים - הרי זה מתר בשפחה כנענית, כמו
שיתבאר. והוא הדין באומר לזונה: הא ליה דבר זה והבעלי
לפלוני הישראלי - הרי זה איתן.

יא. פסק עם הזונה לתן לה טלה אחד ונתן לה הרבה,
אפלו נתן אלף - בלן איתן ואסורין למזבח. נתן לה איתנה
ולא בא עליה, אלא אמר לה: יהי אצלך עד שאבוא עליך
- כשיבוא עליה יאסר. קדמה והקריבתו קדם שיבוא עליה
- כשר. [ואם היתה חציבת קרבן - יצאה ידי חובתה.] והוא
שיאמר לה בעת שנתן: אימתי שתבוא לי קני אותו
מעכשיו; אבל אם לא אמר לה כן - אינה יכולה להקריב
דבר שאינו שלה.

יב. קדמה והקדישתו קדם שיבוא עליה ואחר כך בא עליה
- הרי זה ספק אם הוא איתן, הואיל ובא עליה קדם
שיתקריבו, או אינו איתן, שהרי הקדישתו קדם ביאה.
לפיכך לא יקרב, ואם קרב - נרצה.

יג. בא עליה ולא נתן לה, ולאחר זמן נתן לה, אפלו אחר
כמה שנים - הרי זה איתן. במה דברים אמורים? בכויתית
שאמר לה: הבעלי לי בטלה זה, שאינה צריכה משיכה, או
בישראלית שהיה הטלה בחצרה ואמר לה: אם לא איתן לך
מעות ביום פלוני - הרי הוא שלך; אבל אם אמר לה
הבעלי לי בטלה סתם, ובא עליה, ולאחר זמן שלח לה
טלה - הרי זה מתר משום איתן.

יד. אין אסור משום איתן ומחיר אלא גופן, לפיכך אינו
חל אלא על דבר הראוי לקרב על גבי המזבח, כגון בהמה
טהורה ותורין ובגיה יונה וזין ושמן וסלת. נתן לה מעות
ולקחה בהן קרבן - הרי זה כשר.

טו. נתן לה חטים ועשאמן סלת, זיתים ועשאמן שמן,
ענבים ועשאמן יין - הרי אלו כשרים, שפכר נשתנו. נתן
לה בהמת קדשים באיתנה - לא נאסרה למזבח. ואפלו מנה
אותה על פסחו ועל חגיגתו באיתנה - לא נפסלו המקדשין,
שפכר זכה בהן גבוה משעה שהקדישן. וכן אם נתן לה
דבר שאינו שלו - לא פסלו, שאין אדם אוסר דבר שאינו
שלו, אלא אם כן נתאשו הבעלים. אבל אם נתן לה עופות,

נשתנו, ונדמו לולדות של אסורי מזבח שהן מתרין. וכן
בהמה שפסקה בכרשיני עבודה זרה - מתרת למזבח, שהרי
נשתנו.

טו. לוקחין כל הקרנות מן העובדי כוכבים, ואין חוששין
להם לא משום רובע ונרבע ולא משום מקצה ונעבד, עד
שיודע בודאי שזה נפסל. הרי הוא אומר: מעמלקי הביאום
אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבח לי
אלהיך.

יום שישי כ"ד אלול ה'תש"ע

פרק רביעי

א. אחד הבהמה ואחד העוף שנרבע או שהמית את האדם
או הקצה או נעבד - הכל פסול לגבי המזבח.

ב. הרובע והנרבע ושהמית את האדם, אם היו שם שני
עדים - הרי הבהמה או העוף נסקלין ובשרן אסור בהנאה,
ואין צריך לומר באלו שהן אסורין לגבות. ובמה אמרו שהן
אסורין למזבח? כשהיו מתרין להדיט. כגון שהיה שם עד
אחד בלבד והבעלים שותקין, או על פי הבעלים אף על
פי שאין עד כלל. היה שם עד אחד והבעלים מכחישין
אותו - הרי אלו מתרין אף למזבח.

ג. בהמה ששחקו בה והגיוחה עד שהמיתה את האדם -
הרי זו כשרה למזבח, מפני שהיא פאנוסה. אין הבהמה
נפסלת משום רובע או נרבע עד שהיה האדם שרבעה בה
תשע שנים ויום אחד. בין ישראל בין עובד כוכבים [בין]
עבד, הואיל ורבעה אדם נפסלה. ואם האדם הוא שנרבע
מן הבהמה - אינה נפסלת עד שתהיה האשה הנרבעת בת
שלוש שנים ויום אחד, או יהא האיש הנרבע בן תשע שנים
ויום אחד.

ד. מאימתי תפסל הבהמה או העוף משום מקצה?
משעשו בהן הכמרים מעשה, כגון שיגזזו אותה או יעבדו
בה לשם עבודה זרה. אבל בדברים אינו נעשה מקצה,
שאין הקדש לעבודה זרה.

ה. הרובע והנרבע, בין שהיתה הבהמה שלו בין שהיתה
של חברו, בין באנס בין ברצון, בין בזדון בין בשגגה, בין
לפני הקדשה בין לאחר הקדשה - הרי זו אסורה למזבח.
אבל המקצה, אם היה שלו והקצה קדם שיקדיש - נפסל;
הקצה של חברו או שהקצה שלו אחר שהקדישו - הרי זה
מתר; שאין אדם מקצה דבר שאינו שלו.

ו. הנעבד, בין שעבד שלו בין של חברו, בין באנס בין
ברצון, בין בזדון בין בשגגה, בין לפני הקדש בין לאחר
הקדש - הרי זה אסור; וירעה עד שיפלו בו מום קבוע
ויפדה בו, כמו שבארנו. והנעבד - הוא וכל מה שעליו
אסורין למזבח; שכל צפוי נעבד אסורין בהנאה. אבל
המקצה - הוא אסור, ומה שעליו מתר למזבח.

ז. המשתחוה להר, אף על פי שהוא מתר בהנאה - הרי
אבניו אסורין למזבח. וכן המשתחוה למעין הנובע בארצו
- הרי מימיו פסולין לנסף. אשרה שבטלה - אין מביאין

1 אף על פי שהן מקדשין - אתנן חל עליהם ואסורים.
2 ומדברי קבלה הוא דבר זה.
3 טז. אי זה הוא מחיר קלב? זה האומר לחברו: הא לך טלה
4 זה תחת קלב זה. וכן אם החליף קלב בכמה בהמות או
5 עופות וכיוצא בהן - כלן אסורות למזבח.
6 יז. שני שתפין שחלקו, זה לקח עשרה טלאים וזה לקח
7 תשעה וקלב אחד - שנים הקלב מתרין; אבל העשרה
8 שפנגדו: אם יש אחד מהם דמו כדמי הקלב או יתר על
9 דמי הקלב - מוציאו מן העשרה כנגד הקלב ויהיה מחירו,
10 ושארן מתרים; ואם כל אחד ואחד מהן דמיו פחותין מדמי
11 הקלב - הרי העשרה כלן אסורים.
12 יח. נשתנה המחיר, כגון שהחליף קלב בחטים ונעשו סלת
13 - הרי זה מותר. אתנן קלב ומחיר זונה - מתרין. אתנן זונה
14 ומחיר קלב - מתרין לרבך הבית, שהרי הן משתנין. אבל
15 גופן של אתנן לא יעשה רקועין לבית; שגאמר: לכל גדר
16 - להביא את הרקועים.

שבת קודש כ"ה אלול ה'תש"ע

פרק חמישי

18 א. שאור ודבש אסורין לגבי המזבח, ואסורין בכל שהן;
19 שגאמר: כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו וגומר. ואינו
20 חיב אלא אם הקטירן עם הקרבן או לשם קרבן. ואחד
21 המקטיר עצמן או המקטיר תערובת שלחן - לוקה על כל
22 אחד מהן בפני עצמו. ואם הקטיר שניהן כאחד - אינו
23 לוקה אלא אחת, לפי ששניהם נאמרו בלאו אחד.
24 ב. נפל מהם כל שהוא בקטרת - נפסלה. ואם הקטיר ממנה
25 בהיכל - לוקה. ואין הקטרה פחותה מקבית.
26 ג. העלה שאור או דבש בפני עצמן למזבח לשם עצים -
27 פטור; שגאמר: ואל המזבח לא יעלו לריח ניחח - לריח
28 ניחוח אי אתה מעלה, אבל אתה מעלה לשם עצים. אפלו
29 הקטיר דבר שאינו ראוי להקטרה בדבש או בשאור, הואיל
30 והוא מן הקרבן - לוקה.
31 ד. ביצד? המעלה מבשר חטאת ואשם או מבשר קדשים
32 קלים או משירי המנחות או ממותר העמר או מחטאת
33 העוף או מלחם הפנים ושתי הלחם או מלג שמן של מצרע,
34 המעלה בזית מאחת מאלו בחמץ או בדבש, בין למזבח בין
35 לכבש - לוקה. אף על פי שאין כל אלו ראויין להקטרה,
36 הואיל והן קרויין קרבן - חיב עליהן; שגאמר: קרבן
37 ראשית תקריבו אתם לי וגומר.
38 ה. וכן אסור להקטיר על המזבח דבר מכל דברים אלו
39 שאינן ראויין להקטרה, כגון בשר חטאות ואשמות ושיירי
40 מנחות וכיוצא בהן. מפי השמועה למדו, שכל דבר
41 שמקצתו לאשים - הרי שאריתו בכל תקטירו.
42 ו. המקטיר איברי בהמה טמאה על גבי המזבח - לוקה.

44 ואף על פי שאסור הקרבתה מקלל עשה, שהרי נאמר: מן
45 הטהורה אכל ומן הטהורה הקרב, הא טמאה לא תאכל ולא
46 תקריב - כשם שלוקה על אכילת הטמאה הבא מקלל עשה,
47 כמו שבארנו במקומו, כך לוקה על הקרבתה. אבל המקריב
48 איברי חיה טהורה - עובר בעשה, ואינו לוקה. ומניין שהוא
49 בעשה? שגאמר: מן הבהמה מן הקרבן ומן הצאן תקריבו
50 את קרבנכם, הא מן החיה לא תקריבו; ולא הבא מקלל
51 עשה - עשה.
52 ז. הגונב או הגוזל והקריב הקרבן - פסול, והקדוש ברוך
53 הוא שונאו; שגאמר: שגא גזל בעולה. ואין צריך לומר
54 שאינו מתקבל. ואם נתיאשו הבעלים - הקרבן כשר. ואפלו
55 היה חטאת, שהפנהים אוכלין את בשרה. ומפני תקנת
56 מזבח אפרו: שהחטאת הגזולה, אם נודעה לרבים - אינה
57 מכפרת אף על פי שנתיאשו הבעלים, כדי שלא יאמרו:
58 מזבח אוכל גזלות. וכן העולה.
59 ח. הגונב עולת חברו והקריבה סתם - נתכפרו בה הבעלים
60 הראשונים.
61 ט. אין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל ולא מן הקדש
62 קדם לעמר ולא מן המדמע, ואין צריך לומר מערלה וכלאי
63 הפך; מפני שהיא מצוה הבאה בעבירה, שהקדוש ברוך
64 הוא שונאה. ואם הביא - לא נתקדשו להיותן ראויין
65 לקרבן, אבל נתקדשו להפסל, ויהיו כקדשים שגפסלו.
66 י. כל המנחות אין מביאין אותן מן הקדש קדם שתי הלחם
67 לכתחלה, שהרי נאמר בהן: בכורים לי; ואם הביא - כשר.
68 ומביאים נסכים מן המקצה ביום טוב.
69 יא. מצות עשה למלח כל הקרבנות קדם שיעלו למזבח,
70 שגאמר: על כל קרבןך תקריב מלח. ואין לך דבר שקרב
71 למזבח בלא מלח, חוץ מיני הנסכים והדם והעצים. ודבר
72 זה קבלה, ואין לו מקרא לסמוך עליו. ומצוה למלח הבשר
73 יפה יפה, כמולח בשר לצלי שמהפך את האבר ומולח. ואם
74 מלח כל שהוא, אפלו בגרגיר מלח אחד - כשר.
75 יב. הקריב בלא מלח כלל - לוקה, שגאמר: ולא תשבית
76 מלח ברית אלהיך. ואף על פי שלוקה - הקרבן כשר
77 והרצה. חוץ מן המנחה, שהמלח מעפב בקמיצה; שגאמר:
78 ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך.
79 יג. המלח שמולחין בו כל הקרבנות - משל צבור, כמו
80 העצים; ואין היחיד מביא מלח או עצים לקרבנו מביתו.
81 ובשלשה מקומות היו נותנין המלח: בלשפת המלח, ועל
82 גבי הכבש, ובראשו של מזבח. בלשפת המלח היו מולחין
83 עורות הקדשים. ועל גבי הכבש מולחין האיברים. ובראשו
84 של מזבח מולחין הקמץ והלבונה ומנחות הנשרפות ועולת
85 העוף.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט-כ"א אלול ה'תש"ע

יום ראשון י"ט אלול ה'תש"ע

מצות לא תעשה קנד.

המצוה הקנ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהקדים מתנות הנזעים. זו על זו, אלא נפרישן לפי סדרן. ובאור דבר זה: שהחטים, למשל, אם דשן ומרחן — הרי הן טבל; מפריש מהן תחלה תרומה גדולה והוא אחד מחמשים (מדה בינונית) ואחר-כך מפריש עשירית מהנשאר עשירית הנשאר — וזהו מעשר ראשון; ואחר-כך מפריש עשירית ממה שנשאר — והוא מעשר שני. נותן תרומה גדולה לפהן, ומעשר ללוי, ומעשר שני יאכל לבצעו בירושלים. על הסדר הזה צריך להפריש. ובאה האזהרה מלהקדים מה-שראוי לאתרו ומלאחר מה שראוי להקדימו, והוא אמרו יתעלה: "מלאתך ודמעך לא תאחר" (שמות כב, 17). כאלו יאמר: לא תאחר ממלאתך ודמעך מה שראוי להקדימו. ובמשנת תרומות (פרק ג משנה 19): המקדים תרומה לבכורים ומעשר ראשון לתרומה ומעשר שני לראשון, אף-על-פי שהוא עובר בלא-תעשה, שנאמר: "מלאתך ודמעך לא תאחר" — מה-שעשה עשוי. ובמכלתא (פרשת משפטים): "מלאתך" — אלו הבכורים הנטלין מן-המלאי: "ודמעך" — זו תרומה; "לא תאחר" — שלא תקדים שני לראשון, (ושלא יקדים מעשר) ראשון לתרומה, תרומה לבכורים. ושם נאמר: מכאן אמרו: כל-המקדים תרומה לבכורים ומעשר שני לראשון, אף-על-פי שהוא עובר בלא-תעשה — מה-שעשה עשוי. וכבר נתבאר בריש תמורה (ד.) שהמקדים אינו לוקה.

יום שני כ' אלול ה'תש"ע

מצות לא תעשה קלג. קלד.

המצוה הקל"ג — האזהרה שהזהרנו כל-זר מלאכול שום תרומה, והוא אמרו: "וכל-זר לא יאכל קדש" (ויקרא כב, י), וכונתו ב"קדש" זה — התרומה. וכן הבכורים, לפי שגם הם נקראו: תרומה, כמו שאבאר (לא תעשה קמח), ולזאת כונתי באמרי שום תרומה והוא הדין לכל-מועיל

(נהנה בשוה פרוטה) בקדשים בזדון. ואם אכל תרומה בזדון — חייב מיתה בידי שמים, ואינו חייב תוספת חמש, כמו שנתבאר בפרק ו' ופרק ז' ממסכת תרומה. ובפרק ט' מסנהדרין (פג.) מנו מחיבי מיתה בידי שמים ובכללם: זר שאכל תרומה, והביאו ראיה לכך מאמרו: "ומתו בו כי יחללהו" (שם, ט) ואחריו "וכל-זר לא-יאכל קדש". ובפרק ב' מבכורים אמרו: "התרומה והבכורים חייבים עליהם מיתה וחמש ואסורים לזרים; ורב חולק על כל-המשניות האלה ואומר: זר שאכל תרומה — לוקה, וידוע שרב (כוחו כ)תנא הוא ופליג (חולק גם על תנאים) וכבר בארנו בחבורנו בפרוש המשנה (סוטה פרק ג משנה ג, ועוד), שכל-מחלקת שאינה מחייבת מחלקת למעשה אלא בסברא בלבד, לא אפסוק בה הלכה, ולא אמר: הלכה בפלוגי; ולפיכך לא אמר כאן הלכה פרב או כסתם משנה", כיון שלדברי הכל לוקה, לפי שכל-מחייב מיתה בידי שמים על אחד הלאוין — לוקה גם-כן, כמו שבארנו בהקדמות מאמר זה. וכן כל-מועיל בקדשים במזיד — לוקה בלי ספק, והוא אמרם במפלא סמוך לאיש (קטן בשנתו הסמוכה לגיל הבר-מצוה) אם הקדיש, אמרו (נדה מו:): "הקדיש הוא ואכלו אחרים רבי יוחנן ורבי שמעון בן-לקיש דאמרי תרוניהו: לוקין".

המצוה הקל"ד — האזהרה שהזהרנו אפלו תושב (ישראל, שנשכר לעולם לכהן ושכירו (לתקופה) מלאכול תרומה, אמר: "תושב כהן ושכיר לא-יאכל קדש" (שם, י), ואם אכל, דינו כדין שאר זרים.

יום שלישי כ"א אלול ה'תש"ע

מצות לא תעשה קלה. קלו.

המצוה הקל"ה — האזהרה שהזהרנו הערל מלאכול תרומה. והוא הדין לשאר קדשים שהערל מזוהר מלאכלם. ולא זו לא נתפרש בפתוב אלא נלמד בגזרה שוה, ועם זה בארו מעתיקי השמועה, שאסור זה מדאורייתא לא מדרבנן. ולשון יבמות (ע.) "מנין לערל שאינו אוכל

35 בַּתְּרוּמָה הַקֶּדָּשִׁים לֹא תֹאכַל" (ויקרא כב, יב),
 36 וּבִגְמָרָא יְבָמוֹת (סח). אָמְרוּ: "כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר,
 37 כִּיֹּן שֶׁנִּבְעֲלָה לְפָסוּל לָהּ — פָּסָלָהּ". וּמָמָה
 38 שֶׁאָמְרוּ: "בַּתְּרוּמָה הַקֶּדָּשִׁים" אָמְרוּ (שם סח):
 39 "בְּמוֹרֶם מִן־הַקֶּדָּשִׁים לֹא תֹאכַל", כְּלוּמָר: חֲזָה
 40 וְשׁוֹק וְשֵׁם אָמְרוּ לְכָתוּב קָרָא: הִיא בִּקְדָּשִׁים לֹא
 41 תֹאכַל, מֵאִי בַּתְּרוּמָה הַקֶּדָּשִׁים? שֶׁמַּעַתָּה מִנֵּה תִּתֵּן
 42 (יש ללמוד מכאן שני דינים), כְּלוּמָר שֶׁאִם נִבְעֲלָה
 43 לְפָסוּל לָהּ — נִפְסָלָה לַתְּרוּמָה; וְשֶׁאִם הִיָּתָה
 44 נִשְׁוֹאָה לְזָר וּמֵתָ — חֲזָרָתָה לַתְּרוּמָה וְאִינָה חֲזָרָתָה
 45 לְחֲזָה וְשׁוֹק וְנִמְצָא לָאוּ זֶה, שֶׁהוּא "הוּא בַּתְּרוּמָה
 46 הַקֶּדָּשִׁים לֹא תֹאכַל", כּוֹלֵל שְׁנֵי עֲנִינִים: הָאֶחָד
 47 אֲזִיזָה לְחֲלָלָה מִלֶּאֱכֹל קֹדֶשׁ, וְהַשֵּׁנִי אֲזִיזָה
 48 לְכַהֲנָת שֶׁנִּשְׁאָת לְזָר מִלֶּאֱכֹל חֲזָה וְשׁוֹק אֶף־עַל־פִּי
 49 שֶׁמֵּת בַּעֲלָה אוֹ גִּרְשָׁה. אָבָל אֲסוּר אֲכִילָתָה בַּתְּרוּמָה
 50 בַּעֲדָהּ תַּחַת בַּעֲלָה הַזֶּה אֵינוֹ מִפְּסוּק זֶה אֲלֹא
 51 לְמִדּוּהוּ: מִקְבְּלֵי הַפְּרוּשׁ מִמֶּה־שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכָל־זָר
 52 לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ" (שם, י), וְכָל־זֶמֶן שֶׁהִיא תַּחַת הַזֶּה
 53 — הֵרִי הִיא כְּזֹר וְ"זָר" קָרִינָא בֵּהּ. וְדַע זֶה, וְגַם
 54 הִיא אִם עֲבָרָה עַל לֹא זֶה — הֵרִי הִיא לֹקָה.

יום חמישי כ"ג אלול ה'תש"ע

יום שישי כ"ד אלול ה'תש"ע

שבת קודש כ"ה אלול ה'תש"ע

מצות עשה קכז.

59 הַמִּצְוָה הַקַּכ"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַפְרִישׁ
 60 מִעֲשֵׂר מִצִּמַּח הָאָרֶץ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְכָל־
 61 מִעֲשֵׂר הָאָרֶץ וְגו' לָהּ" (ויקרא כז, ל) "כִּי אֶת־
 62 מִעֲשֵׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לָהּ תְּרוּמָה"
 63 (במדבר יג, כד). וְכָכָר בָּאָר הַכְּתוּב (במדבר יח, כא),
 64 שֶׁהַמִּעֲשֵׂר הֵנָּה לְלוּיִם. וְכָכָר נִתְּבָאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
 65 בְּמִסְכַּת מַעֲשְׁרוֹת; וְזֶהוּ הַנִּקְרָא: מִעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן,
 66 וְאֵינוֹ חֹבָה מִן־הַתּוֹרָה אֲלֹא בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל.

1 בַּתְּרוּמָה? נֶאֱמָר: "תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר" בַּתְּרוּמָה (ויקרא
 2 כב). — מָה תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר הָאָמּוֹר בְּפִסָּח עָרַל
 3 אֲסוּר בּוֹ, אֶף תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר הָאָמּוֹר בַּתְּרוּמָה עָרַל
 4 אֲסוּר בּוֹ; וְהוּא הִדִּין לְשָׂאָר קֶדָּשִׁים. וְכָךְ הוּא גַם
 5 לְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת אמור שם), וְשֵׁם אָמְרוּ: "רַבִּי
 6 עֲקִיבָא אוֹמֵר, אִישׁ אִישׁ (שם, ד) — לְרַבּוֹת אֶת
 7 הָעָרַל". וְשֵׁם נִתְּבָאָר גַּם כֵּן, כְּלוּמָר: בִּגְמָרָא
 8 יְבָמוֹת (עב), שֶׁדָּבָר תּוֹרָה: מְשׁוּף (משך עורו
 9 וּנְרָאָה כַּעֲרַל) אוֹכַל בַּתְּרוּמָה, וּמִדְּבָרֵיהֶם גָּזְרוּ עָלָיו
 10 מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּעָרַל הֵנָּה נִתְּבָאָר שֶׁהָעָרַל אֲסוּר
 11 בַּתְּרוּמָה מִן־הַתּוֹרָה, וּמְשׁוּף הוּא שֶׁאֲסוּר מִדְּרַבָּנָן.
 12 וְהֵבֵן זֶה. וְשֵׁם אָמְרוּ: מְשׁוּף צָרִיד שֶׁיִּמּוֹל מִדְּרַבָּנָן.
 13 הַמִּצְוָה הַקַּל"ו — הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִיר כֹּהֵן טָמֵא
 14 מִלֶּאֱכֹל תְּרוּמָה, וְהוּא אָמְרוּ: "אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע
 15 אֲהֵרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בִּקְדָּשִׁים לֹא יֹאכַל עַד
 16 אֲשֶׁר יִטְהַר" (שם). וּבִגְמָרָא מִכּוֹת (יד): אָמְרוּ:
 17 "אֲזִיזָה לַתְּרוּמָה מִנֵּין? מֵאִישׁ אִישׁ וְגו'. אִיזְהוּ
 18 דָּבָר שֶׁהוּא שׁוֹה בְּזֶרַעוֹ שֶׁל אֲהֵרֹן? הֵיךְ אוֹמֵר —
 19 זֶה תְּרוּמָה". הַכּוֹנֵה בְּאֶמְרָם "שׁוֹה בְּזֶרַעוֹ שֶׁל
 20 אֲהֵרֹן" — שֶׁיֵּאֱכֹלנוּ הַזֶּרַע כָּלוּ, זְכָרִים וְנִקְבוֹת
 21 (ואֵין הַדָּבָר נוֹהֵג אִלָּא בַּתְּרוּמָה). וְכָכָר נִכְפַּל עוֹד
 22 הִלָּאוּ בַּעֲנִיָּן זֶה בְּאֶמְרוֹ: "וְשֶׁמְרוֹ אֶת־מִשְׁמֶרְתִּי"
 23 (שם, ט). וְהָעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — חֵיב מִיתָה בְּיָדִי
 24 שְׁמִים וּבְפָרֶק ט' מִסְנֵה־דְרִין (פג). מִנּוּ מִחִיבֵי מִיתָה
 25 בְּיָדֵי שְׁמִים וּבְכָלָם כֹּהֵן טָמֵא שֶׁאֲכַל תְּרוּמָה
 26 טְהוֹרָה וְהִבִּיאוּ רֵאֲיָתָם מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמָר: "וְשֶׁמְרוֹ
 27 אֶת־מִשְׁמֶרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטָא" (שם).

יום רביעי כ"ב אלול ה'תש"ע

מצות לא תעשה קלז.

30 הַמִּצְוָה הַקַּל"ז — הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִיר הַחֲלָלָה
 31 (אשה שנישאת לכהן בנישואין האסורים) מִלֶּאֱכֹל
 32 קֹדֶשׁ שֶׁהִיָּתָה רִשְׁאִיתָה לְאָכְלוֹ, כְּלוּמָר: הַתְּרוּמָה
 33 וְחֲזָה וְשׁוֹק (חלקי קרבן השלמים, ששייכים לכהן),
 34 וְהוּא אָמְרוּ: "וּבֵת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הוּא

שמואל-א טז א-יג

טז א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל עַד־מָתַי אֶתֶּה מֵתֹאכֵל אֶל־שְׂאוֹל וְאֲנִי מֵאֲסִיתוֹ מִמֶּלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל מִלָּא קָרַנְךָ שָׁמָּן וְלֹךְ אֶשְׁלַחְךָ אֶל־יִשְׁי בֵּית־הַלְחָמִי כִּי־רָאִיתִי בְּבָנָיו לִי מֶלֶךְ: ב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֶּךְ וְשָׁמַע שְׂאוֹל וַהֲרַגְנִי וַיֹּאמֶר יְהוָה עֲגֹלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדְךָ וְאָמַרְתָּ לְזֹבֶחַ לַיהוָה בָּאתִי: ג וְקִרְאתָ לְיִשְׁי בְּזֹבֶחַ וְאֲנֹכִי אֹדִיעֶךָ אֶת אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה וּמִשְׁחַת לִי אֶת אֲשֶׁר־אֹמַר אֵלֶיךָ: ד וַיַּעַשׂ שְׁמוּאֵל אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וַיָּבֵא בֵּית לָחֶם וַיַּחֲרָדוּ וְקָנְיָ הָעִיר לִקְרֹאתוֹ וַיֹּאמֶר שְׁלֹם בּוֹאֵךְ: ה וַיֹּאמֶר שְׁלֹם לְזֹבֶחַ לַיהוָה בָּאתִי הִתְקַדְּשׁוּ וּבָאתֶם אִתִּי בְּזֹבֶחַ וַיִּקְדָּשׁ אֶת־יִשְׁי וְאֶת־בָּנָיו וַיִּקְרָא לָהֶם לְזֹבֶחַ: ו וַיְהִי כְּבוֹאָם וַיֵּרָא אֶת־אֱלִיאֵב וַיֹּאמֶר אֵךְ נִגְדַּר יְהוָה מִשִּׁיחוֹ: ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל אֶל־תִּבֶּט אֶל־מְרֹאֵהוּ וְאֶל־גִּבֻּהַּ קוֹמָתוֹ כִּי מֵאֲסִיתִיהוּ כִּי: ח לֹא אֲשֶׁר יֵרָאֵה הָאָדָם כִּי הָאָדָם יֵרָאֵה לְעֵינָיו וַיְהוָה יֵרָאֵה לְלֵבָב: ח וַיִּקְרָא יִשְׁי אֶל־אֲבִינֵיב וַיַּעֲבֹרְהוּ לִפְנֵי שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר גַּם־בֹּהַ לֹא־בָחַר יְהוָה: ט וַיַּעֲבֹר יִשְׁי שְׁמָהּ וַיֹּאמֶר גַּם־בֹּהַ לֹא־בָחַר יְהוָה: י וַיַּעֲבֹר יִשְׁי שְׁבַעַת בָּנָיו לִפְנֵי שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־יִשְׁי לֹא־בָחַר יְהוָה בְּאַלְהָהּ: יא וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־יִשְׁי הִתְמוּ הַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר עוֹד שָׂאֵר הַקָּטָן וַהֲנֵה רָעָה בְּצֹאֵן וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־יִשְׁי שְׁלַחָה וּקְחֶנּוּ כִּי־לֹא נָסַב עַד־בָּאוּ פֹה: יב וַיִּשְׁלַח וַיְבִיֵּאֵהוּ וְהוּא אֲדָמוּנִי עִם־יָפָה עֵינָיו וְטוֹב רָאִי וַיֹּאמֶר יְהוָה קוֹם מִשְׁחָהוּ כִּי־זֶה הוּא: יג וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת־קָרְן הַשֶּׁמֶן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ בְּקֶרֶב אָחָיו וַתִּצְלַח רוּחַ־יְהוָה אֶל־דָּוִד מֵהַיּוֹם הַהוּא וַיִּקָּם שְׁמוּאֵל וַיֵּלֶךְ הָרְמָתָה:ס

רש"י

מאסתייהו. לפי שכעסן הוא, כמה שנאמר (לקמן יז כח): ויחר אף אליאב בדוד: כי לא אשר יראה האדם. אף על פי שקראת לעצמך רואה, שאמרת לשאול (לעיל ט יט): אנכי הרואה, כאן אני מודיעך שאיך רואה: (ט) ויעבר ישי שמה. הוא שמעא: (יא) שאר הקטן. נשאר הקטן: לא נסוב. לא נשב לאכול, כל מושב סעודה קרויה הסבה: (יג) ותצלח רוח ה'. רוח גבורה:

מצודת ציון

(א) קרנך. כלי מה, עשוי דמות קרן: בית הלחמי. בית לחם: (ג) בזבח. באכילת בשר הזבח: (ד) ויחרדו. מהרו בחרדה: (ה) התקדשו. ענין הזמנה, כמו (ירמיהו ו ד): קדשו עליה למלחמה: (ט) שמה. הוא שמעא: (יא) התמו. מלשון תם והשלמה: שאר. נשאר: נסוב. הישיבה לאכילה קרויה מסיבה, כי דרכם היה לשבת מסובים: (יב) אדמוני. מראה אדום: עם יפה עינים. רוצה לומר ויפה עינים, וכן (עמוס ד י): עם שבי סוסיכם: רואי. מראה: קום. הוא ענין זרוז: (יג) ותצלח. ועבר, כמו (לעיל י י): ותצלח עליו רוח אלהים: רוח ה'. רוח גבורה מה:

מצודת דוד

(א) ואני מאסתיו. ואין מהראוי להתאבל עליו זמן מרובה: לי מלך. רצה לומר: שהוא יהיה מלך לי, לשמור מצותי: (ב) ואמרת. לבני העיר: (ד) ויאמר. הגדול שבהם אמר לו, אם בואו הוא בהיות עמו השלום, או הוא בעבור העדר השלום: (ה) ויאמר שלום. הנה השלום עמי ואין רע, ובאתי הנה לזבוח לה' וכו': (ו) אך נגד ה'. רצה לומר למלכות הוא הגון, אך שיהיה משיחו נגד ה', רצה לומר: שיהיה ה' עמו: (ז) כי לא. רצה לומר: איני רואה לתלות בדבר אשר רואה האדם: יראה לעינים. אם הנראה הוא יפה עינים, שהוא הדבר אשר יראה האדם, ואין לתלות המלוכה בדבר זה: וה'. אבל ה' יראה ללבב, הטובה היא, ובזה הדבר תלוי: (י) שבעת

בניו. בדברי הימים (א ב טו) לא חשב כי אם שבעה עם דוד, שנאמר: דוד השביעי. ובמדרש יש שהיה לישי עוד בן, ושמו אליהו המוזכר בין הנגידים, שנאמר (שם א כו יח): ליהודה אליהו מאחי דוד, וכן נאמר (לקמן יז יב): ולו שמנה בנים ונמה שלא חשבו בדברי הימים, יראה שהיה מאשה אחרת. וצריה ואביגיל היו אחיות לשבעת האחים רק מן האם ולא מן האב, וכמו שנאמר (שמואל-ב יז כה): אשר בא אל אביגיל בת נחש. ומזה יראה שהיתה בת נחש, ולא בת ישי, ובהיות כן לא היו אחיות לאלהו, לא מן האב ולא מן האם. והנה בדברי הימים (א ב טו) נאמר: ואחיותיהם צרויה ואביגיל, ולזה לא חשב אליהו עמהם, כי לאלהו לא היו אחיות כאמור, אולם חז"ל לא קבלו כן, כי אמרו (בבא בתרא א י): שנחש הוא ישי: (יא) התמו. האם נשלמו: הנערים. בניך: כי לא נסוב. על השלחן לאכול, עד בואו פה: (יב) כי זה הוא. אשר בחרתי בו:

דברי הימים ב לד כו-לג

כו וְאֶל־מֶלֶךְ יְהוּדָה הִשְׁלַח אֶתְכֶם לְדְרוֹשׁ בִּיהוָה כֹּה תֹאמְרוּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ: כו יָעַן רַךְ־לִבְכָּךְ וַתִּפְּנֶנָּה | מִלִּפְנֵי אֱלֹהִים בְּשִׁמְעֶךָ אֶת־דְּבָרָיו עַל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל־יֹשְׁבָיו וַתִּפְּנֶנָּה לִפְנֵי וַתִּקְרַע אֶת־בְּגָדֶיךָ וַתִּבְכֶּךָ לִפְנֵי וְגַם־אֲנִי שָׁמַעְתִּי נָאִם יְהוָה: כח הִנְנִי אֹסֶפְךָ אֶל־אֲבֹתֶיךָ וְנֹאסַפְתָּ אֶל־קְבֻרֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם וְלֹא־תִרְאִינָה עֵינֶיךָ בְּכָל־הָרָעָה אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא עַל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל־יֹשְׁבָיו וַיֵּשְׁבוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּבָר: כט וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיֵּאסֹף אֶת־כָּל־זִקְנֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלָּם: ל וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה וְכָל־אִישׁ יְהוּדָה וַיֵּשְׁבוּ יְרוּשָׁלַם וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְכָל־הָעָם מִגְדּוֹל וְעַד־קֶטֶן וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵיהֶם אֶת־כָּל־דְּבָרֵי סֵפֶר הַבְּרִית הַנִּמְצָא בֵּית יְהוָה: לא וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ עַל־עַמּוּדָו וַיִּכְרַת אֶת־הַבְּרִית לִפְנֵי יְהוָה לְלָכֶת אַחֲרֵי יְהוָה וּלְשִׁמּוֹר אֶת־מִצְוֹתָיו וְעִדּוּתָיו וַחֲקָיו בְּכָל־לִבְכֹּו וּבְכָל־נַפְשׁוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַתְּבוּבִים עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה: לב וַיַּעֲמֵד אֶת פְּלִהֶמְצָא בִירוּשָׁלַם ׀ וּבְנִימָן וַיַּעֲשׂוּ וַיֵּשְׁבוּ יְרוּשָׁלַם ׀ ׀ פְּבָרִית אֱלֹהִים אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם: לג וַיִּסֶּר יֹאשִׁיָּהוּ אֶת־כָּל־הַתַּעֲבוֹת מִכָּל־הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲבֹד אֶת־כָּל־הַנִּמְצָא בְּיִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם כְּלִימָיו לֹא סָרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם:

דברי הימים ב לה א-ב

לה א וַיַּעַשׂ יֹאשִׁיָּהוּ בִירוּשָׁלַם פֶּסַח לַיהוָה וַיִּשְׁחָטוּ הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן: ב וַיַּעֲמֵד הַכֹּהֲנִים עַל־מִשְׁמֹרוֹתָם וַיַּחֲזִקֵם לַעֲבֹדֶת בֵּית יְהוָה:

רש"י

וגו' אף אני ויעמד כל העם הנמצא בירושלים מקטן ועד גדול: (לא) ככל לבבו ובכל נפשו וגו'. אשר מצא שם כתוב (שם ל') ושבת עד ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך: ויעמוד המלך על עמדו. ל' נצבים: (לב) כבירת אלהים אלהי אבותיהם. ככל אותן שכתוב שם אלהי אבותיהם לפיכך כתיב כאן אלהי אבותיהם שכרת לאבותם במדבר וכל ברית שלשם על עבודת כוכבים דכתיב (שם כט) ותראו את שקוציהם וגו' עד פונה היום מעם ה' לפיכך ויסר יאשיהו את כל התועבות וגו': (א) ויעש יאשיהו בירושלים פסח. לפי שכל מלכי יהודה הרשעים לא עשו פסח כמשפטו:

(כח) ונאספת אל קברותיך בשלום. והלא נהרג אלא בשלום מזה שלא תראינה עיניך בכל הרעה אשר אני מביא על המקום הזה ועל יושביו כלומר חורבן הבית: (ל) ספר הברית. הרי כל החרדה שחדר המלך על שנמצא כתוב (שם) יולך ה' אותך וראה שקראה התורה אותה ברית (שם) אלה דברי הברית ולכך אף הוא כרת ברית וראה כתוב בסמוך אחריו (שם ל"ט) ושמרתם את דברי וגו' ושמרתם אותם גם ראה יאשיהו כתוב בסמוך אתם נצבים היום כולכם וגו' עד טפכם נשיכם עד לעברך כבירת עד כורת עמך היום אמר אף באותו דוגמא אכרות אף אני ברית ששם כתוב אתם נצבים

מצודת דוד

(כו) ואל מלך יהודה. ר"ל דבר הנוגע אל המלך עצמו: הדברים אשר שמעת. ר"ל אף שהגזרה גזורה כאשר שמעת לא תהיה כליל עמהם: (כז) בשמעך את דבריו. ר"ל בעת השכלת בדברי האות הזה אשר היא מה': (כח) אל קברותיך. ולא תקבר בארץ העמים: בשלום. עם כי מת במלחמה מ"מ תחשב לו לשלום על כי לא ראה בהרעה הבאה על ישראל: וישיבו. חלקיה וחבריו: (ל) ספר הברית. ספור התוכחות הנאמרים בברית: הנמצא בית ה'. וזהו על כי בהספר ההוא מצאו תוכחות מגולה בפתיחתה ואף היא כתובה בידי משה המקודשות ומפי ה' והמה סיבות עצומות להחריד את העם לשוב לה': (לא) על עמדו. על המקום המיוחד למלך לעמוד שם: את דברי הברית. דברי התורה הנתונה בברית: (לב) ויעמד. העמיד כולם בברית: ויעשו. מאז והלאה עשו כדברי התורה הנתונה בברית: (לג) ויעבד. העבד את כל הנמצא בישראל וחזרו ומפרש מהו העבודה ואמר לעבוד את ה': (א) לחדש הראשון. לפי שנא' למעלה שחזקיה עשה פסח בחדש השני לזה אמר שיאשיה עשה בחדש הראשון כמשפט: (ב) על משמרותם. כ"א במשמר שלו: ויחזקם. וזרם באזהרה לעשות עבודת ה':

מצודת ציון

(כז) רך לבבך. הוא הפוך מקשה הלב: (כח) אוסיפך. ונאספת. ענין הכנסה כמו ואין איש מאסף אותי (שופטים יט):

רש"י

עין יעקב

עגלא תלתא. שלישי לבטן שהוא משובח מפני שהבהמה בקטנותה אינה עדיין בכחה והולד ראשון ושני אינו בריא: והיה על מצחו תמיד. קרא יתירא הוא להך דרשה דהא כבר קבע להו מקום והיה על מצח אהרן: למשמש כנגדו. שלא יהא כרוך בשום דבר פן יוציאנו: הלכתא רבתי. דבר גדול יש כאן להפרישו מאיסור שבת:

דף יא עמוד א רב יהושע בריה ד¹¹⁹ רב אידי איקלע¹²⁰ לבי¹²¹ רב אשי, עבדו ליה¹²² עגלא תלתא¹²³. אמרו ליה: ליטעום מר מדי¹²⁴. אמר להו: בתעניתא¹²⁵ יתיבנא¹²⁶. אמרו ליה: ולא סבר ליה מר¹²⁷, להא ד¹²⁸ רב יהודה, דאמר רב יהודה: לזה אדם¹²⁹ תעניתו ופורע¹³⁰? אמר להו¹³¹: תענית חלום הוא, ואמר רבא בר מחסיא, אמר רב חמא בר גוריא, אמר רב: יפה תענית לחלום, באש לנערות. ואמר רב חסדא: ו¹³² בו ביום¹³³. ואמר רב יוסף: ¹³⁴ ואפלו בשבת¹³⁵!

דף יב עמוד א [תנא דבי¹³⁶ רבי ישמעאל: יוצא אדם¹³⁷ בתפלין ערב שבת עם חשכה¹³⁸, מאי טעמא¹³⁹? פיון] דאמר (רבא [רבה] בר רב הונא: חייב אדם למשמש בתפלין¹⁴⁰ כל שעה ושעה, ¹⁴¹ קל וחומר מציין. מה¹⁴² ציין, שאין¹⁴³ בו אלא אזכרה¹⁴⁴ אחת, ¹⁴⁵ אמרה תורה: (שמות כח) "והיה על מצחו תמיד" שלא יסיח דעתו ממונו, תפלין שיש בהם אזכרות הרבה, על אחת כמה וכמה¹⁴⁶! הלכך¹⁴⁷, מידבר דכיר להו¹⁴⁸. תנאי¹⁴⁹, חנניא אומר: חייב אדם למשמש¹⁵⁰ בבגדו ערב שבת עם חשכה¹⁵¹. אמר רב יוסף: ¹⁵² הלכתא רבתי לשבת¹⁵³.

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

ההלכה שצריך למשמש בתפלין בכל שעה, למדנו ב¹⁴² כמו שנה¹⁴³ כתובה¹⁴⁴ שם ה', רק פעם¹⁴⁵ אף על פי כן¹⁴⁶ שאסור להסיח מהם את הדעת. ¹⁴⁷ לכן המניח תפלין בערב שבת לפנות ערב¹⁴⁸ זוכר את התפלין, ואין חשש שמא ישכחם על ראשו כשתכנס השבת, וממילא מוכן מדוע מתר לצאת עם תפלין ביום ששי לפנות ערב, כי ודאי שהלובשם לא ישכח שהם על ראשו, וממילא ודאי שידרז לחלץ אותם עם פניסת השבת. ¹⁴⁹ שנינו בברייתא: ¹⁵⁰ לבדק¹⁵¹ לפנות ערב, כדי לראות אם לא נותר לו מאומה, והרי בשבת אסור לטלטל שום חפץ או כלי ברשות הרבים, וכן אסור להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, או להכניס מרשות הרבים לרשות היחיד. כמו כן צריך הוא לבדק בכיסיו, שמא דבר מקצה נשאר שם, כגון מעות או כלי כתיבה וכדומה, והוא דבר שאסור לשאתו אפלו בתוך הבית¹⁵² דבר זה הוא ¹⁵³ הלכה חשובה בהלכות שבת.

¹¹⁹ בנו של ¹²⁰ הדימן ¹²¹ לביתו של ¹²² הכינו לכבודו ¹²³ עגל משלש, דהיינו: בן שלש שנים או שלישי לבטן, בגי' משפחת רב אשי הזמינו את רב יהושע להצטרף לסעודה שהכינו מעגל משבח זה ¹²⁴ יטעם כבודו דברמה, ¹²⁵ בתענית ובצום אני ¹²⁶ יושב ושרוי, ¹²⁷ האם אין כבודו סובר ¹²⁸ את מה שאמר ¹²⁹ את יום ¹³⁰ אותו ביום אחר ¹³¹ להם: התענית שלי היא אמנם תענית יחיד, שאין לה תאריך מגדר, אבל ¹³² בתנאי שהתענית תהיה ¹³³ של החלום ¹³⁴ תענית חלום חשובה היא ביותר ביום החלום, עד שהיא דוחה את האסור להתענות בימים טובים, ומתיר להתענות ¹³⁵ על כן איני רוצה לדחות תענית זו לכבוד הסעודה הנכבדה שהכנתם. ¹³⁶ למדנו בבית מדרשו של ¹³⁷ עטור ¹³⁸ למרות ששבת אינו זמן תפלין. בבית המדרש בירו ושאלו: ¹³⁹ מה הטעם? ומדוע בתפלין אין את החשש שמא ישכח ויצא אתם בשבת? והשיבו: ¹⁴⁰ שלו, בזמן שהם עליו. ¹⁴¹ את

הגמרא מביאה ישוב נוסף לסתירה בין משנתנו לבין המשנה להלן:
וְרַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר ליישב את הסתירה, שבאמת בכל מקום אסור
 להניח בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים, כמשמעות המשנה
 להלן, מחשש לרביעה, אך **אִם בְּמָקוֹם שֶׁאֵסְרוּ לַיִּחָד**, והיינו בכל
 מקום שהוא. אם נהגו למכור מוֹתֵר לַמָּכּוּר, ואין הדברים תלויים זה
 בזה.

שואלת הגמרא: **מַאי מַעֲמָא** – מה הטעם שבמכירה אין חשש רביעה.
 משיבה הגמרא: **עוֹבֵד בּוֹכְבִּים חָס עַל בְּהֶמְתּוֹ שְׁלֹא תַעֲקֶר**, וכיון
 שעל ידי הרביעה נעשית הבהמה עקרה, אין הגוי רובע בהמה שקנה
 לעצמו, ורק בהמת ישראל שמצויה בפונדק אינו נמנע מלרובעה,
 ולפיכך אסור להעמידה שם.

אומרת הגמרא: **וְאִם רַב שֶׁאִמְרוּ לַעֲלִיל (יד) שֶׁהַעֲמִידָה בַּפּוֹנֵדָק תְּלוּיָה**
 במנהג, **הָדָר בֵּיה** – חזר בו, שהרי אמר להלן (כב) את סברתו של רבי
 אלעזר לגבי נידון אחר, **וְאָמַר רַב תַּחְלִיפָא, אָמַר רַב שִׁילָא בְּרַ**
אֲבִימִי מַשְׁמִיָּה [–משמו] **דְּרַב**, בביאור הבריייתא האומרת שמותר
 לקנות בהמות מגוים לצורך קרבנות, ולא חוששים שמא הבהמה
 שקונה נרבעה ופסולה לקרבן, שהטעם הוא מפני **שֶׁעוֹבֵד בּוֹכְבִּים חָס**
עַל בְּהֶמְתּוֹ שְׁלֹא תַעֲקֶר, הרי שרב חזר בו וסבר שסתם גוים אינם
 חשודים על הרביעה בבהמות שלהם, והוא הדין בבהמה שקונה
 לעצמו.

שנינו במשנה: **וּבְכָל מָקוֹם אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּהֶמָּה גִּסָּה בּוֹ**.
 מבררת הגמרא: **מַאי מַעֲמָא** – מדוע אסרו מכירת בהמה גסה בכל
 מקום. משיבה הגמרא: **נְהִי דְלְרַבִּיעָה לֹא חֵיִשְׁיִין** – אמנם אין
 חוששים לרביעה במכירת בהמה, משום שעובד כוכבים חס על
 בהמתו שלא תעקר, אולם **מַעֲבִיד בֵּיה מְלָאכָה חֵיִשְׁיִין** – חוששים
 שמא יעשה בה הגוי מלאכה בשבת, ויש בכך משום ביטול שביתת
 בהמתו.

מקשה הגמרא: **וְנִינְעִבִיד** – ויעשה מלאכה, ומה בכך, **בִּין דְּיָבְנָה**
קִנְיָיָה – הלא מאחר שקנה אותה שלו ואינה של הישראלי, ולא
 שייך בה חיוב שביתת בהמתו. מתרצת הגמרא: **גִּזְרִיה מִשּׁוֹם שְׁאֵלָה**
וּמִשּׁוֹם שְׂכִירֻת – אם נתיי למכור בהמה גסה, יבוא גם להשאילה
 או להשכירה לגוי, ועובד בה הגוי בשבת, ובאופן זה שבהמה עדיין
 של הישראלי, עובר הישראלי על איסור שביתת בהמתו.

מקשה הגמרא: **שְׁאֵלָה קִנְיָיָה, וְאִנְרָא קִנְיָיָה** – השאלה קונה לו
 והשכירות קונה לו, כלומר, הרי בימי שאלתו או שכירותו קנויה
 הבהמה לגוי להשתמש בה, ואם כן באותו זמן אין הבהמה שייכת
 לישראל ואינו מצווה על שביתתה.

הגמרא אומרת טעם אחר מדוע אסרו מכירת בהמה גסה: **אֱלָא אָמַר**
רַמִּי בְּרִיה דְּרַב יִיבָא, איסור מכירת בהמה גסה הוא **גִּזְרִיה שְׁגוּרָה**
 חכמים **מִשּׁוֹם 'נְסִינְי'** – ניסוי הבהמה אם היא הולכת היטב, ומבארת
 הגמרא: **דְּמִנְיָן דְּיָבְנָה לָהּ נִיחָלִיָּה** – שלפעמים יקרה שהישראלי
 ימכור את הבהמה לגוי **סְמוּךְ לְשִׁקְעָת הַחֲמָה דְּמַעְלִי שְׁבִתָּא** – של
 ערב שבת, ואחר שקיעת החמה **אָמַר לִיה הַגִּי לְיִשְׂרָאֵל, תָּא נְסִינָה**
נִיחָלִיָּה – בוא ונסה לי אותה, ויניח על גבה משאוי לראות כיצד היא
 הולכת עמו, **וְשִׁמְעָה לִיה לְקָלִיָּה וְאִזְלָא מִחֲמַתִּיה** – ועל ידי שתשמע
 הבהמה את קולו של הישראלי שהיא מכירה אותו, תלך מחמתו,
וְנִיחָא לִיה דְּתִיּוֹל – והרי נח ורצוי לישראל שתלך, כדי שיראה הגוי
 שהיא הולכת היטב, וְתוֹה לִיה – ונמצא ישראל זה **מְחַמֵּר אַחֵר**
בְּהֶמְתּוֹ בְּשִׁבְתָּ – מנהיג בהמה טעונה בשבת, וְהִמְחִמֵּר אַחֵר בְּהֶמְתּוֹ
בְּשִׁבְתָּ ואפילו על ידי קול בלבד, **חֵיִיב חֲטָאָת**. וכדי למנוע עבירה זו
 גזרו חכמים שאין למכור כלל בהמה גסה לגוי.

התבאר לעיל שאם הגוי שוכר בהמה מישראל ועושה בה מלאכה
 בשבת, אין הישראלי עובר משום שביתת בהמתו. הגמרא דנה עתה
 בענין זה: **מִתְקַיֵּם לָהּ** – הקשה **רַב שִׁישָׁא בְּרִיה דְּרַב אִידִי, וּשְׂכִירֻת**
מִי קִנְיָא – וכי שכירות מחשיבה את הדבר כשייך לשוכר, וְהִתְנַן
 במשנה (להלן כא) שמותר להשכיר בית לגוי בחוץ לארץ, אך **אִם**
בְּמָקוֹם שֶׁאֵסְרוּ לְהַשְׁכִּיר, לֹא לְבֵית דִּירָה אָמְרוּ – לא לצורך מגורים

והתירו להשכירו רק לצורך שמירת אוצרותיו, **מִפְּנֵי שְׂמִכְנִים לְתוֹבוֹ**
 הגוי **עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים** ועובר הישראלי משום **וְלֹא תְבִיא תוֹעֵבָה אֶל**
בֵּיתְךָ (דברים יז), **וְאִי סִלְקָא דַּעְתְּךָ** ואם תאמר כמו שעלתה על דעתך
 ששכירות קניא, מה בכך שמכניס לשם הגוי עבודה זרה, **הֲאִי בִּי קָא**
מַעְיִיל, לְבֵיתִיהָ קָא מַעְיִיל – הרי גוי זה המכניס את העבודה זרה,
 לביתו הוא מכניסה, ומה האיסור בכך.

דוחה הגמרא: **שְׂאֵנִי עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים דְּחִמְרָא** – שונה עבודה זרה,
 שהיא חמורה, **דְּכַתִּיב 'וְלֹא תְבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ'**, ולפיכך
 החמירו בה שלא יכניס הגוי עבודה זרה אפילו לבית שמושכר לו,
 ואף על פי שבימי השכירות הוא שלו, מפני ששמו של הישראלי נקרא
 על הבית.

הגמרא מביאה קושיא נוספת: **מִתְקַיֵּם לָהּ רַב יַצְחָק בְּרִיה דְּרַב**
מִשְׁרֵשָׁיָא, וּשְׂכִירֻת מִי קִנְיָא – וכי שכירות נחשבת כקנין גמור של
 השוכר, שמחמת כן אתה אומר שאם הבהמה מושכרת לגוי אין
 איסור של שביתת בהמתו, **וְהָא תַנֵּן בַּמִּשְׁנָה (תְּרוּמוֹת פִּי'א מט), יִשְׁרָאֵל**
שֶׁשֹּׁכֵר פָּרָה מִכָּהֵן, אף על פי שמוזכרת מוטלים על הישראלי,
וְאִבְלִינָה [–ראשי להאכילה] **בְּרִשְׁנֵי תְרוּמָה** שיש ברשותו, וכגון
 שירשם מאבי אמו שהיה כהן, שהרי בהמת כהן מותרת לאכול
 בתרומה, שנאמר (ויקרא כא יב) **וְכִכְּהָן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן כִּסְפוֹ הוּא יֵאָכֵל**
בּוֹ, וְנֶפֶשׁ מִשְׁמַע אֶפִּילוֹ נֶפֶשׁ בַּחֲמָה. וְכִכְּהָן שֶׁשֹּׁכֵר פָּרָה מִיִּשְׂרָאֵל,

לֹא עָל פִּי שְׂמִינִיּוֹתֵיהָ שֶׁל הַפָּרָה מוֹטְלִים עָלֶיהָ – על הכהן, **לֹא**
וְאִבְלִינָה בְּרִשְׁנֵי תְרוּמָה, כיון שגוף הפרה של הישראלי, ואסור
 לכהן להאכיל תרומה אלא לקנין כספו. מסיים רב יצחק את קושייתו:
וְאִי סִלְקָא דַּעְתְּךָ שְׂכִירֻת קִנְיָא – ואם תרצה לומר ששכירות
 מחשיבה את החפץ השכור כשייך לגמרי לשוכר, אם כן **אָמַר** –
 מדוע אמרה המשנה שאם הכהן שכר פרה מישראל **לֹא יִאֲכִילֶנָּה**
 כרשני תרומה, והרי **פָּרָה דִּידֵיהָ הִיא** – הרי עכשיו היא פרתו של
 הכהן, ויש להתיר לו להאכילה תרומה. **אֱלָא שְׂמַע מִינָּה** – אלא
 ודאי מוכח מכאן, **דְּשְׂכִירֻת לֹא קִנְיָא** – ששכירות אינה קונה, ולכן
 אף בזמן השכירות אין הפרה נחשבת כשל הכהן, ואם כן אף המשכיר
 פרה לגוי ועושה בה הגוי מלאכה, עובר הישראלי משום שביתת
 בהמתו.

לפי מסקנת הגמרא ששכירות אינה כקנין, מבארת הגמרא את טעם
 האיסור למכור בהמה גסה לגוי. מסיימת הגמרא: **וְהִשְׁתָּא, דְּאִמְרַת**
שְׂכִירֻת לֹא קִנְיָא – עתה, שהוכחנו ששכירות אינה קונה, נמצא
 שאין מוכרים בהמה גסה לגוי, מפני כל הטעמים שהזכרנו בסוגיא,
גִּזְרִיה מִשּׁוֹם שְׂכִירֻת – שמא ישכירה לגוי שיעשה בה מלאכה
 בשבת, **וְגִזְרִיה מִשּׁוֹם שְׁאֵלָה** – שמא ישאילה לגוי, וְגִזְרִיה מִשּׁוֹם

נְסִינְיָא.
 הגמרא מביאה שני מעשים מאמוראים מהם עולים שני אופני היתר
 בענין מכירת בהמה גסה: **רַב אֲדָא, שְׂרָא לְזוּבִי חֲמָרָא אִידָא**
דְּסַפְסִסָּא – התיי לישראל למכור חמור לגוי על ידי סרסור יהודי
 המתווך בין הקונה למוכר, וביאר את טעמו, משום שבאופן זה אין
 שום חשש, **אִי מִשּׁוֹם נְסִינְיָא** – שיבוא לנסותה בערב שבת, **הָא לֹא**
יִדְעָה לְקָלִיָּה דְּאִזְלָא מִחֲמַתִּיהָ – הרי אין הבהמה מכירה את קולו
 של הסרסור שתלך מחמתו. **וְאִי מִשּׁוֹם שְׁאֵלָה וּשְׂכִירֻת, בִּין דְּלֹא**
דִּידֵיהָ הִיא לֹא מוֹשִׁיל וְלֹא מוֹנֵר – הואיל ואינה שלו אינו משאילה
 ואינו משכירה. וְעוֹד טַעַם שֶׁאֵין לַחֲשׂוֹשׁ לַשְּׂאִילָה וּשְׂכִירֻת בַּסַּפְסֵר,
מִשּׁוֹם דְּלֹא נִינְגְלִי בֵּיה מוּמָא – כיון שרוצה למכרה, אינו משאילה
 ואינו משכירה, שלא יתגלו מומים שבה.

מעשה נוסף שיש ללמוד ממנו היתר: **רַב הוּנָא זְבִין [–מכר] הֶהָיָא**
פָּרָה לְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים, אָמַר לִיה רַב חֲסֵדָא לְרַב הוּנָא, מַאי מַעֲמָא
עָבַד מִרְ קָבִי – מה הטעם שעשה מר כך, שמכר בהמה גסה לגוי,
 והרי שנינו במשנה שהדבר אסור. **אָמַר לִיה רַב הוּנָא, אִימור** – יש
 לנו לומר ולתלות שגוי זה **לְשִׁחִיטָה זָבְנָה** – קנאה, וכיון שלא קנאה
 כדי לעבוד בה אלא כדי לאכול את בשרה, אין חשש לשום טעם
 מהטעמים שבגללם נאסרה מכירת בהמה גסה לגוי.

עבודה זרה. פרק ראשון – לפני אידיהן דף טו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזולץ)
רש"י תוספות

ורבי אלעזר אומר אף במקום שאסרו לייחד – כדקתני בההוא ד'אין מעמידין' התיור
למכור. ידחוד בלב מקום אסור משום מכשול דרביעה, ולא במנהגא תליא מילתא,
אבל במכירה ללימאש דרביעה, דגוי חס על בהמתו מלרביעה מאחר שקנאה כדי
שלא תחקק, שנעשיית עקורה ברביעה, דלקא במנהגא תליא מילתא. ודיכא דאחמור
עלייהו דלא מזבני אחמור, ודיכא דלא

ורבי אלעזר אומר: אף במקום שאִסרו לייחד - מותר למכור; מאי טעמא? גוי חס על בהמתו שלא תעקר. ואף רב הדר ביה, דאמר רב תחליפא אמר רב שילא בר אביו משמיה דרב: גוי חס על בהמתו שלא תעקר. "ובכל מקום אין מוכרין בהמה גסה" כו'. מאי טעמא? נהי דלרביעה לא חישינו, מעביד ביה מלאכה חישינו. - ונעביד, פיון דזבנה קנייה! - גזירה משום שאִלה ומשום שכירות. - שאִלה קנייה, ואגרא קנייה! אלא אמו רמי בריה דרב יבא: גזירה משום נסיוני, דזמנין דזבנה לה ניהליה סמוך לשקיעת החמה דמעלי שבתא, ואמר ליה: תא נסיה ניהליה, ושמעה ליה לקליה ואזלא מחמתיה, וניחא ליה דתזיל, והנה ליה מחמר אחר בהמתו בשבת, והמחמר אחר בהמתו בשבת - חייב חטאת. מתקוף לה רב שישא בריה דרב אידי: ושכירות מי קניא? והתנן: אף במקום שאִמרו להשפיר - לא לבית דירה אמרו, מפני שמכנים לתוכו עבודה זרה; ואי סלקא דעתך שכירות קניא, האי כי קא מעייל - לביתיה קא מעייל! - שאני עבודה זרה דחמירא, דכתיב: "ולא תביא תועבה אל ביתך". מתקוף לה רב יצחק בריה דרב משמיאי: ושכירות מי קניא? והא תנן: ישראל ששכר פרה מכהן - ואכילנה פרשיני תרומה, וכנה ששכר פרה מישראל, אף על פי שמונותיה עליו - לא ואכילנה פרשיני תרומה: ואי סלקא דעתך שכירות קניא, אמאי לא ואכילנה? פרה דידיה היא! אלא שמע מינה, שכירות לא קניא. והשתא דאמרת שכירות לא קניא - גזירה משום שכירות, וגזירה משום שאִלה, וגזירה משום נסיוני. רב אדא שרא לזבני חמרא אידא דספסירא, אי משום נסיוני - הא לא ידעה לקליה דאזלא מחמתיה, ואי משום שאִלה ושכירות - פיון דלא דידיה היא לא מושיל ולא מונה, ועוד, משום דלא ניגלי ביה מומא. רב הונא ובין ההיא פרה לגוי, אמר ליה רב חסדא: מאי טעמא עבר מר הכי? אמר ליה: אימור לשחיטה זבנה.

ומנא

48 שירצה, ואם רצה היה יכול ליתנה לכון זה שהשכיר לו פרתו, ואותו כון מסתמא
49 נחא ליה ומחיל אם האבילה הרבה כרשיני תרומה, דמא לו להקפיד? והלא אינה
50 מיוחדת לו. לפיכך, מתוך שיודע שנותן לבהמתו מאותן כרשינין הרבה בעין יפה יותר
51 משאלו היו שלו – ניתא ליה, ואינו גולן. אי נמי, שנפלו לו מבית אבי אמו כון. לא
52 יאבילנה כרשיני תרומה – לפי שאינה שלו, ואינו יכול להאבילה תרומה אלא
53 לבהמתו קצית כספו. **אִירָא דַּפְסִירָא** – על ידי סרטור ישראל, והמוכר נמי ישראל.
54 ועוד דלא מגלי מומא – כיון דהוא למכרה לקחה אינו רוצה שיודע בה מום שבה,
55 הלכך לא מושיל ולא מוגיר. **אִימור לשחיטה ובה** – ותלינן לקולא. ומתניתין בבהמה
56 טמאה אפילו בסתמא, אי נמי בטוהרה ובמפרש ליה גוי דלקיומיה קאי.
ומנא

מכל מקום נידוש שמא ירביענה קודם שישחטנה, כי ההוא עובד אר"ץ מעמידן" (עבודה זרה) ולא גזור ביה רבנן. והשתא חזינן דלכילי עלמא, בין לרבינו שמואל בן מאיר בין לרבינו תם, עגלים וסיידין לגוים? וגם מסוסים נמי יש לחמודה, דבשלמא אותן שאין מיוחדים אלא לרביה' שאין בה איסור דאורייתא. ומטעם האוקף אין לאסור, דהאוקף בטל לגבי האדם הרוכב על מלאכת חיה' ומשיבת קרוך, שקיאי ויש לומר: דלפי ספקת התלמוד שדרי למזון אידא דספא ולכיא למיחש לסנסני. גם אין רגילות להשאילם ולהשכירם. מיהו, מאותם שרגילים לשכור יהודים ביחד, ואם היה לה לאדם בהמה חשי צריך לה היה מוכרה לחבירו ולא היה מפסידו וכחאי ונזנא איכא למקון, דפרקי: אפילו חשי ושערי נמי לא נודבין מושני: אי אפשר. הכא נמי עצמו מנול על גבי רגליו, דאם לא ימכרו פיסדו, אבל לוקח

וְשִׁמְעָה לְקִלְיָהּ וְאוֹלָא מִחֲמַתֶּיהָ - וְאֵם תֹּאמְרוּ לִמֵּי לֹא טַעְמָא דְּחִמְדָּא? תִּיפֹק לִיהּ מִשּׁוֹם
 שְׁבִיתָת בְּהַמְתּוּ לַחֲדָא וְאוֹמְרוּ רַבֵּי יִצְחָק: דְּמִשּׁוֹם שְׁבִיתָת בְּהַמְתּוּ לַחֲדָא לֹא הִי
 אֶסְרִינָן מִכִּידָּהּ, דְּלֵית בִּיהּ אִיסוּר כִּי אִם לִפִּי שַׁעֲנָה מִשּׁוֹם סְגִינָא, וְדוּקָא שְׁלָלָא אִי שְׁכִירָת
 אֶסְרִינָן מִשּׁוֹם שְׁבִיתָת בְּהַמְתּוּ, מִשּׁוֹם דְּרַעֲשָׁה כָּל הַשָּׁבָת, אֲבָל מִשּׁוֹם סְגִינָא, דִּין בּוּ אִיסוּר
 אֵלָא לִפִּי שַׁעֲנָה - אִי בּוּ אֶסְרִינָן אִי לֹא טַעְמָא
 דְּחִמְדָּא דְּחִמְדָּא טַפְּ, **יִשְׂרָאֵל** שִׁשְׁכַר פִּתְרָה מִבְּכוּן
 יֵאבִילֵנָה כְּרִשְׁנֵי תְרֻמָּה - נִרְאָה לְרַבֵּינָא יִצְחָק
 דְּמִיָּדִי בִּאֲרָן מְזוּנְתִּיהָ עַל יִשְׂרָאֵל אֵלָּא עַל בְּהֵן,
 מִדְּלָא קִתְּנִי: "אֵף עַל פִּי מְזוּנְתִּיהָ עֲלִיר,"
 בְּדִקְתִּי בְּסִיפָא, וְעוֹד, דָּאֵם הִוּוּ עַל יִשְׂרָאֵל,
 אֲדִידִיק מִשְׁכָּר דְּשְׁכִירָתוֹ עַל קִנְיָא - לִידוּק
 מִרְיָא, וְתִימָא נָמִי שִׁכּוּל לְהֵאבִילָהּ כְּרִשְׁנֵי
 תְרֻמָּה, בֵּין מְזוּנְתִּיהָ עַל בְּהֵן וְאִין בִּאֲרָן חֲשֵׁשׁ.
וְהִשְׁתָּא דְּאִמְרַת שְׁכִירָתוֹ לֹא קִנְיָא - הֵבֵא
 מִסְקִינָא שְׁכִירָתוֹ לֹא קִנְיָא, וְקִשָּׁה, דְּבִרְפֹּק "יֹהֵב
 (בִּבְבֵּא מְצִיעֵת נָו, ב) מִסְקִי שְׁכִירָתוֹ עַל הַבָּ
 אֹנָא, מִרְבִּיתֵּיהּ: "זִכִּי תִמְכּוּר מִמְכֵּר לְעִמְיָת"
 וְלֹא כֹתִיב: "זִכִּי תִמְכּוּר מִמְכֵּר לְעוֹלָם", אֲלֵמָא
 "מִמְכֵּר" קִרְיָן לִיתָא וְיֵשׁ לִמּוֹר: דְּבֹאֵי "דְּמִמְכֵּר"
 קִרְיָא לִיהּ לִפִּי שַׁעֲנָה - הִינּוּ דוּקָא לִגְבֵי אֹנָא,
 דְּכֵתִיב "מִמְכֵּר" מִיָּדוּ, מִיָּדוּ בִּשְׂאֵר מִקְוֹמָתוֹ
 אֲמִרְיָן דְּשְׁכִירָתוֹ וְאִין דְּלֹא קִנְיָא.

23 **שְׂרָא** לִיה לְמִיּוֹן אֵידא דִּסְפִסְרָא - תִּימָה
 24 אַמַּאי לֹא אֶסְרִינן מִשּׁוּם דְּכִשְׂרִיאוּהּ בִּבִית
 25 הַגּוֹי יִסְכְּרוּ שֶׁהַבְּעִלִּים עֲצֵמָן מְכֻרָה לוֹ, וְאֵת
 26 לְמִשְׁיֵר בְּבַעֲלִים, מִיָּד דְּהוּהּ אֲשֻׁבְרָה לְרַבָּן
 27 דְּפִרְשִׁיתָּ בְּמִתְנִיחָן? וְיֵשׁ לִמּוֹר: דְּסְפִסְרָא קָלָא
 28 אִית לִיה. וְהָרֵב רַבִּינּוּ שְׁמַעְיָה פִּרְשׁ דְּהוּהּ רַבִּי
 29 לְגֹרֵה, גֹּרֵה סְפִסְרָא אֵלָּא עַל חֵבְתָּהּ, וְכַעַל חֵבֶת
 30 גּוֹפִיָּה אֵינוֹ אֶסּוּר אֲלֵא גֹרֵה מִשּׁוּם שְׂאֵלָה שְׂכִירוֹת
 31 וְנִסְיֹנָי. **אִימור** לְשִׁחָטָה זְבָחָה - פִּירֵשׁ
 32 הַקְּטָנִסְרָא: וְנִתְנִיחָן דְּקֵטָנָי "אֵין מִזְכֵּר", מִיָּד אֵו
 33 בְּבִמְזָה טְמֵאָה וְאִפְּלוּ סְתֵמָה, אֵו אִפְּלוּ
 34 בְּטִירוּהּ וּבִמְפִרְשׁ לִיה גֵּי דְלִקְוִימָה קָא בְּעִי לִיה.
 35 וְרַבִּינוּ שְׁמוּאֵל בֶּן אֲמִיר פִּירֵשׁ בְּשֵׁם שְׂרָא, דְּהָב
 36 דְּקָא פְרָה, שָׁאן רַבִּינָא לְעִשׂוֹת בַּח מַלְאכָה, אֲבָל
 37 שְׁוֹרִים שְׂרֹבִן לְמַלְאכָה אֵין מִזְכֵּר. וְעַגְלִים
 38 וְסִידִין, נֹדֵד דְּהִשְׁתָּא לֹאֻ בְּנֵי מַלְאכָה נִינְהוּ מִכַּל
 39 מָקוֹם לְכִשְׁגִּירוֹת יִדּוּ בְּנֵי מַלְאכָה. וְקִשְׁיָא לְרַבִּינוּ
 40 חָם עַל פִּירוּשׁ זֶה, דְּאִדְרַבְהּ, בְּכַל הַתְּלִמּוֹד מִשְׁמַע
 41 דְּפִירוֹת יוֹרֵת הֵן בְּנוֹת דִּירֵשָׁה, כְּדִמְרִינן בְּסִמּוֹן
 42 דְּפִרָּה חִשְׁתָּהּ בְּשִׁבְעִיָּה, וּבִפְרָק קָמָר דְּפִסְחִים
 43 (יֵד. א.) "שְׁתֵּי פִירוֹת הֵן תּוֹרֵשׁוֹת רַבִּי מִדְּמִשְׁחָה",
 44 וְכֵן (בְּבֵא מִצֵּיעָא פ. א:) "הַשׁוֹכֵר פְּרָה לְחֹרֶשׁ
 45 בְּחַר", "הַשׁוֹאֵל פְּרָה", כִּי הַשְׁוֹרִים הֵיוּ נִגְזָרִים,
 46 כְּדִמְרִינן (בְּבֵא קָמָר מו. א:) "שׁוֹר שְׁנָה". וְאָף עַל
 47

48 "חמוכר פירות" (בבא בתרא צב, ב), מכל מקום אינם ראויים למלאכה כמו פרות. לכך נראה
49 לרבינו תם, דבין פרות בין שזורים אמר לדשחטיה ובניניהו, ומתניתין דקתני בהמה גסה –
50 היינו בהמה טמאה, כפירוש הקונטרס. ועגלים קטן דוקא, דלמלאכה קבעי להו, דאילו
51 לדשחטיה לא היה טורח לקטונם ולגדלם. וסיידים נמי לרבותן, דאף על גב דהשתא לא
52 מלמלאכה לאו למכרם. וקשה על פירוש רבינו תם, (טז, א) שביי שור של פטם
53 חזו, משמע: הוא אסור שזורים ואומר רבינו יצחק, לדלעם שאר שוורים מותרים, אבל
54 התלמוד מסופק כי אולי יש להחמיר בשור פטם משום דכי משהי ליה עביד מלאכה על חד
55 תרין, ואם כן ראוי הוא למלאכה יותר משוורים אחרים. ורבינו תם פירש: שור פטם לאו
56 מפטום עריין הוא אלא עומל להפטום, ולכן הוא שואל כי שמא יש לאסור בו יותר משאר
57 שוורים. דאמשהי ליה לפטמו מימליך ועביד ביה מלאכה. ואם תאמר: נהי לדשחטיה ובנה,
58 בבב, ב) בגוי שקל אווזא מן השוק, בהמה חזקה ואכלתו ויש לומר: במילתא דלא שכיח
59 לה למכור לגוים עסקא וסיידין לכו בהמה טמאה, ועל כן יש לתמוה: במה איז טומאין למכור
60 דא. דאם פסקי רבי יוחנן (עבודה זרה טו, א) כן בתריה המהניט סטוי לפי שעה, כי מלאכה
61 גבל מאותם סוסים שהם מיוחדים למשוך בקרון, וגם לפעמים שהגוי מפרש שקנהו בשביל
62 ומפרש טעמא משום דלא ידעה ליה לקליה – ניהא, דגם בהמות שלנו אינן מכירות בקולנו,
63 כשקאי ויש לומר: דודאי הא דאסור למכור בהמה טמאה – היינו דוקא בגימזים שהיו הריבה
64 בלא עתה – מה יעשה שרי. ופסא למכור, ופיסדינה? ולכן נהגו הגאונים שגבולו היתר דבר.
65 אבל כיון דאי אפשר שרי, ופסא למכור, ולפי זה ואף להחית אלא בשקנהה הסוס לצורך
66 ים למכור כי דאורייתא – אסור, דלא יקחם ולא פסיד בהם.

מ"י דמי התם אין אדם מצווה על שביית בהמתו בשביעית – פירש הקונטרס: הלכך ליכא למיגור משום שכירות ושאלה ונסיוני, ואי משום "לפני עור לא תתן מכשול" תלינן בשחיטה. אבל גבי גוי לענין שבת – אדם מצווה על שביית בהמתו בשבת, ואיכא למיגור משום הני. עד כאן לשון הקונטרס. וקשיא, דאם כן מאי קפריך. והרי שדה? והא לא שייך

בה שאלה ונסיוני? תדע, דהא לא אסרינן מכירת שדה לגוי מהאי טעמא כי היבא אסרינן בהמה גסה? לך נראה לפרש: התם אין אדם מצווה על שביית בהמתו בשביעית, פירוש: לפי שאין האיסור תלוי בגוף הבהמה אלא בגוף הקרקע, ואפילו השאיל פרתו לגוי לחרוש בה בשביעית אין שום איסור שביעית על הבהמה, דאין כאן גנאי, ויש להחריז למכור לישראל חשוד מטעם תליה, דאימור לשחיטה זבנה. אבל גבי שבת, שהאיסור תלוי בגוף הבהמה ואיכא איסור לבעלים אם יחרשו בו הגוי – לפיכך אין להחריז למכרה מטעם תליה דשחיטה. ופריך: והרי שדה, דאדם מצווה על שביית שדה, וכשהוא ביד ישראל אחרי יב אוסור דאורייתא אם זרע בו הישראל, ותלינן להחריז! והרי כלים בו – תימה: ודקארי לה מאי קארי לה? וכי לא היה יודע דשאני כלים משום שלא היה במה לתלות, וכל מה שחרטו אינו אלא מטעם תלית שחיטה והיבירתו ושטא יש לומר דהוא סלקא דעתיה דמקשה דהכא נמי יד צד תלות שלעורך שנה אחרת הוא קונה, ואפילו הכי אסור.

והמזורה – פירש הקונטרס שהוא רחל שהופכן בה התבואה, וקורין אותה "פלא". וקשיא, דהא כתיב (ישעיה ל): "ברחת ובמזורה", אלמא תרי מיני נינהו לכך פירש רבינו יצחק דהוא כלי אחד של מחרישה.

והדקרי – פירש הקונטרס: הוא מרא שקרין פשוטירי. וקשיא לרבינו יצחק, דהא אמרינן (ביצה ז, ב): "והוא שיש לו דקר נעץ, ואין דרך [ומרא] להניחו נעץ בקרקע? לכך נראה לו שהוא כלי המחרישה שקרין קולטריא. ודרבו להיות נעץ בקרקע.

רבה ובין חמרא לישראל החשוד למכור לגוי – ומפרש טעמיה, דאיכא למיתלי דלישראל מזבין. וקשיא, דהא רבה גופיה דוד לעיל טעמא דרב הווא דתלית שחיטה, דפריך מי דמי? ויש לומר: דלכתב דשמע מיניה קבלה איהו. עוד יש לומר, דלא דמי, דלעיל ליכא למיתלי כל כך בשחיטה, דרובא לרדיא זבני. ולספרים דגרסי לעיל "רבא" והכא "רבא" נחא.

לגוי – מוזבין ליה לישראל לא מזבין בו – ובמסקנא מסקינן דאסור למזבין לישראל חשוד.

ואם תאמר: מאי שנא מ"לפני דלפני" דלעיל (יד, א)? ויש לומר: דהתם מיירי בגוי, שאינו מוזבין על "לפני עור", לפיכך אין אנו חוששין אם הגוי ימכור לחבירו. אבל הכא דמיירי בישראל החשוד – אנו מוזבין שלא יבא שום ישראל ליד תקלה על ידינו. דרב רבינו אלחנן, ועוד,

דחז "לפני" הוא – שלא יחטא ישראל בשאלה ושכירות ונסיוני. **רהיט** בתריה – אף על גב דלעיל תלינן: אימור דלשחיטה זבנה – הכא לא תלינן דלישראל מזבין לה, שכן ימכור לזה כמו לזה.

היינו גוי! ואי דלא קמיל, אמאי לא? – לעולם דלא קמיל, והכא במאי עסקינן – במשמוטא, דיומנין דעבד לאצולי נפשיה. תנו רבנן: אין מוכרין להן תריסין, ויש אומרים: מוכרין להן תריסין.

מאי טעמא? אי לימא משום דמגנו עלייהו, אי הכי אפילו חיטוי ושערי נמי לא! אמר רב:

ומנא תימרא דאמרינן כי האי גוונא? דתנן, בית שמאי אומרים: לא ימכור אדם פרה החורשת בשביעית, ובית הלל מתירין, מפני שיכול לשוחטה. אמר רבה: מי דמי? התם אין אדם מצווה על שביית בהמתו בשביעית, הכא אדם מצווה על שביית בהמתו בשבת! אמר ליה אבוי: וכל היבא דאדם מצווה אסור? והרי שדה, דאדם מצווה על שביית שדה בשביעית, ותנן, בית שמאי אומרים: לא ימכור אדם שדה גיר בשביעית, ובית הלל מתירין, מפני שיכול להובירה! מתקף לה רב אשי: כל היבא דאדם מצווה אסור? והרי כלים, דאין אדם מצווה על שביית כלים בשביעית, ותנן, אלו הן כלים שאין אדם רשאי למכורן בשביעית: המחרישה וכל פליה, העול והמזורה והדקרי! אלא אמר רב אשי: כל היבא דאיכא למיתלי – תלינן ואף על גב דמצווה, וכל היבא דליכא למיתלי – לא תלינן, אף על גב דאינו מצווה. רבה זבין ההוא חמרא לישראל החשוד למכור לגוי, אמר ליה אבוי: מאי טעמא עבד מר הכי? אמר ליה: אגא לישראל זבני. אמר ליה: והא אזיל ומזבין ליה לגוי! – לגוי קא מזבין, לישראל לא קא מזבין? אייתיביה: מקום שנהנו למכור בהמה דקה לכותים – מוכרין, שלא למכור – אין מוכרין; מאי טעמא? אי לימא משום דחשידי ארביעה, ומי חשידי? והתנאי: אין מעמידין בהמה בפונדקאות של גוים, זכרים ואצל זכרים ונקבות ואצל נקבות, ואין צריך לומר נקבות ואצל זכרים ונקבות, ואין מוכרין בהמה לרועה שלקה, ואין מייחדין עמהם, ואין מוכרין להם תינוק ללמדו ספר וללמדו אומונות; אכל מעמידין בהמה בפונדקאות של פותים, זכרים ואצל נקבות ונקבות ואצל זכרים, ואין צריך לומר זכרים ואצל זכרים ונקבות ואצל נקבות, ומוסרין בהמה לרועה שלקה, ומייחדין עמהם, ומוסרין להם תינוק ללמדו ספר וללמדו אומונות; אלמא לא חשידי. ועוד תנאי: אין מוכרין להם לא זוין ולא פלי זוין, ואין משחזין להן את הזוין, ואין מוכרין להן לא סדן ולא קולרין, ולא בכלים ולא שלשלאות של פרול, אחד גוי ואחד פותי; מאי טעמא? אי נימא דחשידי אשפיכות דמים, ומי חשידי? האמרת: ומייחדין עמהם! אלא משום דאיתי זבונה לגוי! וכי תימא: פותי לא עבד תשובה, וישראל עבד תשובה; והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה: בדרדך שאמרו אסור למכור לגוי, קד אסור למכור לישראל החשוד למכור לגוי! רהיט בתריה תלתא פרסי, ואיכא דאמרי: פרסא בחלא, ולא אדריכיה. אמר רב דימי בר אבא: בדרדך שאסור למכור לגוי, אסור למכור ללסמים ישראל. היכי דמי? אי דחשידי דקמיל – פשיטא, לפרסאי

היינו גוי! ואי דלא קמיל, אמאי לא? – לעולם דלא קמיל, והכא במאי עסקינן – במשמוטא, דיומנין דעבד לאצולי נפשיה. תנו רבנן: אין מוכרין להן תריסין, ויש אומרים: מוכרין להן תריסין.

מאי טעמא? אי לימא משום דמגנו עלייהו, אי הכי אפילו חיטוי ושערי נמי לא! אמר רב:

ומנא תימרא – דהיכא דאיכא למיתלי במכירה ד"לפני עור" תלינן לקולא? דתנן בו, לא ימכור לו פרה החורשת בשביעית – ישראל החשוד על השביעית, לא ימכור לו חבירו פרה המלומדת לחרוש, משום "לפני עור" וגו'. אין אדם מצווה על שביית בהמתו בשביעית – הלכך ליכא למיגור משום שאלה ושכירות ונסיוני, ואי משום "לפני עור לא תתן מכשול" תלינן בשחיטה.

אבל גבי גוי, לענין שבת – אדם מצווה על שביית בהמתו בשבת, ואיכא למיגור משום שאלה ושכירות ונסיוני, ואי משום "לפני עור" – לא ימכור לו חבירו פרה המלומדת לחרוש, משום "לפני עור" וגו'. אין אדם מצווה על השביעית. שדה גיר – לישראל החשוד על השביעית. שדה גיר – חרושה, דסתמא לזריעה קיימא, ועבר א"ל לפני עור. לחוביה – לעשותה שדה בור, שלא יזרענה. המחרישה וכל כלים – דשדה אדם לעבודת קרקע. והשתא לאו משום שתא דלקמיה חכא קא זבין להו, שהרי כל שעה הן מצוין. המורה = פלא, שבו זורה את הגורן לרוח להעביר הקש, וכשאין גורן עורר בה את הקרקע. והדקרי = מרא, פישורא. דאיכא למיתלי – כגון בהמה ושדה גיר, דשדה אדם קופץ לקנותו משום דאינו מצוי לו כל שעה לקנות, ומשום שתא דלקמן קא זבין ליה. דליכא למיתלי – כגון כלים הללו. חמרא – ליכא למיתלי בשחיטה. לישראל לא מזבין ליה – בתמיה. הלכך תלינן בישראל. בהמות – זכרים אצל גוים זכרים, דרבעי להו. נקבות – אצל גויות נקבות, כדמפרש בפרק שני (עבודה זרה כב, ב) דגוים מצוין אצל נשי חביריהן, וזימנין דלא משכח להו ורבע לבהמה דישאל. ואין צריך לומר זכרים אצל נקבות – לפי שגויה נרבעת לזכר. ואין מוסרין בהמה לרועה גוי – משום רביעה. ואין מתייחדין עמהם – שחשוד על שפיכות דמים. ואין מוסרין להם תינוק – דמשכי ליה למינות. ועוד, משום משכח זכור, והן מוזהרין עליו דכתיב (בראשית ב): "ודבק באשתו" – ולא בזכור. אלמא לא חשידי – כותים ארביעה, ואפילו הכי תנני בברייתא קמיתא דבהמה דקה תליא במנהגא – הא בהמה גסה אסור לזבני להו, אלמא משום דהדר מבין אסור לגוי חשידינן? אין מוכרין להן – לגוים. לא זוין – סייף ורומח. כלי זוין – בית יד לרומח ונדן לסיף. סדן – לשום בו רגלי איש. ובשלשן אשכנו שטוק, בלעז ציפי. בכלים = בוויש בלעז. שלשלאות – פרוי"ש. וכל הנך משום דלא לזקוק בהו ישראל. מאי טעמא – אבותי קאי. אי נימא משום – דכותים אשפיכות דמים חשידי. והא אמרת – לעיל: מתייחדין עמהם, אלמא לא חשידי. לא עבד תשובה – לחזור בו, ולחוש לדברי חכמים שאסורו למכור לגוי. עבד תשובה – רציית, ולא מוזבין ליה לגוי. רהט – רבה. בתריה – דההוא ישראל, למיחד ולמזבין חמרא מניה. בחלא = בין החולות, מקום קשה להילוך. ולא אדריכיה = לא השיגו. ודומה לו בפלגש בבבעה (שופטים כ): "נתרו את בנימין הדריפוהו, מנחה הדריכוהו", בעריהם מקום מנוחתם השיגו השבטים לבני בנימין. הכי נרסינן: לעולם דלא קמיל ובמשמוטא דעבד לאצולי נפשיה – לסטים השוטם ממון מיד בעליו ונמלט והולך, וכשרודפין אחריו נלחם ומציל עצמו, ומאבד זה את ממונו.

אי

ממה ששנינו בברייתא, מקום שנהגו למכור בהמה דקה לכותים, מוכרין, ומקום שנהגו שלא למכור, אין מוכרין. ויש לברר, מאי מעמא – מה הטעם של אלו שנהגו שלא למכור לכותים. אילימא משום דחשידי ארביעה – אם נאמר משום שחשודים על הרביעה ונמצא שהמוכר להם עובר משום לפני עור, ומי חשידי – וכי חשודים הם הכותים על הרביעה, והתניא בברייתא, אין מעמידין בהמה בפנידקאות של עובדי בוכבים, בהמות זכרים אצל גוים זכרים, משום חשש רביעה, ולא בהמות נקבות אצל נכריות נקבות, משום שהגוים מצויים אצל נשות חברים ופעמים שלא ימצא את הנכרית ויבוא לרבע את הבהמה תחתיה, ונמצא שהישראל גרם לכך. ואין צריך לומר שאסור להעמיד בהמות נקבות אצל גוים זכרים, ולא בהמות זכרים אצל נכריות נקבות, מחשש רביעה. ואין מוכרין בהמה לרועה שלחן מחשש רביעה. ואין (מיתניחין) עמהם משום שחשודים על שפיכות דמים. ואין מוכרין להם תינוק ללמדו ספר של חכמה, ולא ללמדו אומנות, מחשש שמא יטוהו למינות, או מחשש משכב וכו'. אצל מעמידין בהמה בפנידקאות של כותים, זכרים אצל נקבות, ונקבות אצל זכרים, ואין צריך לומר שמותר להניח זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות. ומוסרין בהמה לרועה שלחן, ומיתניחין עמהם, ומוסרין להם תינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות. אלא לא חשידי – מוכח מהברייתא שאין הכותים חשודים על הרביעה, ומכל מקום שנינו בברייתא לעיל שמכירת בהמה דקה לכותים תלויה במנהג המקומות, ובהמה גסה אסורה לגמרי, ועל כרחך הטעם הוא מפני שהם עשויים למוכרם לגוים, ואין אנו תולים שימכרוהו לישראל, וקשה על רבה שמכר בהמה גסה לישראל החשוד למוכרה לעובדי כוכבים.

קושיא נוספת על רבה: ועוד תניא בברייתא אחרת, אין מוכרין להם – לגוים, לא זיין שהורגים בו, כמו חרב ורומח. ולא כלי זין, כגון ידית לרומח ונרתיק לחרב. ואין משחיתין [מחדדים] להן את הצינ, ואין מוכרין להן לא סבן – בית מושב לרגלים שבו נועלים את רגלי האסירים. ולא קולרין – שלשלאות של ברזל שהיו כורכים סביב צוארם של הנידונים להריגה. ולא כבלים – חבלים עבים, ולא שלשלאות של ברזל שקושרים בהם את האסירים, והטעם בכל אלו משום שיש חשש שישתמשו בהם נגד יהודים, אהד עובד בוכבים ואהד כותי – איסור זה אמור בין אם מוכר לגוי ובין אם מוכר לכותי. ויש לברר, מאי מעמא שאסרו למכור דברים אלו לכותים, אי ניקא דחשידי אשפיכות דמים – אם נאמר משום שחשודים על שפיכות דמים, ויש לחשש שיהרגו יהודים בכלים אלו. ומי חשידי – וכי חשודים הם הכותים על כך, האמרת – הרי אמרנו בברייתא לעיל 'מיתניחין עמהם', והיינו שמותר להתייחד עם הכותים, הרי שאינם חשודים על שפיכות דמים. אלא על כרחך הטעם משום דאיתי לזבונה לעובד בוכבים – שחששו שימכרום לגוים, ולא תולים לומר שימכרום ליהודים, וקשה על רבה שאמר שתולים להקל.

הגמרא מנסה לדחות את הקושיא: וכי תיקא – ואם תרצה לחלק ולומר, שטעם האיסור הוא כיון שכותי לא עבד תשובה – אינו עשוי לחזור בתשובה ולשמע לקול החכמים שאסרו למכור כלים אלו לגוים, ואילו ישראל אפילו שהוא חשוד, עבד תשובה, ויתכן שלא ימכור לגוי, ולכן התיר רבה למכור לו בהמה גסה, עדיין קשה, והאמר רב נחמן, אמר רבה בר אבון, בדרה שפאמו חכמים שאסרו למכור בהמה גסה לעובד בוכבים, קד אסור למכור לישראל החשוד למכור לעובד בוכבים, הרי שפסק בפירוש שלא כרבה.

קבל רבה את הדברים וניסה לתקן מה שעשה, וליטול בחזרה מאותו היהודי את החמור שמכר לו, רהים בתריה תלתא פרים – רץ רבה אחרי אותו יהודי שלש פרסאות. ואיכא דאמרי פרסא בתלא – ויש אומרים שרץ אחריו פרסה אחת בין החולות, שקשה לרוץ שם, ולא אדרביה – ולא השיגו.

אגב כך שהובאה הברייתא האוסרת למכור לגוים כלי זין, מביאה הגמרא דין נוסף בענין: אמר רב דימי בר אבא, בדרה שפאמו

רב הונא מביא ראייה לדבריו: ומא תימרא דאמרינן כי האי גוונא – ומנין למדנו שאומרים דבר זה, שלגבי חשש איסור 'לפני עור' תולים להקל, דתנן במשנה (שביעית פ"ה מ"ח), בית שמאי אומרים, לא ימכור אדם למי שחשוד על השביעית פרה החורשת, בשנה השביעית, שמא יחרוש בה, ונמצא שעבר המוכר משום לפני עור. ובית הלל מתירין, מפני שכול הקונה לשווקה, ולא לעבוד בה, ומוכח שלדעת בית הלל תולים לקולא ואין חוששים לאיסור 'לפני עור', וכדברי רב הונא.

הגמרא דוחה את הראיה: אמר רבה, מי דמי – וכי יש לדמות את ענינו לשביעית, היתם [שם] אין אדם מצווה על שביית בהמתו בשביעית, והמוכר בהמתו לחשוד אין לו לחשוד אלא משום לפני עור, ובחשש זה תולים להקל, הלא – אבל כאן, במוכר בהמתו לגוי, אדם מצווה על שביית בהמתו בשבת, וכיון שיש לחשוד שהמוכר עצמו יעבור על איסור זה וכמו שנתבאר לעיל (ע"א) שחששו משום שאלה ומשום שכירות ומשום נסיונו, בזה אין תולים להקל.

אביי תמה על סברת רבה, שתלה הדבר באם האדם עצמו מצווה על הדבר או לא: אמר ליה אביי לרבה, וכי כל היכא וכל מקום דאדם מצווה על הדבר עצמו שמוכר האם דינו שאסור, והרי שדה, דאדם מצווה על שביית שדהו בשביעית, שנאמר (ויקרא כ"ה ו') 'שנת שבתון יהיה לארץ, ותנן בברייתא, בית שמאי אומרים לא ימכור אדם לישראל החשוד על השביעית שדה ניר – שדה חרושה בשביעית, מפני שסתמה עומדת לזריעה, ויש בכך משום לפני עור, ובית הלל מתירין, מפני שכול להובינה – להניחה בורה בשנה זו ולא יזרענה אלא בשנה הבאה, הרי שביית הלל תולים לקולא אפילו בשדה שאדם מצווה על שבייתו, וכמו כן בענינו אף שמצווה על שביית בהמתו יש לתלות לקולא וכדעת רב הונא.

הגמרא מקשה קושיא נוספת על רבה: מתקף לה רב אשי, וכי כל היכא דאין אדם מצווה שרי – וכי כלל הוא שכשאר האדם עצמו מצווה תולים להקל, והרי כלים – כלי המחרישה דאין אדם מצווה על שביית כלים בשביעית, ותנן (שביעית פ"ה מ"ז), אלו הן כלים שאין אדם רשאי למוכרן בשביעית למי שחשוד על השביעית, המחרישה וכל כליה, העול, שרותמים בו את השורים למחרישה, והמזורה – 'את' שבו זורים את התבואה לרוח להפרידה מן המזק, וכן עודר בה את הקרקע, והדקך – מעדר לחפירה בקרקע, כיון שכלים אלו מיוחדים לעבודת איסור, הרי שאף שאין אדם מצווה בשביעית על שביית כלים, מכל מקום לא תולים להקל.

מכח קושיות אלו דוחה הגמרא את דברי רבה: אלא אמר רב אשי, אין חילוק בין אם האדם מצווה על הדבר או לא, כמו שאמר רבה, אלא כל היכא דאיכא למיתלא תלינן – במקום שאפשר לתלות, כמו בפרה שאפשר לתלות בשחיטה, וכן בשדה ניר שאפשר לזרעה בשנה הבאה, וקנאה עכשיו כיון שלא בכל שעה מזדמנת קניית שדה, תולים להיתר, ואף על גב דמצווה האדם על מצוה זו. וכל היכא דליכא למיתלי, לא תלינן – אבל במקום שאי אפשר לתלות, כמו בכלים, שאם כוונתו להשתמש בהם בשנה הבאה אין לו לקנותם עכשיו, לפיכך אין תולים בהם להיתר אף על גב דאינו מצווה.

הגמרא דנה בענין מכירת בהמה גסה לישראל החשוד למכור לגוים. מספרת הגמרא: רבה, זבין ההוא חמורא – מכר חמור לישראל החשוד למכור לעובד בוכבים, ובחמור אין לתלות שקנהו לשחיטה. אמר ליה אביי, מאי מעמא עבד מר הכי – מה טעם נהג אדוני כר, שמכר לו. אמר ליה רבה, אנא לישראל זבני – אני הרי מכרתי לישראל, ולא לעובד כוכבים.

אמר ליה אביי, והא אילו זבנינן ליה לעובד בוכבים – הרי ישראל זה עשוי ללכת ולמוכרה לגוי. השיב לו רבה, וכי לעובד בוכבים קא זבנינן, לישראל לא קא זבנינן – וכי אותו חשוד מוכר דוקא לגוים ולא לישראלים, והרי הוא מוכר למי שזדמן לו, ויש לתלות לקולא שימכור לישראל.

הגמרא מקשה על רבה מברייתא: איתיביה – הקשה אביי על רבה

אִי אִפְשָׁר – אם היה אפשר שלא למכור להם חטים ושעורים בלא
 שתהיה להם שנאה אלינו, הָכִי נָמִי – אכן היה לנו להמנע מלמכורם
 להם, אלא שבדברים אלו קשה להשתמש מלמכורם להם בלא
 שיביא הדבר לאיבה, מה שאין כן במגנים שיכול להשתמש
 מלמכורם, ולכן אסרה הברייתא למכורם להם.
 הגמרא מביאה לשון אחרת בטעם האיסור למכור מגנים: אִיכָא
 דְאָמְרִין וְיִשְׁ שֶׁאֵמְרוּ, תְּרִיסִין, הֵינּוּ מַעֲמָא דְלָא – זהו הטעם שאין
 מוכרים להם, כיון דְּכִי שְׁלִים וְיִנְיָהוּ – כאשר נגמרים להם כלי
 המלחמה, קָמְלִי פְּגִימָהוּ – הורגים הם במגנים עצמם, נמצא
 שהמוכר להם מסייע במעשי הרציחה שלהם.
 מבאר הגמרא לפי לשון זו את טעם החולקים: וְיִשְׁ אֲמָרִים
 שֶׁמוֹכְרִים לָהֶם תְּרִיסִין, הֵינּוּ כִּיּוֹן שְׁדַעָה זֹו סוֹבֵרַת שְׁאִינֵם הוֹרָגִים
 בָּהֶם, דְּכִי שְׁלִים וְיִנְיָהוּ מַעֲרָק עֲרָקִי – כאשר נגמרים להם כלי
 המלחמה, הם בורחים, וכיון שאין חשש שיהרגו בהם מותר למכורם.
 הגמרא פוסקת את ההלכה בענין: אֲמָר רַב נַחֲמָן, אֲמָר רַבָּה פֶּר
 אֲבוֹתָ, הִלְכָה בִּישׁ אֲמָרִים, שְׁמוֹתָר לִמְכּוֹר לָהֶם תְּרִיסִים.
 הגמרא מביאה הלכה נוספת הקשורה למכירת כלי זין: אֲמָר רַב
 אֲדָא פֶּר אֲהֵבָה, אֵין מוֹכְרִין לָהֶן עֲשָׂשִׁיז – חתיכות עבות שֶׁל
 בְּרוֹל.
 שואלת הגמרא: מָאִי מַעֲמָא שאין מוכרים להם, והרי אי אפשר
 לעשות כלי זין מחתיכות עבות של ברזל. משיבה הגמרא: מִשּׁוּם
 דְּהִלְשִׁי מִינְיָהוּ כְּלִי זִינִי – מפני שמחלישים אותם בפטיש או בקורנס
 עד שנעשות חתיכות דקות, ועושים מהם כלי זין.
 תמזה הגמרא: אִי הָכִי – אם כך, שאתה חושש אף לעשיית כלי זין
 באופן רחוק, אֲפִילוּ מְרִי וְחִצִּינִי נָמִי – אפילו כלי עבודה שיש בהם
 מתכת נאסור למכור להם, כמו מכוש ו-כלי שחופרים בו או מעצד
 ו-כלי הדומה לגרזן, משום שאפשר לעשות מהם כלי זין. מתרצת
 הגמרא: אֲמָר רַב זְבִיד, מַה שֶׁאִסּוֹר לִמְכּוֹר לָהֶם עֲשָׂשִׁיז שֶׁל בְּרוֹל,
 הֵינּוּ בְּפִירוּלָא הֵינְדָּאָה – בברזל הבא מארץ הודו, שהברזל שבא
 משם היה מיוחד לעשיית כלי זין, וכיון שהמוכר יודע שישתמשו בו
 לעשיית כלי זין, אסור למכור להם.
 מבררת הגמרא: וְהָאִידֵא דְכָא מוֹכְרִין – בזמנינו שנוהגים למכור
 להם כלי זין, מה הטעם בכך. אֲמָר רַב אֲשִׁי, אֲנוּ מוֹכְרִים אוֹתָם רַק
 לְפִרְסָא דְמַגְנֵי עֵלְיוֹן – לפרסיים, שאנו שרויים בתוכם והם מגנים
 עלינו בשמירת העיר ויושביה.
 שנינו במשנה: אין מוכרין להם וכו' עֲגָלִים וְסִיָּחִים שלמין ושוברין,
 רבי יהודה מתיר בשבורה.
 הגמרא מביאה ברייתא שמפרשת את טעם מחלוקתם של רבי יהודה
 וחכמים: תֵּנִיא בְּרִייתָא, רַבִּי יְהוּדָה מְתִיר בְּשִׁבּוּרָה, שְׁהִי אֵינָה
 ראויה למלאכה, ואין לחשוש שיראוה בני אדם ברשות הגוי ויבואו
 להתיר גם מכירת בהמה שלימה, מִפְּנֵי שְׁאֵינָה יוֹכֵלָה לְהִתְרַפְּאוֹת
 וְלִחְיּוֹת, ולפיכך קונה אותה הגוי על מנת לשוחטה מיד, ואינו משהה
 אותה בביתו. אֲמָרוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה, וְהָלָא מְרַבִּיעִין עֲלֶיהָ
 ו-על השבורה וְיּוֹלְדָתָהּ, וְכֵינֵן דְּמְרַבִּיעִין עֲלֶיהָ וְיּוֹלְדָתָהּ, אֵתוּ לְשִׁחוּתָהּ
 – יש לחשוש שישעה אותה הגוי כדי שתגדל וולדות, וילמדו הרואים
 שמוותר למכור בהמות לגוי. אֲמָר לָהֶן רַבִּי יְהוּדָה, לְבִשְׁתִּלָּד
 תִּאֲסְרוּהָ, כלומר, אם היתה השבורה יכולה ללדת היה מקום
 לגזירתכם, אך אני חולק עליכם בזה וסובר שבהמה שבורה אינה
 יכולה ללדת, וממילא ודאי לא ישעה אותה הגוי. הגמרא מוסיפה
 לבאר את דבריו, אֲלָמָא לֹא מְקַבְּלָת זָכָר – מבואר מדברי רבי יהודה
 שבהמה שבורה אינה מקבלת זכר, וזהו הטעם שלא תלד ומוותר
 למוכרה.
 שנינו במשנה: אין מוכרין להם בהמה גסה, פֶּן בְּתִירָא מְתִיר בְּסוּם.
 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעם המחלוקת: תֵּנִיא, פֶּן
 בְּתִירָא מְתִיר בְּסוּם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא ו-הגוי הקונה אותו עוֹשֶׂה בּוֹ
 מְלָאכָה שְׁאֵין תִּיבִין עֲלֶיהָ חֲסָאָה, שְׁהִי רִכִּיבָה אֵינָה מְלָאכָה מִן
 התורה, לפי שחי נושא את עצמו, ואין לחשוש במכירתו שיבוא לידי
 איסור שביתת בהמתו. וְרַבִּי אֲבִיבָר מִפְּנֵי שְׁנֵי דְבָרִים ו-טעמים, אֲחֵד,

מִשּׁוּם תוֹרַת כְּלִי זִינִי – שהסוס משמש גם ככלי זין, כפי שיתבאר
 להלן. וְאֲחֵד – וטעם נוסף, מִשּׁוּם תוֹרַת בְּהֵמָה גְּסָה – שהוא בכלל
 הגזירה שגזרו על מכירת בהמה גסה.
 הגמרא מבארת את שני הטעמים של רבי. מבררת הגמרא: בְּשִׁלְמָא
 'תוֹרַת כְּלִי זִינִי, אִיכָא – מובן הדבר שיש על הסוס שם 'כלי זין',
 דְּקָמְלִי בְּסִחוּפִיָּה – כיון שמלמדים אותו להרוג את הנופלים
 במלחמה על ידי שבועת בהם. אֲלָא 'תוֹרַת בְּהֵמָה גְּסָה, מָאִי הִיא
 – מה ענינו למה שגזרו איסור במכירת בהמה גסה, הרי אינו עומד
 למלאכה שנחשש בו משום נסיונו.
 מבארת הגמרא: אֲמָר רַבִּי יוֹחָנָן, לְבִשְׁזִיקוֹן הוֹסוּ, ואינו ראוי
 לרכיבה, מִמַּחְשֵׁינֵי בַעֲלֵי כְּרִיתִים בְּשִׁבּוּרָה, ומלאכת טוחן אסורה
 מהתורה.
 הגמרא פוסקת את ההלכה בענין: אֲמָר רַבִּי יוֹחָנָן, הִלְכָה בְּכָן
 בְּתִירָא, שְׁמוֹתָר לִמְכּוֹר לִגְוִי סוּס.
 הגמרא ממשיכה לדון בענין מכירת בהמה גסה: אִיכָא לָהּ –
 נסתפקו בני הישיבה, שוֹר שֶׁל פֶּטָם מָהוּ – שור שפטימוהו והוא שמן
 מאד ואינו ראוי למלאכה, האם מותר למכורו לגוי. וספק זה, תִּיבִיעִי
 – יש להסתפק בו לשיטת רבי. יְהוּדָה הַמַּתִּיר מְכִירַת בַּהֲמָה שְׁבוּרָה,
 שְׁמָא כֵּאֵן הוּא מוֹדָה שֶׁאִסּוֹר, וְתִיבִיעִי לְשִׁיטַת רַבָּנָן שֶׁאִסּוֹר מְכִירַת
 שְׁבוּרָה, שְׁמָא כֵּאֵן הֵם מוֹדִים שְׁמוֹתָר.
 מבארת הגמרא את צדדי הספק: תִּיבִיעִי לְרַבִּי יְהוּדָה, שְׁמָא עַד כֵּאֵן
 לֹא קָא שְׁרִי ו-לא התייר רבי יהודה אֲלָא בְּשִׁבּוּרָה, דְּלֹא אֵתִי לְכַלֵּל
 מְלָאכָה – שלעולם לא תהיה ראויה לעשיית מלאכה, אֲבָל הָאִי –
 שור של פטם, דְּכִי מַשְׁחִי לִיהָ אֵתִי לְכַלֵּל מְלָאכָה אֲסוּר – שאם
 יכחישוהו ויקיימוהו יהיה ראוי למלאכה, שְׁמָא יִאֲסוֹר רַבִּי יְהוּדָה
 למכורו, מחשש שישענהו אצל עד שיהא ראוי למלאכה, וכיון שיראו
 אותו אצל הגוי יבואו להקל במכירת שאר שוורים. או דְּלָמָא
 ו-שְׁמָא אֲפִילוּ לְרַבָּנָן הָאִסּוֹרִים מְכִירַת שְׁבוּרָה, יֵהָא מוֹתָר לִמְכּוֹר
 שור זה, והטעם, דְּלֹא קָא אֲסָרִי הָתֵם – לא אסרו חכמים מכירת
 שְׁבוּרָה אֲלָא כִּיּוֹן דְּפִתְמִיָּה לָאו לְשִׁחוּתָהּ קָאִי – ששתמה אינה
 עומדת לשחיטה, לפי שהיא כחוששה, ונח לקונה לקיימה לצורך
 וולדות, אֲבָל הָאִי – שור זה של פטם, דְּפִתְמִיָּה לְשִׁחוּתָהּ קָאִי –
 שסתמו עומד לשחיטה, יתכן שֶׁאֲפִילוּ רַבָּנָן שְׁרוּ – יתירו למכורו.
 הגמרא מנסה לפשוט את הספק מהמעשה דלהלן: תָּא שְׁמַע, דְּאֲמָר
 רַבִּי יְהוּדָה, אֲמָר שְׁמוּאֵל, הָאֲנָשִׁים שֶׁל בֵּית רַבִּי ו-רבי יהודה
 הנשיא, הָיוּ מְקַרְבִּין לְמֶלֶךְ שוֹר שֶׁל פֶּטָם בְּיוֹם אִידֵם – ביום חגם
 של הגויים, ודיה זה מס שהיו חייבים בו, ונשלח לַמֶּלֶךְ כְּמִנְחָה ודורון.
 חֶסֶר אֲרִבְעָה רִיבָבָן – חיסר רבי מממונו ארבע רבבות ו-ארבעים
 אלף מטבעות לשחד את המלכות שיסכימו לכך שְׁאֵין מְקַרְבִּין
 אוֹתוֹ הַיּוֹם – ביום אידם ממש, אֲלָא לְמַחֵר. חזר רבי וחֶסֶר מִמְּמוֹנו
 אֲרִבְעָה רִיבָבָן נוספים, כדי לשחדם שְׁאֵין מְקַרְבִּין אוֹתוֹ – את אותו
 שור פטם, כשהוא חי, אֲלָא שְׁחוּט. חזר רבי וחֶסֶר אֲרִבְעָה רִיבָבָן
 נוספים, לשחדם שְׁאֵין מְקַרְבִּין אוֹתוֹ כֹּל עֵינָן – שיבטלו מהם
 תקרובת זו לגמרי. מסיימת הגמרא את ההוכחה: מָאִי מַעֲמָא – מדוע
 התאמץ רבי כל כך לבטל את נתינת הדורון, לָאו מִשּׁוּם דְּלָמָא אֵתִי
 לְשִׁחוּתָהּ – האם אין זה מחמת שיש איסור למכור שור פטם לגוי,
 מחשש שישענהו עד שיהיה ראוי למלאכה. ואף ששם היתה זו נתינת
 מתנה, מכל מקום דינה כמכירה, ויש לפשוט את הספק, שאסור
 למכור לגוי שור של פטם.
 דוחה הגמרא: וְלִימַעֲמָיָה – לדברך שהטעם משום איסור מכירת
 שור של פטם, מה ששיחדם רבי בממון רב שְׁאֵין מְקַרְבִּין אוֹתוֹ הַיּוֹם
 אֲלָא לְמַחֵר, מָאִי מַעֲמָא – מה הטעם שעשה כן, והרי לגבי איסור
 מכירת בהמה גסה אין חילוק בין יום אידם ליום אחר. אֲלָא ודאי אין
 הטעם מחמת איסור מכירת בהמה, אלא רַבִּי, מִיעָקָר מִילְתָּא כְּעִי –
 רצונו היה לעקור ולבטל לגמרי את כל ענין המס הזה, שראה בו בזיון
 עבורם, אלא שחשש רבי שלא יסכימו לבטלו בבת אחת, וְכִפְרָה, יַעֲקָר
 וְאֵתִי פוֹרְתָא פוֹרְתָא – יעקר הדבר ויבוא מעט מעט, בכך שכל פעם
 ביטל חלק אחד מהגזירה.

עבודה זרה. פרק ראשון – לפני אידיהן דף טז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קיא
רש"י תוספות

אי אפשר – בלא איבה. דכי שלים זינייהו – כשכלים כלי זינן במלחמה קטלי בתריסין. עשיות – חתיכות עבות שקורין מש"ש. דחלשי מינייהו – מחלישין אותן בקורנס עד שנעשו דקות ועושין מזון כלי זיין. אפילו מרי = פושטין. וחציני = דולדוריא. לא נובין להו, דחלשי מינייהו כלי זיין. בפרולא הינדואה – של ארץ חוד, שאין עושין אותה אלא לכלי זיין. דמנני עילון – נלחמים לשמור העיר ואת יושביה. שאניה יכולה להתרפאות – ומסתמא לשחיטה זבנה, ולא משהי ליה, ולא חזי ליה ישראל כי גוי דתיפוק חורבה מיניה לזבני שלימה. וחלא מריביעין עליה – ומשחו לה. ומאן דחזי לה כי גוי יליף מינה לזבני שלימה לבשתלד – תאסרוהו, דלא תלד לעולם. דקטיל בסיחופיה – מלמדוהו להרוג בידו את הנופלים במלחמה. סיחופיה = מכת יד בהמה וחיה קרי סיחופא, שמכה כלפי מטה, כמו "סחופי כסא" (שבת סו, ב) אדנטיר בלעז. תורת בהמה גסה מאי היא – כלומר, איסור טעם מכירת בהמה גסה מאי היא? הא לא עביד חורבה לחיוב חטאת. דנגזור משום נסיונא מטיחני ברחיים – ואב מלאכה היא. שור של פטם – שפוטמו, ושמן מאד ואינו ראוי למלאכה. מהו – למכור לגוי. אבל האי דאתי לכלל מלאכה אסור – דמשחו ליה וחזו ליה לאחר זמן בידיה. ואף על גב דהשתא ליכא מליחש לסניני, מיהו נפקא מינה חורבה למכור שאר שוורים לגוי. לא לשחיטה קיימא – דכחושה, ומשחו לה לגדל וולדות. מקריבין – מס ודורון למלך. שור של פטם – ועבודת ביות היתה. חסר איבע ריבבן – הוציא ארבע ריבאות ממון לבטל שלא יקריבוהו ביום אידם. אלא למחר – ולמעיקר פורתא מיכין. וכי משחו ליה בריא ועביד מלאכה – אתקפתא היא. כלומר, ואי משחו ליה בריא תו למעבד מלאכה דקא בעית למיסריה? בריא = מתחוק. ובידא – פטם היה. בר תורא – שור שפטמיהו, משחו ליה עד דכחשו. ועביד על חד תרין – בשוורים אחרים. משנה בסליקי = לשון טירא בגוזה היא. כדאמר בסדר יומא (כה, א): לשבת הגזית כמין בסליקי גדולה היתה, ושם דנין בני אדם ומפליין אותו ומת. גרדום = בנן אחד הוא לדון נפשות, כמו "שנים שעלו לגרדום" בראש השנה (יח, א). איצטדייא – מקום שעושין שם איצטדיית שור, כמו: "שור האיצטדיין" (בבא קמא לט, א), מנגח והורג אנשים, ושחוק הוא להם. בימה = נמי כעין מגדל קצר הוא וגבוה, כדאמר במסכת סוטה (מא, א): בימה של עץ עושין לו בעזרה, ואנו קורין אותו אלמברא. והיו עושין אותו לדחוף משם איש להמתיו. ובכל אלה יש נוק לרבים, וכדי שלא יחפש ישראל שם אסור לבנות עמיהם. בימוסיות – גריסין. בנן שאינו לצורך עבודה זרה, ומפרש לקמן בפרק "רבי ישמעאל" (נג, ב), וקורין לו אלטר; דקתני: בימוסיות של גוים מותרין, ומאי "בימוס" – בימה של אבן אחת ומקריב ובחים, דהוי תשמיש דתשמיש לעבודה זרה. ומהצאות – בקרקע חן עשין עמוקין מאד, והמים נופלין מתחת ואנשים רוחצים מלמעלה על גבי הנסרים. כיפה = אריוולדי. דרך גוים להעמיד דמות אפרודיטא בבית המרחץ שלהן. גמרא ככהמה דקה לפירכוס – כדאמר גבי בהמה מסוכנת בשחיטת חולין (לו, א): בהמה דקה שפשטה ידה אחר שחיטתה ולא החזירה – אסורה, דבהמה מסוכנת היא ואינה מותרת עד שתפרס, ואם לא פרכסה היא כמותה קודם שחיטה. ופישוט יד לזקה אינה אלא הוצאת נפש, אבל גסה, בין פשטה ולא כפפה בין כפפה ולא פשטה – פירכוס היא וכשרה, הכי מפרש התם. וחיה גסה נמי דרכה לפשוט יד בהוצאת נפש, הלכך שחח חיה גסה מסוכנת ולא פרכסה, אלא פשטה ידה ולא החזירה – אסורה. אבל לא למכירה – למיתלי במנהגא, אלא כבהמה גסה היא, ובכל מקום אין מוכרין. הא – ארי דלית ביה ניקא, כגון ארי תרבות – שרי. אלמא חיה גסה מוכרין להן, וקשיא לרב וסייעתא לרב חנן. בארי שבור – הא דקתני מתניתין דארי תרבות שרי – בארי שבור.

לפרסאי דמגנו עלן – ונראה דאנן נמי שרינן השתא למכור לגוים כלי זיין מהאי טעמא. מריביעין עליה ויולדת – ובזכר נמי יכול להרביעו על כמה נקבות. אלמא לא מקבלת זכר – לאו משום דסבר טריפה אינה יולדת, דבפרק "אלו טריפות" (חולין נו, ב) בעי למימר לרבי יהודה יולדת. אלא דלא מקבלת זכר, וכדמשמע לישנא, מולא קאמר "אלמא דלא ילדה". אלא תורת בהמה גסה מאי היא – קשה: לימא דלית ליה חי נושא עצמו בעופות, כרבנן! ויש לומר: מדאסר רבי משום תורת כלי זיין – משמע דאפילו המיוחד לרכיבת אדם, דמודו כולי עלמא דחי נושא את עצמו, ואם כן תורת בהמה גסה מאי היא? ושלש מחלוקות בדבר. אבל האי דאי משחי ליה אתי לכלל מלאכה – תימא: למה לי האי טעמא? תיפוק ליה משום דאי משחי ליה לפיטסן אתי למימר כחוש מכור לו, כי היכי דגורי רבנן בשבורה דלא ליתי למימר שלימה מכרה לו? ויש לומר: דודאי בשבורה יש לגזור, דכין דרבנן אית להו מריביעין עליה זכר אם כן משחו לו זמן מרובה, אבל בזמן מועט דפיטסן לית לן למגור אי לאו טעמא דחזי למלאכה. אבל האי דלשחיטה קאי – לאו דוקא נקט "האי", דהא בסתם שוורים גופייהו אמרין: אימור לשחיטה זביניהו. אלא להכי נקט הכי – דאחא לאפוקי בהמה גסה דמתניתין, דמיירי בבהמה טמאה, נקט הכי. אבל בבהמה טהורה תלין בשחיטה, ואף על גב דסתם שוורים נמי לרדיא זביני.

ארי

בשבת. אמר רבי יוחנן: הלכה כבן בתירא. איבעיא להו: שור של פטם, מהו? תיבעי לרבי יהודה, תיבעי לרבנן; תיבעי לרבי יהודה: עד פאן לא קא שרי רבי יהודה – אלא בשבורה דלא אתי לכלל מלאכה, אבל האי דכי משחי ליה אתי לכלל מלאכה – אסור; או דלמא, אפילו לרבנן לא קא אסרי התם – אלא דסתמיה לאו לשחיטה קאי, אבל האי דסתמיה לשחיטה קאי – אפילו רבנן שרו? תא שמע, דאמר רב יהודה אמר שמואל: של בית רבי היו מקריבין שור של פטם ביום אידם, חסר ארבע ריבבן שאין מקריבין אותו היום אלא למחר, חסר ארבע ריבבן שאין מקריבין אותו חי אלא שחוט, חסר ארבע ריבבן שאין מקריבין אותו כל עיקר; מאי טעמא? לאו משום דלמא אתי לשחיטה? – ולפיכך שאין מקריבין אותו היום אלא למחר – מאי טעמא? אלא, רבי מיעקר מילתא פעי, וסבר: יעקר ואתי פורתא פורתא. וכי משחי ליה, בריא ועביד מלאכה? אמר רב אשי, אמר לי ובידא: בר תורא משהינן ליה, ועביד על חד תרין. משנה אין מוכרין להם דובין ואריות וכל דבר שיש בו נוק לרבים. אין בוגין עמהם בסליקי, גרדום, איצטדייא ובימה, אבל בוגין עמהם בימוסיות ובית מרחצאות. הגיע לכיפה שמעמידין בה עבודה זרה – אסור לבנות. גמרא אמר רב חנין בר רב חסדא, ואמרי לה אמר רב חנן בר רבא אמר רב: חיה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס, אבל לא למכירה; ואני אומר: אף למכירה, מקום שנהגו למכור – מוכרין, שלא למכור – אין מוכרין. תנן: אין מוכרין להן דובין ואריות ולא כל דבר שיש בו נוק לרבים; טעמא דאית ביה נוק לרבים, הא לית ביה נוק לרבים שרי! אמר רבה בר עוקא: בארי שבור, ואליבא

ואליבא

ארי שבור הוא אצל מלאכה – פירש הקונטרס דאיתא כרבי יהודה דשרי בשבורה, אבל רבנן דאסרי בשבורה אסרי נמי בארי. ורבינו יצחק אומר דאפילו כרבנן נמי איתא, דעד כאן לא אסרי רבנן אלא משום דאיתא למימר שלימה מכרה לו, אבל בארי לא שייך האי טעמא, דלעולם שבור הוא אצל מלאכה.

מתקוף לה רב נחמן כו' – פירש רבינו יצחק

דאשנוא דלעיל נמי קאי. ורש פסרים שהוא כתוב נמי לעיל, ובתנא נמחק. **רב** אש דייק ממתינת – אומר רבינו יצחק דייק נמי מן המשנה דארי חיה גסה הוא, דדוקא ארי שהוא שבור אצל מלאכה. דאי סלקא דעתך דחיה דקה הוא וחיה דקה נמי אסורה, אם כן הוה ליה למימר סתם: כל חיה שיש בה נזק לרבים אין מוכרין. ושייך למשנה לעיל עמוד א' **בימוסאות** – פירש הקונטרס: בימה של אבן אחת שמקריבין עליהן זבחים לעבודה זרה וקורין להם אלטר' וכו', ולהכי שרי, דלא הוה אלא תשמיש לתשמישי עבודה זרה. וקשיא, דלא משתמיט דקרי לבימוס משמש למשמיה, אלא משמש לעבודה זרה עצמה קרי "בימוס", כדתנן לקמן פרק "כל הצלמים" (מו, ב.) אבן שחצבה תחילה לבימוס, ופירש הקונטרס: לשם מקום מושב עבודה זרה עצמה, ועובדי הבימוס כעובדי עבודה זרה עצמה. ואמר נמי (עבודה זרה נג, ב.) בימוסאות של מלכי גוים אסורין מפני שמעמידין עליהם עבודה זרה בשעה שהמלכים עובדין, אלמא ממש תשמיש עבודה זרה עצמה הוא. ועוד, דנחי נמי שהוא משמש למשמש עבודה זרה, אמאי מותר לבנות עמק? וכי הוא סברא להיתר לבנות עמק? מקום שיטתו עליו במתנה לעבודה זרה? לכך נראה לרבינו יצחק בגיורת הערוך, שפירש "דימוסאות" בדלות, והוא לשון מרחצאות כדאמרינן בשבת פרק "חבית" (קמו, ב.) אסור לישב בקרקעית של דימוסאות מפני שמעמלת ומרפאה, וכן אמר (שם) מיא דימוסאית וחמרא דפרוזינא קפוד עשרת השבטים. ואמרינן נמי במדבר: למחר אני פותח להם מרחצאות דימוסאות. ובפירוש רבינו שולח מן מאיר כתב "דימוסאות", ופירש שהוא בנין של לוצר עבודה זרה.

דימוס פטור אתה – פירוש: ברחמי עבודה זרה שלו נשבע, כי "דימוס" לשון רחמים הוא, כדאמרינן בירושלמי דשביעית (פרק ט) במעשה דרבי שמעון בן יוחי, אחז דנפק מן מערתא חמא חד צד עופות, שמע בת קלא כד הוה אמרה: "דימוס", הוה פסגה, פירוש: היה העוף נמלט מן הפת. וכך הוה אמר "ספיקולא" הוה מתצדא, פירוש: הוה מתלכדא בפח, "קולא" הוה תרגום של פת. אלמא משמע "דימוס" הוא לשון רחמים. ושמעת מן דא אפילו ציפורא קלילא מבלעדו שמאי לא מתצדא, כל שכן בר איניש.

ויעקב

ואליבא דרבי יהודה. רב אשי אמר: סתם ארי שבור הוא אצל מלאכה. **מיתבי:** בשם שאין מוכרין להן בהמה גסה כף אין מוכרין להן חיה גסה, ואפילו במקום שמוכרין להן בהמה דקה, חיה גסה אין מוכרין להן; תיובתא דרב חנן בר רבא! תיובתא. רבינא רמי מתניתין אברייתא ומשני: תנן: אין מוכרין להן דובים ואריות ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים; טעמא דאית ביה נזק, הא לית ביה נזק – מוכרין. ורמינח: בשם שאין מוכרין בהמה גסה כף אין מוכרין חיה גסה, ואפילו במקום שמוכרין בהמה דקה, חיה גסה אין מוכרין! ומשני: בארי שבור, ואליבא דרבי יהודה. **רב אשי אמר:** סתם ארי שבור הוא אצל מלאכה. **מתקוף** לה רב נחמן: מאן לימא לן דארי חיה גסה היא? דלמא חיה דקה היא! רב אשי דייק מתניתין ומותבי תיובתא: תנן: אין מוכרין להן דובים ואריות ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים; טעמא דאית ביה נזק, הא לית ביה נזק מוכרין. וטעמא ארי, דסתם ארי שבור הוא אצל מלאכה, אבל מידי אחרניא דעבדי מלאכה לא, תיובתא דרב חנן בר רבא! תיובתא. ותיה גסה מיהת מאי מלאכה עבד? אמר אביי, אמר לי מר יהודה: דבי מר יוחני טחני ריחים פערודי. אמר רבי יודא: כי הוינן בי רב יהודה, אמר לן: גמירי מינאי הא מילתא, דמנברא רבה שמיע לי, ולא ידענא אי מרב אי משמואל: חיה גסה הרי היא בבהמה דקה לפירפוס. בי אתאי לקורקונאי, אשפחתיה לרב חייא בר אשי, וייתיב וקאמר משמיה דשמואל: חיה גסה הרי היא בבהמה דקה לפירפוס, אמינא: שמע מינה משמיה דשמואל איתמר. בי אתאי לסורא, אשפחתיה לרבה בר ימייה דיתיב וקאמר לה משמיה דרב: חיה גסה הרי היא בבהמה דקה לפירפוס, אמינא: שמע מינה איתמר משמיה דרב ואיתמר משמיה דשמואל. כי סלקת להתם, אשפחתיה לרב אסי דיתיב וקאמר, אמר רב חמא בר גוריא משמיה דרב: חיה גסה הרי היא בבהמה דקה לפירפוס, אמרי ליה: ולא סבר לה מר דמאן מרא דשמעתתא רבה בר ימייה? אמר לי: פתאי אוכמא, מינאי ומינד תסתים שמעתא. איתמר נמי, אמר רבי יודא אמר רב אסי אמר רבה בר ימייה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: חיה גסה הרי היא בבהמה דקה לפירפוס. "אין בוגין" כו'. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן,

שלוש בסילקאות הן: של מלכים, ושל מרחצאות, ושל אוצרות. אמר רבא: שתים להיתר ואחד לאיסור, וסימין: "לאסור מלכיהם בוגין". ואיבא דאמרי, אמר רבא: פולגם להיתר. – והתנן: אין בוגין עמהן בסילקי, גרדום, איצטרייא ובימה! – אימא: של גרדום ושל איצטרייא ושל בימה. תנו רבנן: בשנתפס רבי אליעזר למינות, העלהו לגרדום לידון. אמר לו אותו הגמון: וכן שפמונתך יעסוק בדרבנים בטלים הללו? אמר לו: נאמן עלי הדיין. פסבור אותו הגמון עליו הוא אומר, והוא לא אומר אלא כנגד אביו שבשמים. אמר לו: הואיל והאמנתי עליך, דימוס, פטור אתה. כשבא לביתו נכנסו תלמידיו אצלו לנחמו, ולא קיבל עליו תנחומין. אמר לו רבי עקיבא: רבי, תרשיני לומר דבר אחד ממה שלימדתי? אמר לו: אמור. אמר לו: רבי, שמא מינות בא לידך

והנאך

ואליבא דרבי יהודה – דשרי דכוותיה בבמה גסה, אבל לרבנן אסור. ולרבי יהודה נמי ארי שלם אסור, וחיה גסה כבהמה גסה, כרב. **רב אשי אמר** – אפילו תימא בארי שלם, ומתניתין רבי יהודה היא דשרי בשבורה, וכל אריות שבורין הן אצל מלאכה, דארי לא בר מלאכה הוא. אבל רבנן דאסרי בשבורה אסרי נמי בארי. ורבי יהודה נמי, בשאר חיה גסה כגון ערוד דטחני בהו ריחא כדלמך, מודה דאין מוכרין. הכי גרסינן: ואפילו במקום שמוכרין להם בהמה דקה חיה גסה אין מוכרין – ושמע מינה: חיה גסה אינה כבהמה דקה למכירה. **תיובתא** דרב חנן בר רבא – דאמר: ואני אומר אף למכירה. רבינא רמי מתניתין אברייתא כו' – חיה גסה אין מוכרין, וארי תרבות קחני מתניתין דמוכרין, ואף על גב דחיה גסה הוא. הכי גרסינן: מתקוף לה רב נחמן מאן לימא לן – דהאי ארי חיה גסה הוא? דלמא חיה דקה הוא ורב אשי דייק מתניתין כו' – ומותבי תיובתא. ולא גרסינן "ומותבי מברייתא". והכי פירוש: אןן אבותינן לעיל לרב חננא דמתניתין דנקט דבר שיש בו נזק, הא ארי תרבות שרי, וקא סלקא דעתך דהוא דחין לשאר חיה גסה. ורב אשי שנייה אליבא דרב: ארי שאני, דשבור הוא אצל מלאכה. ומדך דוקא דנקט במתניתין ארי, הא שאר חיה דבת מלאכה היא כדלמך אף על גב דליכא נזקא אסור, דייק רב אשי ומותבי תיובתא לרב חנן בר רבא דפליג עליה דרב. וגרסינן במסנא: תיובתא דרב חנן בר רבא. דבי מר יוחני טחני ריחים פערודי = חמור הבר. רב יהודה – תלמידו דרב ותלמידו דשמואל. להתם – לארץ ישראל. לא סבר לה מר – דהא שמעתא רבה בר ימייה אמרה משמיה דרבא: אמא אשכחתיה בסוריא דיתיב וקאמר לה משמיה דרב, אלמא איהו קיבלה מיניה, ואת אמרת רב חמא בר גוריא קיבלה מרב. **פתאי אוכמא** = כלי שחור, כמו (עבודה זרה לג, ג) "הני פתאות דבי מיכסי אוכמא", שנשתחרר על ידי מלאכה. כלומר, גם אתה רגיל ותודי בתורה, כמו (בכורות כו, ב) "מכותלי ביכר ניכר שפחמי אתה", "חכמה מפוארה בכלי מכוער" (תענית ז, א). דרכן של תלמידי חכמים שמצטערין על לימוד תורה ואינם מכבדים בגדיהם. **מינאי ומינד** – מינאי – דאמינא לך משמיה דרב חמא, ומינד – דשמעת ליה מדרבה בר ימייה. **תסתים שמעתא** – תיאמר שמועה בשם אומרה, דהכי הוה, דרב חמא בר גוריא קיבלה מרב ורבה קיבלה מרב חמא. ושל איצרות – לסגולת המלך, בוגין בנין חזק. להיתר – בוגין עמק. ואחד – הוא של איסור, שאין בוגין עמק. **לאסור מלכיהם** – של מלכים אסור, שדנין שם נפשות. והתנן אין בוגין עמקן בסילקי – אלמא איכא בסילקי דאסיי. בסילקי של גרדום – אבל בסילקי סתמא, שהיא לדירת מלכים, מותרת. **למינות** – מינן תפסוהו לכופו לעבודה זרה. עליו [הוא] אומר – כלומר, הדין עמך, דרבנים בסילקי חן, והוא לא אמר כן – אלא: נאמן עלי הדיין האמת, שבאמת דניי ליתן לי צרה שפשעתי לקוני. **האמנתי** – במה דרתני עליך. **דימוס פטור אתה** – דימוס היא היתר שם יראתו ונשבע בה. והנאך

עבודה זרה דף טז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קיג

שעושים מלאכה לא – אין היתר למכרם. וקשה לרב חנן בר רבא
שסבר שחיה גסה הרי היא כבהמה דקה למכירה.
אומרת הגמרא: תיובתא דרב חנן בר רבא, תיובתא.
מבואר בגמרא שאריות אינם בני מלאכה, אבל שאר חיות אפשר
לעשות אתם מלאכה. מבררת הגמרא: ותיבה נפשה מיתה מאי
מלאכה עבדא – ומכל מקום איזה מלאכה עובדת חיה גסה. מבארת
הגמרא: אמר אביי אמר לי מר יהודה, דבי מר יוחנן, מתי ריחים
בערודי – טוחנים בריחים על ידי חמור הבר שהוא חיה גסה.
רב זירא מבאר בשם מי נאמר דין זה שחיה גסה הרי היא כבהמה דקה
לפירכוס: אמר רב זירא, בי הוינן בי רב יהודה שהיה תלמיד של
רב ושמואל, אמר לו, גמירו מינאי הא מילתא – תלמדו ממני דבר
זה דמגברא דבה שמיע לי, ולא ידענא אי מרב אי משמואל – ואיני
יודע אם שמעתי מרב או משמואל, חיה נפשה הרי היא כבהמה דקה
לפירכוס – חיה גסה דינה כבהמה דקה שאינו נחשב אצלה פרכוס
עד שתפשוט ידה או רגלה ותחזיר.
ממשיך רב זירא ואומר: בי אתאי לקורקוניא, אשכחתייה לרב חניא
בר אשי דיתיב וקאמר משמיה דשמואל – שישב ואמר בשם
שמואל חיה נפשה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס. אמרנא – אמרתי
שמע מינה משמיה דשמואל אתמר – מוכח מכך שמימרא זו
שהסתפק רב יהודה אם שמעה משמואל או מרב, נאמרה בשם
שמואל.
לאחר מכן בי אתאי לסורא, אשכחתייה לרבה בר ירמיה דיתיב
וקאמר לה משמיה דרב – שישב ואמר למימרא זו בשם רב, חיה
נפשה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס, אמרנא שמע מינה אתמר
משמיה דרב ואיתמר משמיה דשמואל – מוכח מכך שמימרא זו
נאמרה בשם רב ונאמרה בשם שמואל.
לאחר מכן, בי סליקת להתם – כשעליתי לארץ ישראל, אשכחתייה
לרב אפי דיתיב וקאמר אמר רב חמא בר גוריא משמיה דרב, חיה
נפשה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס. אמר לי ליה לרב אסי, ולא
סבר לה מר דמאן מרא דשמעתא דבה בר ירמיה – וכי אינך סובר
שבעל שמועה זו בשם רב, הוא רבה בר ירמיה.
אמר ליה רב אסי לרב זירא, פתאי אוכמא – כלי חרס שחור, כלומר
גם אתה רגיל ותדיר בתורה, מינאי ומינך – מדברי שאמרתי שמועה
זו בשם רב חמא בר גוריא, ומדבריך שאמרתי שמועה זו בשם רבה בר
ירמיה, תסתתרי שמעתא – יתברר הדבר ותיאמר שמועה זו בשם
אומרה, שכך היה סדר הדברים, שרבה בר ירמיה קיבלה מרב חמא
בר גוריא, ורב חמא בר גוריא קיבלה מרב.
הגמרא מביאה שאכן מובא כך. אומרת הגמרא: איתמר נמי, אמר
רב זירא אמר רב אפי אמר רבה בר ירמיה אמר רב חמא בר
גוריא אמר רב, חיה נפשה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס.
הגמרא מבארת מהו 'בסילקי' האסור לבנות עימיהם. שנינו במשנה:
אין בונין ב' עמיהם בסילקי.
אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן שלשה בסילקאות הן –
שלשה סוגי בונינים יש ששמן בסילקי. של מלכי עובדי כוכבים –
בנין העשוי לדירת מלכים, ושל מרחצאות, ושל אוצרות – בנין
העשוי לשמור אוצרות המלך.
אמר רבא שנים להיתר ואחד לאיסור – שנים מהם מותר לבנותם
עמיהם והיינו של מרחצאות ושל אוצרות, ושל מלכים אסור לבנות
עמיהם כיון ששם יושבים לדון בני אדם על פי דינם ומפילים אותם
משם ומתים. וסמין לדבר, הוא הנאמר 'לאסור מלכיהם בוקים'
(תהילים קמט ח), כלומר שאת בנין העשוי למלכים אסור לבנות עמיהם,
כיון שדינם הם שם נפשות.
ואתא דאמרי, אמר רבא בולם להיתר – את שלושת הבסילקאות
האלו מותר לבנות עמיהם.
שואלת הגמרא: והתנן במשנתינו, אין בונין עמיהם בסילקי גרדום
אצטדייא ובימה, הרי שיש בסילקי שאסור לבנות עמיהם. משיבה
הגמרא: אמא של גרדום ושל אצטדייא ושל בימה – תפרש את
המשנה שאין בונים עמיהם לא בסילקי של גרדום ולא בסילקי של

ואליבא דרבי יהודה שהתיר במשנה לעיל (יד) למכור בהמה גסה
כשהיא שבורה. אבל ארי שלם אסור למכורו כדין בהמה גסה
שאסור למכורה, וכשיטת רב.
מתרצת הגמרא תירוצי נוסף: רב אשי אמר, לעולם משנתינו עוסקת
בארי שלם וכשיטת רבי יהודה, ואף שבבהמה גסה התיר למכורה רק
כשהיא שבורה מכל מקום בארי התיר למכורו אף שלם כיון שסתם
ארי שבור הוא אצל מלאכה – כל אריות נחשבים כשבורים לגבי
עשיית מלאכה שהרי אינם בני מלאכה, ולכן כמו שבהמה גסה
שבורה מותר למכורה, כן גם ארי מותר למכורו. אבל שאר חיה גסה
כגון ערוד שאפשר לעשות עמה מלאכה כגון לטחון עמה ברחיים,
מודה רבי יהודה שאסור למכורה.
הגמרא מקשה על רב חנן בר רבא מברייטא. מקשה הגמרא: מיתבי,
בשם שאין מוכרין להן כהמה נפשה כד אין מוכרין להן חיה נפשה,
ואפילו במקום שמוכרין להן כהמה דקה, חיה נפשה אין מוכרין
להן. הרי שמוכח מדברי הברייטא שחיה גסה אינה כבהמה דקה
למכירה, וקשיא לרב חנן בר רבא שאמר שחיה גסה אף למכירה היא
כבהמה דקה.
אומרת הגמרא: תיובתא דרב חנן בר רבא, תיובתא.
רבינא רמי מתניתין אברייטא ומשני – רבינא מקשה סתירה בין
משנתינו לברייטא, ומיישבה.
תנן, אין מוכרין להן דובין ואריות ולא כל דבר שיש בו נזק
לרבים. מדייקת הגמרא: מעמא דאית ביה נזק – הטעם שאסור
למכור דובין ואריות הוא משום שיש בהם נזק לרבים, הא לית ביה
נזק – אבל דובין ואריות שאין בהם נזק לרבים כגון ארי תרבות,
מוכרין. משמע, שמותר למכור להם חיה גסה.
מקשה רבינא על כך מהברייטא: ורמינא, בשם שאין מוכרין כהמה
נפשה כד אין מוכרין חיה נפשה, ואפילו במקום שמוכרין כהמה
דקה, חיה נפשה אין מוכרין.
ומשני רבינא, משנתינו עוסקת בארי שבור ואליבא דרבי יהודה
שהתיר במשנה לעיל (יד) למכור בהמה גסה כשהיא שבורה. אבל
ארי שלם אסור למכורו כדין בהמה גסה שאסור למכורה, וכשיטת
רב.
תירוצי נוסף: רב אשי אמר, לעולם משנתינו עוסקת בארי שלם
וכשיטת רבי יהודה, ואף שבבהמה גסה התיר למכורה רק כשהיא
שבורה מכל מקום בארי התיר למכורו אף שלם כיון שסתם ארי
שבור הוא אצל מלאכה שהרי אינם בני מלאכה, ולכן לשיטת
משנתינו שסברה כרבי יהודה כמו שבהמה גסה שבורה מותר
למכורה, כן גם ארי מותר למכורו. אבל שאר חיה גסה כגון ערוד
שאפשר לטחון עמה ברחיים, מודה רבי יהודה שאסור למכורה.
רב נחמן מקשה על הבנת הגמרא שארי חיה גסה הוא: מתקיף לה
רב נחמן, מאן לימא לו דארי חיה נפשה היא – מנין שאותו ארי
משנתינו עוסקת בו הוא חיה גסה, שיקשה ממשנתינו על רב ועל
הברייטא, דלמא חיה דקה היא – שמה משנתינו עוסקת בארי קטן
שחיה דקה הוא, ולכן מבואר במשנה שארי תרבות שאין בו נזק
לרבים מותר למכור לגויים. ולעולם חיה גסה אסור למכור לגויים,
וכפי שמבואר בברייטא וכשיטת רב.
רב אשי מקשה על רב חנן בר רבא ממשנתינו: רב אשי דייק מתניתין
– מדייק ממשנתינו ששאר חיות שאינם כארי אלא הם בני מלאכה,
אסור למכורם לגויים, ומוותבי תיובתא – ומקשה מכך קושיא לרב
חנן בר רבא.
תנן, אין מוכרין להן דובים ואריות ולא כל דבר שיש בו נזק
לרבים. מדייקת הגמרא: מעמא דאית ביה נזק – הטעם שאסור
למכור דובין ואריות הוא משום שיש בהם נזק לרבים, הא לית ביה
נזק – אבל דובין ואריות שאין בהם נזק לרבים כגון ארי תרבות,
מוכרין. ומעמא ארי דסתם ארי שבור הוא אצל מלאכה – ומכך
שנקטה המשנה ארי שסתם אריות נחשבים כשבורים לגבי עשיית
מלאכה שהרי אינם בני מלאכה, משמע שדווקא ארי וכיוצא בו
מותר למכור אצל מידי אחרניא דעביד מלאכה – חיות אחרות

והנאמר, ועליו נתפסקה.
אמר לו רבי אליעזר, עקיבא, הזכרתי מעשה שהיה, פעם אחת
הייתי מהלך בשוק העליון של ציפורי, ומצאתי אחד שהיה מין
ואפיקורס ויעקב איש כפר סכניא שמו, אמר לי כתוב בתורתכם
(דברים כג ט) 'לא תביא אתנן וזנה וגו' בית ה' אלהיך וגו', ושאלו,
מהו לעשות היכנו – מברר הניתן לזונה באתנן, בית הכסא בלשכת
פרהרין לצורך בהן גדול. ולא אמרתי לו כלום.
המשיך יעקב איש כפר סכניא ואמר לי, כך לימדי, כתוב במיכה (א
ו) '[ב] מאתנן וזנה קבצה ועד אתנן וזנה ישובו', הנביא דימה את
כל המתנות שנתנו ישראל לעבודה זרה לאתנן, ואמר שכל הכסף
והזהב שנתקבץ ממה שנתנו בני ישראל לעבודה זרה יבואו האויבים
ויקחוה ויתנוה לעבודה זרה שלהם. ומלשון פסוק זה למדים שדברים
הניתנים באתנן שהם במקום הפנופות באו כמו כן למקום הפנופות
ילכו, ולכן מותר לעשות מאתנן בית הכסא לכהן גדול. והוסיף רבי
אליעזר שהנאמר תדבר – נהניתי מאותו דרשה ועל ידי זה נתפסתי
למינות. וזוהו ששמעתי תשובתו ולא נתרדתי ממנו, עקבתי על מה
שכתוב בתורה (משלי ח) 'הרחק מעליה דרךך' שזו מינות – אותם
ההופכים טעמי התורה לדרשם בטעות כגון תלמידי ישו הנוצרי,
'ואל תקרב אל פתח ביתה' שזו הרשות – השלטונות, שנותנים
עניניהם בעשרים להרגם כדי לקחת את ממונם.
ואיכא דאמרי, 'הרחק מעליה דרךך' זו מינות והרשות, 'ואל
תקרב אל פתח ביתה' זו זונה – שצריך להתרחק מפתח בית הזונה.
הגמרא מבארת כמה צריך להתרחק מבית הזונה: וכן צריך
להתרחק מפתח הזונה, אמר רב חסדא ארבע אמות.
הגמרא מבררת מה סברו רבנן. מבררת הגמרא: ורפין שלא למדו את
אותו דבר מינות שדרש יעקב איש כפר סכניא מהפסוק 'מאתנן וזנה
קבצה' וגו' שאפשר לעשות מהאתנן בית הכסא לכהן גדול, [האי]
מאתנן וזנה מאי דרשי ביה.
מבארת הגמרא: חכמים דרשו מפסוק זה בדרך חסדא, דאמר רב
חסדא כל זונה ששפכת לזנות, כלומר שאחרים באים לשכרה
לזנות והיא שוכרת להם, לכסוף היא נבזית לעיני כל ושוברת את
אותם לזנות. וכך דרשו חכמים את הפסוק (מיכה א ט) 'כי מאתנן וזנה
קבצה ועד אתנן וזנה ישובו', שמאותו אתנן כלומר מאותן מתנות
שקיבצה ממה שהיו נותנים לה בעבור הזנות, את אותו הממון
תצטרך לחזור ולשלם כאתנן לאחרים כדי שיבואו לזנות עמה.
ובמבואר בפסוק, שנאמר (יחזקאל טו לד) 'וברתך אתנן ואתנן לא נתן
לך [ותחיל להפך]' – הביא אומר לכנסת ישראל, שהיא היתה
להיפך מדרך העולם, שהדרך היא לתת לזונה אתנן, והיא נתנה אתנן
משלה שיבואו לזנות עמה.
הגמרא מבארת שדברי רב חסדא שצריך להרחיק מפתח אשה זונה
ארבע אמות שנויים במחלוקת. ואמרת הגמרא: ופליגא דרבי פדת
– רב חסדא שאמר להרחיק מפתח אשה זונה ארבע אמות, הרי הוא
חולק על רבי פדת, דאמר רבי פדת לא אסרה תורה בעריות אלא
קריבה של גלוי עריות בלבד, דהיינו, תשמיש ממש, שנאמר (ויקרא
יח ט) 'איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה' וגו'.
הגמרא מביאה את שיטת עולא בדין קירבה לעריות: עולא כי הוה
אחי מבי רב – כשהיה בא מבית המדרש, הוה מנשק להו לאחיה
אבי ויחיהו – היה מנשק לאחיותיו בורעותיהן. ואמרי לה אחי
הדיהו – שהיה מנשק אותם על החזה.
ובמעשה זה שנישק לאחיותיו פליגא דידה אדידה – סותר את
דברי עצמו שאמר במקום אחר, דאמר עולא קריבה בעלמא אסור
– כל קירבה אסורה בעריות משום לך לך אמרין נזירא כסור סחור
לברמא לא תקרב – כמו שאומרים לנזיר האסור בענבים שיתרחק
מן הכרם אף מסביבותיו ולא יקרב אליו, כדי שלא יבוא לאכילה, כן
גם בעריות צריכים להתרחק מכל קירבה.
אגב שהביאה הגמרא דרשה לעיל על מינות והרשות, מביאה הגמרא
דרשה נוספת בענין זה: נאמר בפסוק במשלי (ל טו), 'לעלוקה שתי
בנות הב' שואלת הגמרא: מאי הב הב – מהו הלשון הב הב.

משיבה הגמרא: אמר מר עוקבא [קול] שתי בנות שצווקות
מניהם מרוב יסוריהם, ונענשות על כך שאומרות הן בעולם הוה
הבא הבא, ומאן נינהו – ומי הם, מינות האומרת הבא תקרובת
לעבודה זרה והרשות האומרת הבא ממון דורונות ומס למלך.
איכא דאמרי, אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, קול מניהם
שצווקות ואומרת הביאו לי שתי בנות – מינות ורשות שצווקות
ואומרות בעולם הוה הבא הבא – מינות צועקת הבא תקרובת
לעבודה זרה, והרשות צועקת הבא ממון דורונות ומס למלך.
הגמרא ממשיכה לדבר בענין מינות: הפסוק אומר במשלי (ב ט), 'כל
באיה לא ישובו ולא ישיגו אוצרות חיים' – כל המשתמדים, לאחר
שאדוקים הם במינות אינם חוזרים ושבים בתשובה, ואינם משיגים
אוצרות חיים.
שואלת הגמרא: וכי מאחר שלא שבו בתשובה היכן ישיגו אוצרות
חיים ולשם מה מלמדנו זאת הפסוק.
עונה הגמרא: הכי קאמר, 'כל באיה לא ישובו', כל המשתמדים
לאחר שאדוקים הם במינות אינם חוזרים ושבים בתשובה, ואף אם
ישובו לא ישיגו אוצרות חיים בעולם הזה מפני שמזהרים הם למות
מתוך שמצטערים וכופים את יצרם, ומבואר שהפורש ממינות ושב
בתשובה, מת.
תמיהה הגמרא: למימרא – האם אכן ניתן לדרוש מפסוק זה דכל
הפורש ממינות מיית – ומת, והרי מצינו מקרה באדם שפרש
ממינות ולא מת, דהיינו דאמרי לקמיה דרב חסדא ואמרה ליה,
שהעבירה הקלה שפסקות שבידה היא שעשתה את בנה הקטן
מבנה הגדול, כלומר, שבנה הגדול בא עליה ונתעברה ממנו וילדה
את בנה הקטן, וכעת באה לפני רב חסדא לקבל דין ולשוב בתשובה.
ואמר לה רב חסדא מרחו לה בנזותא – הכינו לה תכריכים שיהיה
לה שתמות. ואף על פי כן לא מתה. ומדייקת הגמרא: מדקאמרה
שקלה שפסקות בעבירותיה היא שעשתה בנה הקטן מבנה הגדול,
מכלל – משמע מכך שאף עבירות חמורות מכך עשתה ומוכח
דמינות [נמי] הוויא בה – שאף מינות היתה בה, ובכל אופן לא מתה.
וקשה על מה שאמרה הגמרא לעיל, שיש ללמוד את דברי הפסוק
שכל הפורש מינות מת.
מתרצת הגמרא: הוויא דלא הדרא בה שפיר ומשום הכי לא מתה
– אשה זו שבאה לפני רב חסדא לא חזרה בתשובה כראוי ולכן לא
מתה.
איכא דאמרי – ויש שהקשו ותיצרו בלשון אחרת. מקשה הגמרא:
ממינות אין מעבירה לא – וכי כך יש לדרוש פסוק זה ולדייק
שהפורש ממינות מת ואילו הפורש מעבירה של ערוה לא מת, והא
– והרי מצינו מקרה באדם שעבר עבירה של עריות ומת דהיינו
דאמרי קמיה דרב חסדא ואמרה לו שהעבירה הקלה שעשתה היא
שבנה הגדול בא עליה וממנו הולידה את בנה הקטן, ואמר לה [רב]
חסדא וידו לה בנזותא – הכינו לה תכריכים שיהיה לה לכשתמות,
ומתה. הרי שאף הפורש מעבירה של ערוה מת.
מתרצת הגמרא: מדקאמרה שעבירה זו שבה עליה בנה היא הקלה
שפסקות מעבירות שבידה מכלל דמינות נמי הוויא בה – משמע
מכך שמינות גם היתה בה, ולכן מתה מחמת שפרשה ממינות ולא
מחמת שפירשה מעבירה.
הגמרא שבה ומקשה שמשמע שאף הפורש מעבירה של עריות מת.
מקשה הגמרא: ומעבירה לא – וכי הפורש מעבירה אינו מת,
והתנאי, אמרו עליו על רבי אלעזר בן דורדיא שהיה חוטא מאוד
בעריות שלא הניח זונה אחת בעולם שידע שנשכרת שלא בא
עליה. פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרפי חים – בערי חים,
והיתה נוספת בים דינרין שפכרה ממי שחפץ לבא עליה בזנות, נמל
רבי אלעזר בן דורדיא בים דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות.
בשעת הרגל דבר – בשעת תחילת התשמיש, הפיחה הזונה רוח,
אמרה אותה זונה לרבי אלעזר בן דורדיא, בשם שהפיחה זו אינה
חוזרת למקומה, כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה.
הלך וישב רבי אלעזר בן דורדיא בין שני הרים וגבעות, אמר הרים

עבודה זרה. פרק ראשון – לפני אירייה דף יז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קטן
רש"י
תוספות

1 והנאך – ישר (והדרב) בעיניך. לכהן גדול – שפירש מביתו לפני יום הכפורים ללשכת
 2 פרהדין, ושם היו מתקנים לו כל צרכיו. והרשות = שולטנות, שנותנין עניניהן בבעלי
 3 ממון להרגן וליטול ממנו. ורבנן – דלית להו האי דבר מינות דיעקב. לבסוף – היא
 4 נבזית בעיני כל ושוכרת. והכי משמע: "מאתנן זונה קבצה" – קבצה מאתנן הזונה,
 5 ובאתנן זונה ליהנות. ופליגא דרבי פדת
 6 – האי ארבע אמות דרב חסדא. אבי ידיהו =
 7 בורעוניה. אבי חדיהו = חזיה. דרך בני אדם
 8 כשיצאין מבית הכנסת, מיד הוא נושק לאביו
 9 ולאמו ולגדול ממנו בארכובה או בפס ידיו
 10 ומשום כבודו. שצווקות מניהם – על רוב
 11 ייסורי גיהנם. מינות – צועקת: הבא תקרוב
 12 לעבודה זרה. רשות – צועקת: הבא ממון
 13 ודורותא וארונא ומס למלך. לא ישובו –
 14 כל המשתמדים אחר שנאבקו במינות אינם
 15 שבים, ואם שבין ממחרין למות מתוך צרה
 16 וכפיית יצרם, וזו גזירת מלך עליהם למות.
 17 קלה שבקלות – עבירה קלה שבידה, זו היא
 18 שעשתה בנה קטן מבנה וגדול, בנה הגדול
 19 בא עליה והולידה ממנו בנה הקטן. ובאה
 20 לקבל דין ולשוב בתשובה. בזווייתא =
 21 תכריכין. "צידה לדרך" (בראשית מב)
 22 מרתמינן: זוויין לאורחא, ותכריכין הן
 23 צידה לדרך מתיים. הכי גרסינן: מרקאמרה
 24 קלה שבקלות – ולא מתה. אתקפתא היא.
 25 ואיכא דמותבי הכי: אמינות אין, מעבירה
 26 לא? והא הדיא דאתאי כו' ומתה ומשנינן:
 27 מרקאמרה קלה שבקלות מכלל דמינות נמי
 28 הוה בה, ומשום הכי מתה. הרגל דבר =
 29 תשמיש. הרגל = התחלה, כמו: (אבות פרק ג'
 30 משנה יג) "מרגילין את האדם לערוה" –
 31 ממשכין, והדינן התחלה. הפיחה – רוח. פצי'
 32 אפיתחא דעבודה זרה – פתח לפתח עבודה
 33 זרה, כמה (תהלים כב) "פצו עלי פיחם".
 דוכים

24 הב? אומר מר עקיבא: [קול] שתי בנות שצווקות מניהם, ואומרות בעולם הזה "הבא הבא",
 25 ומאן ננינהו? מינות ותרשות. איפא דאמרי: אומר רב חסדא אומר מר עקיבא, קול גיהנם צועקת
 26 ואומרת: הביאו לי שתי בנות שצווקות ואומרות בעולם הזה: "הבא" "הבא". "כל באיה לא
 27 ישובו ולא ישינו ארחות חיים" – וכי מאחר שלא שבו היכן ישיגו? – הכי קאמר: ואם ישובו –
 28 לא ישינו ארחות חיים. – למימרא, דכל הפורש ממינות מיות? והא תהיא דאתאי לקמיה דרב
 29 חסדא ואמרה ליה: קלה שבקלות עשתה בנה הקטן מבנה הגדול, ואמר לה רב חסדא: מרחו
 30 לה בווזותא, ולא מתה; מרקאמרה "קלה שבקלות עשתה", מכלל דמינות [נמי] הוויא בה? –
 31 תהיא דלא הדרא בה שפיר, ומשום הכי לא מתה. איפא דאמרי: ממינות אין, מעבירה לא? והא
 32 תהיא דאתאי קמיה דרב חסדא, ואמר להו [רב חסדא: וזויה לה וזויתא], ומתה! – מרקאמרה
 33 "קלה שבקלות", מכלל דמינות נמי הוויא בה. – ומעבירה לא? והתניא: אמרו עליו על רבי אלעזר
 34 בן דורדיא שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה. פעם אחת שמע שיש זונה אחת בברכי
 35 הים והיתה נוטלת פים דיגריין בשכרה, נטל פים דיגריין והלך ועבר עליה שבעה נהרות. בשעת
 36 הרגל דבר הפיחה, אמרה: בשם שהפיחה זו אינה חוזרת למקומה, כך אלעזר בן דורדיא אין
 37 מקבלין אותו בתשובה. הלך וישב בין שני הרים וגבעות, אמר: הרים וגבעות, בקשו עלי רחמים!
 38 אמרו לו: עד שאנו מבקשים עליך, נבקש על עצמנו, שנאמר: "כי החרים ימוש והגבעות
 39 תמוטוניה". אמר: שמים וארץ, בקשו עלי רחמים! אמרו: עד שאנו מבקשים עליך, נבקש על
 40 עצמנו, שנאמר: "כי שמים בעשן נמלחו והארץ כפגד תכלה". אמר: חמה ולבנה, בקשו עלי
 41 רחמים! אמרו לו: עד שאנו מבקשים עליך, נבקש על עצמנו, שנאמר: "והפרה הלכנה ובושה החמה". אמר: פוכבים ומזלות, בקשו
 42 עלי רחמים! אמרו לו: עד שאנו מבקשים עליך, נבקש על עצמנו, שנאמר: "ונמקו כל צבא השמים". אמר: אין הדבר תלוי אלא בי.
 43 הניח ראשו בין ברכיו וגעה בכביה עד שצתה נשמתו. וצתה בת קול ואמרה: רבי אלעזר בן דורדיא מוזמן לחיי העולם הבא. [והא
 44 הבא בעבירה הוה ומית!] – התם נמי, בין דאביק בה טובא ממינות דמיא. בכה רבי ואמר: יש קונה עולמו בכמה שנים, ויש קונה
 45 עולמו בשעה אחת. ואמר רבי: לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן, אלא שקורין אותן "רבי". רבי חנינא ורבי יוחנן הוו קאזלי באורחא,
 46 מטי להנהו תרי שבילי, חד פצי אפיתחא דעבודה זרה, וחד פצי אפיתחא דבי זוגות. אמר ליה חד לתבריה: ניזיל אפיתחא דעבודה זרה,
 דוכים

1 **ויעקב** איש כפר סכניא שמו – צריך לומר דאין זה יעקב מינא דפרק "אין מעמידין"
 2 (עבודה זרה כה, א) דרמא סמא לרבי אבהו, דודאי אותו רשע לא האריך ימים
 3 כל כך. אלא נראה דהווא שבא לרפאות את בן דמא (שם כו, ב). אבל יעקב מינא דרבי
 4 אבהו יכול להיות שהוא אותו דפרק "כיסוי הדם" (חולין פד, א) גבי רבא. **מהו** לעשות
 5 בית הכסא לכהן גדול – נראה דלאו מדאורייתא
 6 קא בעי, דפשיטא דשרי, דהא אפילו ריקיעים
 7 דבית קדיש חזי שרי אי לא רביא
 8 דקרא בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מו, ב).
 9 אבל מידי דהר הבית פשיטא דשרי, דהא אפילו
 10 פרה אימיעטא פרק "כל הצלמים" מקרא ד"בית
 11 ה'" פרט לפרה שאינה באה לבית. **הרחק**
 12 מעליה דרך זו מינות – והא דאמרינן בפרק "כל
 13 כהבי" (שבת קטז, א) דכמה אמוראי הוו אולי
 14 לבי אבידן – זהו להתרחק עמם לפסול תורתם,
 15 ולא היה מקום מינות ממש אלא מקום יבוח,
 16 ומתקבצים שם חכמי גוים ונושאים ונותנים
 17 בדברים, ומאן דלא הוה אולי היינו מיראה שלא
 18 יתרוגמו. וכן משמע דאמר רב נחמן: אנא מינייהו
 19 ומסתפנא מינייהו. ודלא כפירוש הקונטרס
 20 שפירש בסמוך שהוא מקום עבודה זרה.
 21 **ופליגא** דרבי פדת – ואם תאמר: ומאי פליגא?
 22 דלמא לעולם אמרו רב חסדא ורבי פדת שמן
 23 התורה אינו אסור אלא קריבה של גלוי עריות,
 24 אבל מגזירת חכמים צריך להרחיק ארבע אמותו
 25 ודכי נמי קשיא פרק קמא דשבת (יג, א) על ההיא
 26 דאמר: "ואת אשת רעוה לא טמא ואל אשה נדה
 27 לא קריב", מה אשת רעוה הוא בבגדו והיא
 28 בבגדה אסור, אף נדה כן, ועלה קאמר: ופליגא
 29 דרבי פדת, דאמר רבי פדת: לא אסרה תורה אלא
 30 קריבה של גלוי עריות בלבד. ומאי קאמר? וכי
 31 בא רבי פדת לומר דאשתו נדה הוה בבגדו והיא
 32 בבגדה שרי והלא שנינו במשנה (שם יא, א) לא
 33 יאכל חזב עם חזבה מפני הרגל עבירה! לכך
 34 נראה לרבינו יצחק דחכי קאמר הבא והתם: דמה
 35 שאנו ורודשים מלשון קריבה הבא ארבע אמות
 36 והתם הוא בבגדו כו' פליגא דרבי פדת, דלרבי
 37 פדת אין לשון קריבה בין בדברי תורה בין בדברי
 38 קבלה אלא גלוי עריות ממש, ואפילו אסמכתא
 39 לעשות הרחקה ארבע אמות אין ללמוד ממנה.
 40 **ופליגא** דרבי ארידיה – ומה שהיה מיקל
 41 לעצמו – היינו משום דדמיין עליה כי כשורא,
 42 כדאמרינן ברש פרק שני דכתובות (זו, א).
 43 **לעלוקה** – לפי הפשט היינו גיהנם, וכן יסד
 44 הפייט בזולת של תוכנה: "יחד
 45 בהבחי עלק". ורבינו חם הקשה, דבפרק שני
 46 דעירובין (יט, א) דחשיב שמות גיהנם לא קחשיב
 47 האי. לכך נראה לו דשם חכם הוא, כמו (משלי
 48 ל) "לאיתאיל" (ושם לא) "למואל". אבל אין
 49 לומר שהוא משמות שלמה, כמו אגור וקהלת,
 50 דבמדרש של שלשה דברים קחשיב איתאיל
 51 בשמות שלמה ולא קחשיב האי בהדיה. **עד**
 52 שאנו מבקשים עליך רחמים – לא השיבו לו כך,
 53 אלא היה אומר בלבו שכך יוכלו להשיב. אי נמי,
 54 שר של הרים היה משיב כן.

נדייל

ניזיל אפיתחא דבי זנות – מכאן יש ללמוד שדרך להרחיק מפתח עבודה זרה כל מה שיכול, משום דכתיב "אל תקרב אל פתח ביתה" ומוקמי לעיל בעבודה זרה, שהרי היה רוצה ללכת יותר אפיתחא דבי זנות. כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה – מוכח מדכתיב "ללא אלוהי אמת" והדר כתיב "ללא תורה", משמע דברישא קאמה אף על פי שיש בו תורה הוא כמי שאין לו אלוהים.

ובגמילות חסדים לא עסק – תימה: מאי פריך מצדקה? הלא שני דברים הם, כדאמרין בסוכה (מט, ב) צדקה לעניים, גמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים ויש לומר: דמכל מקום משמע ליה דמי שרגיל בזאת עוסק הוא גם בזאת. **אלא** אם כן ממונה עליה כו' – ומסתמא גם משלו היה נותן דרבה. **מעות** של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה – פירש רש"י לשון אחר: מעות של סעודת פורים. וקשיא, כי לא מצינו בכל התלמוד שמוכרי מעות של סעודת פורים. וגם שפירש רש"י מעות של פורים – שהפירש הוא לסעודת פורים שלו וחלקם ולא חזר ליפרע מארנקי של צדקה, וחזירו לטובה על כך. וקשה, כי זה חסר מן הספר, ושם המצוה שהוא ממה שלא חזר לגבות מארנקי של צדקה היה לו לומר: וגם ללשון ראשון שפירש: מגבת פורים, וחלקתי לעניים לצדקה ואני פרעתי משלי של פורים, קשה, דעיקר מצוה חסר מן הספר לכך נראה לרבינו יצחק לפרש: הארנקי הוא ממונות של פורים והיה סבור שהוא של צדקה, ונזכר שהם של מגבת פורים, ואפילו הכי לא חזר בעצמו, וחלקם לעניים אף על פי שידע שלא היה בארנקי של צדקה כלום, מפני שלא היה רוצה לביישם מאחר שקבעם וזימנם להם. ולפי זה עיקר המצוה היא בשעת חזקה, אף על פי שזכור לא רצה לביישם. והוא מסבירא חזר ופרעם משלו לכיס של פורים. ולשון "נתחלף" כמו (בבא בתרא יז, א) אויב באיוב נתחלף לו, פירושו: שסבר לקחת אויב ולקח איוב, וכך היה סבור שהם של צדקה ונזכר שהם של מעות פורים.

רבן של תרסיים אני – פירש הקונטרס: גרדיים, וכן מוכח ב"ט ה' סוכה. אבל בסוכה פרק "החליל" (נא, ב) מונה תרסיים בפני עצמן וגרדיים בפני עצמן. ורצין לומר ששלשה מיני תרסיים הם: דגרדיים נקראין תרסיים בדמובחבא. וגם צורפי נחשת נקראים תרסיים, בדמובחבא בפרק "אלו טריפות" (חולין נז, ב) הדעה עליה במטיל של תרסיים, והוא עור שמשמין לפניהם שלא יקלעו בגדיהם והוא חם מאד. והם אותם דפרק "החליל" (סוכה נא, ב) שמונה כל האומניות בפני עצמן. וגם במגילת פרק "בני העיר" (כו, א) מעשה בבית הכנסת של תרסיים, כי צורפי נחשת אין בני אדם יכולין לסבלם בדמובחבא פרק "המדרי" (כתובות עז, א) דקא חשיב ליה בהדי וני דכופין אותן להוציא. ועוד יש אומה אחת שכולם נקראו תרסיים, כדאמרין מגילה (יג, ב) בנות ותורש שני תרסיים היו ומספרים בלשון חורסי. **אתיא** זיבורתא – פירש בקונטרס: זיבורא – זכר, וזיבורתא – נקבה. ולא נראה, שאין ניכר כל כך במין קטן כזה בין זכר לנקבה, ויש מפרשים שחן שני מינין כמו (חולין סב, ב) תרגול ותרגולתא דאגמא. הוגה

45 "כאשר צניג ה' אליה". מיד גזרו עליו לשיריפה, ועל אשתו להריגה, ועל בתו ליאש בקובה של זונות. עליו לשיריפה – שהיה

דנכים יצריה – נשחט יצרא, אנשי כנסת הגדולה בקשו רחמים ונסמך בידם והרגוהו, כדאמרין ב"ארבע מיתות" בסנהדרין (סד, א). כלומר, ניזיל בההוא שבילא ולא ניזיל אפיתחא דבי זנות, שלא ישלוט בנו יצר הרע. איכנעו זונות פקמיות – נבכסו מפניהם לקובתן. **מאן לך הא** – דסמכת אנפוך למיתי הבא, ולא מיסתתפת מיצר הרע. וימה ומתרנמין עצת חטאין – "עצת"

דנכים יצריה, אמר ליה אודך: ניזיל אפיתחא דבי זנות, ונכפיה לציצין ונקבל אנרא. פי מוטו התם חזניהו [לזונות], איתכנעו מקפיהו. אמר ליה: מאן לך הא? אמר ליה: "מומה תשכור תבונה תנצרכה". אמרו ליה רבנן לרבא: מאי "מומה"? איילמא תורה, דכתיב בה "מומה", ומתרנמין: עצת חטאין, וכתיב: "הפלא עצה הגדיל תושעה", אי הכי "מומה" מכעי ליה! – הכי קאמרי: מדבר וימה תשכור עליך תורה תנצרכה. תנו רבנן: בשנתפסו רבי אלעזר בן פרטא ורבי חנינא בן תרדיון, אמר לו רבי אלעזר בן פרטא לרבי חנינא בן תרדיון: אשירי שנתפסת על דבר אחר, אוי לי שנתפסתי על חמשה דברים. אמר לו רבי חנינא: אשירי שנתפסת על חמשה דברים ואתה ניצול, אוי לי שנתפסתי על דבר אחד ואני ניצול, שאת עסקת בתורה ובגמילות חסדים, ואני לא עסקתי אלא בתורה [בלבד]; וכדרכך הונא, דאמר רב הונא: כל העוסק בתורה בלבד – דומה כמי שאין לו אלוה, שנאמר: "וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת" וכו', מאי "ללא אלהי אמת"? שכל העוסק בתורה בלבד – דומה כמי שאין לו אלוה. ובגמילות חסדים לא עסק; והתניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר: לא יתן אדם מעותיו לארנקי של צדקה – אלא אם כן ממונה עליו תלמיד חכם פרבי חנינא בן תרדיון – הימנה הוא דהוה מהימן, מיעבד לא עבד. – והתניא, אמר לו: מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים! מיעבד עבד, פרבכי ליה לא עבד. אתיהו לרבי אלעזר בן פרטא, אמרו: מאי טעמא תנית, ומאי טעמא גנבת? אמר להו: אי סיפא לא ספרא, ואי ספרא לא סיפא, ומדרא ליתא הא נמי ליתא. – ומאי טעמא קרו לך "רבי"? – רבן של תרסיים אני. איתו ליה תרי קיבורי, אמרו ליה: הי דשתאי והי דערבא? איתרחיש ליה ניסא, אתיא זיבוריתא אותיבא על דשתאי ואתאי זיבורא ויתיב על דערבא, אמר להו: האי דשתאי ואתאי דערבא. אמרו ליה: ומאי טעמא לא אתית לבי אבידן? אמר להו: זקן ועד האידנא כמה סבי איתרמוס? איתרחיש ניסא, והוא יומא אירמס חד סבא. ומאי טעמא קא שבקת עבדך לחירות? אמר להו: לא היו דברים מעולם. קם חד [מינייהו] לאסהודי ביה, אתא אליהו אידמי ליה בחד מחשובי דמלכותא, אמר ליה: מדאיתרחיש ליה ניסא בכולהו – בהא נמי איתרחיש ליה ניסא, והוא גברא בישותיה הוא דקא אחוי. ולא אשגח ביה, קם למימר להו, הוה בתיבא איגרתא דהוה בתיב מחשיבי דמלכותא לשדורי לבי קיסר, ושדרוה על ידיה דההוא גברא, אתא אליהו פתקיה ארבע מאה פרסי, אול ולא אתא. אתיהו לרבי חנינא בן תרדיון, אמרו ליה: אמאי קא עסקת באוריתא? אמר להו: עליו לשיריפה, ועל אשתו להריגה, ועל בתו ליאש בקובה של זונות. עליו לשיריפה – שהיה

הוא

הוא תרגום של "זימה דהא", ו"חטאין" הוא תוספת, התרגום מפרש שעצה זו רעה היא של חטא. אלמא ד"זימה" היינו לשון עצה, ותורה נקראת "עצה", דכתיב (ישעיהו כח): "ופלאי עצה הגדיל תושעה", ומשמע: תורה תשכור עליך. מומה – מן הזונות. תשכור עליך תורה – דסיפיה דקרא: "תבונה תנצרכה" – מומה תשכור עליך מכל דבר רע והרהור חטא, ואנו הולכין הלוך ודבר בדברי תורה. על חמשה דברים – חמש עלילות הן שואלין עלי. כמי שאין לו אלוה – להגן עליו. הכי גרסינן: מאי ללא. רבי חנינא בן תרדיון גבאי של צדקה הוה. מעות של פורים – שגביתו מבני העיר לחלק לעניים לסעודת פורים, ותנן (בבא מציעא עז, ב) אין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו. נתחלפו לי במעות של צדקה – וסבור הייתי שחן של צדקה וחלקתים לעניים שלא לסעודת פורים, ואני פרעתי משלי (אתו) של פורים. לשון אחר: מעות שלי לסעודת פורים נתחלפו לי במעות של צדקה, וסבור הייתי שחן של צדקה וחלקתים לעניים, ולא חזרתי ליפרע מארנקי של צדקה. גבת – גב ולטטים היית. מדרא ליתא – כשם שאין השנה בי, דהא אין שתיין באדם אחד – כך אין חבירתה בי, והאמר לכם עלי שקרן נמצא בדבריו. **מאי טעמא קרו לך רבי** – הרי עליה שלישי. **תרסיים** = גרדיים. קיבורי = פקעיות, למשל"ש. הי דשתאי הי דערבא = איזה של שתי ואיזה של ערב. אתא זיבורא – זכר, אותיבא על דערבא. ואתאי זיבורתא – נקבה, אותיבא על דשתאי. והבין שהוא נס הנעשה, שהשתי מקבל ערב כנקבה המקבלת זכר. לבי אבידן – בית שאוכלין ושותין לכבוד עבודה זרה, ומזבחים וזיבול לעבודה זרה. ומפקחין על עסקיה לידע מה היא צריכה ומתנדבין. עבדך לחירות – חן גזרו על כך, לפי שהוא דת יהודית. אידמי ליה – לההוא גברא. בישותיה הוא דקא אחוי – רשעך תראה ותודיע שרשע אתה, והוא ניצל על ידי נס. הוה בתיבא ההוא (יומא) איגרתא – דבעו חשובי רומי לשדורי לקיסר על עסקיהן. שדרוה ההוא שעתא בידיה דההוא גברא. פתקיה – אליו חזקו ארבע מאה פרסי למען לא ישוב ועוד לביתו, כמו (נאח דהשנה כה, א) "שקל קלא פתק ביד". עליו לשיריפה – למה נעש כן – לפי שזיה הוגה את השם באותיותיו, דורשו באברכים ושתים אותיות ועושה בו מה שהוא חפץ. להלכוד

הוא

תורה ומאי טעמא נזכר – ומדוע גנבת. אמר להו רבי אלעזר, אי
 סייפא לא ספרא ואי ספרא לא סייפא – אם גנב ולטטים אני
 האוחזים חרב אתם אם כן איני לומד תורה, ואם לומד תורה אני איני
 גנב ולטטים, שהרי אין שניהם באדם אחד. ומדקא ליתא הא נמי
 ליתא – ומכך שאין שניהם יחד בי שהרי אין שייך שיהיו שניהם
 באדם אחד, ומוכח שהעלילו עלי סתם שקר, כך מה שאומרים עלי
 שאני לומד תורה אין זה נכון ושקר מעלילים עלי.
 חזרו ושאלוהו, ומאי טעמא קרו לך רבי – ומדוע אתה מלמד
 אחרים שהרי קוראים לך רבי. ענה להם רבי אלעזר, רבן של תרפסין
 אני – רבי של אומנים האורגים בגדים אני, שאני מלמד אותם את
 אומנות האריגה.
 איתו ליה תרי קיבורי – הביאו לפניו שתי חבילות של חוטים כדי
 לבדוק אם יודע את אומנות האריגה, אמרו ליה, הי דשתני והי
 דערפא – איזה חבילה של חוטים הם חוטים ההולכים בבגד לשתי
 דהיינו לאורך הבר, ואיזה חבילה היא של ערב דהיינו לרוחב הבר.
 איתרשי ליה ניפא לרבי אלעזר, אתיא זיבוריתא – הגיע דבורה
 נקבה אותיכא על דשתניא – וישבה על חוטי השתי ואיתא זיבורא
 ויתיב על דערפא – והגיע דבורה זכר וישב על חוטי הערב. ומתוך
 כך הביך רבי אלעזר שנעשה לו נס ללמדו מה הם חוטי השתי ומה הם
 חוטי הערב. אמר להו רבי אלעזר הא דשתניא והאי דערפא – אלו
 חוטי השתי ואלו חוטי הערב.
 אמרו ליה – שאלו אותו עוד, ומאי טעמא לא איתת לבי אכידן –
 ומדוע לא באת לבית אבידן דהיינו מקום שאוכלים ושותים שם
 לכבוד העבודה זרה, ועושים שם את כל צרכיה. אמר להו רבי
 אלעזר, זקן הייתי ומתיירא אני שמא מרוב הדוחק והצפיפות
 תרמסוני בגלליכם. [אמר] לו, ועד האידנא כמה סבי איתרמוס
 – ועד היום כמה אנשים זקנים זקנים נרמסו שם והרי לא נרמס שם אחד,
 ולא היה עליך לחשוש.
 אומרת הגמרא: אתרשיש ניפא ההוא יומא אירמס חד סבא –
 נתרשח לו נס ובאותו היום אכן נרמס שם זקן אחד, וקיבלו את דבריו
 שאמר שחשש מלבוש לשם שמא ירמסוהו ברגליו.
 עוד שאלו אותו, ומאי טעמא לא שבת עבדך לחירות – ומדוע
 שחררת את עבדך לחירות, הרי יש גזירה שלא לשחרר עבדים. אמר
 להו, לא היו דברים מעולם – מעולם לא שחררתי עבדי לחירות.
 קם חד [מיניה] לאסהודי ביה – עמד אחד מהם להעיד על רבי
 אלעזר ששחרר את עבדו. אתא אליהו אידימי ליה כחד מחשובי
 דמלכותא – הגיע אליו הנביא ונדמה לו כאחד מחשובי המלכות,
 אמר ליה מדאתרשיש ליה ניפא כבוליהו בהא נמי אתרשיש ליה
 ניפא – כמו שנתרחש לו לרבי אלעזר ניסים עד עכשיו וניצל ממה
 שתבעו אותו, כמו כן יהיה לו עכשיו נס וינצל, וההוא נזכר
 בישויה הוא דקא אחוי – ואתה שתעיד בו תודיע את רשעך
 שאתה מעיד נגד אנשים לרעתם. ואף על פי כן לא אשנה ביה – לא
 קיבל אותו אדם את דבריו וקם למימר להו – ועמד לומר להם את
 עדותו נגד רבי אלעזר.
 הוה בתיבא אינרתא דהוה בתיב מחשיבי דמלכות לשדורי לבי
 קיסר – באותו היום היתה כתובה איגרת מחשובי רומי שרצו לשלוח
 לקיסר, ושדוריה על ידיה דההוא נזכר – ושלחוהו בידי אותו אדם,
 אתא אליהו פתקיה ארבע מאה פריס – בא אליו וזרקו למרחק
 של ארבע מאות פרסה כדי שלא יוכל לחזור ולהעיד ברבי אלעזר,
 אזל ולא אתא – הלך אותו האיש ולא חזר.
 כך ניצל רבי אלעזר בן פרטא מכל חמש העלילות שתבעו אותו, וכמו
 שאמר לו רבי חנינא, 'אשריך שנתפסת על חמשה דברים ואתה
 ניצול'.
 הגמרא ממשיכה לספר מה שתבעו את רבי חנינא: אתיהוה
 ו-הביאוהו לרבי חנינא בן תרדיון, אמרו ליה – ושאלו אותו, אמאי
 קא עסקת באוריתא – מדוע עסקת בתורה. אמר להו ב'אשר צוני
 ה' אליהי'.
 מי צוני עליו לשריפה, ועל אשתו להרינה, ועל בתו לישב בקובה
 ו-אוהל של זונות.
 ומבאר הגמרא מדוע נענש בשלושה דברים אלה: הטעם שגזרו עליו
 לשריפה, הוא מפני שהיה

דנכים יצריה – ששחטו אנשי כנסת הגדולה יצר זה של עבודה זרה.
 ולכן עדיף ללכת בשביל זה ולא בשביל הפתוח לבית הזונות שלא
 ישלוט בנו יצר הרע. אמר ליה אידך – חבירו, ניויל אפיתקא דבי
 זונות ונכפיה לוצרין ונקבל אנרא – נלך בשביל העובר על פתח
 של בית זונות ונכוף יצרנו ונקבל שכר על כך.
 הלכו רבי חנינא ורבי יונתן בשביל הפתוח לפתח של בית זונות, כי
 ממו התם חוניהו [לזונות] – כשהגיעו לפתח בית הזונות וראו את
 הזונות, איתכנעו מקמייהו – מיד נכנסו הזונות מפניהם לאוהל.
 אמר ליה אותו שרצה ללכת בשביל הפתוח לעבודת כוכבים לחבירו
 שאמר ללכת בשביל הפתוח לבית הזונות, מנא לך הא – מנין לך
 דבר זה שסמכת על עצמך ללכת בדרך זו הפתוחה לבית הזונות ולא
 פחדת מיצר הרע ליכשל. אמר ליה, דבר זה למדתי מהכתוב במשלי
 (כ"א) 'מוזמה תשמור עליך תבונה תנצרכה'.
 מבאר הגמרא את דבריה: אמרו ליה רבנן לרבא, מאי מוזמה – מזה
 משמעות תיבת 'מוזמה' הכתובה בפסוק 'מוזמה תשמור עליך' שענה לו
 שממנו למד דבר זה. אילימא תורה, דכתיב בה זימה ומתרגמין
 עצת חמאין – שעל הפסוק (ויקרא י"ח) 'זמה הוא' מתרגם התרגום 'עצת
 חטאין' והיינו שתרגום המילה זימה הוא 'עצת' אלא שהתרגום מוסיף
 שהכוונה שם לעצת רעה של חטא, ומצינו שהתורה נקראת עצת
 דכתיב (שמות כ"ב) 'תפליא עצת הנדיל תושעה', וזה הוא שאמר
 הפסוק 'מוזמה תשמור עליך' שהתורה הנקראת זימה תשמור עליך.
 דוחה הגמרא: אי הכי זימה מבעי ליה – אין לומר כן, שאם כן היה
 לפסוק לומר 'זימה תשמור עליך' ולא 'מוזמה תשמור עליך'.
 אלא הכי קאמר, מדבר זימה – מכל דבר רע והרהור חטא, תשמור
 עליך תורה, וכמו שמסיים הפסוק, 'תבונה' דהיינו תורה תנצרכה
 וזה הוא שאמר לו שאינו חושש ללכת בדרך זו שפתוחה בית הזונות
 היות ואנו הולכים ומדברים בדרך בדברי תורה, התורה שומרת עלינו
 מכל חטא והרהור.
 אגב שזכר לעיל מעשה ברבי אלעזר שנתפס למלכות, מביאה
 הגמרא ברייתא נוספת בענין זה: הנו רבנן בשנתפסו רבי אלעזר בן
 פרטא ורבי חנינא בן תרדיון על כך שעסקו בתורה, אמר לו רבי
 אלעזר בן פרטא לרבי חנינא בן תרדיון אשריך שנתפסת על ד
 המלכות, והאשימו אותך על דבר אחר, על שעסקת בתורה, אזי לי
 שנתפסתי והאשימוני על חמשה דברים. ענה ואמר לו רבי חנינא
 אשריך שנתפסת על חמשה דברים ואף על פי כן אתה ניצול מהם,
 אזי לי שנתפסתי על דבר אחר ואני ניצול, וזהו מכיון שאיתך
 עסקת בתורה ובגמילות חסדים ולכן תזכה להינצל, ואני לא
 עסקתי אלא בתורה [בלבד] ולכן איני ניצול. וכדרך הווא – וכמו
 שאמר רב הונא דאמר רב הונא בל העוסק בתורה בלבד דומה
 במי שאין לו אלוה להגן עליו ולהצילו, שנאמר (דברים י"ב ט"ו)
 'ומימים רבים לישראל ללא אלהי אמת' [ויג'] וללא פהן מורה ללא
 תורה, ומבאר הגמרא: מאי – ומזה כוונת הכתוב שהיה ללא אלהי
 אמת' אף שהיה בהם תורה, היינו שכל העוסק בתורה בלבד דומה
 במי שאין לו אלוה.
 הגמרא שואלת האם לא עסק רבי חנינא בגמילות חסדים. שואלת
 הגמרא: ובגמילות חסדים לא עסק רבי חנינא, והתניא, רבי אלעזר
 בן עקיבא אומר לא יתן אדם מעותיו לארנקי של צדקה אלא אם
 בן ממונה עליו תלמיד חכם ברבי חנינא בן תרדיון, שהיה גבאי
 של צדקה, ומסתמא גם משלו נתן צדקה הרבה. משיבה הגמרא:
 הימניה הוא דהוה מהימן, מיעבד לא עבד – אמנם היה נאמן בכספי
 צדקה, אך צדקה בפועל לא עשה.
 שואלת הגמרא: וכי בפועל לא עסק רבי חנינא צדקה, והתניא (הלן)
 אמר לו רבי חנינא בן תרדיון לרבי יוסי בן קיסמא, מעות של
 פורים שהיו אצלי נתחלפו לי באחרים וחשבתים לסתם מעות של
 צדקה וחלקתים לעניים שלא לסעודת פורים, ופרעתי משלי את
 סכום המעות האלו לתת אותם לעניים לצורך סעודת פורים. משיבה
 הגמרא: מיעבד עבד, בדרעי ליה לא עבד – אמנם רבי חנינא עשה
 צדקה, אך לא עשה כפי שהיה ראו לו לעשות. ולכן אמר רבי חנינא
 על עצמו שלא עסק בגמילות חסדים אלא בתורה בלבד.
 הגמרא ממשיכה בפרטי המעשה: אתיהוה ו-הביאוהו לרבי אלעזר
 בן פרטא ואמרו – שאלו אותו, מאי טעמא תנית – מדוע למדת

1 הוֹנָה אֶת הַשֵּׁם בְּאוֹתוֹתָיו – הִיָּה דוֹרְשׁוֹ בְּאַרְבַּעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתוֹת
2 וְעוֹשֶׂה בּוֹ מִדָּה שְׁהוּא חֶפֶץ.
3 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהִיבִי עֲבִיד הָכִי – וְאִיךְ עֲשֶׂה כֵן רַבִּי חֲנִינָא, וְהִתְנִן
4 (סנהדרין ז, א) אֱלֹהֵי שְׂאֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, הָאוֹמֵר אֵין תּוֹרָה מִן
5 הַשָּׁמַיִם וְאֵין תַּחֲיִית הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה – שְׁכּוֹפֵר בְּמִדְרָשִׁים
6 שְׂדוּרִשִׁים מִמֶּה הֵיכָן רִמּוֹ בְּתוֹרָה תַּחֲיִית הַמֵּתִים, וְאִם שְׂמוּדָה וּמֵאֲמִין
7 שִׁיְהִי תַּחֲיִית הַמֵּתִים הִרִי הוּא כּוֹפֵר שְׁהִרִי אֵינוֹ מֵאֲמִין שְׁדַבֵּר זֶה
8 מִרְמוֹ בְּתוֹרָה, וּמָה לָנוּ וְלֹא־מִנּוּתוֹ. אֲבָא שְׂאוּל אוֹמֵר אִם הִוֹנָה אֶת
9 הַשֵּׁם בְּאוֹתוֹתָיו.
10 מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: רַבִּי חֲנִינָא שְׁהִגָּה אֶת הַשֵּׁם בְּאוֹתוֹתָיו, לְהַתְלַמֵּד
11 עֲבָד – עֲשֶׂה כֵן וְלִכְךָ הִיָּה לוֹ מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת כֵּן, בְּדִתְנִיָּא בְּבִרְיָתָא לְגַבִּי
12 אִיסוּרִים אַחֲרִים שְׂמוּתֵר לַעֲשׂוֹתָם לְהַתְלַמֵּד. נֹאמֵר בְּפִסּוֹק (דברים יח ט)
13 'לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֲבַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּם, וְדוֹרֶשֶׁת הַבְּרִיָּתָא, לֹא
14 תִלְמַד לַעֲשׂוֹת אֲבָל אִתָּהּ לְמַד לְהִבִּין אֶת מַעֲשֵׂיהֶם שְׂרַעִים הֵם
15 וְלִהְיוֹת לְבִנְיָן שְׁלֹא יַעֲשׂוּ כֵךְ. וְכִמּוֹ כֵּן מוֹתֵר לַהֲגוֹת אֶת הַשֵּׁם
16 לְהַתְלַמֵּד.
17 שׂוֹאֵל הַגִּמְרָא: אֲלֵא מֵאִי מַעֲמָא אֲעֻנֵּשׁ – אִם כֵּן שְׂרַבִּי חֲנִינָא עֲשֶׂה
18 כֵּן לְהַתְלַמֵּד וּמוֹתֵר לַעֲשׂוֹת כֵּן מִדּוּעַ נַעֲנֵשׁ עַל כֵּךְ. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא:
19 מֵשׁוּם שְׁהִיָּה הוֹנָה אֶת הַשֵּׁם בְּפִרְהָסָא – בְּפָנֵי רַבִּים [דִּתְנִין] וְלִכְךָ
20 נַעֲנֵשׁ.
21 מִמִּשְׁכִּיָּה הַגִּמְרָא לְבֹאֵר: וְהִטַּעַם שְׁגוּרָו עַל אֲשֶׁתּוֹ לְהִרְיָהּ, הוּא
22 מִשׁוּם דְּלֹא מִיָּחָה בִּיה – שְׁלֹא מִיַּחְתָּה בּוֹ עַל זֶה שְׁהִגָּה אֶת הַשֵּׁם
23 בְּאוֹתוֹתָיו בְּפִרְהָסָא. וּמוֹסִיפָה הַגִּמְרָא: מִכָּאֵן אֲמָרוּ, כָּל מִי שִׁישׁ
24 בִּידּוֹ לְמַחֲוֹת בְּאַחֲרִים וְאֵינוֹ מוֹחָה, נִעְנֵשׁ עָלָיו.
25 וְהִטַּעַם שְׁגוּרָו עַל בֶּתוֹ לִישֵׁב בְּקוֹבָה (בִּאֲהוּל) שֶׁל זֻנוֹת, דְּאֲמַר רַבִּי
26 יוֹחָנָן פֻּעַם אַחַת הִיָּתָה בֶּתוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינָא מִחֻלְבַּת לְפָנֵי גְדוּלֵי
27 רוֹמִי, וְאֲמָרוּ גְדוּלֵי רוֹמִי בְּמָה נֹאֲוֹת פְּסִיעוּתֶיהָ שֶׁל רִיבָה (דְּנִעְרָה)
28 זֹו. מִיָּד דִּקְדָּקָה בְּפִסִּיעוּתֶיהָ לְפִסְטוֹעַ פְּסִיעוֹת נֹאֲוֹת. וְדַבֵּר זֶה לֹא הִיָּה
29 רְאוּי לֵה לַעֲשׂוֹת שְׁהִרִי כְּתוּב (תהילים מה יד) 'כָּל בְּבֹדָה בֶּת מֶלֶךְ פְּנִימָה',
30 וְלִכְךָ נַעֲנֵשׁ.
31 וְהִינֵי דְּאֲמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן לִקִּישׁ, מֵאִי דְּכַתִּיב (תהילים מט ו) 'עוֹן
32 עֲקָבִי וְסַבְנִי, עֲזוּנֹת שְׂאָדָם דֵּשׁ בְּעַקְבֵּי בְּעוֹלָם הָיָה מְסוּבִין לוֹ לְיוֹם
33 הַדִּין – עֲזוּנֹת שְׂאָדָם עוֹשֶׂה בְּעַקְבֵּי כִגּוֹן מִה שְׁדַקְדָּקָה נַעֲרָה זֹו
34 בְּפִסִּיעוּתֶיהָ, הֵם מִרְשִׁיעוֹת אוֹתוֹ בְּיוֹם הַדִּין.
35 אוֹמֶרֶת הַגִּמְרָא: בְּשִׁעָה שִׁנְאָו שְׁלִשְׁתָּן מִן הַדִּין לֵאחֲרֵי שְׁגוּרָו עֲלִיהֶם
36 דִּינָם, עֲדָקוּ (הַצִּדִּיקוֹן) עָלֵיהֶם אֶת הַדִּין שְׁגוּרָו עֲלֵיהֶם. הוּא (רַבִּי-
37 חֲנִינָא) אֲמַר, 'הַצִּדִּיק תָּמִים פָּעִלוּ (וְגו') כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט' (דברים לב
38 ד), וְאֲשֶׁתּוֹ אֲמָרָה אֶת הַמִּשְׁכּוֹ שֶׁל הַסּוֹס, 'אֵל אֲמוֹנָה וְאֵין עוֹל',
39 וּבִתּוֹ אֲמָרָה, 'גְּדוּל הַעֲצָה וְרַב הַעֲלִילָה אֲשֶׁר עֲנִיד פְּתָחוֹת עַל כָּל
40 דְּרָכֵי וְגו' בִּנְי אֲדָם' (וְגו') (ירמיה לב יט), וְהִינֵי אֲפִילוֹ עַל דְּקוֹדֵק הַפְּסִיעוֹת.
41 אֲמַר רַבִּי [בְּמָחָ] גְּדוּלִים צִדִּיקִים הִלְלוּ שְׁנֹדְכֵנּוּ לְהֵן שְׁלֵשׁ מִקְרָאוֹת
42 בַּעֲנֵן שֶׁל צִדִּיק הַדִּין וְלֹא הִיוּ בְּהוֹלִים מִן הַמוֹת וְאִמְרוּם בְּשִׁעַת צִדִּיק
43 הַדִּין.
44 הַגִּמְרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה נּוֹסֵף בַּעֲנִין רַבִּי חֲנִינָא שְׁעֵסֵק בְּתוֹרָה בִּשְׁעַת
45 הַסַּכְנָה: תִּנּוּ רַבָּנָן, בְּשִׁחְלָה רַבִּי יוֹסִי בֶּן קִיסְמָא הִלֵּךְ רַבִּי חֲנִינָא בֶּן
46 תְּרִדְיוֹן לְבָקְרוּ. אֲמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי בֶּן קִיסְמָא לְרַבִּי חֲנִינָא, חֲנִינָא אֲחִי
47 (אֲחִי), אֵי אִתָּה יוֹדַע שְׂאוּמָה זֹו מִן הַשָּׁמַיִם הַמְּלִיכּוּת וְכִמּוֹ שְׂרָוִים
48 מִכָּךְ שֶׁהִחְרִיבָה אֶת בֵּיתוֹ וְשִׁפְּתָה אֶת הֵיכְלוֹ וְהִרְיָה אֶת חֲסִידָיו
49 וְאֲבָרָה אֶת מוֹכְבֵּי וְאִם עַל פִּי כֵן עֲדִידִין הִיא קִיָּמָה, וְכִיּוֹן שְׁדַבֵּר זֶה
50 מִן הַשָּׁמַיִם הוּא אֵין לְלַחוּם עִמָּהֶם בְּפִרְהָסָא, וְאֵנִי שְׂמַעְתִּי עָלֶיךָ
51 שְׂאִתָּה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה [וּמִקְהִיל קְהִלוֹת בְּרַבִּים] וְסִפֵּר תּוֹרָה
52 מוֹנֵחַ לֶךְ בְּחִיקָךְ וְהַמְלִיכּוֹת גּוֹרָה שְׁלֹא לַעֲסוֹק בְּתוֹרָה. אֲמַר לוֹ רַבִּי
53 חֲנִינָא, מִן הַשָּׁמַיִם יִרְחַמּוּ. אֲמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי חֲנִינָא, אֲנִי אוֹמֵר
54 לֶךְ דְּבָרִים שֶׁל מַעַם שְׂכִיּוֹן שְׂמַהֲשֵׁמִים נִגְזָרָה גְזָרָה שְׁהֵם יִמְשְׁלוּ אֵין
55 לְלַחוּם עִמָּהֶם, וְאִתָּה אוֹמֵר לִי מִן הַשָּׁמַיִם יִרְחַמּוּ. תָּמָה אֲנִי אִם לֹא
56 יִשְׁרְפוּ אוֹתָךְ וְאִתָּךְ סִפֵּר תּוֹרָה בְּאֵשׁ, שְׂאִתָּה לּוֹמֵד תּוֹרָה בְּרַבִּים
57 וְגוֹרֵם שְׁתִּיהֲרָג וְאִם שְׁסִפֵּר הַתּוֹרָה שְׁעִמְךָ יִשְׂרָף.
58 לֵאחֲרֵי שְׂרַבִּי יוֹסִי הוֹכִיחוֹ עַל שְׁהוּא לּוֹמֵד תּוֹרָה בְּרַבִּים וְגוֹרֵם שִׁיְהֲרָג

59 וְאִם שְׁסִפֵּר הַתּוֹרָה שְׁעִמּוֹ יִשְׂרָף, אֲמַר לוֹ רַבִּי חֲנִינָא, רַבִּי, מָה אֲנִי
60 לְחִנֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, כְּלוֹמֵר, הָאֵם יֵשׁ עָלַי חֲטָא בּוֹזֵה שְׂאֵנִי גּוֹרֵם
61 שְׂאִיְהֲרָג וְיִשְׂרָף סִפֵּר הַתּוֹרָה, אוֹ שְׁעִשִׁיתִי כְּדִין וְכַהוֹנָן וְאֵין עָלַי
62 לְהִיעֲנֵשׁ עַל זֶה כִּי יוֹכֵל אֲנִי לְסַמּוֹךְ עַל הַנֵּס שְׁלֹא יֵאָרֵעַ לִי רַע וּבּוֹדָאִי
63 לֹא לְסִפֵּר הַתּוֹרָה.
64 אֲמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי חֲנִינָא, כָּלוּם מַעֲשֶׂה בָּא לְיָדְךָ שְׁהַתְנַהֲגַת
65 בְּדֶרֶךְ חֲסִידוֹת, וְתוֹכֵל לְסַמּוֹךְ עַל הַנֵּס וְזוֹכֹתָךְ תִּגַּן עָלֶיךָ שְׁלֹא יִהְיֶה לָךְ
66 כָּל רַע.
67 אֲמַר לוֹ רַבִּי חֲנִינָא לְרַבִּי יוֹסִי, מוֹנָחִים הִיוּ אֲצִילֵי מַעֲוֹת שֶׁל סְעוּדַת
68 פּוֹרֵיָה עֲבוּרֵי וְנִתְחַלְּפוּ לִי בְּמַעֲוֹת שֶׁל צִדְקָה – וּבִטְעוֹת חֲשׁוֹבֵתִי שְׁהֵם
69 מַעוֹת שֶׁל צִדְקָה וְחֻלְקָתִים לְעֵנִיִּים, וְאִם עַל פִּי כֵן לֹא חֲזוּרִי לְהִיפְרַע
70 וְלִקְחַת אֶת אוֹתָם הַמַּעוֹת מִקּוֹפָה שֶׁל צִדְקָה.
71 אֲמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי חֲנִינָא, אִם בֶּן הוֹאִיל וְהִיָּית וְתִרְן בְּמִמוֹנָךְ,
72 מִחֻלְקָךְ יְהִי חֻלְקִי וּמִגְדוּלְךָ יְהִי גְדוּלִי.
73 הַגִּמְרָא מְסַפֶּרֶת עַל מִיתַת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן תְּרִדְיוֹן: אֲמָרוּ, לֹא הִיוּ יָמִים
74 מוֹעֲמִים עַד שֶׁנִּפְטָר רַבִּי יוֹסִי בֶּן קִיסְמָא וְהִלְכוּ כָּל גְּדוּלֵי רוֹמִי
75 לְבָקְרוּ וְהַסְפִּידוּהוּ הַסֵּפֶד גְּדוּל, וְכִיְהוֹתָן מִצְאוּהוּ הַרומִים לְרַבִּי
76 חֲנִינָא בֶּן תְּרִדְיוֹן שְׁהִיָּה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּמִקְהִיל קְהִלוֹת בְּרַבִּים
77 וְסִפֵּר תּוֹרָה מוֹנֵחַ לוֹ בְּחִיקוֹ. הִבְיֹאוּהוּ הַרומִים אֶת רַבִּי חֲנִינָא
78 וּכְרַבּוּהוּ בְּסִפֵּר תּוֹרָה שְׁהִיָּה קוֹרָא בּוֹ, וְהִקְפִּיפוּהוּ בְּחֻבְלֵי וְמוֹרוֹת
79 וְהַצִּירוּ בְּחֵן אֶת הָאוֹר וְהִבְיֹאוּ סְפוּגִין שֶׁל צֶמֶר וְיִשְׂרָאוּם בְּמִים
80 וְהִנְחִיחוּם עַל לְבָב בְּרִי שְׁלֹא תֵצֵא נִשְׁמָתוֹ מִקְרָה וְיִתְרַבּוּ יִסּוּרָיו.
81 אֲמָרָה לוֹ בֶּתוֹ לְרַבִּי חֲנִינָא, אֲבָא, אֲרָאָךְ בְּכֶךְ – וְכִי מָה שְׂאֵנִי רֹאֶה
82 אוֹתָךְ שְׂכָךְ נַעֲשֶׂה לָךְ, זֹו הִיא שְׂכָרָה שֶׁל הַתּוֹרָה שְׁבָה עִסְקָתָה. אֲמַר לָהּ
83 רַבִּי חֲנִינָא, אֵילְמִלִּי אֲנִי נִשְׁרַפְתִּי לְבָדִי הִיָּה הַדְּבָר קִשָּׁה לִי, אֲבָל
84 עֲבָשִׁיו שְׂאֵנִי נִשְׂרָף וְסִפֵּר תּוֹרָה נִשְׂרָף יַחַד עִמִּי, מִי שְׂמַכְבָּשׁ
85 עֲלֻבּוֹנָה שֶׁל סִפֵּר תּוֹרָה הוּא יִכְבָּשׁ גַּם אֶת עֲלֻבּוֹנֵי.
86 אֲמָרוּ לוֹ תִלְמִידָיו לְרַבִּי חֲנִינָא, רַבִּי מָה אִתָּה רֹאֶה. אֲמַר לָהֶן גְּלִיּוֹן
87 נִשְׂרַפִּין וְאוֹתוֹת פּוֹרְחוֹת. אֲמָרוּ לוֹ תִלְמִידָיו, אִם אִתָּה פֶּתַח פִּיךָ
88 וְחֻבְסָן [בֶּךְ] הָאֵשׁ שְׁלֹא יִהְיֶה לָךְ יִסּוּרִים וְתִמּוֹת מָהֵר. אֲמַר לָהֶן רַבִּי
89 חֲנִינָא, מוֹכֵב שִׁיְלָלָהּ מִי שְׁנִתְּנָה וְאֵל יִחַלֵּל הוּא בְּעֵצְמוֹ.
90 אֲמַר לוֹ קִלְצִטְוִנִי – הִגִּי הַמְמוּנָה עָלַי לְהַרְגוֹ, רַבִּי, אִם אֲנִי מְרַבֵּה
91 בְּשִׁלְחָבָת וְנִשְׁלֵם סְפוּגִין שֶׁל צֶמֶר מַעַל לְבָדִי כְּדִי לְהַקֵּל מַעֲלִיךְ
92 מִהִיסוּרִים שְׁתִּמּוֹת מָהֵר, הָאֵם אִתָּה מְבִיאֵנִי לְחִנֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. אֲמַר
93 לוֹ רַבִּי חֲנִינָא, תֵּן, אֲמַר לוֹ אוֹתוֹ מְמוּנָה, הֲשִׁבַּע לִי. וְנִשְׁבַּע לוֹ רַבִּי
94 חֲנִינָא שְׂאֵכֵן יִבְיֹאֵהוּ לְעוֹלָם הַבָּא. מִיָּד הִרְבָּה אוֹתוֹ הַמְמוּנָה
95 בְּשִׁלְחָבָת וְנִשְׁלֵם אֶת הַסְּפוּגִין שֶׁל צֶמֶר מַעַל לְבָדִי, וְיִצְאָה נִשְׁמָתוֹ שֶׁל
96 רַבִּי חֲנִינָא מִקְרָה.
97 מְסִימַת הַגִּמְרָא: אִם הוּא (אוֹתוֹ הַמְמוּנָה) קִפְּץ וְנִפְּל לְתוֹךְ הָאוֹר.
98 יִצְאָה בֶּת קוֹל וְאֲמָרָה, רַבִּי חֲנִינָא בֶּן תְּרִדְיוֹן וְקִלְצִטְוִנִי מוֹמִינִין
99 הֵן לְחִנֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. בְּמָה רַבִּי וְאֲמַר, יֵשׁ קוֹנָה עוֹלָמּוֹ בְּשִׁעָה אַחַת
100 וְיֵשׁ קוֹנָה עוֹלָמּוֹ בְּכָמָה שָׁנִים.
101 הַגִּמְרָא חוֹזֶרֶת לְדַבֵּר בַּעֲנִין מִה שְׁגוּרָו עַל בֶּתוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן
102 תְּרִדְיוֹן לִישֵׁב בְּקוֹבָה שֶׁל זֻנוֹת. מְסַפֶּרֶת הַגִּמְרָא: בְּרוּרִיָּא דְּבִיתָהּ
103 (אֲשֶׁתּוֹ) דְּרַבִּי מֵאִיר, בְּרַתָּהּ (בִּיתוֹ) דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן תְּרִדְיוֹן הוּא, וְאִתָּה
104 לֹא בְּרוּרִיָּא לְבַעֲלָהּ רַבִּי מֵאִיר, וְיֵלֵא בִּי מִלְתָּא דִּיתְבָּא אַחֲתָא
105 – בִּזְיוֹן הוּא בְּשִׁבְלֵי שְׂאֲחוֹתֵי יוֹשֵׁבֶת בְּקוֹבָה שֶׁל זֻנוֹת, וְצִרִיךְ לְפַעוֹל
106 לְהַצִּיאוֹתָ מִשָּׁם. הֵלֵךְ רַבִּי מֵאִיר, שָׁקַל תְּרַקְבָּא דִּידְנִי וְאָזַל – לִקַּח
107 רַבִּי מֵאִיר שְׁלֹשָׁה קָבִים דִּינִי זָהָב וְהֵלֵךְ לְמָקוֹם שְׁהִיא נִמְצָאת שָׁם.
108 אֲמַר רַבִּי מֵאִיר לְעַצְמוֹ, אֵי לֹא אִיתְעָבִיד בָּהּ אִיסוּרָא מִיתְעָבִיד
109 נִיפָא אֵי עָבָרָה אִיסוּרָא לֹא אִיתְעָבִיד לָהּ נִיפָא – אִם הִיא לֹא עֲבָרָה
110 עֲדִידִין אִיסוּר וְנִשְׁמָרָה בְּטַהֲרָתָהּ, יַעֲשֶׂה לָהּ נֵס וְאִם כֵּן אֵלֶךְ לְהַצִּילָהּ,
111 אֵין אִם הִיא עֲבָרָה וְנִשְׁמָרָה לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ נֵס לִינְצֵל, וְלֹא אֵלֶךְ
112 לְהַצִּילָהּ.
113 הַגִּמְרָא מְסַפֶּרֶת שְׁהֵלֵךְ רַבִּי מֵאִיר לְבַדָּקָה אִם נִשְׁמָרָה אוֹ לֹא: אֲזַל נִקְטָא
114 נִפְשִׁיָּה בְּחֵד פְּרָשָׁא – הֵלֵךְ וְהִתְחַוָּה בְּמַלְבוּשָׁיו כְּאֶחָד מִהַפְרָשִׁים
115 וְהֵלֵךְ אֵלֶיהָ, אֲמַר לָהּ רַבִּי מֵאִיר הַשְּׂמִיעִנִי לִי לְבּוֹא לְזוֹנוֹת עִמִּי. אֲמָרָה
116 לִיָּה דִּשְׁתַּנָּא אֲנִי – אֲמָרָה לוֹ, דֶּרֶךְ נָשִׁים לִי, שְׂבִימִי נְדוּת אֲנִי וְאֵינוֹ

עבודה זרה. פרק ראשון – לפני אידיהן דף יח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קיט
רש"י
תוספות

1 להתלמד עבד ברתניא בו' – ומיהו הקדוש ברוך הוא מודקדק עם הצדיקים כחוט
2 השערה (בכמות כא, ב), ואפילו להתלמד יש לחוש לכבוד הרב. וקרא ד"לא תלמד
3 לעשות" במילי אחרניתא תוקמה, כמו נטיעת קישואין דסנהדרין (סח, א) ודמות צורת
4 לבנה דרבן גמליאל (ראש השנה כד, א). בקובץ = אהל זונות, כדכתיב (במדבר כח):
5 "אל הקובץ". דקדקת – לפסוע פסיעות נאות.
6 וכתיב (תהלים מה): "כל כבודך בת מלך
7 פנימה". שארם דש בעקביו – דקדוק פסיעות
8 כי הכא. לישנא אחרניא: שארם דורסן
9 ברגליו, שאין חשובין בעיניו כלום. על כל
10 דרבי – אפילו דקדוק פסיעות. שאתה יושב
11 ועוסק בתורה – והם גזרו על כך. דבר של
12 טעם – שהחריבה את ביתו והרגה את חסידיו
13 ועדיין קיימת. כלום מעשה בא לידך –
14 ואשמע איך היית נוהג. מעות של פורים –
15 שהנחתם לסעודת פורים נתחלפו לי
16 וחלקתם לעניים, וסבור הייתי שארנקי של
17 צדקה היא. ולא נפרעתי מארנקי של צדקה.
18 מחלקך היא חלקי – הואיל והיית וותרן
19 בממונך. אראך בכך – כלומר, זו היא שברה
20 של תורה? קלצטוניר – ממונה עליו. תרקבא
21 = תרי וקב, חצי סאה דינרי זהובים. נקט
22 נפשיה כחד פרשא – התקין ענייני לבושו
23 כאחד מן הפרשים. דשתנא אנא – דרך נשים
24 לי. מתרחנא מרתח – כלומר אמתין לך עד
25 שיפסק לך. ודוגמתו בבבא קמא בפרק
26 "מרבוח" (דף פ, ב): מאן תרח נתרח שמואל.
27 פלגא פלח – את השלטון, בכל עת שיעליל
28 עליך פיסחו בממונך. וכי שלמי – כשיכלו
29 הדינריק, ממאי פלחנא?

כו

21 קיסמא, הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו. אמר לו: חנינא אחי, (אחי) אי אתה יודע שאומה
22 זו מן השמים המליכוה? שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו, והרגה את חסידיו ואבדה את
23 מוכיו, וגעדין היא קיימת, ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה [ומקהיל קהלות ברבים]
24 וספר מונח לך בחיקוד! אמר לו: מן השמים ירחמו. אמר לו: אני אומר לך דברים של טעם,
25 ואתה אומר לי "מן השמים ירחמו", תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש!
26 אמר לו: רבי, מה אני לחי העולם הבא? אמר לו: כלום מעשה בא לידך? אמר לו: מעות של פורים נתחלפו לי במקעות של צדקה
27 וחלקתים לעניים, אמר לו: אם בן מחלקך יהי חלקי ומגורלך יהי גורלי. אמרו: לא היו ימים מועמים עד שנפטר רבי יוסי בן קיסמא,
28 והלכו כל גדולי רומי לקברו והספידוהו הספר גדול, ובחורון מצאוהו רבי חנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל
29 קהלות ברבים וספר תורה מונח לו בחיקו. הביאוהו וברכוהו בספר תורה, והקיפוהו בחבילי זמורות והציתו בקן את האור, והביאו
30 ספוגין של צמר ושראום במים והניחום על לבו, כדי שלא תצא נשמתו מהרה. אמרה לו בתו: אבא, אראך בקך? אמר לה: אילמלי
31 אני נשרפתי לבדי, היה הדבר קשה לי. עכשיו שאני נשרף וספר תורה עמי, מי שמבקש עלבונה של ספר תורה הוא יבקש עלבוני.
32 אמרו לו תלמידיו: רבי, מה אתה רואה? אמר להן: גליון נשרפין ואותיות פורחות. – אף אתה פתח פיה ותבנס בך האש! אמר להן:
33 מוטב שיפולגה מי שנתנה ואל יחבל הוא בעצמו. אמר לו קלצטוניר: רבי, אם אני מרבה בשלחבת ונוטל ספוגין של צמר מעל לבך,
34 אתה מביאי לחי העולם הבא? אמר לו: הן. – השבע לי! נשבע לו. מיד הרבה בשלחבת ונטל ספוגין של צמר מעל לבו, וצאה
35 נשמתו במהרה. אף הוא קפץ ונפל לתוך האור. וצאה בת קול ואמרה: רבי חנינא בן תרדיון וקלצטוניר מוזמני הן לחי העולם הבא.
36 בכה רבי ואמר: יש קונה עולמו בשעה אחת, ויש קונה עולמו בכמה שנים. ברוראי דביתהו דרבי מאיר, ברתיה דרבי חנינא בן תרדיון
37 הוא, אמרה לו: וילא בי מלתא דיתבא אחתאי בקובה של זונות. שקל תרקבא דדינרי ואול, אמר: אי לא איתעביד בה איפורא
38 מיתעביד ניסא, אי עבדה איפורא לא איתעביד לה ניסא. אול נקט נפשיה כחד פרשא, אמר לה: השמיעני לי, אמרה ליה: דשתנא
39 אנא. אמר לה: מתרחנא מרתח, אמרה לו: נפישין מוכא, ואיפא מוכא הכא דשפירן מינאי. אמר: שמע מינה לא עבדה איפורא, כל
40 דאתי אמרה ליה הכי. אול לגבי שומר דידה, אמר ליה: הבה ניהלה. אמר ליה: מיסתפינא מפלכותא. אמר ליה: שקול תרקבא
41 דדינריא, פלגא פלח ופלגא להוי לך. אמר ליה: וכי שלמי, מאי איעביד? אמר ליה: אימא "אלהא דמאיר עגני" ומתצלח. אמר ליה:

וכי

1 הוגה השם – פירש הקונטרס: שדורשו בארבעים ושתים אותיות וערשה בו מה שהוא חפץ.
2 ורוב העולם מפרשים שהיה קורא בפירוש אותיות של שם המיוחד באותיות של
3 שאר התיבות, וזה אין לעשות כדאמר בפסחים סוף פרק "אלו עוברין" (ג, א): לא כשאני
4 נכתב אני נקרא, אני נכתב ביה ונקרא בא"ד. ונראה לרבינו יצחק שאין להוכיח אף אותיות
5 י"ה כמו שרגילין העולם, שהרי י"ה הוא שם
6 המיוחד. ועוד נראה להרב רבינו אלחנן כי גם אין
7 להוכיח א"ד מאדני, דהא א"ד מאדני י"ה מהשם
8 אין נמחקין, ש"ד משרי צ"ב מצבאות נמחקין. וכן
9 הגירסא (שבועות לה, ב) בפירוש רבינו חננאל,
10 משמע שא"ד מאדני הוא שם כמו "י"ה מה". ומיד
11 נראה לרבינו יצחק להתיר דבין דלא נמצא
12 בכתוב, דמה שהוא נמצא כתוב בספרים יש לומר
13 שהסופרים כתבוהו כן ולא נתכוונו להוכיח את
14 השם.

15 להתלמד עבד – פירש הקונטרס: ומיהו
16 הקדוש ברוך הוא מודקדק בו.
17 ונראה שלא היה כתוב בספר: "אלא מאי טעמא
18 איעביד, הוגה בפירוש הדיא", ולכך הוצרך לתת
19 טעם אחר.

20 מה אתה רואה – שהיה נראה בעיניהם שהיה
21 לו לראות שום דבר תימה, או מלאכים או
22 דבר אחר. אי נמי, בשביל שהיו שומעין קול
23 האותיות הפורחות ולא היו יודעין מהו. ואל
24 יחבל עצמו – אומר רבינו תם: דהכא שיראים פן
25 יעבירו גוים לעבירה, כגון על ידי יסורין שלא
26 יוכל לעמוד בהם – או הוא מצוה לחבל בעצמו,
27 כי ההיא דגישין (ב, ג) גבי ילדים שנשבו לקלון
28 שהטילו עצמם לים. וכי שלמי מאי איעביד –
29 יש מפרשים שהיה נותן להשלטון מס מן הזונות
30 למספר גולגולתם, ולכך היה שואל: כי שלמי מה
31 אעשה, כי איך אתן מס העולה למספרם? וכן יש
32 לפרש בריש פירקא (עבודה זרה, ב): שווקים
33 לזושיב בהם זונות וליטול מס מהם. אבל רש"י
34 פירש שכל שעה שיעלילו עליו, שישחדם בממון
35 זח.

שלא

קָשְׁיָא בְּרַקוּם אֲבָרְקוּם – קשה שהברייתות סותרות זו את זו אם
 מותר ללכת לכרוקם או לא.
 מבאר הגמרא: בְּשִׁלְמָא – אמנם סתירת הברייתות מְבָרְקוּם
 אֲבָרְקוּם לא קָשְׁיָא, כיון ואפשר ליישב כַּאֲן בברייתא שאסרה ללכת
 לכרוקם מדובר בְּמִתְחַשֵּׁב עִמָּהּ, וְכַאֲן בברייתא שהתירה ללכת
 לכרוקם מדובר בְּאִפּוֹן שְׁאִין מִתְחַשֵּׁב עִמָּהּ, שהרי הברייתא מסיימת
 ז'בלבד שלא יתחשב עמהם. אֲלֵא סתירת הברייתות מְאִיצְטְדִינִין
 אֲאִיצְטְדִינִין קָשְׁיָא.
 מתרצת הגמרא: תַּנָּא הִיא – דין זה אם מותר ללכת לאיצטדינן הוא
 שני במחלוקת תנאים, [דְּתַנֵּינָא] אִין הוֹלְכִין לְאִיצְטְדִינִין מִפְּנֵי
 שהוא מוֹשֵׁב לְצִיד. וְרַבִּי נֶתָן מְתִיר ללכת לשם מִפְּנֵי שְׁנֵי דְבָרִים,
 אֶחָד מִפְּנֵי שְׁצוּתָא וּמִצְוֵה אֶת הַנִּמְצָאִים שֶׁם. וְאֶחָד מִפְּנֵי שְׁמִיעֵי
 עֲדוּת אִשָּׁה לְהִשְׁמִיעָהּ – אם רואה שחבירו ישראל נהרג שם, יעיד
 אחר כך שנהרג כדי ששנתו תוכל להינשא לאחר ולא תשאר עגונה
 כל ימיה.
 רבי מאיר וחכמים נחלקו באיסור הליכה לטרטיות וקרסיות: תַּנּוּ
 רַבִּנּוּ, אִין הוֹלְכִין לְטְרַטְיָאוֹת – פּלוטין של מלכים וגאספים שם
 לשחוק, וְלִקְרַקְסִיָּאוֹת – בתי משתאות של יין, מִפְּנֵי שְׁמִינְיָא לִין שֶׁם
 יִפּוּל לְעִבְדוּת בּוֹכְבִים – מתנדבים לסדר שם כל צרכי עבודת
 כוכבים, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים מְקוֹם שְׁמִינְיָא אֲסוּר
 ללכת לשם מִפְּנֵי חֲשֵׁר עֲבֹדַת בּוֹכְבִים, וּמְקוֹם שְׁאִין מְזַבְּלִין שֶׁם
 אֲסוּר ללכת לשם מִפְּנֵי מוֹשֵׁב לְצִיד.
 שואלת הגמרא: מֵאִי בִּינְיָהוּ – מהו ההבדל בין רבי מאיר לחכמים,
 הרי גם לרבי מאיר כל המקומות האלו אסורים, שהרי רבי מאיר סתם
 ואמר 'מפני שהם מזבלים שם לעבודת כוכבים', כלומר שסבר רבי
 מאיר שודאי מזבלים הם לעבודת כוכבים, ובכל אופן אסור.
 משיבה הגמרא: אֲמַר רַבִּי חֲנִינָא מְסוּרָא, נִשָּׂא וְנֶתָן אִיכָא בִּינְיָהוּ
 – החילוק בין הדעות הוא בשמכר להם וקבל מהם דמים, אם
 בדיעבד הדמים מותרים או לא. שלרבי מאיר שאסר ללכת מפני
 חשד עבודת כוכבים, הדמים אסורים שמהם קונים לצורך העבודה
 זרה ודמי עבודה זרה בידו. אבל לחכמים שאסרו במקום שאין
 מזבלים לעבודת כוכבים רק משום מושב לצייד, אם כן הדמים
 מותרים.
 אגב שהוזכר בגמרא איסור הליכה לטרטיות וקרסיות מפני
 מושב לצייד, מביאה הגמרא דרשות באיסור ליצנות: דְּרַשׁ רַבִּי
 שְׁמַעוֹן בֶּן פִּיזִי, מֵאִי דְּבָתִּיב – מהו ביאור הפסוק (תהלים א') 'אֲשֶׁר־
 הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ בְּעֵצַת רָשָׁעִים וּבְדֶרֶךְ חַטָּאִים לֹא עָמָד
 וּבִמְוֶשֶׁב לְצִיד לֹא יָשָׁב', וְכִי מֵאַחֵר שֶׁלֹּא הָלַךְ חֵיבֵן עָמָד וּמֵאַחֵר
 שֶׁלֹּא עָמָד חֵיבֵן יָשָׁב וּמֵאַחֵר שֶׁלֹּא יָשָׁב חֵיבֵן לֵץ – מכיון שיש כמה
 מדרגות וגדרים עד שיבוא לידי ליצנות אם כן אין לאסור את
 העמידה וההליכה לשם ללכת לפסוק לומר אלא 'ובמושב לצייד
 לא ישב', וגדר זה מספיק כדי שלא יבוא לידי ליצנות. [אֲלֵא] וְדַאי
 בא הפסוק לומר לָךְ, שְׂכִין שְׂדֵבְרִים אֵלּוּ מוֹשְׁבֵי אֶת הַלֵּב יִרְדּוּ
 הכתוב לסוף דעתו שֶׁאֵם הָלַךְ סוֹפֵא לְעִמּוּד וְאֵם עָמָד סוֹפֵא לְיָשֵׁב
 וְאֵם יָשָׁב סוֹפֵא לְלֹזֵץ, ולכך אסרו גם את ההליכה והעמידה שם. וְאֵם
 לֵץ עָלֵיו הִתְּנוּב אוֹמֵר (משלי טו) 'אֵם חֲכָמָה חֲכָמָה לָךְ (ואם ליצת)
 [לִצְתָא] לְבָדֶךָ תִּשָּׂא' – אם חכמת החכמה תהיה לך לתועלת, ואם
 תתלוצץ, אתה לבדך תישא בעונש.
 הגמרא מביאה מימרות מאמוראים בחומר איסור ליצנות: אֲמַר רַבִּי
 (אֲלֵינּוּ), כָּל הַמְּתַלּוֹצֵץ יִסְרִין בְּאִין עָלָיו, שְׁנֵאמַר (ישעיה כח כב)
 'עֲתָה אֵל תִּתְּלוּצְצוּ מִן הַחֹק מוֹסְרֵיכֶם' – הנביא אומר לכלל
 ישראל, אל תתלוצצו פן יתחזקו יסוריכם. וכן אֲמַר לָהּ רַבָּא לְרַבִּנּוּ,
 בְּמִטְוֶהא בְּעִינָא מִינֵיהּ דְּלֵא תִתְּלוּצְצוּ – בבקשה אבקש מכם
 שלא תתלוצצו, דְּלֵא לִיתוּ עָלֵיכֶם יִסּוּרִין – כדי שלא יבואו עליכם
 יסורים. אֲמַר רַב קַמְיָנָא, כָּל הַמְּתַלּוֹצֵץ מוֹזְנוֹתֵיו מִתְּמַעְטִין –
 פרנסתו מתמעטת, שְׁנֵאמַר (דודס ז ה) 'מִשָּׁךְ יָדוֹ אֶת לִצְעִים',
 שהקדוש ברוך הוא המפרנס את כולם מושך את ידו ואינו מפרנס את
 הליצנים.

וְיִמַר דְּהָבִי אִיכָא – ומי יאמר שאמת אתה דובר שאנצל על ידי
 שאתפלל תפילה זו. [אֲמַר לֵיהּ רַבִּי מֵאִיר הַשְׁתָּא הוּיָא – כעת תראה
 שתפילה זו מועילה]. הוּיָא נִתְּנוּ בְּלִבִּי דְּהוּיָא קָא אֲכָלִי אִינְשֵׁי – היו
 כלבים שהיו אוכלים אנשים, שְׁקַל קָלָא שְׂדָא בָּהּ – לקח רבי מאיר
 פיסת רגלים וזרק עליהם, הוּיָא קָאֵתוּ לְמִיכָלָה – באו נגדו הכלבים
 לאכלו, התפלל רבי מאיר וְאֲמַר 'אֵלֵהָ דְּמֵאִיר עֲנִי', שְׁבִקוּהָ –
 והניחוהו הכלבים. [כיון שראה השומר שמועילה התפילה לומר
 'אלהא דמאיר ענני' יְתַבָּה לֵיהּ – נתן לו השומר לרבי מאיר את בתו
 של רבי חנינא בן תרדיון.
 מספרת הגמרא: לְסוֹף אֲשַׁתְּמַע מִלְּתָא בִּי מְלָכָא – שמעו בבית
 המלכות שהשומר שיהר את בתו של רבי חנינא בן תרדיון, אֲתִיּוּהָ
 אֲסָקוּהָ לְקִרְיָה – הביאוהו והעלוהו לתליה, אֲמַר השומר 'אֵלֵהָ
 דְּמֵאִיר עֲנִי', אֲחֵתוּהָ – מיד הורידוהו ממקום התליה וְאֲמַר לֵיהּ
 מֵאִי הָאִי – מהו הסיבה שאין אני יכולים לתלותך. אֲמַר לָהּ הָבִי
 הָוָה מַעֲשֶׂה – כך היה המעשה עם רבי מאיר ואמר לי שכשאתפש
 למיתה אומר 'אלהא דמאיר ענני' ועל ידי זה אנצל.
 אֲתוּ חֲקָקוּ לְדִמְיוֹתֵיהּ – הלכו וחקקו את דמותו דְּרַבִּי מֵאִיר אֲפִתְחָא
 דְּרֹמִי – על שער הכניסה לרומי, אֲמַר, כָּל דְּהוּיָא לְפָרְצוּפָא דְּרִין
 לִיְיָתִיהּ – כל הרואה אדם בדמות זו שיביאהו לכאן.
 וְיִמַר תְּרָא תוּיָהּ – יום אחד ראוהו לרבי מאיר דְּהָבִי אֲבָתְרִיהּ –
 ויצא אחריו, דְּהָבִי מְקַמְיָהּ עַל לְבִי זִנּוּת – רץ וברח מהם, ונכנס
 לבית הזונות כדי שלא יחשבו שהוא רבי מאיר, אִיכָא דְּאֲמַרִי בְּשׁוּלִי
 עוֹבְדֵי בּוֹכְבִים הָוָה – תבשילים שבישלו גויים שאסורים באכילה
 לישראל מצא שם, וכדי שלא יכירו בו שהוא רבי מאיר מְשִׁשׁ בָּהָא
 וּמִתָּךְ בָּהָא – טבל את אחת מאצבעותיו ומצץ אצבע אחרת,
 להראות כאילו הוא טועם. אִיכָא דְּאֲמַרִי, אֲתָא אֵלֵהוּ אֲדַמִּי הָוָה
 בְּזוֹנָה בְּרַבְתִּיהּ – הגיע אליהו הנביא ונדמה להם כזונה שמתבקת
 אותו כאילו הוא רגיל להיות עימה. אֲמַרִי – אמרו לעצמם הרודפים
 אחריו, הֵם וְשְׁלוֹם אִי רַבִּי מֵאִיר הָוָה לֹא הָוָה עֲבִיד הָבִי – ודאי
 שאין זה רבי מאיר, שאם הוא רבי מאיר לא היה עושה כך.
 קָם עֲרַק אֲתָא – קם רבי מאיר וברח לְבָבֵל, אִיכָא דְּאֲמַרִי מֵהָא
 מַעֲשֶׂה – משום מעשה זה ברח, שלא ימצאוהו שוב. וְאִיכָא דְּאֲמַרִי
 מִמַּעֲשֶׂה דְּבִרְוּיָא – משום מעשה שהיה עם ברוריא אשתו של רבי
 מאיר.
 הגמרא מביאה ברייתא באיסור הליכה לאיצטדינן ולכרוקם מפני
 מושב לצייד: תַּנּוּ רַבִּנּוּ, הַחֹלְדָּה לְאִיצְטְדִינִין – מקום שעושים לשחוק
 שמגרים שוורים להילחם בבני אדם ולהרגם, וְלִכְרָקוּם – למקום
 שחיל צרים על העיר ועושים שם שחוק וליצנות, וְרָאָה שֶׁם אֶת
 הַנְּחָשִׁים – המנחשים והמכשפים, וְאֶת הַחֲבָרִין – לוחשי נחשים, ואת
 בּוֹקִינִין וּמוֹקִינִין וּמוֹלִינִין וְלֹלִינִין בְּלֹזִרִין מְלֹגְרִין – כולם מיני ליצנים
 הם. הָרִי זֶה מוֹשֵׁב לְצִיד, וְעָלֵיהֶם הִתְּנוּב אוֹמֵר (תהלים א-א) 'אֲשֶׁר־
 הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ וְגו' וּבִמְוֶשֶׁב לְצִיד לֹא יָשָׁב, כִּי אֵם בְּתוֹרַת ה'
 חֲפָצוֹ. הָאִי לְמַדָּת – מכך שהפסוק הזכיר לאחר 'ובמושב לצייד לא
 ישב' כי אם בתורת ה' חפצו' אנו למדים שְׂדָבְרִים תִּלְלוּ מִכִּיָּאִין אֶת
 הָאָדָם לִידֵי בִּישׁוֹל תוֹרָה, שְׂכִין שלא ישב במושב לצייד לכך בתורת
 ה' חפצו, אבל מי שהולך למושב לצייד, הרי זה מביא אותו לביטול
 תורה.
 הגמרא מקשה מברייתא ששנינו שם שמותר ללכת לאיצטדינן
 ולכרוקם. מקשה הגמרא: וְרִמְיָהּ – וקשה מברייתא ששנינו שם
 שמותר ללכת לאיצטדינן ולכרוקם, ששנינו בברייתא, [הוֹלְכִין]
 לְאִיצְטְדִינִין מוֹתֵר, מִפְּנֵי שְׁצוּתָא וּמִצְוֵה – מותר ללכת לאיצטדינן
 שמה ימצא שם שיגרו את השוורים לנגוח בישראל, ויצעק ויתחנן
 להם להצילו. וְכֵן לְכָרְקוּם מוֹתֵר ללכת, מִפְּנֵי יָשׁוּב מִיָּדָה – שהוא
 יבקש מהגויים הצרים על העיר להציל את ישראל שגרים שם.
 וְכִלְכֵּד שֶׁלֹּא יִתְחַשֵּׁב יַחַד עִמָּהֶם לחזק את ידיהם ולעשות עמהם
 מצור. וְאֵם נִתְחַשֵּׁב עִמָּהֶם אֲסוּר.
 מסיימת הגמרא: אם כן, קָשְׁיָא אִיצְטְדִינִין אֲאִיצְטְדִינִין – קשה
 שהברייתות סותרות זו את זו אם מותר ללכת לאיצטדינן או לא. וכן

אברהם אבינו, שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה שרשעים היו, שנאמר (בראשית ד) 'הכה נכנה לנו עיר'. וברוך המאים לא עמד, שלא עמד בעמידת סדום שחמאים היו, שנאמר (בראשית יג) 'ואנשי סדום רעים וחמאים לה' מאד'. וכו' מושב לצים לא ישב, שלא ישב במושב אנשי פלשתים בזמן שגר ביניהם, מפני שלצנים היו שנאמר (שופטים טז כה) גבי פלשתים 'יהיה כטוב לבם ויאמרו קראו לשמשון וישחק לנו'.

נאמר בפסוק בתהילים (קכב א) 'אשרי איש ירא [את] ה'". שואלת הגמרא: וכי אשרי איש ולא אשרי אשה. משיבה הגמרא: אמר רב עמרם אמר רב, אשרי מי שעושה תשובה בשהוא איש – כשהוא צעיר בכוחו קודם שיבואו ימי הזקנה. ביאור נוסף: רבי יהושע בן לוי אמר, אשרי מי שמתגבר על יצרו באיש – כגיבור.

ובהמשך הפסוק נאמר (שם) 'במצותיו חפץ מאד', אמר רבי אלעזר, במצותיו הוא חפץ, ולא בשכר מצותיו, שעובד את הקדוש ברוך הוא מאהבת שמו ומצותיו ולא לשם קבלת שכר. והיינו דתנן באבות (פ"א מ"א) הוא הוה אומר – [אנטיגנוס איש סוכו] היה רגיל לומר, כשאתם מקיימים את המצוות, אל תהיו בעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא היו בעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס.

דורשת הגמרא: נאמר בפסוק בתהילים (א כ) 'כי אם בתורת ה' חפצו', אמר רבי, אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ – שלא ישנה לו רבו אלא ממסכת שהוא חפץ ללמוד ממנה, שאם ישנה לו מסכת אחרת אינה מתקיימת בידו לפי שלבו על תאותו, שנאמר (תהילים א כ) 'כי אם בתורת ה' חפצו' – לשון הפסוק הוא 'בתורת ה' חפצו' ולא 'בתורת ה' חפץ' ללמד שאין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו שלו חפץ.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: לוי ורבי שמעון ברבי יתבי קמיה דרבי וקא פסקי סידרא – ולמדו פרשיות של מקרא לפני רבם, סליק ספרא – סימנו ללמוד אחד מן הספרים, ונחלקו בדעותיהם במה להמשיך וללמוד, לוי אמר לייתו [לן] – יביאו לנו ללמוד ספר משלי. ורבי שמעון ברבי אמר לייתו [לן] תילים – ספר תהילים. כפירה – ודבריה דרבי שמעון בן רבי ללוי, ואיתו ספר תילים. כי ממו קא – כשבאו בלימודם לפסוק זה 'כי אם בתורת ה' חפצו', פריש להם רבי את הפסוק ואמר, אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ. מיד אמר לוי, רבי, בזה שפירשת לנו את הפסוק שאין אדם לומד אלא מלימוד שלבו חפץ בו, אם כן נתת לנו רשות לעמוד – להפסיק מלימוד זה ללמוד ספר תהילים, וללמוד ספר משלי שלבי חפץ בו.

אופנים נוספים לדרוש את הפסוק (תהילים א כ) 'כי אם בתורת ה' חפצו' וגו': אמר רב אבהו בר קא, כל העוסק בתורה, הקדוש ברוך הוא עושה לו חפצו – ממלא משאלותיו, שנאמר (תהילים א כ) 'כי אם בתורת ה' חפצו' – מי שעוסק בתורה, ה' עושה חפצו. אמר רבא לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ – שחפץ ללמוד תורה ממנו, שנאמר (תהילים א כ) 'כי אם בתורת ה' חפצו'.

ואמר רבא, בתחילה קודם שלמד, התורה נקראת על שמו של הקדוש ברוך הוא, ולכסוף לאחר שלמד נקראת התורה על שמו, שנאמר (תהילים א כ) 'בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה וילילה', שבתחילה התורה נקראת 'תורת ה' ואחר כך נקראת 'תורתו' של אותו תלמיד שטרך בה.

ואמר רבא, לעולם ילמד אדם תורה מרבו עד שתהא שגורה בפיו גירסת התלמוד ופירושה, ואחר כך יהגה – יעיין בתלמודו להקשות ולתירץ ולדמות דבר לדבר, שנאמר (תהילים א כ) 'כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה וילילה', בתחילה ילמד בתורת ה' גירסת התלמוד ופירושה, וחר – ולאחר מכן ובתורתו יהגה – יעיין בתלמודו.

הגמרא מביאה מימרא נוספת מרבא בענין לשנות התלמוד ורק אחר כך לעיין בה: ואמר רבא, לעולם ליגרים איניש – ישנה אדם

תלמודו, ואף על גב דמשבח – ששוכח תלמודו, ואף על גב דלא ידע מאי קאמר – שאינו מבין מה הוא לומד, שנאמר (תהילים קט ב) 'גרסה נפשי לתאבה', גרסה פתיב ולא פתיב מתינה – דוד המלך באמרו שלמד תורה נקט לשון גרסה ולא לשון טחנה, לומר שמרוב תאוותו לתורה לא היה טוחן את לימודו הדק אלא בריחיים של גרוסות שמחלקים את החיטה לשנים או לארבע. כלומר מרוב תאוותו לתורה היה גורס ושונה על אף שעדיין עוד לא נכנס בעומק הסוגיא.

הגמרא מביאה שלשה פסוקים שמרומז בהם שתי דרגות בלימוד התורה: רבא רמי – מקשה סתירה בין שני מקראות המדברים בתורה, פתיב (משלי ט א) 'שלחה נערותיה תקרא על גפי מרומי קרת', החכמה כלומר התורה, שולחת לקרוא לתלמידים העוסקים בה לבוא ללמוד על מושב גבוה, והפסוק קראו למושב בלשון 'על גפי' שהוא 'על כנפיים' כלומר מושב שאינו קבוע. ופתיב (משלי ט יד) 'ושבך לפתח ביתה על כסא מרומי קרת', היינו שהפסוק קראו למושב בלשון כסא שהוא מקום כבוד קבוע.

מבאר רבא: בתחלה כשלומד הרי הוא לומד על גפי כלומר על מושב שאינו קבוע, שהולך ללמוד פעמים לכאן ופעמים לכאן, ולכסוף הרי הוא לומד על כסא מכובד וקבוע.

מביא רבא פסוק נוסף הנאמר בו שני הגדרות הנראות כסותרות: פתיב (משלי ח א) 'בראש מרומים', היינו שהתורה תקרא בראש מרומים ופתיב בהמשך הפסוק 'עלי דרך', היינו שהתורה תקרא עלי דרך. מבאר רבא: בתחלה התלמיד חכם הרי הוא בראש מרומים כלומר מסתלק במחבואות, ולכסוף הרי הוא עלי דרך כלומר מורה הוראה לעין כל.

עולא רמי, פתיב (משלי ה טו) 'שתה מים מבורך' היינו מבור שיש בו מים מבוטלים שלבסוף כלים. ופתיב בהמשך הפסוק 'ונזילים מתוך בארך' היינו מים חיים שאינם פוסקים. מבאר עולא: בתחלה שתה מבורך – התורה היא כמים מבוטלים שיש להם גבול, ולכסוף ונזילים מתוך בארך – הרי היא כמים חיים שאין להם סוף.

הגמרא דורשת פסוק נוסף בענין חשיבות חזרת הלימוד: אמר רבא אמר רב כחורה אמר רב הונא, מאי דכתיב (משלי יג יא) 'חזון מהכל ימעט וקובץ על יד ידעה', אם עושה אדם תורתו חבילות חבילות – שלומד וגורס הרבה ואינו חוזר על לימודו, הרי תלמודו מתמעט. ואם קובץ על יד – שונה ולומד מעט וחוזר על זה הרבה, ידעה בתלמודו.

אמר רבא, ידעי רבנן להא מילתא ועברי עליה – חכמים יודעים דבר זה ואף על פי כן עוברים על זה. אמר רב נחמן בר יצחק, אגא עבדתה וקיים כיד – אני עשיתי כן שלמדתי וחזרתי על תלמודי הרבה, ונתקיימה בידי.

הגמרא דורשת פסוק נוסף בענין חשיבות חזרת הלימוד: אמר רב שייב משמיה דרבי אלעזר בן עזריה, מאי דכתיב (משלי יג יא) 'חזון מהכל ימעט וקובץ על יד ידעה', לא ידעה ולא יאריך ימים צייד הרמאי – המרמה אנשים להראות כמה הוא חכם ובשביל זה שונה וגורס הרבה ואינו חוזר על תלמודו, ועל ידי זה שוכח מה שלומד, לא יחיה ולא יאריך ימים, שהתורה נאמר בה (דברים ל ב) 'כי הוא חייך וארך ימך', והוא שאינו חוזר על תלמודו לקיים תלמודו בידו, לא יחיה ולא יאריך ימים.

רב ששת מבאר את הפסוק באופן אחר: ורב ששת אמר, הפסוק נקרא בתמיהה, וכי לא יחרוך רמיה צידו, והלא צייד הרמאי הוא יחרוך – מי שצד ועושה במרמה לשמור על מה שצד הוא יש לו עופות לחרוך ולאכול, כלומר, מי שלומד מעט מעט וחוזר על תלמודו פעמים הרבה עד שתהא שגורה בפיו, תלמודו מתקיים בידו. כי אתא רב דימי ביאר דבר זה ואמר, משל לאדם שציד צפירי, אם משגר בנפיה של ראשונה שלא תברח, כולם מתקיימות כידו. ואם לאו אין מתקיימות כידו. שכשעוסק בלצוד צפרים נוספות הראשונות חוזרות ופורחות.

דורשת הגמרא: נאמר בתהילים (תהילים א כ) 'יהיה כעין שתול על

עבודה זרה. פרק ראשון – לפני אידיהן דף יט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קכג רש"י תוספות

אברהם אבינו – בימי דור הפלגה היה. בסוף ימי פלג נפלגה הארץ, כדנטיא בסדר עולם, אמר רבי יוסי: נביא גדול היה עבר שקרא לבנו פלג, ואם תאמר: בתחילת ימיו כר, ופלג ראה את אברהם כמה שנים, דהא למאה תשעים ואחד דפלג נולד אברהם, ויהי פלג אחר כך כמה שנים. **במושב אנשי פלשתים** – כשגר ביניהם, דכתיב: "ויוגר אברהם בארץ פלשתים". **כשהוא איש** – כשהוא בחור בכת, כלומר, ממחר להכיר בורא קודם ימי הוקנה. **כאיש** – גבור. **ולא כשכר מצותיו** – שעובר את יוצרו מאהבת שמו ומאהבת מצות פיו, ולא לשם קיבול שכר. **על מנת שלא לקבל פרס** – ידו לכך עמו, לומר: אפילו אין סופי לקבל שכר, אוהב אני את בוראי והפץ במצותיו. **ממקום שלבו חפץ** – לא ישנה לו רבו אלא מסכת שהוא מבקש הימנו. שאם ישנה לו מסכת אחרת, אין מתקיימת, לפי שלבו על תאותו. **חפצו** – באותו שאדם חפץ, מדלא כתיב "חפץ". **פסקי סידרא** – פרישיות של מקרא. **סליק סיפרא** – סימנו את אחד מן הספרים. **תילים** = ספר תהלים. **עושה לו חפציו** – הכי קאמר קרא: כי אם בתורת ה' עושה חפצו. **נקראת על שמו** – של ואתו תלמיד שטרח בה, כדכתיב "ובתורתו", דמשמע של כל אדם. **לימר אדם** – מרבו, עד שתהא גירסת התלמוד ופירושו שגורה לו בפיו. ואחר כך יהנה – יעין בתלמודו לדמות מילתא למילתא להקשות ולתיר. **ובראשונה לא יעשה כן**, שמה יבטל, והרב לא ימצא לו כל שעה. ועוד, לאחר ששנה הרבה הוא מתיישב בתלמודו ומתיר לעצמו דבר הקשה. והכי נמי אמרין ב"הרואה" (ברכות סג, ב): "הסכת" – הס ואחר כך כתה, ומייתין להא דרבא התם. **ללא ידע מאי קאמר** – שאין רבו יודע לאפרש לו כלום. **גיסה** – לשון "גרש וברמל" (ויקרא ב), שלא היה טחון הדק, אלא כריחים של גרוסות המחלקין חיטה לשנים או לארבע ולצורך מאכל. **גיסה נפשי לתאבה** – מרוב תאותי לתורה הייתי שובר לפי היכולת, אף על פי שאיני טוחנה הדק ליכנס בעומקה. **כתיב על גפי** – בתורה משתעי: "שלחה נערותיה תקרא" – תלמידים העוסקין בה. **על גפי** משמע כעל כנפים, מושב שאינו קבוע. **ובתיב** – קרא אחרינא: "על כסא" – מקום כבוד קבוע, כמו "רק הכסא אנדל ממך" (בראשית מא). **לישנא אחרינא**: בתחילה "על גפי" – יחיד בלא תלמידים, כמו "אם בגפו יבא". **בראש מרומים** – מסתלק במחבואות. **ולבסוף עלי דרך** – מורה הוראה לעין כל. **בורך** – מים מכוונסין, וסופן כלים. **בארך** – מים חיים, ואין פוסקין. **חבילות** – דגרים הרבה ויחד, אינו יכול לחזור עליו פעמים רבות, ומשכח. **על יד** – מעט, יחידך – נוסריקין ויאריר. **צייד הרמאי** – שמרמה אנשים להראות כמה אני חכם להעמיד גירסות הרבה, והוא משכח ומקצר ימיו, דכתיב (דברים ל): "כי הוא צייד ואוורך ימיו". **ורב ששת אפר צייד הרמאי הוא יחידך** – בלשון (שבת ב) "איחרובי איחרוך", כלומר יש לו עופות לחרוך ולאכול. כל מי שלומד גורס מעט ומחזור עליו פעמים הרבה עד ששגור בפיו, ואחר כך חוזר ולומד – תלמודו מתקיים. וקרא אתמויה מתמה: וכי לא יחרוך מי שצייד רמיה: **כנפיה** – שלא תברח. שתול – נעקר מכאן וחוזר ונשתל במקום אחר. **נמוע** – מעיקרו, ולא זו משל לעולם. כלומר, כעץ שתול יעשה תלמיד ואתו עצמו לילך וללמוד מכל האדם, ולא כעץ נטוע להשתקע לפני רב אחד. **סברא** – ללמוד חריפות וחידוד הלב לאחר שלמד ושגורה בפיו גירסת התלמוד.

אשרי איש ולא אשרי אשה – אבל לעיל גבי "אשרי האיש" לא דייק הכי, ד"איש" משמע למעוטי אשה, ד"איש" משמע למעוטי איש אחר. **על** מנת לקבל פרס – פירושו: בתוהא אם לא תבא שאיתו, כמו שעושין גוים. אבל אם אינו תוהא – דמי להא דאמרין בפרק קמא דבבא בתרא (י, ב) ובפרק קמא דפסחים (ת, א) ובראש השנה (ד, א) דתניא: "סלע זה לצדקה, על מנת שיחיה בני" – הרי זה עדיק גמור. **אמר** רבא אמר רב סחורה – משמע שרב סחורה רבו מובהק היה, שהרי בכמה מקומות מצינו שאמר הרבה דברים משמו. והא דאמר סוף "אלו מציאות" (בבא מציעא לג, א), אפילו לא האיר עינו אלא במשנה אחת, ומפרש רבא: כגון רב סחורה דאסברא לי ויהא ליסטרון – התם אית דגרסי "רבה". ואית דגרסי "רבא", והכי פירושו: אפילו לא קבלתי ממנו אלא דבר זה, שאין בו כל כך דבר חידוש, אני חייב לקרוע עליו. **אנא** עבדיה – בד"ל, פירושו: עשיתיה. ומה שלא אמר "קיימתי" – שאין לשון קיום שייך אלא בדבר מצוה, כי הוהא דסוף "במה מדליקין" (שבת לד, א) גבי "עשרתם ערבכם חדליק את הנו", וקא אמר דצריך למימניהו בניחותא כי היכי ולקבלו מיניה, וקאמר: אנא לא שמענא וקיימתיא מסברא. ויש גורסים "עבדיתי" בריש, ולא נהירא, דאם כן בא לסתור ולהתפאר שעבר עד דברי חבמים. **ישלש**

וקא פסקי סידרא, סליק ספרא, לוי אמר: ליייתו ולן משלי, רבי שמעון ברבי אמר: ליייתו ולן תילים, כפיייה ללוי ואייתו תילים. **פי ממו הכא**: "פי אם בתורת ה' חפצו", פריש רבי ואמר: אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ. אמר לוי: רבי, נתת לנו רשות לעמוד. אמר רבי אבדימי בר חמא: כל העוסק בתורה – הקדוש ברוך הוא עושה לו חפציו, שצאמר: "פי אם בתורת ה' חפצו". אמר רבא: לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ, שצאמר: "פי אם בתורת ה' חפצו". ואמר רבא: בתחילה נקראת על שמו של הקדוש ברוך הוא ולבסוף נקראת על שמו, שצאמר: "בתורת ה' חפצו ובתורתו יהנה יומם ולילה". ואמר רבא: לעולם ילמוד אדם תורה ואחר כך יהנה, שצאמר: "בתורת ה'", ויתדר: "ובתורתו יהנה". ואמר רבא: לעולם לייגרם איניש, ואף על גב דמשכח, ואף על גב דלא ידע מאי קאמר, שצאמר: "גרסה נפשי לתאבה" – "גרסה" פתיב, ולא פתיב "טחנה". רבא רמי, פתיב: "על גפי", ובתיב: "על כסא"! בתחלה על גפי, ולבסוף על כסא. פתיב: "בראש מרומים", ובתיב: "עלי דרך"! בתחלה בראש מרומים, ולבסוף עלי דרך. עולא רמי, פתיב: "שתה מים מבורך", ובתיב: "וגזלים מתוך בורך"! בתחלה שתה מבורך, ולבסוף וגזלים מתוך בורך. אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא, מאי דכתיב: "הוץ מהכל ימעט וקבץ על יד ירבה"? אם עושה אדם תורתו חבילות חבילות – מתמעט, ואם קובץ על יד – ירבה. אמר רבא: ידעי רבנן להא מילתא ועברי עליה. אמר רב נחמן בר יצחק: אנא עבדיתי וקיים בידי. אמר רב שייבי משימיה דרבי אלעזר בן עזריה, מאי דכתיב: "לא יחרך רמיה צידו"? לא יהיה ולא יאריך ימים צייד הרמאי, ורב ששת אמר: צייד הרמאי יחרוך. פי אתא רב דימי אמר: משל לאדם שצד צפרין, אם משבר כנפיה של ראשונה – פולם מתקיימות בידו, ואם לאו – אין מתקיימות בידו. "והיה כעץ שתול על פלגי מים", אמרי דבי רבי ינאי: כעץ שתול ולא כעץ נטוע, כל הלומד תורה מרב אחד – אינו רואה סימן ברכה לעולם. אמר להו רב חסדא לרבנן: כעניא דאימא לכו מלתא, ומסתפינא דשכיתו לי ואזילתו: כל הלומד תורה מרב אחד – אינו רואה סימן ברכה לעולם, שצבקהו ואזול קמיה דרבא. אמר להו: הגי מילי סברא, אכל גמרא – מרב אחד עדיף, פי היכי דלא

ישלש אדם שנותיו וכו' אלא לוימי – פירש הקונטרס: שני ימים מקרא שני ימים משנה ושני ימים תלמוד. ולשון "לוימי" דחקו לפרש כן. מיהו אבתי איבא לאקשו: מי ידע כמה חי? לכך נראה: "לוימי" – בכל יום. ולכך תקנו פסוקי התמיד ומשנת "איהו מקומן" וברייתא דרבי ישמעאל. ונראה לרבינו תם, דאנו שעוסקין בתלמוד בבלי – דינו, כי הוא בלול במקרא במשנה ובתלמוד, כדאמרין

בסנהדרין (בבבא): א' בבלה – בבלה במקרא. ב' בלולה במשנה, בלולה בתלמוד.

אם פרוי יתן בעתו – נראה לפרש להרב רבינו אלחנן: הוראה, כדבסמך. ובקונטרס פירש לענין קביעות עתים לתורה.

ושייך למשנה לעיל טו, א' הגיע לכיפה כו' – ואית ספרים דגרסי: אין עושין תכשיטין לעבודה זרה קטלאות נזמים וטבעות. רבי אלעזר אמר מותר. אכן נראה דלא גרס, דלא מסתברא שיתיר

שום תנא לעשות לכתחלה תכשיטי עבודה זרה. ואין לומר דשרי רבי אלעזר משום איבה כדשריא בפרק שני (עבודה זרה כו, א) לילד את

הגויה, דלא דמי, דהתם ודאי איבא איבה דליבא לאשתמוטי, אבל הכא איבא לאשתמוטי למימר

דאסר לן למעבד שום תכשיטי עבודה זרה. ולכא למימר נמי דאיתא לאשמועינן בדביעבד שברן מותר, דאם כן היינו רבי אלעזר האמורא

דגמרא, דאמר: אם בנה שכרו מותר. ונראה שלא היה כתוב בספר רבינו שלמה, מדלא פירש מאי

קטלאות.

מכוש אחרון קית ביה שוה פרוטה – ואם תאמר: מכל מקום הלא הוא אסור

ליהנות מדמי עבודה זרה אפילו בפחות משוה פרוטה, ואם כן נמצא איסור מעורב בשכרו ויש

לומר: כיון דבשביל מכוש זה האחרון לא היה הגוי נותן ממנו משכירתו פחות, אם כן אין לו

עליו שכר עבודה זרה כלל. ואף על פי שגוי מקפיד על פחות משוה פרוטה בגול, מכל מקום

הכא ליבא קפידיא כולי האי.

אלמא קסבר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף – והכי נמי פרק "האיש מקדש" (קדושין

מח, א) גבי ההיא ד"עשה לי שירין וטבעות ואקדש אני לך" אינה מקודשת, ומפרש טעמא,

דכיון דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף אם כן כל פרוטה ופרוטה היא לה מלוא, והוי ליה

מקו(ד)ש במלוא דאינה מקודשת. וקשה: מאי שנא מזההיה דפרק "איהו נשך" (בבא מציעה

סה, א) גבי מרבין על השכר, דרבה רוב יוסף דאמרי תרוייהו: שכירות אינה משתלמת אלא

לבסוף, ואמר רבא: דקו בה רבנן בהא מלתא ואוקמוה אקרא? ויש לומר: דודאי כל זמן שאין

הפועל חזר – אין לו שכרו עד לבסוף, ואין לבעל הבית עליו משום "בל תליך", וגם מותר

להרבות על שכר, דליבא כאן אגר נטר. אבל אם פועל בא לחזור – מודו בהא דיובל לחזור

ויתשלם שכרו לפי מה עששה, שבשעה שחזר אז קרוי סוף, ולא נפקא לן בלל ההם פלוגתא

בישנה בשכירות מתחלה ועד סוף כדמוכח התם מקרא, דלא שייך אגר נטר כדאמרין, וגם איסור

"בל תליך", ולא שייך פלוגתא ישנה לשכירות אלא הכא וגבי קדושין כדפרישית.

דאמר

דלא ליפלוז לישני. "על פלגי מים" – אמר רבי תנחום בר חנינאי: לעולם ישלש אדם שנותיו, שליש במקרא, שליש

במשנה, שליש בתלמוד. – מי ידע איגיש כמה חי? – כי קאמרין – ביומי. "אשר פרוי יתן בעתו", אמר רבא: אם

פרוי יתן בעתו – "ועלהו לא יבול", ואם לאו – על הלומד ועל המלמד, עליהם הכתוב אומר: "לא כן הרשעים כי

אם" וגו'. אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב, מאי דכתיב: "כי רבים חללים הפילה" – זה תלמיד שלא הגיע

להוראה ומורה, "ועצמים כל הרוגיה" – זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה. ועד כמה? עד ארבעין שנים. – והא

רבא אורי! – התם בשוין. "ועלהו לא יבול", אמר רב אחא בר אדא אמר רב, ואמרי לה אמר רב אחא בר אבא אמר

רב המנונא אמר רב: שאפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה תלמוד, שנאמר: "ועלהו לא יבול". "וכל

אשר יעשה יצליח", אמר רבי יהושע בן לוי, דבר זה כתוב בתורה ושנוי בפניאיים ומשולש בפיתובים: כל העוסק

בתורה – נכסיו מצליחין לו, כתוב בתורה – דכתיב: "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם למען

תשפילו את כל אשר תעשון", שנוי בפניאיים – דכתיב: "לא ימוש ספר התורה [הנה] מפרך והנהיג בו יומם ולילה

למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכיך ואז תשפיל", משולש בפיתובים – דכתיב: "כי אם

בתורת ה' חפצו ובתורתו יהנה יומם ולילה, והנהיג פנין שתול על פלגי מים אשר פרוי יתן בעתו ועלהו לא יבול

וכל אשר יעשה יצליח". מכרזו רבי אלפסנדר: מאן בעי חיי? מאן בעי חיי? בנוף ואתו פולי עקמא לנביה, אמרי

ליה: תב לן חיי! אמר להו: "מי האיש החפץ חיים וגו' נצר לשונך מרע" וגו'. "סור מרע ועשה טוב" וגו', שנא

יאמר: נצרתו לשוני מרע ושמתי מדבר מרמה, אלך ואתגרה בשינה? תלמוד לומר: "סור מרע ועשה טוב" –

אין טוב אלא תורה, שנאמר: "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו". "הגיע לכיפה מקום שמעמידין בה

עבודה זרה". אמר רבי אלעזר אמר רבי יוחנן: אם בנה שכרו מותר. פשיטא, משמיש עבודה זרה הן, ומשמישי

עבודה זרה בין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא – אינן אסורין עד שיעבדו? אמר רבי ירמיה: לא נצרכה אלא לעבודה זרה עצמה. – הניחא למאן דאמר:

עבודה זרה של ישראל אסורה מיד, ושל גוי עד שתעבד – שפיר, אלא למאן דאמר: של גוי אסורה מיד, מאי איבא למימר? אלא אמר רבה בר עובי: לא נצרכה אלא במכוש אחרון; עבודה

זרה מאן קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

דלא ליפלוז לישני – שלא יתחלקו הלשונות, דהאי גריס שמעתא בהאי לישנא והאי גריס לה בלישנא אחרינא. וחדא מילתא היא, ומיהו תלמיד דגריס מתרוייהו (לישני) משתבש בגירסיה משום דמבלבל לישני. ביומי – שני ימים מקרא ושני ימים משנה וכו', וכן כל שבוט ושבוט. אם פרוי יתן בעתו – שיקבע עתים לתורה. רשעים – תרי

משמע, לומד ומלמד. לישנא אחרינא: "פרוי יתן בעתו" – שלומד ועושה פרי, כלומר

מקיים מה שכתוב בתורה, וזה עיקר. על הלומד ועל המלמד – שאסור ללמד תורה לתלמיד שאינו הגון. הפילה – לשון נפל

שלא מלאו ימיו. כלומר, תלמיד שלא מלאו ימיו – רבים חללי. ועצומים – המתעצמים והמחרישים ומתאפקים מלהורות, הורגין את

דורן. "ועצומים" לשון "וערצם ענינו" (ישעיהו לג). ועד כמה – הוי ראי להוראה. עד ארבעין שנים – משנולד. והא רבא אורי –

וכל ימיו לא היו אלא ארבעים שנה, בפרק קמא דראש השנה (יה, א). התם בשוין – בשאין בעירו גדול ממנו. שיחת חולין – של

חכמים צריכה תלמוד, כדי להתלמד לדבר בלשונם, שהוא בלשון נקיה ועושר ומרפא. ועלהו – הוי דבר קל שבאילו, וכתוב "לא

יבול", כלומר לא ילך לאיבוד. פשיטא – דשכרו מותר, דהא כיפה זו לאו עבודה זרה היא, אלא תשמיש לעבודה זרה. בין לרבי

ישמעאל ובין לרבי עקיבא – דפליגי בעבודה זרה עצמה מאימתי נאסרת בתשמיש, מודו דאין אסורין. עד שיעבדו –

עד שיתמשו בהן לעבודה זרה, בפרק "רבי ישמעאל" (עבודה זרה נא, ב) בברייתא

בגמרא. לא נצרכה – הא דרבי אלעזר. אלא לעבודה זרה עצמה – שאם עשה

ישראל לגוי עבודה זרה בשכר – שכרו מותר. הניחא למאן דאמר כו' – פלוגתא

דרבי ישמעאל ורבי עקיבא היא. של ישראל – שעשה ישראל לצרכו למוכרה לגוי. ושל גוי משתעבד – חו עדיין לאו נעבדה, משום

הכי שכרו מותר, שזו לצורך גוי נעשית. מאן קא גרים לה – להקראות עבודה זרה. בכבוש האחרון – מכת קורנס הארוך. וזה

בית שוה פרוטה – הלכך שרי, דשכירות שאר מכושות לא מיתסר, דההוא לאו שכר עבודה זרה הוא. וקסבר רבי אלעזר: ישנה

לשכירות מתחלה ועד סוף – אומן המקבל עליו לעשות בשכר, לא אמרינן בגמר המלאכה הוא קונה כל השכירות, אלא כל

פורתא ופורתא דעבד קמא קמא קני אגרא. דפלוגתא היא בקדושין (מח, א): "עשה לי שירין נזמים וטבעות ואקדש" כו'. לא

אסורין עד שיעבדו? אמר רבי ירמיה: לא נצרכה אלא לעבודה זרה עצמה. – הניחא למאן דאמר: עבודה זרה של ישראל אסורה מיד, ושל גוי עד שתעבד – שפיר, אלא למאן דאמר: של גוי אסורה מיד, מאי איבא למימר? אלא אמר רבה בר עובי: לא נצרכה אלא במכוש אחרון; עבודה

זרה מאן קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

בית שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה. אלא מאי קא גרים לה? גמר מלאכה, ואימת הוויא גמר מלאכה? במכוש אחרון, במכוש אחרון לית

עבודה זרה דף יט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום חמישי) קכה

1 דלא ליפלוג ליאני – כדי שלא יתחלקו הלשונות, שרב זה שונה
2 בלשון זו, ורב זה שונה בלשון אחרת, ואף ששניהם שונים דבר אחד,
3 מחמת חילוק הלשונות יתבלבל התלמיד.
4 הגמרא דורשת באופן נוסף את הפסוק (תהילים א א) 'והיה כעץ שתול
5 על פלגי מים' וגו': נאמר בתהילים (א א) 'והיה כעץ שתול על פלגי
6 מים, אמר רבי תנחום בר חנילאי, 'פלגי' מלשון חלוקה, מכאן
7 שלעולם ישלש אדם – חלק אדם את לימודו במשך כל שנותיו,
8 שליש במקרא שליש במשנה ושליש בתלמוד.
9 מקשה הגמרא: מי ידע איניש במה חיי – וכי אדם יודע כמה יחיה,
10 שיוכל לחלק את שנותיו וללמוד שליש במקרא שליש במשנה
11 ושליש בתלמוד.
12 מתרצת הגמרא: כי קאמרין בימימי – כוונת רבי תנחום היא שיחלק
13 את ימיו בשבוע שליש במקרא ובמשנה ובתלמוד, דהיינו שבכל
14 שבוע ילמד שני ימים מקרא שני ימים משנה ושני ימים תלמוד, וכן
15 בכל שבוע ושבוע.
16 הגמרא דורשת את המשך הפסוק (תהילים א א) 'אשר פריו יתן בעתו
17 ועלהו לא יבול': נאמר בהמשך הפסוק (תהילים א א) 'אשר פריו יתן
18 בעתו ועלהו לא יבול', אמר רבא, אם 'פריו יתן בעתו' – אם לומד
19 ועושה פרי, כלומר שמקיים מה שלומד, 'ועלהו לא יבול' יתקיים
20 בתלמודו. ואם לאו, על הלומד ועל המלמד עליהם היתוב אמר
21 (תהילים ד א ד) 'לא יבול' – הלומד והמלמד בי אים' וגו'.
22 הגמרא דורשת בענין הוראה: אמר רבי אבהו אמר רב הונא אמר
23 רב, מאי דכתיב (משלי ז כו) 'כי רבים חללים הפילה ועצומים כל
24 הרוגיה, כי רבים חללים הפילה, זה תלמיד שלא הגיע להוראה
25 ומוצה – 'הפילה' מלשון נפל שלא מלאו כל ימיו, כלומר תלמיד
26 שלא מלאו ימיו רבים חלליו. ועצומים כל הרוגיה, זה תלמיד
27 שהגיע להוראה ואינו מורה – 'עצומים' מלשון 'עצם עיניו' (רשעה
28 לו טו) כלומר, מתעצמים ומחרישים ומתאפקים מלהורות, הרי הם
29 הורגים את דורם.
30 שואלת הגמרא: ועד כמה זמן צריך להמתין שיהיה ראוי להורות.
31 משיבה הגמרא: עד ארבעין שנים – עד גיל ארבעים שנה.
32 מקשה הגמרא: והא רבא אורי – היה מורה הוראות, וכל ימיו לא
33 היו אלא ארבעים שנה. מתרצת הגמרא: היום בשנים – הטעם שרבא
34 הורה משום שלא היה בעירו גדול ממנו, ולכן הורה על אף שעדיין
35 לא הגיע לגיל ארבעים.
36 הגמרא דורשת באופן נוסף את הפסוק 'אשר פריו יתן בעתו ועלהו
37 לא יבול': נאמר בפסוק בתהילים (א א) 'ועלהו לא יבול', אמר רב
38 אבהו בר אבהו אמר רב, ואמרי לה אמר רב אבהו בר אבהו אמר
39 רב הונא אמר רב, שאפילו שיתן חולין של תלמידי חכמים
40 צריכה תלמוד – להתלמד לדבר בלשונם שהוא בלשון נקיה עושר
41 ומכרא, שפאמר 'ועלהו לא יבול' – כלומר אפילו העלה שהוא דבר
42 קל שבאילו לא ילך לאיבוד.
43 הגמרא דורשת את המשך הפסוק (תהילים א א) 'ובל אשר יעשה יצליח':
44 נאמר בהמשך הפסוק (תהילים א א) 'ובל אשר יעשה יצליח'. אמר רבי
45 יהושע בן לוי, דבר זה [שיובא בהמשך] כתוב בתורה, ושנוי
46 בנביאים, ומשולש בכתובים, כל העוסק בתורה נכסיו מצליחין
47 לו. דבר זה כתוב בתורה, דכתיב (דברים כט ח) 'ושמרתם את דברי
48 הברית הזאת ועשיתם אותם, למען תשפילו את כל אשר תעשו'.
49 דבר זה שנוי גם בנביאים, דכתיב (ירושע ח ח) 'לא ימוש ספר התורה
50 [הזאת] מפיד והגית בו יומם ולילה למען תשמור לעשות ככל
51 היתוב בו, כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל'. וכן משולש
52 בכתובים, דכתיב (תהילים א א) 'כי אם פתורת ה' תפצו וכתורתו
53 יהנה יומם ולילה, והיה בעיני שתול על פלגי מים אשר פריו יתן
54 בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח'.
55 הרוצה חיים ישמור לשונו ויעסוק בתורה: מבריי רבי אלכסנדר,
56 מאן בעי חיי מאן בעי חיי – מי רוצה חיים מי רוצה חיים, כגוף ואתו
57 כולו עלמא לגביה – התכנסו ובאו כולם אליו, אמרי ליה חב לן חיי
58 – הבא לנו חיים. אמר להו רבי אלכסנדר, נאמר בפסוק (תהילים לו

59 יג-ד) 'מי האיש החפץ חיים וגו' נצור לשונך מרע' וגו' (סור מרע
60 ועשה טוב וגו'). כלומר, הרוצה חיים שישמור לשונו מדבר רע,
61 ויזכה לחיים.
62 שפאמר אמר אדם נצירתי לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה, [אלך]
63 ואתננה בשניה – כדי שלא אבוא לידי לשון הרע ודיבור רע, אלך
64 ואביא עלי שניה. תלמוד לומר 'סור מרע ועשה טוב', ואין טוב
65 אלא תורה שנאמר (משלי ד ב) 'כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל
66 תעזבו', והתורה תשמרהו מלבוא לידי לשון הרע, ואינו צריך
67 להתגרות בשניה כדי לשמור לשונו.
68 שנינו במשנה: מותר לישראל לבנות עם הגויים בימוסאות ובתי
69 מרחצאות, אבל הגיע לביפה – לבנות את הכיפה שלהם דהיינו בנין
70 העשוי כמין קשת מקום שמעמידין בה עבודת פוככים אסור לבנות.
71 הגמרא מבארת מה הדין בבנה את הכיפה האם שכרו מותר: אמר
72 רבי אלעזר אמר רבי יוחנן, על אף שאסור לבנות, אבל אם פנה,
73 שפירו שמקבל עבור עבודתו, מותר.
74 שואלת הגמרא: פשיטא, משמשי עבודת פוככים הן – הרי כיפה זו
75 אין היא עבודה זרה בעצמה, אלא היא משמשת כתשמיש לעבודה
76 זרה, ומשמשי עבודת פוככים בין לרבי ושפאמר בין לרבי עקובא
77 אינן אסורין עד שיעבדו – שישתמשו בהם לעבודה זרה, ולכן פשוט
78 ששכרו מותר.
79 משיבה הגמרא: אמר רבי ירמיה, לא נצרכה – לא הוצרך רבי יוחנן
80 לחדש לנו שאם בנה שכרו מותר, אלא לעבודת פוככים עצמה –
81 בבנה ישראל לעובד כוכבים עבודה זרה עצמה.
82 שואלת הגמרא: הניחא למאן דאמר עבודת פוככים של ישראל
83 אסורה מיד ועבודת כוכבים של עובד פוככים או עבודת כוכבים
84 שעשאה ישראל עבור העובד כוכבים אינה נאסרת עד שתעבד,
85 שפיר – אפשר להעמיד את דברי רבי יוחנן בעבודה זרה עצמה שכיון
86 שהישראל עושה אותה לצורך העובד כוכבים, אינה נאסרת עד
87 שתיעבד, ולכן שכרו מותר. אלא למאן דאמר שעבודה זרה של
88 עובד פוככים אסורה מיד, מאי איכא למימר.
89 משיבה הגמרא: אלא אמר רבה בר עולא, לא נצרכה – לא הוצרך
90 רבי יוחנן לחדש לנו שאם בנה שכרו מותר אלא משום שגמר עשיית
91 העבודה זרה הוא כמבוא אחרון – מכת הקורנס האחרון בעשיית
92 הכיפה. ומבארת הגמרא: עבודת פוככים מאן קא גרים לה – באיזה
93 חלק היא נחשבת לעבודה זרה, בגמר מלאכה, ואימת הויא – ומתי
94 נעשה הגמר מלאכה, כמבוא אחרון. מבוא אחרון לית ביה שנה
95 פרוטה – שכר עבודה על המכוש אחרון אינו שנה פרוטה, לכן שכרו
96 מותר ואינו נאסר משום דמי עבודה זרה. כלומר, שהשכר המשולם
97 על עבודתו עד המכוש אחרון אינו נחשב לדמי עבודה זרה שהרי
98 עדיין לא נחשב אז לעבודה זרה, ושכר המכוש אחרון, אינו שנה
99 פרוטה, ולכן שכרו מותר.
100 ומדייקת הגמרא: מכך שאמר רבי אלעזר שכרו מותר, אלא
101 קסבר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, כלומר, אדם העושה
102 מלאכה בקבלנות, מתחייב מזמין המלאכה שכר עבור כל חלק וחלק
103 מן העבודה מיד כשנעשתה, אלא ששכר זה נזקף על מזמין המלאכה
104 בהלוואה עד לשעת גמר המלאכה. ומכיון שכך, שכרו מותר, כיון
105 שהשכר המשולם על עבודתו עד המכוש אחרון אינו נחשב לדמי
106 עבודה זרה שהרי עדיין לא נחשב אז לעבודה זרה, ושכר המכוש
107 אחרון, אינו שנה פרוטה, ולכן כל שכרו מותר. אבל אם אינה
108 לשכירות אלא לבסוף, כלומר שאין אדם זכאי בשכר עבודתו עד
109 שמסיים עבודתו, אם כן שכרו אסור, כיון שבשעת גמר המלאכה
110 שזוכה בשכר עבודתו, יש עליה כבר שם עבודה זרה, והרי זה דמי
111 עבודה זרה.

משנה

112 משנתינו מביאה דברים נוספים שאסור לישראל לעשותם לעבודת
113 כוכבים: ואין עושין תבשימין לכבוד עבודת פוככים, כגון קמלאות
114

דאמר קרא (דברים א-א) ב' יביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר אתה בא
שמה לרשתה ונשל גוים רבים מפניה וגו', לא תכלת להם ברית ולא
תחנם, ויש לדרוש שכוונת הפסוק היא שלא תתן להם חנייה –
קביעות מקום בפניך, ואף כשמוכר להם דבר המחובר לקרקע,
נחשב שנותן להם חניה בקרקע.

מקשה הגמרא: הרי ה' – פסוק זה של 'לא תחנם' אינו מיותר, אלא
מיפני ליה – הוא נצרך לדרוש דהכי קאמר רחמנא – שכך ציוותה
התורה, לא תתן להם חן, שאסור לומר על עובד כוכבים שהוא נאה.
מתרצת הגמרא: אם כן שהפסוק בא רק ללמד שאסור לתת להם חן,
לימא קרא – יאמר הפסוק 'לא תחנם' בכתיב מלא ובשורוק על
האות וא", שבאופן זה משמע לשון חנייה, והיינו חן, מאי – מדוע
כתוב 'לא תחנם', אלא ודאי שמע מינה תרתי – יש ללמוד מהפסוק
שני לימודים, מכך שהפסוק יכול להקרא כאילו נכתב 'לא תחנם' יש
ללמוד איסור נתינת חן, וממה שנכתב ללא וי"ו ואפשר לקרותו גם
'לא תחנם', לשון חנייה, יש ללמוד שאסור לתת להם חניה בארץ.

ממשיכה הגמרא ומקשה: ואפתי מיפני ליה – והרי עדיין צריך את
הפסוק 'לא תחנם', דהכי קאמר רחמנא, לא תתן להם – לעובדי
כוכבים מהנתן של חנם.

מתרצת הגמרא: אם כן לימא קרא 'לא תחנם' שזו לשון מתנת
חנם, מאי – מדוע נכתב 'לא תחנם', אלא ודאי שמע מינה פוליהו –
כדי שנלמד מהפסוק את כל שלשת הדרשות שנאמרו בו, איסור
חניה בקרקע הנלמד מכך שאפשר לקרוא 'לא תחנם', איסור נתינת
חן נלמד מכך שאפשר לקרוא 'לא תחנם', ואיסור נתינת מתנות
נלמד מכך שאפשר לקרוא 'לא תחנם'.

הגמרא מסייעת לדרשות אלו מברייתא: תנא נמי הכי – שנינו כן אף
בברייתא, נאמר בפסוק 'לא תחנם', ויש ללמוד מכך שלשה דינים,
דין ראשון, לא תתן להם חנייה בפניך, וכאילו נאמר 'לא תחנם'.
דבר אחר, 'לא תחנם', שלא תתן להם חן – שלא תאמר כמה נאה
עובד כוכבים זה, וכאילו נאמר 'לא תחנם'. דבר אחר, 'לא תחנם',
כאילו נאמר 'לא תחנם', מלמד שלא תתן להם מתנת חנם.

הגמרא מבאיה מחלוקת תנאים אם מותר לתת מתנת חנם לעובד
כוכבי: ומתנת חנם גופה תנא היא – ובעיקר דין נתינת מתנה
לעובד כוכבים נחלקו תנאים, דתנא, נאמר בתורה (דברים יד כא) 'לא
תאכלו כל נבלה, לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור
לנכרי', מבררת הברייתא, אין לי ללמוד מהפסוק אלא דווקא לגר
תושב בנתינה, וכן לעובד כוכבים דווקא במכירה, כלשון הפסוק,
אבל שאפשר גם לגר במכירה, מנין שמותר, ולא נאמר שיש חיוב
ליתנה לו במתנה, תלמוד לומר 'תתננה ואכלה או מכור', ויש
לדרוש ש'או מכור' נאמר גם לגבי גר המוכר בתחילת הפסוק.
ולעובד כוכבים שמותר אף בנתינה בחנם, ואין חיוב ליטול ממנו
ממון תמורת הנבילה, מנין, תלמוד לומר 'תתננה ואכלה או מכור
לנכרי', ויש לדרוש את המילים 'תתננה' גם לגבי נכרי המוכר בסיים
הפסוק, נמצא אתה אומר מכח שתי דרשות אלו, שאחד גר ואחד
עובד כוכבים מותרים בין בנתינה בין במכירה, דבר רבי מאיר.
רבי יהודה חולק ואומר, דברים בכתב – מותר לנהוג רק כפי
שכתוב בפסוק במפורש, לגר דווקא בנתינה, ואסור ליטול ממנו ממון
על כך, ולעובד כוכבים דווקא במכירה, ואסור ליתן לו את הנבילה
במתנה.

הגמרא מבררת את טעמו של רבי יהודה. שואלת הגמרא: שפיר
קאמר – טענה טובה אמר רבי מאיר, שנראה מהפסוק שאפשר גם

למכור וגם לתת בין לגר ובין לנכרי, ומדוע נחלק עליו רבי יהודה.
משיבה הגמרא: ורבי יהודה אמר לה, אי סלקא דעתך – אם תעלה
בדעתך שהדין הוא בדרבנא רבי מאיר, שאפשר גם למכור וגם
לתת לשניהם, לכתוב רחמנא – אם כן היתה התורה צריכה לכתוב
'לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה ומכור לנכרי', ולשון 'או' שכתבה
התורה, שזו לשון חילוק, למה לי, אלא שמע מינה – מוכח מכאן
שהפסוק לדברים בכתב הוא דאמא – בא ללמד שיש לנהוג בדיוק
כמו שכתוב, לגר בנתינה ולנכרי במכירה.

ממשיכה הגמרא ומבארת: מאיר משיב לרבי יהודה, הנהו –
תיבת 'או' נצרכת כדי ללמדנו לאקדמי – להקדים נתינה או מכירה
דגר, למכירה או נתינה דעובד כוכבים, שאף ששניהם מותרים, מכל
מקום יש להקדים את הגר לנכרי, ודבר זה נלמד מתיבת 'או', שכוונת
הפסוק לומר שהקדימה התורה את דין הגר, לומר שזו עיקר המצוה,
'או' אם אין גר, ימכרנה לנכרי.

ורבי יהודה משיב לדברי רבי מאיר, בין דגר תושב אתה מצווה
להחיותו, שנאמר (ויקרא כה לה) 'גר ותושב נתי עמך, ואילו כנעני אי
אתה מצווה להחיותו, אם כן כדי לידע שיש להקדים נתינה דגר
למכירה דנכרי, לא צריך קרא – אין צורך בתיבת 'או', ופשוט
שנתינה לגר שהיא מצוה, קודמת למכירה לנכרי, שאין זו מצוה,
אלא ודאי בא הפסוק לחלק ולאסור ליתן במתנה לנכרי, או למכור
נבלה לגר. מצינו אם כן שיש מחלוקת תנאים האם מותר ליתן מתנה
לגוי, לרבי מאיר מותר ולרבי יהודה אסור.

הגמרא מבררת את האיסור לשבח את יופיו של עובד כוכבים. שנינו
בברייתא: דבר אחר – לימוד נוסף מהפסוק 'לא תחנם', לומר שלא
תתן להם חן, אומרת הגמרא: דין זה שבברייתא מסייע ליה לרב,
דאמר רב, אסור לאדם שיאמר 'במה נאה עובדת כוכבים זו'.

מקשה הגמרא על הדין של רב: מיתבי, שנינו בברייתא. מעשה ברבן
שמעון בן גמליאל שהיה על גבי מעלה – מדרגה ביהמ"ד, וראה
עובדת כוכבים אחת נאה ביותר, אמר, 'מה רבו מעשיך ה' (תהלים
קד כח). ואף רבי עקיבא ראה את אשת מורנוסרופוס הרשע, רק

(ירקן). שחק וקבעה. מבארת הגמרא מדוע רבי עקיבא נהג כן, הטעם
שרק, לפי שהיתה באה ממשפחה כרוחה. הטעם ששחק, מפני שראה
ברוח הקודש דעתיה דמנייא ונסים לה – שהיא עתידה להתגייר
והוא ישאנה. הטעם ששחק, דהאי שופרא בלי עפרא – על היופי

הזה שעתידי להתבלות בעפר לאחר מותה. ועל כל פנים מבואר
בברייתא שרבן שמעון בן גמליאל שיבח את העובדת כוכבים על
יופיה, וקשה על רב שאמר שאסור לשבח עובדת כוכבים שהיא נאה.
מתרצת הגמרא: ורב, האוסר לשבח יופי של עובדת כוכבים, סובר

שרבן שמעון בן גמליאל לא התכוין לשבח את יופיה, אלא אודני
הוא דקא מודה – הודיה היא שהודה לקדוש ברוך הוא שברא בריה
נאה בעולמו, וכמו דאמר מר ברייתא, הוואה ברייתא מוכות –
נאות, אומר ברייתא ששכח ברא בעולמו.

הגמרא מבארת כיצד הותר לרבן שמעון בן גמליאל להסתכל על
אשה. תמזהה הגמרא: ולאסתכלי מי שרי – וכי מותר להסתכל על
אשה, מיתבי, נאמר בתורה (דברים כג) 'ונשמרת מכל דבר רע',
וכיצד יזהר האדם שלא יבוא לידי טומאה, שהיא דבר רע, מכאן

שלא יסתכל אדם באשה נאה, ואפילו אם היא פנויה, המותרת לו,
וכן לא יסתכל באשת איש, ואפילו אם היא מכוערת, שהרי היא
אסורה עליו.

עבודה זרה. פרק ראשון – לפני אידיהן דף כ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצו רש"י תוספות

1 דאמר קרא לא תתן להם לא תתן להם חנייה בקרקע – דריש נמי מהאי קרא בסמוך שלא
2 ליתן להם חן ושלא ליתן להם מתנת חנם. וסתמא דמלתא מיירי בכולהו אומות,
3 וכן משמע בסוגיין בסמוך. וקשה: דהאי "לא תתן" בשבע אומות דוקא כתיב, דכתיב
4 (דברים ז'): "ונשל גוים רבים מפניך החתי" וגו', וכתיב: "לא תכרות להם ברית ולא תתנם
5 ולא תתחנן בהם", ובפרק "הערל" (יבמות עו, א) ו
6 מוקמינן ליה בשבע אומות דביגרותו לית ליה
7 חתונה. וכתיב עוד בתריה: "בתוך לא תתן לבנו",
8 ואמרין בסוף פרק קמא דיבמות (זו, א) ובסוף
9 "תאומר" בקידושין (סח, ב) דלרבנן דלא דרשי
10 "כי יסיר" לרבות כל המסירין, לא ליענין מהאי
11 קרא שאר אומות למימר דלא תפסי בהו קדושין,
12 דהא האי קרא בשבע אומות כתיב, וכן "לא
13 תחיה כל נשמה" ויש לומר: דהאי בכל הדק
14 קרא איכא טעמא רבה דלא מצינן לאוקמינן
15 אלא בשבע אומות. וילא תחיה כל נשמה" ליכא
16 לאוקמי בשאר אומות, דבהדיא כתיב בהו "והיו
17 לך למס ועבדוך", וכן "כי יסיר" לרבנן דלא דרשי
18 טעמא דקרא, סברא הוא לאוקמי בשבע אומות
19 דמסירי שפי. וכן "לא תתחנן" ליכא לאוקמי
20 אלא בשבע אומות, שחרי כל שאר אומות
21 מותרין לבא בקהל בגירותן חוץ מאותם שאסר
22 הכתוב, מצרי עמוני ומואבי. אבל מתנת חנם
23 ונתנת חן ונתינת אין שום טעם לחלק בין שאר
24 אומות לשבע עממים. מיהו קשיא, דכריתת ברית
25 שכתוב אצל "לא תתן", אי בשאר אומות איירי
26 הכתיב (מלכים א' ח) גבי שלמה וחזים מלך
27 צור: "ויכרתו ברית שניהם" ועוד, דמשמע כל
28 שאר אומות לא הוזכרו על כריתת ברית, דהא
29 בגבעונים כתיב (יהושע ט'): "בקרבי אתה יושב
30 ואיך אכרות לך ברית", משמע – הא בשאר
31 אומות מותר! ויש לומר: ד"לא תכרות ברית" נמי
32 לא קאי אלא בשבע אומות, וטעמא רבה איכא.
33 וענינא דקרא נמי מוכח, דכתיב: "ונשל גוים
34 רבים ועצומים ממך מפניך החרם תחרימם לא
35 תכרות להם ברית", ואיכא למימר דכין דבשעת
36 כיבוש קיימי בילא תחיה, שלא בשעת כיבוש
37 קיימי באיסור כריתות ברית. אי נמי, משום
38 דאודוק בעבודה זרה טפי, אבל שאר אומות לא.
39 אחד גר אחר גוי בין במכירה בין בנתינת
40 חבא משמע דלכולי עלמא איכא למדרש
41 "תתננה" ו"מכור" אדלעיל מיניה ואדבתריה,
42 ואפילו רבי יהודה לא פליג אלא משום "אור".

43 והכי נמי דרשין פרק "איחוד נשך" (בבא מציעא סא, א) "את כסףך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אבדך", דשדינן "בנשך ובמרבית" אי כסףך דלקמיה וא"בדך" דלבתריה. וקשה: מאי
44 שני מהדיא דפרק קמא דקדושין (לב, ב) גבי "מפני שיבה תקום והדרת פני וקן" דלא שדינן "תקום והדרת" א"שיבה" וא"קן? ויש לומר: דהתם לא שייך "והדרת" גבי "מפני", ולא שייך
45 נמי "תקום" גבי "פני", וקל להבין, ואין להקשות מאותן מקראות שאין להם הכרע (יומא נב, ב) והסימן מהם: "מ"ם שר"א, פירוש: "מחר", "משוקדים", "שאת", "ארור", "וקם", אמאי לא
46 אמרין דקיימי אתרייהו. דהתם לא שייך פירוש בזה כמו בזה, שאם עונה "שאת" א"אם תטיב" – יהיה שאת לשון נשיאות עון, ואם עונה א"אם לא תטיב" – יהיה "שאת" לשון פורענות,
47 כמו "נשא אשא להם". וכן "ארור אפס כי עד", אם "אפס" מוסב ל"ארור" – אינו מוקלל אלא אפס, ואם "אפס" מוסב על "כי עד" – נמצא מוקללם. וכן "וקם", אי קאי א"העם" – נראה שישנו
48 אחרי אלהי נבר, ואי קאי אהך "שכב" וגו' – רמז לתחית המתים. וצריך עיון מ"משוקדים" ומ"מחר", ואין לשם שום חלוק משמעות. ובירושלמי מוסיף פסוק שיש שאין לו הכרע – "בני
49 יעקב באו מן השדה כשעמם" או "כשעמם ויתעצבו", ולשם יש חלוק משמעות, דאי "כשעמם" קאי א"באו" – משמע שבאו בלא עת, ואי "כשעמם" קאי א"יתעצבו" – אם כן באו בעתם,
50 ולאחר שבאו כשעמם או ויתעצבו. רבי יהודה אומר דברים ככתבן – תימה: לרבי יהודה למה לי "לא תתנם" לאסור מתנת חנם? ותפיק ליה מהבא! ויש לומר: ד"לא תתנם" אצטריך ליתן
51 בו לאו, והאי דהבא נמי איצטריך לעשה. אי נמי, איכא למימר דהאי דהבא איצטריך לגלות דגר תתנה דגר שיהא מתנה ממש ולא תתנה בדמים. והקשה רבנו יצחק בן מרדכי, דהבא
52 אסר מתנת חנם לגוי לרבי יהודה, ובפרק "כל שעה" (פסחים כב, א) מוקמינן ההיא ד"ושלח אדם ירך לגוי" כרבי יהודה ויתירין רבי, דבתוספתא תניא גבי מלחיה דרבי יהודה דהבא: בגוי
53 המכירו מותר מפני שהוא כמוכרו לו. והא דאמרין בפרק "הדר" (עירובין סד, ב) דאמר ליה לההוא גוי: טול גלוסקין מאילעא, ואף על פי שלא היה מכירו כדמשמע התם – שאני התם
54 שהיה מתלה עמו בדרך. ואם תאמר: למאן דאסר, וכי לית ליה ההיא ד"מפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום"? ויש לומר: דדרכי שלום אין זו מתנת חנם. ואם תאמר: ולמאן
55 דשרי, וכי לית ליה ההיא ד"הגוים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורדין"? ויש לומר: דקרא מיירי שאינו מחיה באותה מתנה, כי אף אם לא נתן לו כלום לא ימות. וילא דמי להעלאה
56 מן הבור, שהוא קרוב למיתה, ואם מעלהו נמצא מגדל בן לעבודה זרה. ורבי מאיר ההוא איצטריך דלקדום תתנה דגר למכירה דגוי – ואם תאמר: וכי אי יש לו לאדם חפץ למכור
57 יתנו לגר קודם שתמכרו לגוי? והלא אפילו לישראל אינו מצוה על כך! ויש לומר: דדוקא בנילה, שאינו שוה אלא דבר מועט לישראל שלא היו גוים מצויים בניהם, ולגר היא שוה הרבה
58 כשאר בשאר. להקדים לו קרא – ואם תאמר: כיון דמסביר יש לנו להקדים תתנה דגר למכירה דגוי, למה נכתבה תתנה דגר כלל? מכל שכן במכירה דגוי ידענן ליה? ויש לומר:
59 דאי לא כתיב תתנה דגר הוה אמנא דאסור ליתן לו בנילות, כדי שיתן לב להתיגר לגמרי. הריא"ה בריות טובות אומר כי – בירושלמי אומר: אפילו גמל נאה, סוס נאה, חמור נאה –
60 אומר: "ברוך שכבה לו בעולמו".

שלח

1 לא תתן להם חן – שלא יאמר "כמה גוי זה נאה". הכי גרסינן: אם כן לכתוב לא
2 תתננם – בקריאתו מלא. דמשמע לשון חנינה, והוא חן. מאי לא תתננם – חסר: קרי
3 ביה "לא תתננם", לשון חנייה קרקע. תניא נמי – דכולהו ילפי מהאי קרא: לא תתן
4 להם חנייה – מדלא כתיב "תתננם", קרי ביה: "תתננם". לא תתן להם חן – קרי ביה
5 "לא תתננם" לשון חנינה, והיינו חן. מתנת
6 חנם – קרי ביה "לא תתננם", לשון חנם. לגוי
7 אשר בשעריך – גר תושב שקבל עליו שבע
8 מצות שנצטוו בני נח, ונבילה מותרת לו,
9 ואתה מצוה להחיותו דכתיב בגר תושב
10 (ויקרא כה): "והו עמך". תלמוד לומר או
11 מכור – וקאי "אגר" דלעיל מיניה: "לגור...
12 תתננה ואכלה או מכור". לגוי בנתינה מנין
13 תלמוד לומר תתננה או מכור לבנרי –
14 ודרוש לתרייהו א"נכרי". דאי לדברים
15 ככתבן אתא דגוי אסור לתתנה – הכי איבעי
16 ליה למכתב: "תתננה ואכלה לגר אשר
17 בשעריך או מכור לבנרי", דלא מצי לאוקמי
18 קרייה דנתינה א"נכרי". ולגוי במכירה – אבל
19 בחנם אסור ליתן לו שום מתנה. ופריכין:
20 ורבי יהודה הא ודאי שפיר קאמר רבי מאיר
21 – דבין מכירה בין תתנה איכא למישרינהו
22 אגוי ואגר. או – חלוק הוא. להקדים תתנה
23 דגר – אם יש גר בשעריך לא ימכרנה לבנרי.
24 ולהכי אתא "אור" – למשמע הכי: לגר אשר
25 בשעריך תתנה ודאי עיקר מצוה, או אם אין
26 גר מוכרה לגוי.

17 ולא
18 רבי מאיר! – ורבי יהודה אמר לך: אי סלקא דעתך דקאמר
19 רבי מאיר, לכתוב רחמנא "תתננה ואכלה ומכור", "או" למה לי? שמע מינה לדברים ככתבן
20 הוא דאחא. – ורבי מאיר? ההוא לאקדמינן נתינה דגר למכירה דגוי. – ורבי יהודה? פיון דגר
21 אתה מצוה להחיותו, וגוי אי אתה מצוה להחיותו, להקדים לא צריך קרא. דגר אחר: "לא
22 תתננם" – לא תתן להם חן. מסייע ליה לרב, דאמר רב: אסור לאדם שיאמר: "כמה נאה גויה
23 זו". מיתיבי: מעשה ברבן שמעון בן גמליאל שהיה על גבי מעלה בהר הבית, וראה גויה אחת
24 נאה ביותר, אמר: "מה רבו מעשיך ה'!" ואף רבי עקיבא ראה אשת טורניסרפוס הרשע, רק
25 שחך ובכה; רק – שהיתה באה מטיפה סרוחה, שחך – דעתידה דמצינא ונסיב לה, בכה –
26 דהאי שופרא בלי עפרא! – ורב: אדוניי הוא דקא מודה, דאמר מר: הרוצה בריוח טובות,
27 אומר: "ברוך שפכה ברא בעולמו". ולאסתפולי מי שרי? מיתיבי: "ונשמרת מפל דבר רע" –
28 שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פגויה, באשת איש ואפילו מכוערת,
29 ולא

והכי נמי דרשין פרק "איחוד נשך" (בבא מציעא סא, א) "את כסףך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אבדך", דשדינן "בנשך ובמרבית" אי כסףך דלקמיה וא"בדך" דלבתריה. וקשה: מאי
שני מהדיא דפרק קמא דקדושין (לב, ב) גבי "מפני שיבה תקום והדרת פני וקן" דלא שדינן "תקום והדרת" א"שיבה" וא"קן? ויש לומר: דהתם לא שייך "והדרת" גבי "מפני", ולא שייך
נמי "תקום" גבי "פני", וקל להבין, ואין להקשות מאותן מקראות שאין להם הכרע (יומא נב, ב) והסימן מהם: "מ"ם שר"א, פירוש: "מחר", "משוקדים", "שאת", "ארור", "וקם", אמאי לא
אמרין דקיימי אתרייהו. דהתם לא שייך פירוש בזה כמו בזה, שאם עונה "שאת" א"אם תטיב" – יהיה שאת לשון נשיאות עון, ואם עונה א"אם לא תטיב" – יהיה "שאת" לשון פורענות,
כמו "נשא אשא להם". וכן "ארור אפס כי עד", אם "אפס" מוסב ל"ארור" – אינו מוקלל אלא אפס, ואם "אפס" מוסב על "כי עד" – נמצא מוקללם. וכן "וקם", אי קאי א"העם" – נראה שישנו
אחרי אלהי נבר, ואי קאי אהך "שכב" וגו' – רמז לתחית המתים. וצריך עיון מ"משוקדים" ומ"מחר", ואין לשם שום חלוק משמעות. ובירושלמי מוסיף פסוק שיש שאין לו הכרע – "בני
יעקב באו מן השדה כשעמם" או "כשעמם ויתעצבו", ולשם יש חלוק משמעות, דאי "כשעמם" קאי א"באו" – משמע שבאו בלא עת, ואי "כשעמם" קאי א"יתעצבו" – אם כן באו בעתם,
ולאחר שבאו כשעמם או ויתעצבו. רבי יהודה אומר דברים ככתבן – תימה: לרבי יהודה למה לי "לא תתנם" לאסור מתנת חנם? ותפיק ליה מהבא! ויש לומר: ד"לא תתנם" אצטריך ליתן
בו לאו, והאי דהבא נמי איצטריך לעשה. אי נמי, איכא למימר דהאי דהבא איצטריך לגלות דגר תתנה דגר שיהא מתנה ממש ולא תתנה בדמים. והקשה רבנו יצחק בן מרדכי, דהבא
אסר מתנת חנם לגוי לרבי יהודה, ובפרק "כל שעה" (פסחים כב, א) מוקמינן ההיא ד"ושלח אדם ירך לגוי" כרבי יהודה ויתירין רבי, דבתוספתא תניא גבי מלחיה דרבי יהודה דהבא: בגוי
המכירו מותר מפני שהוא כמוכרו לו. והא דאמרין בפרק "הדר" (עירובין סד, ב) דאמר ליה לההוא גוי: טול גלוסקין מאילעא, ואף על פי שלא היה מכירו כדמשמע התם – שאני התם
שהיה מתלה עמו בדרך. ואם תאמר: למאן דאסר, וכי לית ליה ההיא ד"מפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום"? ויש לומר: דדרכי שלום אין זו מתנת חנם. ואם תאמר: ולמאן
דשרי, וכי לית ליה ההיא ד"הגוים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורדין"? ויש לומר: דקרא מיירי שאינו מחיה באותה מתנה, כי אף אם לא נתן לו כלום לא ימות. וילא דמי להעלאה
מן הבור, שהוא קרוב למיתה, ואם מעלהו נמצא מגדל בן לעבודה זרה. ורבי מאיר ההוא איצטריך דלקדום תתנה דגר למכירה דגוי – ואם תאמר: וכי אי יש לו לאדם חפץ למכור
יתנו לגר קודם שתמכרו לגוי? והלא אפילו לישראל אינו מצוה על כך! ויש לומר: דדוקא בנילה, שאינו שוה אלא דבר מועט לישראל שלא היו גוים מצויים בניהם, ולגר היא שוה הרבה
כשאר בשאר. להקדים לו קרא – ואם תאמר: כיון דמסביר יש לנו להקדים תתנה דגר למכירה דגוי, למה נכתבה תתנה דגר כלל? מכל שכן במכירה דגוי ידענן ליה? ויש לומר:
דאי לא כתיב תתנה דגר הוה אמנא דאסור ליתן לו בנילות, כדי שיתן לב להתיגר לגמרי. הריא"ה בריות טובות אומר כי – בירושלמי אומר: אפילו גמל נאה, סוס נאה, חמור נאה –

אומר: "ברוך שכבה לו בעולמו".

שלא יתהדר אדם ביום – האי קרא דרשה גמורה היא ולא אסמכתא, כדמוכח פרק "נערה שנתפתתה" (כתובות נו, א). והקשה הרב רבינו אלחנן: אם כן מאי רבותיה דיוזקאל, דאמרין פרק שני דחולין (לו, ב): "נפשי לא מטומאה" – שלא יהיה ביום ובאתי לידי טומאה בלילה? ואומר רבינו יצחק: דמכל מקום רבותא היא ממה שהיה מציל עצמו מהרהור, מה שאין כן בשאר אדם דאית

ניצול מהם בכל יום, כדאמרין בבבא בתרא פרק "גט פשוט" (קסד, ב): שלשה דברים שאין אדם ניצול מהם בכל יום, וקא חשיב הרהור. **ענוה** מביאה לידי יראת חטא – בירושלמי דשקלים גריס איפכא: יראת חטא מביאה לידי ענוה. וקא סבר כרבי יהושע בן לוי דבסמוך דאמר: ענוה גדולה מכולם. והקשה רבי יהודה מפריש, דאמרין במדרש: שלשה דברים שקולים זה כזה: יראת חטא, חכמה, ענוה ויש לומר, דהכי קאמר דלא סגיא להא בלא הא, יראה בלא חכמה וחכמה בלא יראה, ושתייהם בלא ענוה וענוה בלא שתייהם.

חסידים לא נאמר אלא ענוים – ואם תאמר: הא כתיב נמי "אז דברת בחזון לחסידך" ולא כתיב "לעניך"? ויש לומר: ההם חסידים כתיב וכל שכן ענוים, אבל לעני בשורת הנאולה – פשיטא תולה אותם בחשובים וגדולים יותר. **ואי** אשמעינן הני תרתי דלא ידע שבחיהו – והקשה הרב רבינו אלחנן: לישמעין שחת ידיע שבחא, וקמה דפסדא, וכל שכן אילן? ונראה ל"ד אף זו קתני. **בהמה** על מנת לשחוט מהו – חגימה מאי בעי ומאי פליגי רבי מאיר ורבי יהודה בסמוך? הא אפילו בסתם אמרין לעיל: אימור לשחטה זבנה ולפירוש רבינו שמואל בן מאיר דלא מיירי לעיל אלא בפרה דוקא, ניתא. ויש לומר: לפירוש הקונטרס דהכא מיירי בעגלים וסייחים שאסור למכור להם.

הא

ולא בבגדי צבע [של] אשה, ולא בחמור ולא בחמורה ולא בחזיר ולא בחזירה ולא בעופות בזמן שנוקקין זה לזה, ואפילו קלא עינים כמלאך המות; אמרו עליו על מלאך המות שפולו קלא עינים, בשעת פטירתו של חולה עומד מעל מראשותיו, ותרבו שלופה בידו וטיפה של מרה תלויה בו. בין שחולה רואה אותו, מידעו ופותח פיו, וזורקה לתוך פיו. ממה מת, ממה מסריח, ממה פניו מוריקות! – קרן וזית הווי. "ולא בבגדי צבע [של] אשה". אמר רב יהודה אמר שמואל: אפילו שטוחין על גבי כותל, אמר רב פפא: ובמכיר בעליהן. אמר רבא: דיקא נמי, דקתני: "ולא בבגדי צבע אשה, ולא קתני "ולא בבגדי צבעונין", שמע מינה. אמר רב חסדא: הני מילי בעתיקי, אבל פחדתי לית לן בה; דאי לא תימא הכי, אנו מנא לאשפורי היכי יהבינן? הא קא מסתפל! – ולטעמיה, הא דאמר רב יהודה: מין במינו מותר להכניס במכחול בשפופרת, הא קא מסתפל! אלא בעבדיתיה טריד, הכי נמי בעבדיתיה טריד. אמר מר: ממה מת, נימא, פליגא דאבוה דשמואל, דאמר אבוה דשמואל, אמר לי מלאך המות: אי לא דחיישנא ליקרא דברייתא, הוה פרענא בית השחיטה כבהמה? – דלמא הוה טיפה מחתכה להו לסימנין. "ממה מסריח". מסייע ליה לרבי חנינא בר כהנא, דאמר רבי חנינא בר כהנא, אמרי בי רב: הרוצה שלא יסריח מתו, יתקנו על

פניו. תנו רבנן: "ונשמרת מפל דבר רע" – שלא יתהדר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה. מפיא אמר רבי פנחס בן יאיר: תורה מביאה לידי זיהירות, זיהירות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי רוח הקודש, רוח הקודש מביאה לידי תחית המיתים; וחסידות גדולה מכולן, שנאמר: "אז דברת בחזון לחסידך". ופליגא דרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: ענוה גדולה מכולן, שנאמר: "רוח ה' אלהים עלי וען משח ה' אתי לבשר ענוים", "חסידים" לא נאמר, אלא "ענוים", הא למדת שענוה גדולה מכולן. "אין מוכרין להן" וכו'. תנו רבנן: מוכרין להן אילן על מנת לקצץ וקוצץ, דברי רבי יהודה, רבי מאיר אומר: אין מוכרין להן אלא קצוצה; שחת על מנת לגזוז וגוזז, דברי רבי יהודה, רבי מאיר אומר: אין מוכרין אלא קצורה. וצריכא, דאי אשמעינן אילן – בהא קאמר רבי מאיר, בין דלא פסיד משהי ליה, אבל האי דכי משהי לה פסיד – אימא מודי ליה לרבי יהודה; ואי אשמעינן בהני תרתי – משום דלא ידע שבחיהו, אבל שחת ידיע שבחיהו – אימא מודי ליה לרבי מאיר; ואי אשמעינן בהא – בהא קאמר רבי מאיר, אבל בהנה אימא מודי ליה לרבי יהודה, צריכא. איבעיא להו: בהמה על מנת לשחוט, מהו? התיב טעמא מאי שרי רבי יהודה – דלאו ברשותיה קיימי ולא מצי משהי להו, אבל בהמה, בין דברשותיה דגוי קיימא משהי לה, או דלמא לא שפא? תא שמע, דתניא: בהמה – על מנת לשחוט ושחט, דברי רבי יהודה; רבי מאיר אומר: אין מוכרין לו אלא שחוטא. **משנה** אין משכירין להם בתים בארץ ישראל ואין צריך לומר שדות, ובסורא

משכירין

ולא בבגדי צבע [של] אשה – שזוכר את האשה כמו שהיא מלובשת בהן, שמייפק אותה, ומהרהר אחריה. קרן וזית הווי – כשפונה לימין או לשמאל ליכנס ממבוי למבוי ופוגעין זה את זה בקרן וזית, דאינו רואה אותה מרחוק באה כנגדו שיעצם עיניו. בעליהן – האשה הרגילה ללבושן. **צבע אשה** – משמע שמכירה. **בגדי צבעונין** – אינן של נשים, ומדקתני "בגדי צבע אשה"

משמע שמכירה. **בעתיקי** – שלבשות, וכבר ראה אותה מלובשת בהן, וכשחזר ורואה אותן נזכר ביפיה. ודוקא בגדי צבעונין, לפי שהאשה נאה בהן ולא שכיח, אבל שאר בגדים דשכיחין ואינן נליז לא מסיק אדעתיה להרהר. בחדתי – שלא לבשתן מעולם. **לאשפורי** – כובס המתקן בגדים חדשים. מין במינו – בהרבעת בהמה. מותר – לבו על להכניס בידים אבר הזכר. במכחול בשפופרת – מכחול הוא קיסם שמכניסין בשפופרת – קנה שהמכחול בתוכה. והקיסם קרוי "מכחול" על שם שכוחלן בו. הא קא מסתכל – ותניא לעיל: לא בחמור ולא בחמורה! בעבדיתיה טריד – לבו על מלאכתו, ושוכח בהרהור. הוה פרענא בית שחיטה – לראות מבחוץ כבהמה, אלמא מחתך ממש הוא! ונשמרת מפל דבר רע – וסמך ליה: "כי יראה כר איש אשר לא ידע טהור מקרה לילה", וקא מוזהר ליה להשמר שלא יבא לידי כך. תורה – על ידי שעוסק בה, ועוד, שרואה ומבין אזהרות שבה ונשמר. זיהירות – (וזרזו) ונשמר קודם לכן שלא תבא עבירה לידו, כי הכא, דאינו מהרהר לבא לידי טומאה. זיהירות – כשהעבירה בא לידו, וזיז להשמר שלא יכשל. והכי אמרין ביב"ל הבשר" שבחיתת חולין (חולין קו, ב). מאי לאו דחזיר ולא נגע? לא, דזיז קדים ומשי ידיה מעיקרא. נקיות – נקי באין חטא. פרישות – אף מדבר המותר פורש, להחמיר על עצמו. טהור – צח מלובן, ועדיף מנקי. לידי רוח הקודש – להשרות עליו שכינה. אז דברת בחזון לחסידך – ולא נאמר "ליראך" ולענין: שחת – תבואת חטים ושעורים קודם שתמלא בוריהן, ובלעז פירש"י: "משח" ליה – גוי במחורב, ונמצא שנתן לו ישוב וחנייה בקרקע. לא ידע שבחיהו – לא מינבר שבה בחיבורין מכאן ואילן, דקמה פסדא, ואילן נמי דלא פסיד מיהו לא מינבר דלשבת. אבל שחת – דנראה לעינים, דכמה דמשהי ליה משבחת. כהא קאמר רבי מאיר – בשחת, משום ידיע שבחיהו. דלאו ברשותיה קיימי – שחת ואילן וקמה בקרקע ישראל נינהו, ולא מצי לשהוינהו, דישאל מעבך עליה. אבל בהמה – מכי זבן לה גוי ברשותיה קיימא. על מנת לשחוט – בתנה עמו בפירוש. **משנה** אין משכירין בתים – לגוי בארץ ישראל, גזירה משום מכירה, דאיסור דאורייתא היא, שנותן להם חנייה בקרקע. ואין צריך לומר שדות – דאיכא תרתי לאיסורא כדמפרש בגמרא. סורא – ארם צובה, וסמוכה לארץ ישראל. וכיבשה דוד וחזכרה לקדושת ארץ ישראל שלא על פי הדבור ובלא ששים יריבוא, וקיי ליה "כיבש

יחיד".

משכירין

עבודה זרה דף כ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קכט

מִרְבֵּי הַמִּינִים, שְׂמֵאלָךְ הַמּוֹת זֹרֵק אֶת הַטִּיפָה שֶׁל מֵרָה לְפָנָיו שֶׁל
הַחֹלֶה, וּמִמֶּנָּה הוּא מָת. שְׂוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: נִימָא פְּלִינָא דְאִבּוּהָ
דְשִׁמּוּאֵל – שְׂמָא נֹאמֵר שְׁבִרִיתָא זֹו חֹלֶקֶת עַל דְּבִרֵּי אֲבִיו שֶׁל
שְׂמּוּאֵל, דְאִמְרָא אֲבִיָּה דְשִׁמּוּאֵל, אִמְרָא לִי מִלָּאָה הַמּוֹת, אִי לֹא
דְחִינְשָׁנָא לִיקְרָא דְבִרִיתָא – אִם לֹא שְׁחִייתִי חֹשֶׁשׁ לְכַבּוֹד הַבְּרִיּוֹת,
הָיָה פִּרְעָנָא בֵּית הַשְּׁחִיטָה בְּכַהֲנָה – הִייתִי מְגַלָּה אֶת הַסִּימָנִים
וְהַקְנָה וְהוֹשֵׁט, שֶׁשֶׁם שׁוֹחֲטִים כְּשֶׁהֵם חֲתוּכִים, וּמִשּׁוֹם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת
אֵינִי נֹזֵחַ מִלַּעֲשׂוֹת כֵּן, וּמִשְׁמַע שֶׁהוּא הוֹרֵג עַל יְדֵי חִיתוּךְ וְלֹא עַל יְדֵי
טִיפָה.
מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: דְלָמָּא – שְׂמָא הָיָה טִיפָה אֹפֵן הִרְיָגָה שֶׁהִיא
מִחֲתָבָה לְהוֹ לְסִימָנִין – חֹתֶכֶת אֶת הַסִּימָנִים.
שְׁנִינָא בְּבִרִיתָא: מִמֶּנָּה וְ–מֵאוֹתָה טִיפָה מְסִרִית. אֹמֶרֶת הַגִּמְרָא:
הֵנֵאמֶר בְּבִרִיתָא זֹו מְסִינֵעַ לִיָּה לְרִבִּי חֲנִינָא בַּר בְּהֵנָא, דְאִמְרָא רַבִּי
חֲנִינָא בַּר בְּהֵנָא, אִמְרֵי בִּי רַב – אִמְרוּ בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַב, אִדָּם
הִרְצִיחַ שְׂלֵא וְסָרִיחַ מֵתוֹ, וְהַפְּכָנוּ עַל פְּנֵיו מִיד לֵאחֹר שְׂמָת, וְעַל יְדֵי
כֵּן לֹא יָחוּשׁוּ בִסְרוּחַ הַיּוֹצֵא מִפִּיו.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא נֹסֶפֶת הַעֲסֻקָּת בְּאִסּוּרֵי רֵאזִיה וְהִרְהוּרֵי
עֲבִירָה: תְּנִי רִבְנָן, נֹאמֵר בְּתוֹרָה (דְּבָרִים כג) 'כִּי תֵצֵא מִחֶנֶּה עַל אֵיבֶיךָ
וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע', וְיֵשׁ לְלִמּוּד מִהַפְסוֹק שְׂלֵא יִהְיֶה רֵאזִיה
הִרְהוּרִים אִסּוּרִים בַּיּוֹם, וְיִבְאֵנוּ עַל יְדֵי כֵּן לִידֵי טוֹמְאָה בְּלִילָה,
שִׂירָא קִרִּי.
מְשִׁיבָה הַבְּרִיתָא, מִכָּאָן – מִלִּמּוּד זֶה אִמְרָא רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֵאִיר,
תּוֹרָה שְׁלֹמֵד הָאִדָּם מְבִיאָה אוֹתוֹ לִידֵי וְחִירוֹת, שְׂאִם יִבּוֹא לִידֵי
חֹטֵא לֹא יִכְשַׁל בּוֹ. וְהִזְהִירוֹת מְבִיאָה אוֹתוֹ לִידֵי וְרִיזוֹת, לְהִיּוֹת נִשְׁמֵר
שְׂלֵא יִגִיעַ כָּלִל לִידֵי עֲבִירָה, וְכֹגֵן שְׂלֵא יִהְיֶה בַיּוֹם וְעַל יְדֵי כֵּן לֹא
יִבּוֹא לִידֵי טוֹמָא בְּלִילָה. וְרִיזוֹת מְבִיאָה לִידֵי נְקִיּוֹת מִחֹטֵא לְגַמְרֵי.
נְקִיּוֹת מְבִיאָה לִידֵי פְּרִישׁוֹת אֲפִילוּ מִדְּבָרִים הַמּוֹתִים, לְחַחֲמִיר עַל
עֲצֻמוֹ. פְּרִישׁוֹת מְבִיאָה לִידֵי מְהָרָה – שִׂיחָא צַח וּמִלּוּכָן מִכָּל חֹטֵא,
זֹו דְּרָגָה גְבוּהָה מְנִקִּיּוֹת. מְהָרָה מְבִיאָה לִידֵי (חֲסִידוֹת חֲסִידוֹת)
[קְרוֹשָׁה, וְקְרוֹשָׁה] מְבִיאָה לִידֵי עֲנָוָה, שְׂמִתוֹךְ שֶׁהוּא מְזַלֵּל בְּעִנְיֵי
הָעוֹלָם הַזֶּה וְאֵינִי מִתְגַּאֵה בְּמֵה שְׁבִידוֹ, בֹּא לִידֵי עֲנוּהָ. עֲנָוָה מְבִיאָה
לִידֵי יִרְאָתָה מְהָרָה, שִׁפְחוֹד מִהַחֲטָא כְּמוֹ שְׂמִפְחוֹד מֵאִיב. וְיִרְאָתָה חֲטָא
מְבִיאָה לִידֵי (קְדוּשָׁה קְדוּשָׁה) [חֲסִידוֹת, שִׁיעֲשֵׂה כָל מַעֲשֵׂיו לְשֵׁם
שְׁמִי, וְחֲסִידוֹת] מְבִיאָה לִידֵי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שְׁתַּשְׂרֵה עָלָיו הַשְּׂכִינָה.
וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ מְבִיאָה לִידֵי תְּחִילַת הַמִּתִּים. מְסִימַת הַבְּרִיתָא: וּמִדַּת
הַחֲסִידוֹת הִיא הַגְּדוּלָּה וְהַחֲשׂוּבָה מְבִינָה. שְׂנֵאמֵר (תְּהִלִּים פט ב) 'אֲנִי
דְּבָרָתְךָ בְּחַיִּים לְחֲסִידֶיךָ', וּמִכָּן שְׂלֵא נֹאמֵר 'לִירֵאִיךְ' אוֹ 'לַעֲנוּיךְ' מִכּוּכָה
שֶׁחֲסִידוֹת גְּדוּלָּה מִירָאֵת חֹטֵא וּמַעֲנוּהָ.
מְבִיאָה הַגִּמְרָא שִׁטָּה שְׁחֹלֶקֶת עַל הַבְּרִיתָא: וְרִבִּי פִּנְחָס בֶּן יֵאִיר,
הֹאמֵר שְׁחִסִּידוֹת הִיא הַמִּידָה הַגְּדוּלָּה מְכוּלָּם, פְּלִינָא – חֹלֶק עַל
דְּבִירֵי דְרַבִּי הוֹשֶׁעַ בֶּן לִי, דְאִמְרָא רַבִּי הוֹשֶׁעַ בֶּן לִי, הִעֲנָוָה גְּדוּלָּה
מְבִינָה, שְׂנֵאמֵר (יִשְׁעִיָּה סא א) 'רוּחַ ה' אֱלֹהִים עָלַי יָעַן מִשַּׁח ה' אוֹתִי
לְבִשֵׁר עֲנִיּוֹם', שֶׁהִנְבִּיא יִשְׁעִיָּהוּ אֹמֵר שְׁדַרְבִּי נִחְמַתוּ עַל סִיּוֹם הַגְּלוּת
וְהַגְּלוּלָה הַעֲתִידָה אֵינֶם מְלִיכּוֹ אֵלָּא ה' מִינְהוּ שִׁיבִשֵׁר זֹאת לַעֲנוּם,
וְיֵשׁ לְדִיִּיק, שִׁיבִשֵׁר חֲסִידֵי' לֹא נֹאמֵר בְּפִסּוֹק אֱלֹא 'עֲנִיּוֹם', הָא
לְמִדָּת מְדַבֵּר זֶה שְׁעֲנָוָה גְּדוּלָּה מְבִינָה.
שְׁנִינָא בְּמִשְׁנָה: אֵין מוֹכְרִין לָהֶן וְכו', בְּמַחוּבֵּר לְקִרְקֵה, אֲבָל מוֹכֵר הוּא
[אֵת הָאֵילָן] מְשִׁיקְצִי. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר מוֹכֵר הוּא עַל מִנַּת לְקוֹץ.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא בְּעֵנָן זֶה: תְּנִי רִבְנָן, מוֹכְרִין לָהֶן וְ–לְגוֹיִם
אֵילָן מַחוּבֵּר לְקִרְקֵה, עַל מִנַּת לְקוֹץ אֵת הָאֵילָן, וְהִגִּי קוֹצֵץ אֵת
הָאֵילָן לֵאחֹר הַמְכִירָה, דְּבַרִּי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, אֵין
מוֹכְרִין לָהֶן אִף כְּשִׁמְתָנָה עִמּוֹ שִׁיקוֹץ, שְׂמָא לֹא יִקְצֶצֶנּוּ וְנִמְצָא שְׁתָּן
לְגוֹי שׁוֹב וְחִנִּיה לְמַכּוֹר לָהֶם רַק קוֹרֵה קְצוּצָה.
וְכֵן מוֹתֵר לְמַכּוֹר לְגוֹי שְׂחָתָה וְ–תְּבֹאֵה שֶׁהַתְּחִילָה לְצַמּוֹת מִעֵט
הַמַּחוּבֵּר לְקִרְקֵה, אִם מוֹכֵר עַל מִנַּת לְגוֹזֵז מִיד, קוֹדֵם שֶׁתַּצְמַח, וְגִזְזוּ,
דְּבַרִּי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר אֵין מוֹכְרִין לָהֶן תְּבֹאֵה מַחוּבֵּר
כָּלִל, וְאִף לֹא בְּאוֹפֵן שְׂמִתָּנָה שִׁיגוּז, אֱלֹא רַק כְּשֶׁהִיא כְּבֵר וְזוּזָה, וְכִמוֹ
כֵּן מוֹתֵר לְמַכּוֹר לְגוֹי קָמָה וְ–תְּבֹאֵה שְׁעוּמִדָּה בְּקוּמָתָה, כְּלוּמֵר

וְלֹא יִסְתַּכֵּל בְּכַנְדִּי צִבְעָה – בְּגָדִים צִבְעוֹנִיִּים [שָׁל] אִשָּׁה, וְלֹא בְּחִמּוֹד
וְלֹא בְּחִמּוֹדָה, וְלֹא בְּחִיר וְלֹא בְּחִירָה, וְלֹא בְּעוֹפּוֹת, בְּזִמְן שְׁנִינְקִין
זֶה לָזֶה – שֶׁהִזְכֵּר וְהִנְקֵבָה מְדוּוֹגִים. וְאִפְּלִי אִם קֶשֶׁה לוֹ לְכַבּוֹשׁ אֵת
יָצְרוּ וְלַעֲצוֹם עֵינָיו, כֹּאִילוּ הוּא מְלֵא עֵינָיו בְּמִלָּאָה הַמּוֹת, שְׂאִינוּ
יִכּוֹל לַעֲצוֹם כָּל עֵינָיו בְּבֵת אַחַת. אֲגַב כֵּךְ שֶׁהִזְכֵּר מִלָּאָה הַמּוֹת,
מְבִיאָה הַבְּרִיתָא מִימָרָא בְּעִנְיָנוּ אִמְרוּ עָלֵינוּ עַל מִלָּאָה הַמּוֹת, שְׂבִילוֹ
מְלֵא עֵינָיו, וּבְשַׁעֲתָה פְּמִידָתוֹ שֶׁל חֹלָה הוּא עוֹמֵד מִעַל מִרְאשׁוֹתָיו
וְ–מִקּוֹם הַנַּחַת רֹאשׁוֹ, וְחִרְבּוֹ שְׁלִיפָה בִּידוֹ, וְטִיפָה שֶׁל מְרָה וְ–אַרְסוֹ
תְּלִיפָה בּוֹ. בֵּינָן שְׁחֹלָה רֹאזִיה אוֹתוֹ מוֹדְעָע וּפּוֹתָח אֵת פִּיו, וּמִלָּאָה
הַמּוֹת זִרְקָה [אֵת הַטִּיפָה] וְלֹא הִיפָה פִּיו, מְמַנָּה מֵת, מְמַנָּה מְסִרִית,
וּמְמַנָּה פְּנֵי מוֹרִיקוֹת לֵאחֹר הַמּוֹת. עַל כָּל פְּנִים מְבֹאֵר בְּבִרִיתָא
שְׂאִסּוֹר לְהִסְתַּכֵּל עַל אִשָּׁה, וְאִם כֵּן קֶשֶׁה כִּיצַד רַבֵּן שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
הִסְתַּכֵּל.
מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: מַעֲשֵׂה זֶה, בְּכֶרֶן וְזִית הוּא וְ–הִיָּה, וְכִשְׁפָּנָה מְמַבִּי
אֶחָד לְמַבִּי הַשְּׁנִי לֹא יֵדַע שְׂנִמְצָאֵת שֵׁם אִשָּׁה, וְלֹא יִכַּל לְהַמְנֵעַ
מִלְּרֹאזִיה.
הַגִּמְרָא עוֹבֵרֶת לְבַרֵּר אֵת דְּבִרֵּי הַבְּרִיתָא שְׁחֹבָאָה לַעֲלִיל. שְׁנִינָא
בְּבִרִיתָא: וְלֹא יִסְתַּכֵּל בְּכַנְדִּי צִבְעָה [שָׁל] אִשָּׁה, אִמְרָא רַבִּי יְהוּדָה,
אִמְרָא שְׂמּוּאֵל, הָאִסּוֹר לְהִסְתַּכֵּל עַל בְּגָדִי צִבְעָה שֶׁל אִשָּׁה אֵינוֹ רַק
כְּשֶׁהִיא לְבוּשָׁה בָּהֶם, אֲלֵא אִפְּלִי כְּשֶׁהֵם שְׂמִיטוֹתָן עַל גְּפִי בּוֹתָל, כִּיּוֹן
שֶׁעַל יְדֵי כֵּן נֹכַח בְּאִשָּׁה כְּשֶׁהִיא לְבוּשָׁה וּמִתִּיפָה בָּהֶן, וְבֹא לִידֵי
הִרְהוּר עֲבִירָה.
אִמְרָא רַבִּי פִּנְחָס, וּמְכִיר בְּעִלְיָהֶן – אִסּוֹר זֶה הוּא רַק כְּשִׁמְכִיר אֵת
הָאִשָּׁה הַרְגִּילָה לְכַבּוֹשׁ בְּגָדִים אֵלּוּ, שְׂאִזְ שִׁיק הִטְעַם שִׁיְהִרְהֵר בָּהּ.
הַגִּמְרָא מְדִיִּיקֶת מִהַבְּרִיתָא כְּדִבְרֵי רַב פִּנְחָס: אִמְרָא רַבָּא, דִּיקָא נָמִי –
אִף מְדוּיִק כֵּן מִלְשוֹן הַבְּרִיתָא, דְּקִתְנִי 'וְלֹא בְּכַנְדִּי צִבְעָה' [שָׁל] אִשָּׁה,
וּמִשְׁמַע שְׂמִדּוּבֵר בְּאִשָּׁה מְסוּיִמַת שְׂמִכִּירָה, וְלֹא קִתְנִי בְּדֶרֶךְ קִיצוֹר
'וְלֹא בְּכַנְדִּי צִבְעוֹנִין', שְׂמִלְשוֹן זֹו הֵינִי יוֹדְעִים שְׂאִסּוֹר לְהִסְתַּכֵּל
בְּבִגְדֵי אִשָּׁה שֶׁהִי סֹתֵם בְּגָדִי צִבְעוֹנִים שֶׁל נָשִׁים הֵם. מְסִימַת הַגִּמְרָא:
אֲבָן שְׂמַע מִיָּנָה מִלְשוֹן הַבְּרִיתָא שֶׁהָאִסּוֹר הוּא רַק בְּאִשָּׁה שֶׁהוּא
מְכִירָה.
הַגִּמְרָא מוֹסִיפָה עוֹד תְּנָאִי בְּאִסּוֹר לְרֹאזִיה בְּגָדִי אִשָּׁה כְּשִׁאֲנִים עֲלִיָּה:
אִמְרָא רַבִּי חֲסִידָא, הִנֵּי מִילִי – דִּין זֶה שְׁשִׁנְיָנוּ, שְׂאִסּוֹר לְהִסְתַּכֵּל בְּבִגְדֵי
אִשָּׁה אִף כְּשִׁאֲנִים עֲלִיָּה, מְדוּבֵּר בְּעִתִּיקָן – בְּבִגְדִים שְׂכַבֵּר לְבוּשָׁה
וְרֹאזִיה אוֹתָהּ לְבוּשָׁה בָּהֶם, שְׂבֹאֲפֵן זֶה יֵשׁ לְחוּשׁ לְהִרְהוּר כְּשִׁירָאָה
שׁוֹב אֵת הַבְּגָדִים וְיִזְכֵּר בְּאִשָּׁה זֹו. אֲבָל בְּחִדָּתִי – בְּבִגְדִים חֲדָשִׁים שְׂלֵא
לְבַשְׁתָּן מְעוֹלָם, לִית לָן בָּהּ – אֵין אִסּוֹר לְהִסְתַּכֵּל עֲלֵיהֶם, אִף שֶׁהוּא
מְכִיר אֵת הָאִשָּׁה שְׂבִגְדִים אֵלּוּ שִׁיכִים לָהּ, כִּיּוֹן שְׂאֵין בּוֹהַ חֹשֶׁשׁ
הִרְהוּר.
וּמוֹכִיחַ רַב חֲסִידָא אֵת דְּבִרְיוֹ: דָּאִי לֹא תִימָא הִכִּי – שְׂאִם לֹא תֹאמֵר
כֵּךְ, אֲלֵא תִסְבּוֹר שְׂאִף בְּבִגְדִים חֲדָשִׁים יֵשׁ אִסּוֹר לְהִסְתַּכֵּל, יֵהָא קֶשֶׁה,
אֵין מְנָא לְאִשְׁפּוֹרִי הִכִּי יִהְיֶינָן – אֵין אֲנִי מְבִיאִים בְּגָדִים חֲדָשִׁים
לְכּוֹבֵס לְתַקֵּן וְהוּא אֲנִי מְכַשִּׁילִים אוֹתוֹ בְּאִסּוֹר, שְׂדִיחָה הָא קָא
מְסַתְּבָל – הוּא מְסַתְּבָל עֲלֵיהֶם. וּמִזָּה שְׂמוֹתָה לְהִבִּיא בְּגָדִים לְכּוֹבֵס
מוֹכֵחַ שְׂאֵין אִסּוֹר לְהִסְתַּכֵּל עַל בְּגָדִים חֲדָשִׁים שֶׁל אִשָּׁה.
דּוּחָה הַגִּמְרָא אֵת הַהוֹכָחָה: וְלִמְעִימָךְ – וְלִשְׁיטָתְךָ, שְׂטַעַם הַחִיתֵּר
לְמִסּוֹר לְכּוֹבֵס הוּא רַק מַחְמַת שֶׁהֵם בְּגָדִים חֲדָשִׁים, אֲבָל אִם הִיָּה בּוֹהַ
חֹשֶׁשׁ הִרְהוּר הִיָּה אִסּוֹר לְהִבִּיאֵם אֵלָיו, כִּיצַד תְּבֹאֵר אֵת הָא דְאִמְרָא –
מֵה שְׂאִמְרָא רַבִּי יְהוּדָה, לְגַבִּי שְׁתֵּי בְּהַמּוֹת [וְזִכֵּר וְנִקְיָבָה] שֶׁהֵם מִן בְּמִינוֹ
– מֵאוֹתוֹ הַמֵּין, וְאֵין בָּהֶם אִסּוֹר כְּלֵאִים, שְׂמוֹתָה לֵאדָם לְהִכְנִים
בִּידִים אֵת אֲבֵר הִזְכֵּר בְּמִכְבָּח לְבִשְׁפּוֹרָתָה וְ–לְהִרְבִּיעֵם, הָא – וְהִרִי
מִי שְׁעוּשָׂה זֹאת אֲבֵר קָא מְסַתְּבָל בּוֹהַ, וְשִׁנְיָנוּ בְּבִרִיתָא לַעֲלִיל שְׂאִסּוֹר
לְהִסְתַּכֵּל עַל בְּעִלֵּי חַיִּים כְּשֶׁם מוֹדְקֵיהֶם זֶה לָזֶה. אֱלֹא וְדֹא יֵשׁ לְוִמֵּר
שֶׁהַעוּשָׂה כֵּן בְּעִבְדִּיתָה מְרִיד – טֵרֵד בְּעַבְדוּתוֹ כְּדִי לְהִרְבּוֹת לוֹ
וְלָדוֹת, וְאֵינוּ פְּנִי לְהִרְהוּר הַהִרְהוּרִים אִסּוּרִים, הָבָא נָמִי – אִף כֹּאן,
הַכּוֹבֵס בְּעִבְדִּיתָה מְרִיד – טֵרֵד בְּעַבְדוּתוֹ לְתַקֵּן אֵת הַבְּגָד וְאֵין חֹשֶׁשׁ
הִרְהוּר, וְאֵין זֹו רֵאזִיה שְׂמוֹתָה לְהִסְתַּכֵּל עַל בְּגָדִים חֲדָשִׁים.
הַגִּמְרָא דְנָה בְּדִבְרֵי הַבְּרִיתָא שְׂמִלָּאָה הַמּוֹת הוֹרֵג עַל יְדֵי טִיפָה: אִמְרָא

משכירין להם בתים, אבל לא משכירים להם שדות. ובהוין לארץ, מוכרין להם בתים ומשכירין להם שדות, דברי רבי מאיר. רבי יוסי חולק ואומר, בארץ ישראל משכירין להם בתים ולא גזרו משום מכירה, אבל לא משכירים להם שדות. ובסוריא מוכרין להם בתים, ומשכירין שדות. ובהוין לארץ מוכרין אלו ואלו. המשנה מלמדת באיזה אופן מותר להשכיר בית לנכרי. ממיכה המשנה: אף במקום שאמר חכמים שמותר להשכיר בית לנכרי, לא לצורך בית דירה אחר, כן, מפני שהוא מקנים לתוכו עבודת כוכבים, ודבר זה אסור, שנאמר (דברים יב) 'ולא תביא תועבה אל ביתך', וכיון שהיה בעולת ישראל, יש בזה איסור, אלא מותר להשכיר לו רק כדי שישמור שם תבן או עצים.

המשנה מלמדת את האיסור להשכיר לנכרי בית מרחץ. ובכל מקום – אפילו בחוץ לארץ, לא ישכיר לו את המרחץ, מפני שאף אחר השכרתו הוא נקרא על שמו של הישראל, ויחשבו בני אדם שמחממים שם מים בשבת בשליחות בעליו הישראלי.

גמרא

שנינו במשנה: אין משכירין להם בתים בארץ ישראל, ואין צריך לומר שדות. שואלת הגמרא: מאי אין צריך לומר שאין משכירין שדות, כלומר, מדוע פשוט שהשכרת שדה חמורה מהשכרת בית. משיבה הגמרא: אילימא – אם נאמר שזהו משום דבמכירת שדה אית בה תרתי – יש שתי איסורים, חדא – איסור אחד, תנינת הנזית קרקע לגוי שזהו לאו של 'לא תחנם' (דברים יב). וחדא – ואיסור אחד נוסף, דקא מפקע לה ממשעשע – שעל ידי המכירה לנכרי הוציא את השדה ממצות מעשר שיש בה כשהיא ביד הישראל, ולכן פשוט שאם גזרו חכמים על השכרת בית, אף שבמכירתו לגוי יש רק איסור של לא תחנם, אין צריך לומר שגזרו כן בשדה, שבמכירתה עוברים בשני איסורים.

שואלת הגמרא: אי הכי – אם כך, שהחילוק הוא בין איסור אחד לשני איסורים, הרי במכירת בתים נמי [גם] איכא תרתי – יש שני איסורים, חדא, שנותן לגוי הנזית קרקע בארץ ישראל, וחדא, דקא מפקע לה ממוזזה – שמפקיע את הבית ממצות מוזזה.

משיבה הגמרא: אמר רב משירשיה, מצות מוזזה אינה חובה על הבית, אלא חובת האדם החדר הוא, וכיון שמעולם לא היה חייב על הבית עצמו, לא שייך לומר שהפקיעו ממצות מוזזה, אלא כשדר בו יהודי עליו לקבוע מוזזה, וכשדר שם גוי אין עליו שום חוב כלל.

שנינו במשנה: בסוריא משכירין להם בתים בו, אבל לא מוכרים להם בתים.

שואלת הגמרא: כיון שהשכרת בתים בסוריא מותרת, מאי שנא – במה שונה מכירה של בתים בסוריא, דלא – שאין מוכרים להם. משיבה הגמרא: גזרו על מכירת בתים בסוריא משום חשש מכירה דארץ ישראל, שבוה יש איסור 'לא תחנם' (דברים יב).

שואלת הגמרא: אי הכי, משכירות נמי נגזור – נאסור השכרת בתים בסוריא, מחשש השכרה בארץ ישראל, שבוה כבר גזרו ואסרו מחשש שיבואו למכור להם בתים בארץ ישראל, שזהו איסור תורה. משיבה הגמרא: היא גופה – השכרת בתים בארץ ישראל אסורה רק משום גזרה, שמא יבוא למכור, ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה – וכי אנו נקום ונגזור גזירה נוספת ועל השכרה בסוריא מחשש שיעברו על הגזירה הראשונה והשכרה בארץ ישראל, והרי אין חכמים גזרים איסור אלא במקום שיש חשש לעבירה דאורייתא, ואין עושים גזירה לגזירתן.

הגמרא שואלת שמצינו לרבי מאיר שגזרים גזירה לגזירה. שואלת הגמרא: והא שכירות שדה דבסוריא, גזירה לגזירה היא, וקא נזרינן, שהרי איסור השכרת שדה בסוריא הוא גזירה משום השכרה בארץ ישראל, שאסרוהו בגזירה מחשש מכירה בארץ ישראל, ומדוע בשכירות בתים אין גזרים.

הגמרא מבארת את שיטת רבי מאיר באופן אחר: הך, לגבי השכרת שדה בסוריא, לאו גזירה הוא – אין האיסור מדרבנן משום גזירה,

אלא הטעם הוא משום דקסבר רבי מאיר שביבוש של יחיד, שמייה ביבוש – נחשב כיבוש, ולכן גם סוריא שנכבשה על ידי דוד המלך ללא שישים ריבוא מישראל ושלא על פי הדיבור, יש בה קדושת ארץ ישראל, ולכן אסור מהתורה למכור בה בתים ושדות. ואף שבארץ ישראל סובר שגזרים לאסור שכירות משום מכירה בין בבתי ובין בשדות, מכל מקום בסוריא הקילו חכמים בגזירתם, וחוקא בשדה, דאית ביה תרתי – שיש בה שני איסורים אם ימכרנה לנכרי, גזרו ביה רבנן שכירות משום מכירה, אבל מכירת בתים, דלית בהו תרתי, אלא רק איסור אחד של לא תחנם, לא גזרו בהו רבנן שכירות משום מכירה.

שנינו במשנה: ובהוין לארץ ובו' מוכרים להם בתים ומשכירים להם שדות, דברי רבי מאיר.

הגמרא מבררת מדוע בתים מותר אף למכור, ושדות מותר רק להשכיר. מבארת הגמרא: שדה, דבארץ ישראל אית ביה תרתי – יש בה שני איסורים, גזרו בהו רבנן בחוץ לארץ, שלא למכרה, מחשש שיבואו למכור גם בארץ ישראל, והתירו רק להשכיר. אבל בתים, דאפילו בארץ ישראל, לית בהו תרתי – אין בהם שני איסורים, אלא אחד, לא גזרו בהו רבנן, והתירו אף למכור.

שנינו במשנה: רבי יוסי אומר בארץ ישראל משכירין להם בתים וכו' אבל לא שדות.

הגמרא מבררת מה ההבדל לרבי יוסי בין בתים לשדות. שואלת הגמרא: מאי טעמא – מה הטעם של רבי יוסי שמתיר להשכיר בתים לנכרי בארץ ישראל ולא חושש משום מכירה, ובשדות חושש ואסור להשכיר. מבארת הגמרא: שדות, דבארץ ישראל אית בהו תרתי – יש בהם שני איסורים, גזרו בהו רבנן השכרה משום מכירה. אבל בתים דאפילו בארץ ישראל לית בהו תרתי, אלא רק איסור אחד, לא גזרו בהו רבנן השכרה משום מכירה.

שנינו במשנה: רבי יוסי אומר וכו' ובסוריא מוכרין וכו' בתים ומשכירין שדות.

שואלת הגמרא: מאי טעמא – מה טעמו של רבי יוסי שמתיר למכור לנכרי בתים בסוריא, אבל אסור למכור שם שדות. משיבה הגמרא: קסבר רבי יוסי שביבוש יחיד לא שמייה ביבוש ואין לסוריא קדושת ארץ ישראל, ומהתורה מותר למכור בה בתים ושדות, ושדה, דבארץ ישראל אית בה תרתי – יש בה שני איסורים, גזרו בהו רבנן לאסור את מכירתה בסוריא משום ארץ ישראל. אבל מכירת בתים, דאפילו בארץ ישראל לית בהו תרתי – אין בהם שני איסורים, אלא איסור אחד, לא גזרו בהו רבנן לאסור מכירתם בסוריא.

עוד שנינו במשנה: רבי יוסי אומר ובהוין לארץ מוכרין וכו' אלו ואלו, והיינו בתים ושדות.

מבררת הגמרא: מאי טעמא דרבי יוסי, שמתיר למכור בחוץ לארץ אפילו שדות. מבארת הגמרא: כיון דמרחק – שחוץ לארץ היא רחוקה מארץ ישראל, לא גזרינן כלל לאסור שם, שאין חשש שיטעו לדמות ולהתיר גם בארץ ישראל.

הגמרא מבררת את ההלכה: אמר רב יהודה, אמר שמואל, הלכה כרבי יוסי שבחוץ לארץ מוכרים בתים ושדות, ובסוריא מוכרים בתים ומשכירים שדות, ובארץ ישראל רק משכירים בתים. אמר רב יוסף וכלבד שלא יעשה שכוונה – שלא ימכור בסוריא ולא ישכיר בארץ ישראל כמה בתים (באותה שורה) לנכרים שעל ידי כך תהא שם שכונה של נכרים. מבררת הגמרא: ובקמה בתים נחשבים לשכוונה.

מבארת הגמרא: ששנינו מפי תנא שלימד, אין שכוונה פחותה משלשה בני אדם, ומותר למכור רק בית או שתיים ולא שלשה.

שואלת הגמרא: אם יש איסור לעשות שכונה של נכרים איך התירו למכור בית אחד לנכרי אחד, ולחוש דלמא אזיל האי ישראל ומזבין לחד עובד כוכבים – נחשש שמא ילך הישראל וימכור בית אחד לנכרי אחד (בהיתר) ואזיל היאך ומזבין לה לתרי – וילך הנכרי שקנה, ויחלק את דירתו לשלשה חלקים וימכור שני חלקים לשני נכרים נוספים ואת החלק השלישי ישאיר לעצמו, ונמצא שיש כאן שכונה של נכרים. משיבה הגמרא: אמר אביי, אין לחשוש בדבר זה

עבודה זרה. פרק ראשון – לפני אידיהן דף כא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קלא

תוספות

1 אמר רב משרשיא מוזה חובת הדר היא – פירוש: ואם כן אין לגזור ברו שכירות אטו
2 מכירה, דמכירה לא מפקע לה ממוזה, אבל בשדות במכירה מפקע להו ממעשר. ויש
3 מפרשים דאתיא אפילו למאן דאמר אין קצין לגוי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר בסוף
4 "השולח" (גיטין מז, א), דמכל מקום חשבוה הפקעה מה שהיא עתה ביד גוי והוא זורעה,
5 שאינו מפרש ממנה מעשר, נמצא שאין מקיימין
6 בזה השדה מצוה להתלוי בה. אבל בית אבן
7 הפקעה, מפני שאין הבית עצמו חייב כיון שאין
8 ישראל דר בתוכו. ולא נהירא, דאם כן מאי
9 קאמר בסמוך לרבי יוסי: שדה דאית ביה תרתי
10 גזרו רבנן שכירות אטו מכירה? הלא בשכירות
11 גופא איכא תרתי, דבשכירות גופיה איכא
12 הפקעה ממעשר, שלא יעשר הגוי מאותה
13 תבואה ועוד קשיא, דלשון הפקעה משמע
14 שמפקיע החיוב לגמרי מן הקרקע, ובאן אין
15 הפקעה גמורה כיון דאין קצין, שהרי גם עתה
16 שהוא ביד הגוי אם יזרע בה ישראל תתחייב
17 לעשרו לכך נראה לפרש דאתיא כמאן דאמר יש
18 קצין, ובשמוכרה לגוי הוא מפקיעה ממש
19 ממעשר, שאפילו יזרע ישראל לא יתחייב
20 במעשר. אבל בית דאי אינו מפקיע מן המוזה,
21 דאפילו לא ימכרו לגוי אלא שלא ידור בו
22 ישראל – אין כאן חיוב מוזה מן התורה, ואפילו
23 אם שברה ישראל אתר ודר בתוכה, דהכי קיימא
24 לך, דהא אמרין פרק "התכלת" (מנחות מד, א),
25 השוכר בית בחוץ לארץ כל שלשים יום פטורה
26 מן המוזה, כמאן ואילך חייבת, בארץ ישראל
27 חייבת מיד – מכל מקום אין צוה זה מן התורה,
28 דמדאורייתא פטורה לעולם כדכתיב "ביתך" ולא
29 של אחרים. ואף על גב דדרשין "ביתך" –
30 ביאתך, להניח בימין דרך ביאה, מכל מקום תר
31 "ביתך" כתיב, אבל רבנן הוא דחייבוה לאחר
32 שלשים יום מפני שהיא נראית בשלו. מיידי הוזה
33 אטליה שאולה, דכל שלשים יום פטורה מן
34 הציצית, והוא הדין לעולם מן התורה, משום
35 דכתיב "כסותך" ולא של אחרים, ורבנן הוא
36 דגזרו לאחר שלשים יום מפני שנראית בשלו.
37 **קסבר** כיבוש יחיד שמיא כיבוש – הקשה הרב
38 רבינו אלחנן, דבפרק קמא דגיטין (ח, א)
39 היכא דקתני: בשלש דרכים שוותה וירא לארץ
40 ישראל ובשלושה דברים לחוצה לארץ, אמאי לא
41 חשיב הא מילתא דהכא, דבמכירת בתים
42 ושכירות שדות (שוות לארץ ישראל, ובשכירות
43 בתים) שוות לחוצה לארץ? דהא אפילו בחדא
44 פליג התם, דקאמר: עשרה טמא כחוצה לארץ
45 דחוצה ליכנס לא פטורה יכנס בארץ ישראל
46 ואומר רבינו יצחק דתני ושייר. ואף על גב דנחית
47 תנא למנינא, מכל מקום איכא למימר תנא
48 ושייר כדאשכחנא בדריבא מקומות. **כיבוש**
49 יחיד – פירש הקונטרס: שלא היה שם אורים ותומים וששים רבוא. ויותר נראה כמו שפירש הרב רבינו יצחק מהרפוט, דכל מה שכבש יחיד כגון יארן כן מנשה אינו ארץ ישראל. אבל
50 קשיא, דאי מארץ ישראל הוא – אין זה קרוי כיבוש יחיד, ואם מחוצה לארץ הוא – אפילו היו שם ששים רבוא קרוי כיבוש יחיד! לכך נראה: כל שאין לו רשות לכבש נקרא חוצה לארץ,
51 דכל זמן שלא כבש כל ארץ ישראל לא היה לו רשות לכבש חוצה לארץ. והכי יאתא בספרי פירוש "עקב": שכבש דוד ארם נהרים וארם צובה, אמר לו הקדוש ברוך הוא: סמוך לפלסין
52 שלך לא כבשת, ואתה הולך ומכבש חוצה לארץ? שנאמר "ואת היבوسی יושב ירושלים" וגו'. **אלפני** דלפני לא מפקדינן – האי סימנא בעלמא הוא, כלומר, לכולי האי לא חיישינן, אי
53 נמי, כיון דאיסור שכונה שלא יבא חיזק לישראל, קרי ליה מכושל לפני עור.

54 **אף** במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו וכו' – יש לפקפק על מה שסומכים בני אדם למכור ולהשכיר בתים לגוים ואף לבית דירה. ויש רוצים להביא ראיה להתיר מדתנאי
55 בתוספתא (פרק שני): כאן ובאן לא ישיכר אדם ביתו לגוי מפני שידוע שמכניס לתוכה עבודה זרה, אפילו הכי משיכירין להם ארוות ואוצרות ופונקאות אף על פי שידוע שמכניס
56 לתוכו עבודה זרה. משמע הטעם משום שמחלק בין מקום שמכניס עבודה זרה בקביעות בין שאינו מכניס, ובזהך שאומר אינו מכניס עבודה זרה בקביעות שרי. ולפי זה בעת שהגוים שבינינו
57 אינם מכניסין לבתיהם עבודה זרה בקביעות אלא כשיש שם מת או שנטה למות, וגם אותה שעה אינן עובדין אותם – מותר. אכן, משם אין ראיה גמורה, כי יש לתלות טעם היתר דארוות
58 ואוצרות ושמא לא אסרה התורה אלא בבית העשוייה לדירה דכתיב "לא תביא תועבה אל ביתך", ולשם אפילו דרך עראי אסור, אבל אותם בתים שאינם עשויים לדירה לא אסרה התורה
59 ולהכי שרי ארוות ואוצרות. ורבינו חיים בהן היה מביא ראיה להתיר, מדגרסינן בירושלמי: אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו, הא במקום שנהגו למכור – מוכר אף לבית
60 דירה, ומשיכר אף לבית דירה. והיה נראה לו הטעם, דבחוץ לארץ לא מיקרי "ביתך", אלא בארץ. וקשו בה טובא: חדא, כי אין נראה לרבינו יצחק שיגרע ישראל בחוץ לארץ מגוי, דאפילו
61 למאן דאמר אין קצין לגוי בארץ ישראל, בחוצה לארץ מיהא יש לו קצין! ועוד קשה לרבי יהודה, דגבי מוזה דכתיב "ביתך", הכי נמי תימא דמי שיש לו בית בחוצה
לארץ

1 **משכירין להם בתים** – ולא גזרינן אטו מכירה, דאי נמי אתי ליה מכירה לא עבר
2 אדאורייתא, דכי כתיב לא תתן להם חן ותנייה – בארץ ישראל כתיב, דחשיבא
3 תנייתה. ומיהו מכירה לכתחילה לא, דגזרינן משום מכירה דארץ ישראל. **אבל לא**
4 **שדות** – דאיכא תרתי לאיסורא. וחוצה לארץ – דמרוחק, וליכא למיגזר מכירה דהתם
5 אטו מכירה דארץ ישראל. **מוכרין בתים**
6 **ומשכירין שדות** – אבל מכירה דשדות לא. **כיון דאיכא תרתי** – גזרינן, טעמא דרבי יוסי
7 מפרש בגמרא. **אף במקום שאמרו להשכיר**
8 – בתים, לא לבית דירה אמרו, אלא
9 לאשתמושי בהו בציבי וחיבנא. **מפני**
10 **שנקראת על שמו** – והרואה שמחממין
11 בשבת אמר שיהבלינן שלוחין של ישראל
12 הן. **גמרא** חובת הדר הוא – ולא חובת
13 הבית, הלכך ליכא אפקעתא, דכתיב "ביתך"
14 – דרך ביאתך, אלמא למי שנכנס וירצא
15 לתוכה אוהר רחמנא. **היא גופא נזירה** –
16 שכירות אטו מכירה. והא שכירות שדות
17 דסוריא נזירה לגזירה היא – דקא סלקא
18 דעתין משום שכירות דארץ ישראל איתסר.
19 **שמיא כיבוש** – ובמכירה דסוריא איכא
20 איסורא בין בתים בין שדות, הלכך שכירות
21 שדות דסוריא לאו גזירה היא משום שכירות
22 דארץ ישראל, אלא משום מכירות שדות,
23 דלאו גזירה היא אלא איסורא דאורייתא.
24 ומיהו לא אחמור בה רבנן למיגזר שכירות
25 דבתים אטו מכירה. **אבל שדות דאיכא תרתי**
26 **נזרו** – שכירות אטו מכירה. ובחוצה לארץ
27 **כו' שדות דאית בהו תרתי נזרו בהו רבנן** –
28 דמשכירין ולא מוכרין, משום מכירה דארץ
29 ישראל. **רבי יוסי אומר בארץ ישראל**
30 **משכירין להם בתים** – ולא גזרינן אטו
31 מכירה. **אבל שדות** – דאיכא במכירתן תרתי
32 לאיסורא – גזרינן שכירות אטו מכירה. הכי
33 גרסינן: **קסבר כיבוש יחיד לאו שמיא כיבוש**
34 – הלכך ליכא איסורא במכירת בתים. שדות
35 **דאית בהו תרתי נזרו בהו רבנן** – מכירתן
36 דסוריא אטו מכירה דארץ ישראל. וניחוש
37 **דלמא אויל האי ישראל** – דשרית ליה לזבוני
38 לחד גוי, ומזבין להאי יחיד. **ואויל** – האי גוי
39 ומזבין לה לתרתי פלגי לתרי, ומעכב
40 השלישית לעצמו, ואיכא שכונה. **מיפקדינן** –
41 גרסינן, **אלפני דלפני כו'** – כלומר, לכולי
42 האי לא חיישינן.
43 **והתמא**

32 **האי ישראל ומזבין לחד גוי, ואויל היאך ומזבין לה לתרי? אמר אביי: "א"לפני" מפקדינן, א"לפני"**
33 **ד"לפני" לא מפקדינן. "אף במקום שאמרו להשכיר". מכלל דאיכא דוכתא דלא מוגרי,**
והתמא

יחיד – פירש הקונטרס: שלא היה שם אורים ותומים וששים רבוא. ויותר נראה כמו שפירש הרב רבינו יצחק מהרפוט, דכל מה שכבש יחיד כגון יארן כן מנשה אינו ארץ ישראל. אבל
קשיא, דאי מארץ ישראל הוא – אין זה קרוי כיבוש יחיד, ואם מחוצה לארץ הוא – אפילו היו שם ששים רבוא קרוי כיבוש יחיד! לכך נראה: כל שאין לו רשות לכבש נקרא חוצה לארץ,
דכל זמן שלא כבש כל ארץ ישראל לא היה לו רשות לכבש חוצה לארץ. והכי יאתא בספרי פירוש "עקב": שכבש דוד ארם נהרים וארם צובה, אמר לו הקדוש ברוך הוא: סמוך לפלסין
שלך לא כבשת, ואתה הולך ומכבש חוצה לארץ? שנאמר "ואת היבوسی יושב ירושלים" וגו'. **אלפני** דלפני לא מפקדינן – האי סימנא בעלמא הוא, כלומר, לכולי האי לא חיישינן, אי
נמי, כיון דאיסור שכונה שלא יבא חיזק לישראל, קרי ליה מכושל לפני עור.

אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו וכו' – יש לפקפק על מה שסומכים בני אדם למכור ולהשכיר בתים לגוים ואף לבית דירה. ויש רוצים להביא ראיה להתיר מדתנאי
בתוספתא (פרק שני): כאן ובאן לא ישיכר אדם ביתו לגוי מפני שידוע שמכניס לתוכה עבודה זרה, אפילו הכי משיכירין להם ארוות ואוצרות ופונקאות אף על פי שידוע שמכניס
לתוכו עבודה זרה. משמע הטעם משום שמחלק בין מקום שמכניס עבודה זרה בקביעות בין שאינו מכניס, ובזהך שאומר אינו מכניס עבודה זרה בקביעות שרי. ולפי זה בעת שהגוים שבינינו
אינם מכניסין לבתיהם עבודה זרה בקביעות אלא כשיש שם מת או שנטה למות, וגם אותה שעה אינן עובדין אותם – מותר. אכן, משם אין ראיה גמורה, כי יש לתלות טעם היתר דארוות
ואוצרות ושמא לא אסרה התורה אלא בבית העשוייה לדירה דכתיב "לא תביא תועבה אל ביתך", ולשם אפילו דרך עראי אסור, אבל אותם בתים שאינם עשויים לדירה לא אסרה התורה
ולהכי שרי ארוות ואוצרות. ורבינו חיים בהן היה מביא ראיה להתיר, מדגרסינן בירושלמי: אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו, הא במקום שנהגו למכור – מוכר אף לבית
דירה, ומשיכר אף לבית דירה. והיה נראה לו הטעם, דבחוץ לארץ לא מיקרי "ביתך", אלא בארץ. וקשו בה טובא: חדא, כי אין נראה לרבינו יצחק שיגרע ישראל בחוץ לארץ מגוי, דאפילו
למאן דאמר אין קצין לגוי בארץ ישראל, בחוצה לארץ מיהא יש לו קצין! ועוד קשה לרבי יהודה, דגבי מוזה דכתיב "ביתך", הכי נמי תימא דמי שיש לו בית בחוצה
לארץ

לארץ יפטר מן המזוזה? הא אמר בפרק "התכלת" (מנחות מד, א): השוכר בית בחוץ לארץ כל שלשים יום פטור מן המזוזה, מכאן ואילך חייבת, והטעם כדפרישית לעיל, שסוברים העולם שהיא שלו, משמע דאם היא שלו חייבת מיד ועוד קשיא לרבינו יצחק על הירושלמי מאותה תוספתא שהבאתי לעיל, דקתני רישא: (אין) משכירין להם בתים ולא שדות וכרמים, ואין נותנין להם ערבות וקבלות, אחד הכותים ואחד הגוים. במה דברים אמורים – בארץ ישראל, ובסוריא מוכרין בתים ומשכירין שדות, ובוחרין לארץ מוכרין אלו ואלו. כאן ובאן לא ישכיר ביתו לגוי, מפני שידוע שמכניס לתוכו עבודה זרה. אלמא, אף במקום שמותר למכור אסור להשכירו מידו נראה לרבינו יצחק דהירושלמי שהביא רבינו חיים ראייה גמורה היא. ומן התוספתא לא קשיא מיד, ד"כאן ובאן" קאי אארץ ישראל

וסוריא, ואף תנא קמא דמתניתין נמי סבר הכי דאסור בהירייתו מכירת בתים, אבל בחוצה לארץ שהתירו למכור – מותר להשכיר, כדאיתא בירושלמי. ולא מטעמיה דרבינו חיים, אלא הטעם מפרש הרב רבינו אלחנן, מפני כשאמרה תורה "לא תביא תועבה אל ביתך" איכא למימר לא אסור אלא בבית הישראלי עצמו שהוא דר תוכו בעוד דר בו, ואפילו בארץ ישראל. כמו במזוזה, שאינו חייב בה אלא בביתו בעוד דר בו, אבל השוכר בית אף בארץ ישראל פטור מן המזוזה מן התורה, ורבנן הוא גזרו שלא להשכיר לגוי מפני שמכניס לתוכו עבודה זרה. והשתא דדוקא בתים העשויים לדירה אבל אינם עשויים לדירה לא גזרו, ולכך התירו להשכיר ארוות ואוצרות, וכיון דשכירות

בית דירה אינו אסור אלא מדרבנן אף בארץ, אם כן בחוצה לארץ הקלו. **מא'** טעמא אריסא אריסותיה קא עביד – הקשה רבינו יהודה מהדא דתנן בפרק קמא דשבת (יז, א). אמר רבן שמעון בן גמליאל: נהוגין היו של בית אבא שהיו נותנין כלים לכובס גוי שלשה ימים קודם השבת, ופליג אבית הלל דאמרי התם שמותר עם השמש, אלמא לית ליה לרבן שמעון בן גמליאל קבלנא קבלותיה עבידו ותיירי: לא שסובר שהלכה כן, אלא מחמיר בעצמו היה. וכן פירש רש"י לשם. אכן שוב הקשה רבינו יהודה, דאם כן בפרק שני דביצה (כא, ב) דקדשיב שלשה דברים שהיו מחמירין בבית רבן גמליאל בבית שמאי, אמאי לא קא חשיב נמי הא? שהרי רבן גמליאל דיבנה הוא (אבי) אביו של רבן שמעון בן גמליאל! ואומר דבביצה לא איירי אלא במידי דיום טוב, אבל במילי דשבת איכא טובא. ולפי זה נראה מה שהקשה רבי אלחנן דאמאי לא קיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל בהדיא דפרק קמא דשבת, דהא אמרין (בבא בתרא קעז, א): כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו. אלא לאחרים ודאי לא היה מחמיר אלא לעצמו. **אריסא** אריסותיה קא עביד – פסק רבינו חם הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, דאמר: אריסא אריסותיה קא עביד, ומתוך כך התיר לישראל שנתן ביתו לעשותו בקבלנות, לבנות בו אפילו בשבת. וקל וחומר נמי הוא, דהשתא אריסות שדה שחלק הישראל משיבין במלאכה שרי, קבלנות שאין בו שבת לישראל כלל במה שממחר נכרי לעשות קבלנותו לא כל שכן דנימא קבלנא קבלותיה קעביד? ועוד הביא רבינו חם ראייה מהדא דפרק קמא דשבת (יז, ב) דשרי בית הלל ליתן כלים לכובס ועורות לעבדן עם השמש, ואפילו מידי דפרהסיא שרו להם, דהא הוהא ברייתא דאית ליה בגמרא התם (יז, א) דאסור ליתן חטין לתוך הריחים של מים אלא כדי שיטחון מבעוד יום, מוקי לה תלמודא בבית שמאי, אבל לבית הלל שרו ואף על פי משמעת קול. ועוד תניא התם (ט, א) גבי ספינה: פוסק עמו על מנת לשבות, רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו צריך, שהגוי לא יניח לעשות קבלנותו בשביל הישראל. ולפי זה צריך עיון בהדיא דפרק "מי שהפך" (מועד קטן יב, א) דאמר שמואל: מקבלי קבלת, בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר. אכן רבינו חם מוקי לה לכולהו דף שמעתא באבל, ומפרש לה הכי: אמר שמואל מקבלי קבלת באבל בתוך התחום אסור כו'. אמר רב פפא: אפילו חוץ לתחום נמי לא אמרן דשרי אלא היבא דליכא מתא דמקרבא להתם, אבל איכא מתא דמקרבא להתם אסור, פירוש: לפי שיראו בני העיר מלאכתן כשילכו לשם. אמר רב ששת: וכי ליכא מתא דמקרבא נמי לא אמרן דשרי אלא בשבתות וימים טובים דלא שכיח אינשי דאולי מדוכתא לדוכתא, פירוש: אז מותר חוץ לתחום על ידי קבלנות גוי, אבל בחולו של מועד דשכיח אינשי דאולי מדוכתא לדוכתא אסור. וכל שכן בחול גמור, אלא חול המועד לרבותא נקט, דאף על גב דלא שכיח דאולי כולי האי אסור. ולפי זה כל מה שאסור לשם היינו באבל דוקא, בדאבל החמירו יותר כדמוכח התם בריש פירקא, אמר רב ששת בריה דרב אידי: זאת אומרת דברים המותרים בחולו של מועד אסורין בימי אבלו, ותניא כוותיה. וההוא עובדא דמר זוטרא דבנו ליה אפדנא – בימי אבלו חוץ לתחום בשבתות וימים טובים הוה, ומטעם שהתרנו. עד כאן שיטת רבינו חם. ורבי יצחק פירש דקבלנות דבית אסור, והיה דוחה כל ראיות רבינו חם. דמהדא דעורות לעבדן אינה ראייה, דכיון דההוא תלוש ומלאכה ביד אחרים – מותר, דאפילו באבילות בכהאי גוונא שרי, כמו שפירשנו דתניא התם (יא, א): ואני היתה מלאכתו ביד אחרים – בביתו לא יעשה, בבית אחר יעשה. וריחים נמי אינה ראייה לכאן, דהתם ששם החטין לתוך הריחים הם נטחנים ממאלקין, ולא דמי לגוי העושה מלאכה בידים דדומה כמי שישראל מצוה לו לעשות בשבת. וגם לא דמי לתוך דשכירות שדה דשמעתין, דלעולם הוא רגילות לקבל שדה באריסות למחצה לשליש ולרביע, אבל בבנין בית רגילות לשכור מיד יום יום, והרואה אינו אומר קבלותיה עביד אלא שכייר יום ניהו. ועוד דבירושלמי דפרק קמא דשבת משמע דקבולת דבית אסור בין באבל בין בשבת, והכי איתא התם: אומנים גויים שהיו עושים עם ישראל – בתוך ביתו אסור, בתוך בתיהם מותר. אמר רבי שמעון בן אלעזר: במה דברים אמורים – בקבולת, אבל בשכיר יום אסור. במה דברים אמורים – בתלוש, אבל במחומר אסור. בעיר אחרת בין כך ובין כך מותר. ומדו "בין כך ובין כך" אמר רבי אילא: בין בתלוש בין במחומר, ובלבד בקבולת. רבי שמעון בן ביסנא בשם רבי אחא אמר: בשבת ובאבל ובעבודה זרה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר. אלמא פסיק הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דאמר בעירו במחומר דאסור אף בקבולת, והוא הדין בתוך התחום. ואני מבעיא הבנין עצמו דאסור, אלא אף לפסול האבנים ולתקן הקורות, ואפילו רחוק מן החומה ואפילו בביתו של גוי אסור, כיון דלצורך מחומר הוא, דהא במחומר כהאי גוונא פליגי ופסיק הלכה כרבי שמעון בן אלעזר, דאילו לעשות הבנין עצמו – אפילו רבנן מודו דאסור, דברשות ישראל הוא, ולא שרו אף תלוש אלא בביתו של גוי, כגון כלים לכובס שמתקנם ביד גוי. ואף על פי שהלכה כרבי שמעון בן אלעזר בקבולת, מכל מקום באריסות שדה אין הלכה כמותו אלא כרבן שמעון בן גמליאל, דהא סתם לן תנא דמתניתין כוותיה, והטעם מפרש: דאריסא אריסותיה קא עביד. ורבינו חם, אף על פי שהקל בקבולת החמיר על עצמו, וכשבנה ביתו לא הניח גוים לבנות בשבת אף על פי שהיו עושים בקבלנות. והרב רבינו משה היה נותן טעם, דלחכי מותר באריסות שדה, דכיון שאינו נוטל מעות בשכרו אלא נוטל בגוף הקרקע – דמי לשותף, אבל בקבלנות דבית שנוטל מעות בשכרו – לא הוי כשותף ואסור. ולחכי קאמר הכא דמרחץ אסור דאריסותא למרחץ לא עביד אינשי, דכיון שנוטל מעות בשכרו ודאי שייך לטול זה בגוף המרחץ – אסור. ולפי זה יש להתיר להשכיר ריחים לגוי היבא שנוטל בקמח לפי חלקו ואינו נוטל מעות, דהוי כמו שותפין. ומסקנא דשמעתא שמוענין מהבא דקבלת דתלוש אלא מותר אלא בתוך ביתו של גוי, אבל במחומר אינו מותר אלא חוץ לתחום, אבל תוך לתחום אסור. **אבל** לגוי מאי שרי – תימה: מאי קא דייק? דלמא נקט כותי וכל שכן לגוי ויש לומר: דמשמע ליה מדרשכא גוי דמייירי ביה רבן שמעון בן גמליאל ומתניתין ונקט כותי, דוקא קתני. עוד יש לומר: דסבירא ליה דסבר דבגוי שרי מדאיירי בכותי, דאי בגוי אסור – לישמעין גוי דלית ביה אלא חרא דנקראת על שמו, וכל שכן כותי דאית ביה תרתי, דאית ביה נמי "לפני עור" כדאמרין בסמוך. עוד פירש הרב רבינו אלחנן, דדייק ממתניתין, דשריא שדהו לגוי וליכא מאן דפליג. ומהאי טעמא נראה נמי דקאמר לעיל גבי מילתיה דרבן שמעון בן גמליאל: אבל שדהו לגוי שרי, דלאו אמילתיה דייק, דהא דנקט מרחץ למימר דדוקא מרחץ אבל שדהו אפילו לביתו אסור משום שעושה בו מלאכה בחול המועד.

אריסותא

עבודה זרה דף כא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קלג

מאי – מה הדין, בודאי שרי – מותר. מבררת הגמרא: מאי מצינא – מה הטעם שבשדה אין חוששים שהעובד כוכבים יעשה בה מלאכה האסורה בשבת והרואה יסבור שבשליחות ישראל הוא עושה כן. מבארת הגמרא: אריסא אריסותיה קעביר – פועלי השדות נקראים 'אריסים' ששכרם אינו קצוב מתחילה, אלא נוטלים תמורת עבודתן חלק מן הפירות וחצי או שליש או רבעו. ואם כן עליו מוטל לעשות את כל עבודות השדה ולא על הישראל, ואף הרואה יסבור שהשוכר אריס הוא ואינו שלוחו של בעל הבית בזה. שואלת הגמרא: מרחץ נמי – גם השכרת מרחץ יש להחזיר מטעם זה, שכן אמרי, אריסא אריסותיה קעביר – יאמרו האנשים שהנכרי עובד באריסות ומקבל שכרו מדמי המשתמשים במרחץ, ומה שעובד בשבת אינו מחמת שליחות ישראל אלא מדעת עצמו בכדי להגדיל את חלקו. משיבה הגמרא: אריסא דמרחץ לא עבדי אנשי – אין דרך להעסיק פועלים במרחץ באופן של אריסות אלא רק בשכירות לימים או לשעות, ולפיכך אסור להשכיר המרחץ לנכרי שכן יאמרו הרואים שבשליחות ישראל הוא עובד. הגמרא מביאה ברייתא לגבי השכרת שדה לכותי: תניא בברייתא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, לא ישכיר אדם את שדהו לכותי, מפני שנקראת על שמו – שסבורים שהשדה שלו וכותי זה ששכרו עושה בו מלאכה בחולו של מועד, והרואים סבורים שהישראל שלחו באיסור. מדייקת הגמרא: ממה שנאמר בברייתא 'לא ישכיר שדהו לכותי', משמע שהאיסור הוא רק לכותי, אבל להשכיר שדה לעובד כוכבים, מאי – מה הדין, בודאי שרי – מותר, והטעם, משום דאמרי – שאומרים הרואים, אריסא אריסותיה קעביר – שהנכרי עובד בשדה באריסות, ומה שעובד בשבת אינו בשליחות ישראל אלא על דעת עצמו כדי להגדיל את חלקו. שואלת הגמרא: אי הכי, כותי נמי אמרי אריסא אריסותיה קעביר – אף כאשר יראו את הכותי עובד בשדהו יאמרו שאריס הוא, ואינו שלוחו של הישראל, ומדוע אסור להשכיר לו שדה.

וסתמא – ומשנה זאת שנשנתה בסתם, הרי היא כרבי מאיר, הסובר שבארץ ישראל אין משכירים בית לנכרי, דאי – שאם נאמר שנשנתה המשנה בשיטת רבי יוסי, הרי הוא סובר דבכל דוכתא מונרי – שבכל מקום מותר להשכיר בית לנכרי אפילו בארץ ישראל. שנינו במשנה: ובכל מקום לא ישכור וכו' לו את המרחץ מפני שהוא נקרא על שמו. הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תניא בברייתא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא ישכור אדם את מרחצו לעובד כוכבים, מפני שאף לאחר שהשכירו עדיין המרחץ נקרא על שמו של הישראל, שאין יודעים שהשכירו, ועובד כוכבים זה ששכרו, עושה בו מלאכה האסורה בשבתות וימים טובים, כגון שמחמם את המים, והרואה הסבור שהמרחץ של הישראל, נראה לו שהנכרי הוא שלוחו, והישראל עבר על איסור חכמים בכך שצוה לעובד כוכבים לעשות לו מלאכה בשבת. מדייקת הגמרא: מדברי רבן שמעון בן גמליאל בברייתא שנקט את האיסור להשכיר מרחץ דווקא בעובד כוכבים, משמע שדווקא בו נאמר האיסור, אבל לכותי מאי – מה הדין, בודאי שרי – מותר להשכיר לו, שהרי הכותים אינם עוברים על דברי תורה ואינם עושים בשבת וביום טוב מלאכה האסורה במפורש בתורה כמו להבעיר אש לחמם את המים. ולכן אין לחוש מלהשכיר לו, שהרי בותי, אומר עבירי ביה מלאכה – מתי יש לנו לחשוש שהוא יעשה מלאכה במרחץ לחמם את המים, רק בחולו של מועד ו-חול המועד, שבזמן זה האיסור מלאכה אינו מפורש בתורה ונלמד רק מדרשת חכמים, והכותים אינם מקיימים את מה שאינו כתוב מפורש בתורה. אולם מחמת זאת אין לנו לחשוש על הרואה שיסבור שהכותי הוא שלוחו של הישראל לעשות לו מלאכה אסורה, שהרי בחולו של מועד, אמן נמי עבדינן – אנו גם עושים מלאכה זו של חימום המים במרחץ לפי שהדבר מותר. עוד מדייקת הגמרא: מדברי רבן שמעון בן גמליאל בברייתא שנקט את האיסור להשכיר לעובד כוכבים דווקא במרחץ, משמע שרק במרחץ נאמר איסור זה, אבל להשכיר את שדהו לעובד כוכבים

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שני עמ' א

לבנות עמדם, מכל מקום הניע לבייפה – כשהגיע לבנות את הכיפה שלהם דהיינו בנין העשוי כמין קשת שמעמידין בה עבודת כוכבים, אסור לבנות.

גמרא

הגמרא מביאה את שיטת רב במכירת חיה גסה לגויים, ומקשה על כך ממשנתנו: אמר רב חנין בר רב חסדא, ואמרי לה אמר רב חנן בר רבא אמר רב, חיה גסה חרי היא כבהמה דקה לענין פירכוס. אבל לא למכירה – אבל לגבי מה ששנינו במשנה לעיל (ד) שבהמה גסה אסור למכרה לגויים ובהמה דקה תלוי במנהג המקום, אין דין חיה גסה כבהמה דקה אלא דינה כבהמה גסה ואסור למכרה לגויים. ואני אומר – רב חנן אומר שהוא עצמו חולק וסובר שאף למכירה דין חיה גסה כבהמה דקה ומקום שנהגו למכור מוכרין ומקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין. הגמרא מקשה על רב ממשנתנו. מקשה הגמרא: תנו, אין מוכרין להן דובין ואריות ולא כל דבר שיש בו נזק לרבים. מדייקת הגמרא: מעיקרא דאית ביה נזק לרבים – הטעם שאסור למכור דובין ואריות הוא משום שיש בהם נזק לרבים, הא לית ביה נזק לרבים – אבל דובין ואריות שאין בהם נזק לרבים כגון ארי תרבות שגדל בבית אדם, שרי – מותר למכור להם, אם כן מוכח ממשנתנו שמותר למכור להם חיה גסה וכפי שסבר רב חנן בר רבא וקשה לרב. מתרצת הגמרא: אמר רבה בר עובי, משנתנו שמבואר בה שארי תרבות מותר למכור להם, עוסקת בארי שכויר שאינו ראוי למלאכה

הגמרא חוזרת לדון בענין ספיקם של בני הישיבה, שהסתפקו שמה אסור למכור שור פטם מחשש שהגוי ישהה אותו בביתו עד שיהא ראוי למלאכה. שואלת הגמרא: וכי משהי ליה – האם לאחר שישוה את השור, כריא ועביר מלאכה – יתחזק ויעשה מלאכה. משיבה הגמרא: אמר רב אשי, אמר לי זבדא – אדם שהיתה מלאכתו בפיטום שוורים, בר תורה משהינן ליה ועביר על חד תרין – שור שפיטמוהו, אנו משהים אותו וממתינים שיכחיש, ואז הוא עושה מלאכה כפליים משור רגיל.

משנה

משנתנו מבארת שאין מוכרים לגויים וכן אין בונים עימדם דבר שיש בו נזק לרבים. אין מוכרין להם – לגויים, דובין ואריות, וכל דבר שיש בו נזק לרבים, כגון כלי מלחמה חרבות ורמוחים. אין בונים עמדם כסילין – טירה גבוהה של מלכים, ושם יושבים לדון בני אדם למיתה ומפילים אותם משם ומתים. וכן אין בונים עימדם גדרים – בית וועד שונים בו נפשות להריגה. ואיצטדייא – הוא מקום שעושים לשחוק שנלחמים שוורים בבני אדם והורגים אותם. ובייפה – בנין גבוה וצר כעין מגדל, ועשוי לדחוף משם איש להמיתו. כל אלו אין בונים עמדם כדי שלא ייתפש ישראל שם, שאם לא יהיה להם מקום מזומן אולי יזדמן הצלה לישראל הנתפש בידם. אבל בונין עמדם בימסדיאות – היינו בימה של אבן אחת שמקריב עליה זבחים לעבודה זרה. וביית מרחצאות. אמנם אף שמותר

1 לְמַבּוֹר זֵיץ וְכָלִי זֵיץ לְעֹבֵד בּוֹכְבִּים, כִּי אִסּוּר לְמַבּוֹר לְלִסְמִים
2 יִשְׂרָאֵל.
3 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: הִיכִי דְמִי – בְּאִיזָה לִיסְטִים מְדוּבֵר, אִי דְחִשִּׁיד
4 דְקָטִיל – אִם חֲשׂוֹד הוּא עַל רִצְחָה, פְּשִׁיטָא שְׂאִסּוּר לְמַכּוֹר לוֹ, הִיִּינוּ
5 עֹבֵד בּוֹכְבִּים – הָרִי שִׁיךְ בּוֹ אוֹתוֹ טַעַם אִסּוּר שִׁישׁ בְּעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים,
6 שְׁחוּשִׁים שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לְהַרְיֵגַת יְהוּדִים, וְאִין צוֹרֵךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ
7 זֹאת. וְאִי דְלֹא קָטִיל – וְאִם אִינוּ הוֹרֵג, אֲמַאי לֹא – מְדוּעַ בְּאִמַּת אִסּוּר
8 לְמַכּוֹר לוֹ.
9 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם מְדוּבֵר בְּלִיסְטִים דְלֹא קָטִיל, וְהָכָא בְּמַאי
10 עֲקָרִינָן – וְכַאן בְּמָה אֲנוּ עוֹסְקִים, בְּמִשְׁמֻמָּא – בְּלִיסְטִים הַשּׁוֹמֵט מִמּוֹן
11 מִיד בְּעָלֵיו וְנִמְלֵט, דְּיוֹמִינִין דְּעִבִּיד לְאַצּוּלֵי נַפְשִׁיהּ – לְפַעֲמִים
12 כְּשֶׁרוֹדְפִים אַחֲרָיו הוּא נִלְחֵם בְּכָלִי הַזֵּיץ שְׁלוֹ כְּדִי לְהַצִּיל אֶת עַצְמוֹ,
13 וְעַל יְדֵי כֵךְ מֵאֲבֵד הַשְּׁנִי אֶת מִמּוֹנוֹ, נִמְצָא שְׁכָלִי הַזֵּיץ סִיעִידוֹ לֹאֲבֵד

14 אֶת מִמּוֹנוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ אִסּוּר לְמַכּוֹר לוֹ.
15 הַגְּמָרָא מְבִיאָה הַלְכָה נּוֹסֶפֶת הַקְּשׁוּרָה לְהַלְכוֹת כָּלִי זֵיץ: תָּנוּ רַבֵּנּוּ,
16 אִין מוֹכְרִין לָהֶן [לְגוּיִם] תְּרִיסִין – מְגִינִים שְׂמֻחוּקִים בְּמִלְחָמָה כְּדִי
17 שְׁלֹא יִפְגְּעוּ בָהֶם הַחִיצִים. וְיֵשׁ אֲמַרִין, מוֹכְרִין לָהֶן תְּרִיסִין.
18 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מַאי טַעְמָא שֶׁל הַאֲוִסְרִים לְמַכּוֹר לָהֶם מְגִינִים.
19 אִילִימָא מְשׁוּם דְּמִנְנוּ עָלֵיהוּ – אִם נֶאֱמַר מְשׁוּם שֶׁהֵם מְגִינִים עֲלֵיהֶם
20 מִחִיצִים, וְהַמּוֹכֵר לָהֶם גּוֹרֵם לָהֶם חַיּוֹת. אִי הִכִּי – אִם כִּי אֲפִילוּ
21 חִיטֵּי וְשִׁעְרֵי נְמִי לֹא – גַּם חִטִּים וְשִׁעוּרִים יֹאסֵר לְמַכּוֹר לָהֶם מִטַּעַם
22 זֶה.
23 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲמַר רַב, בְּאִמַּת הַטַּעַם הוּא מְשׁוּם שֶׁעַל יְדֵי מְכִירַת
24 הַמְּגִינִים גּוֹרֵמִים לָהֶם לַחַיּוֹת, וְאִין קוּשִׁיא מִמְכִּירַת חִטִּים וְשִׁעוּרִים,
25 כִּי אֵף בָּהֶם,

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שני עמ' ב

1 אֲצַטְדִּיא וְלֹא שֶׁל בִּימָה, אֲבָל סַתָּם בְּסִילְקֵי הַעֲשׂוֹי לְדִירַת מַלְכִּים
2 מוֹתֵר לְבָנוֹת עֲמָהֶם.
3 אֲגַב שֶׁהוֹכֵר לְעִיל שְׂאִין בּוֹנִים עֲמָהם 'גְּרָדוּם', מְבִיאָה הַגְּמָרָא מַעֲשֶׂה
4 שֶׁהָעָלָה אֶת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר לְגָרְדוּם לְדוֹנוֹ שָׁם: תָּנוּ רַבֵּנּוּ, בְּשִׁנְתָּפֶם רַבִּי
5 אֲלִיעֶזֶר לְמִינּוֹת – כְּשֶׁמִּינִים תִּפְסְדוּהוּ לְכּוּפּוֹ לְעַבְדוּהָ זָרָה, כְּלוֹמֵר
6 שִׁיכְפּוֹר בְּתוֹרָה כּוֹלָה, הָעֲלָהוּ לְגָרְדוּם [מִמָּקוֹם שְׂדֵנִים בּוֹ נִפְשׁוֹת
7 לְהַרְיֵגָה] לִידוֹן אוֹתוֹ לְמוֹת עַל שֶׁלֹּמֶד תּוֹרָה.
8 אֲמַר לוֹ אוֹתוֹ הַנְּמוֹן [שֶׁ-שֶׁרָה], וְכֵן שְׂבָמִיתָךְ יַעֲסֹק בְּרַבִּים
9 בְּטִלִּים תִּלְלוּ וְכוּונָתוֹ הִיתָה עַל דְּבַרִי תּוֹרָה חָס וְשְׁלוֹם. אֲמַר לוֹ רַבִּי
10 אֲלִיעֶזֶר לְהַגְמֹן, נֶאֱמַן עָלֵי דְרִיין.
11 אֲנוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: בְּסִבּוֹר – סִבָּר אוֹתוֹ הַנְּמוֹן שֶׁעָלָיו הוּא אוֹמֵר –

12 שְׂרָבִי אֲלִיעֶזֶר אֲמַר עָלָיו עַל אוֹתוֹ הַגְּמֹן 'נֶאֱמַן עָלֵי הַדִּין' שְׂאִמַּת הִיא
13 כְּדַבְּרֵיו שֶׁהֵם דְּבָרִים בְּטָלִים, וְהָאִמַּת הִיא שְׂחֹא לֹא אֲמַר אֱלָא בְּנִגְדָּא
14 אֲכִיו שְׂבָשְׂמִים – שֶׁהַצִּדִּיק עָלָיו אֶת הַדִּין.
15 אֲמַר לוֹ אוֹתוֹ הַגְּמֹן לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר הוֹאִיל וְהַאֲמַנְתָּ [נִי] עָלָיְךָ – הוֹאִיל
16 וְהַצִּדִּיק מִה שְׂדֵנִי אוֹתָךְ, דִּימוּס – לִשְׁוֹן שְׁבוּעָה וְכֵךְ הִיא שֶׁם
17 הָעַבְדוּהָ זָרָה שֶׁל אוֹתוֹ הַגְּמֹן, וְנִשְׁבַּע בָּהּ, פְּטוּר אִתָּהּ.
18 בְּשִׁבְכָא רַבִּי אֲלִיעֶזֶר לְבִיתוֹ, נִכְנְסוּ תַלְמִידָיו אֲצִילוּ לְנַחְמוֹ עַל שְׂאִירַע
19 לוֹ, וְלֹא קִיבֵל עָלָיו תְּנַחוּמִין. אֲמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר,
20 רַבִּי, תְּרִשְׁיֵנִי לוֹמֵר לְפָנֶיךָ דְּכָר אַחֵד מִמָּה שְׁלִימְדַתְנִי. אֲמַר לוֹ רַבִּי
21 אֲלִיעֶזֶר אֲמַר. אֲמַר לוֹ, רַבִּי, שְׂמָא מִינּוֹת בָּא לִידְךָ – שְׂמָא דְּבַר
22 מִינּוֹת הוֹדְמָן לָךְ

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שלישי עמ' א

1 וְנִבְעוֹת בְּקָשׁוּ עָלֵי רַחֲמִים, אֲמַר לוֹ, עַד שְׂאֲנוּ מִכְּקָשִׁים עָלֶיךָ
2 נִבְקֵשׁ עַל עֲצָמֵנוּ שֶׁגַם אֲנוּ צָרִיכִים לְרַחֲמִים, שְׂנֵאמַר (ישעיה נד י) 'כִּי
3 הָהָרִים יִמוּשׁוּ וְהַנִּבְעוֹת תִּמְוִשְׁינָה' – שֶׁלְפַעֲמִים יִקְרָה אֲשֶׁר הָהָרִים
4 עִם רוֹב חֲזָקִים יִסּוּרוּ וְיַעֲתִקוּ מִמָּקוֹמָם עַל יְדֵי רַעַשׁ, וְכֵן הַגְּבַעוֹת יִנּוּטוּ
5 לְנַפּוֹל בָּאָרֶץ.
6 הוֹסִיף וְאָמַר, שְׂמִים וְאֶרֶץ בְּקָשׁוּ עָלֵי רַחֲמִים, אֲמַר לוֹ, עַד שְׂאֲנוּ
7 מִכְּקָשִׁים עָלֶיךָ נִבְקֵשׁ עַל עֲצָמֵנוּ שֶׁגַם אֲנוּ צָרִיכִים לְרַחֲמִים, שְׂנֵאמַר
8 (ישעיה נא ו) 'כִּי שְׂמִים פְּעֻשָׁן נִמְלָחוּ וְהָאֶרֶץ בְּכַגְדָּא תִבְלָה' – שֶׁהַשְּׂמִים
9 יִכְלוּ כַּעֲשָׂן הַכְּלָה וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְהָאֶרֶץ תִּבְלָה כְּבִגְדָּא.
10 הוֹסִיף וְאָמַר, חֲמָה וְלִבְנָה בְּקָשׁוּ עָלֵי רַחֲמִים, אֲמַר לוֹ, עַד שְׂאֲנוּ
11 מִכְּקָשִׁים עָלֶיךָ נִבְקֵשׁ עַל עֲצָמֵנוּ שֶׁגַם אֲנוּ צָרִיכִים לְרַחֲמִים, שְׂנֵאמַר
12 (ישעיה כד ב) 'וְחִפְרָה תִּבְלָה וּבִשְׁשָׁה תִּחְמָה'.
13 הוֹסִיף וְאָמַר, בּוֹכְבִּים וּמְזִלוֹת בְּקָשׁוּ עָלֵי רַחֲמִים, אֲמַר לוֹ, עַד
14 שְׂאֲנוּ מִכְּקָשִׁים עָלֶיךָ נִבְקֵשׁ עַל עֲצָמֵנוּ שֶׁגַם אֲנוּ צָרִיכִים לְרַחֲמִים,
15 שְׂנֵאמַר (ישעיה לד ו) 'וְנִמְקוּ כָּל צָבָא הַשְּׂמִים'.
16 אֲמַר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן דּוֹרִידָא, אִם כֵּן, אִין תְּדַבֵּר תְּלוּי אֱלָא בִּי שְׂאֲחוֹזֵר
17 בְּתוֹשׁוּבָה, מִיד חוֹר בְּתוֹשׁוּבָה וְהִנֵּה רָאשׁוּ בֵּין בְּרַבִּין וְנִעָה בְּבִכְיָה עַד
18 שִׁצְתָּהּ נִשְׁמָתוֹ. יָצָתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן דּוֹרִידָא

19 מוֹזְמוֹן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הָכָא.
20 מְסִימַת הַגְּמָרָא וּמִקְשָׁה: [וְהָא הָכָא בְּעִבְרָה הָיָה וְכִי] – וְהָרִי רַבִּי
21 אֲלִיעֶזֶר בֶּן דּוֹרִידָא פֶּרֶשׁ מִעֲבִירָה וְלֹא מִמִּינּוֹת וּבְכָל אֹפֶן מֵת.
22 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: הָתָם נְמִי בִּינּוֹן דְּאֲבִיךָ בְּה מוֹכָא בְּמִינּוֹת דְּמִיָּא –
23 אֵף בְּמַעֲשֶׂה שֶׁל רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן דּוֹרִידָא כִּינן שֶׁהִיא דְּבוּק בְּעִבְרָה זֹו
24 הִרְבָּה הָרִי הִיא כְּמִינּוֹת, וְלִכְךָ כִּשְׁבָשׁ וּפְרַשׁ מִמֶּנָּה, מֵת.
25 מִמְשִׁיכָה הַגְּמָרָא דְּבַרִּי הַבְּרִייתָא: בְּכָה רַבִּי וְאָמַר, יֵשׁ קוֹנָה עוֹלָמוֹ
26 – מְשִׁיג אֶת חֲלָקוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא בְּכָמָה שָׁנִים, וְיֵשׁ קוֹנָה עוֹלָמוֹ – וְיֵשׁ
27 מְשִׁיג אֶת חֲלָקוֹ בְּשָׁעָה אֶחָת. וְהוֹסִיף וְאָמַר רַבִּי לֹא דִיין לְבַעֲלֵי
28 תְּשׁוּבָה שְׂמַקְבְּלִין אוֹתָן אֱלָא שְׂקוּרִין אוֹתָן רַבִּי, וְהִינּוּ הַבַּת קוֹל
29 שִׁיצָאָה וְאִמְרָה רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן דּוֹרִידָא מוֹזְמוֹן לַחַיֵּי הָעוֹלָם הָכָא.
30 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין הַרְחָקָה מְבִית עַבְדוּהָ זָרָה וּבֵית זִוְנוֹת:
31 רַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי יוֹנָתָן הָווּ קְאָזְלִי בְּאֹרְחָא – הָיוּ מֵהַלְכִּים בְּדֶרֶךְ, קָטְנוּ
32 לְהַנְהוֹת תְּרֵי שְׂבִילֵי – הִגִּיעוּ לְמָקוֹם שֶׁהִתְפַּצְּלָה בּוֹ הַדֶּרֶךְ לְשְׁנֵי שְׂבִילִים
33 חֵד פְּצִי אֶפְתָּתָא דְּעִבְדוֹת בּוֹכְבִּים – אַחַד מֵהֶם פִּתּוּחַ לְפִתַּח שֶׁל
34 עַבְדוּהָ זָרָה וְחֵד פְּצִי אֶפְתָּתָא דְּבִי זִוְנוֹת – וְאַחַד מֵהֶם פִּתּוּחַ לְפִתַּח
35 שֶׁל בֵּית זִוְנוֹת. אֲמַר לִיהּ חֵד לְחִבְרִיָה, נִיזִיל אֶפְתָּתָא דְּעִבְדוֹת
36 בּוֹכְבִּים – נִלְךְ בְּשִׁבִּיל שִׁתּוּחַ לְפִתַּח שֶׁל עַבְדוּהָ זָרָה

בן תרדיון. אָמַר לִיה הַשּׁוֹמֵר מִיִּסְתַּפִּינָא מְמַלְכוּתָא – מפחד אני מן
המלכות, לתת לה לצאת. אָמַר לִיה רַבִּי מַאֲיר, שְׁקוּל תִּרְקַבָּא
דְּדִינְרֵי פִלְגָּא פִלְח וּפִלְגָּא לְהוּי לָךְ – קח את שלושת קנים דינרי זהב
אלו, במחציתם תפייס את המלכות בכל פעם שיבואו עליך בעלילה
וז שנתת לה לברוח, ומחציתם יהיו לך. אָמַר לִיה הַשּׁוֹמֵר לִרְבִּי מַאֲיר,
וְכִי שְׁלַמִּי מַאֲרִי אֵינְכִיד – וכשיכלו כל הדינרים מה אעשה
כשהמלכות תתבע אותי על כך שיצאה מכאן. אָמַר לִיה רַבִּי מַאֲיר
אֵימָא אֱלֵהָא דְמַאֲיר עֲנִי וּמַתְצֵלָת – כשיתפסו אותך ויתבעו אותך
על כך אמור 'אלהא דמאיר ענני' ותינצל. אָמַר לִיה הַשּׁוֹמֵר,

יכולה. אָמַר לָה רַבִּי מַאֲיר מְתַרְחָנָא מְרִתָּה – אני ימתין לך עד
שיפסק הדם. אָמַרָה לוֹ נְפִישֵׁין מוּכָא (ואיכא מוּכָא הָבָא) דְּשִׁפְרִין
מִינָא – יש נשים רבות המזומנות לזנות שהם יפות ממני, ותלך
אליהם.
אָמַר רַבִּי מַאֲיר, שְׁמַע מִינָהּ לֹא עֲבָדָה אִיסוּרָא – מוכח מכך שהיא
נשמרה בטוהרתה, וְכָל דְּאֵתִי אָמַרָה לִיה הָבִי – וכל מי שבא אליה
לזנות עמה, ענתה לו כן. ולכך אלך להצילה שראויה היא שיעשה
לה נס. אָמַר לְנָבִי שׁוֹמֵר דִּינָה – הלך רבי מאיר לשומר שהיה ממונה
לשמוור עליה, אָמַר לִיה הָבָה נִיחָלָה – הבא לי את בתו של רבי חנינא

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום רביעי עמ' ב

בְּלִיָּה.
אופן נוסף לדרוש את הפסוק 'אֲשֶׁרִי הָאִישׁ' וגו': דְּרִשׁ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
פָּזִי, מִדּוּ אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים וּבְדֶרֶךְ חָטָאִים
לֹא עָמַד וּבִמְשֹׁב לְצִים לֹא יָשָׁב וגו' ובתורתו יִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה,
אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ לְמַרְטִיאוֹת וּלְקַרְקָסִיאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי
כּוֹכָבִים, וּבְדֶרֶךְ חָטָאִים לֹא עָמַד, זֶה שְׁלֹא עָמַד בְּקִנְיֹון – צידת
חיות על ידי כלבים, לשם שחוק ושמחה, וּבִמְשֹׁב לְצִים לֹא יָשָׁב,
שְׁלֹא יָשָׁב בְּתַחְבּוּלוֹת – עם יושבי קרנות שאין אומרים אלא דברי
בטלה, שְׁמָא יֵאמֵר אָדָם הוּאִיל וְלֹא הִלְכְתִּי לְמַרְטִיאוֹת
וּלְקַרְקָסִיאוֹת וְלֹא עָמַדְתִּי בְּקִנְיֹון אֱלָף וְאַתְנָרָה בְּשִׁנְיָה – אביא על
עצמי שינה, תלמוד לומר 'ובתורתו יִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה'.

אופן נוסף לדרוש את הפסוק 'אֲשֶׁרִי הָאִישׁ' וגו': אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר
נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, פֶּסֶק זֶה יֵשׁ לְדוֹרֵשׁוֹ עַל אַבְרָהָם אַבְינֹו,
'אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים, זֶה

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, כָּל הַמִּתְלוֹצֵץ נוֹפֵל בְּגִיחָנָם, שְׁנֵאמַר
(משלי כא כד) יוֹד יִהְיֶה לִין שְׁמוֹ עוֹשֶׂה בְּעֲבָרַת דִּדּוֹן – איש ודון
שמתגאה בדיבורו, שמו הוא לין, כי בעבור גאוותו ילעג ויתלוצץ
בבני אדם. וְאִין עֲבָרָה אֱלָא גִיחָנָם שְׁנֵאמַר (צפניה א טו) 'וְזֶם עֲבָרָה
הַיּוֹם הַהוּא' – הפסוק מדבר ביום הדין הגדול לעתיד לבוא, שאותו
היום יהיה יום קצף וכעס בעובדי כוכבים וידונו אותם לגיהנם.
דרשה נוספת מפסוק זה: אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָא, כָּל הַמִּתְיָהֵר
(–המתגאה) נוֹפֵל בְּגִיחָנָם שְׁנֵאמַר (משלי כא כד) יוֹד יִהְיֶה לִין שְׁמוֹ
עוֹשֶׂה בְּעֲבָרַת דִּדּוֹן, וְאִין עֲבָרָה אֱלָא גִיחָנָם שְׁנֵאמַר (צפניה א טו) 'וְזֶם
עֲבָרָה הַיּוֹם הַהוּא'.

אָמַר רַבִּי חֲנִילָא בַר חֲנִילָא, כָּל הַמִּתְלוֹצֵץ גּוֹרֵם בְּלִיָּה – כליון
וכריתתו לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר (ישעיה כח כב) 'וְעַתָּה אֵל תִּתְלוֹצְצוּ שֶׁן יַחֲקוּ
מוֹסְרֵיכֶם [בִּי] כִּלְה וְנַחֲרִיעָה שְׁמַעְתִּי' – הנביא אומר לכלל ישראל,
אל תתלוצצו פן יתחזקו יסוריכם, כי שמעתי שיבוא כליון על הארץ.
אָמַר רַבִּי (אֱלִיעֶזֶר), קִשָּׁה הִיא הַלִּיצְנוּת, שֶׁתְּחִילָתָהּ יִסּוּרִין וְסוּפָא

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום חמישי עמ' א

שְׁמָא עַל יְדֵי זֶה תַּעֲזֹבוּ אוֹתִי וּתְלַכוּ לְלַמּוּד מִרְב אַחֵר. כָּל הַלּוּמָד
תּוֹרָה מִרְב אַחֵד אֵינִי רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם. כִּינן שְׁמַעוֹ זֹאת
תְּלַמִּידִי, מִיד שְׁבָקָהוּ וְאִזּוּל קָמִיה דְּרָבָא – עזבוהו והלכו ללמוד
לפני רבא. אָמַר לָהּ רַב חֲסֵדָא, דְּבַר זֶה שְׁהַלּוּמָד מִרְב אַחֵד אֵינִי
רוֹאֶה סִימָן בְּרַכָּה הֵנִי מִלִּי – אין זה אלא בלימוד סְבָרָא – חריפות
וחידוד הלב, לאחר שלמד ושגורה בפיו גירסת התלמוד, אֲכַל גְּמָרָא
– לימוד גירסת התלמוד ושינונה מִרְב אַחֵד עֲדִירָה לְלַמּוּד, כִּי הֵיכִי

פִּלְגִי מִיָּם, אָמַרִי דְּבִי רַבִּי יֵנָא, הַפֶּסֶק נִקֵּט בַּלְשׁוֹן כְּעֵץ שְׁתוּל וְלֹא
כְּעֵץ נְטוּעַ, הֵיינו כְּעֵץ שֶׁנֶּעֱקַר מִכָּאן וְחֻזָּר וְנִשְׁתַּל בּמִקּוֹם אַחֵר וְלֹא
כְּעֵץ הַנֶּטוּעַ מִעִיקְרוֹ וְאֵינוֹ זֶה מִשֶּׁם לְעוֹלָם, לֹמַר שֶׁכָּל הַלּוּמָד תּוֹרָה
מִרְב אַחֵד אֵינִי רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה בְּלִימּוּדוֹ לְעוֹלָם, וְלִכֵּן יֵלֵךְ וְיִלְמּוּד
מִכָּל הָאָדָם וְלֹא יִשְׁתַּקַּע כְּעֵץ נְטוּעַ לִפְנֵי רַב אַחֵד.
מִסְפַּרְתָּ הַגְמָרָא מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִידֵי רַב חֲסֵדָא בַּעֲנִין זֶה: אָמַר לָהּ רַב
חֲסֵדָא לְרַבְּנָן – תְּלַמְדִּי, בְּעֵינָא דְאֵימָא לָבוּ מִלְתָּא – רוצה אני
לומר לכם דבר מה, וּמִסְתַּפִּינָא דְשִׁבְקִיתוּ לִי וְאִזּוּלִיתוּ – אך ירא אני

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום חמישי עמ' ב

לְקוּץ – בתנאי שהגוי יקצצנו, ואין חוששים שישנה ולא יקצוץ.

גמרא

הגמרא מבררת מנין שאין מוכרים במחובר לקרקע. שואלת הגמרא:
מִנְהֵנִי מִלִּי – מהדין למדנו דברים אלו, שאסור למכור לעובדי
כוכבים במחובר לקרקע. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא,

– שרשראות וּנְזָמִים וּמְבַעֲרוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר, אִמְנָם אִסוּר
לְעִשּׂוֹת בְּחִינָם, אֲבָל בְּשִׁבְרָא מוֹתֵר, כִּינן שֶׁאֵין זֶה עֵיקַר עֲבוּדָה זָרָה.
אֵין מוֹבְרִין לָהֶם פִּירוֹת, תְּבוּאָה אוֹ אֵילָנוֹת כִּשְׁהֶם בְּמַחוּבֵּר לְקַרְקַע,
כִּינן שֶׁכָּל הַמַּחוּבֵּר לְקַרְקַע נִחָשֵׁב כְּקַרְקַע, וְאִסוּר לְמַכּוֹר קַרְקַע לְגוֹי.
אֲכַל מוֹבֵר הוּא מְשִׁיבָא – לאחר שיקצצנו. רַבִּי יְהוֹרָה חוֹלֵק
וְאוֹמַר, מוֹתֵר לְמַכּוֹר לָהֶם אִפְּלוֹ בַּמַּחוּבֵּר, אִם מוֹבֵר הוּא עַל מְנָת

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שבת קודש עמ' א

לאחד או לשנים, מותר.
שנינו במשנה: אֵף בְּמִקּוֹם שֶׁאֲמָרוּ לְהַשְׁכִּיר לְנַכְרִי, לֹא הִתִּירוּ לְצוֹרֵךְ
מִגּוֹרִים אֲלֹא רַק לְבֵית אוֹצֵר.
מדייקת הגמרא: מִכְּלָל דְאֵיכָא דּוֹבְחָא דְלֹא מוֹנְרִי – מלשון המשנה
'במקום שאמרו להשכיר' משמע שזהו מקום מסוים שהתירו להשכיר
לנכרי, אֲבָל יֵשׁ מִקּוֹמוֹת שֶׁאִסוּר לְהַשְׁכִּיר.

כל כך, וּדּוֹגְמָא לְדַבֵּר, הִרִי אֶלְפִּינִי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל' (ויקרא יט ט)
מִסְפְּרִינִי – אנו מצוים, ואסור לאדם להכשיל את חברו בעצה
שאינה הוגנת, ואף על פי כן אֶלְפִּינִי דְלִפְנֵי – על דבר היכול לגרום
לאחר להכשיל את העור, לֹא מִסְפְּרִינִי – אין אנו מצוים להזהר בו,
וכך באן אין אנו צריכים לחשוש עד כדי כך שזאם יקרה שתהיה
שכונה של גויים, וְלֹא אִסוּר אֲלֹא לְמַכּוֹר בַּעֲצָמוֹ לְשִׁלְשָׁה נַכְרִים, אֲבָל

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

ח פְּשֻׁטוֹת הַכָּלִי תַּחַת הַנֵּר לִקְבֹּל בּוֹ נִצּוֹצוֹת לֹא יִהְיֶה בְּכָלִי מִים אוֹ שְׁאֵר מִשְׁקִים מִפְּנֵי שְׁמֻקְרָב זְמַן כְּפֻי הַנִּצּוֹצוֹת
שִׁכְבּוֹ מִיַּד שִׁיפְלוּ שָׁמָּה וְלֹא הִתִּירוּ אֶפִּילוֹ בְּדִלְקָה לְגֵרוֹם כְּפֻי אֶלָּא בְּאַחַד מִשְׁנֵי דְבָרִים יו"ט אוֹ שִׁיחִיו הַמִּים
בְּתוֹךְ כָּלִי כְּגוֹן כָּלִי חֶרֶס חֲדָשִׁים מְלֵאִים מִים שֶׁהֵם אֵינֶם יְכוּלִים לִקְבֹּל הָאֹר וּכְשֶׁמִּינֵי הָאֹר לֵהֵם הֵם מִתְּפַקְעִים
וּמִכְּבִּים שְׁנִמְצָא הָאֹר הוּא שְׁמֻכְבְּהוּ וְהָאֵדָם אֵינוֹ אֶלָּא גֹרֶם בְּעֵלְמָא שְׁהָרִי פְּשֻׁטוֹת הַמִּים בְּכָלִים אֵלּוּ הֵיחָּהּ הַפֶּסֶק
מִחִיצָה בֵּין הַמִּים לְהָאֹר דְּהֵינּוּ דּוֹפְנֵי הַכָּלִים²⁹ אוֹ אֶפִּילוֹ אֵין הַמִּים בְּתוֹךְ כָּלִי אֶלָּא שֶׁהוּא בְּעֵנִין שְׁאֵין הַמִּים מְכַבִּים
מֵה שֶׁהוֹדֵלֵק כְּבָר אֶלָּא שֶׁהֵם מוֹנְעִים הָאֹר מִלְּשָׂרוֹף יוֹתֵר כְּגוֹן טְלִית שְׁאִחְזָה בָּהּ הָאֹר מוֹתֵר לְתַתּוֹ מִשְׁקָה יו"ט עַל
הַטְּלִית רְחוֹק קֶצֶת מִן הָאֹר שֶׁפְּשִׁינֵיגַע שֵׁם הָאֹר לֹא יוֹכַל לְשָׂרוֹף יוֹתֵר וּמֵאֲלִיו יִכְבֶּה³⁰ אֲבָל פֶּאֶן שְׁאֵין דּוֹפְנֵי כָּלִי
מִפְּסִיקִים בֵּין גֵּר לְמִים שְׁבִכְלִי שֶׁתַּחְתּוֹ וְהַמִּים מְכַבִּים מִמֶּשׁ אֶת הַנִּצּוֹצוֹת אֵין זֶה נִקְרָא גֶרֶם כְּפֻי כִּאֲרָב.

הלכתא רבתא

יש שכתבו שאיסורו מדרבנן בלבד - שאינו דומה למי שנתן מים בידים, אלא למי שנתן מים בכלי (חרס חדש) - וחסרה הפעולה של שבירת הכלי - ולכן נחשב ככח כחו, ובנדון דידן חסרה הפעולה של (סיבובי השעון של) שעון השבת.³³
דין הפעלת שעון שבת בערב שבת נתבארה בריש סימן רנב.
כב] אין זה נקרא גרם כיבוי - ביצוע שינויים בשעון שבת בשבת: כמה מהפוסקים אוסרים כל נגיעה בשעון שבת בשבת משום איסור מוקצה ויתבאר בעז"ה בס' שח ס"ד, ולהלן יובאו שיטות הפוסקים הנוגעות לשינוי שעון שבת מצד גרם כיבוי:

צינונים והוספות

לאור מכל מקום הם אינם מכביין כלל מה שנדלק כבר אלא שמונעים האור מלדלוך יותר והוא כבה מאליו.
וכן משמע מס' תקיד ס"ט: אבל מותר ליתן למטה סביבות הנר דבר המונעו מלהשרף בענין שיכבה כשיגיע לשם כגון לתחבו לתוך חול תיחוח בענין שאין נעשית בו גומא כמ"ש בס' תצ"ח דכיון שאינו עושה מעשה בגוף דבר הדולק אע"פ שהוא גורם למהר כיבוי אין בכך כלום ואע"פ שאסור לגרום כיבוי אם לא במקום הפסד כמו שנתבאר בס' של"ד מכל מקום כיון שהדבר המונח סביבות הנר אינו מכבה ממש את האש אלא שהוא מונע אותו מלהשרף לפיכך לא גזרו בזה משום גרם כיבוי.
(32) שו"ת בן יהודה סי' קנא, מעשה חושב סי' ל, הובאו באנצ' תלמודית כרך יח נספח לערך חשמל פ"ג הערה 3, והם דימו זאת ל'אשו משום חצי' - ומתאים הוא גם עם הדין דידן.
יש שהוסיפו יתירה מכך, שבשעה שמפעיל השעון - נחשב כהתחיל מעשה הכיבוי או ההדלקה ממש (מאורי אש ע') 201-202 מנחת שלמה סי' יג שהסתפק בזה וכ' להקל בכיבוי נורה שאינה מלאכה דאורייתא הובא באנצ' תלמודית הנ"ל הערה 14).
וראה בהמשך הסעיף שמכל מקום לא אסרו להפעיל שעון שבת קודם השבת - דכולם יודעים איסור הפעלתו בשבת.
(33) שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' קנז, שו"ת אגרות משה ח"ד סי' ס', שו"ת חלקת יעקב ח"א סי' מט, אבן יקרה מהדו"ג סי' פה הובאו באנצ' תלמודית שם הערה 8, ובהערה 10 ציין לחז"א

(28) כן מבואר בקו"א סק"ג שהוא במקום צורך גדול, ובס' שלד סכ"ב ובס' תקיד ס"ט כתב שהוא רק במקום הפסד, ושם בקו"א סק"ג הוסיף שה"ה לשאר צורך גדול אע"פ שהוא מצרכי הרשות, או לצורך מצוה.
(29) עד"ז בס' שלד סכ"ב: תיבה שאחז בה האור מצדה האחד מותר ליטול עור של גדי המותר בטלטול ע"ד שנתבאר בס' ש"ח ולפרוס אותו עליה סמוך לאור כדי שלא יתפשט האור יותר שהעור הוא מתחרך ואינו נשרף ומגין על התיבה.
ומותר לעשות מחיצה בכל הכלים בין ריקנים בין מלאים להפסיק הדליקה ואפילו בכלי חרס חדשים מלאים מים אע"פ שהם אינם יכולים לקבל את האור ומתבקעים ומכבים את הדליקה לא גזרו במקום הפסד על גרם כיבוי כזה שבשעה שנתן המים יש דבר המפסיק בינם לאור דהיינו דופני הכלי שנותנם בתוכו והאור הוא שמבקע את הכלי ומכבה את עצמו והאדם הנותן מים אינו אלא גורם בעלמא כמו שנתבאר בס' רס"ה.
(30) סי' שלד סכ"ג: כמה דברים אמורים במשקים שאינם מלבנים, אבל מים או שאר משקים המלבנים - אסור ליתן על הטלית משום גזרת סחיטה או משום ששריית הבגד זהו כיבוסו כמ"ש בס' ש"ב ושי"ט.
(31) כן מבואר בס' שלד סכ"ג: טלית שאחז בה האור מצד אחד מותר ליתן עליה משקין רחוק קצת מן האור כדי שיכבה האור כשיגיע לשם ואף על פי שאין כאן דבר המפסיק בינם

- 1 ואפילו מבעוד יום אסור לתן מים לכלי זה גזירה שמה יתן משחשבה ואף על פי שכל מלאכה הנעשית בשבת
- 2 מאלו אין בה אסור כלל אף אם מתחילה נעשה בידים כמקור לחשבה⁴² ואין חוששים שמה יבא לעשות פן
- 3 משתחשך לפי שהכל יודעים אסור עשיית מלאכה בשבת ולא יטעו בזה אבל פאן ידמה בדעתו שאין בזה שום
- 4 אסור כלל אף משתחשך פיון שנותן המים קודם נפילת הנצוצות⁴³:

חלק ב סימן רסה, דין כלים הנתנים תחת הנר סעיף ח

הלכתא רבא

משום מוקצה.
 ג] הקדמת כיבוי או הדלקה: דינו דומה למי שמפעיל שעון שבת לכתחילה בשבת, שאסור משום שמקרב הפעולה, או משום גרמא עכ"פ³⁹.
 ד] בשעת הפסקת חשמל: בשעת הפסקת חשמל שאין זרם החשמל עתיד להתחדש באופן אוטומטי אלא ע"י אדם - מותר לערוך שינויים בשעון השבת בין להקדים בין לאחר בין בכיבוי בין בהדלקה⁴⁰.
 ה] הקדמת כיבוי בשעה שהשעון מכובה: בשעה שזרם החשמל מנותק, והשעון עתיד להפעילו מאוחר יותר; יכול לסדר השעון באופן שיכבה פעם נוספת לאחר שידלק⁴¹.
 ו] קודם נפילת הנצוצות - יש שחששו לאסור עריכת שעון שבת בערב שבת, גזירה שמה יפעילו בשבת וידמה בדעתו שאין בזה אסור⁴³, אמנם דעת רוב האחרונים שאין לחוש לזה - ומשתמשים בשעון שבת על פי התנאים שנתבאר בסימן רנב⁴⁴.

א] איחור או ביטול כיבוי (בשעה שהזרם החשמלי מחובר): יש שלמדו מכאן (שיטת המנחת שלמה) שמותר להוויז המתג באופן שיביא לדחיית או ביטול הפעולה (כגון פעולת כיבוי האור או המזגן), היינו שמאחר זמן הכיבוי או מבטלו לגמרי - כיון שאינו מחדש הבערה או כיבוי, אלא מונע הפעולה בלבד³⁴.

נ] היתר הנ"ל תלוי באופן פעולת השעון, והוא רק באופן שהזנת המתג אינה מבטלת אפילו לרגע את פעולת השעון עד שיתקע המתג במקומו החדש, אבל בשעון שכשמוזיז המתג מיד מתבטלת פעולת השעון - אסור לתקעו במקום אחר כיון שהוא כמניח שעון שבת מלכתחילה³⁵. אבל רבים חולקים וסוברים (שיטת האגרות משה) שגם איחור זמן הכיבוי בשעון שבת אסור לגמרי³⁶.

ב] איחור או ביטול הדלקה: מותר לאחר הדלקה³⁷ או לבטלה בשעה ששעון השבת ניתק את המעגל החשמלי, וכן מותר לנתק מכשיר חשמלי המחובר לשקע - על מנת שלא יידלק כשיתחבר המעגל החשמלי³⁸, ויש אוסרים זאת

ציונים והוספות

(41) מנח"ש סי' י אות ג. ולכאורה גם האגרות משה הנ"ל יסכים לזה, כיון שהנר אינו דולק כלל - ונחשב כודאי גרמא. בשמירת שבת כהלכתה פ"ג סכ"ו הוסיף שהוא הדין שבשעה שהחשמל זורם, ועתיד לינתק ולחזור ולהתחבר לאחר מכן - מותר להקדים הדלקה השניה, והעירני ח"א שכנראה חלה שם טעות, והכוונה היא ליו"ט בלבד בו הדלקה היא מדרבנן, אבל בשבת לא התירו אלא הקדמת כיבוי. וצ"ע.
 (42) כדלעיל סי' רנב סעיף א: מותר להתחיל במלאכה בערב שבת סמוך לחשכה אע"פ שאינו יכול לגומרה מבעוד יום והיא נגמרת מאלוה בשבת כגון לשרות דיו וסממנים במים וכן ליתן השעורים במים בגיגית סמוך לחשיכה והם נשרים שם כל השבת כולה וכן ליתן מוגמר תחת הבגדים על גבי גחלים סמוך לחשיכה והם מתגמרים והולכים כל השבת כולה.
 וראה עוד שם סעיף ב, וסעיף יד.
 (43) שו"ת איתן אריה סי' קיא הובא באנצ' תלמודית שם הערה 58.
 (44) כיון שאפילו יעשה כן בשבת הוא גרמא בעלמא (מהר"ם שיק שם, חלקת יעקב שם ועוד), ואפילו לדעת הסוברים שעריכתו בשבת אסורה מן התורה - אין חוששין שיבוא לעשות כן בשבת דאסורו ברור וידוע לבני אדם (שו"ת ישכיל עבדי ח"ד או"ח סי' יז ס"ב אות ד, ובס' מאורי אש ע' 165 שבשעון מעורר מותר, לפי שהכל יודעים שאסור לערכו בשבת משום מתקן מנא, ומשום שמשמיע קול הצלצול בשבת). ועוד שכיון שכל עצמו אינו עורך השעון מערב שבת אלא לפי שידוע שאסור להדליק או לכבות בשבת, אין חשש שיטעה מתוך כך לערכו בשבת עצמה (אבל מניח כלי לקבלת הנצוצות יתכן שעושה זאת מערב שבת כדי שלא יפסד הכלי מיד, מאורי אור ע' 178), הובא באנצ' תלמודית שם הערות 82-77.

או"ח סי' לח ס"ק ב שדימה זאת בפירוש לגודר בפני האש בכלי חרס חדש מלא מים, שודאי יבקע ע"י האש, שאינו אלא גרמא. ובאגרות משה שם כתב לאסור אע"פ בערב שבת (לא מטעם הנז' בהמשך הסעיף אלא) משום זלזול שבת שיבואו לעשות כל המלאכות ע"י שעון שבת, וודאי שהיו אוסרים זאת בזמן חכמים כמו שאסרו אמירה לנכרי, ואין להתיר אלא בכמה מלאכות ספורות כפי שנתבאר בריש סי' רנב.
 (34) שו"ת ארץ צבי סי' עב, ורבים מהאחרונים התירו זאת כמי שסוגר חלון בפני הרוח העומדת לכבות האש המבואר בסי' רעז (ארץ צבי שם, שש"כ פ"ג סכ"ד בשם רש"א ועוד. הובאו באנצ' תלמודית שם הערה 98).
 (35) ארץ צבי שם, מנחת שלמה סי' יג.
 אמנם ישנם שעונים שברגע שמרפה מידו את המתג - מיד הוא נתפס מאליו בחריץ, ובשעון כזה אפשר לשנותו לכתחילה (שש"כ פ"ג סכ"ה הערה עד), בתנאי שאינו יכול להתפיסו או להוציאו באופן שלא יכבה כלל עד מוצא"ש (מעשה חושב ח"א ע' רפז).
 (36) כיון שהוא כמוסיף שמן לנר שלא הותר אלא ביו"ט בלבד, שו"ת אגרות משה ח"ד סי' צ"א, שו"ת באר משה ח"ו קוני' אלקטריק סימנים כו, לו, לט, שו"ת אז נדברו ח"ח סי' לב.
 (37) בתנאי שפעולת השעון לא מתבטלת לגמרי בשעה שמוזיז את המתג כמבואר לעיל.
 (38) שש"כ פ"ג סכ"ה בשם רש"א, מעשה חושב סי' ל, מנחת יצחק ח"א סי' נח (שאסור רק משום מוקצה). ועוד פוסקים שהובאו באנצ' תלמודית שם הערות 110-111.
 (39) ומכל מקום בשבת לא התירו אפילו גרם כיבוי אלא אם כן במקום צורך גדול, ראה שש"כ פ"ג סכ"ה בשם הרש"א.
 (40) שו"ת אז נדברו ח"ה סי' לב.

שולחן ערוך - הלכות ברכות שבסעודה

ז וכן הקרואים בבית בעל הבית לאכול מיני פירות אע"פ
שמביאין להם בזה אחר זה א"צ לברך אלא על הראשון
ואע"פ שבשעת הברכה לא היו יודעין כמה יביאו להם כיון
שדעתם על בעל הסעודה שזימנן א"כ כל מה שהוא מביא
לפניהם היתה דעתם עליהם למפרע כיון שהיתה דעתם עליו.

אבל אם בא אליהם איש אחד שלא זימנוהו ואינו קובע עצמו
עמהם אלא נכנס אצלם לפי שעה וכל אחד מהמסובים מושיט
לו כוס או מיני פירות צריך לברך על כל אחד ואחד אם
מושיטים לו אחר שכבר בירך על כוס שלפניו ואפילו עדיין לא
שתאו כולו.

ועכשיו שהמנהג הוא שמושיטים כוסות הרבה למי שנכנס
במסיבה הקבועים לשתייה א"צ לברך אלא על כוס הראשון כמו
שנתבאר בסי' קע"ד:

ח אחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים
ואי אתה ניזוק. אכל כל מאכל ולא אכל מלח שתה כל
משקה ולא שתה מים ביום ידאג מפני ריח הפה ובלילה מפני
ריח הפה ומפני אסכרה וכל המקפה אכילתו במים אינו בא לידי
חולי מעיים.

והאוכל מלח אחר אכילתו לא יאכל בגודל מפני שקשה לקבור
בנים ולא בזרת מפני שקשה לעניות ולא באצבע שקשה לשחין
רע אלא באמה ובקמיצה.

ועכשיו לא נהגו כלל באכילת מלח אחר סעודה ואין ניזוקין
מפני שנשתנו הטבעים כמו שנתבאר בסי' קע"ג:

חלק א סימן קעט, איזה דברים קרויין היסח הדעת בסעודה שצריך
לחזור ולברך סעיפים דח

א כל מי שאינו משייר פת על שולחנו אין רואה סימן ברכה
לעולם שנאמר אין שריד לאכלו על כן לא יחיל טובו אבל
בברכה מהו אומר אכול והותר:

ב ונכון שלא להסיר המפה והלחם עד אחר ברכת המזון כדי
שיהא ניכר שמברך ה' על חסדו וטובו הגדול שהכין מזון
לכל בריותיו:

ג אם לא נשאר לו לחם על השולחן לא יביא פת שלימה
ויתננה על השולחן מפני שנראה כעורך שולחן לעבודה זרה
כמו שאמר הכתוב העורכים לגד שולחן וגו' אבל אם היתה
שלימה מונחת כבר על השולחן כמו שבשבת בוצעים על לחם
משנה טוב שלא להסירה עד אחר ברכת המזון:

ד בימי חכמי התלמוד שהיו מסלקים את השולחנות הקטנות
שלפני כל אחד ואחד קודם מים אחרונים והיו נוטלים מים
אחרונים במקום השולחנות היו צריכים לכבד קרקע הבית
במקום השולחנות קודם הנטילה שלא ישארו שם פירורי פת
וימאסו במי הנטילה ואע"פ שמותר לאבד פירורים שאין בהם
כזית חוששים שמא יהיה השמש עם הארץ שמותר להשתמש
בשמש עם הארץ ויניח על השולחן גם פירורים שיש בהם כזית
כשמסיר הלחם מעל השולחן ואח"כ יפלו ממנו כשמסלקין אותן
משם וימאסו במי הנטילה לכך יכבד תחלה.

אבל אנו שאין אנו מסלקין השולחן ואנו נוטלים הידים במקום
שאין שם פירורים א"צ לכבד תחלה:

ה אע"פ שמותר לאבד פירורים שאין בהם כזית בידים לא
יזרקם במקום דריסת רגלי בני אדם מפני שקשה לעניות
כשדורסים על פירורי לחם ולא התירו אלא לאבדם כגון
להשליכם למים וכיוצא בזה:

חלק א סימן קפ, דין פירורי הפת ובו סעיפים א-ה

לקוטי תורה

שלשת ההכנות הנחוצות לתפלה: טהרה במקוה,
נתינת צדקה ולימוד דברי מוסר שבחכמת האמת

[לאחר שנתבאר גודל ענין עבודת התפלה, שעל ידה
מעוררים את האהבה לה' על ידי ההתבוננות וההכרה
באמיתיות אחדותו של הקב"ה ("איל עולם") - ממשיך
לבאר בפרק זה כיצד צריך האדם להכין את עצמו לעבודת
התפלה כדבעי, כדי שיוכל לעורר בנפשו את האהבה לה'.

ובהקדים: כדי שהאדם יוכל להגיע לידי הכרה
והתאמתות חזקה באלקות בשעת התפלה (שרק על ידי
זה בכוחו לעורר את האהבה לה'), צריכה הנשמה הקדושה
להאיר אצלו באופן גלוי; כי רק הנשמה הקדושה שהיא
"חלק אלקה ממעל ממש" יכולה לבוא לידי הכרה כזו
באמיתיות אחדותו יתברך.

והנה, הנשמה הקדושה נקראת "נר ה'", "וכמו שאצל
הנר גשמי, כאשר יש איזה מסך מבדיל בין הנר לבין האש

- דהיינו כשהנר מעוטף באיזה דבר, אזי אין האש יכולה
להאיר את הנר - כן הוא ג"כ ברוחניות, שאינו יכול להאיר
את נשמתו בתפלתו אם יש איזה מסך מבדיל". ולכן, כדי
שהנשמה תוכל להאיר באדם בגלוי צריך להסיר תחילה
את כל המסכים המבדילים.

וזהו שממשיך:]

והנה קודם התפלה צריך כוונת ראש.
שנינו במשנה "אין עומדין להתפלל אלא מתוך
כוונת ראש". ולפי הפירוש הפשוט "כוונת ראש" הוא
לשון הכנעה, אבל יש להבין למה לא כתבה המשנה
במפורש לשון הכנעה, ונקטה לשון "כוונת ראש" דוקא.

[אלא הפירוש הפנימי בלשון "כוונת ראש" הוא:]

שהוא המרירות על שאין ישראל - לי ראש - מאיר
בו בגלוי, מחמת עונותיו עברו ראשי.

1 השם "ישראל" הוא אותיות "לי ראש" וקאי על
2 הנשמה הקדושה שבכל אחד ואחד מישראל שהיא
3 בבחינת "ראש".

4 והנה, בזמן שהאדם עובד את ה' בקיום התורה
5 והמצוות ונזהר מללכת אחר תאוות הלב ומלעבור
6 עבירות ח"ו, הרי הנשמה האלקית יכולה להאיר אצלו
7 בגילוי; אבל אם האדם עובר עבירות ח"ו - על זה
8 נאמר "עוונותי עברו ראשי", היינו שהעוונות
9 "עוברים" ומגביהים את עצמם למעלה מן הנשמה
10 שהיא בבחינת "ראש" ומכסים ומסתירים על הנשמה,
11 שלא תוכל להאיר באדם בבחינת "גילוי".

12 וזהו בחינת כבוד ראש, והיינו שיבא לידי הכנעה
13 והשפלות ופחיתות עצמו.

14 וזהו שנקטו חז"ל לשון "כובד ראש", כי בזה נרמז
15 גם הדבר המביא את האדם לידי רגש ההכנעה
16 והשפלות, והוא שקודם התפלה צריך האדם לחשוב
17 ולהתבונן היטב ב"כובד" וקושי שנגרם לנשמתו
18 (שהיא בבחינת "ראש") בסיבת עוונותיו שבגלל זה
19 אינה יכולה להאיר בו בגילוי, ועל ידי זה יגיע לידי
20 הכנעה ומרירות ושפלות.

21 במוח בדיעה היטב, ואין צריך שיהיה בלב דוקא.
22 הרגש ה"הכנעה ושפלות ופחיתות עצמו" שצריך
23 להיות קודם התפלה, אינו צריך להיות בלב דוקא,
24 היינו להרגיש מרירות ושפלות גם בלבו - אלא די
25 בהכנעה שהיא "במוח בדיעה היטב", היינו שיתבונן
26 ויכיר היטב את מצבו במוחו ובמחשבתו, עד שיבוא
27 מזה לידי הכנעה ושפלות במוחו ובמחשבתו.

28 ולא כמו שסוברים העולם שקודם התפלה יוכל
29 להיות טמטום הלב.

30 ישנם הטועים וחושבים שענין "כובד ראש"
31 שצריך להיות לפני התפלה הוא כדי לבטל את
32 "טמטום הלב", היינו דכאשר לבו "נעשה כאבן ולא
33 יכול לפתוח לבו בשום אופן לעבודה שבלב זו תפלה",
34 צריך לבטש את עצמו ולעורר בעצמו רגש של שפלות.

35 [אבל האמת אינו כן -]

36 כי אי אפשר להיות בשחרית קודם התפלה.

37 עבודה זו של ביטול "טמטום הלב" אין זמנה
38 בשחרית קודם התפלה, כי בבוקר קודם תפלת שחרית
39 מאירה בעולם מדת החסד (כנ"ל בפירוש הכתוב "וישכם
40 אברהם בבוקר"), ומצד הארת מדת החסד בנשמות

41 ישראל לא יתכן שבאותה שעה יהי' אצל בני ישראל
42 מצב של "טמטום הלב" (אלא מיד שיתבונן האדם
43 בגדולת ה' ובענין "א-ל עולם" הנ"ל, תתעורר האהבה
44 המסותרת שבלבו משינתה) - ולפיכך סדר העבודה
45 הקבוע ד"כובד ראש" קודם התפלה, אינו בשביל ביטול
46 "טמטום הלב" אלא רק ההכנה במוח כנ"ל.

47 כמו שאמרו רז"ל אידלי יומא אידלי קצירא,
48 שהחסד מתעורר בבקר דאברהם.

49 ענין הארת מדת החסד בבוקר נרמז במאמר חז"ל
50 "אידלי יומא אידלי קצירא". ופירש רש"י - כשהחמה
51 זורחת בבוקר מיקל החול. והיינו לפי שבכל יום ויום
52 בבוקר מתעוררים חסדים העליונים למעלה ("בוקר
53 דאברהם") ומתרפאים החולים, ועל ידי זה מתבטל
54 ו"מתרפא" גם החולי הרוחני.

55 [והנה, נוסף להכנה לתפלה על ידי "כובד ראש" יש
56 עוד דברים הנחוצים כדי להתכונן לתפלה כדבעי.

57 - וזהו שממשך:]

58 וג' דברים הם להסיר כל המונעים בתפלה.
59 כדי להסיר את כל המונעים המעכבים את גילוי
60 האהבה בשעת התפלה, זקוקים לשלשה דברים
61 (נוספים).

62 א', מקוה.

63 וכמו שמצינו במשנה סוף פרק ח' דיומא מה מקוה
64 מטהר.

65 אמרו רז"ל "מה מקוה מטהר את הטמאים, אף
66 הקב"ה מטהר את ישראל", והפירוש הפנימי במאמר
67 זה הוא שכשם שהמקוה מטהר את האדם מן הטומאה
68 כאשר גופו נטמא, כך על ידי הטבילה במקוה הקב"ה
69 מסיר את הטומאה ה"רוחנית" הנדבקת באדם מחמת
70 חומריות גופו ונפשו הבהמית, ומביא על נפש האדם
71 תוספת טהרה וקדושה כדי שיוכל לעורר את האהבה
72 לה' בתפלתו.

73 [במאמר המוסגר מבאר רבינו את הקשר המיוחד
74 שבין ענין הטהרה במקוה לעבודת התפלה, על פי
75 חסידות:]

76 והנה הרי"ף פרק ג' דברכות ותלמידי רבינו יונה
77 כתבו בשם רב האי דלא בטלו מבילת בעל קרי
78 אלא לדברי תורה, אבל לתפלה צריך מבילה.
79 ואף על גב דאנן לא קיימא לן כן כמו שכתוב

1 בשלחן ערוך, מכל מקום כתבנו תלמידי רבינו יונה
2 שלדברי הכל התפלה מקובלת יותר עם הטבילה.
3 ויש לומר קצת מעם לזה [על דרך הסוד] מאי שנא
4 תפלה מתורה.

5 והוא על פי גירסת הירושלמי במשנה סוף מסכת
6 סוטה, [כשפסקה] הטהרה נטלה את הריח. וכן
7 [איתא] בגמרא דירן בסוטה [רב הונא מצא תמרה
8 שמינה שהי' לה ריח טוב, נטלה וכרכה בסודריה, אמר
9 לו רבה בנן] מורחניא ריחא דחנוניתא [מריח אני את
10 הריח הטוב של התמרה], אמר ליה בני טהרה יש בכי.
11 הרי דבחינת ריח דוקא נמשך מענין הטהרה.

12 והוא משום כי ענין טומאה וטהרה הוא בחינת
13 מקיפים, ועל כן שייך הטהרה דוקא לענין הריח
14 שהוא גם כן בחינת מקיף.

15 ההבדל בין טעם לריח הוא "שהטעם והמאכל
16 מחי' את האדם על דרך אור פנימי", שהרי המאכל
17 נכנס לתוכיות ופנימיות האדם, "שלועסו ובולעו" עד
18 שנעשה דם ובשר כבשרו, משא"כ "הריח הוא בחינת
19 מקיף", כי אף שאדם נהנה מן הריח הרי הריח לא
20 נעשה דם ובשר כבשרו.

21 וזהו הקשר והשייכות בין טהרה לריח, כי גם
22 טומאה וטהרה הם בחינת "מקיפים", וזהו ההבדל בין
23 גדר "איסור" לגדר "טומאה". איסור מורה שהרע
24 והקליפה נכנסו בתוכיות ובפנימיות החפצא, משא"כ
25 "טומאה" היא כשהקליפה רק "מקפת" את הדבר;
26 ולכן גם אצל האדם כן הוא, שגם נגיעה בדבר הטמא
27 (אף שהדבר לא נכנס בתוכיות האדם) גורמת טומאה.

28 והנה הקרבנות נקראים "ריח ניחוחי", ובתיב
29 [בקרבנות נח] "וירח ה' את ריח הניחוח" [הרי
30 שקרבנות הם בחינת ריח].

31 ובוה יובן מאמר רז"ל פרק הניזקין שנכנס לו
32 [לטיטוס] יתוש בחוטמו, והיינו מדה כנגד מדה,
33 לפי שהחריב בית המקדש וביטל הקרבנות שהיו
34 בחינת ריח ניחוח להקב"ה [לכן נענש בחוטמו].

35 ובתיב ותהלתי אחטם לך.

36 מצינו בחינת ה"חוטם" למעלה, כביכול, כמ"ש
37 "ותהלתי אחטם לך", היינו, דמדת הקב"ה "להאריך
38 אף" לישראל מתוארת בלשון "אחטם" - לשון
39 "חוטם".

40 והטעם הפנימי לכינוי זה הוא לפי שהנהגה זו

41 (להיות "מאריך אף") היא מצד ה"אור מקיף" והיא
42 למעלה מסדר השתלשלות, ובחינת ה"מקיף" הוא
43 בחינת "ריח" כנ"ל, ולכן כינו מדת "אריך אפים" בשם
44 "חוטם".

45 והנה התפלה היא במקום קרבנות, והיא גם כן
46 בחינת "ריח ניחוחי", ולכן אמרו "לבעל החוטם אני
47 מתפלל".

48 איתא בזהר דכאשר רב המנונא סבא הי' מתפלל
49 הי' אומר "לבעל החוטם אני מתפלל, לבעל החוטם
50 אני מתחנן", והטעם לכך שרב המנונא קרא להקב"ה
51 בשם "בעל החוטם" הוא לפי שענין התפלה הוא
52 לפעול בחינת "ריח ניחוח לה" (כמו הקרבנות).

53 וכיון שכן, לכן צריך לזה טהרה, כנ"ל שהטהרה
54 שייך לבחינת ריח.

55 כיון שענין התפלה הוא לפעול "ריח ניחוח",
56 שהוא בחינת מקיף כנ"ל, "לכן צריך לזה טהרה"
57 שהיא גם כן בחינת מקיף, כנ"ל.

58 "ורחא דחנוניתא" זהו כענין "לבעל החוטם אני
59 מתחנן".

60 לפי זה יובן גם הטעם שמלבד דבריו "לבעל
61 החוטם אני מתפלל" הוסיף רב המנונא סבא ואמר גם
62 "לבעל החוטם אני מתחנן" - מלשון "חן", על דרך
63 לשון חז"ל "מורחניא ריחא דחנוניתא", שהוא לשון
64 "חן" - הרי ש"חן" ו"ריח" שייכים זה לזה, לפי שגם
65 ה"חן" שייך לבחינת "מקיף"

66 [ומסכם רבינו את דבריו:]

67 ועל כן לדברי הכל התפלה מקובלת יותר עם
68 הטבילה.

69 על פי זה מובנים היטב דברי תלמידי רבינו יונה,
70 שאף לדברי החולקים על רב האי וסוברים דאין חיוב
71 לטבול לפני התפלה מעיקר הדין, מכל מקום התפלה
72 מקובלת יותר עם הטבילה - כי הטהרה מסייעת לעורר
73 על ידי התפלה את בחינת המקיפים ובחינת "ריח
74 ניחוח".

75 [וממשיך רבינו לפרט את שני הדברים הנוספים
76 המסירים את המונעים בתפלה:]

77 הב', צדקה.

78 כמו ר' אלעזר יחיב פרוטה בו' [לעני והדר מצלין]
79 [דכתיב אני] בצדק אחזה פניך.

21 והג', הוא עסק ולימוד דברי מוסר.
22 ובפרט דברי מוסר הנמצאים בזוהר - מלשון הארה
23 - שמאיר במקום החושך, [מפני] שהוא חכמת
24 אמת.
25 ההכנה השלישית (להסיר את הדברים המונעים
26 בתפלה) היא - לימוד דברי מוסר, ובפרטיות יותר -
27 לימוד דברי מוסר שבספר הזהר.
28 כי "זהר" הוא לשון "אור" - היינו שהלימוד בספר
29 הזהר מאיר במקום ה"חשך"; כי באמת כל הבריאה
30 היא הארה ממנו ית', ו"מלא כל הארץ כבודו", אלא
31 שזהו בהסתר והעלם, שהעולם הוא בבחינת חשך,
32 שאין רואים בו אלקות. אולם כאשר האדם עוסק
33 בדברי המוסר שבזהר אזי מתחזקת אמונתו בבחינה זו
34 ד"מלא כל הארץ כבודו" ועל ידי זה מכניס "אור"
35 במקום ההסתר וההעלם וה"חשך".
36 וכל זה הוא לפי שהזהר הוא "חכמת האמת",
37 שבכחה לדחות עניני חשך (היפך האמת).
38 - ומכח אמונה זו נעשה האדם ראוי לאור ה'
39 ולאהבתו ית' בשעת התפלה.

ד"ה תזוזת אשר לא עבדת פרק ו

1 מפני שיש קטרונים על האדם ודינן אותו אם ראוי
2 לכנס להיכל מלך מלכי המלכים הקב"ה בתפלה,
3 וצדקה תציל בו'.
4 ענין נתינת צדקה לפני התפלה מפורש בדברי
5 חז"ל "ר' אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי".
6 והטעם על זה, כי אחת מסגולות מצות הצדקה היא,
7 שגם אם נגזרה רח"ל גזירת מות על האדם, מתבטל
8 הקטרוג על ידי נתינת הצדקה כמו שכתוב "צדקה
9 תציל ממות".
10 וכך הוא גם ברוחניות הענינים ("מיתה" רוחנית),
11 שעל ידי הצדקה מתבטלים הקטרוגים על האדם כאשר
12 דנים אותו האם הוא ראוי ליכנס להיכל מלך מלכי
13 המלכים הקב"ה ולהתקרב אליו ית' בשעת התפלה.
14 ו"צדקה תציל ממות" היינו שהצדקה מצילה מפירוד
15 וריחוק מאלקות.
16 וצדקה תרומם גוי.
17 ועוד מעלה בצדקה - שהיא "תרומם גוי" (פירוש
18 רש"י - "ישראל"), שהפירוש הפנימי בזה הוא, שעל
19 ידי הצדקה "נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה",
20 ועל ידי זה תפלתו נעשית זכה יותר.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

19 והנה ידוע דעיקר ענין האור הוא להאיר את החשך דוקא
20 דשרגא בטיהרא כו' והוא בהיותה בגוף החומרי
21 שלא תחשך האור האלקי מחומריות המדות הרעות שהן
22 ג"כ ז' מדות כידוע דאת זלעז' כו' וז"ש וה' יגיה חשכי
23 ועיקר הזדככות חומריות המדות הרעות הוא ע"י האור
24 האלקי שבז' מדות דקדושה האלקי' שמבררים ומהפכין
25 אותן ליכלל וליבטל בקדושה אם בדרך כפיה אם בדרך
26 התהפכות ממש והענין הוא כידוע דכמו שיש אהבה
27 אלקית דקדושה בתשוקה והתלהבות או המשכת הלב
28 בדביקות והתקשרות שהן ב' מדות דאברהם ויצחק כידוע
29 בענין אברהם אוהבי ופחד יצחק שבא מן ההתלהבות כו'
30 הנה לעומת זה יש אוי"ר דקליפה והן כל התלהבות אש
31 זרה בחום התאוה הרעה או בהמשכת הלב באהבה רעה
32 שנמשך ונדבק אחריה בכל לבו וכן מדת הדין הקשה
33 כרציחה וגזל שמסתעף מבחי' התלהבות וזהו רישא דעשיו
34 בעטפוי דיצחק בחי' פסולת הגבורות דיצחק דקדושה
35 שמקבלים ממנו וכן ישמעאל מאברהם בחסד דקליפה
36 כידוע וכך הוא בכל המדות כמו ת"ת ונצח והוד ויסוד כו'

1 (א) בכ"ה בכסליו יומי דחנוכ' כו' עד לשנ' האחרת קבעו'
2 ועשאוים ימים טובי' בהלל והודאה. להבין ענין
3 ההלל וההודאה וגם להבין למה בנס זה דחנוכה תלו
4 לעיקר הנס בהדלק' הנרות דמקד' מפני שלא מצאו רק פך
5 א' כו' הלא עיקר הנס היה נצחון המלחמה וגם מהו ענין
6 ההלל וההודאה להדלקת הנרות. והנה יש להקדים ענין
7 נרות המנורה דמקדש דכתיב ובהעלות אהרן כו' שהיה
8 מדליק בערב ובבקר בערב כל ז' הנרות ובבקר רק נר א'
9 שנק' נר המערבי (נר הששי) שבו מתחיל ובו מסיים בערב
10 כידוע והנה ידוע בשרש ז' הנרות דמנורה שהן כלולים
11 מכללות נש"י בשרשם בו' מדות דאצילות שכ"א כלול
12 מי"ס והן ע' נפש דיעקב שמזה שרש מחצב כל הסתעפות
13 נשמות פרטיות גם בכל הנשמות בכל דור עד הניצוץ הקטן
14 ביותר שנק' גם הוא נר ה' וכמ"ש נר ה' נשמת אדם כו'
15 וזהו ובהעלות אהרן את הנרות כשהי' מדליק הי' מעלה
16 לכללות נש"י להאיר אותם באור העליון במקור חוצבם כו'
17 וכך בכל פרט בכל נשמה שנק' נר ה' צריך להדליק אותה
18 תמיד מאור האלקי וכמ"ש כי אתה תאיר נרי כו':

כידוע וכאשר האדם שהוא בצלם אלקים מברר ומהפך כל
 המדות מרע לטוב אז נקרא הנשמה נר ה' שתאיר האור
 האלקי בחשך דקליפת נגה שהן שבעה מדות רעות דקליפה
 ממילא גם למעלה מעלה בשרש מקורם בו' מדות עליונות
 מברר לשרש הק"נ עד שלא יש להם יניקה רק מבחינה
 האחרונה דו' מדות דקדושה המצומצם ע"פ מאמר קו
 המדה וזה ה' עיקר ענין הדלקת נרות המנורה במקדש
 וכמא' וכי לאורה הוא צריך כו' משום דקמ' כחשיכה כו'
 אלא רק להאיר בנש"י ממקור' הראשון שיאירו גם בחשך
 ולא יחשך מצד המנגד כלל כנ"ל בענין הו' מדות דקדושה:

שער החנוכה

וצריך לבררן ולהפכן לקדושה שתהיינה כלולים בכפי'
 והתהפכות בביטול מציאותן ממש לבחי' הקדושה כמו
 מאהבה רעה יהופך לבו לאהבה האלקי' שלא לאהוב
 ולדבק רק בה' לבדו ולא להיות בלבו רצון ואהבה זרה
 כמ"ש מי לי בשמים ועמך לא חפצתי כלה כו' וכן אמר
 מי יעלה כו' אשר לא נשא לשוא נפשי כו' וכן בהתלהבות
 שלא יחשוק ברשפי אש זרה בחום התאווה רק לה' לבדו
 וממילא לא יומשך אחר יראה רעה כו' ולא יבא לכלל כעס
 ורציחה כו' וכן במדת הת"ת וניצוח כו' רק לה' לבדו וזהו
 עיקר העבודה שבלב שעל זה הוסד כל התו"מ בסומ"ר כו'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

מוחלט אל היש שהם עליו ואל היש שיחפוץ בו בכל זמן
 מן הזמנים והוא שאמר יתברך ויתעלה אנכי ה' אלקיך
 אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים שהיא מצוה
 באמונה כמו שכתוב וביארנו אנחנו אותו בראי' מדבריהם
 ז"ל צוה אותנו בזאת האמונה שהיא יסוד התורה עכ"ל
 לענינינו, וכן כתוב ומפורש ברע"מ פ' וארא דכ"ה ע"א
 וז"ל ע"פ וידעתם כי אני ה' אלקיכם (שמות ו' ז') פקודא
 דא קדמא דכל פיקודין למנדע דאית שליטא עילאה
 דאיהו רבון עלמא וברא עלמין כולהו שמיא וארעא וכל
 חיליהון ודא איהו בכללא כו' כיון דידעו פקודא דא בארץ
 כלל כדין אולף לון בארץ פרט כי ה' הוא האלקים דא
 בארץ פרט כמה רזין וסתרין אית ביה עכ"ל לענינינו,
 מבואר מדבריו שפקודא קדמא בארץ כלל היא מצוה זו
 דהאמנת אלהות שמנאה הרמב"ם מפסוק אנכי ואח"כ מ"ש
 בארץ פרט היא מצות אחדות השם שמנאה הרמב"ם שם
 סי' ב' מפסוק שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד (דברים ו'
 ד') וכ"כ החינוך תי"ז: וכ"ה להדיא בהקדמת זהר בראשית
 ד"ב ע"א פקודא תליאה ופקודא רביעאה שהם ב' מצות
 אלו האמנת אלהות והיחוד יעו"ש:

מצות האמנת אלקות

אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית
 עבדים. זו מ"ע לידע ולהאמין שיש אלוה (חינוך
 כ"ה), והרמב"ם בס' המצות במ"ע סי' א' ביאר ענין מצוה
 זו בלשון זה, מצוה א' היא הציווי אשר ציונו בהאמנת
 האלהות והוא שנאמין שיש שם עלה וסיבה הוא פועל לכל
 הנמצאים והוא אמרו אנכי ה' אלקיך עכ"ל, והרמב"ן שם
 כ' בשם בה"ג שלא מנאה בתרי"ג והנראה מדעתו של
 בה"ג שאין מנין תרי"ג מצותיו אלא גזירותיו יתעלה שגזר
 עלינו לעשות או מנענו שלא לעשות, אבל האמונה
 במציאותו יתעלה שהודיע אותה אלינו באותות ובמופתים
 ובגילוי השכינה לענינינו הוא העיקר והשורש שממנו נולדו
 המצות לא ימנו בחשבונן ונסמך שם מהמכילתא כשם
 שקבלתם מלכותי קבלו גזירותי עשו קבלת המלכות ענין
 בפ"ע והמצות הנגזרות מאתו יתע' בע"א כו'. ומ"מ דעת
 הרמב"ן בעצמו היא כהרמב"ם וכמו שסיים שם זהו דעת
 בה"ג ויש לו פנים אבל עוד במל"ת אבאר המתחורר לי
 ובהשגותיו לל"ת סי' א' כתב להדיא כהרמב"ם וז"ל
 שנצטוונו מצוה ראשונה בקבלת מלכות שמים כלומר
 שנאמין שיש אלוה פועל לכל הנמצאות מוציאן מאין

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

משה אהרן ובניו, והרחיצה היתה מן הכיור. ולהבין שורש
 ענין הרחיצה צ"ל ענין הכיור, שהכיור ה' מנחושת וכמ"ש
 יעש את הכיור ואת כנו נחושת במראות הצובאות אשר

וישם את הכיור בין אוהל מועד ובין המזבח ויתן שמה
 מים לרחצה ורחצו ממנו משה אהרן ובניו את
 ידיהם ואת רגליהם, שזה ה' ביום שמיני למילואי' שהושוו

26 דלישכח תלמוד בבלי כו', וכמו"כ בג"ע כי השגה הקודמת
27 נגד השגה שלמעלה ממנה אין ערוך כלל והיא בטילה
28 לגמרי נגדה, אחרי שהשגות הנ"ל הוא להיות משיג השגת
29 הארה מאוא"ס ב"ה, א"כ כל השגה יתירה שמשיג מהאור
30 הנה השגה שלמטה בטלה נגדה, ולבעבור זה כל צדיק
31 נכוח מחופתו של חברו, היינו מבחי' השגה החופף על
32 חברו מאחר שאין השגתן אחד ויש לכל אחד השגה אחרת
33 אשר נהנה מזיו השכינה המאיר עליו. וזהו וקדושי' בכ"י
34 יהללך סלה, קדושי' היינו בחי' הנשמות שיושבי' בג"ע
35 שנק' קדושי' הנה הם יהללך סלה כל מקום שנא' סלה
36 הוא בלי גבול אשר תמיד מתחדשי' השגתם מאוא"ס ב"ה
37 אשר הוא בלי גבול. ולכן ארז"ל מוטב דלידייני' וליתי
38 לעלמא דאתי שכדאי כל יסורי גיהנם בכדי שיבוא להשגה
39 שבג"ע להיות כי כלא חשיב כל יסורי גיהנם, שגם יסורי
40 איוב ע' שנה אינם כדאי נגד שעה א' מגיהנם, מ"מ כדאי
41 כל יסורי גיהנם נגד התענוג שבג"ע התחתון וכ"ש לגבי
42 ג"ע העליון, וכן מג"ע התחתון לגן עדן עליון כדאי הכל
43 בכדי לבוא לזה, להיות כי התענוגי' שנמשכו מאוא"ס
44 מקור כל התענוגי' הם בלי גבול, וכמו שרואי' בחוש שאף
45 מה שנפל בשבירת הכלי' תענוגי' גשמי' שהם מוגבלי' הוא
46 ג"כ אין שיעור, כי יש כמה מיני תענוגי' לאין מספר, א"כ
47 עאכור"כ השורש ומקור לזה תענוגי' רוחני' אף מגעה"ת
48 הוא בלי גבול מא"ס, וגבול לגבי בבע"ג הוא אין ערוך
49 כלל, ובכלל ענין ההשגה שנהנין מזיו השכינה הוא השגת
50 מהות ועצמיות התפשטות החיות אלקות בבחי' גילוי.

ד"ה יושם את הכיור

ש"פ פקודי, תרל"ב.

1 צבאו פתח אוה"מ (ויקהל ל"ח ח') ומ"מ פי' רש"י והוא
2 ממד"ת בנות ישראל הי' בידן מראות שרואות בהן כשהן
3 מתקשטות, אף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והי'
4 משה מואס בהן מפני שעשו' ליצה"ר, א"ל הקב"ה קבל
5 כי אלו חביבין עלי מן הכל שע"י העמידו הנשים צבאות
6 הרבה במצרי' וכו' וזהו שנא' במראות הצובאות ונעשה
7 הכיור מהם לשום שלום כו' להשקות כו' ותדע לך שהן
8 מראות ממש שהרי נא' ונחושת התנופה שבעים ככר ויעש
9 בה וגו', וכיור וכנו לא הוזכרו שם שלא הי' נחושת של
10 כיור מנחשת התנופה, וא"כ צ"ל מדוע נא' נחושת סתם.
11 הנה ל' מראות הוא ל' רבים והיינו שיש שני בחי' מראות
12 שהם אספקלריא המאירה ואספקלריא שאינה
13 מאירה, פי' אספקלריא המאירה היינו זכוכי' בהירה אשר
14 ע"י יכולי' לראות מרחוק בבחי' אור ישר. והענין הוא
15 דהנה ארז"ל צדיקי' יושבי' ונהנין מזיו השכינה שענין הזיו
16 הוא בחי' הארה מא"ס ב"ה ומתענגי' הנשמות בג"ע
17 שמשיגי' איזהו הארה מהזיו, והזיו הוא הארה מא"ס בלי
18 גבול, ולכן אף שבכלל יש רק ב' בחי', ג"ע עליון בבריא,ה,
19 וג"ע תחתון ביצי', אבל בפרטיות יש השגות בלי גבול
20 וכמארז"ל צדיקי' אין להם מנוחה כו' שנא' ילכו מחיל אל
21 חיל אשר נשמתם מתעלה בעילוי אחר עילוי כי אין מספר
22 להשגות אור וזיו אשר הוא הארה מא"ס ב"ה. וכל זמן
23 שהנשמה צריכה להתעלות מג"ע לבחי' שלמעלה הימנו
24 צ"ל מקודם טבילה בנהר דינור בכדי לבטל ולשכח כל
25 השגות הקודמות, וכענין ר"ז צם מאה תעניתא כי היכי

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס החלצו

13 כתיב נפש לשון יחיד. והיינו כנ"ל דבסטרא דקדושה הגם
14 שיש עשר ספירות ג' שכליים וז' מדות (וזהו מספר ע' נפש
15 יוצאי ירך יעקב שהן ז' מדות כל אחד כלול מי"ד כו'
16 כידוע) ומכל מקום הם בבחינת יחוד בתכלית כו' וכמו
17 שיתבאר. ובעשו היה רק ששה נפשות וכתוב נפשות לשון
18 רבים שהוא בבחינת הפירוד וההתחלקות כו'. וכן הוא
19 בשרשן בבחינת ספירות דתהו שהיו בבחינת ענפין מתפרדין
20 כו'. שהמדות דתהו לא היו יכולים לסבול זה את זה דחסד
21 לא היתה יכולה לסבול מדת הגבורה וכן גבורה את מדת
22 החסד ולכן כתיב בהם וימלוך וימת כו'. כידוע שזהו ענין
23 שבירת הכלים שמזה נעשה ענין הפירוד בקליפה וסטרא
24 אחרא וזהו ענין קליפת מדין שהוא המדון וריב בבחינת

1 ג. אמנם כללות הענין הוא דהנה מדין הוא לשון מדון
2 ומריבה דזהו כל ענין קליפת מדין שהוא ההיפך
3 לגמרי מסטרא דקדושה שהוא בחינת האחדות דוקא. וכידוע
4 שזהו עיקר ההפרש בין הקדושה לסטרא אחרא דבקדושה
5 הוא בחינת האחדות וזהו כל עיקר היחוד דשם הוי' שהוא
6 בחינת היחוד וההתכללות בחכמה ומדות דקדושה כו' דהגם
7 שהם בבחינת עשר ספירות מוחין ומדות כו' מכל מקום הם
8 בבחינת יחוד והתכללות לגמרי שזהו ענין השם הוי'
9 שכוללם ומייחדם להיות בבחינת יחוד גמור כו'. ושרש ענין
10 הקליפה הוא להיפך זה בבחינת הפירוד וההתחלקות דוקא.
11 וזהו מה שאמר יעקב יש לי כל לשון התכללות ועשו אמר
12 יש לי רב לשון ריבוי ופירוד כו'. וביעקב הגם שהיו ע' נפש

1 הפירוד כו'. שזה מה שנפל בשבירה מכללות ענין התהו
2 שהיו המדות בבחינת פירוד כו'. ולכן אין מדין בכלל הז'
3 אומות. דו' אומות הכנעני והחתי כו' הם בהז' מדות פרטיות
4 כל אחד במדה פרטית דתהו כנעני חסד חתי גבורה כו'. כמו
5 שכתוב בספר קהלת יעקב. וכל אחד הוא קליפה פרטית
6 ממדה פרטית דתהו ומנגד למדה פרטית דקדושה כו'. אמנם
7 קליפת מדין אינו ממדה פרטית כי אם מכללות ענין התהו
8 שהוא ענין הפירוד שזהו הכלל שהיה בכללות התהו שהיה

9 בבחינת ענפין מתפרדין כו'. וזאת היתה סבת השבירה דתהו
10 מה שנשתלשלו הז' מדות רעות הוא מצד הפירוד שהיה
11 בתהו שזהו הסיבה כללית להשבירה דכלים דתהו כו'. וזהו
12 ענין קליפת מדין למטה שאינה בכלל הז' עממין לפי שאינה
13 במדה פרטית כי אם בכללות התהו שהוא הפירוד שזהו
14 שרש ומקור סיבת השבירה כו'.
15 קיצור. קליפת מדין ענינה מדון ושנאת חנם. ז' אומות –
16 ז' מדות פרטיות.

שמחת תורה ופרשת נח רנ"ט

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ב

1 מצות שופר - ענין התשובה. תפילין - התקשרות הראש והיד בתומ"צ, בכל מצוה יש קיום
2 הרצון העליון, והסגולה הפרטית שבה. גם בתשובה צ"ל באופן כללי ובענין הפרטי עליו הוא שב

3 וזהו דמצינו שופר בכננתה הרוחנית הוא ענין התשובה,
4 ומצות היום בשופר, דעבודה דראש השנה הוא ענין
5 התשובה, וכמו שכתב הרמב"ם הלכות תשובה פ"ק ג'
6 הלכה ב: "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזרת
7 הפתוח, רמז יש בו, כלומר: עורו ישנים משנתכם ונרדמים
8 הקיצו מתרדמתכם, וחסשו במעשיכם וחרו בתשובה וזכרו
9 בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהכלי הזמן ושונים כל
10 שנתם בהכל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו
11 לנפשותיכם והטיבו דרכיכם", והינו עם היות דתקיעת
12 שופר בראש השנה היא מצוה, וכל מצוה הן המצות שלא
13 נתגלה לנו טעמם ואף גם המצות שנתגלה לנו טעמם, בין
14 שבא מפרש בתורה ובין שבא במסורה בקבלה או שמוכן
15 על פי השכל, הגה להיותו מצוה הבאה מאת המצוה
16 יתברך, הגה כלם כאחד גזרות המה בלי הבדל כלל אם
17 המצוה היא אחת מן המצות המשפטיים או עדות או חקים,
18 ועם היותה גזרת הפתוח הגה בכל זה צריכים לידע ולהבין
19 הרמז שבמצוה, וטעם הדבר הוא לפי דכל מצוה היא
20 סגולה פרטית מה שפועלת בעושה את המצוה, וכמאמר
21 "לא נתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות", דבכל מצוה
22 ומצוה הגה מלבד קיום המצוה בפעל הגה יש בזה כונה
23 מיוחדת לצרף את האדם ולזכרו, מאכען אים ריינער און
24 איידעלער^א, וכמו במצות תפילין דמצוה בשני בתי תפילין
25 האחת להניח בראש והשניה לקשר בזרועו נגד הלב, דכף

26 הוא רצון העליון, והרמז בזה הוא דתפילין פרושו
27 התקשרות, והפונה דהראש והיד יהיו מקשרים על ידי הלב
28 לעשות בתורה ומצות ובמדות טובות כל מה שצריכים
29 לעשות ולמנע עצמו ממה שאינם צריכים לעשות, הינו
30 שבמצוה יש בקיומה שני ענינים, האחד קיום רצון
31 העליון בפעל ממש, והשני קיום הרמז של המצוה, וכללות
32 המצות הם גזרת הפתוח, וכמו שהוא בכל המצות הגה כן
33 הוא במצות שופר שהוא גזרת הפתוח, דקיום המצוה
34 צריכה להיות לפי שהוא רצון העליון, אבל בכדי שתפעל
35 סגלת פעלתה לצרף ולזכר את האדם הגה זה ע"י ידיעת
36 הרמז שבמצות שופר, והוא מה שבא לעורר על ענין
37 התשובה, והתשובה האמתית באה בדרך פרטי דוקא, וכן
38 הוא סדר התשובה, דתחלה באה באפן כללי שהוא שב
39 ומתחרט על כללות מעמדו ומצבו הלא טוב ומחליט
40 בעצמו לעמוד במקום טוב, דכל זה בכללות עדין, ואחר כך
41 צריך להיות התשובה פרטית על כל דבר ודבר בדרך פרט.
42 דתשובה זו הפרטית היא צריכה לבוא בסדר מסדר לתקן
43 את העבר של הענין הפרטי אשר עליו הוא שב ומתחרט,
44 הינו דאינו מספיק זה שמעתי יהיה טוב אלא שצריך גם
45 לתקן את העבר, דזהו ענין התשובה שהיא חרטה על העבר
46 וקבלה טובה על להבא, וכמו בגשמיית מי שהוא בעל חוב
47 אם כי מעתה הוא משלם בעתו ובכמו צריך גם לשלם את
48 חובו מעבר.

ליל ב' דר"ה, תש"ב.

בלבול רעיוני הנשאל ומצבו המדוכא, נעשו תשובות גליון
זה חומר עשיר ורכוש גדול ביד החוקר דין, הבא אחרי
כן בטענת הודאת בעל דין.

* * *

עודני מביט על כל הנעשה בחדר זה, מדור הראשון
של הגיהנום, ואחד מהבני אדם הניף ידו ומרמז לי ללכת
אל קצה אחד השולחנות אשר משמאל כניסתי, כי שם
יש מקום פנוי לשבת ממול אחת הכותבות אשר עתה זה
גמרה מלאכתה עם אחד האסירים.

רואה הנני איך כי הכותבת מוסרת לאחד מפלוגת
המלווים - על כל סוג פועל ישנם מלאכים מיוחדים, ואין
האחד נכנס לתוך מלאכתו של חברו, ופלוגת המלווים
ענינם ללוות את האסיר, מחדר לחדר וממדור למדור,
ומשתנים הם במלבושת כלי זיינם לפי תוכן מלאכתם -
את נירותיו ותעודותיו של האסיר, למען להביאו למדור
השני, ועם זה נייר עם מספר הנקרא יארליק.

את השם יארליק פוגשים אנו בכמה מקומות שונים,
באים אנחנו אל חנות גדולה לקנות סחורה, מינים שונים
הבאים ממערכות שונות של החנות אל מקום אחד אל
מקום התשלום, קופה, ושם ניתן לקונה יארליק אשר בו
מסומן המספר של התחבושת - החבילה - שלו.

שולחים אנחנו איזה חפצים על ידי מסילת הברזל,
בין שילוח מהיר או בלתי מהיר, מקבלים אנחנו תעודה
ובה כתוב מספר היארליק.

אבל כאן, כלומר שם, שם בשפאלערקע גם על
אנשים נותנים יארליק, אבל נבדל הוא בזה מיארליק
הרגיל, כי היארליק הרגיל מדביקים על תכריך הסחורה,
אבל יארליק זה אינו נדבק על האדם ממש, כלומר על
גופו רק על נשמתו, כלומר מחליפים שמו בשם המספר
שנאמר ביארליק.

והי' לבאר, עד מדור זה, האדם אם כי אסיר הוא,
המלאכים בין של כת הא' ובין הכת הב' קוראים אותו
בשמו, ומכיוון שבא למדור זה וכתב וחתם על הגליון
האמור, נחלף שמו במספר של היארליק ומכאן ולהבא
הוא נקרא בשם המספר.

אינני יודע אם מספר היארליק הוא מספר של חודש,
של יום, של מערכה - אבל יודע הנני כי זה שהי' לפני,
אשר עלי למלאות מקום מושבו הוא יארליק 26808,
האיש אשר עוד זה לא כבר ישב על קצה הספסל הזה
כאיש בין אנשים, מלבושתו בבגדים בינוניים, מראהו כבן
ששים, בעל פנים טובים, כנראה עוסק במלאכת מחשבה,
עורך-ספרים (מנהל פנקסים) או מנהל איזה בית מסחר,
מתון, דיבורו בנחת ובנימוס.

מכיוון שעמד ממושב, והמלווה קרב אליו, ויקח את

מסכת גיהנם מדור ראשון

1 דרכתי על המפתן והנה חדר גדול מרובע, כי"ב אמה
2 על י"ב אמה, ושולחנות ארוכים לכל שלשת כותלי החדר.
3 מעבר האחד יושבות כותבות כעשרים אשה, רובן
4 מקטורת בפיהן, כותבות ומעשנות, פניהן אל הבית,
5 ולמולן ספסלים ארוכים כארכם של השולחנות, מקום
6 מושב בשביל האורחים, האזרחים המובאים.

7 ומימין הכניסה, בסמוך אצל הדלת המובילה לימין -
8 כי ג' פתחים בחדר זה, הראשון הפתוח לרווחה
9 להאסירים המובאים מהמבוא האפל, המיוחד לאסירים
10 מכובדים, פתח השני מימין, כנראה אשר דרך שם
11 מביאים אסירים ממבוא אחר (אשר חימקע הנ"ל חשב
12 כי דרך שם באתי גם אני) לאסירים בינוניים או פשוטים,
13 ופתח השלישי המוביל למדור השני - ומימין פתח
14 הכניסה מהמבוא האפל בין פתח מבוא השני, שם ראיתי
15 מונח על הרצפה הילקוט שלי עם מחסה הפליעד.

16 מחזה מוזר, כארבעים או יותר איש יושבים בחדר
17 זה, כעשרים כותבות וכעשרים איש אסירים היושבים
18 למולן. הכותבות כותבות על גליון ארוך, ובכל רגע
19 מגבירות עיניהן אל היושב למולן לשאול אצלו שאלה
20 הכתובה בגליון, ואסיר היושב למולה עונה, ברצון
21 ובאונס.

22 ובכל זה שקיטה חרישית בבית כאילו אין שם איש,
23 הכל שוקט, שקיטת נר גוועת, דומיית גוסס, השאלות
24 והתשובות נשאלות ונענות בלחישת, ונשמע רק קול העט
25 המשתרע עלי גליון.

26 באמצע החדר במקום המרווח עומדים בני אדם,
27 כנראה מלאכתם היא להשגיח על הסדר, כי הם אינם
28 מדברים ביניהם, אינם משיחים אף הגה קל, רק מביטים
29 בכל עבר ופינה, ועל כל אחד ואחד ביחוד, על שיחות
30 הכותבות עם האסירים, על מראה פני האסירים, ועל
31 הכל.

32 בני אדם הללו, חגורים בכלי זיין, מלובשים בבגדי חיל
33 פשוטים, אבל מראהם מטיל אימה, פניהם אדומים
34 וזועפים, עיניהם מבריקות, וכפתורי בגדיהם נחושת קלל,
35 ומבנה גופם איתן.

36 הרושם הכללי: פה הוא מקום אריגת הרשת, וכל
37 דיבור וכל הגה הנרשם בגליון זה הוא יסוד הבנין אשר
38 יבנה אחרי כן החוקר ודורש. פה הוא רק בית אוסף
39 החומר, חומר האשמה, חומר העלילה, פה הוא סיפור
40 האסיר: שמו, כינויו, שנותיו, מולדתו, גזעו, דתו, מגורו,
41 מעשהו, מספר בני ביתו, שמם ושנותיהם, אבל על ידי
42 יתר עשירות השאלות, נהפך הנשאל ממספר - למודה
43 על כמה דברים וענינים הבלתי עולים על רעיונו תחילה.
44 על ידי רכות הנהגת הכותבות, וחלקת דבריהן ועם זה

1 התעודה ויסתכל בה ויאמר, אהא כמה נכתב כאן, נהפך
2 פני בעל המספר 26808 לירקון, בתי עיניו נפלו מעל
3 חוטמו וכולו רועד.

4 הלוך אחרי - מפקד המלווה - אל תתרגש, בעוד
5 שעה תנוח על מצע קש ותבן ותשתרע על נסרים דקים...
6 (יותר לא שמעתי רק ראיתי כי מוליכים אותו אל החדר
7 הסמוך לזה, משמאל חדר זה).

* * *

8 שבו אזרח - אומרת הכותבת - הא לכם גליון
9 שאלות, וכתבו מענה ברורה על כל שאלה הנשאלת בזה,
10 והמענה תכתבו במקום מיוחד לכל מענה ומענה ביחוד.
11 אין לי מה לכתוב - עניתי - כל האמור בגליון זה אינו
12 מתיחס אלי, ואין לי מה לענות עליו.
13 איך? - שואלת הכותבת - האם אין ברצונכם
14 להישמע לחוקי בית הפקידות? חוק ידוע הוא לכל איש
15 הבא הנה, עליו למלאות גליון שאלות הלז, ולהשיב מענה
16 ברורה על כל שאלה.

17 אנכי - הנני מגיד - לא באתי הנה עם ביקור, כי אם
18 הביאו אותי הנה, ואלו אשר הביאוני יודעים המה מי אני
19 ומה אני, ואם כך איפה למה לי לעשות דבר שאין לי שום
20 צורך בו.

21 השוכחים אתם אי' אתם נמצאים, או בינתכם בלתי
22 מסודרה, סדרים חדשים אתם חפצים להנהיג בבית
23 פקידתינו? מה שמכם?

24 יודע אני שהנני אסיר מובא לשפאלערקע, תודה
25 לא-ל בינתי מסודרה, אין אני חפץ לעשות סדרים
26 חדשים, שמי שניאורסאהן, גר הנני פה ברחוב
27 מאחאוואיא בבית כ"ב מעון י"ב, וגליון שאלות לא
28 אכתוב, את הדברים האלה יכולים אתן לכתוב.
29 הכותבת לוקחת גליון וכותבת, השם, הכינוי,
30 הכתובת, ושואלת: מה התואר שלכם?

31 - אנכי אזרח נכבד לדורותיו.
32 תואר זה אין כעת במדינתנו.
33 אינני יודע אם ישנו התואר הזה, אם איננו, אבל
34 תוארי הוא, אזרח נכבד לדורותיו.

35 - מה מעשיכם?
36 - אנכי עוסק בלימודים, לימוד המחקר האלקי
37 הנקרא בשם חסידות, ולימוד ידיעות הלכות והמצוות על
38 פי דת ישראל.

39 - דת? מחקר אלקי? -
40 כן, מחקר אלקי. א-ל אחד ברא ויצר את הכל, ומנהיג
41 את עולמו עם כל בראיו, הרמש הרומש בים, תולע קטן
42 במדבר שמם והאנשים החיים בישוב.

43 איך אני יכולה לכתוב כזאת על גליון שאלות זה?
44 - מי מצוה לכתוב, לדידי לא תכתבו מאומה, אתן

45 חפצים לכתוב - כתבו, אם אין אתן חפצים לכתוב לא
46 תכתבו.

* * *

47 בשעה זו נראו שלשה אנשים בפתח של המדור השני
48 מביטים למדור זה, מחפשים בעיניהם אנה ואנה, וכאשר
49 הסתכלו במקום מושבי רושם פניהם הראה כי מצאו את
50 אשר חיפשו.

51 באחד מהשלשה הכרתי את מוביל המרכבה אשר בה
52 נסעתי ממעוני לשפאלערקע, שלשה אנשים הללו כולם
53 צעירים מלובשים במלבושי אזרח רגילים, מכנסיים
54 קצרים וכתונות משי, בעלי צבעים שונים בטעם אנגלי או
55 אמריקני, בתי רגלים גבוהים אדומים, עם כפתורים,
56 חגורות רחבות עם צלחת לשעון בשמאל וקנה רובה
57 מימין, ושערותיהם סרוקות במשפט, ונחת רוח מתוח על
58 פניהם הקר ככפור.

59 כניסתם של שלשה אנשים הללו הפיחה אימה קרה,
60 באוירה של המדור הלזה. הכותבות והקבוצה של בני
61 אדם העומדים באמצע הבית, הגם שלא הגידו מאומה
62 ולא הוסיפו איזה תנועה במלאכתם הרגילה, אבל אויר
63 החדר נשתנה לרגלי ביאת שלשה אלה.

64 באין אומר ובאין דברים, עמדו שלשה אלה, אבל
65 כניסתם כנראה הביאה חרדת מות, אימת צלמות גם על
66 פקיד בית זה, כל אחת הכותבות התכווצה והעמיקה
67 במלאכת כתיבתה, ופני הקבוצה אשר באמצע הבית
68 מתאדמים ומתלבנים, ועיניהם הולכות אנה ואנה, כמגנני
69 בכיור למראה שרביטו של מצביא זועם.

70 אחד מהשלשה הוציא מצלחת מכנסיו כלי כסף
71 מבריק מלא מקטורים, ויקח לו מקטרת ויכבד גם את
72 חבריו העומדים על ידו, וכולם מסתכלים אל עבר פני
73 השולחן הזה, רואה הנני ברור כי מחפשים הם עלילה
74 נימוסית, הזדמנות של מה בכך איך לגשת אל שולחן זה.
75 הבנתי כי חפצים הם לידע מה שכותבים בגליון זה,
76 ברור לי אשר האנשים הללו יודעים אותי ואת עניני,
77 אינני יודע אם הם מפקידי מדור השני או השלישי, אבל
78 בכל אופן פקידים גבוהים המה הבלתי רגילים לבקר
79 מדור זה, ולזאת ביקורם זה הביא איזה רעדה בכל פקיד
80 הבית הלזה.

81 משער הנני כי חפצים לקחת חלק בעריכת גליון זה,
82 אשר מלבד המענות הברורות על כל השאלות הנשאלות
83 בו, היו תאבים במאד לתקוע מסמרות אשר יוכלו אחרי
84 כן לתלות בהם עלילותם.

85 אבל האפשר הדבר דבר כזה אשר פקידים גבוהים
86 יתערבו בדבר המסור ונתון על יד כותבת פשוטה, הלא
87 בזה יכול להראות כי דבר סתר צפון בזה.

* * *

1 מה לי לעשות? - הכותבת, כשואלת לעצמה ומעשנת
2 את המקטרת - אנכי אינני יכולה לכתוב דברים כאלה.
3 עלי לשאול כל שאלה האמורה בזה, ואת המענה עלי
4 לכתוב, ודברים כאלו, אלקים, דת, מצות, אינני יכולה
5 לכתוב.
6 האפשר - שואל הנני - גם לאסיר לעשן מקטרת?
7 כן - באולם זה אינו אסור לעשן, אבל האסירים אינם
8 מעשנים, ואם תרצו לעשן אז אשאלה רשיון מאחד
9 הפקידים העומדים בקבוצה שבאמצע הבית. תשובה זו
10 הגידה באופן אשר הפקידים הגבוהים אשר עמדו לא
11 רחוק משולחן זה שמעו זאת.
12 בצחוק קל מרחף על שפתיו ניגש אחד משלשת
13 הפקידים הגבוהים ושאל כמתמי: האזרח הלזה חפץ
14 לעשן מקטרת, ופונה אלי: פה אין אוסרים את העישון,
15 יכולים אתם לעשן.
16 לקחתי מקטורת, והפקיד הואיל לתת לי המקטרת
17 שלו לעשון ממנו את מקטורתי. הגדתי לו תודתי, ואמרתי
18 כי יש לי עצי גפרית.
19 אין אני - מתאוננת הכותבת לפני הפקיד שקרב אל
20 השולחן - יכולה לכתוב גליון אזרח זה הבלתי עונה על
21 שאלות הגליון, באמרו כי אין לו יחס עם כל הכתוב בזה,
22 ואיננו חפץ לענות כל מאום, רק שמו, כינויו, כתובתו
23 ותארו.
24 הפקיד לוקח הגליון ומסתכל בו רגעים אחדים, ופונה
25 אלי: הלא בגליון זה לא עניתם על השאלות מאומה,
26 עליכם למלאותו כולו ובלא זה אי אפשר הוא.
27 - דברו הגיד במנוחה גמורה, כמנהל פועל המסתכל
28 בהרצאתו של אחד מפקידי המערכות, ויוסף להגיד:
29 בטח יודע הוא אזרח זה אי' הוא נמצא, בבית פקידות
30 זו יש לה נימוסי' וחוקי' וכל הבאים הנה צריכים המה
31 להישמע אל אשר מבקשים אותם, ורגילים המה פקיד
32 בית פקידות זו אשר בקשותיהם מתמלאות בדיוק וגם
33 במהירות.
34 חפץ הנני - הגדתי - להשתמש בהזדמנות זו ולברר,
35 האם הבטחתם של באי כח בית פקידות זו, או בדיוק
36 יותר, צירי בית פקידות זו, נאמנות ואפשר לבטוח כי
37 יתמלאו גם הן בדיוק.
38 לא אבין - אמר הפקיד - מה אתם אומרים, אזרח.
39 ציר בית הפקידות אשר בא בלילה לאסרני הגיד לי
40 כי יתנו לי להניח תפילין ולהתפלל, וזה שעה ומחצה
41 שהנני מתגולל פה ועדיין הבטחתו לא נתמלאה. הוא

42 אמר, ומעצמו, כי לא שאלוהו אודות זה, כי נקרא הנני
43 לכאן רק על איזה שעות, אשר בבואי יחכו לי אחדים
44 מהפקידים הגבוהים וישאלו אצלי שאלות אחדות וירשו
45 לי לילך הביתה.
46 אינני יודע לאיזה צורך הי' לו להציר הלזה להגיד
47 דברים אלו, אין זה אלא כי חפץ להשלות נפש אנשי ביתי
48 יחיו, או לנקום על ידי שחוק כזה, ואחת היא לי אם הנני
49 מבין דרכי הצירים והנהגתם או לאו.
50 אבל - הנני יהודי דתי, הנני חפץ להניח תפילין
51 ולהתפלל, איש אין בארץ, אשר יוכל להפריע אותי
52 מעבודת האלקים, את זה דרשתי ברגע מאסרי, דבר זה
53 הבטיח לי ציר בית פקידות ג.פ.א. וסיים דבריו: אם כי
54 קומוניסט הנני - באירוניה - את דברי לא אשנה, כן היו
55 דבריו, ואת זה הנני דורש עתה.
56 ובהננוע לגליון השאלות, הגדתי כי אנכי לא באתי
57 הנה, רק הביאו אותי צירי פקידות ג.פ.א. ולא אפונה כי
58 הצירים הללו וגם הפקידים הגבוהים יודעים מי אני ומה
59 אני, אנכי הנני מגיד כדברים האלה:
60 "אנכי הרבי שניאורסאהן בן הרבי המפורסם
61 מליובאוויטש, תוארו אזרח נכבד לדורותיו, נולד
62 בליובאוויטש. למד בישיבה, גר כשמונה וחצי שנה
63 ברוסטוב וכשלושה שנים בלנינגרד, עוסק בלימודים:
64 לימוד מחקר אלקי חסידות, ובירורי הלכות ומצות דת
65 ישראל, וכמו כל היהודים שומרי דת אין לי שום יחס אל
66 מדיניות (פוליטיק) ויותר אין לי מה לכתוב".
67 הדיבור המוחלט, המענה הברורה, הקרירות ועישון
68 המקטרת, היו כלי הטבע ללמעלה מן הטבע, והפקיד
69 כמדבר לעצמו אמר: וואפראצעס עטא דאסטאטאצנא
70 [הכתוב בזה מספיק הוא]. ויפנה אל הכותבת ויאמר
71 בשחוק קל, ובעינים בוערות, כתבו כמו שאומר האזרח.
72 ומה יהי' בנוגע להתפלל, הנני פונה בשאלתי אל
73 הפקיד.
74 על זה - עונה בגאון - יענה לכם ראש הפקידים של
75 המערכה אשר לשם תובלו לשבת. וילך בזעף עצור.
76 הכותבת לקחה גליון חדש ותכתוב בו את הדברים
77 האמורים בזהירות גדולה, ותתן לי לחתום.
78 אנכי לקחתי את הגליון וקראתי בכל הכתוב בו, ובכל
79 שאר השאלות עשיתי קו של מחק המעיד ברור כי על
80 שאלה זו לא עניתי, וככלותי לקרוא כולו - חתמתי.
81 במשך זמן זה שוחחו ביניהם שלשת האנשים ולכסות
82 עינים פנו כה וכה וילכו.

ספר הזכרונות מב"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ק"ד – רוח הקודש של הבעל שם טוב

- 1 שלוחי קהלת ויטבסק עזבו את בית המושל מדוכאים מכישלון שליחותם. הם לא הצליחו לברר
- 2 דבר על חטא ועל גורל ראשי הקהל האסורים.
- 3 גם הניסיונות לברר בדרכים אחרות פרטים על האסירים לא הצליחו. הפריצים שדרכם קיוו להיוודע
- 4 את הפרטים הדרושים היו אותה שעה עסוקים בציד ביערות וילייקה שעל-יד וילנא.
- 5 החוכר היהודי זאב וולף, הידוע גם בשם עטינגר, ניסה לנצל לשם כך את קשרי בעלי האחוזות
- 6 הקטנות, אך הללו הודיעו כי אינם חפצים כלל להתערב בעניינים אלה.
- 7 לא נותרה ליהודים שום דרך מאשר להמשיך בתפלה ובתענית.
- 8 כרוז מיוחד הודיע מטעם הרבנים על תענית צבור ביום מסוים, אשר יחול על גברים ונשים, נערים
- 9 וזקנים.
- 10 ביום תענית זה בא ר' מלכיאל הנסתר אל ר' יוסף יצחק, העילוי משריי, והודיע לו כי אל החסידים
- 11 הנסתרים בויטבסק הגיע שליח מיוחס מהבעל שם טוב, עם הוראה בשמו, לצום שלושה ימים רצופים,
- 12 ולעורר בדרכים שונות את הצבור היהודי בעיר לבטוח בה'.
- 13 שליח מיוחס ומכובד זה של הבעל שם טוב היה הצדיק הידוע רבי קהת. הוא הודיע בשם הבעל
- 14 שם טוב כי בעוד עשרה ימים תבוא הישועה ליהודי ויטבסק, ואבלם ייהפך לשמחה.
- 15 בד בבד הורה הבעל שם טוב כי דבר זה יישאר בינתיים כסודם של יחידי סגולה.
- 16 בו ביום עזב רבי קהת את ויטבסק, והחסידים הנסתרים המקומיים החלו בצום שלושת הימים
- 17 על-פי הוראת הבעל שם טוב.
- 18 לראשונה שמע אז ר' יוסף יצחק על קיומם של חסידים נסתרים בויטבסק. הוא ביקש, אפוא, מר'
- 19 מלכיאל שיפגישוהו עם חסידים אלה. ברם, ר' מלכיאל אמר לו כי הצטווה שלא ליצור פגישה כזו, עד
- 20 שתבוא הוראה מתאימה מהבעל שם טוב.
- 21 ר' יוסף יצחק הצטער מאד על כך. הוא הבין מכך כי בעיני הבעל שם טוב אין הוא ראוי להיות
- 22 מודרך עם עדת החסידים הנסתרים. הוא הניח כי כפי הנראה אין הוא מכיר עדיין באופן יסודי את דרך
- 23 הבעל שם טוב.
- 24 הוא השיח את לבו לפני ר' מלכיאל, אך הלה אמר לו כי מן הסתם יש טעמים נוספים לדבר, אשר
- 25 במשך הזמן יובהרו.
- 26 ר' מלכיאל יעץ לו לכתוב למדריכו בחסידות, ר' משה ניסן הנסתר, ולשאול אותו מה מוטל עליו
- 27 לתקן כדי להגשים את שאיפתו ליצור קשר עם החסידים הנסתרים שבעיר.
- 28 בינתיים התרחש מאורע מסוים בעיר: אל אחד מראשי הקהל בא בשעות הלילה המאוחרות ר'
- 29 שמרל אייזיק הצבעי, כאשר ברצונו לספר דבר מה חשוב.
- 30 בעבודתו כצבעי וסייד - סיפר ר' שמרל אייזיק - הזדמן לו לעבוד מפעם לפעם בבתי אנשי האצולה
- 31 וגם בבית המושל, כך הזדמן לו לצבוע ולטייח - בימים האחרונים - כמה חדרים בארמונו של המושל.

- 1 למרות אכזריותו של הלה, הרי ביחסיו עם ר' שמרל אייזיק היה מאוד נינוח, הוא הכיר עוד את
- 2 אביו ודודו של ר' שמרל אייזיק, שאף שניהם היו צבעים ועסקו לפני שנים רבות בעבודה זו - כר'
- 3 שמרל אייזיק - בבתי הגויים העשירים.
- 4 יום קודם, כאשר הגיע ר' שמרל אייזיק לעשות מלאכתו בבית המושל נתקל במושל כאשר פניו
- 5 זועפות. עם זאת השיב הלה בידידות על אשר ברכהו ר' שמרל אייזיק בברכת "בוקר טוב".
- 6 מרחוק שמע את המושל משוחח עם אשתו בהזהירו, אשר ישיל את עורם של ראשי הקהל האסורים
- 7 ובמיוחד את עורו של העשיר ר' אברהם סג"ל, ויכם מכות רצח.
- 8 בהמשך הוא גילה - מה שלא היה ידוע עד עתה לאף אחד - מהי הסיבה למאסרם של ראשי הקהל
- 9 וסג"ל העשיר בראשם. מתברר כי הממשלה הפולנית, שמושבה בקראקא, דרשה מר' אברהם סג"ל
- 10 הלוואה ללא ריבית בסכום של מאה וחמישים אלף זהובים למשך שנתיים, וסג"ל השיב כי אין בכוחו
- 11 להלוות יותר מעשרים אלף זהובים.
- 12 עתה מצפה המושל לבואו של אחד בשם לודביג מקראקא לויטבסק, במטרה לטפל מחדש בהשגת
- 13 ההלוואה מסג"ל ומשאר ראשי הקהל. זו הייתה סיבת מעצרו של סג"ל וראשי קהלת ויטבסק.
- 14 ר' שמרל אייזיק הרגיש כי זו חובתו למהר ולספר את הידוע לו לאחד מראשי הקהל. זו הייתה
- 15 הידיעה הראשונה על סיבת המאסר שגרמה לבהלה כה גדולה בוויטבסק.
- 16 עתה אף הובן מדוע פשטו טרם מאסרו של סג"ל על ביתו - והוחרמו כל הכסף והתכשיטים
- 17 שנמצאו שם. זאת, כנראה, כדי לבדוק אם אכן דיבר סג"ל אמת, שאין ביכולתו להעמיד לממשלה
- 18 הלוואה של מאה וחמישים אלף גילדן.
- 19 שמו של לודביג הטיל אימה מיוחדת על אנשי הקהלה, שכן שמו של לודביג יצא לשימצה מנסיון
- 20 העבר על "מומחיותו" בסחיטת כסף מיהודים וגזילת רכושם כדי להעבירו לקופת הממשלה. בואו
- 21 המצופה של זה מקראקא בישר אם כן סכנה חמורה ליהודים ולרכושם. היה ברור כי הוא מתכוון לבצע
- 22 מסע של סחיטה בעינויים אצל האסירים ואצל עשירי ויטבסק ויהודיה בכלל. כל היהודים מיהרו
- 23 להחביא את כל דברי הערך שלהם, והמתינו בפחד לבואו של לודביג.
- 24 ימים אחדים חלפו ולא נודעה על כל התפתחות שהיא אודות ראשי הקהל האסורים. עד שהגיע
- 25 ליל שבת קודש ויהודי העיר מילאו את בתי הכנסת לקבלת שבת, ולפתע עלה על במת בית המדרש
- 26 הגדול החנווני שמואל "הגבוה". תואר זה ניתן לשמואל הן מפני גובהו הבלתי רגיל והן מפני הקול
- 27 הרם שניחן בו. הלה הכריז בקולו הרם: יהודים! בשורה טובה לי אליכם! ר' אברהם סג"ל ושאר ראשי
- 28 הקהל שוחררו ממאסרם, והם נמצאים עתה בבתייהם.
- 29 וכדי לא להשאיר את השומעים משתאים - סיפר שמואל החנווני כי לפני הדלקת הנרות הגיע לעיר
- 30 זאב וולף החוכר ומיהר לבית המושל ושיחרר את האסירים בערבותו.
- 31 הבשורה הטובה שימחה מאוד את כולם. היה זה במלאות עשרה ימים לבואו של שליחו של הבעל
- 32 שם טוב ר' קהת אשר בה הודיע לעדת החסידים הנסתרים בעיר, וכן גם לר' יוסף יצחק, כי כעבור
- 33 עשרה ימים תבוא הישועה.
- 34 עם זאת מובן שעבור הצבור הרחב היה זה נעלם. הם לא הכירו עדיין את הבעל שם טוב, וגם
- 35 לא ידעו שיש לו רוח הקודש, ובאיזה כוח ידע הבעל שם טוב את השחרור הצפוי ומועדו המדויק.

1 אך למרות שחרורם לא הסתיימה הפרשה.

2 ר' אברהם סג"ל, שהיה אז בגיל זקנה, היה מפורסם בכל רחבי פולין, הכירוהו הן יהודים והן,
3 להבדיל, שאינם יהודים. הוא היה נכבד בחוגים הבכירים של ממשלת פולין וקיים יחסי מסחר עם
4 נסיכים ושרים.

5 לאמתו של דבר הייתה משפחת סג"ל מוכרת בפולין כבר למעלה ממאה שנים קודם לכן. עוד סבו
6 של ר' אברהם - ר' מרדכי אהרן סג"ל - שהחזיק בחכירה את גביית המכס ברחבי פולין, יחד עם
7 שותפו ר' טעבל, היו מלוים סכומי כסף גדולים לממשלה. בהזדמנות מסוימת אף הלוו לממשלה סכום
8 כסף גדול במיוחד בתנאים נוחים ביותר.

9 בכך השיגו את אהדת הממשלה וניצלו את מעמדם לטובת יהודי המדינה.

10 ר' אברהם סג"ל הלך בדרכי סבו, וגם פרסומו היה גדול בכל המדינה.

11 בעת מאסרו של ר' אברהם והפשיטה על ביתו רתם בנו יהודה לייב מיד את מרכבתו ומיהר
12 לוורשא, ומשם לקראקא, כדי להיפגש עם שרים בכירים ולספר להם על מאסרם של אביו ושאר ראשי
13 הקהל, מבלי שתיאמר להם מהי הסיבה למאסרם.

14 הנסיכים רדיוויל וליובומירסקי שניהלו עסקים עם יהודים והיו ידידותיים כלפי היהודים, הביעו
15 מיד את נכונותם לעזור, ופעלו בכיוון הדרוש. הם אף דרשו כי יוענק לאסיר סג"ל תואר אצולה, כדי
16 לאלץ בכך את המושל בויטבסק לשחררו, ולמנוע ממנו ומשאר הפריצים, כל אפשרות לפעול נגדו.

אגרות קודש

9	הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.	1	ב"ה ה' י"א אלול תרפ"ג
10	ובזה הנני לבקש את ידידנו אנ"ש שי' בכל אתר ואתר,	2	ראסטוב דאן
11	לקרב את ידידנו תלמידנו הרב הרי"נ שי' הנ"ל בכל מיני	3	כבוד ידידי הרב הנכבד ומרומם וו"ח אי"א
12	קירוב ברו"ג ולהתעורר לקבוע שיעורי לימוד דא"ח בכתב	4	מוהר"ר ישראל נח שי'
13	ובע"פ, ובגלל זאת יתברכו בברכה כפולה ומשולשת, וימלא	5	שלום וברכה.
14	השי"ת משאלות לב כאו"א לטובה ולברכה בגו"ר.	6	הנני בזה למלאות ידו לנסוע בערי ידידנו אנ"ש שי' בפלכי
15	והיו ברכה ושלוש כאו"נ ידי"ע הדו"ש ומברכם בכוח"ט	7	קאוונא, וילנא, ודוינסק כו' לחזור דא"ח ברבים, ולקבוע
16	בגו"ר.	8	שיעורי לימוד דא"ח כפי ציווי ופקודת הוד כ"ק אאמו"ר

[אג"ק מוהרי"צ כרץ יד]

פרק ה משנה ה

עֲשֶׂה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבְתִּינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ: לֹא הִפִּילָה אִשָּׁה מִרִּיחַ בֶּשֶׂר הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הִסְרִיחַ בֶּשֶׂר הַקֹּדֶשׁ מֵעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה זָכוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְלֹא אֶרֶץ קָרִי לְכַהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְלֹא כָבוּ גִשְׁמִים אֵשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה, וְלֹא נִצְחָה הָרוּחַ אֶת עַמּוּד הָעֶשֶׂן, וְלֹא נִמְצָא פֶסוּל בְּעֶמֶר וּבִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רוּחִים, וְלֹא הִזִּיק נָחֹשׁ וְעֶקְרָב בִּירוּשָׁלַיִם, וְלֹא אָמַר אָדָם לְחֹבְרוֹ צֹר לִי הַמָּקוֹם שְׁאֵלַיִן בִּירוּשָׁלַיִם:

נקודות משיחות קודש

ואם כי לכאורה אפשר להשמר גם מנחש ועקרב על ידי שירצפו קרקע הבתים באבנים, הרי בבית המקדש הי' צריך להיות עפר (כדלקמן), ואף על פי כן לא הזיק שם נחש או עקרב; ומזה נמשך הנס לירושלים כולה, ששם נוגע הנס ביותר, כי קרוב לומר שלא ריצפו את הבתים באבנים מחמת האיסור דהשתחוואה על רצפת אבנים¹¹.

א) אמרו רז"ל¹² "ומקום הי' שם אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה כו' ונוטל עפר כו'" (ואף שהי' מכוסה בטבלא, הרי הוא צריך לפותחה, ומעולם לא הי' נחש ועקרב – שזיק – תחתיה). ב) השיתין (חלל שתחת המזבח כנגד מקום הנסכים) היו "חלולין ויורדין עד התהום"¹³. ג) "אבן היתה בקדש הקדשים במערבו (דמונה על עפר – כנראה במוחש) שעלי' הי' הארון מונח"¹⁴. ד) תחת המקדש היו צריכים להיות מערות ומחילין (מפני הטומאה)¹⁵. ה) מדלא נתפרש להיפך, יש לומר דהאזטם (שש אמות התחתונות דהיכל) הי' עפר (וכלשון במפרשים – עפרורית)¹⁶.

ולא עוד, אלא שעיקר קדושת הרצפה הי' דוקא בעפר, שזהו הענין דאבן שנעקרה חוצצת (לעפר שהוא) תחתיה¹⁷.

והנה אי אפשר שבמשך כל הזמן לא נעקרה אבן כמה וכמה פעמים, ובכל זאת לא הזיק שם נחש ועקרב מעולם.

ב. (בפנימיות הענינים). נחש ארסו חס¹⁸, ובעבודה ענינו חמימות והתפעלות בעניני העולם; ואילו עקרב ארסו קר¹⁹, היינו קרירות לעניני קדושה. ו"עקרב" גרוע בהרבה מ"נחש", כי כללות ענין החמימות וההתפעלות באה מקדושה, ככתוב¹⁹ "כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא", ולכן אפשר להפכו לטוב; ואילו ענין הקרירות הוא ההיפך המוחלט של קדושה.

וזהו "לא הזיק נחש ועקרב בירושלים": מצד שלימות היראה²⁰ אין נתינת מקום לחמימות ד"נחש" ועל אחת כמה וכמה לקרירות ד"עקרב"²¹.

צריך ביאור: פתח התנא בנסי המקדש וסיים בנסי ירושלים¹. והביאור בזה:

א. נסים אלו באו בסיבת הקרבנות בבית המקדש. ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים – נס זה קרה בכדי שלא לפגוע בשמחת החג, הקשורה בקרבנות שבבית המקדש². ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאלין בירושלים – המקריב קרבן חייב ללון בירושלים³, וכתוצאה מכך הי' צורך בנס זה. ב. מקומם המקורי של נסים אלו הי' בבית המקדש, ומשם נמשכו ונתפשטו לעיר המקדש כולה.

ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים – "נחש" רומז לפירוד ושנאת חנם, ככתוב⁴ "ואיבה אשית בינך ובין האשה", ואילו ירושלים היא ההיפך מזה, וכמאמר רז"ל על הפסוק⁵ "ירושלים הבנוי' כעיר שחבורה לה יחדיו" – "עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים". וכשם שלא הי' מקום בירושלים לאש המחלוקת של "נחש" ד"ארסו חס"⁶, כך לא הי' מקום לפירוד באופן של קרירות, המרומז ב"עקרב" ש"ארסו קר"⁶. וענין זה מקורו בבית המקדש, כי זה שירושלים היא עיר שעושה כל ישראל חברים הוא "בלבד בשעה ששם עלו שבטים"⁷ לרגל⁸ לבית המקדש.

ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאלין בירושלים – אחד מנסי המקדש הי' שהיו "עומדים צפופים ומשתחוים רווחים", ומשם נמשך נס זה לירושלים כולה, שלא הי' המקום צר ללון בה⁹.

ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים.

צריך ביאור: לכאורה הי' צריך להיות נס דומה בכל החיות המזיקות, ולמה מדייק שלא הזיק נחש ועקרב דוקא.

והביאור: א. משאר חיות אפשר להשמר (על ידי סגירת שערי העיר וכיוצא בזה), ואין צורך בנס בכדי שלא יזיקו. מה שאין כן מנחש ועקרב אי אפשר להשמר, שהרי מצויים הם בתוך האדמה¹⁰, ולכן הי' צורך בנס בכדי שלא יזיקו.

תשל"ו, מוצש"ק פ' ראה תשל"ח – על פי רשימת השומעים בלבד.
10. כמאז"ל (שבת כב, א) והביר רק אין בו מים כו' אבל נחשים ועקרבים יש בו. 11. שו"ע אדמו"ר הזקן סקל"א ס"א. 12. סוטה טו, ב. 13. סוכה מט, א. 14. רמב"ם הלכות ביהב"ח רפ"ד. 15. ראה תמיד רפ"א. 16. ראה רמב"ם שם (פ"א ה"י): ומרצפין את כל העזרה באבנים יקרות כו', ההיכל כו' אטום כו' (שם פ"ד ה"ג). ובבבין שלמה – בארזים מצופים זהב. ואכ"מ. 17. זבחים כד, א. וכדמוכר מהסוגיא שם דדוד קידש הרצפה – שדה שחרשו אותה – וזוהי קדושת הרצפה דשלמה (אלא שהאבן) המחובר לקרקע קרקע. ובפנימיות הענינים: במשכן הי' קרקע, ומקדש איקרי משכן (עירובין ב, א) ומתאים להא דדוד קידש העפר. 18. ערכי הכינויים מערכת נחש. 19. ואתחנן ד, כד. 20. ראה ב"ר פנ"ו, י. 21. משיחת ש"פ חו"ב תשל"ו – על פי רשימת השומעים בלבד.

1. וכקושיית הגמרא במסכת יומא (כא, א). ואף שבגמ' שם מתרץ "איכא תרתי אחרונייתא במקדש", הנה מזה שמפרשי המשנה (רש"י, הרמב"ם, רבינו יונה ורע"ב) אינם עומדים על קושי זה, מוכרח שבפשטות אי"ז קושיא, כי נסים אלו קשורים עם קדושת המקדש (כדלקמן בפנים). וקושיית הגמ' היא על סגנון לשון משנתנו: מכיון שפתח בנסי המקדש הו"ל לסיים נסים אלו קרו "בירושלים מפני קדושת המקדש" וכיו"ב. 2. כי שמחה האמורה ברגלים היא שיקריב שלמים (רמב"ם הלכות חגיגה רפ"א). 3. ראה בחדא"ג יומא שם: משום שבירושלים בעי לינה נקט האי לישנא (שאלין בירושלים). 4. בראשית ג, טו. וראה ב"ר פ"כ, א. 5. תהלים קכב, ג. ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ו. – וראה זח"ב קנא א, שהמדבר (מקום נחש שרף ועקרב) הוא הלעו"ז של ירושלים. 6. ערכי הכינויים מערכת נחש. 7. ירושלמי שם. 8. פני משה וקה"ע שם. 9. משיחות ש"פ חו"ב

פרשת נצבים

כט אֲתֶם נִצְבִים הַיּוֹם בְּלִפְנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם רֹאשֵׁיכֶם שְׂבִיטֵיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשִׁמְרֵיכֶם כָּל
 אִישׁ יִשְׂרָאֵל: טַפְכֶּם נְשִׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב
 מַחֲנֶיךָ מֵחֶמֶב עֲצִידְךָ עַד שֹׂאֵב מִיַּמִּיד: * לְעִבְרְךָ
 בְּבִרְיַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאֻלָּתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 בָּרַת עַמְּךָ הַיּוֹם: (ל) י לְמַעַן חֲקִים-אֶתְּךָ הַיּוֹם | לֹא
 לָעַם וְהוּא יִהְיֶה-לְךָ לְאֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ
 וְכֹאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:
 י וְלֹא אֶתְכֶם לְבַדְכֶם אֲנִכִּי בָרַת אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת
 וְאֶת-הָאֱלֹהִים הַזֹּאת: י* כִּי אֶת-אֲשֶׁר יִשְׁנֹו פֹה עִמָּנוּ
 עַמְּךָ הַיּוֹם לְפָנַי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֹה
 עִמָּנוּ הַיּוֹם: (ישראל) טו כִּי-אַתֶּם יֹדַעְתֶּם אֵת אֲשֶׁר-
 יִשְׁכְּנוּ בָּאָרֶץ מִצְרַיִם וְאֵת אֲשֶׁר-עֲבַרְנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם
 אֲשֶׁר עָבַרְתֶּם: טז וְתִרְאוּ אֶת-שְׁקֻצֵיהֶם וְאֵת
 גִּלְלֵיהֶם עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם: יז פְּנִי-יִשְׂ
 רָאֵל אִישׁ אוֹיֵשׁ אוֹיֵשׁ אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ-שִׁבְטֵי אֲשֶׁר
 לָבְנוּ בַּיּוֹם הַזֶּה מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְלַכֵּת לְעַבְדֹּ
 אֶת-אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פְּנִי-יִשְׂרָאֵל בְּכֶם שְׂרֵשׁ פֶּרֶה רֹאשׁ
 וְלַעֲנָה: יח וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת
 וְהִתְפָּרַךְ בְּלִבּוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יִהְיֶה-לִּי כִּי בְּשִׁרְרוֹת
 לְפִי אֵלֶךְ לְמַעַן סִפּוֹת הַרוּחַ אֶת-הַצִּמְמָה: יט לֹא-
 יֵאבֶה יְהוָה סֶלַח לוֹ כִּי אֲזַי יַעֲשֶׂן אֶף-יְהוָה וּקְנָאתוֹ
 בָּאִישׁ הַהוּא וּרְבָצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר
 הַזֶּה וּמָחָה יְהוָה אֶת-שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:
 כ וְהִבְדִּילוּ יְהוָה לְרַעְהָ מִכָּל שְׂבִיטֵי יִשְׂרָאֵל כָּל-
 אֱלֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת:
 כא וְאָמַר הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ
 מֵאַחֲרֵיכֶם וְהִנֵּכִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאָרֶץ רְחוֹקָה וְרָאוּ
 אֶת-מִפְּלוֹת הָאָרֶץ הַהוּא וְאֶת-תַּחֲלָאִיהָ אֲשֶׁר-חָלָה
 יְהוָה בָּהּ: כב גִּפְרִית וּמָלַח שֹׂרֶפֶת כָּל-אַרְצָהּ לֹא
 תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא-יַעֲלֶה בָּהּ כָּל-עֵשֶׂב
 בְּמַהֲפָכַת סָדֶם וְעַמּוּדָה אֲדָמָה כְּחֵיב וּצְבִיִּים
 קָרִי וּצְבוֹיִם אֲשֶׁל הַפֶּךָ יְהוָה בְּאָפּוֹ וּבְחִמָּתוֹ:
 כג וְאָמְרוּ כָּל-הַגּוֹיִם עַל-יְמֶה עָשָׂה יְהוָה בְּכֶה

לָאָרֶץ הַזֹּאת מָה חֲרֵי הָאֶף הַגָּדוֹל הַזֶּה: כד וְאָמְרוּ
 עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת-בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁל
 בָּרַת עַמָּם בְּהוֹצִיאֹ אוֹתָם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם: כה וַיִּלְכּוּ
 וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים
 אֲשֶׁר לֹא-יִדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם: טו וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה
 בָּאָרֶץ הַהוּא לְהֵבִיא עָלֶיהָ אֶת-כָּל-הַקְּלָלָה
 הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה: טז וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל
 אֲדָמָתָם בָּאֶף וּבְחִמָּה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכֵם
 אֶל-אָרֶץ אַחֶרֶת כַּיּוֹם הַזֶּה: כז הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה
 אֱלֹהֵינוּ וְהַגָּלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם לַעֲשׂוֹת

אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ס ע"כ בחול

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 219)

רֹאשֵׁיכֶם . . שׂוֹאֵב מִיַּמִּיד (כט, ט"ז)

בְּנֵי מִלֵּוֹהַ בְּבִרְיַת זֶה הוּא לְחֻקֵּיכֶם בְּעֶרְבוֹת (אור החיים)

בְּאֶחָדוֹתֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּלֶם עֲרִיכִים וּמַעֲרִיכִים זֶה בְּזֶה, יִשְׁנִים
 שְׁלֹשָׁה אוֹפְנִים. א. הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל כָּלל יִשְׂרָאֵל הִיא כְּאֲשֶׁר יֵשׁ בּוֹ
 גַּם רֹאשׁ (רֹאשֵׁיכֶם) וְגַם רִגְלֵי (שׂוֹאֵב מִיַּמִּיד). ב. כָּל אֶבֶר מִשְׁפִּיעַ
 מִמַּעַלְתּוֹ לְשָׂאֵר הָאֲבָרִים, כִּי שְׁהִירָשׁ וְהַרְגֵּל זְקוּקִים זֶה לָזֶה
 וּמִשְׁלִימִים זֶה אֶת זֶה. ג. מִצַּד נְקֻדַּת הַיְּהוּדִיּוּת, שֶׁהִיא בְּשׁוּמָה מִמַּשׁ
 אֲצֵל כָּל יְהוּדִי, אֵין הַתְחַלְקוֹת כָּלל שֶׁל רֹאשׁ וְרִגְלֵי; כֵּלֶם הֵם כְּמוֹ
 נְקוּדָה אַחַת מִמַּשׁ.

ל שְׁנֵי * וְהָיָה כִּי-יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְתָּ
 אֶל-לִבְבְּךָ בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 שָׁמָּה: ז' וְשִׁבַּתְתָּ עַד-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמַּעְתָּ בְּקוֹל
 כָּל אֲשֶׁר-אֲנִכִּי מִצִּוְךָ הַיּוֹם אֶתָּה וּבְנֶיךָ בְּכָל-
 לְבָבְךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ: ח' וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-
 שְׁבוּתְךָ וּרְחַמְךָ וְשָׁב וּקְבָצֵךְ מִכָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר
 הִפְצִיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: ט' אִם-יִהְיֶה נִדְחָךְ
 בְּקִצְהָ הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבָּצֵךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם
 יִקְחֵךְ: י' וְהִבִּיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-
 יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ וְהִיטְבָךָ וְהִרְבָּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ:
 יא וְכָל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-לִבְבְּךָ וְאֶת-לִבְבֵי זֶרְעֶךָ
 לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ
 לְמַעַן חִיֶּיךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 177)

אֵת לְבָבְךָ וְאֵת לִבְבֵי (ל, ט)

ראשי תבות אלו (בעל הטורים)

ראשי תבות זה, שמורה על עבודת התשובה, הוא הקדמה ויסוד לתורה, עבודה וגמילות חסדים הנרמזים בתבת אלו. אנה לידו ושמתי לך - ענין ערי מקלט, ובעבודת האדם זהו קו התורה, כי דברי תורה קולטין (מכות י, א). אני לדודי ודודי לי - קו העבודה, היא תפלה. ובפרט בימינו אלו, שאין לנו אלא עבודה שבלב זו תפלה, שתופל ומחבר את ישראל לאביהם שבשמים. איש לרעהו ומתנות לאכיונים - הקו של גמילות חסדים.

שלישי: ונתן יהוה אליהו את כל-האלות האלה על-איבך ועל-שנאיך אשר רדפוך: ואתה תשוב ושמעת בקול יהוה ועשית את-כל-מצותיו אשר אנכי מצוך היום: והויתירך יהוה אליהו בכל מעשה ידך בפרי בטנך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטבה כי ישוב יהוה לעשות עליך לטוב כאשר-שש על-אבותיך: כי תשמע בקול יהוה אליהו לשמור מצותיו וחקתיו התבונה בספר התורה הנה כי תשוב אל-יהוה אליהו בכל-לבבך ובכל-נפשך: כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא-נפלאה הוא ממוך ולא-רחקה הוא: לא בשמים הוא לאמר מי יעלה-לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אותה ונעשנה: ולא-מעבר לים הוא לאמר מי יעבר-לנו אל-עבר הים ויקחה לנו וישמענו אותה ונעשנה: כי-קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו: כי

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות 12 עמ' 183)

לא בשמים היא (ל, יב)

עמד רבי יהושע על רגלי ואמר לא בשמים היא . . שפך

נתנה תורה מהר סיני (בבא מציעא נט, ב)

ידוע שבית שמאי, ששרש נשמותיהם מגבורה, מחמירים, ובית הלל, ששרשם מחסד, מקלים. וקשה: הרי תורה לא בשמים היא, ואיך נתן לפסק הלכה לפי שרש הנשמה? ויש לומר, שבית שמאי ובית הלל לא הסתפקו במה שהונח אצלם מצד שרש הנשמה, אלא התניעו בהכנת הענין בשכלם, כפי שהם למטה, לשמה בגוף - ואז פסקו את הדין.

רביעי: וראה נתתי לפניך היום את-החיים ואת-

הטוב ואת-המות ואת-הרע: אשר אנכי מצוך היום לאהבה את-יהוה אלהיך ללכת בדרךיו ולשמור מצותיו וחקתיו ומשפטיו וחיית ורבית וברכך יהוה אלהיך בארץ אשר-אתה בא-שמה לרשתה: ואם-יפנה ללבך ולא תשמע ונדחת והשתחית לאלהים אחרים ועבדתם: הנהגתי לכם היום כי אבד תאבדון לא-תאריכון ימים על-האדמה אשר אתה עבד את-היהוה לבוא שמה לרשתה: העדתי ככם היום את-השמים ואת-הארץ החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה וברחת בחיים למען תחיה אתה וזרעך: לאהבה את-יהוה אלהיך לשמע בקלו ולדבקה בו כי הוא חייך וארך ימיו לשבת על-האדמה אשר נשבע יהוה לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם: פפפ מ' פסוקים, לבב"ו סימן.

פרשת וילך

לא וילך משה וידבר את-הדברים האלה אל-כל-ישראל: ויאמר אלהם בן-מאה ועשרים שנה אנכי היום לא-אוכל עוד לצאת ולבוא ויהוה אמר אלי לא תעבר את-הירדן הנה: גיהוה אליהו הוא עבר לפניך הוא-ישמיד את-הגוים האלה מלפניך וירשתם יהושע הוא עבר לפניך כאשר דבר יהוה: (ל) ועשה יהוה להם כאשר עשה לסיוחן ולעוג מלכי האמרי ולארצם אשר השמיד אתם: הונתנם יהוה לפניכם ועשיתם להם בכל-המצוה אשר צויתי אתכם: וחקו ואמצו אליהם ואל-תערצו מפניהם כי יהוה אליהו הוא ההלך עמך לא ירפך ולא יעזבך: כי

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות כח עמ' 82)

ובחרת בחיים (ל, יט)

יש לתמוה, מאחר שטוב מביא חיים ורע מביא מות - כלום יש צורך לצוות לאדם לבחור בחיים? ויש לומר, שהצווי הוא לעשות טוב לא רק משום שזה מביא חיים, הנינו שהשכל מקריח להתנהג כך, אלא גם מתוך בחירה חפשית, אפילו אם לא היה בכך שום יתרון. ואכן, יהודי עובד את ה' לא רק משום שזה דבר טוב; הוא בוחר להיות עובד ה' בלי טעם (חיצוני).

חמישי וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעִנִּי כָל־יִשְׂרָאֵל חֹזֵק וְאִמָּץ כִּי אִתָּה תָּבוֹא אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֵאבְתָם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תִּנְחִילֵנָה אוֹתָם: ה וַיְהִי הָיָה הַהֲלֹךְ לִפְנֵיךְ הוּא יְהִי עִמָּךְ לֹא יִרְפָּךְ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת: ו ויכתב משה את־התורה הזאת ויִתְּנָה אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנְּשָׂאִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל־פִּלְזֶקֶנִי יִשְׂרָאֵל: ז ויצו משה אותם לֵאמֹר מִקֵּץ י שָׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסִּפּוֹת: ח בָּבוֹא כָל־יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאֻזְנֵיהֶם: י הִקְהֵל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְעַן יִלְמְדוּ וִירְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: יא וּבְנִי־הֵם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות יד עמ' 127)

הִקְהֵל אֶת הָעָם . . . לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְעַן יִלְמְדוּ (לא, יב)
כֹּהֲנִים עוֹמְדִים . . . וְחֻצוֹצְרוֹת שֶׁל זָהָב בִּידֵיהֶם [לְהַקְהִיל אֶת הָעָם לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ] (תוספתא סוטה ז, ח)
תפקידו העיקרי של כהן הוא להעלות גם את הנמוך ביותר לקדושה, כפי שיש לראות משלשה דברים שמצינו בעבודת הקטרת, שיש בה חשיבות מיוחדת (כפותב "ישימו קטורה באפך"): מעבירה את הזחמא של היצר הרע (והר); אינה ראויה למאכל אדם (בגוד לקרבנות); יש בה חלבנה, שריחה רע. והו שכהן מקהיל ומרים את כל העם, גם היהודי הנמוך ביותר.

ששי י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֵן קָרְבוּ יָמֶיךָ לְמוֹת קָרָא אֶת־יְהוָה וְהִתְיַצְבוּ בְּאֶהָל מוֹעֵד וְאִצּוֹנוּ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְהוָה וְהִתְיַצְבוּ בְּאֶהָל מוֹעֵד: יא וַיִּרְא יְהוָה בְּאֶהָל בַּעֲמֹד עָנָן וַיַּעֲמֹד עִמּוֹד הָעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֶהָל: יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּךְ שָׁכֵב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה י אַחֲרַי אֱלֹהֵי נְכִר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בְּאִשְׁמָה בְּקִרְבּוֹ

וַעֲזֹבֵנִי וְהִפֵּל אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ: יב וַחֲרָה אִפִּי בּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא וְעֲזַבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פְנֵי מֹהֶם וְהָיָה לֵאכֹל וּמִצָּאָהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל פִּי־אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי מִצָּאוֹנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה: יג וְאֲנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פְּנֵי בַיּוֹם הַהוּא עַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים: יד וְעַתָּה כָּתְבוּ לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׁימָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה־לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות יד עמ' 199)

והסתירתי פני מהם . . . ומצאוהו רעות רבות וצרות (לא, יז)
כתב הרמב"ם, שכאשר עם ישראל מתנתק מהקב"ה הוא נעשה "מפקר למקרה", והצרות באות עליו בדרך "מציאה", כאלו מעצמן. אמנם, הנהגה זו עצמה היא בהשגחה פרטית. אין כאן סליק ההשגחה, שהרי באמת קיימת השגחה גם כאן על כל פרט ופרט, אלא השגחה מסתרת ("הסתירתי פני"). עד כדי כך שאדם עלול לחשב שצרותיו באות במקרה.

שביעי כ כִּי־אֲבִיאֲנֹו אֶל־הָאָדָמָה י אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לֵאבְתָיו זָכַת חֶלֶב וּדְבַשׁ וְאָכַל וְשָׁבַע וְדָשָׁן וּפְנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעִבְדוּם וְנִאֲצוּנִי וְהִפֵּר אֶת־בְּרִיתִי: כא וְהָיָה כִּי־תִמְצָאֻן אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעַתָּה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵי לְעֵד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זֶרְעוֹ כִּי יִדְעֹתִי אֶת־יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עָשָׂה הַיּוֹם בְּטָרָם אֲבִיאֲנֹו אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי: כב וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא וְלַמָּדָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כג וַיִּצְוֹ אֶת־יְהוָה בְּנֵי־נֹון וַיֹּאמֶר חֹזֵק וְאִמָּץ כִּי אִתָּה תָּבוֹא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אִתָּה עִמָּךְ: כד וַיְהִי י כָּכָלֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עֹד תָּמָם: כה וַיִּצְוֹ מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נִשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר: כו לָקַח אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשִׁמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־שָׁם בְּךָ לְעֵד: כז כִּי אֲנֹכִי יֹדַעְתִּי אֶת־מִרְיָךְ וְאֶת־עֲרֹפְךָ הַקָּשָׁה הֵן בַּעֲדֹנִי חִי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמָּרִים הֵיטֵם עִם־יְהוָה וְאַף כִּי־אַחֲרַי מוֹתִי: כח מִפְּסִיד כה הקהילו אלֵי אֶת־פִּלְזֶקֶנִי שְׂכַמְיֶכֶם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 39)

וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד (לא, כו)

כָּל מִי שִׁיוֹשֵׁב לִפְנֵי סֵפֶר תּוֹרָה לֹשֵׁב בְּכַבֵּד רֹאשׁ . . שֶׁהוּא הָעֵד

הַנֶּאֱמָן לְכָל בָּאֵי עוֹלָם (רמב"ם סוף הלכות ספר תורה)

הַרְי שְׂסֵפֶר תּוֹרָה הִיא עֲדוּת עַל כֶּף שִׁבְחָהּ ה' בְּנוּ מְכַל הָעַמִּים.
וְהִנֵּה, עֲדוּת אֵינָה עַל דְּבַר הַנִּרְאָה וְהַנֶּכֶד - קִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה,
שֶׁהוּא דְבַר הַנִּרְאָה לְעֵינַי. כְּמוֹ כֵּן אֵין צִדֵּק בְּעֲדוּת עַל מַלְטָא
דְּעֵבִידָא לְאַגְלוּי - קִדְשֵׁת יִשְׂרָאֵל, הַנֶּפֶשׁ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁבְּכָל יְהוּדִי,
שֶׁלְפָעֲמִים (כְּגוֹן בַּעַת רְצוֹן) הִיא מְאִירָה בְּגִלוּי. הָעֲדוּת הִיא עַל
דְּבַר הַנֶּעֱלָם - הַקָּשֶׁר הָעֲצָמִי שֶׁל יְהוּדֵי עַם עֲצָמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ.

וְשִׁטְרִיכֶם וְאִדְבַּרְהָ בְּאֻזְיָהֶם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וְאֶעֱיִדָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ: כ כִּי יִדְעֹתִי
אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־הִשְׁתַּחֲתַת תִּשְׁחַתּוּן וְסִרְתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתְכֶם וְקִרְאת אֹתְכֶם הִרְעָה בְּאַחֲרִית
הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיפוֹ
בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם: ו וַיִּדְבֹּר מִשָּׁה בְּאֻזְנִי כֹל־קֶהֱל
יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תָּמָּם: פ פ

ל' ועם מ' של נצבים ע' פסוקים אדני"ה סימן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשָּׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵינוּ הֵיכָּל לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מְאֹד. דְּרָכֶיהָ דְּרִכִּינָעִם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אֲרֹךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכַבֹּד. יִי חֲפִץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְאַדְרִי:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמֶּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת נצבים-וילך לקריאה בציבור כשהן מחוברין בישיעה פרק סא"ב

ס א שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בִּיהוָה תִּגַּל נַפְשִׁי בְּאַלְהֵי כִּי הִלְבִּישֵׁנִי בְּגָדֵי־יִשְׁע מְעִיל צִדְקָה יַעֲטֵנִי
כַּחֲתָן יִכְתֵּן פָּאֵר וְכַפְלָה תַּעֲדָה כְּלִיָּהּ: י א כִּי כָאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וְכִנְגָה זְרוּעֶיהָ תַּצְמִיחַ
כֵּן אֲדֹנִי יְהוָה יַצְמִיחַ צִדְקָה וְתַהֲלָה נֶגֶד כָּל־הַגּוֹיִם: ס ב לְמַעַן צִיּוֹן לֹא אֶחֱשָׂה וּלְמַעַן
יְרוּשָׁלַיִם לֹא אֶשְׁקוּט עַד־יֵצֵא כְּנָגָה צִדְקָה וְיִשׁוּעָתָהּ כָּלפִּיד יִכְעֹר: כ וְרָאוּ גוֹיִם צִדְקָתְךָ
וְכָל־מְלָכִים כְּבוֹדְךָ וְקָרָא לְךָ שֵׁם חֲדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְבְּנוּ: ג וְהִיֵּית עֲמֶרְת תַּפְאֶרֶת

בִּידֵי־יְהוָה וַצִּנֵּף מְלוּכָה בְּכַף־אֱלֹהֶיךָ: ה' לֹא־יֵאמָר לֵךְ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאַרְצֶךָ לֹא־יֵאמָר עוֹד שְׁמָמָה כִּי לֵךְ יִקְרָא חֲפְצֵי־כָה וּלְאַרְצֶךָ בַּעֲלָה כִּי־חֲפֶז יְהוָה כָּךְ וְאַרְצֶךָ תִּבְעַל: ה' כִּי־יִבְעַל בַּחוּר בַּתּוּלָה יִבְעֲלוּךָ בָנֶיךָ וּמִשּׁוֹשׁ חֲתָן עַל־כִּלָּה יִשִּׁישׁ עָלֶיךָ אֱלֹהֶיךָ: וְעַל־חֻמְתֶּיךָ יְרוּשָׁלַיִם הַפְקַדְתִּי שְׁמָרִים כָּל־יְהוּדָה וְכָל־הַלֵּילָה תָמִיד לֹא יִחָשׂוּ הַמְּזֻפְרִים אֶת־יְהוָה אֲלֵדְמִי לָכֶם: ז' וְאַל־תִּתְּנוּ דְּמִי לוֹ עַד־יָכוֹן וְעַד־יֵשִׁים אֶת־יְרוּשָׁלַיִם תְּהַלֵּךְ בָּאָרֶץ: ח' גִּשְׁבַּע יְהוָה בְּיָמֵינוּ וּבְזֵרוּעַ עֵזוֹ אִם־אֵתָן אֶת־דִּגְלָךְ עוֹד מֵאֵכָל לְאִיכֶיךָ וְאִם־יִשְׁתּוּ בְּגִינָכָל תִּירוּשָׁךְ אֲשֶׁר יָגַעַת בּוֹ: ט' כִּי מֵאִסְפוֹ וְאִכְלֹהוּ וְהָלְלוּ אֶת־יְהוָה וּמִקְבָּצָיו יִשְׁתַּחוּ בַּחֲצֹרוֹת קִדְשֵׁי: י' עֲבְרוּ עֲבְרוּ בַּשְּׁעָרִים פָּנוּ דֶּרֶךְ הָעָם סְלוּ סְלוּ הַמַּסְלָה סָקְלוּ מֵאֲבָן הָרִימוּ גַם עַל־הָעַמִּים: יא הִנֵּה יְהוָה הַשְׁמִיעַ אֶל־קִצְצָה הָאָרֶץ אָמְרוּ לְבַת־צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֶךָ בָּא הִנֵּה שָׁכְרוּ אֹתוֹ וּפָעֲלָתוֹ לִפְנֵינוּ: יב וְקִרְאוּ לָהֶם עַם־הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵי יְהוָה וְלֵךְ יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נִעְזְבָה: סג א' מִיָּזָה | בָּא מֵאֲדוֹם חֲמוֹץ בָּגָדִים מִבְּצָרָה זֶה הַדּוֹר בְּלִבוֹשׁוֹ צִעָה בָּרַב בָּחוּ אֲנִי מִדְּבַר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ: ב' מִדּוּעַ אָדָם לְלִבּוֹשֶׁךָ וּבְגָדֶיךָ בְּדֶרֶךְ בָּגַת: ג' פּוֹרָה | דְּרַכְתִּי לְבָדִי וּמַעֲמִים אֵין־אִישׁ אֹתִי וְאֶדְרִכֶּם בְּאִפִּי וְאַרְמָסִם בַּחֲמָתִי וְיִזַּן נִצָּחִם עַל־בְּגָדִי וְכָל־מְלִבוּשֵׁי אֲנִי־לֹתִי: ד' כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלֵי בָאָה: ה' וְאֵבִיט וְאֵין עוֹד וְאַשְׁתּוֹמֵם וְאֵין סוֹמֵךְ וְתוֹשֵׁעַ לִי זֶרְעִי וְחֲמָתִי הִיא סִמְכָתִנִּי: ו' וְאֵבִיט עַמִּים בְּאִפִּי וְאַשְׁכָּרִם בַּחֲמָתִי וְאוֹרִיד לָאָרֶץ נִצָּחִם: ז' חֲסָדִי יְהוָה | אֲזַכִּיר תְּהִלָּתְךָ יְהוָה כֹּהֵל כָּל אֲשֶׁר־גָּמְלָנוּ יְהוָה וְרַב־טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־גָּמַלָם בְּרַחֲמָיו וּכְרַב חֲסָדָיו: ח' וַיֵּאמָר אֶךְ־עַמִּי הִמָּה בָּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ: ט' בְּכָל־צָרָתָם | לוֹ צָר וּמִלֵּאךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחֻמְלָתוֹ הוּא גָּאֵלָם וַיִּנְטָלֵם וַיִּנְשָׂאֵם כָּל־יְמֵי עוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרָה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו: רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מִשְׁמַח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנִּבְיָא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת

קבו

כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי,
מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמוך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

המולד לחדש תשרי: ליל ה', שעה 7 בערב, 36 דקות וחלק אחד.

אגרות קודש

ביה, ייא אלול, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר שלמה חיים שי

שלום וברכה!

מכתבי הקודם בטח נתקבל בעתו, ומאשר הנני בזה קבלת מכתבו די"ב מני"א.

כנראה שבין התלמידים התחילה התחרות מי ירבה בכתיבת מכתבים אלי ובמילא כותבים ענינים
כאלו שצריכים לדבר עם הר"מ והר"י והמשפיע וכיו"ב, וכדאי הי' שבזמן המתאים יסבירם שלא זו הדרך
להתעלות במדריגה ואפילו לא להתקשרות, ואדרבה כשמתברכים בנפשם שכבר עשו המוטל עליהם בהנ"ל
כיון שכתבו מכתב ה"ז מחליש את השימת לב לענינים המוכרחים, והתקשרות ועלי' מדרגא לדרגא הוא
ע"י ענינים של פועל בעצמו, היינו תוספת בהנוגע למעשה דבור ומחשבה, ובטח ימצא האותיות המתאימות
לזה...

בהנוגע להסברא שבמכתבו אודות נסיעת איזה מהתלמידים לארצות"ב, ידועה חוות דעתי בזה
שכתבתי כו"כ פעמים והוא על יסוד מה שרואים בהאברכים שכבר באו מהתם להכא, וכיון שאעפ"כ
מרביתם בהפצרות - ולפלא שאינו מוצא האותיות המתאימות להסבירם שיש בנטי' זו תערובות של כו'
- הנה אלו שאעפ"כ יתעסקו ויעשו ניירות על דעת עצמם יש לסדר שיסעו מתחלה למשך חצי שנה ויותר
ללמוד בתו"ת בצרפת אשר שם המשמעת חזקה, ואחרי בחינה זו יוחלט אם ימשיכו בנסיעתם לכאן או
לקנדה או שיחזרו לאה"ק ת"י.

בברכת כוח"ט.

לוח זמנים לשבוע פרשת נצבים-וילך בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:12	6:15	8:52	8:53	9:25	9:25	10:30	10:30	19:11	19:04	19:36	19:28	18:45	19:38
חיפה (ק)	6:09	6:13	8:51	8:52	9:23	9:24	10:29	10:29	19:12	19:05	19:37	19:29	18:36	19:39
ירושלים (ק)	6:08	6:11	8:50	8:51	9:22	9:23	10:28	10:28	19:12	19:04	19:36	19:29	18:26	19:36
תל אביב (ק)	6:12	6:16	8:52	8:53	9:25	9:26	10:30	10:30	19:11	19:04	19:36	19:28	18:45	19:39
אוסטריה וינה (ק)	6:04	6:12	8:56	8:59	9:27	9:30	10:36	10:36	19:46	19:34	20:17	20:04	19:18	20:18
אוסטרליה מלבורן (ח)	6:44	6:35	8:58	8:53	9:31	9:25	10:27	10:23	17:59	18:04	18:25	18:30	17:45	18:40
אוקראינה אודסה (ק)	6:10	6:18	8:59	9:02	9:32	9:35	10:40	10:42	19:45	19:33	20:14	20:03	19:17	20:07
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	5:49	5:58	8:41	8:44	9:13	9:16	10:22	10:24	19:31	19:19	20:02	19:49	19:03	19:53
אוק. ז'יטומיר (ק)	6:13	6:22	9:05	9:08	9:37	9:41	10:47	10:48	19:59	19:46	20:31	20:17	19:30	20:21
אוקראינה קייב (ק)	6:04	6:13	8:57	9:01	9:29	9:33	10:39	10:41	19:53	19:40	20:25	20:11	19:24	20:15
אוקראינה דונייצק (ק)	5:39	5:47	8:30	8:33	9:02	9:05	10:11	10:12	19:20	19:08	19:50	19:38	18:52	19:42
איטליה מילאנו (ק)	6:38	6:45	9:26	9:29	9:59	10:01	11:07	11:08	20:10	19:59	20:39	20:28	19:43	20:41
אקוואדור קיטו (ח)	6:04	6:02	8:37	8:35	9:07	9:06	10:10	10:08	18:25	18:24	18:47	18:45	18:06	18:49
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:14	7:06	9:30	9:25	10:02	9:57	11:00	10:56	18:35	18:39	19:00	19:04	18:20	19:15
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	8:09	7:59	10:24	10:19	10:55	10:50	11:52	11:48	19:24	19:29	19:50	19:56	19:10	20:00
ארה"ב בולטימור (ק)	6:30	6:35	9:14	9:16	9:46	9:48	10:53	10:54	19:44	19:35	20:11	20:01	19:18	20:05
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:16	6:22	9:02	9:04	9:34	9:36	10:42	10:42	19:37	19:27	20:04	19:54	19:11	20:05
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:17	6:23	9:03	9:05	9:35	9:37	10:42	10:43	19:36	19:26	20:03	19:53	19:10	20:05
ארה"ב דטרויט (ק)	6:50	6:57	9:38	9:40	10:10	10:12	11:17	11:18	20:15	20:05	20:43	20:32	19:49	20:44
ארה"ב הווסטן (ק)	6:54	6:57	9:34	9:34	10:06	10:07	11:11	11:11	19:50	19:43	20:14	20:07	19:26	20:16
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:21	6:25	9:03	9:04	9:35	9:36	10:41	10:41	19:26	19:18	19:51	19:43	19:02	19:52
ארה"ב מיאמי (ק)	6:57	7:00	9:35	9:35	10:07	10:08	11:12	11:12	19:46	19:39	20:09	20:02	19:22	20:12
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:13	6:19	8:58	9:00	9:31	9:33	10:38	10:38	19:31	19:22	19:59	19:49	19:05	20:02
ארה"ב שיקאגו (ק)	6:08	6:15	8:56	8:58	9:28	9:30	10:35	10:36	19:34	19:24	20:01	19:51	19:07	20:01
בוליביה לא פאס (ח)	6:32	6:27	9:02	8:58	9:31	9:28	10:32	10:29	18:35	18:36	18:57	18:58	18:18	19:02
בלגיה אנטוורפן (ק)	6:48	6:57	9:41	9:44	10:13	10:17	11:23	11:25	20:37	20:24	21:10	20:56	20:08	21:13
בלגיה בריסל (ק)	6:48	6:57	9:41	9:45	10:13	10:17	11:23	11:25	20:38	20:25	21:10	20:57	20:09	21:13
בלרוס ליובאוויטש (ק)	5:53	6:04	8:51	8:55	9:23	9:27	10:34	10:36	20:00	19:45	20:35	20:19	19:29	20:23
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:16	6:10	8:38	8:34	9:10	9:06	10:09	10:06	18:00	18:01	18:22	18:24	17:43	18:31
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	6:01	5:56	8:24	8:20	8:55	8:52	9:55	9:52	17:46	17:48	18:09	18:11	17:30	18:17
בריטניה לונדון (ק)	6:04	6:14	8:59	9:02	9:30	9:34	10:40	10:42	19:57	19:44	20:30	20:16	19:28	20:32
בריטניה מנצ'סטר (ק)	6:09	6:20	9:09	9:05	9:37	9:41	10:48	10:50	20:09	19:55	20:44	20:29	19:40	20:46
גרמניה ברלין (ק)	6:09	6:19	9:08	9:04	9:36	9:40	10:46	10:48	20:05	19:51	20:38	20:24	19:35	20:28
גרמניה פרנקפורט (ק)	6:31	6:40	9:25	9:28	9:56	10:00	11:06	11:08	20:20	20:08	20:52	20:39	19:52	20:43
הודו בומביי (ח)	6:21	6:22	8:55	8:55	9:28	9:28	10:32	10:31	18:58	18:53	19:20	19:15	18:36	19:19
הודו פונה (ח)	6:16	6:17	8:52	8:51	9:24	9:23	10:27	10:27	18:55	18:50	19:17	19:12	18:33	19:16
הונגריה בודפשט (ק)	5:55	6:03	8:45	8:48	9:18	9:21	10:26	10:28	19:33	19:21	20:04	19:51	19:05	19:55
טורקיה איסטנבול (ק)	6:25	6:31	9:10	9:12	9:43	9:45	10:50	10:51	19:45	19:35	20:12	20:02	19:18	20:06
יוון אתונה (ק)	6:49	6:54	9:33	9:35	10:05	10:07	11:12	11:13	20:02	19:53	20:28	20:19	19:37	20:23
מולדובה קישינב (ק)	6:18	6:25	9:07	9:10	9:39	9:42	10:48	10:49	19:53	19:41	20:23	20:11	19:25	20:15

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:15	7:13	9:53	9:53	10:23	10:23	10:27	10:28	20:02	19:56	20:24	20:18	19:39	20:22
ניו זינלנד קריסטצ'רץ'(ח)	7:01	6:51	9:11	9:05	9:44	9:38	10:39	10:35	18:01	18:07	18:28	18:35	17:49	18:39
נפאל קטמנדו (ח)	5:35	5:38	8:17	8:17	8:48	8:48	9:53	9:53	18:34	18:27	18:58	18:51	18:10	18:55
סינגפור סינגפור (ח)	6:59	6:57	9:28	9:26	10:00	9:59	11:02	11:00	19:12	19:10	19:33	19:31	18:52	19:35
פולין ורשא (ק)	5:38	5:48	8:33	8:37	9:05	9:09	10:15	10:17	19:35	19:21	20:08	19:54	19:05	19:58
פרו לימה (ח)	6:12	6:08	8:36	8:33	9:08	9:06	10:09	10:06	18:07	18:07	18:28	18:28	17:49	18:32
צרפת ליוון (ק)	6:54	7:01	9:44	9:46	10:15	10:18	11:24	11:25	20:28	20:17	20:58	20:46	20:01	20:59
צרפת פריז (ק)	6:59	7:07	9:51	9:54	10:23	10:26	11:32	11:34	20:43	20:31	21:14	21:01	20:15	21:16
קולומביה בוגוטה (ח)	5:44	5:42	8:18	8:17	8:48	8:47	9:51	9:50	18:11	18:08	18:32	18:29	17:51	18:33
קנדה טורונטו (ק)	6:34	6:41	9:22	9:24	9:54	9:56	11:02	11:03	20:02	19:51	20:30	20:19	19:35	20:31
קנדה מונטריאול (ק)	6:08	6:16	8:57	9:00	9:29	9:32	10:38	10:39	19:41	19:30	20:10	19:58	19:14	20:12
קפריסין לרנקה (ק)	6:15	6:19	8:55	8:56	9:28	9:30	10:34	10:34	19:17	19:09	19:43	19:34	18:53	19:38
רוסיה מוסקבה (ק)	6:23	6:34	9:23	9:28	9:54	9:59	11:06	11:09	20:37	20:21	21:13	20:57	20:06	21:14
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ק)	6:33	6:41	9:23	9:26	9:55	9:58	11:04	11:06	20:10	19:58	20:40	20:28	19:42	20:32
שווייץ ציריך (ק)	6:36	6:44	9:28	9:31	9:59	10:02	11:08	11:09	20:17	20:05	20:47	20:35	19:49	20:48
תאילנד בנגקוק (ח)	6:04	6:04	8:37	8:36	9:09	9:08	10:12	10:11	18:34	18:30	18:56	18:51	18:13	18:55

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מן כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרה (אולגה) בת תמר**

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il